

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

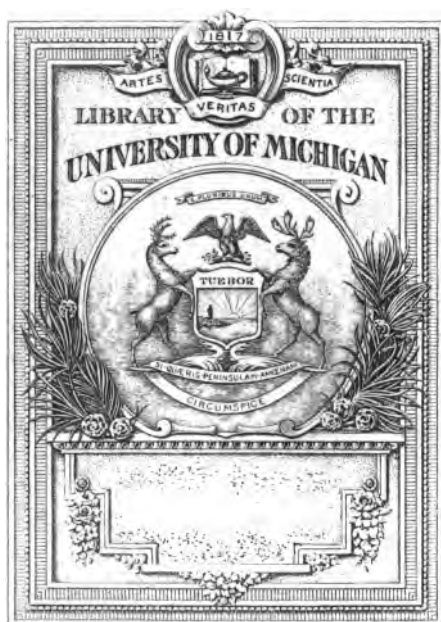
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

V.49

DD
3
.M8
A6
v. 49

L. Schmidt 2. Kreis Hs. der Chr. K. B. R. u. M. in Fels. (3857), 4. 9. 22, 2. 10. 22

SCRIPTORES
RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM
EX
MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS
RECUSI.

THIETMARI MERSEBURGENSIS EPISCOPI CHRONICON.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.
1889.

Styger.

THIETMARI
MERSEBURGENSIS EPISCOPI
CHRONICON

POST EDITIONEM

IOH. M. LAPPENBERGII

RECOGNOVIT

FRIDERICUS KURZE.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

1889.

HANNOVERAE, TYPIS GRIMPIANIS.

M.A. 31(1907) 287 1907. b. m. p. h. e. d. i. t.

Compl. Sets

Harrass.

11-25-27

15545

PRAEFATIO.

Thietmari chronicon, quod b. m. Joh. Mart. Lappenberg L annis ante in Scriptorum tomo III. edidit, in collectione scriptorum separatim imprimendorum denuo editurus illustrissimum illum virum in consilio atque ratione operis plane secutus sum, cuius et apparatus criticum de integro recensum tamen, quoad eius fieri potuit, ad verbum retinui et adnotationes permultas repetii. Locos antiquorum scriptorum, quos Thietmarus imitatus est, in margine appositos ei omnes fere debeo. Etiam praefationem eius libentissime quam maxima ex parte integram recepissem, nisi in hac ipsa plurima corrigenda mihi fuissent. Rationem tamen et ordinem eundem servare libet, quo facilius, quid in quaque re novi adiecerim, lectori perspicere liceat.

Thietmarus patrem habuit Sigifridum comitem¹, matrem Cunigundam². Avos ipse appellat Liutharium³ monasterii Walbeccensis fundatorem⁴ et Heinricum comitem⁵. E quibus Liutharium Sigifridi, Heinricum Cunigundae patrem fuisse vel inde apparet, quod patruo Thietmari nomen Liuthario⁶, avunculorum uni Heinrico⁷ fuit; praeterea autem Thietmarus patris Sigifridi matrem Mahthildem⁸ fuisse narrat, quam alio loco⁹ Liutharii uxorem dicit. Alteram igitur Thietmari aviam, quam Luthittam dicit¹⁰, Heinrici comitis uxorem fuisse necesse est.

- 1) II, 29. et IV, 11: pater meus comes Sigifridus. 2) IV, 38: mater mea Cunigund nomine. 3) II, 21: Avum autem meum nomine Liutharium. 4) Conf. VI, 43. 5) III, 6: avi meimet Heinrici comitis. cf. II, 28. 6) IV, 38: patruum meimet marchionem Liutharium. 7) IV, 30: tres avunculi mei Heinricus, Udo et Sigifridus. 8) IV, 17: Quem (*Sigifridum*) mater sua . . . Mahthildis . . . cum coniuge Cunigunda deflet. 9) VI, 43: Quo (*Liuthario*) discedente uxor sua Mahthildis. 10) II, 42: avia meimet Luthitta nomine.

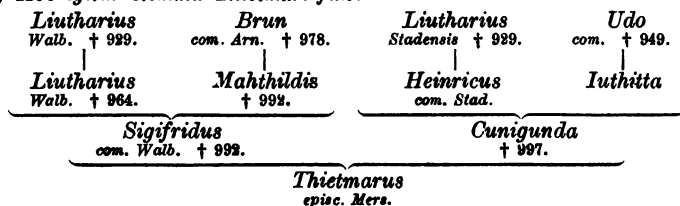
Ex proavis auctor duos affert, utrumque Liutharium nomine¹. Quorum alterum Liutharii avi eius patrem fuisse consentaneum est, alterum Heinrico patrem tribuimus, propterea quod aviarum Thietmari patribus alia nomina fuisse aliunde colligitur. Matertera enim Sigifridi, i. e. soror Mahthildis, Emnildis quaedam sanctimonialis Quedlinburgensis fuisse fertur², quae in Annalibus Quedlinburgensibus (SS. III) a. 991. Emnild filia Brunonis dicitur. Igitur Brun comes Arneburgensis, quem a. 978. Nov. 30. mortuum esse Thietmarus refert, proavus eius et pater Mahthildis videtur fuisse. Iuthittae autem pater quis fuerit, ex hoc perspicitur, quod matris suae avunculum, Iuthittae igitur fratrem, Thietmarus appellat Udonem ducem sive comitem a. 982. in Calabria occisum³, quem Udonis comitis sive ducis Franciae orientalis a. 949. mortui filium fuisse satis constat⁴.

Nobili igitur loco natus Thietmarus cum nobilissimis atque praeclarissimis aetatis suae viris cognatione coniunctus fuit⁵. Patruus eius Liutharius, cuius supra mentionem fecimus, Thiedrico marchione a. 985. mortuo marchiae aquilonari praefectus est, quam, cum a. 1003. ex vita decederet⁶, Wirinhario filio ex Godila Wirinharii filia genito et cum Liutgarda Ekkihardi marchionis Misniensis filia matrimonio copulato⁷ reliquit. Praeter illum Liutharii filii fuerunt Berhtoldus⁸ et Thiedricus clericus et capellanus regis⁹, filia autem, ut videtur, Brigida abbatissa S. Laurentii Magdeburgensis¹⁰. Liutharii et Sigifridi soror fuit Eila sive Eilsuith, quae Berhtoldo co-

1) I, 10: duo abavi mei uno nomine, quod Liutheri sonat, signati.

2) IV, 16: in Quidelingeburg apud suam (Sigifridi) materteram nomine Emnildam. 3) III, 20: Udonem ducem matris meae avunculum.

4) Hoc igitur stemma Thietmari fuit:

5) V. stemmata p. VIII.

6) VII, 26.

7) IV, 39—42, VII, 24—26.

8) VIII, 53: Berhtoldus Liutharii filius.

9) VIII, 7.

10) I, 12.

miti et marchioni pagi Nordgau nupserat et Heinricum marchionem plerumque ab urbe sua Schweinfurt dictum (fortasse etiam fratrem eius Bucconem¹⁾ pepererat².

Mahthildis aviae Thietmari fratrem novimus Ricbertum comitem³. Alter eiusdem frater fortasse fuit Brun apud posteriores rerum scriptores de Querenvorde dictus, cuius filium Brunonem ex Ida genitum a. 1009. martyrio in Prussia coronatum esse constat⁴.

Heinrici comitis Thietmari avi, quem Annalista Saxo (SS. VI) Stadensem nominavit, filii fuerunt tres: Udo (a. 994. a piratis occisus), Henricus († 1016), Sigifridus († 1037), quorum civitatem Hersevel (Harsefeld) fuisse Noster dicit⁵. Henrici filium Sigifridum nomine in clade illa maritima perisse Thietmarus refert, Sigifridi filium Liutharium Udonem vocatum a. 1056—1057. marchiae aquilonari praeuisse Ann. Saxo memoriae prodidit. Illorum et Cunigundae una soror Hathui a. 973. abbatissa monasterii Heeslingen facta est⁶; altera Hildegard cum Bernhardo I. Saxoniae duce, Herimanni ducis filio, cuius sororem Swanhildam Thietmarus marchio et post mortem eius († 978) Ekkihardus in matrimonium duxerat, nupta fuit et mater Bernhardi II. ducis et Thietmari comitis facta est⁷. Tertia soror, cuius nomen non traditum est, nisi ipsa fuit Hildegarda, nescio cui collocata mater fuit Thiedericus Monasteriensis episcopi⁸.

Udonis I. praeter luthittam liberi fuerunt Udo II. († 982) comes, Konradus I. dux Alemanniae (982—997), Heribertus⁹; Konradi filius Herimannus II. dux Alemanniae (997—1003)¹⁰, qui ex Gerberga Konradi Burgundiae regis filia Herimannum III. (1003—1012) et Giselam postmodo imperatricem

1) V, 34. 2) V, 14: Henricus comes Bertoldi amiteque meae filius; V, 38: Henrici comitis inclita mater Eila nomine; VIII, 63: marchio Henricus amita meimet filius... in Suinvordi civitate sua; cf. II, 21. 3) V, 3: patruus meus... cum avunculo suo Ricberto. 4) VII, 34: Brun... ab Ida venerabili matre unice dilectus... Huius pater erat Brun... amicus mihi consanguinitate. 5) IV, 23—25. 6) II, 42. 7) I, 13, VIII, 19. 8) VIII, 48: Thiedricus sanctae Mirmingendensis ecclesiae presul, materterae meae filius; cf. IX, 26. 9) IV, 60. 10) V, 22: Herimannus dux matris meae avunculi filius.

Digitized by Google

genuit, *Heriberti liberi Otto (de Hamerstein)*¹ et *Gebehardus comites et Gerberga Heinrici marchionis uxor*².

*Fratres Thietmarus habuit Heinricum comitem et Fridericum*³, quem postea praefectum *Magdeburgensem* factum esse *Ann. Saxo a. 998. refert, Sigifridum abbatem S. Johannis Magdeburgensis*⁴ 1009—1022, episcopum *Monasteriensem* 1022—1032, et *Brunonem Corbeiae educatum*⁵, abbatem *Nienburgensem Herdingi successorem, Magdeburgensem* 1025—1034, episcopum *Verdensensem* 1034—1049. Ad quos accedit *Willigisus Thietmari ex patre frater, quem ille episcopus Merseburgensis electus praepositum Walbeccensem post se constituit*⁶.

*Liutharius uterque Thietmari proavus in pugna a. 929. prope Lenzen commissa interiit*⁷. *Liutharius avus eius monasterium in urbe sua Walbeck fundavit*⁸ et testibus *Annalibus necrol. Fuld. (SS. XIII) a. 964. mortuus est. Cuius filius Sigifridus a. 972. caelebs cum Hodone marchione contra Polonos projectus cladi Zehdenensi interfuit*⁹. A. 979. cum fratre *Liuthario Geronem comitem captum custodiendum accepit*¹⁰. A. 983. contra *Slavos pugnavit*¹¹, a. 984. inter sectatores *Heinrici ducis fuit*¹², a. 990. expeditioni contra *Bohemos susceptae*¹³, a. 991. ei, quae contra *Liuticios ad urbem Brandenburg facta est, interfuit. Qua in re cum ab equo cecidisset, infirma valetudine laborare coepit, ut arma ferre non iam posset*¹⁴. Mortuus est in civitate *Walbeck a. 992. Mart. 15*¹⁵. Ipse *Thietmarus natus a. 975. Jul. 25.*¹⁶ atque primis litterarum elementis in urbe *Quedlinburg ab Emnilda patris matertera imbutus a. 988. Ricdago abbati S. Johannis Magdeburgensis educandus traditus est. Inde a. 991. inter canonicos S. Mauricii receptus*¹⁷ a. 1002. *praepositus Walbeccensis*¹⁸, a. autem 1009. episcopus *Merseburgensis factus est, quo munere novem annos functus a. 1018. Dec. 1. ex vita decessit*¹⁹.

1) V, 24. 2) V, 35. 3) IV, 41: cum confratribus meis Heinrico, Fritherico. 4) VII, 1: fratre meo abbate Sigifrido. 5) IV, 70. 6) VI, 47. 7) I, 10. 8) VI, 43. 9) II, 29. 10) III, 9. 11) III, 19. 12) IV, 2—7. 13) IV, 11—13. 14) IV, 16. 15) IV, 17; quae *Ann. Saxo* de his rebus narrat, nullius sunt momenti, quoniam ille ea ex uno *Thietmaro* collegit. 16) III, 6. 17) IV, 16. 18) VI, 44. 19) *Conf. 'Neues Archiv' XIV, p. 84—86; plura de Thietmari vita v. apud Strebitski 'Forschungen' XIV, p. 349—366.*

De opere Thietmari vide dissertatiunculam meam 'Abfassungszeit u. Entstehungsweise d. Chronik Thietmars' ('Neues Archiv' XIV, p. 59—86). Hoc loco ea brevissime repetere satis habeo, quae ibi probasse mihi videor. A. 1012. Thietmarus historiam aevi sui conscribere coepit atque primum quidem eodem anno VII, c. 1—15 (apud Lappenbergium VI, 41—46) et fortasse I, 1—18 scripsit. A. 1013. fere libros II et III, a. 1014. IV, 1—9 (1—8), 15—17 (10—11), 23—25 (16), 31—37 (22—24), 39—54 (26—34), totum librum V, praeterea VIII, 1—2 (VII, 1—3) et 3 (4), a. 1015. totum librum VI et VIII, 4—20 (VII 5—13) videtur perfecisse. A. 1016. cum novus fons Annales Quedlinburgenses ei aperirentur, totum opus retractare et plurima, quae antea in posterum tempus distulerat, addere coepit. Scripsit igitur a. 1016, quae in libro II. et III. postmodum adiecta sunt, praeterea VII, 16—41 (VI, 46—61) et VIII, 20—35 (VII, 13—25), a. 1017. IV, 10—15, 18—22, 26—30, 38 et VIII, 36—69 (VII, 25—50), praeterea I, 26—28 (15—17) et IV, 55—69 (35—46), a. 1018. denique omnia, quae reliqua sunt, i. e. VIII, 70—76 (VII, 51—54) et totum librum IX (VIII), praeterea IV, 70—75 (47—51).

Fontes Thietmari iamdudum¹ cogniti sunt Widukindi Rerum Saxonicarum libri III², Annales Quedlinburgenses (SS. III), Ruotgeri Vita Brunonis (SS. IV), Gerhardi Vita Udalrici (SS. IV), Necrologia Merseburgense³, Magdeburgense⁴, Luneburgense⁵; praeterea decretum synodi Dortmundensis a. 1005. habiti, diplomata ecclesiarum Merseburgensis et Walbeccensis. Inter quos Widukindus fons librorum I. et II. principalis est, ita ut ea, quae ex illius opere petita sunt, quasi truncum quendam efficiant, qui ceteris, quae Thietmarus aut ex sua scientia aut ex aliis fontibus adiecit, ut ramis foliisque vestitur. De Annalibus Quedlinburgensibus Thietmari fonte v. 'Neues Archiv' XIV, 67—80, ubi auctorem in prima operis conceptione usque ad finem septimi (sexti) libri Anna-

1) Conf. Lappenberg, praef. p. 728 sq., Wattenbach 'Geschichtsquellen', Strebitski 'Thietmarus quibus fontibus usus sit', diss. Königsb. 1870.

2) SS. III. et ed. Waits³ 1882. 3) Ed. E. Dümmler, 'Neue Mittheil. d. sächs.-thür. Ver.' XI. 4) Ibid. X. 5) Ed. Wedekind 'Noten' III.

libus nondum usum esse demonstravi. Circiter a. 1016. demum Annalibus potitus ad libros I—III. pauca¹, ad quantum plura² in foliis vel paginis vel paginarum particulis antea vacuis relictis inseruit. Praeterea in continuatione operis Annalibus usus est inde a VII, 22 (IV, 49); cum autem VIII, 1—2. et 3—20 (VII, 1—13) iam antea conscripta essent, ne illic quidem res ex Annalibus petitaevi inveniuntur. Ex vitis Brunonis et Udalrici Thietmarus paene nihil sumpsit, plurima ex Necrologiis. Inter quae longe maxime Merseburgensi usus est, quod saeculo decimo incohatum tamen maxima ex parte ipsis demum Thietmari temporibus perfectum et ab eisdem fere scribis atque chronicon eius exaratum est.

Praeter hos in primis Magdeburgensi et Halberstadensi quibusdam fontibus, qui non iam exstant, Nostrum usum esse iam Lappenberg vidit. De quibus priusquam disseramus, ad ea accedamus, quae ex narratione eorum, quibuscum conversatus est, auctor petiit. Quorum nomina saepenumero ipse affert, saepius tamen silentio praeterit. Atque plurima de rebus antea, quam ipse ad iuvenilem perveniret aetatem, gestis parentes eius ceterique cognati narravisse ei videntur, ut ea, quae II, 21, 28, 29, 31, 42, III, 6, 8, 9, 19, IV, 1—8, 11—23, 21, 22, 23—25 referuntur. Ipse Thietmarus eis interfuit, quae a. 984. et 986. Quedlinburgii³, inde ab a. 988. eis, quae Magdeburgii acta sunt. De rebus Corbeiensibus frater Bruno ei rettulit, qui Corbeiae educatus est⁴, de expeditionibus ab Heinrico a. 1004. in Italiam et Bohemiam factis⁵ fortasse Heinricus frater, quem utrique interfuisse ex VI, 15 colligere licet. Nonnulla etiam Ratisbonensis auctoris videntur esse⁶, quem Taginonem fuisse ex V, 43 perspicitur. Ex eodem autem fonte ea videntur manasse, quae II, 17 de reliquiis Ratisbonam allatis et inde Parthenopolim transmissis traduntur. Sed ea, quae Ann. Saxo et Ann. Magdeburgenses (SS. XVI)

1) Plurima II, 34—35. 2) Conf. IV, 10—15, 18—22, 26—30. 3) Conf. IV, 2 et 9. 4) Conf. II, 32—33 de Brunone Verdensi episcopo, qui Corbeiae monachus fuerat, II, 18, III, 3, 9, IV, 70, 71, VIII, 13 de Liudolfo abbate. 5) VI, 2—15. 6) Ut I, 26. de Arnulfo duce Bavariae, II, 26—27 de Gunthario et Michaele episcopis, II, 40 de Heinrico duce et coniuge eius Iuthita, IV, 44 de Ottone Ratisbonae suscepto.

a. 961. de eadem re memoriae produnt, e scripto quodam libro, quo Thietmarus quoque fonte usus sit, hausta esse necesse est. Atque cum ipse Noster, id quod adhuc omnino neglectum est, V, 44 de scriptura quadam Taginonis dicat, ex hac illa petita esse consentaneum est. Quodsi vero Tagino et de reliquiis a. 960. Parthenopolim transmissis (II, 17) et de consecratione sua a. 1004. facta (V, 44) scripsit, hoc chronicon illud Magdeburgense fuisse perspicuum est, quo Thietmarum fonte usum esse plurimi loci docent. Ex illo autem cum Ann. Magdeb. et Gesta archiepiscop. Magdeb. (SS. XIV) maximas partes ad verbum congruentes exscripserint, nonnullis locis etiam integra Taginonis verba restitui possunt.

De chronico Halberstadensi equidem nihil novi proferre potui. Praeterea tamen ad librum tertium conscribendum annales quosdam brevissimos scriptori praesto fuisse fortasse ex ordine illius libri optime cum chronologia rerum gestarum congruente suspicari licet.

Iam ut, quo ordine Thietmarus in rebus enarrandis usus sit, pauca disseramus, in libris I. et II. Widukindum secutus est, cetera quaeque aliquo modo adiunxit. In tertio libro annalium ritu progreditur multis rebus ex Taginonis opere narrationi interpositis. Sed cum in hoc et quarto libro certum ei deesset chronologiae fundamentum, compluribus locis plus minusve spatii vacuum reliquit, ubi postea multa in primis ex Annalibus Quedlinburgensibus petita inseruit. Sic etiam in fine primi et quarti libri compluria folia vacua sunt relictæ, quæ postea variis historiis explevit; quibus cum in quarto libro spatium deficeret, etiam integrum fasciculum (fol. 73—80) operi interposuit. Ex quo perspicitur, unde ordo huius libri magna ex parte admodum turbatus existat. Inde a quinto libro usque ad finem operis auctor nusquam ab annalium ratione discedit, nisi quod saepenumero de singulis rebus digressiones parvas interponit. Qua in re cognoscenda id potissimum animadvertendum est Thietmarum imperfecto, perfecto, plusquamperfecto temporibus promiscue sine ullo discrimine uti.

Sermonem Thietmari rudem satis atque incultum esse Lappenbergio non concedo, quamquam a latinitate classica longe discrepat et propter dictionem tumidiorem insolitasque locutiones

saepius non facile intellegitur. Graeci scriptores ei ignoti fuerunt, inter latinos in primis poetas videtur legisse, e quibus Terentii, Catonis, qui vocatur, Horatii, Vergilii, Ovidii, Lucani, Persii, Iuvenalis, Martialis, Statii, Ausonii locis plurimis dictionem suam ornavit. Praeterea ex Macrobi, Augustini, Gregorii I. papae operibus nonnulla, plurima autem e scriptura sacra attulit. Ex recentioris aevi poematis Ecbasin captivi¹ notam ei fuisse primus Lappenberg vidit², ad quam Planctus de obitu Caroli Magni et Cantilena de Ottonis II. fuga edita accedunt³.

Vivo Thietmaro⁴ opus eius Adalboldus exscripsit in *Vita Heinrici II.* (SS. IV); praeterea eodem fonte usi sunt *Analista Saxo*, *Annales Magdeburgenses*, *Gesta archiepiscoporum Magdeburgensium*, *Gesta episcoporum Halberstadensium* (SS. XXIII), *Chronicon episcoporum Merseburgensium* (SS. X), *Vita Meinweri* (SS. XI), *Gobelinus Persona Paderbornensis* († 1420) in *Cosmodromio*⁵, *Paulus Lange* in *Chronico Citiensi* 1515 et *Numburgensi* 1536, *Brotuf* in *Chronico Merseburgensi* 1557⁶.

Codices Thietmari duo tantum exstant:

1. *Codex Thietmari autographus*⁷ a Wernhero episcopo Merseburgensi (1061—1091) monasterio S. Petri Merseburgensi dedicatus, unde eum Sigismundo de Lindenau, episcopo Merseburgensi 1535—1544, traditum esse Brotuf, qui ipse codicem vidit, memoriae prodidit⁸. Anno 1574. libellus Wittenbergae fuisse videtur, siquidem subscriptum ei est: 18. Decemb.

1) Ed. E. Voigt, Strassburg 1875. 2) Conf. VIII, 30, Voigt l. l. p. 10.
3) Cf. III, 21; IX, 30. 4) Conf. VI, 10. 5) Ed. Meibom, *Script. rer. Germ.* I, 53—369. Cf. A. Hagemann 'Ueber die Quellen des Gobelinus Persona', *Dissert. Hal.* a. 1874. p. 51. 6) Praeterea Lappenbergius codice quodam Honorii Solitarii in bibliotheca Alvenslebeniana Stendalii servato exhiberi locum Thietmari I, 7 (11—14) a Vignolio collatum dixit: sed et in editione Spirensi Honorii a. 1583. facta locum illum non legi ipse Lapp. adnotat, neque codex ille apud R. Wilmans in editione Honorii (SS. X) inter libros manuscriptos commemoratur. 7) De quo conf. etiam Haupt 'Archiv' VII, 421—426. 8) L. l. II, c. 7, p. LXVI: das rechte Original vnd exemplar / hat das Closter Sanct Petri vor Marsburg / dem Herrn Sigismundo Dechande zu Marsburg geliehen. *Ibid.* c. 59, p. CII': Sigismund von Lindenau, Dechant zu Marsburg, erwelet durch das Capittel etc.

1574 Viteb. Anno 1579. eum *Dresdam* translatum esse *Lappenberg* dicit, nescio quo argumento usus. Nunc in bibliotheca regia publica *Dresdensi* servatur, in quam a. 1832. eum transiisse ipsi codici inscriptum est. Codex est membranaceus in 4. olim ex 26 foliorum fasciculis compositus. E quibus fasciculi 1—4, 6—7, 9—15, 19—22, 24—26 quaterniones, 5 et 23 biniones, 16—18 quiniones fuerunt, fasciculus 8 novem foliorum est. Fuerunt igitur viginti fasciculi octonorum, duo quaternorum, tres denorum, unus novem foliorum, in summa 207 folia. Quindecim tamen ex his perierunt, scilicet fasciculi 1. folia prima duo, quorum alterum nihil nisi titulum libri videtur continuisse, fasciculi 8. quattuor folia interiora, fasciculus 13. totus, fasciculi 17. folium primum. Ea, quae restant, 192 folia is, qui in ultima operis pagina subscripsit 18. Decemb. 1574 Viteb., ita numeravit, ut prima triginta folia numeris 1—30, quattuor quae sequuntur 31^a—31^d, proxima sedecim 32—47, decem sequentia 51—60, ea quae restant 62—193 signaret. Folia igitur 31^b—31^d primo 48—50 numerata videntur esse, praeterea per errorem post numerum 60 ilico 62 positus est. In singulis paginis vicinae singulae sunt lineae, quattuor tamen paginae (fol. 12', 13, 184, 193') et maior pars fol. 80' vacuae manserunt.

Scribae in opere perficiendo laboraverunt novem, e quibus praeter ipsum Thietmarum (T), cuius manus iam ex *Missali Merseburgensi*¹ satis nota est, quinque (pro magnitudine partium a singulis scriptarum A, B, C, D, E a me signati) plures et maiores, tres (F, G, H) singulas parvas partes exaraverunt. Quos aut ex dictatu aut e schedis autographis auctoris scripsisse necesse est. Atque dictasse multa Thietmarum aliquot scriburum mendis comprobatur, quorum pauca collegi, ut quā horitur II, 35 pro quo moritur, hunc si VII, 11 pro unxi, abire VII, 34 pro habere, augeat VIII, 46 pro Augia, ubi in maiestatis partem VIII, 49 pro ubi magnam aestatis partem, et necti VIII, 55 pro adnecti, grām (= gratiam) IX, 33 pro Graeciam. Tamen haud scio an etiam nonnulla mendorum ex scriptis verbis male lectis ortorum exempla in-

1) Eodem, qui *Necrolog.* illud *Merseb.* continet, cod. capituli *Merseb.* nr. 129, fol. 88.

veniantur. Accedunt manus Wernheri episcopi (W), qui undecies in imis paginarum marginibus nomen suum inscripsit¹ et tribus locis pauca sive correxit sive addidit², et interpolatorum quorundam duorum, quorum alter (N) temporibus Heinrichi V., alter (V) Lotharii videtur scripsisse. N, quem Lappenberg cum ipso Thietmaro confudit (1^b), plurimas adnotationes in margine inferiore aut superiore adiecit, ita tamen ut semper in dextro aut sinistro margine eiusdem paginae rasura inveniatur, ex qua intellegimus eodem loco iam a Thietmaro quaedam verba addita fuisse, quae N deleverit. V, qui eundem Wernherum episcopum sese esse simulat³ et a Lappenbergio eadem qua ille nota (1^c) signatur, in ipso textu plurima mutavit. Praeter haec saec. XVI. et XVII. manus multa marginibus ascripserunt, quae ego non minus quam Lappenberg omnino neglexi.

2. Codex Bruxellensis bibliothecae regiae quondam nr. 5815, nunc nr. 7513. membr. in fol. 'collegio societatis Iesu Paderbornensi donatus a. 1612', postea societatis Iesu Antwerpensis, praeter alia inde a fol. 209 Thietmarum saec. XV. ineunte exaratum continet⁴. Hunc non ex ipso codice Dresdensi, sed ex apographo eius quodam libro Corbeiae scripto fluxisse pluribus probatur additamentis ad illud monasterium spectantibus⁵. Ubi cum notitiae quaedam occurrant ex codice Msc. I, 133 circa a. 1158. scripto sumptae⁶, Corbeiensem illum Thietmari codicem, quo Annalistam Saxonem usum esse iam dudum constat, circa a. 1160. conscriptum esse R. Wilmans comprobavit⁷. Neque vero solum addidit codex Corbeiensis multa, sed etiam 'omnino textum Thietmarianum', ut ait Lapp.,

1) Fol. 18 et 19, 26' et 27, 77' et 78: S^co PETRO WERNHER' ^{ep}s; f. 22' et 23, 58' et 59, 91' et 92, 109' et 110, 168' et 169, 182' et 183 eadem, sed WERINH'; f. 40' et 41 eadem, sed WERINHERUS; f. 192' et 193: Sancto Petro apostolo Wernherus episcopus. 2) Fol. 27': cū missa A, cū 'missa (cum commissa) corr. W; fol. 31': flacium E, flagitium corr. W; f. 142': Henricus secundus add. W. 3) In margine inferiore fol. 40. scripsit: S^co petro in Merseb^g Werner' ^{ep}s; f. 124': Sancto Petro in Merseburg Wernerus episcopus fundator loci (scil. monasterii S. Petri). 4) Vide Haupt 'Archiv' VII, 426. 5) I, 18 (10), II, 42 (26), IV, 72 (48), VIII, 14 (10), 35 (25), 75 (53). 6) Vide VIII, 14. 7) Wilmans 'Kaiserurkunden d. Prov. Westf.' I, 109—112.

'nimis arbitrario modo immutavit et recensuit potius quam descripsit'. Ac si codex Dresdensis 'integer nobis esset servatus, alio prorsus non egeremus': ea igitur tantum, quae Dresdensi desunt, e Bruzcellensi Lappenb. sumpsit praeter collationem Leibnitii in bibliotheca regia Hannoverana servatam nova a Bethmanno facta usus. Quibus ego nihil adieci, nisi ea, quae Waitz SS. VI, p. 543 corrigenda esse monuit.

Ex editionibus antiquioribus, quas Lappenb. in praefatione (p. 732) omnes exhibet, hoc loco unam hanc afferre sufficiat: 'Dithmari Chronicon ad fidem codicis Dresdensis denuo recensuit, Ursini, Kinderlingii et Wedekindi, passim et suas adiecit notas I. A. Wagner, Norimb. a. 1807. 4.' Quamquam enim 'codice Dresdensi negligenter tantum', ut ait Lapp., 'usus est editor', tamen 'adnotationes bonae frugis sunt plenae'; e quibus nos quoque paucas servavimus.

Postea Lappenbergius collatione codicis Dresdensis a M. Hauptio facta et Pertzii, Bethmanni, Waitzii curis aucta usus editionem praebuit egregiam (SS. III, p. 723 — 871), quae prima genuina Thietmari verba accuratissime exhiberet. Neque tamen quisquam eorum manuum distinctionem satis curavit, quae quantum ad tempus et ordinem orti operis explicanda adferat, ego demonstrasse mihi videor¹.

Inter versiones thiudiscas antiquiores mentione etiamnunc digna est ea, quam I. F. Ursinus Dresdae a. 1790. 8. commentario de vita atque opere Thietmari adnotationibusque bonis additis ex codice Dresdensi fecit, quippe quae et editioni Wagnerianae et versionibus posterioribus fundamentum iecerit. Post hunc ex editione Lappenbergii J. C. M. Laurent in collectione scriptorum antiquitatis germanicae Berol. 1848. versionem exhibuit pro difficultate operis omnino bonam. Cuius editionem alteram instituit J. Strebitzki Lips. 1879, qui multa correxit, nonnullas etiam adnotationes cum nominum indice adiecit, plurima tamen menda ipse quoque reliquit.

Nostra, ut Lappenbergii, 'in Thietmari opere edendo ratio haec fuit, ut ad litteram exprimeremus codicis autographi textum eum, quem Thietmarus ipse curis secundis constituit'. Qua

1) 'Neues Archiv' XIV, l. c.

in re apparatus criticum Lappenbergii corrigere aut augere vix perpaucis locis opus fuit. Maximam tamen operam ad distinguendas librariorum manus contuli, atque summa assiduitate per amplius duos menses adhibita praeter opinionem mihi contigit, ut paene ad litteram singularum manuum propria cognoscerem. Quas res quanti momenti ad intellegendam operis totius compositionem esset, cum animadvertissem, id quoque operam dedi, ut effigiem codicis autographi quam accuratissimam lectori praeberem. Ac ne exteriores paginarum margines notis diversis nimis implerentur, in interioribus cum foliorum numerum tum manuum ordinem notavi; paginarum quoque editionis Lappenbergianae numeros ibidem adieci. In exteriori margine scriptorum locos, quos Thietmarus ibi fontes habuit aut aliquo modo respexit, et annorum numeros diesque ea ratione posui, ut eas temporum significationes, quae non ex ipso Thietmari opere colliguntur, uncis includerem. In textu ea uncis inclusi, quae postmodum inserta sunt; atque singula verba brevesque adnotationes inclusa, ad quae nihil adnotatur, ipsius Thietmari manu (T) adiecta esse scito.

In libris et capitibus distinguendis editionem veterem non secutus sum. Librorum distinctio magna ex parte ad ipsum Thietmarum redit, qui se tempora Heinrichi I. libro primo, Ottonis II. tertio complexum esse et in libro quinto ad res Heinrichi II. accedere dicit¹, ultimo autem libro in fol. 176'. inscribit: Incipit libellus II. Heinrichi imperatoris secundi. Unde sequitur libro secundo tempora Ottonis I, quarto Ottonis III. tribuenda esse, post versus autem in f. 141'. positos priorem Heinrichi II. imperatoris libellum incipere. Eam vero operis partem, qua tempora Heinrichi II. regis tractantur, non ut pristini editores in duos, sed in tres libros dividendam esse censui, ita ut quintus usque ad restitutionem episcopatus Merseburgensis pertineret, ubi etiam versus interpositi sunt, sextus autem usque eo, ubi altera operis pars inde ab a. 1012. conscripta incipit, septimus denique ceteras res inter a. 1012. et

1) I, 28: Primus iste codicellus clausus sit primi morte Heinrichi. III, 1: Otto secundus sit codicelli materies mei; III, 26: Obseram modo tercii seriem voluminis. IV, 54: Et hic (Heinricus) quintus in ordine, secundus in nomine, notet quinti titulum libri.

1014. *gestas contineret. Capitem quoque distinctionem a Lapenbergio factam mutavi, ita tamen ut pristinos numeros uncis inclusos apponerem.*

Denique VV. Ill. Ill. E. Förstemann et Schnorr von Carolsfeld bibliothecae regiae publicae Dresdensis et O. Hartwig bibliothecae universitatis Halensis praefectis et Horn civitatis Torgaviensis consuli, quorum opera et benevolentia factum est, ut codice Dresdensi in bibliotheca Halensi et in curia Torgaviensi paene tres menses uterer, ceterisque omnibus, qui hoc opus meum benigne adiuverunt, hoc quoque loco gratias ago maximas.

Halae Saxonum, mense Octobri a. 1888.

F. KURZE.

* p. 733.

PROLOGUS.*

* cod. 2.

* Coniunctum dulci fraterni iuris amore
Et mihi dilectum supplex rogo te Sigefridum¹
Nunc ego Thietmarus^b, videas mea scripta benigne,
Quae placeant addens et quaeque superflua tollens.
5 Haec non ornatu splendent dictaminis ullo,
Sed tantum plano percurrunt ordine campo
— Saxoniae regum vitam moresque piorum,
Quorum temporibus regnum velut ardua cedrus
Enituit nostrum longe lateque timendum;
10 Dicunt ecclesiae structuram dampnaque nostrae,
Eius laetificos, in quis reparatur, et annos,
At provisores eiusdem tum simul omnes.
Non asscribatur mihi, si quid in hoc variatur
Libro vel desit, testis cum parvulus² assit.
15 Nevas inscitia natus^c, carissime, muta,
Credens, quod numquam cepissem scribere quicquam,
Ni quod prefatus tibi sum foret³. Ergo benignus
Tales funde preces mecum de corde gementi:
* Christe, decus regum, moderator et imperiorum,
20 Propiciare tuo cum commissis sibi regno,
Ut tibi, non nobis, solvatur gloria laudis,
Et non externis tuus umquam substat ovilis.
O vos christicolae, cordis nunc voce rogate,
Maiestas Domini quo dignetur misereri,
25 Ne mala nos stringant, quae multa meremur, et angant,
Certa futurorum quae vox ventura bonorum.
Predixit nostris in temporibus, manifestis
Pro^d dolor! in multis manifestandisque profecto.

* p. 734.

*) Incipit prologus venerabilis domni Thietmari episcopi Merseburgensis in Gesta Saxonum 2.

a) prologus et initium libri primi, in 1. deperdita, supplata sunt c. 2. b) thietmarus 2. semel hoc loco. c) Naevos inscitia natos correxit Leibnizius; at Thietmarus semper utitur verbo naeva, numquam naevus. L. d) proch 2. semper.

1) Abbatem monasterii S. Iohannis Magdeb. (1009—1022), postea episcopum Monast. (1022—1032). 2) I. e. testis rarus, testes pauci; cf. II, 40. L. 3) Sc. inopia testium s. annalium. L.

- Et quicumque meam debes curare cathedram,
 30 Hanc lege scripturam, studiosus amato pusillam,
 Quae strictim pandit, quae plurima mens tua poscit.
 Vincit mortales florens dictatus et omnes.
 Quod nunc est passim dispersum, collige sensim.
 Non servi famae, sed vitae dona supernae
 35 Ut capias, vigila, merearis ut hancque, labora.
 Sis memor, oro, mei, qui crimina multa peregi,
 Predecessorum deterrimus ecce meorum.
 Me tibi committo, veniam petito mihi, queso.
 Cronica Thietmari se poscunt, lector, amari,
 40 Usibus assiduis excludunt tristia mentis.
 Ludis et variis eadem preponito vanis:
 Sis iustos laudans, pro peccatoribus orans.

LIBER I.*

Hor. Epist.
 II, 3, 143
 et 34.

1. (1.) Mens est omnibus aliqua proficuitate cluentibus in presenti et in futuro sibi proficere, commissasque sibi res, ut potis est vel sollers fiducia sinit, propagare viventique semper memoriae commendare. Quocirca ego Thietmarus, non solum honoris, verum etiam nominis indignus episcopalis, Merseburgensis seriem civitatis olim longe lateque cluentem, nunc autem oblivionis senio caligantem fervens retegere, admodum vereor *fumum ex fulgore* inscicia producere et ut imus faber *infelici summa operis* deficere. Sed suppetente cuiquam bona voluntate, et ut beatus fatetur Gregorius, Christo ad hoc aspirante, incipio, ac ignotae eiusdem clemenciae, qualiter vel scriptura haec vel etiam omnis prefatae urbis summa concludatur, supplex committo.

2. (2.) Huius a primo fundamentum et cum terra superedificationem Romulea ex gente, quae Iulium Cesarem Pompeii generum¹ est huc olim secuta in omnibus potentem et utrisque² viribus precluum, incepisse, lector diligens accipe. Et quia tunc fuit haec apta bellis et in omnibus semper triumphalis, antiquo more Martis signata est *nomine. Posterius autem Mese, id est mediam regionis, nuncupabant eam, vel a quadam virgine sic dicta³. Qui vero eiusdem principes, vel quae eorundem fuerint virtutes, ante Christi incarnationem vel post, quia antiquorum sagaci^a memoria certum indagare^b

*cod. 1, fol. 1
 (fasc. 1),
 man. A.

*) Explicit prologus, incipit liber primus de Hinrico primo imperatore 2.

a) sagaci A, quod radendo aliquis correxit. b) indare A, corr. V.

1) Constat Caesarem fuisse socerum Pompeii. 2) I. e. corporis animique; cf. I, 26. V, 42. VI, 50. VII, 15. VIII, 46. 73. IX, 6. 3) Nomen est origine Slawicum: Mesibor, et significat urbem medias inter silvas sitam (polon. między, bohem. mezy, sorab. mes = inter; bor = silva). Cf. Schafarik, 'Slaw. Alterthümer, übers. von Aehrenfeld', II, 620.

nequeo, nec per scripta invenio, ne mendax inveniar, prorsus omitto.

3. Ab Heinrico* sumatur exordium, qui predictae civitatis adpertenencia multorum ius tunc *respicientia univit, maioraque his multum sua virtute et industria subegit. Hic nobilissimo* Ottonis et Hathui¹ stemmate editus, ut *arbor occulta* excrevit a puero, et ut bonae indolis gradatim enituit tiro, sicut flos in vere novo. Isque a patre suo in provintiam, quam nos Teutonice Deleminci vocamus, Sclavi autem Glomaci appellant, cum magno exercitu missus, devastata eadem multum atque incensa, victor rediit. Sed qualiter pagus iste nomine hoc signaretur, edicam.

Wid. I, 17.
Hor. Od. I,
12, 45.

Wid. I, 17.

(3.) Glomuzi est fons, non plus ab Albi quam duo miliaria positus, qui unam de se paludem² generans, mira, ut incolae pro vero asserunt oculisque approbatum est a multis, sepe operatur. Cum bona pax est indigenis profutura, suumque [haec^b] terra non^c mentitur fructum, idem tritico et avena ac glandine refertus, laetos vicinorum ad se crebro confluentium efficit animos. Quando autem seva belli tempestas ingruerit, sanguine et cinere certum futuri exitus^d indicium premonstrat. Hunc omnis incola plus quam aecclesias, spe quamvis dubia, veneratur et timet. Et haec provincia ab Albi usque in Caminizi fluvium³ porrecta⁴ vocabulum ab eo trahit dirivatum.

* fol. 1'.

4. Sed non longe a predicto amne in pago Chutizi dicto⁵ Arn episcopus sanctae Wirciburgiensi^a aecclesiae**, ab expeditione Boemiorum reversus et iuxta plateam^f in parte septentrionali, fixo super unum collem suimet tentorio⁶, cum missam caneret, hostili circumvallatus agmine, premissisque omnibus per martirium^g suimet consociis, semet ipsum

*) I. add. V. **) VIII. add. V.

a) nobilissima A, corr. T. b) in rasura add. T. c) terraeña A, e et a erase.
d) exitos A, corr. T. e) wirciburgiensi A, v add. T, postea tertium l eraseum. f) viam A, corr. T. g) omnibus iteravit A, corr. T.

1) Necrol. Mers. (ed. Dümmler, 'Neue Mittheil.' XI), Dec. 24: Hathuwi mater Heinrici regis. 2) Poltzescher See, distans dimidia hora ab urbe Lommatzsch. URS. Cf. Schafarik, 'Slaw. Alterth.' II, 604. 3) Chemnitz. 4) Fines pagi Glomaci (Lommatzsch) fuisse videntur Triebische fluvius et Albis inde ab urbe Meissen usque ad oppidum Strehla, Zschopau et Mulde a Frankenberg usque ad Wurzen; ad ipsum Chemnitz fluvium mihi tamen non videtur pagus pertinuisse. Cf. III, 16; H. Böttger, 'Diöcesan- und Gaugrenzen Norddeutschlands' IV, 214—217, 224—229. 5) Scilicet in parte orientali eius pagi (cf. III, 16), quae inter fluvios Chemnitz et Zschopau et utramque Muldam iacebat. 6) Ipso eo loco, ubi nunc urbs Chemnitz exstat (der Schlossberg), ibi enim via veterrima, quae est ex Bohemia in Saxoniam et quae Prag, Kommatou, Reizenhain, Marienberg, Zschopau, Chemnitz tangit, hunc fluvium transit. E. Trauer, 'Wissenschaftl. Beil. d. Leipziger Zeitung', 9. Iul. 1887.

892
Iul. 13. optulit Deo patri [DCCCXCII^o dom. incarnac. anno et^a
temporibus Arnulfi inperatoris]¹ cum oblationibus consecratis
in sacrificium laudis, ubi hodie sepe accensa videntur lumi-
naria; et sanctos Dei martires hos esse nec Sclavi dubitant.
Predictus antistes in diebus offitii suimet in urbe Wircibur-
giensi^b unum Domino templum et in episcopatu suo ad
instar eiusdem aecclesias VIII in X annis fecit. Et cum
maximam harum [is] benediceret, *et cum reliquiae Christi * fol. 2.
martyris Kiliani — qui de Scottis huc veniens, Christum
Gozberto duci et Geilan uxori eius caeterisque comprovin-
cialibus primo predicavit, et instinctu secundae Herodiadis
cum sociis suimet Colomanno et Totmanno ibi martirizatus
est² — circumferrentur^c, Dominus per eum LXX operatus
est miracula; et magister coquorum^d.³ hoc videns, suos sic
hortatur discipulos: 'Nolite', inquires, 'tardare, sed quae
vobis sunt credita, diligenter et sine mora operamini. Do-
minus enim noster Kilianus inclita ex se nunc agit signa
absque omni mora'. Quantae autem virtutis supra memoratus
presul fuisset, stilo comprehendere nequaquam suffitio, sed
hunc apud Deum magni esse meriti ex corde credo.

5. (4.) Interim cuiusdam matronae famam, quae Hathe-
burch dicebatur, [Heinricus]* comperiens, qualiter eam sibi
sociaret, iuvenili exarsit amore. Haec erat filia Ervini
senioris, qui in urbe predicta, quam Antiquam civitatem⁴
nominamus, maximam tenuit partem, et quia is filium non
habuit, geminis filiabus suis e medio decedens** reliquit.
Ob huius pulchritudinem et hereditatis divitiarumque utili-
tatem internuntios Heinricus quam propere misit, et quam-
vis [hanc esse] viduam⁵ et sciret^e velatam, suae tamen ut
satis faceret voluntati, eam fide promissa petivit. Tunc illa * fol. 2.
multorum precibus et consilio devicta comitatur et honori-
fice suscepta ac karitative a suis, ut decuit, est habita.
Nuptiis ex more peractis, sponsus cum contextuali ad Merse-
burch venit; omnesque convocans vicinos, quia vir fuit in-
dustrius^f, tanta familiaritate [sibi] adiunxit, ut quasi amicum
diligenter et ut dominum honorarent^g.

*) I. add. V. **) hereditatem magnam add. 2.

a) et *erasum*. b) *tertium i. erasum*. c) *circumferrentur A*. d) *coquorum 2*. e) *c add. T*.
f) *industriis A, illustris V*. g) *honerarent A, corr. V*.

1) *Hoc sumptum est ex Ann. Quedlinb.* a. 892, cf. Dümmler, 'Gesch. des Ostfr. Reiches' III, 355. 2) *Necrol. Wirzb. saec. IX* (ed. Dümmler, 'Forschungen' VI, 116), Iul. 8: Eodem die sanctus Chilianus episcopus in castro Uuirziburgo cum sociis suis Totmanno presbitero et Colmanno diacono sub Gozberto duce martirizavit. 3) *De magistro coquorum* cf. I. Grimm et A. Schmeller, 'Lat. Gedichte des X. u. XI. Jahrhunderts' p. 386. L. 4) *Die Altstadt Merseburg. L.* 5) *Maritum eius fuisse Osdagum comitem Falke (Trad. Corb.) hallucinatus est.*

* p. 736. 6. Ea tempestate Conradus, Francorum quondam *dux Wid. I, 16.

egreius^{a.1} et tunc Luthuwici successor pueri, arcem tenebat regni²; quem ob meritum sui Otto predictus, ab omnibus regni principibus in regem electus, sibi quasi ad hoc indigno preposuit, seque cum filiis fidei suae ac potestati subdiderat. Spiritualis autem pater et pastor Orientalium tunc fuit Sigimundus, sanctae Halverstidensis ecclesie presul egregius, vir ingeniosus, omnigenarumque, quae spiritalia vel etiam carnalia respicit, arcium scientia omnes suimet contemporales [tunc] precellens³. Hic pietate maxima, et quod summum est perfectionis culmen, Christi zelo fervens, ut perpetrati facinus conubii primo audivit, ovium culpam suarum ingemuit, et aliquam inter se fieri amplius commixtionem per inter-

* fol. 3. nuncium et per epistolam *banno apostolicae auctoritatis interdicens, ad condictum ambos^b synodum vocavit. Heinricus tali rumore turbatus, ad imperatorem properavit, omnemque indicens ei rem ordine, auxilium eius petiit, et quia familiaris ei fuit, et patris commisso ac fidei servitio impetravit. Nam legato ad antistitem concite⁴ directo, ut vinctos^c solveret et ad suimet presentiam differre voluisset, postulavit.

7. Post haec Ottone [II. Kal. Decembris]⁵ carnis universae viam intrante, sepe memoratus iuvenis in vacuum succedens, hereditatem iure et maximam benefitii partem gratuito regis suscepit ex munere; et quod ei defuit, cum suis omnibus egre tulit, ac postea, sicut cum tritico lolium, sic ex eo latentis odii filix excrevit. Quod rex caute considerans, ut ignotum dissimulat; et quem vi aliqua superare non presumpsit, nota Hathonis⁶ versutia archiepiscopul, qua et antecessor suus⁷ Aethelbertum^d comitem⁸ Teresi^{e.9} capitis (912)
Nov. 30.
Wid. I, 21. abscisione devicit, et hunc decipere temptavit. Hoc consilium Deus sapiens infatuavit. Nam faber ille, qui iussu presulis torquem aureum, in quo Heinricus occidi deberet, mira arte Matth. 13,
24—30. preparabat, cum ingemiscenti senioris relatu, quo *pacto hec fieri deberent, perquireret, opere ad unguem perducto et Wid. I, 22.
(906). presentato, clam postea evadens, obviam ducem predictum Hor. Ep. II,
3, 394.

* fol. 3. *a) simplici i apud scriptores Saxones illius aetatis eandem vim inesse atque litteris ji sive gi, plurima exempla docent; cf. vulgata VI, 81, villa VII, 8, Ivicansten sapius, Isilbertus apud nostrum et Widukindum. b) s add. V. c) iunctis A, corr. T. d) primum e eratam. e) tereti radendo alqs. corr.*

1) Inde ab a. 906 usque ad a. 911, quo Ludovico in regno successit.
2) I. e regnum tenebat. Similiter Beda Histor. Anglor. III, 3: Monasterium Hii in cunctis monasteriis . . . arcem tenebat. L. Ceterum ea, quae in hoc capite narrantur, ante annum 909. regnante Ludovico puero facta esse constat; cf. G. Waits, 'Heinrich I.'³ 1885, p. 16.

3) Sedit annis 894—924; cf. infra c. 22. 4) I. e. citissime. L.

5) Necrol. Mers.; Otto mortuus est a. 912; cf. Waits l. c., p. 12. et 195—196.

6) Hathonis I. archiepiscopi Magontini 891—913. 7) Ludovicus rex.

8) Babenbergensem, de quo vide Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III, 522—527.

9) Theres ad Main flumen prope Hassfurt.

Verg. Aen.
VI, 728.

habuit, et cuncta ei ordine pandit. Qui rediens nuntium remisit ad antistitem, qui occulta patesceret¹, seque in sui detrimentum celeriter invigilare pronuntiaret. Quicquid enim (913). ad episcopum in Saxonia vel Thuringia pertinuit, totum sibi precepit occupari, amicos regis partibus ex his omnino^a depredatos expellens. Moxque morte repentina archipresul expirat hominem², et fortuna, quae hactenus^b regem^c feliciter aspiravit, Heinricho quam propere cessit. Sed mihi ad alia properanti longum est enarrare, quociens congressi mutuo^d cederent vel vincerent, et quod postremo bonorum instinctu in amicitiam convenirent.

Wid. I, 28.
24.

Caton. dist.
2, 15.

8. (5.) Interea Conradus longa infirmitate detentus, et quia *Post inimicicias iram meminisse malorum est*,

Wid. I, 25.

totius contrarietatis, quae sibi ex parte Heinrichi provenerat, oblitus, fratri suo Evurhardo^e populoque primario in unum collecto consilium hoc dedit, si quando naturae communi se concederet³, ut eum^f regni gubernaculo undiquessecus aptum eligerent, animamque suam^{*} cum residua consanguineorum^{*} fol. 4. ac familiarium caterva firmæ suimet fidei committerent et ad hoc sine aliqua dilatione consentirent. Hanc petitionem extremam cum magno luctu ac gemitu suscipientes et impleturos se vita comite promittentes, festino eius obitu in (918) VIII° ordinationis suae anno [et] XIII. K. Novembris⁴ [pro dolor!] completo ac exequis in Viliniburch⁵ peractis intererant, et concione in Fridisleri⁶ celeriter posita, Heinrichum coronaverunt et sibi credita sub Christi et totius aecclēsiae testimonio fideli, non sine lacrimis regi tunc et^{*} p. 737.

(918)
Oct. 19
(Dec. 23).

Wid. I, 26.

(919). domino commendaverunt. Qui primo, ut decuit, divinae pietatis munus, postque universalem tantae caritatis affectum, humili suscipiens devotione, Deo gratias egit, seque ad haec et ad omnia, quae communi consilio expetissent, se assensurum promisit. Episcopalis unctionem benedictionis, a Herigero archiepiscopo⁷ exhibitam, antecessorum more priorum non desideravit, nec suscipere voluit, sed prorsus ad hoc indignum se affirmavit⁸. Attamen in hoc eum equidem peccasse vereor, quia in Vita sancti patris Othelrici⁹, quem idem rex post

a) om̃iū (= omnium A), om̃io corr. T; ex his omnibus partibus 2. b) h add. T.
c) regi V; expirat. Om̃en et fortuna, q. h. regem f. aspiraverunt, H. q. p. cesserunt 2.
d) mutua A, corr. fortasse N. e) euerhardo corr. V. f) deletū et add. Heinrichum in marg. V. g) fridesleri V.

1) I. e. patefaceret. L. 2) Mortuus est 913. Mai 15; Waitz p. 196.
3) I. e. moreretur. L. 4) Errat Noster: Konradus rex Francorum mortuus est X. Kal. Ian.; XIV. Kal. Nov. (993) obiit Konradus rex Burgundiae. Utriusque diem emortualem Thietmarus in Necrol. Merseb. invenit; Waitz p. 201. 5) Weilburg ad fluvium Lahn. 6) Fritelar ad fluvium Eder. 7) Magentino 913–927. 8) De hac re cf. Waitz p. 39–40. et 217–221. 9) Episcopi Augustani 923–973, de quo cf. Waitz p. 75 et infra III, 8. V. Vitam eius auctore Gerardo (SS. IV) c. 3.

ad sacerdotalem promovit ordinem, legi sanctam Christi
 * fol. 4^r. martyrem *Affram* dilecto suimet presuli multa in visu ostendisse, inter quae duos enses, unum cum capula, aliumque sine ea, ac per eum Heinricum regem consecrationis expertem demonstrasse¹. Sed occulto hoc Dei iudicio relinquens, amplius progrediar.

9. (6.) Fama novi regis undiquessecus dispersa amicorum corda laetificat rebelliumque econtra mestificat, quia vir talis fuit, ut suos sciret sapienter tractare, inimicos autem callide viriliterque superare. Interea Tammo* natus est; et mens regis ab amore uxoris decrescens, ob pulcritudinem et rem^b cuiusdam virginis, nomine Mathildis, secreto flagrav. Iam iamque latentis animi fervor erupit; et iniusto se hactenus multum peccasse conubio tandem professus, per affines legatosque suos filiam^c Theodrici et Reinildae^{d. 2} ex Widicinni^e wid. I, 31. regis tribu exortam, [inter]pellat^f, ut sibi voluisset satisfacere. Et quia flexibilis est mulieris animus, et quia sciebat eum in cunctis eligantem, consensit, coniunctaque ei³ tam in (909). divinis quam in humanis profuit. Que tres filios congruo pariens in tempore, Ottonem**, Heinricum et Brunonem***, prospere educavit, doloremque partus tantae stirpis dulcedine
 * fol. 5. sup^reravit.

10. Et quoniam mihi sermo est de Ottone, non autumo opus esse, omnia patris sui gesta singulatim discutere, cum et in filio appareat, quanta eius sit dignitas, et scriptis multorum vite eiusdem satis fulgeat claritas. Sed quaedam intersero, quae dictu maxime necessaria^g puto. Has regiones sibi fecit tributarias, Boemiam, Deleminci^h, Apodritas, Wilti, Hevellun et Redarios; qui statim rebelles aliosque ad hec concitantes, urbem Wallislevo⁴ oppugnant, destruunt et incendunt. Ad hoc vindicandum noster convenit exercitus, et Lunziniⁱ civitatem⁵ obsidens, socios eorundem, eos defendere cupientes, invadit et, paucis effugientibus, prostravit; urbem quoque prefatam acquisivit. Ex nostris autem duo abavi mei, uno nomine, quod Liutheri^k sonat, signati, milites optimi

*) qui et Tanckmarus add. 2. **) imp. add. V. ***) arch. add. V.

a) prius f. erasum. b) p. in amore 2. c) virginem A, corr. T. d) alterum i add. T.
 e) uidicinni A, v add. T, widikindi mutavit V. f) paellare A, corr. T; interpellare cepit 2.
 g) necessario 1. h) deleminci A, corr. T. i) alterum i erasum 1. k) duo i erasa 1.

1) Ab hac visione Heinricus dictus est Ensis sine capulo in Ann. necrol. Prumiens. (SS. XIII) a. 919. 2) Necrol. Merseb. Mai 11: Reinhild mater regine Mahtildis obiit. 3) Nuptiae hae celebratae sunt anno 909. Waits l. i. p. 18. 4) Walsleben vicum prope Albim inter Werben et Arneburg situm. 5) Lenzen in dextra parte Albis infra Wittenberge.

Verg. Aen. X, 858. 859. et genere clarissimi, decus et solamen patriae, Nonas Septembris cum multis aliis oppeciere¹.

11. (7.) Ut nullus Christo fidelium de futura mortuorum resurrectione diffidat, sed ad beatae immortalitatis desideria, quaedam, quae in urbe Wallislevo post excidium eius[dem]^a *reedificata *fol. 5'. accidisse veraciter comperi, intimabo. In ipso orientis diei crepusculo solitus erat presbiter eiusdem ecclesiae matutinam canere. Sed cum ad atrium defunctorum veniret, videns in eo magnam multitudinem oblationes offerentem sacerdoti coram templi foribus stanti, primo substitit, posteaque signo sanctae crucis se muniens, per omnes hos, nec uno saltem agnito, oratorium trepidus adiit. Quem una noviter de hoc seculo egressa et sibi bene nota, quid hic vellet, interrogat; edoctaque ab eo, quare venerit, haec omnia ab his esse completa, parvumque temporis eundem victurum predixit. Quod vicinis post retulit, veraque [haec] esse comprobavit². * p. 738.

12. Meis temporibus in Magadaburg — sicut a veracibus accepi testibus, in ipsa tunc continue manens³ — in ecclesia mercatorum custodes eadem nocte vigilantes, his quae predixi convenientia visu et auditu percipientes, optimos civitatis adducunt. Qui cum longe ab atrio cadaverum adstarent, lucernas candelabris superpositas videre, duosque invitatorum⁴ canere matutinasque laudes ordinatim omnes persolvere pariter audire; accedentes autem nihil omnino intellexere. Hoc ego cum subsequenti die nepti meae, quae Brigida *dicebatur⁵, *fol. 6. cura regens pastoralis monasterium sancti Laurentii⁶, referrem^b in infirmitate sui corporis laboranti^c, protinus ab ea, nequaquam hoc miranti, tale percepi responsum: 'Tempore Baldrici presulis, qui octoginta annos⁷ vel plus Traiecti sanctam^d regebat sedem, in loco, qui^e Deventeri dicitur, ecclesiam senio dirutam renovans benedixit ac presbitero suimet commendavit. Qui in una dierum valde diluculo ad eam pergens, vidit mortuos in ecclesia et atrio offerentes atque [audivit] cantantes. Quod mox episcopo ut primum is retulit, iussus ab eo in ecclesia dormire, cum lecto, quo re-

a) dem a T additum postea erasum est. b) alterum r add. T. c) laborante A.
d) traiectiscā A, traiectensem corr. V. e) que A.

1) *Necrol. Merseb.*: Nonas Septembr. Liuthardus comes cum multis Lunzini obiit. *Annales Corbeienses autem rectius pugnam II. Non. Septembr. a. 929 factam esse tradunt; Waitz p. 128.* 2) *Sc. morte sua.* 3) *Versatus est ibi Thietmarus annis 988—1002; cf. IV, 16. et VI, 44.* 4) *I. e. psalmum 99. L.* 5) *Liutharii marchionis (985—1003) filiam eam fuisse I. L. L. Gebhardi, Marchiones aquilon. p. 29 suspicatus est.* 6) *Videtur monasterium monialium in nova urbe Magdeburg, bello tricennali penitus destructum, intelligere. KIND.* 7) *Baldericus episcopatus Traiectensi praefuit 918—976; cf. Hirsch, 'Heinrich II.', I, 343.*

quievit, sequenti nocte a defunctis eiectus est. Ob hoc idem trepidus apud antistitem talia queritur. Is autem precepit ei, ut cum sanctorum reliquiis signatus, aqua sancta asspersus, suam custodire non desisteret ecclesiam. Qui iussa secutus domini, iterum dormire in ecclesia voluit; sed stimulat^a timoris sic iacendo evigilavit^b. Et ecce solita venientes hora, elevaverunt eum, coram altari eum ponentes et in favillas tenues corpus igne resolventes. Hoc ubi presul audivit, penitencia ductus triduanum indixit ieiunium, ut et sibi animaeque defuncti^c succurreret. Multa, fili, de his omnibus, * fol. 6^r. * ni infirmitas obstaret, dicere potuissem. Ut dies vivis, sic nox est concessa defunctis^d. Non oportet plus sapere mortalem, quam, ut sanctus ammonet Paulus, *ad sobrietatem*. Rom. 12, 3.

13. Sed quia^e duo vel tres ad unum sufficiunt testimonium, haec quae novellis nostris evenere temporibus scripsi, ut discat incredulus vera esse prophetarum oracula, e quibus testatur unus: *Vivent, inquit, mortui [tui], Domine!* et alius: *Surgent mortui, qui in monumentis [sunt], audient vocem filii Dei et laetentur*^f. Quandocumque a viventibus^g haec audiuntur vel videntur, novum aliquid^h signat, ut idoneum in multis approbat testimonium, cuius magnam partem scio, maiorem autem ignoroⁱ, sed veracibus testimoniis credo. Fui ego in mea curte Retmerslevo¹⁻² dicta, ubi XV. Kal. Ianuarii, VI. feria³, 1012. Jan. 13. in primo galli cantu magna lux ab aecclesia emicans totum replevit atrium, sonitusque [grunniencium more] auditur inmensus. Quod meus frater [Frithericus]⁴ cum satellitibus^k meis caeterisque huc convenientibus aspecxit^l, et ille, qui coram me dormivit, capellanus audivit. Hoc crastino cum comperirem, si umquam prius ibi aliquid tale contigerit, interrogans, semel hiis^m similia accidisse ab antiquissimis percepi, et in hoc anno⁵ miserabiliter compleri videbam in obitu [domnae] Liudgardisⁿ inclitae⁶, ex una parte neptis 1012. Nov. 13.

* fol. 7.
(faec. 2).

a) stimulatⁱ timoris casu corr. V. b) e add. T. c) defuncti A, corr. T. d) ut dies defunctis in 1. erasa sunt. e) a add. T. f) ti add. T. g) aliq^l i. sciepius. h) ignora A, corr. T. i) ratmerslevo V. k) ti add. V. l) c a T additum postea erasum est. m) alterum i add. T. n) ita A videtur scripsisse, V corr. lukardis.

1) Optime Thietmarum emendavit Honorius in *Imaginem mundi*: et alius (sc. Daniel 12, 2): 'Multi de his, qui dormiunt in terrae pulvere, evigilabunt'; et ipse Dominus: 'Mortui qui in monumentis sunt, audient vocem filii Dei et procedent'. L. 2) *Rottmersleben vico inter Magdeburg et Markt-Alvensleben sito*. 3) Haec temporis descriptio quadrat tantum in a. 1002, quo sexta feria incidit in a. d. 15. Kal. Ian., nisi Thietmarus ipse erravit. BETHM. Quoniam autem illud 10 annos ante mortem Liutgardis factum esse non posse apparet, verisimillimum fit, Thietmarum dicere voluisse diem 18. Ian., XV. Kal. Febr. a. 1012, quae fuit feria sexta. 4) Is, quem postea praefectum Magdeburgensem factum esse Annalista Saxo a. 998. 1032. 1049. tradit. 5) I. e. in eo, de quo modo dixit auctor, a. 1022; cf. 'Neues Archiv' XIV, p. 62. 6) Mortuam eam esse d. 13. Nov. a. 1012 ipse Thietm. narrat VII, 24.

meae¹ [ac ex alia nurus]², et quod inter amicos precipuum est, familiarissimae mihi, de qua in sequentibus edisseram^a enucleaciis. Sepe mihi accidit, ut in nocte ligna incidi audirem, et semel defunctos pariter colloquentes ego et socius meus caeteris dormientibus manifeste percepi, et in his duobus signis *[crastino] subsecuturum funus intellexi.

* p. 739.

Hor. Ep. II,
3, 304.

14. Etsi ego *fungar vice cotis*, ferrum et non se ex-acuentis³, tamen ne muti canis obprobrio noter, inlitteratis et maxime Sclavis, qui cum morte temporali omnia putant finire, haec loquor, certitudinem ressurreccionis et pro qualitate meriti futurae remunerationis^b firmiter indicens cunctis fidelibus. Tres namque sunt animae, non equaliter incipientes nec simul finientes⁴. Prima angelorum incorporeorum, quae cum eis est sine initio et termino; II^a hominum, quae cum eis sumit exordium, sed in fine non habens participium. Namque immortalis est, et ut quidam gentiles opinantur, in futuro non habens hoc offitium, quod in hoc seculo. Tercia species est animae paecudum^c ac volatilium, quae cum corpore parem inicii finisque sortitur equalitatem. Unde sicut in lege Moysi a Domino data^d precipitur, ita verus christicola ab eorum sanguine nequa-^equam pollui canonica auctoritate^e * fol. 7.

Wid. I, 38.

15. (8.) Rex autem Avaris^f * sepenumero insurgentes expulit. Et cum in uno dierum hos inpari congressu ledere temptaret, victus in urbem, quae Bichni vocatur⁵, fugit; ibique mortis periculum evadens, urbanos maiori gloria, quam hactenus haberent vel comprovinciales hodie teneant, et ad haec muneribus dignis honorat.

Quociuscumque contra Deum et seniore suimet dum (Wid. I, 38). vixit se umquam superbiendo erexit, tocies humiliata potestate

*) i. Ungaros add. V.

a) edissero A, corr. T. b) re add. T. c) pecudum corr. manus recentior. d) datq. I. e) auctoritate I. f) e pro littera expuncta et postea erasa posuit T.

1) *Filia fuit Swanhildae, cuius frater Bernhardus I. dux Hildegardam Thietmari materteram, Heinrichi comitis Stadenensis filiam, in matrimonium duxerat; cf. Hirsch, 'Heinrich II.' II, 304, n. 5.* 2) *Nupserat Wirin-hario comiti, qui patruelis Thietmari fuit.* 3) *Parum accurate redduntur Horatii verba: cotis, acutum Reddere quae ferrum valet exsors ipsa secandi.* 4) *Ex Gregorii I. papae Dial. IV, c. 3 (ed. Benedict., Paris. 1705, tom. II).* 5) *Püchen sive Püchau iuxta Muldam fluvium inter oppida Wursen et Eilenburg; cf. Waitz p. 77.*

sua se ad emendationem [condignam] inclinavit. Audivi, quod hic Romam causa orationis petens, plus pedibus quam equo laboraret, et a multis interrogatus, cur sic ageret, culpam profiteretur.*

16. (9.) Hic montem unum iuxta Albim positum et^a arborum densitate^b tunc occupatum excoluit, ibi [et] urbem faciens, de rivo quodam, qui in septentrionali parte eiusdem fluit¹, nomen eidem Misni imposuit; quam, ut hodie in usu habetur, presidii et^c imposicionibus caeteris munit. Ex ea Milzenos² suae subactos dicioni censum persolvere coegit. (932). Urbem quoque Liubusum^{c.3}, de qua in posterum lacius disputaturus sum, diu possidens, urbanos^d in municipulam infra eandem positam fugere, et se dedicios fieri compulit. Ex eo die, qua haec tunc incendio iuste periit, usque ad nostra tempora⁴ habitatore^e caruit. Si quid in regno suimet, ut multi dicunt, is predatus sit, huic Deus clemens ignoscat.

17. Insuper Northmannos et Danos armis sibi optemperantes^f fecit et ab errore^g pristino revocatos cum rege^h eorum Cnutone^{h.5} hos Christi iugum portare edocuit. Sed quia ego de hostiis eorundem antiquis mira audivi, haec indiscussa preterire noloⁱ. Est unus in his partibus locus, caput istius regni, [Lederun nomine, in pago, qui Selon dicitur^k]⁶, ubi post VIII¹ annos mense Ianuario, post hoc tempus, quo nos theophaniam^m Domini celebramus, omnes convenerunt, et ibi diis suimet LXXXX [et VIII] homines et totidem equos, cum canibus et gallis pro accipitribus oblatis, immo⁷lant⁷, pro certo, ut predixi, putantes hos eisdem [erga inferos] servituros et commissa crimina [apud eosdem] placaturos. Quam bene rex noster fecit, qui eos a tam execrando ritu prohibuit! Acceptabilem enim Deo patri hostiam fert, qui

*) *Erasius duobus versibus, qui in margine sinistro scripti erant, in inferiore marg. add. N: Anno dom. incarn. DCCCCXXI^o imperator effectus est⁸.*

a) ex A, et T, et ex 2. b) densitate A. c) litterae i et uā erasae i; Lubusum 2. d) urbanus (= urbanus) A, corr. T. e) at add. V. f) optēantes i. g) re add. T. h) Cniltone 2. i) non placet A, corr. fortasse T. k) lederun—dicitur add. T in loco vacuo et supra lineam. l) VIII in rasura fortasse iam A. m) theophiam A, corr. T; ephilphaniam superscripsit V.

1) Qui infra IV, 5. Tribisa, hodie Triebische dicitur. 2) Milzenorum fines plane fere congruunt cum Lusatia superiore marchia. Eadem haec videtur fuisse expeditio atque illa in pagum Losicin (Lusatiam inferiorem) facta, de qua Ann. Hildesh. et Weissenb. a. 932 referunt; cf. Waitz p. 145. 3) Lebus vicum inter oppida Dahme et Schlieben situm in orientali parte provinciae Saxoniae. 4) Anno 1012. Heinricus II. eam restituit; cf. VI, 59. 5) Nomen regis Chnubae, quod apud Widukindum invenit, ex arbitrio noster mutavit; cf. Waitz p. 159—162. 6) Leire prope Roeskild in insula Seeland. 7) Conf. Adam. Brem. (SS. VII) IV, c. 27. et I. Grimm, 'Mythol.' 4 I 36 sq. L. 8) Hoc sumptum est ex loco Widukindi (I. 39) male intellecto.

Exod. 23, 7. humano sanguini^a parcit. Precipit enim Dominus: *Innocentem et pium^b non interficias.*

18. (10.) Antiquum opus Romanorum muro rex predictus in Mersburg^c decoravit lapideo, et infra ^eeandem aecclesiam, ^{*} fol. 8.
Mal 19. (22.) quae nunc mater est aliarum, de lapidibus construi et XIII. K. Iunii precepit dedicari¹. Caeteras quoque urbes ad salutem regni et templa Domino ob remedium animae devota mente fabricavit^{*}.

Post innumera virtutum insignia idem, decurso vitae
Wid. I, 41. suimet stadio, sextodecimo regni, aetatis autem suae sexa-
936. gesimo anno, sexta Non. Iulii² Miminlevo moritur, et in
Iul. 2. Quidilingaburch, quam ipse a fundamento construxit, sepultus,
a cunctis optimatibus merito defletur.

936. 19. [^{*}Accidit^{d.3} hoc anno dominicae incarnationis ^{*} man. A
DCCCCXXXVI^e. Indoles^e [autem] relictæ posteritatis tri-
stia principum^f corda laetificat, et certos voluntariae electionis
hos fecit. Ve populis, quibus regnandi spes in subsecutura
dominorum sobole [non] relinquitur, et inter se facta dis-
sensione et longa contentione aliquod consilium vel solamen
cito non providetur^g! Si in consanguinitatis linea aliquis
tali offitio dignus non inveniatur, saltem in alia bene mori-
geratus, omni odio procul remoto assumatur; quia maxima
perdicio est alienigenos^h regnare: hinc depressio et libertatis
venit magna periclitatio. Ab hoc, de quo dixi, Heinrico et
Wid. I, 39. successoribus suis usque huc ^{*}Saxones elevati et in omnibus ^{*} fol. 9.
sunt honorati. Quicquidⁱ in hiis^k laudatur, ab equivoco eius,
de quo scripturus sum vita comite, diligenter servatur, et
post, ut vereor, finitur⁴.]

20. [Ergo quaecumque de hiis ullatenus¹ nunc preteream
vel vita deficiente indiscussa relinquam, successor karissime,
compleas et temporum qualitates scripturae memoria con-
cludas. Ego peccator et in omnibus neglegens vacavi hac-
tenus^m a bonis et studui in malis, sero ad ista [et ad meliora]
respiciens, animaeque memoriam salutarem nullo modo exer-

^{*}) Cod. 2 et Ann. Saxo addunt: Hic in nova Corbeia aram sancti
Viti martyris auro et gemmis variis mirifice ornavit hortatu Mat-
hildis coniugis sue.

a) sanguine A. b) imptum A. c) in mesburg corr. mersburg ipse A videtur addidisse.
d) pergit eadem manus A, sed alio tempore et usque ad finem folii 9, in rasura. e) Indolis
corr. manus posterior. f) principium A saepius. g) providebitur A, sed eratam bi in-
certum a quo. h) aligeninos A, aligenienas corr. V. i) quicquid 1. k) alterum 1 add. T.
l) la add. V. m) h add. V.

1) Necrol. Merseb. XI. Kal. Iun.: In Mersburg dedicatio ecclesie infra
monasterium constitute. 2) Ex Necrol. Merseb. 3) Hinc incipit
altera huius libri pars, quae post quantum demum librum diversis tem-
poribus paulatim conscripta est; cf. 'Neues Archiv' XIV. l. c. 4) Ve-
retur videlicet noster, ne Heinrichus II. sine liberis moriatur, a successore
autem eius Saxones minus honorentur.

cens. Postquam pastor effectus sum, docui subiectos verbis tantum, et non exemplis^a. Extrinsecus apparui bonus, interiora violans pessimis cogitationibus; de immundo semine conceptus, volutabar in luto ut immunda sus. Dicat aliquis: male laudasti te! cui respondeo verum hoc esse, quod deteriore me nescio^b. Idcirco me sic arguo, ut, agnitis vulneribus meis, succurras [mihi] medicationibus necessariis et ex magna parte consors mei sic adiuves in omnibus me, sicut velis exhiberi pro te.]

21. (11.) [Et inclita venerabilis gesta Machtildis^c, quae post excessum senioris sui sumopere fecit, eiq[ue]dem paucis
^{* fol. 9^r.} comprehendam ad imitationem bonam ^{2. Macc. 12, 46.} ^{1.} fidelibus cunctis^d; quia sancta est, ut scriptura docet, et salubris cogitatio, pro defunctis orare et elemosinis absolutionem [hiis] impetrare. Legimus², ut^d unius captivi vincula, [quem]^e uxor sua putans mortuum assiduis procuravit exequiis, tocies solverentur, quociens pro eo acceptabiles Deo patri hostiae^f ab^g ea offerrentur^h, ut ipse ei post retulit, cum domum suam liber revisit. Hoc exemplo dominaⁱ Mahtildis, viro suimet vinculo momentaneae mortis depresso, succurrit, non solum pauperibus, verum etiam avibus victum subministrans^k. Congregationem [quoque] sanctimonialium in die tricesima in supra ^{Inl. 30.} memorata urbe statuit³ et huic, quantum ad victus et sui vestitus necessaria suppetebat^l, ex sua proprietate^{m, 4.} laudantibus hoc suimet filiis, concessit ^{5.} et scriptis confirmavit. ^{* man. T.} ^{* p. 741.} Asserunt nonnulli eandem hoc sumopere diu enituisseⁿ, quod iunior filius suimet Heinricus patris sedem possideret. Sed hoc Deus, electos sibi ad unaquaeque semper preordinans, noluit, nec summatum optima pars consensit^o, sed ratione prudenti et ideo facile suadenti [haec] merentis reginae animum paulo minus a proposito declinavit, et huic^p Bawarios ad tuendum^p apcius assignari⁵, prehabito sibi nato^p maiori, consuluit^p.]

22. (12.) [^{Ann. Quedl. 923 (924)} Anno dominicae incarnationis DCCCCXXIII. ^{Inl. 14.} indiccione XI, regni autem primi regis Heinrici V^o [venerabilis Sigimundus]^a, sanctae Halverstidensis aeclesiae an- ^{Chron. Halb. ?}

a) em add. T. b) aliquem add. V. c) mecht. corr. V, et ita semper. d) quod V. e) ita T deleto et. f) ostias A, hostias T, hostile V. g) habeo A, corr. T. h) offerrentur A, offerrentur T, 2, offerri procurarentur V. i) dona A, corr. T. k) subministras A, corr. T. l) te add. T. m) proprietate A, corr. T. n) nisam fulsae corr. V. o) summa optimatam pars concessit 2. p) hunc, tumentum, natu, consult primo T scripserat, sed ipse correxit. q) add. N in loco raso.

1) Confer vitas eius SS. X. et IV, quarum neutram noster videtur novisse. 2) Apud Gregorium, Dialog. IV, c. 57. 3) Cf. Dümmler, 'Otto I.', 42—43; fundationem huius monasterii Otto rex confirmavit 936. Sept. 13. (DOI. 1.) 4) Urbem Quedlinburg Heinricus rex 929. Sept. 16 (DHI. 20) uxori suae Mahtildae in ius proprium concessit. 5) Heinricus dux Bavariae fuit 948—955.

tistes VI^{us}*, XVIII. K. Februar. [obiit]¹, cui Bernhardus, eiusdem capellanus, successit², sicut ei prius vir sanctus predixit. Namque is diu infirmus videt in somnis, quod baculum pastorem e manibus suis elapsum Bernhardus pone sequens elevaret et in aperto portaret. Et expergiscens³ vocavit eum ad se, dicens: 'Vade ad curtem regiam, sumens ex mea parte, quae tibi sint ad haec necessaria, et acquire gratiam et auxilium ibi optime valentium, ut tibi liceat sine omni offensione mihi succedere. Providebit enim haec omnia [tibi] Deus, dilecte fili!' Edictum amati senioris obeditione humili Bernhardus [mox] complens, dum a rege Heinrico^b reverteretur, comperit, dominum suimet et patrem de hac luce tricesimo ordinationis suae anno ad Christum migrasse; et mox repedans, predicti regis munere, quod postulat, consequitur. Positum est autem corpus prefati presulis in dextera parte altaris Christi protomartiris [in gradu preiacenti], ut ipse antea premonstravit, non iacendo, sed supra cathedram sedendo, sperans se patroni suimet intercessionem sanctam et benedictionem sacerdotali perpetualiter muniri.]

23. (13.) [*Qualiter misericors Deus predictum regem in diebus suis respexerit, quamvis de *Pierio fonte* nil umquam biberim, cunctis [tamen] fidelibus innotescam. Fuit in occiduis partibus quidam rex, ab^c incolis Karl Sot, id est stolidus, ironice dictus^{c.3}, qui ab uno suimet ducum⁴ captus, tenebris (923). includitur carceralibus. Hic Heinrici regis nostri, nepotis autem sui⁵, inplorans auxilium^d, dexteram Christi martiris Wid. I, 30. Dionisii et cum ea omne regnum Luthariorum, si ab eo liberaretur, sibi traditurum sacramentis promisit. Nec mora, inclitus miles invicticibus se armis circumcingens, proximum laborantem visitat, et in ereptione eius ac restitutione dignus operator mercedem suam promeruit, et honorem pristinum sibi suisque successoribus in tantum adauxit⁶.]

*) *Erasis, quae inter lineas et in marg. dextra scripta fuerunt, N in margine inferiore adiecit*: ab Arnulfo rege ibi positus anno regni suimet VII.

a) g add. T. b) einrico in loco raso add. T. c) verba ab inc. — dictus in 1. crasa sunt, sed non tam funditus, quin, quid scriptum fuerit, comparato cod. 2. cognosci possit. d) xi add. V.

1) Annum huius mortis Thietmarus ex *Annalibus Quedlinb.*, cetera data fortasse e *Chronico Halberst.* sumpsit, diem emortualem sine dubio etiam in *Necrol. Merseb.* invenit, cuius prima pars perdit est; Sigismundum a. 924. mortuum esse probavit *Waitz* p. 75. 2) Sedit annis 924—968; cf. II, 18. 3) Karolus III. Simplex occidentalis regni rex 893—923. 4) Heriberto Viromandensi comite; *Widuk. I*, 30 falso Hugonem dicit. Cf. *Waitz* p. 71—72. 5) De consanguinitate Heinrici et Karoli alibi nihil traditur. 6) Heinricum Karolo opem tulisse Thietmarus *Widukindi* relationi adiecit.

24. (14.) [Sed quia homo unusquisque proclivior est ad labendum, quam natura suimet muniatur ad standum, quam miserabiliter iste semel deliquerit, ad terrorem et ad devitandum piis non taceam. In cena Domini nimis inebriatus, in sequenti nocte uxori suae multum repugnanti diabolico instinctu illicite coniunctus est. Hoc factum auctor tanti sceleris et humanae salutis irretitor Satanus cuidam venerandae sic prodidit matronae: 'Mahtild regina, nuper hortatu

* fol. 11.

meo maritali consentiens^a voluptati, concepit filium^c sine omni dubio meum; et tu vide, ut tantum optime celes commissum.' Haec multum ob hoc clam tristis effecta^b predictae hoc celeriter adnunciavit reginae, ammonens, ut semper episcopos atque presbiteros secum haberet et in ipsa pueri nativitate sacri baptismatis unda ablueret, quicquid^e in eo sibi dilectum^d accidisse^e demon infaustus iactaret. Et sic Deo^f gratias egit. Videns autem daimon, id est omnia sciens, se prorsus esse delusum, domnam increpavit supra memoratam, talia subnectens: 'Etsi mea nunc sit voluntas tuis frustrata^g blasfemiis, tamen in hoc profeci, quod ex eo et ex omnibus de lumbis eiusdem umquam progredientibus numquam deerit mea comes discordia, nec proveniet eis pax firma.' Mendax ille et veritatis inimicus haec pro voluntate sua dixit et, ut spero, non pro adimplectione. Multi autem affirmant, ut in sequenti dictatu apparet, quod sub eius¹ et filii suimet temporibus crebra fieret commotio et quietis parva certitudo.

* p. 742.

In diebus vero hiis, quibus regnare cepit tercius in numero ducum Heinricus et in ordine sceptriferorum secundus, tunc illa filix iniquitatis exaruit et^h pacis bonae flos virens enituit; et si quid prioribus [huic] simile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa sui, sed instigatoris fuit impii.]

25. [Legimus, quod omnia temporaⁱ *tempus habent*, sed

* fol. 11'.

Isid. Etym.
VIII, 11, 15.

Eccles. 3, 1.

1. Cor. 7, 28.

a) maritalit̄ sentiens E, maritali cōsentiens T, ut videtur. b) effectum E, sed m erasum et litterae u manu recentiore superscriptum a. c) ita 1. 2. ne quid corr. V falso. d) delictum 2. e) accidisset W, 2. f) pto (= populo) E, corr. T. g) frustrata 1. h) ex E. i) sollepn. 1. k) civis E. l) 1 in his nominibus semper erasum est a V, ni fallor.

1) Scilicet Heinrici I. ducis Bavariae (948—955) filiique eius Heinrici II. (955—995); cf. Dümmler, 'Otto I.' p. 268.

Dec. 28. [in sancta sollempnitate^a] Innocentium, coniugem suam Gelusam consentire sibi coegit, quae eadem nocte a viro alligata suo, cum in congruo tempore pareret infantem in pedibus digitos habentem retortos, obstipuit^b et, accersito protinus ad se marito, miraculum ostendit. Culpaque amborum hoc evenisse ingemiscens: 'Nonne,' inquit, 'predixi, ne sic faceres? Ecce, ira Dei se nobis manifestat, et ne sic ulterius agamus, atrociter rogat. Peccatum tibi magnum [est], iniusta mihi precipere, et mihi, obedienciam tibi exhibere^c.' Postquam autem infans baptizatur, inter innocentium agmen de hoc exilio deducitur. Bene est in perpetuum illo^d, qui tali utitur contextali, quae pro absente infatigabiliter orat marito et presentem, oblita sexus, ut se ^{*}custodiat, ortatur.] ^{*} fol. 12.

26. (15.) [^{*}Eo tempore, quo supra memoratus^e rex ^{*}man. D. maxime vigeat, fuit in Bawaria quidam^e dux, Arnulfus nomine¹, preclusus in mente pariter et corpore^e, qui omnes episcopatus in hiis partibus constitutos sua distribuere^e manu singularem habuit potestatem; sed cum hic^e post varios virtutum suimet ornatus vitam hanc finisset^e, non^f successoribus suis tantum reliquit honorem². Quin^e potius reges nostri et imperatores, summi Rectoris^e vice in hac peregrinatione prepositi, hoc soli ordinant^e meritoque pre caeteris pastoribus suis presunt, quia^e incongruum nimis est, ut hii, quos Christus sui memores huius^e terrae principes constituit, sub aliquo sint dominio^e absque eorum, qui exemplo Domini benedictionis et^e coronae gloria mortales cunctos precellunt. Audivi^e tamen nonnullos sub ducum, et quod plus doleo, sub comitum^e potestate magnam sustinere calumniam, quibus nil^e licitum est, nisi quod seculi amatoribus prodest. Impia namque potestas cum Deo id consenciente recte dominantes premit, dilatata crudelitate mox furit.]

27. (16.) [^{*}In^e palacio predicti regis accidit res una ^{*}fol. 18. mirabilis. In conspectu totius populi presentis quidam canis, dum eminus hostem suum consedentem agnosceret, propius accedens, dexteram eiusdem rapido morsu ex improviso abstraxit, et quasi optime fecisset, cauda reverberante mox rediit. Mirantibus hoc cunctis et admodum stupentibus, ab

a) in s. s. T in loco raso. b) obstipuit V. c) non a. E. d) ille E; e puncto deleuit et o superscr. T, deinde alge. illi radendo corr. e) versus sedecim priores huius folii, quod non plus 19 versus continet, truncato margine mutili sunt; ex codice 2. supplivimus haec: oratus rex, dam dux ar, corpore qui, sribuere ma, le post vari, saet non sue, uln potius, ris vice in hac, dinant meri, quia incongru, huius terrae, omnio absque, et coronae, divi tamen non, mitum po, il li. f) ita supplendum esse Lappend. bene comecit; successorum suorum nulli 2. g) duabus paginis fol. 12^e et 13 vacuis relictis eadem pergit manus D.

1) *Filius Liutpoldi*; ducatus praefuit a. 907—937, cf. Riezler, 'Gesch. Baierns', 1878, I, p. 245, 314 sq. 2) *Conf. Dümmler, 'Otto I.'* p. 68, 79.

hiis miser is, quid fecerit, interrogatur. Quibus ilico respondit divina ulcione id sibi merito evenisse et prosequitur: 'Inveni', inquiens, 'virum, huius canis dominum, fesso corpore dormientem, et infelix occidi eum, multas tunc ab isto, qui me modo lesit, persecutore impugnaciones perpeussus; et quem tum vix evasi, nunc ista sperans prorsus oblita culpabilis occurri. Scio deinceps, quod aut hic aut in futuro examine unusquisque reus sine subsequenti poena* non latet ullatenus.']

28. (17.) [Multa sunt^b, lector carissime, regis nostri ac imperatoris^b predicti facta memoriae semper viventi admodum digna; [sed] qui haec, sicuti fuere, concludere¹ nequeo, tristis omitto, quia hic, sicut predicti, de nostris regibus nomen et in omni virtute sua principatum iuste optinuit. Parvum de magnis eiusdem operacionibus librum habeo inscriptum, sed spero memoriale eius in libro vitae asscrip^{tum}^c fore, qui precursoris Christi, inter natos mulierum, ut Christus dominus ac Deus noster affirmavit, maximi, *fidelis famulus erat et in nostra urbe fundamentum subsequentis culturae primus posuit; et quicquid umquam huic ullatenus supereificatur, laudi eiusdem merito signatur. Eligans^d namque ortus ac finis bonus, ubicumque id fieri potest, optime concordant; ac si hoc in omnibus compleri nequid, laudemus Dominum in hoc quod fecit et, maiestatem suam ut ad summum^e perducere dignetur, benignitatem suam suppliciter orent quique fideles et maxime tu, Merseburg inclita, cum spirituali prole tua, in tempore dilecti senioris tui more cypressus² pre caeteris comprovincialibus tuis exaltata.

*Age grates continuas Deo³ Et, ut in te bona quaeque divino moderamine perficiantur, studiosa in timore dominico semper adoptato. Mos est enim malorum, Inmemores esse bonorum, Et hoc vertere in peius, Quod creare dignatus est Omnipotens in melius. Si aliquid predicto operi ego umquam addere queo, Nullatenus cessabo. Sin autem, si quis tanti rectoris nostri sit aliquantulum in bono memor, Sit ei propicius omnium, qui sunt, exauditor.

*Primus iste codicellus clausus sit primi morte Heinrici.]

[Otto, decus regni, de stemmate cretus herili
Heinrici patris, fulgebat ubique coruscis
Actibus, et solum concenderat inde paternum.
Huic primo multi contradixere maligni

5 Invidia, cunctos quos vicerat iste superbos

a) o erasum 1. b) sunt — imperat D in rasura scripsit. c) alterum s add. T.
d) elegans V. e) assummum 1.

1) Scil. scripturae memoria, ut supra c. 10 (20). L. 2) Animo scriptoris videtur obversata esse cedrus. 3) Attende versus.

- Famine divino, quod semper poscit ab alto.
 Non fuerat tantus Caroli de morte patronus,
 Nec puto simili regnum pastore potiri.
 Episcopatus construxit denique senos.
- 10 Hic Beringerum superans virtute superbum,
 Longobardorum sibi subdit colla furentum.
 Imperatorem fecit sibi Roma potentem
 Hunc, et maritimi solvunt tributa remoti.
 Pacis amicus erat bellum lateque premebat.
- 15 Occidentales sedat Danosque feroces.
 Partibus Eois tunc non apparuit hostis.
 Maximus in sceptro ter denos sedit et octo
 Annos¹ in regno. Tunc disceserat* Otto,
 Flebilis heu patriae, simul invincibilis, atque
- 20 Linquens hic post se tunc contectalis amicae
 Pignus et gnati, quo laetabantur amici.]

LIBER II.

- Wid. II, 1. 1. (1.) *Omnes rei publicae principes magnum reginae * fol. 15
 936. Mathildis merorem lenire cupientes, Ottonem, filium eius, (fasc. 3),
 patris sui decreto ac petitione uno ore in regem sibi et man. A.
 dominum elegerunt, elevatis dextris conclamantes: 'Vivat et
 valeat rex victor in eternum!' pariterque cum eo ad Aquas-
 grani proficiscuntur. Quo cum appropiarent, omnis senatus
 obviam perrexit, fidem cum subiectione promisit et ad sedem
 eum ducens usque imperialem statuit eundem in loco priorum,
 in regem sibi conlaudans ac Deo tunc gratias agens. Hunc
 Hillibertus, Mogantinae cura^b cathedrae², cum licentia Wig-
 fridi, sanctae* Coloniensis archipresulis³, in cuius diocesi
 hoc fuit, [et] auxilio Treverensis⁴ benedixit, [anno dominicae
 incarnationis DCCCCXXXVI^o]⁵ in aeclesia sanctae Mariae
 semper *virginis, quam cum omni diligentia magnus construxit * p. 744.
 Karolus. Confortatus in Deo tunc et in regno sceptriflorum
- Wid. I, 37. maximus⁶ Otto coniugem suam Editham, Ethmundi regis
 (929). Anglorum filiam⁷, bene timoratam, quam patre suo adhuc
 vivente duxerat, consecrari precepit.

*) sedis add. V.

a) discerat primum T scr., sed ipse corr. b) eurator 2.

1) Rectius 37 annos, sc. ab a. 936 Aug. 8. usque ad a. 973 Mai 7. L. Thietmarus hunc numerum ex Ann. Quedlinb. ita videtur collegisse, ut 936 primum, 973 ultimum regni eius annum numeraret. 2) Hildibertus Magontinus archiepiscopus 927—937. 3) Wigfridus sedit 924—953. 4) Rotberti archiepiscopi 931—956; de quo cf. IV, 31. 5) Ex Ann. Quedlinb. 936. 6) Regum maximus de Ottone Wid. II. 1. Similiter de Heinrico I, 41. L. 7) Rectius Eadwardi (901—925) filia, Ethmundi (940—946) soror, quem errorem debet noster Widukindo I, 37. L. Cf. Dümmler, 'Otto I.', p. 11.

2. Huius prospera multa turbabant adversa. Nam Boe-^{wid. II, 5.}
miorum ducem Ventizlavum^{a. 1} Bolizlavus² nefandus fratrem (935).

* fol. 15'. *Deo ac regi perimens fidelem, restitit multo tempore³ audacter
et postea devictus est a rege viriliter; fratri suimet Heinrico, (950).
Bawariorum duci, ad serviendum traditus^b est³.

Avares quoque patri suimet quondam contrarii, sed diu^{wid. II, 5.}
pacificati, iterum insurgunt celeriterque fugati redeunt⁴. (937).

Discordia etiam inter concives consociosque oritur non
minima, quae Tammonem^c regis et Liudgerdae^{d. 5} concitavit^e
filium, eo quod legatio Sifridi comitis Merseburgensis⁶, quam^{wid. II, 9.}
sibi idem vendecaverat, Geroni sit tradita [marchioni] here-
ditasque materna sit ei prorsus ablata. Hunc rex in Eres-^{wid. II, 11.}
burch obsedit, filiumque^f ab iniqua presumptione terroribus (938).
et blandiciis^g amovere curavit. Sed exercitus capta urbe
ingressus, iuvenem prefatum usque in ecclesiam sancti Petri,
ubi prius ab antiquis Irmsul colebatur, bello defatigatum
depulit. Ad ultimum [autem Maginzonis]^h hasta de fenestra
tyro perfossus a tergo, secus aram oppeit⁷; quem rex postea (Iul. 28).
crudeli morte vindicaverat⁸ [secundo regni suimet anno^{1. 9.}] ^{wid. II, 17.}

3. (2.) Quaecumque ei publice vel occulte provepere
nocentia, divinae miserationis gratia ac intercessione suimet
sanctissimae contectalis Aedithae^k assidua securus evasit.

* fol. 16. Cuius instinctu^l Magadabur^giensem aedificare^m cepit civi- (937).
tatem, ad quam reliquias Christi martyris Innocentii cum
magno adduxit honore¹⁰. Nam urbem hanc ob aeternae re-
Taginon.
Chron.
Magd.

a) uvenzlau V; legendum est Vencizlavum, saepissime enim ti ponitur pro ci, etiam cum
nulla subsequitur vocalis: cf. paulo infra contitavit et in c. 4 simplicitate. b) ante tra-
ditus vocabulum et eratam I. c) tommonem A. d) Hateburgae 2. recte. e) conti-
tavit I. f) fratremque 2. recte. g) blandicis I. h) in loco vacuo add. T. i) s. r.
s. a. add. T alio tempore, quam supra marchioni et autem Maginzonis. k) ed. corr. V
semper. l) instintu I. m) a eratam I, et ita saepius.

1) Wenceslavum I. (926—935), filium Wratislavi I. (912—926), de quibus
vide Palacky, 'Geschichte Böhmens' I. 2) Boleslavus I. (935—967)
Crudelis, cf. Palacky l. I., Dümmler p. 50—54; de nominum interpreta-
tione v. IV, 45. 3) Anno 950; Dümmler p. 180—181. 4) Anno 937;
cf. Dümmler p. 58. 5) Thancmari matri nomen Hatheburg fuisse ipse
noster recte retulit supra I, 5. 6) Sigifridus mortuus erat 937 Dec. 3;
de quo cf. Dümmler p. 63, Kurze, 'Gesch. d. sächs. Pfalzgrafsch.' (Neue
Mitteilungen XVII) § 2. 7) Anno 938 Iul. 28; cf. Dümmler p. 69—75.
8) In pugna Birtensana (939) eum occisum esse Wid. II, 17 narrat.
9) Haec annotatio postmodo adiecta ex Ann. Quedl. a. 937 sumpta
est atque non ad proelium illud, sed ad mortem Thancmari spectat.
10) Non urbem ipsam, sed monasterium S. Mauricii Otto fundavit 937
Sept. 21 (DOI 14); cf. Dümmler p. 64—66. Hoc primo loco Thietmarus
ex Chronico Magdeburgensi Taginonis amisso (v. praefat. p. XII) hausit,
cuius verba ex Ann. Magd. (SS. XVI) a. 938 et Gest. arch. Magd.
(SS. XIV) p. 377 in hunc fere modum restituere ausus sim: Otto —
novum huius civitatis posuit fundamentum. Secundo namque regni sui
anno regalem inibi abbatiam in honore beati Petri apostolorum principis
ac Mauricii egregii Thebaeorum ducis dignique contubernalis illius In-
nocentii militis fundavit, cuius corpus Rodulfus rex Burgundionum ei

munerationis gratiam patriaeque communis salutem¹ et acquisivit atque construxit. Iuvit eum ad hoc beatæ Edith memoriae, quibuscumque potuit; quæ innumera virtute predata, ut signis post obitum claruit, inducias vitæ istius sibi concessas Deo hominibusque acceptæ perduxit. Fuit hæc

Wid. II, 41. cum viro suo X et VIII annos, ordinationis suaeque obiit
(946) XI° anno, VII. Kal. Febr.², unicum relinquens filium nomine Liudulfum, cunctis viribus fulgentem; sepultaque est in civitate prefata in maiori aeclesia³, in oratorio aquilonari.

4. Rex autem in venatione, qua sperabat^b [se] paululum refocilari, turbabatur vulnere letali inauditumque sustinuit merorem, quo ab adventu dilecti compescuit^c filii. Qui ramosam Samii Pitagoræ litteram humanæ motus vitæ signantem, laudabili puer simplicitate^d percurrit ad bivium et dextrum iter aggressus³, virgulam breviorē, tamen potiorē, de die in diem ut *virens hedera* exurgit, et in omnibus patrisans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus, *quod laus est non ultima, placeret. Unde patris gratia * fol. 16^r.
- Hor. Od. I, 25, 17. sibi in tantum arrisit, ut hunc communi tocus senatus electione honoris consortem atque laboris decerneret successoremque firmaret⁴. Desponsavit etiam illi Idam, Hirimanni (947). ducis⁵ filiam, pulchritudinem et sexum omni probitate vincentem. Quam cum sibi pater vinculo maritali coniungeret, modicum post intervallum soceri ducatum et hereditatem (949). defuncti sibi dedit. Tanti patris ac filii temporibus quantum vigeret regnum, difficile est [ulli] ad enucleandum⁶. Venerabilis autem regina Mahthildis, constructo, [ut predixi]⁷, in Quidilingeburg monasterio, congregationeque sanctimonialium ibi collecta, fidei erga Deum servitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit.
- Hor. Ep. I, 17, 35. Wid. III, 1. Wid. III, 6. (936).

a) prius a erasum. b) sperabant A, corr. T. c) compescitur V. d) simplicitate I.

ac reginae transmissum regium immo divinum munus donavit. XI. Kal. Octobris (ex DOI 14 a. 937 Sept. 21 et DOI 15 a. 937 Sept. 27). 1) Conf. supra I, 18 ad salutem regni, II, 20 ob spem remunerationis aeternae defensionemque communis patriæ. 2) Hunc diem præter Widuk. sine dubio etiam Necrol. Merseb. exhibuit, cuius prior pars perit. 3) Eadem imago occurrit in Ann. Quedl. a. 999. Nostro versus Persii (Sat. III, 54) noti fuisse videntur: Et tibi quæ Samios diduxit litera ramos Surgentem dextro monstravit limite callem; et eundem (sat. V, 34 sq.): Cumque iter ambiguum est et vitæ nescius error Diducit trepidas ramosa in compita mentes, sive Ausonii Idyllon de litteris monosyll. Pythagoræ bivium ramis pateo ambiguis. L. 4) Cf. Dümmler p. 149. 5) Hermannii I. ducis Alemanniæ (926—949), Dümmler p. 159, 176—177. 6) Cf. Wid. III, 63: Imperium cum filio quam magnifice dilataverit, nostræ tenuitatis non est edicere. L. 7) V. supra I, 21 (11).

5. (3.) Interea Beringerus¹, Luthuvici^a invasor regni², Wid. III, 7.
 Ethelheidam^b eiusdem viduam³ [XII. Kal. Mai captam Cumis]⁴ Apr. 20.
 depredavit et cum custodia ac inedia lacrimabiliter affixit. (951).
 Huius laudabilem formam et famam rex noster animadvertens, Wid. III, 9.
 Romam pergere simulavit in ipsoque^c itinere Longobardiam
 usque perveniens prefatam per legatos^d alloquitur dominam,
 [fuga tunc aelapsam a custodia]⁴, et donis precedentibus (Aug. 20.)
 placatam suae voluntati consentire coegit pariterque cum ea
 * fol. 17. ^aPapiam vendicavit civitatem⁵. Qua de re Dudo^e.⁶ filius
 eius, admodum tristis effectus, ad nostrates properavit locisque,
 quae ad Saleveldun⁷ pertinent, abditis doloque idoneis oc-
 cultavit. Post haec rex, Papia presidio munita dispositisque Wid. III, 10.
 ibi rebus necessariis, revertitur; quem Beringerus cum duce
 Conrado⁸ subsequitur regisque gratiam urbe Augustana sua (952).
 filiiue deditione promeruit simulque reginae iram supplici Wid. III, 11.
 venia placavit bonaque cum pace patriam revisit⁹.

6. Rex autem Franciam regendo perlustrans latentes Wid. III, 13.
 insidias, quae a filio generoque Hugone¹⁰ parabantur, com- (953).
 perit moxque eis per internuntios [haec] ira dictante man-
 davit, ut vel tanti facinoris auctores sibi mitterent vel se Wid. III, 15.
 potestatis regiae inimicos pro certo scirent. Quos huius-
 cemodi legationi conivere^f nolentes collecto exercitu usque Wid. III, 18.
 in Magonciam persequitur, universis urbibus, quas [natus]
 possedit, aut captis aut dediciis, hacque manu valida circum-
 septa^g, rebelles assiduo multum fatigavit bello. Datis tunc
 electis ex utraque parte obsidibus, pater cum filio loquitur,

a) luduici V. b) adhelheidam V. c) ip add. T. d) legatus A. e) Ludolfus hic
 et paulo post corr. V. f) conivere V. g) circumseptam I.

1) Berengarius II. rex Italiae 950—961. 2) Widukindum (l. l. c. 7)
 et in hoc secutus Thietmarus Aethelheidis maritum priorem Lotharium
 erronee appellat Ludovicum. L. Lotharius filius Hugonis regis Italiae
 (926—947) rex fuit cum patre inde ab a. 931 et mortuus est 950 Nov. 22;
 cf. Dümmler p. 109—111, 134—141, 184—187. 3) Filiam Rudolfi II.
 regis Burgundiae (912—937), quae a. 947 Lothario regi nupserrat;
 Dümmler p. 173. 4) Necrol. Merseb. XII. Kal. Mai.: Eodem die
 capta est Aedelheid imp. Cumis a Berengario rege. XIII. Kal. Sept.:
 Eodem die liberavit Dominus Aethelheida(m) regina(m) de vinculis. L.
 5) Conf. Dümmler p. 190—198. 6) Dudo nihil esse videtur quam
 contracta nominis Liudolfi (primitus fortasse, Lappenbergio momente,
 Thiodulfi, quod idem significat quod Liudolfus) forma; ita enim Liu-
 tolfus aut Liutoldus episcopus Augustanus (cf. Ann. Aug. SS. III
 a. 989) in Ann. Einsiedl. a. 988 Tuto et Tōto appellatur (SS. III
 p. 143); Liudgardis vero, Liudolfi soror, in tabula gen. (ibid. p. 215)
 Dudicha audit. WAITZ. 7) Saalfeld oppidum Thuringiae. 8) Konrado
 duce Lotharingiae 944—953. 9) A. 952; cf. Dümmler p. 201—206.
 10) Wid. III, 13: rex . . . audivit, quia ei insidiae pararentur a filio
 generoque, nomine non addito: unde Thietmarus, cui gener plerumque
 est maritus sororis, pro Konrado duce Lotharingiae, qui Liudgardam
 Ottonis regis filiam in matrimonio habebat, falso Hugonem Magnum
 ducem Franciae (923—956) posuit, cui Hathui Ottonis soror nupserrat.

- (953). ac sui gratiam, si consocios talia machinantes aperiret et *sibi traderet puniendos, daturum spondit*. Hoc cum * fol. 17'.
 iuvenis facere nec posset neque voluisset, eo quod apud suos fidem cum iuramento polluere noluisset, a patruo convitatus
 Wid.III, 19. Heinricho, urbem rebellaturus ingreditur Ekbertumque comitem¹ cum multis patrui militibus sibi associavit et clam
 Wid.III, 20. noctis silentio cum suis omnibus exiens, Ratisbonam, quae Reinesburg dicitur, Bawarii caput regni, cum urbibus munitissimis cepit, ductricem luthitam solum cum filiis ab his ex-
 Wid.III, 23. pellens finibus. Thiedricum insuper ducem² ac Wigmannum comitem³ in presidium ad Magontiam denuo possidendam arma commoventes, patre se subsequente, pecunia per legatos
 Wid.III, 24. amovere temptans, Thiedrico nequaquam aspirante, Wigmannum blandiciis^b delinitum celeriter corripit. Interim
 Wid.III, 26. rex parata in expeditionem militia Bawariam petens, clausis sibi omnibus murorum portis, eadem regione depopulata at-
 Wid.III, 28. que combusta rediit⁴.
 Wid.III, 30. 7. Tunc Dudo^e patri suimet ac regi resistere desperans

(954). Avars pharetratos conduxit in socios; quod regem protinus non latuit. Namque cum signis militaribus obviam pergit inimicis insurgentibus; sed aliter ei, quam quisquam ratus sit, pro dolor! evenit. Hii siquidem ducibus iniquis per aliam directi viam, Franciam inva^serunt miserabiliterque * fol. 18. vastaverunt^d. 5.

Sed si quis secreto mentis seu viva voce requirit, unde talis oriatur extraneis audacia, ut tam habitatas longeque semotas presumant infringere regiones: quantum scriptis umquam didicimus vel per *nos scimus, audiat respondentes, * p. 746. quia consensu divino hii facinoribus nostris accenduntur in vindictam Dei nosque admodum territi fugimus ignavi iniusticia nostri fitque tunc, ut qui in prosperis sprevimus timorem Dei, merito sustineamus flagellum Domini, ac invocantes Deum non exaudimur, qui offensam placare supernam nullo modo conabamur. Inde accidit, ut Germania, caeteris comprovincialibus^e suis inpar, viribus his succumberet; quis^f murus dicitur esse, quodcumque^g valet sagittis obstare⁶.

a) ita semper apud Thietmarum, alterum s. erasum 1. b) alterum i add. T. c) Ludolfus V. d) van straverunt A, corr. T. e) a add. T. f) is corr. V. g) quicumque radendo correxit V; 2. nostram lectionem exhibet.

1) Ekbertum uniuoculum, qui ei obses datus erat (Wid. III, 19), filium Wigmanni I. († 944) fratris Herimanni ducis Saxoniae, et fratrem Wigmanni II. († 967); cf. Wid. II, 4, III, 23—25, 29, 62, Dümmler p. 579 sq. 2) Thiedricum tunc quidem comitem, qui 965 Geroni in marchia septentrionali successit et exinde ut Gero saepius dux appellatur († 985). 3) Wigmannum II., Ekberti fratrem. 4) Quaecumque in hoc capite narrantur, cadunt in a. 953; Dümmler p. 215—229. 5) Conf. Dümmler p. 231—235. 6) Similiter Widukind. III, 46, qui secutus est Sallustium Catil. c. 58: Audacia pro muro habetur. L.

8. Commotus tandem Deus meritis iustorum gemituque (954). miserorum, fugavit turbam perfidorum; et rex eos iterum Wid. III, 31. alió quam putaret divertentes insecutus, Bawariam rursus invadit. Qui¹ mox de pace tractantes induciasque petentes impetraverunt. Et semper dubii suisque infideles dominis Wid. III, 32. cum se apud regem excusare non possent, cum Liudulfo seniore suo nota Reinesburg presidia palantes^a petunt. Quos Wid. III, 34. * fol. 18^r. rex exercitu valido subsecutus, predicta possedit in ^{*}urbe; factaque mutuo longa concertatione, tandem [grandi] famę Wid. III, 36. filium suosque pacem petere coegit. Post haec Dudo^b cum Wid. III, 37. Hugone² penitentia ductus patris pedibus advolvitur, de Wid. III, 40. preteritis veniam et de presentibus supplex poscit emendationem, de futuris quoque cautelam spondit^c. Hunc rex suorum devictus consilio principum suscepit commissaque Wid. III, 41. remittens, suimet gratiam firmiter dedit. Restituit tum fratri Wid. III, 43. suo regnum diu amissum pacificatisque, ut speravit, adversis omnibus Saxoniam victor repetit³.

9. (4.) [Et] ecce iterum Avares^{*}, quasi iam perpetrati Wid. III, 44. sceleris obliti, adversum nos arma commoverant^d; quos ad- (955). ventare dux Heinricus regi nuncians^e, inceptis eum itineribus revocavit. Rex autem ad Augustanam universos suimet familiares ad se convocat civitatem, affirmans se mori malle quam tanta^f plus perpeti [mala]⁴ hortaturque^g suos, premia promittens cum gratia cunctis se^h faventibus poenamqueⁱ fugientibus. Collegit undiquessecus octo tantum legiones, quas adversum hostes dispositas consolatur, morientes ibi remunerationibus demulcens aeternis, vincentes autem presentibus delectamentis. Quarum extremitates hostis acer * fol. 19. iuxta Lech fluvium [celerem] latenter cir^{*}cumeundo incautas opprimit, cesis tunc pluribus ac despoliatis. Hoc rex ut comperit, Conradum ducem cum suis pone misit, qui captivos cum omni preda ex lupi raptoris faucibus eripuit victoria[que] potitus castra revisit.

10. Postera die⁵, id est in festivitate Christi martyr Aug. 10. Laurentii, rex solum se pre caeteris culpabilem Deo professus atque prostratus, hoc fecit lacrimis votum profusus: si Christus

*) id est ungari *add. V.*

a) fugientes *A, corr. T.* b) Ludolfus *V.* c) alterum s. erasum, ut semper in hoc vocabulo. d) commoverat *A, corr. T.* e) nuncias *A, corr. T.* f) tanti *A, corr. T.* g) h. *add. T.* h) sibi *V.* i) o. *erasum I.*

1) Scil. Bawari. 2) Rectius Konrado; v. supra p. 21. 3) Haec acciderunt a. 954; Dümmler p. 237—240. 4) Terent. Eunuch. I, 1, 3. Non perpeti ... contumelias. 7. ubi pati non puteris, 21. mori me malim. L. 5) Rectius dixisset auctor eodem die; ut in die praecedente pugnam a Widukindo III, 44 narratam poneret, adductus est narratio de bello Slavico apud Wid. III, 45 his pugnis interposita; cf. Dümmler p. 257.

- (955). dignaretur sibi eo die tanti intercessione preconis dare victoriam et vitam, ut in civitate Merseburgiensi^a episcopatum in honore victoris ignium construere domumque [suimet] magnam noviter inceptam sibi ad aecclesiam vellet edificare. Nec mora, erectus a terra, post missae celebrationem sacramque communionem ab egregio porrectam Othelrico confessore
- Wid.III, 46. suo¹, sumpsit [rex] clipeum lancea cum sacra, milites in hostem precedendo resistentemque primus inrupit [ac] mox terga vertentem usque ad vesperam prostravit ac effugavit. Peracta [tandem] cede, virentibus pratis victrice cum turba rex considens, diligenter inquit, si ab exercitu [suo] aliquis
- Wid.III, 47. remaneret. Comperit tum ducem Conradum, [generum sui] et egregium militem, oppeciisse; cuius corpus merito defletum atque diligenter procuratum WORMATIAM misit tumultandum².
- Wid.III, 49. Insuper nuntios sanctae premiserat matri, qui cuncta *ordine p^{ol}. 19^a.
pandentes, eam cura solverent mentesque fidelium in laudem Christi pariter accenderent. Tantum divinae pietatis donum omnis christianitas maximeque regi commissa, ineffabili suscepit tripudio, gloriam et gratiam spallens unanimiter in altissimis Deo*.
- Verg. Aen. I, 415. *11. (5.) Interim rex Saxoniam revisens laetus patriam, * p. 747.
Wid.III, 49. a cunctis principibus a longe [sibi] obviantibus summis excipitur studiis; diuque expectatus a venerabili suimet genitrice profusis pre gaudio lacrimis amplectitur. Quibus suum ilico aperiens promissum, qualiter hoc ad unguem produceret, eorundem ad hoc consilium obnixi peciit et suffragium.
- Taginon. Chr. Magd. Hiis tunc id collaudantibus piaque petitioni aspirantibus, statuit³ rex abbaciam in Magadaburgiensi civitate, incipiens aecclesiam mirum in modum in loco, ubi sancta requiescit Aedith^b et iuxta quam post obitum [suimet] pausare desideraverat ipse. Ibi etiam episcopatum facere conatus, apud Bernardum, sanctae Halverstidensis aecclesiae antistitem [VII^{um}], in cuius diocesi urbs prefata iacet,^c quamdiu vixit, impetrare non potuit. Quicquid in prediis vel rebus in aliis

*) *Erasis paucis, quae in marg. sinistro scripta post accenderent inseri Thietm. voluerat, N in marg. inf. addidit: In hoc anno Heinricus dux et frater regis obiit.*⁴

a) -glensis A, i erasum, s puncto deletum. b) a erasum 1 (V). c) laetus V?

1) *Othelricum episc. Augustanum, quem tunc in urbe sua fuisse constat, inter comites regis versatum esse falso noster collegit ex Gerhardi Vita S. Udalrici c. 12; cf. Dümmler p. 255 n. 4.* 2) *Cf. infra c. 38.*
3) *I. e. aedificavit; v. supra c. 3. Conf. Taginonis chronicon, cuius verba ex Gest. arch. Magd. sic fere colliguntur: (Otto) — supra ossa beatae Edith reginae, quae obiit anno dom. incarn. 947, anno vero regni sui 11. monasterium sumptu magnifico, sed spe magnificentiori, mirabili modo arte dispositum aedificavit. Namque civitatem ipsam — — impetrare non valuit.* 4) *Ex Ann. Quedl. a. 955.*

permisso* contraxit in tempore, totum hoc Deo militique eius Mauricio concessit heredi.

* fol. 20. 12. (6.) Dum haec aguntur, ex parte Sclavorum *bellum⁽⁹⁵⁵⁾ ^{Wid.III, 50.} ingruit horridum, hortatu Vigmanni comitis et Ekberhti, ducatu autem Nacconis et Stoinnegui fratris eius.¹ Quos Herimannus dux superare diffidens, regis petivit auxilium. ^{Wid.III, 52.} Hic ut erat inpiger, milicia forti aquilonares invadit regiones, ^{Wid.III, 53.} malum sepiissime, ut scriptura docet, pandentes; ibique ^{Ier. 1, 14.} Stoingneum, luco absconditum fugientibusque sociis captum, ^{Wid.III, 55.} decollari precepit,² confratres autem tanti sceleris auctores, Wigmannum, [materterae regis filium],³ et Ekbertum fugavit.

Liudulfus vero, regis filius, malorum depravatus consilio, ^{Wid.III, 57.} rursum resistit patriaque cedens Italiam perrexit ibique, cum ⁽⁹⁵⁶⁾ unum ferme annum esset, VIII. Id. Sept. pro dolor! obiit.⁴ ⁽⁹⁵⁷⁾ Huius corpus a sociis eiusdem Magontiam delatum, lugubriter ^{Sept. 6.} est in ecclesia Christi martyris Albani sepultum. De tam miserabili fama rex in expeditione, qua fuit adversus Redarios, ^{Wid.III, 58.} supra modum turbatus, planxit filium ut Davit Absalon.*

13. (7.) Post haec sedatis bellorum asperitatibus, Ro- ^{Wid.III, 63.} mam iterum pergere simulans, Langobardiam manu valida intravit Berengariumque predictum [in monte sancti Leonis⁵] ⁽⁹⁶¹⁾ duos possidens annos⁶ cum uxore [Willan] et filiis [ac filia- bus] ad ultimum cepit [callide] exilioque [eum in Bavan- ⁽⁹⁶²⁻⁹⁶⁴⁾ berge⁷], ubi post moritur⁸, relegavit. Dehinc Romam ⁽⁹⁶⁴⁾ armato petens milite eiusdem cives sibi *resistentes^b bis vicit⁹,

*) *Erasius 6 versibus, qui in margine dextro scripti fuerunt, in inf. marg. hic inserit N: Thietherdo Hillineshiemmensi antistite mortuo Advinus Magadaburgensis aecclesiae abbas successit.*¹⁰

a) concesso 2; sibi concessi A. 8; promisso Ann. Magd. b) resistens 1.

- 1) *Principum quorundam Slavorum, quos Widuk. subregulos appellat.*
- 2) *In pugna prope Raxam fluvium (Recknitz) 955 Oct. 16 facta; Dümmler p. 265—267.*
- 3) *Ex Ann. Quedl. a. 955, ubi tamen Ekbertus dicitur; utriusque matrem fuisse Friderunam Mahthildae reginae sororem Dümmler p. 580 probavit.*
- 4) *Non seditionis causa, sed iussu patris Liudolfus autumno a. 956 in Italiam profectus est, ubi 957 Sept. 6 diem supremum obiit; cf. Dümmler p. 285—290. Diem emortualem Thietmarus ex Necrol. Menseb. sumpsit.*
- 5) *Hodie San Leo sive Montefeltro castellum in montibus Apennini non ita longe ab urbe San Marino situm; Dümmler p. 340.*
- 6) *A vere a. 962 usque ad initium a. 964; Dümmler p. 340—355.*
- 7) *Omnia haec additamenta petita sunt ex Ann. Quedlinb. a. 964; quorum cum pars ea, quae a. 962—983 continebat, nobis desit, cf. Ann. Hildesh., Weissenb., Lamberti.*
- 8) *Mortuus est a. 966; Dümmler p. 380—381.*
- 9) *964 Ian. 2 imperator seditionem Romanorum, qui Iohannem papam a. 963 mense Decembri depositum restituere studuerunt, oppressit et, cum Romani post discessum eius Iohanne mortuo Benedictum V. papam elegissent, urbem mense Iunio expugnavit; Dümmler p. 356—363.*
- 10) *Ex Ann. Quedl. a. 955; Thiethardus sedit 928—954 (Waitz p. 122, Dümmler p. 243), Othwinus abbas Magdeburgensis fuit a. 950—954, episc. Hildesh. a. 954—984.*

Wid. III, 63. urbemque gloriosus intravit.* Insuper benedictionem a (962). domno apostolico Iohanne¹, [cuius rogatione huc venit]², cum sua coniuge anno regni eius XXVIII.³ promeruit imperialem ac patronus Romanae effectus aecclisiae Beneventum, Calabriam atque Apuliam, ducibus eorum devictis, sibi vendicavit.

(8.) Temporibus suis aureum illuxit seculum; apud Wid. III, 64. nos inventa est primum vena argenti;⁴ devictus est quoque Wigmannus.

Wid. III, 64. 14. Apud Danos regnante tunc Haroldo⁵ contempta christianitas sic per Popponem renovata est presbiterum. Arguebat enim idem et regem et populum, antecessorum cultura suorum deviantem*, diis ac demonibus vacantem, unum affirmans in tribus personis Deum. Interrogatus autem a rege, si ignito voluisset dicta ferro comprobare, paratum se ad hoc esse hilari respondit animo crastinaque die ferrum ingentis^b ponderis benedictum ad locum a rege determinatum portavit manumque securam imperterritus elevavit. Quo rex miraculo laetus admodum *effectus, cum * p. 748. suis omnibus Christi iugo protinus humiliter se subdidit, in finemque fidelium more preceptis obtemperavit divinis. Imperator autem hoc ut audivit, vocatum ad se venerabilem virum Popponem, si pugil Christi esset, interrogat et sacerdotali honore sublimat⁶.

Wid. III, 66, (9.) *Gero Orientalium marchio Lusizi⁷ et Selpuli⁸ * fol. 21. (963). Miseconem⁹ quoque cum sibi subiectis imperiali subdidit Wid. III, 68. dicioni. Herimannus dux Seliburem et Mistui¹⁰ cum suis imperatori tributarios fecit.

*) *Paucis in marg. sin. erasis N in superiore add.:* DCCCCLXI° dom. incarn. a.¹¹

a) delinuantem A, corr. V. b) ingenti I.

1) Iohanne XII. papa 955—963. 2) *Ex Ann. Quedl. a. 961.* 3) *Annum regni, qui apud Widukindum non invenitur, unde sumpserit noster, equidem ignoro; neque a. 964, sed 962 Febr. 2. Otto imperator coronatus et unctus est. Dümmler p. 330.* 4) *De illa metallorum inventione cf. Waitz, 'Heinrich I.', Excurs 15, Dümmler p. 498.* 5) Harald Blaatand 936—986. 6) *De episcopatibus Daniae cf. Lappenberg, 'Archiv' IX, p. 382—438. Cui eorum Poppo praefectus sit, non constat.* 7) *Lusatiae inferioris marchiae partem meridianam et occidentalem usque ad Spreewald et Neisse pertinentem.* 8) *Selpuli pagus septentrionalem Lusatiae inferioris partem inter Schlube (Friedrich-Wilhelmskanal), Oder, Neisse et Spreewald sitam cum territoriis Beeskow, Storkow, Teupitz, Zossen videtur continuisse. Hae pugnae fuerunt a. 963; Contin. Regin. 963, Dümmler p. 384.* 9) *Mieczylavum I. (cf. IV, 45) ducem Poloniae († 992); quem non a Gerone, sed a Wigmanno victum esse Widuk. III, 66 narrat.* 10) *Mistuiwoi (i. e. urbium expugnator; polon. miasto, boh. město, = urbs, woj = pugna) Abodritorum dux etiam infra occurrit III, 18 et IV, 2; Seliburem Wagrūs praefuisse Widuk. refert.* 11) *Ex Ann. Quedl. a. 961.*

15. Aequivocus imperatoris, iunior inquam Otto, quem ^{Wid. III, 70.} peperit inclita mater Ethelheidis,^a in nativitate Domini (967) Romae imperator effectus est,¹ patre iubente ac tunc in ^{Dec. 25.} Campania^b iuxta Capuam commorante. Qui filio suimet uxorem ab^c imperatore Constantinopolitano desponsare de- ^{Wid. III, 71.} siderans, nuntiis eiusdem ob aliam ad se missis causam, suos fideliter commisit principes hanc legacionem ferentes. Quos in ipso itinere² Greci solita calliditate ex inproviso (969). irruentes, alios occidunt, quosdam vero captos domino suimet augusto presentabant. Pauci autem ex his effugientes imperatori suo rei eventum aperiunt. Hic detrimentum ^{Wid. III, 72.} suorum graviter ferens milites optimos Gunterium³ [ac] Sigifridum⁴ tale facinus ad ulciscendum in Calabriam propere misit. Qui Danaos victoria priori elatos et [sibi] occurrentes occiderunt, alios autem in fuga comprehensos obtruncant naribus tributum a Grecis in Calabria et Apulia extorquentes spoliisque ditati cum gaudio remeabant. Constantinopolitani autem funere suorum et ^{Wid. III, 73.} captivitate tristes effecti, adversus dominum suum⁵ conspirare dolosaeque imperatricis⁶ consilio per quendam militem perimerunt^d (Dec. 10.) eundem, loco eius hunc designantes ad imperii tocus provisorum.⁷ Qui mox magnificis muneribus comitatuque (972). egreio non virginem desideratam,⁸ sed neptem suam, Theophanu vocatam, imperatori nostro trans mare mittens suos absolvit amiciciamque optatam cesaris augusti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri coniunctionem apud imperatorem inpedire studerent eandemque remitti consulerent. Quos idem non audivit, sed eandem dedit tunc filio suimet in uxorem arridentibus cunctis Italiae Ger- (Apr. 14.) maniaeque primatibus.

* fol. 21^r.

a) adhelheidis V. b) capania I. c) ad A saepius, corr. T. d) peremerunt V.

1) A. 967 Dec. 25; *Ottonem I. tunc prope Capuam commoratum esse Thietmarus ex Wid. III, 70 falso conclusit. Conf. Dümmler p. 429. 435.*
 2) *Iterum noster Widukindi verba male intellexit sive parum diligenter legit, siquidem non legatos ab Ottone missos, sed exercitus partem ab eo in Apulia (ante urbem Bovino) relictam Graeci aggressi sunt et devicerunt; cf. Dümmler p. 463—464.* 3) *Guntharium marchionem Misnensem (965—976), † 982; cf. infra III, 20, IV, 39, Dümmler p. 468, Posse 'Markgr. v. Meissen' p. 14.* 4) *Fortasse comitem Merseburgensem, qui in diplomatia a. 961—980 occurrit; cf. 'Sächs. Pfalegr.' (Neue Mittheilungen XVI) p. 15—17.* 5) *Nicephorum Phocam imperatorem 963—969.* 6) *Theophano, quae humili loco nata (Anastasia) ab imperatore Romano II. (945—969) in matrimonium ducta erat et post mortem illius successoris eiusdem nupsit; cf. Dümmler p. 172, 421, 469.* 7) *Iohannem Tzimiscen imperatorem 969—976; hoc accidit 969 Dec. 10, cf. Dümmler p. 469.* 8) *Haec recte ita se habere probare nititur Ioh. Moltmann, 'Theophano die Gemahlin Ottos', Dissert. Gotting. a. 1878.*

Chron.
Halberst.?

16. (10.) Multa sanctorum corpora imperator ab Italia ad Magadaburg^a per Dodonem capellanum [suimet]¹ transmisit.² Hoc [autem], quod de eius^b [clerico] audiui [nomine^c Poppone Willelmi com.³ germano] memoria dignum, non est pretereundum. Is cum imperatori diu fideliter serviret, nimis infirmatur et, in extasi effectus, in montem excelsum ducitur, ubi civitatem magnam et pulchra [eius] conspicatur aedificia. Inde perveniens ad turrin arduum laboriosos eiusdem scandit aggressus. In cuius sumitate [magna] Christum cum sanctis omnibus sedentem videre promeruit. Ibi Brun [archiepiscopus] Coloniensis⁴ ob inanem philosophiae executionem a summo iudice accusatur et a beato Paulo defensus [iterum] inthronizatur. Tunc iste vocatus * fol. 22. simili de causa redarguitur, et supplici sanctorum intercessionem suffultus talem audivit vocem: 'Post tres dies ad me veniens, hanc, quam ego nunc tibi demonstro, cathedram possidebis'. Haec omnia sacerdos, cum evigilaret, cesari ad se accersito explicuit et non esse somnium, sed veram affirmans visionem, gratias ei retulit pro bonis omnibus, quae ei umquam fecit; et sicut ei indictum est, facta confessione et indulta a presentibus remissione, dereliquit aliena, repetens sua cum pace bona, flentem tam felici obitu consolatus seniore.

17. (11.) Preciosum quoque marmor cum auro gemmisque [cesar] precepit [ad Magadaburg]^d adduci. In omnibus[que] columnarum capitibus sanctorum reliquias diligenter includi iussit. Corpus egregii^e comitis Christini⁵ * p. 749. aliorumque iuxta supra memoratam posuit ecclesiam, in qua sibi sepulturam, quamdiu vixit, preparari concupivit.

Tagin. chr. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXI, regni autem eius 961 (960). vicesimo V^o, presentibus cunctis optimatibus, in vigilia na-

a) magaburg 1. b) de eo A, corr. T. c) hoc vocabulum utrum T alio atque caetera tempore an N adiecerit, dubito. d) eo precepit adduci A, corr. T. e) gi add. T.

1) Apud Contin. Reginon. 964 hic appellatur Duodo palatii capellanus et idem videtur fuisse atque Liudolfus is qui cancellarius Ottonum I. et II. in diplomatibus a. 953—967 occurrit et episcopatus Osnabrugensis 967—978 praefuit; cf. Stumpf, 'Reichskanzler' II, p. 8, 48, Dümmler p. 165, 368, 438. 2) De his reliquiis cf. Wedekind, 'Noten' I, p. 115. 3) Willelmi II. comitis Wimariensis († 1003); cf. Ann. Saxo 965 et infra V, 8, Knochenhauer, 'Gesch. Thüringens'. 4) 953—965, frater Ottonis I. 5) Christianus in compluribus chartis a. 937 (DOI 14, 16, 17) comes pagorum Nordthuringa et Suevia, in una a. 945 Mai 1 (DOI 64, ubi marchio appellatur,) comes pagi Seromunti occurrit. Coniugem eius Hiddam, filios Thietmarum et Geronem (v. infra c. 24, 25), fuisse Ann. Saxo 965 memoriae prodidit. De anno mortis eius nihil constat (errore inductus 'Zeitschr. d. Harzver.' XX p. 9 a. 965 cum mortuum esse dixi), sed 951 Aug. 28 (DOI 134) Thietmarus successor eius in p. Serimunt commemoratur.

tivitatis Domini corpus sancti Mauricii et quorundam soci- Dec. 24.
orum eius cum aliis sanctorum porcionibus Ratisbone [sibi]
allatum est.¹ Quod maximo, ut decuit, honore Partheno-
polim^a transmissum unanimi indigenarum^b et comprovin-
cialium [conventu] ibidem susceptum est et ad^c salutem
patriae totius hactenus^a veneratum est.

18. (12.) Interea Bernhardus antistes venerandus plenus- (968).
que dierum XLVIII^{o.d} ordinationis suae anno² et in ipso Chr. Halb.
die, id est III. Non. Februarii³, *obdormivit in Domino. In Febr. 3.
super Willelhelmus, sanctae archipresul^e Magonciae, cui cura
ab imperatore, domino suimet et parente, commissa fuit
Parthenopolim disponendi caeteraque regni necessaria regendi,
cum egrotantis reginae finem Mahtildis expectaret, in Redul- Wid.III, 74.
werothe⁴ VI. Non. Marci⁵ moritur. Huius obitum nimia Mart. 2.
corporis infirmitate oppressa venerabilis regina, nullo adhuc
certa nuntio, presentibus cunctis intimavit: 'Filius', inquit,
'meus Willelhelmus^f, pro dolor! iam expirans^g [memoriae in-
diget salutari].' Et Liudulfus, abbas Corbensis^h egregiusⁱ,
corporaliter^k sibi occurrentem illum nocte eadem, qua trans-
iit, videns, obstipuit^l et mortuum [hunc] esse [confratribus]
nunciavit. Post haec sancta Mahtildis II. Id. Marci migravit Wid.III, 74.
ab hoc exilio, spiritum committens ac creatori suimet reddens Mart. 14.
Deo sepultaque est coram altari Christi presulis Servacii
iuxta seniore suum, quia quem viventem dilexerat, [huic]
se mortuam coniungi, quamdiu deguit, semper inploravit.

19. (13.) Gero quoque, defensor patriae, dum unici Wid.III, 75.
morte turbaretur filii [suimet] illustris Sigifridi⁶, Romam per-
gens, emeritus iam senex coram altari principis apostolorum
Petri arma deposuit [victricia] et apud domnum apostolicum
sancti impetrans brachium Ciriaci ad Deum cum omni suimet
hereditate confugit. Patriamque revisens nati suimet viduam,

a) h add. T. b) indigenarum A (cf. I, 6 n. a); g add. T. c) d add. T. d) corr. ex XLVIII°.
e) archipre presul in duabus lineis I. f) willelhelmus I. g) expiravit A, corr. T.
h) corbensis V. i) alterum e add. V, ni fallor. k) corporaliter A. l) obstupuit V.

1) Conf. Ann. Sax. et Ann. Magd. a. 961, ex quibus hic antiquioris
fontis contextus colligitur: Regnante piissimo rege Ottone, anno regni
eius XXV., presentibus legatis domni apostolici et universalis pape Io-
hannis XII. —, archiepiscopus vero —, episcopis quoque —,
in vigilia sanctae nativitatis corpus sancti Mauricii et quorundam sociorum
eius, insuper et plurimorum reliquiae sanctorum apostolorum scilicet
martirum confessorum atque sanctarum virginum gloriosissimo regi Ratis-
bonae allatae sunt. Unde Thietmarum hausisse apparet; qua in re annum
regni XXV. falso interpretatus est a. 961, cum esset 960. Dümmler
p. 319. 2) Rectius XLV. aut XLIV., v. supra I, 22, Dümmler p. 438.
3) Ex Necrol. Merseb., ni fallor. 4) Rottleberode vico inter Stolberg
et Kelbra sito. 5) Ex Necrologii Merseb. parte deperdita. 6) Mortuus
videtur esse 959 (v. VIII, 3, Dümmler p. 324), nisi Thietmarus in numero
annorum, per quos viduam eius monasterio Gernrodensi praefuisse dicit,
erravit, ut saepe in numeris eiusmodi.

Chron. Halb. ? prius velatam monasterio in* saltu, quod suo signatur nomine*, constructo, Hathui vocatam, statuit abbatissam, a Bernhardo consecratam episcopo. Firmatisque his omnibus felici hos obitu precessit XIII. K. Iun.¹ * fol. 23 (asc. 4).

(965)
Mai 20.
Wid. III, 75.

20. (14.) Imperator autem comperta lugubri matris et filii caeterorumque nece principum, gravi queritur merore invincibile tocius rei publicae damnum. Urguebat eum ad hoc timor mortis propinquae et, quod Deo rebus promisit in anxiis^b, oportuno tunc complere studuit* in tempore. Electum namque a cuncto sanctae Halverstidensis aecclesiae clero et populo Hilliwardum, tunc prepositum et a domno suimet Bernhardo ad hoc presignatum, Romam venire precepit. Cumque eodem [venisset]^d, quod diu latebat, secretum mentis revolvit, scilicet facturum se in urbe Parthenopolitana^e archiepiscopatum semper studuisse, ob spem remunerationis aeternae defensionemque communis patriae, seque ad omnia, quaecumque umquam ab eo expetisset^f, promisit paratum, si consentiret sibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat sapiens, pia^e conivebat^g petitioni; partemque parochiae, quae sita est inter Aram^h et Albim et Badam^h fluvios, et [insuper] viam, quae Fritherici dicitur², Deo concessit sanctoque Mauricio acⁱ inperatori. *Insuper idem caritative rogatus*² a cesare augusto, dedit Deo sanctoque Laurentio parochiam iacentem inter fluvios Willerbizi et Salsum mare et Salam ac Unstred et Helmana et foveam, quae est iuxta Valeshusun^k.³ * fol. 23.

Tagin. chr.

*) Gerinrod add. V.

a) in in in duabus paginis 1. b) anxiiis videtur A scripsisse, g eramus 1. c) studit 1. d) deest in codd. e) Parthenopolita 1. f) expetisset 1. g) conivebat V. h) oram et bodam, corr. manus multo posterior. i) sq. maur. et A, seqq. mauricio ac T. k) uvalenhusun V.

1) Unde hoc sumpserit noster, non constat; Gero mortuus est a. 965 Mai 20, cf. Dümmler p. 385. 2) Ad septentrionem videlicet haec parochia Are (Ohre), ad orientem Albi (Elbe), ad meridiem Bada (Bode) terminabatur, ad occidentem vero via Fritherici, quam in occidentali fine burgwardorum Unseburg, Wanzeleben, Haldensleben fuisse ex Notitia de actis synodi a. 967 Apr. 20 Ravennae habitae conscripta (apud Uhlirz, 'Gesch. d. Erzbist. Magd.' 1887) fontibusque inde derivatis (Taginonis chron. Magd. deperdito, Ann. Magd., Gest. archiepisc. Magd.) perspicitur; cf. Uhlirz l. l. p. 48 n. 1. 3) Eius igitur parochiae, quae episcopatus Merseburgensi tribuebatur, fines fuerunt ad septentrionem Wilderbach rivus, qui inter Eisleben et Mansfeld oritur et in Dulcem lacum cadit, Salsus lacus Salsaque, quae ex hoc ad Salam fluit, ad orientem Sala, ad meridiem Unstrut, ad occidentem Helme et fovea quaedam prope Wallhausen sita (cf. DOII 191 a. 979 Mai 20, Winter, 'D. Grafsch. im Hassegau', 'Neue Mittheil.' XIV; Grössler, 'Friesenfeld u. Hassegau', 'Harzzeitachr.' VI). Igitur quod Notitia illa fontibusque derivatis traditur episcopatum Halberstadensi pro concambio datam esse omnem decimationem in ea parte pagi Hosgowe, quae in septentrionali parte lacuum sita fluvio Saale, Wilderbach, Wipper includebatur, minime cum his pugnare apparet; cf. Uhlirz p. 62—67.

* p. 750.

21. Tali munere inperator arridens per manus suscepit (968). eundem curamque ei baculo committens pastorem: 'Accipe', inquit, 'precium¹ patris [tui]!' Hunc enim, Ericum nomine, cum Baccone [Herimanno, Reinwardo, Wirino, Eserico]² caeterisque, qui in Quidilingeburg eundem^a tunc [in pascha sollemni]² occidere conabantur, decollari precepit³. Avum autem meum nomine Liutharium⁴, eiusdem consilii participem, libenter perdere voluit; sed sibi familiarium devictus consilio principum, captum hunc misit [tunc] Bawariam ad comitem Bertoldum⁵, comprehensis [sibi] omnibus suimet rebus ac [late] distributis, usque in annum integrum; tuncque gratiam regis et sua omnia cum magna pecunia et predio in Sonterslevo et in Vodenesvege^b.⁶ iacenti acquisivit. Sed ceptum iter peragam.

22. Imperator vocavit ad se Richarium, Magadaburgiensis ecclesie abbatem tercium, — nam Anno et Otwinus, tunc (968). episcopi, prefuerunt ei⁷, — volens hunc dignitate sacerdotali decorare. Sed visa quadam epistola, quae clanculum [sibi] deferebatur, omisit Aethelbertumque^c Treverensem, professione monachum, sed Rusciae [prius] ordinatum presulem⁸ [et hinc a gentilibus expulsum], ad archiepiscopatus apicem, inclitum patrem et per omnia probatum, anno dominicae incarnationis DCCCCLXX^c, XV. Kal. Nov.⁹ apostolica auctoritate auct-

Tagin. chr.

(968).

970 (968)

Oct. 18.

* fol. 24.

a) regem A, corr. T. b) Vodenesvege A, e add. T. c) adh. V, semper fere.

1) I. e. Wergeld. L. 2) Ex Ann. Quedl. a. 961. 3) De consecratione ea cf. Dümmler p. 116—117. 4) Comitem Walbeccensem, † 964 (Ann. necr. Fuld.); cf. VI, 43. 5) Comitem Babenbergensem in pago Nordgau, † 980 (Ann. necr. Fuld.), qui postea Liutharii filium Eilam sive Eilsuüh nomine in matrimonium duxit; cf. Dümmler p. 117. 6) Gr.-Santerleben et Gutenswegen inter Magdeburg et Neuholdensleben. 7) Anno (episc. Worm. 950—978) abbatiae a. 937—950 praefuit, Otwinus (episc. Hildesh. 954—984) a. 950—954, Richarius a. 954—968; mortuus enim est II. Id. Mai. (Necr. Magdeb.), et in ipsa sedis mutatione (Ann. Magd. et Gesta arch. Magd. ex Taginonis chronico) successit ei Herdingus (968 Aug. 9). Conf. Dümmler p. 450—451. 8) Ruscorum (Russen) sive Rugorum (ut appellantur apud Contin. Regin. 959 et DOI 366 a. 968, unde etiam Tagino hausit,) episcopus Adalbertus fuerat a. 961—962; cf. Dümmler p. 311, 321. 9) Bulla Iohannis XIII. papae, qua pallium Adalberto tribuitur, data est 968 Oct. 18 (Jaffé, Reg. pont. Rom., I, 3728); Thietmari error manavit ex Taginonis chronico, cuius haec pars integra videtur servata esse in Gestis arch. Magd. Ibi enim legitur: Quo (Bernhardo) defuncto et venerabili Hildewardo pro ipso sacerdotii officio functo ipse (imperator) — in suburbio Ravennae ... coadunavit synodum ... Anno igitur integro et dimidio iam evoluto ... Hildewardus episcopus ... pia eius (Ottonis) petitioni annuit ... Transmutata itaque est abbatia in montem ... Iohannes ... illum (Adalbertum) apostolica auctoritate archiepiscopum fore eiusque successores decrevit. Cui et pallium ad missarum sollempnia celebranda dedit et ipse (ann. Magd. 970: Dans etiam eidem pall. a. m. s. c.) ... XV. Kal. Nov., id est in festo sancti Lucae evangelistae, ordinavit.

(968). toritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore precipiens universis Saxoniae principibus, ut
 Dec. 25. proximum natale Domini cum eo essent¹. Archiepiscopus autem a clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus consecravit Bosonem, Merseburgiensis ecclesiae pastorem I.² Burchardum Misnensis^a ecclesie provisorem [I.]³, Hugonem [episcopum] Citicensem^b [I.]⁴; Havelbergensis ecclesiae custodem [I.] hiis Tudonem coaptavit [prius consecratum]⁵: [omnes hos] subiectionem sibi suisque promittentes successoribus, disposita singulis quibusque parrochia [speciali]. Additus est his confratribus Brandenburgensis ecclesiae [I.] pastor Thietmarus [ante hoc unctus]⁶ et Iordan, episcopus Posnaniensis [I.]⁷.

23. (15.) Opere precium est, quamvis iure preposterus mihi imputetur ordo⁸, hoc adnectere, qualiter imperator fratri suimet, domno Brunoni, nominato a suimet patruo⁹ duce Brunone, qui a Luthuwig^c rege¹⁰ in expeditionem ad
 Wid. I. 16. Danos missus, cum episcopis duobus^d [Thiaedrico et Marc-
 (880) quardo]^e.¹¹ caeterisque militibus [III]¹⁰ Non. Febr.]¹² fluminis * fol. 24'.
 Febr. 2. inundatione interiit, mortuo Agripinae sedis providore Wig-
 (953). frido¹³, episcopatum eiusdem ducatumque regni insuper daret Liutharii.

a) misnensis I. b) ti in hoc vocabulo semper erasum. c) luduwigo V. d) tribus A, corr. V. e) in loco vacuo scripsit B.

Quare noster adductus est, ut synodum Ravennatem, quae habita est 967 Apr. 20, post consecrationem Hildewardi, scil. in aestate a. 968 poneret, fundationem igitur archiepiscopatus circiter in initio a. 970, festum autem illud S. Lucae in XV. Kal. Nov. a. 970. 1) DOI 366 a. 968, ex quo Tagino hausit. 2) 968—970, cf. II, 36. 3) 968—969, cf. IV, 6. 4) Hugonem I. 968—979; cf. III, 18. 5) Dudonem episc. Havelb. primum 948—983; cf. Dümmler p. 168, et infra III, c. 17. 6) Thietmarum episc. Brand. primum (948—?) tunc iam mortuum fuisse constat, quoniam in DOI 366 fontibusque inde derivatis successor eius Dudeninus, quem noster III, 17 Dodilonem appellat, occurrit, id quod noster neglexit. 7) Episcopatus Posnaniensis paulo post ceteros eodem anno 968 fundatus videtur esse; cf. Dümmler p. 504. Iordanus sedit 968—982, si noster VII, 5 non erravit. 8) In Halberstadensi Thietmari fonte hoc loco de Gerone archiepiscopo Coloniensi commemoratum videtur esse, de quo priusquam dissereret, noster de antecessoribus pauca dicere voluit; quod suo loco supra omisit, quia Widukindus, quem praeter ceteros secutus est, mortem Brunonis silentio praeteriit. 9) Rectius a patris patruo, fratre scilicet Ottonis ducis († 912) a. 880 mortuo, de quo vide Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III. 10) Ludovico III. (Iunior) rege 876—882. 11) Thiedrico Mindensi (853—880) et Markwardo Hildesheimensi (876—880). 12) Episcoporum nomina et dies pugnae sine dubio ex necrologio Merseburgensi suppleta sunt, cuius prior pars periit; ceterum praeter Widukindum nullos de hac re fontes nostro praesto fuisse consentaneum est. Conf. Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III p. 136. 13) Archiepiscopo Coloniensi 924—953; cf. Dümmler, 'Otto I.' p. 220 et 225.

Hic post iniquorum, quamvis sapientissimus esset, consilio depravatus, pro bono malum regi suimet germanoque restituere meditatur. Vocavit namque ad se Hugonem generum, regi, ut supra memoravimus¹, nimis infidelem, ad convivium, et cum corona artificiose gemmata regnum ipso^a committere, consanguinitatis et iuramenti in[memor.] studuit. Qui cum in sancto die sollempnis paschae paratis omnibus instrumentis regalibus, generum promissa femineo expetentem desiderio coronare voluisset, odio, divinae miserationis gratia sapientieque cuncta volventis freno, paululum relaxato, pudit incepti et penituit. Accersitoque clam suimet secretario, quem prediximus², Wolcmero^b, quod in mente latebat vulnus aperuit qualiterque curaretur, diligenti consilio quesivit. Sed conversis quibusque paratus ad omnia Deus, huic in mentem caelitus misit, quo curam sui senioris respondendo talibus mitigavit. 'Sanctus,' inquit, 'Spiritus tibi, senior karissime,* suggessit, ut non amplius ad^cversum nos prevaleret tanti auctor sceleris inimicus; quem sic confundi teque autumo posse honorari. Coronam, quam genero tuo cras te daturum promisisti, vobis consedentibus presentabo, ut fides tua in conspectu omnium clarescat; et invitus corruens dirumpo eandem, ut fraternus amor modo frigidus in posterum recalescat.' Placuit hoc archiepiscopo, et sic expleri votis exultantibus divinas pulsavit suppliciter aures. Mane autem facto, dicta haec ut factis sunt impleta, archiepiscopus magnum simulabat merorem; Hugo autem suique tanta spe frustrati^e inconsolabilem sustinere dolorem; consummatisque diebus festis aliis, quam ratus sit, donis honoratus rediit. Post haec confratres, rex inquam et episcopus, reconciliati invicemque pietatis studio perseverantes omnem inimiciciae scrupulum deinceps amovere curabant.

Sed archipresul, divinitus in cunctis humanitusque pollens proficuitatibus, XIII. ordinationis suae anno, somno pacis soporatus, [V. Id. Octobr.]³ fratrem reliquit^d tristem. Tales (965) insidancium^e laqueos compluresque alios, in regni ac in Oct. 11.
 cura imperii XL ferme annos conversatus, Otto prefatus Christo se in omnibus^f *protegente securus evasit. Pauca locutus sum de innumerabilibus et isto^g.⁴ melioribus tanti viri ingenuis actibus, quia liber unus de eiusdem nobili conversatione pleniter inscriptus⁵ me aliquid proibet addere.

a) ipse V. b) prius u. erasum I. c) frustrati I. d) reliquit I. saepius. e) insidancium I. f) omnibus I. g) histo A.

1) *Supra* (II, 6. 8) falso cum dixit noster pro Conrado duce Lotharingiae. 2) Errat auctor; Wolcmeri mentionem in his libris antea non fecit. L. 3) *Ex Necrol. Merseb.*; Bruno mortuus est 965 Oct. 10/11, cf. Dümmler p. 396. 4) I. e. coniuratione modo narrata. L. 5) *Sc. Ruotgeri vita Brunonis* (SS. IV). L.

(965). 24. (16.) Imperator autem fraterna clade turbatus, Wolmero, eiusdem familiari^a capellano^{b.1}, ob amorem eius episcopatum et anime curam fideliter commendavit. Quo sedente tempus a Deo sibi permissum^c et in omnibus egreie conversanti et de medio [XV. K. Augusti]^{d.2} discedenti Gero, (969) frater Thietmari^e marchionis³, a clero et ab omni populo electus est; et hoc imperatori mox adnuntiatur. Hic quia prefato fratri suo ob multas causarum species iratus fuit, dare huic episcopatum noluit. Interea is, quia capellanus tunc erat, in uno dierum missam celebrans in Papia civitate, vidit solus sanctum Petrum et Ambrosium sancto se benedicentes oleo; et nullo^f tunc prodidit, sed tantum divinae pietatis munus equa mente portavit. Imperatori^g autem in sancto dominice resurrectionis die evaginato apparuit angelus gladio, cum iam preparatus excepta corona ad ecclesiam pergere voluisset: 'Nisi,' inquit, 'in Gerone hodie compleveris electionem, securus non evadis hanc^h sedem.' Ex-^{* fol. 26.} pavesce ob hoc cesar: 'Domnum,' inquit, 'vocate Geronem.' Eiqueⁱ protinus venienti curam baculo pastorem commisit et indulgentiam humiliter efflagitavit. Hic a suffraganeis postea benedictus, ut signis hodie declaratur, nomen et officium Deo hominibusque accepto, dum vixit⁴, tota mentis devotione portavit.

25. Huius sancta mater, Hidda^k nomine⁵, Ierusalem orationis gratia petens illicque infirmata, hanc suis legationem pedissequis commendavit: 'Egredienti^l animae meimet prolongato huius exilii incolatu, corpus meum matri terre celeriter tradite, et mox euntes, haec filio nunciate Geroni, quo peregrinae genitrici suae talem in terris non deneget honorem, qualem pius in caelis dare dignatus est Deus, et altare mihi in ecclesia sanctae constituat Ceciliae.' Talibus preceptis devotae obtemperantes famule dominam suam post haec feliciter expirantem sepelierunt et statim recedentes miseriam^{*} insciae effugierunt subsecuturam. Nam Saraceni Ierusalem tunc invadentes⁶ nil reliquere victis, quod sancta^{**}

*) non add. fortasse N, et item 2. **) Hidda add. 2.

a) familiari A, II add. T. b) capellano I. c) permissam A. d) in loco vacuo add. T. e) thietmari A. f) nulli V. g) Imperatore I. h) e add. T. i) Cumque A, corr. V. k) Ida corr. manus multo posterior. l) Aegredienti A.

1) Wolmero (Volomaro) supra commemorato, qui sedit 965—969; cf. Dümmler p. 466. 2) Ex Nocr. Merseb. 3) Filii fuerunt Christiani comitis sive marchionis et Hiddae (v. supra c. 17 et infra c. 25); Thietmarus marchiae orientali post Geronis mortem institutae praefuit 965—978; cf. Giesebrecht, 'Otto II.', Excurs X, Dümmler p. 388. 4) Gero sedit 969—975; cf. Dümmler p. 467 et infra III, 4. 5) Quam sororem fuisse Geronis marchionis Ann. Saxo 965 tradit. 6) Exercitus chalfae Abu Tamin Ma'add el-Mu'izz ex gente Fatimidarum orti expugnata Aegypto Palaestinam intravit et El-Hassan praefectum provinciarum

* fol. 26^r. eis clam tunc predixit *matrona, cum se mortuam iussit propere tumulari et suas abire. Venientes autem hec Coloniæ cuncta archiepiscopo pandunt ordine. Quas idem benigne suscipiens Deo gratias egit et iustae eiusdem petitioni satisfecit. Et quia pauca locutus sum de laude ignota tanti presulis, libet in sequentibus¹ cetera disserere, ut in his virtus eiusdem valeat enucleacius apparere.

26. (17.) Imperator audita Ratisbonensis ecclesiae presulis² morte, eo perrexit, et ut episcopatum non alio^a daret, nisi eo^b, qui primus sibi occurrerit, in somnis ammonitus (942 Febr. 5).

* p. 752. *est. Crastina autem die primitus inlucescente cesar ad monasterium Christi martiris Emmerammi, monachis hoc nescientibus, cum paucis venit et paulatim ostium pulsans a quodam Guntherio^c, aecclesiae pervigili custode et per omnia venerabili patre, intromissus est. Quem intuens ad adorandum primo supplex processit deindeque talibus aggreditur: 'Quid mihi, frater, pro adipiscendo episcopatus honore vis dare?' Senior ad haec subridens: 'Calceos,' inquit, 'meos.' Hunc autem cum caeteris confratribus ad electionem antistitis ad

* fol. 27. sanctum Petrum venientem *cesar, explicato cunctis^d somnio ceteroque rei eventu, cum^e consilio cleri tociusque populi ad sacerdotem constituit. Is vero accepta benedictione sedebat tantum VI menses^f.³ egritudineque compressus valida, ad modicum evaluit^g sumptoque in manus^h cinere locum, quo de hoc seculo migrare voluit, signo sanctae crucis ipse consurgendo signavit solotenusque positus illud beati Iob carmen beatus et ipse cecinit: *'Auditu auris audiivi te, Domine, nunc autem oculus meus videt te; idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere.'* Et continuo confessione cum lacrimis peracta emisit spiritum; inpletumque in eodem est, quod antecessor illius similis habitus huic predixit: 'Tu debes, frater, secundus post me hanc aecclesiam regere; sed parvo tempore vives, Deo tantum te misericorditer coronante.' Quod, quamdiu hic peregrinatus est, iuxta Dei voluntatem fieri idem semper optavit. (942 Oct. 8).

27. Has de duobus episcopis sententias ideo protuli, ut scias, lector, quod celestis gratia imperatori sepe aperiret, quid sibi in humanis fieri placeret. Hic audito obitu tanti

a) alii V. b) ei V. c) i erasum est. d) cunctis I. e) cuni (communi?) I. f) mensis A, i expuncto T superscr. e. g) convaluit V et Ann. Sazo. h) manis I.

Ramla et Damascus pugna prope Ramla (inter Ierusalem et Iaffa) commissa devictum cepit mense Dsul-Higga a. post fugam prophetæ 358, i. e. mense Iun. a. p. Chr. n. 969; Wüstenfeld, 'Gesch. d. Fatimiden-Chalifen', Abhdl. d. Gött. Gesellsch. d. Wiss. XXVII, 1881. 1) V. infra III, 2—4. 2) Isengrimus episcopi 930—942; cf. Dümmler p. 125. 3) Mortuus est 942 Oct. 8; Dümmler p. 125.

- (942). patris, Michaellem [huic] succedere fecit¹. *Qui cum com- * fol. 27.
missa^a sibi optime diu^b regeret, commoventibus iterum orien-
tales Ungris, cum caeteris Bawariorum principibus his ad
(949). succurrendum venit. Sed exorto^c mox inter eos duello^d, pro
dolor! nostri victi^d ab hostibus^e atque prostrati sunt². Epi-
scopus autem, abscisa suimet auricula et caeteris sauciatus
membris, cum interfectis quasi mortuus latuit. Iuxta quem
inimicus homo iacens et hunc vivere solum ab insidiantium
laqueis tunc securus cernens hastam sumpsit et necare eun-
dem conatus est. Tunc iste confortatus in Domino post
longum mutui agonis luctamen victor hostem prostravit et
inter multas itineris asperitates incolomis notos pervenit ad
fines. Inde gaudium gregi^f suo [exoritur] et omni Christum
cognoscenti. Excipitur ab omnibus miles bonus in clero^g
et servatur optimus pastor in populo et fuit eiusdem muti-
latio^h non ad dedecus, sed ad honorem magis. Et nunc re-
vertar ad explanandam narrationis seriem.
- (964). 28. (18.) Romanorum prepotens imperator augustus
valentiorē [sibi] in Christo domnum apostolicum, nomine
Benedictum, [quem] nullus absque Deo iudicare potuit, in-
iuste, ut spero, accusatum, deponi consensit et, quod utinam
non fecisset, exilio ad Hammaburg religariⁱ precepit³, ut
post luci^j dius indicabo⁴. Interim⁵ Hirimannus dux Saxoniam * fol. 28.
regebat; positaque ad Magathaburg^k concione, susceptus est
ab archiepiscopo manuque deductus ad aecclesiam, accensis
luminaribus^l cunctisque sonantibus campanis. Ibi avum
meimet Heinricum⁶, tantae resistentem superbiae, dolo capere
dux nisus non potuit, quia [hunc] militum magna caterva
vallavit. Precepit tamen ei, ut Romam post imperatorem
pergeret. Quod libentissime complens transcensis Alpibus ut
primum ad imperatorem venit, videns eum a longe solotenus
se prostravit; interrogatusque, quid causae hoc esset, quod
accusatus apud eum gratiam suam pietatemque solitam

a) cūmissa A, cūmissa corr. W. b) optinere primo A, quod ipse videtur mutavisse in
optine diu; postea me superser. T. c) exorta — duella A. d) vincti A. e) h add. T.
f) gregi A, corr. T. g) bonis implero A, corr. T. h) ti add. T. i) religari A, corr. T.
k) magadaburg V. l) ri add. T.

1) *Episcopum* 942—972; *Dümmler* p. 496. 2) *Pugna apud Lovo*
facta a. 949 *Aug.* 9; *Dümmler* p. 182. 3) *Benedictum* V., qui a
Romanis Iohanne XII. mortuo a. 964 contra *Leonem VIII. papa* con-
stitutus erat, Otto eodem anno captum per synodum *Lateranensem* de-
posuit; *Dümmler* p. 361—364. 4) V. *infra* IV, 18; VII, 28. 5) *Thiet-*
marus secundam Ottonis I. expeditionem in Italiam (961—965) cum *tertia*
(966—972) hic confudisse videtur. In illa *Benedictum* imperator de-
posuit; hac durante *Aethelbertus* archiepiscopatum obtinuit *Magdebur-*
gensis. L. 6) *Comitem Stadensem*, cuius filia *Kunigunda* mater
Thietmari fuit; qui idem videtur esse, quem *Wid.* III, 51 *expeditionis*
a. 955 contra *Slavos* factae participem commemorat.

perdidisse timeret, lacrimabiliter respondit. Quem protinus elevatum inperator osculatur singulaque sagaciter perquirens et de susceptione ducis, quomodoque [is] in medio episcoporum ad mensam loco imperatoris sederet lectoque dormiret, perdidicit. Ob hoc cesar augustus mascula bile succensus, Aethel-
 * p. 753. berto per epistolam mandavit epi*scopo, ut tot sibi equos mitteret, quot duci campanas sonare vel quot coronas accendi preciperet. Inperatoria archipresul peragens edicta, quibus-
 * fol. 28'. cumque valuit modis se per legatos suimet excusare *contendit. Comes prefatus tam ingeniosus erat, ut cesarem iratum pre caeteris principibus placare potuisset facilius et, quia eius fuit consanguineus, gratiam imperialem usque in exitum [suimet] vitae fideliter obtinuit. Quem torque aureo donatum cesar dimisit remeare suosque familiares contristatis hostibus laetificare.

29. (19.) Interea Hodo^a, venerabilis marchio¹, Mise- (972).
 conem inperator fidelem tributumque usque in Vurta fluvium² solventem exercitu petivit collecto. Ad cuius auxilium pater meus comes Sigifridus³, tunc iuvenis necdumque coniugali sociatus amori, venit solum [cum]^b suis et in die sancti Iohannis baptistae adversus eum pugnantes primoque vin-
 Iun. 24. centes a fratre eiusdem Cideburo, exceptis tantum comitibus prefatis, omnes optimi milites interfecti oppecierunt in loco, qui vocatur Cidini⁴. Hac de fama miserabili inperator turbatus de Italia nuncios misit precipientes Hodoni^c atque Miseconi, si gratiam suimet habere voluissent, usque dum ipse veniens causam discuteret, in pace permanerent⁵.

30. (20.) Post haec subditis sibi cunctis hostium cuneis, Wid. III, 75.
 arduum Alpium transcendit viam, Bawariam invisis regionem, (972).
 * fol. 29. ibique cunctis sapienter *dispositis, recto itinere ad Maga-
 Tagin. chr. daburgiensem^d pergens civitatem palmas ibidem festivo duxit (973).
 Mart. 16. honore. Namque solebat in sollempnitatibus universis ad vesperam et ad matutinam atque ad missam cum processione episcoporum venerabili deindeque caeterorum ordine clericorum cum crucibus sanctorumque reliquiis ac turribus^e ad ecclesiam usque deduci. Hicque cum magno Dei timore, qui est *principium sapientiae*, staret atque sederet, usque
 Prov. 1, 7. dum finita sunt universa, nil loquens nisi divinum, sed ad

a) *ōdo* corr. V.
 e) *primum* r *erasum* 1.

b) cum solum suis A, corr. T.

c) *ōdoni* corr. V.

d) da add. T.

1) Hodo Geroni successit in comitatu pagi Nordthüringen meridiano et in altera marchiarum orientalium (quarum alteram Thietmarus obtinuit, v. s. II, 24); cf. Giesebrecht, 'Otto II.' p. 148—149, Dümmler p. 387. Mortuus est 993; cf. IV, 60. 2) Warthe. 3) Walbeccensis comes, filius Liutharii II, 21 commemorati. 4) Zehden oppidum in dextra ripa Oderae inter Königsberg et Freienwalde situm. 5) Unde perspicitur haec facta esse a. 972; cf. Dümmler p. 502.

(973). caminatham suimet cum luminaribus multis comitatuque magno sacerdotum, ducum ac comitum remeabat. Pro medio autem animae suae tradidit postera luce ineffabilia Deo munera invictissimoque eius duci Mauricio in prediis, in libris caeteroque apparatu regio, confirmandis omnia legitima advocatorum tradicionemque scripturarum, presentia et laude^a inperatricis et filii atque sub omnium testimonio Christo fidelium.

Wid. III, 75. 31. Dehinc ivit ad Quidilingeburg proximum pascha
 Mart. 28. divinis laudibus humanisque peragens gaudiis. Huc confluebant inperatoris edictu Miseco atque Bolizlavo¹ *duces, * fol. 29.
 [et legati Grecorum, Beneventorum, Ungariorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum.]² cum omnibus regni totius primariis; consummatisque pacifice cunctis, ditati muneribus [magnis]
 Apr. 1. reversi sunt ad sua laetantes. [Kal. Apr.]³ Herimannus autem dux ibi tunc moriens inperatoris gaudia turbavit. Huius corpus dum ad Liuniburg^b a filio suimet Bernhardo deferretur^c, contigit ibi Brunonem, Ferdensis ecclesiae antistitem^d, in proximo esse. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno constrictum habuit, suppliciter rogatur a filio, ut et solutionem saltem defuncto inpenderet et in aeclesia eundem sepeliri liceret. Sed is, quod postulat, nequaquam inpetrat.

32. (21.) Sed quia presulis istius memoriam feci, volupe^d est mihi de eodem amplius effari. Fuit hic consanguineus^e predicti^e ducis, nova monachus Corbeia; et ob venerationem suam inperator eundem Amolongo successorem statuit episcopo^f, qui aeccliam in Werduun^{f. 7}, cui rationabiliter prefuit, de ligno^g fecit egregiam^g, et magnitudine et
 Gen. 25, 8. qualitate caeteras precellentem benedixit et in senectute
 (962) Mai 5. bona proficiens [obiit III. Nonas Mai]^h.⁸ fraterⁱ prefati ducis. Hic⁹ autem dum senio et infirmitate assidua gravatus ad-

*) *N in marg. inf. add.:* quia lapis defuit ei. *In sinistro marg. fortasse aliquid erasum est.*

a) laudae A. b) primum i erasum f. c) defereretur A. d) voluntas V. e) ita T, prefati A, 2. A. S. 978. f) uerduun A, corr. T. g) egregiam A, corr. T. h) in loco vacuo add. T. i) f. p. d. erasum sunt i; f. ipsius Herimanni ducis 2.

- 1) Boleslavus II. Pius dux Bohemiae 967—999, filius Boleslavi I.; cf. Palacky, 'Gesch. Böhmens', Dümmler p. 502.
- 2) Ex Ann. Quedl. 973.
- 3) Ex Necrol. Merseb., ubi sub Apr. 1 mors Herimanni III. ducis Alemanniae (1003—1012) refertur, quem noster cum hoc confudit. Huius Herimanni mors ibidem sub Mart. 28 traditur, in Luneburgensi autem necrologio sub Mart. 27. Conf. Dümmler p. 506.
- 4) Brunonem I. episc. Verdensensem 962—975; cf. II, 32 et III, 6.
- 5) Filium Wigmanni I. († 944), fratris Herimanni, et fratrem Ekkerti uniuiculi et Wigmanni II. eum fuisse verissimum est; cf. Wedekind, 'Noten' II, p. 71.
- 6) Amelungo episc. Verd. 933—962; cf. Waitz l. l. p. 158, Dümmler p. 394.
- 7) Werden oppidum ad fluvium Ruhr non longe a Düsseldorf situm.
- 8) Ex Necrol. Merseb. Mai 5: Amulungo episcopus.
- 9) Scil. Bruno.

- * fol. 30. modum tardaret, rogatur a^a cesare, ut Hirimannum^b *suimet capellanum, Volcmeri fratrem antistitis¹, pro filio nutrire et ad iuvamen et ad heredem voluisset [sibi] eligere^c. Hanc legationem gementi animo suscipiens talia reddit: 'Curam, quam mihi dominus meus indigno committere dignatus est, studioso hactenus rexi; et quamdiu hic conversari debeo, sine tali fame si licet degere^d concupisco. *Humilitatis ac superbiae non est aequa societas, nec umquam *consortem patitur potestas*². Quodcumque in alio placet seniori meo, devotus^e inplebo. Non sit^f spes iuveni in morte senis decrepiti, quia peccatum est; reminiscatur, quod pellis vituli crebro suspenditur parieti³. Talia exorsus, se ad aecclesiam Christi virginis Cēciliae iubet portari humoque prostratus, se indigne hactenus^g ei servisse [sic] lacrimis queritur effusis: 'A Deo et a te repudiatum me infelix cognosco, cum alienus mihi preponitur et servituti tuae ut dignior assumitur. [Unde] hinc^h tristis [nunc] abcedere volo et Christi gratiam et tuimet intercessionem sanctam in hoc exspectare desidero. Vellem, ut, sicut ego aliena iniuste non appetoⁱ, ita nullus umquam^k de meo gaudere presumeret detrimento. *fol. 30^r. Nunc a Deo, quid sibi placeat et aecclesiae *prosit meae, supplex exoro.'

33. Finita hac oratione surrexit et discedens tamdiu in sua morabatur parrochia, quoadusque^l de nece supramemorati iuvenis certus efficitur^m et tunc, convocatis in unum sociis: 'Dominum,' dixit, 'non habetis novum; me autem ad monasterium deferte meum, diem iudicii ibidem absque omni vagatione cum magna sollicitatione [exspectaturum]. Et discite vos mortales, omnia, quae vobis sunt salubriter profutura, *non currentis neque volantis*ⁿ, *sed potius miserantis*^o Dei esse. Simus exemplum vobis, quod nemo confidens in Deum desolatur, nec in se sperans [utiliter] exaltatur. Ponite, filii, in Deo patre spem vestram, et cum auxilio Unigeniti eius et Paracliti consubstantialis vincite timorem noxium. Propiciam orate Deum, ut, quod ego in vobis seu umquam vos in me humana fragilitate deliquimus, emendetur deinceps in melius et, ut post me Deo carum et vobis utilem habere possitis seniore[m] [et tempora prospere arridencia^o]. Post haec verba ad^p predestinatum perveniens locum, quam-

a) ad A. b) hirimannum A, alterum r puncto deletit T; herimannum V. c) nutrire A, corr. T. d) rege A, corr. T. e) devotis A, corr. T. f) sis spes A, corr. T. g) h add. T. h) in A, corr. T. i) appetit A. k) nullus de meo nullus de meo A, corr. T. l) quamdiu A, corr. T. m) efficitur I. n) volentis - miserentia V. o) et t. p. a. in loco raso add. T. p) d add. T.

1) *Archiepiscopi Coloniensis* 965-969. 2) *Conf. V*, 23. 3) *H. e. iuvenes saepissime mori. L.*

vis multa senectutem suam circumvenirent incommoda, tamen affabilis et laudandae [fuit] conversationis.

- [34. (22.) *Expeditis¹ breviter supradicti* imperatoris² inclitis actibus, fert animus, priusquam obitum eius scriptis comprehendam, de his aliquid dicere, qui eiusdem temporibus utiles aeclesiae et sibi exspiravere et quod interim accidit renovare. Hillibertus, qui eum unxit, archiepiscopus³ in secundo regni suimet anno obdormivit in Christo [II. Kal. Iunii]^b 3; et huic Frithericus succedens Deo placuit et seculo*. In hoc anno Ungarii^c Thuringiam^d atque Saxoniam vastantes in locis perierunt [firmissimis], nonnulli autem ex illis, timore sibi alas subministrante, patriam reviserunt. Everhardus, (938). Francorum^e dux, regi** infidelis, degradatus est et comes Wigmannus humili supplicatione reconciliatus est⁴. In sequenti anno frater regis Heinricus ab Ewarhardo^f comite⁵ 939. captus, in vinculis tentus est. In III. anno supramemorati regis Heinricus frater eius et Evurhardus^g dux ac Isilbertus^h, comes Lutharingorum^k.⁵, cum caeteris nequiciae suimet fautoribus cis Renum plurima depopulati sunt. Hoc Udo⁶ amicus regis ilico comperiens Evurhardum^h occidit; Isilbertumⁱ autem cum *consociis in Reno dimergi^l, Heinricum^m autem *fol. 31 a. regis gratiam petere coegit. Post haec legati Grecorum (944). regi nostro bis ab imperatore suo⁷ munera detulerunt utrisque convenientia.]
- Ann. Quedl. 35. [Frithericusⁿ archipresul⁸ XVII. ordinationis suae 954. anno, vir abstemius^o obiit, et Willelhelmus, de matre quamvis captiva [et Sclavonica] tamen nobili et ex rege predicto

*) *Erasis in dextro margine tribus versibus in inferiore add. N:*
Hic in fine suo gratias egit Deo, quod aeclesiae suimet nil umquam iniuste acquisierit seu perdidit.

**) *diu add. N.*

a) er su in loco raso add. fortasse T; brevīt p̄dicti A. b) in loco vacuo add. T.
c) secundum i erasum. d) Thurinniam A, corr. V. e) ūa 2. In 1. haec vox erasa est.
f) euerhardo corr. V. g) domlta A. h) euerh. corr. V. i) gislilb. corr. V; cf. I, 6.
k) lutharingorum A. l) dimergit corr. V. m) Hericum A; Henricum V. n) Fridericus V. o) abstinentissimus 2.

1) C. 34—42 in uno fasciculo postmodum inserto leguntur, atque quae in c. 34 et 35 narrantur, omnia ex Ann. Quedlinb. petita sunt. 2) Magontinus, v. supra II, 1. 3) Ex Necr. Merseb. 4) Wigmannus I., frater Herimanni ducis Saxoniae, † 944 (Ann. necr. Fuld.); quae in Ann. Quedl. sub a. 937 narrata acciderunt a. 938. Dümmler p. 72—76. 5) Gislbertus, filius Reginharii, dux Lotharingiae 915—939. 6) Filius Gebehardi comitis 910 ab Ungari occisi, qui patruus Eberhardi fuerat, frater Herimanni I. ducis Alemanniae (926—949), comes sive dux Franciae orientalis (939—949): cf. Dümmler p. 175—176. Hirsch, 'Jahrb. Heinv. II.' II, 22 sq., Bresslau, 'Forschungen' XIII, 106—110. Udo proavus Thietmari auctoris fuit, siquidem filia eius Iudith Heinrico comiti Stadensi collocata Kunigundam peperit matrem Thietmari. 7) Constantino VII. Porphyrogenito 911—959. 8) Archiepiscopus Magon-tinus 937—954.

genitus, vice eius ordinatur anno dominicae incarnationis 954. DCCCCLIII°. Dehinc in quarto eiusdem numeri anno 958. signum salutiferae crucis in vestimentis^a hominum mirabiliter et magis miserabiliter elucens digne accipientibus profuit [et] irridentibus nocuit. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXIII. ob depositionem supra memoratam¹ Benedicti 963(964). papae et exilium, quo moritur^b, seua mortalitas inperatoris exercitum subsequitur, quae Heinricum Treverensem archiepiscopum² et ducem Godefrithum^c.³ cum caeteris innumera- bilibus consumpsit. In tertio anno II. Kal. April. aecclesia^d 965 Halverstidensis cecidit⁴; et inperator de Italia *pergens, Mart. 31. Francauord^e venit; et in his partibus diu manens inter suos pacem atque concordiam firmavit. Subsecente autem 966. anno inperator iterum Romanorum partes inuisit. *In quarto anno equivocus inperatoris, comitante Willehelmo, Mago- 967. ciacensi^f archiepiscopo, Romam veniens a domno Iohanne venerabili papa⁵ in benediccione patri similis efficitur. In VII° autem anno⁶ templum Domini in Thornburg⁷ conbu- 971. stum est.]

36. (23.) [Placet eciam mihi hoc adnectere, quod Boso, antecessor meus a prefato imperatore constitutus, curam sibi commissam annum I et menses X ac III dies regens, in patria 970 obiit Bawaria Kalendas^g Nov.⁸ sepultusque est in Merse- Nov. 1. burg, in aecclesia sancti Iohannis baptistae coram [summo] altari. Qui in monasterio Christi martiris Emmerammi*, quod extra urbem Ratisbonam in australi parte situm est, monachus conversacione nutritus est et, inde ad servicium cesaris assumptus, beneficium Citicensis aecclesiae pro magni laboris sui debita remuneracione percepit et iuxta predictam civitatem in quodam saltu, quod^h ipse construxitⁱ ac suo

*) quod construxit Arnulfus inperator add. V.

a) festimentis A. b) quā horitur A, corr. T. c) Godefridum V. d) alterum c add. T.
e) tertium a erasum. f) cia add. T. g) II. Non. primo T scripserat, quod ipse correxit.
h) qđ corr. qđ I. i) c erasum I.

1) C. 28; ceterum et depositio Benedicti et ea, quae illam secuta esse noster ex Ann. Quedl. a. 963 (cf. Ann. Hildesh. a. 963) tradit, a. 964 demum facta sunt. Conf. Dümmler p. 364—366. 2) Qui sedit 956—964. 3) Godefridus I. auspiciis Brunonis archiepiscopi ducatum Lotharingiae inferioris administravit 953—964. 4) De hac re Hildesh., Weissenb. Lambertique annales tacent; tamen hoc quoque ex Ann. Quedl. sumptum esse crediderim. 5) Iohanne XIII. papa 965—972; v. supra c. 15. 6) Rectius VIII°; in numeris eiusmodi Thietmarus plurima menda admisit. 7) Thornburg, castellum olim et palatium Ottonis I. et sequentium inperatorum ad sinistram fl. Albis ripam situm, nunc mutato alveo ad dextram fluvii proxime ad urbem Barby (Dornburg vicus), fluctibus Albis plane ferme absorptum est, ut vix rudera cerni queant. URS. Nescio tamen, an hoc quoque loco Dornburg oppidum ad Salam situm dicatur; cf. infra c. 36 et V, 39. 8) Ex Necr. Mers.

nomine vocavit, templum Domino de lapidibus edificat consecrarique fecit. Beneficium autem omne, quod ad aecclesias in Merseburg [et] in Mimenlevo^a positas ac ad Thornburg¹ et Kirberge² pertinens^b fuit, antequam^c ordinaretur, optinuit; et quia is in oriente innumeram Christo plebem predicatione assidua et baptismo vendicavit, inperatori placuit electionem-[que] de tribus constituendis episcopatibus [ei] dedit, Misnensis^d, Citicensis atque Merseburg. *Pre hiis omnibus, eo^e fol. 31 b^v. quod pacifica erat, Merseburgiensem^e ab augusto exposcens aecclesiam, quamdiu vixit, studiose eandem rexit.]

37. [Hic ut sibi commissos eo facilius instrueret, Sclavonica scripserat verba et eos kirieleison cantare rogavit exponens eis huius utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irrisorie mutabant ukrivolsa^f, quod nostra lingua dicitur: aeleri [stat^g in fructum³; dicentes: 'Sic locutus est Boso', cum ille aliter dixerit.^h] Inperator huic paucas villas ad predictam urbem pertinentes et in pago Chutici positum quoddam castellum, quod Medeburu vocatur⁴ — interpretatur autem hoc: mel prohibe⁵ —; concessit quoque ei filius suimet et equivocus^a aecclesiam in Helpithi⁶ positam, quam pater eius in honore sanctae Radegundis constructam, Bernhardum ipse presens dedicare precepit antistitem. Sed cum primus ecclesiae [pater] nostrae, sicut predixi, expiraret, intercessione Annonis, episcopi Wormacensis, inperator Gislero, moribus et natura nobili, [episcopatum] dedit. Hic consecratur in Magadaburg¹ ab Athelberto archiantistite^k Iunio mense.]

38. (24.) [[Equidem], quia¹ de Conrado duce, qui gener cesaris iuxta Lech fluvium occisus est, pauca dixi, non incongruum esse reor, quedam tunc a me indiscussa aperire. Post longum tempus inperator ad Merseburg veniens, a quodam proditore com^{*}perit exuvias eiusdem a Sclavis in Zuen-^e fol. 31 c, man. E.

* Otto secundus add. V.

a) inimenlevo aperto calami lapsu 1. b) ita 2. A. S.; pertinentes 1. c) anquam 1. d) misnensis T, corr. V. e) ita T, postea 1 erasum est. f) krioloso primo T, quod ipse corr. g) 1 (= id est) add. V; alius stat in fructu 2; alius quae stat in fructu A. S. h) stat — dixerit in una integra linea, quam prius vacuam reliquerat, inseruit T. i) magadaburg 1. k) archiantiste T, corr. V. l) a add. T.

1) Dornburg oppidum Thuringiae ad Salam situm. 2) Kirchberg castellum prope Ienam nunc dirutum; cf. Hirsch, 'Heinrich II.' I, 220 n. 4. DOII 139, 976 Aug. 1. 3) w polon. et boh. = in, krze(w) pol., křow boh. = fructum, olsza pol., wolše boh. = alnus. 4) Magdeborn prope Roetham, haud procul a Lipsia. URS. 5) Medebor significat silvam mellis plenam (med boh., miód pol. = mel, bor = silva); Medeburu est locativus casus Sclavonica, Medeburun (IV, 5) dat. plur. Thuidisca ratione inde derivatus, ex quo Saxones nostrorum temporum etymologia vocis male intellexit Mädeborn. 6) Helfta vicus prope Eisleben situs.

cua¹ sub Cuchavico^a seniore sibi multum dilecto haberi; et cum auxilio illius hos in singulari prelio devictos suspendi precepit, predaque maximam partem restituit². Sed hoc ignoro, utrum hanc eiusdem interemptores^b sumpserint, an sic casu accidente, necis eius inculpabiles, invenerint; et quia hoc ullatenus celare presumpserunt, digna morte poenas^c persolverunt.]

39. [Filiam vero suimet, uxorem eius³, a quodam Conone^{d, 4}, eo quod sibi satisfacere nolisset, late diffamatam *et coniugem suam clam fore ab eodem dictam, cesar hoc graviter ferens sic eam expurgavit. Convocatis^e omnibus (950). regni suimet principibus⁵, primo secretis allocutionibus eandem, si huius rei culpabilis esset, diligenter inquirat; posteaque cum illam adhibito Christi testimonio et sacramentis se nimis excusare vidisset, presentibus cunctis indixit, si aliquis ex numero sibi familiarium eam armis defendere voluisset, ut se firmum in die hac et in perpetuum acquirere potuisset amicum. Burchardus comes⁶ haec audiens in medium pro-siliit et Cononem^f per omnia *mentitum fore, coram omnibus dixit. Ille autem cum id verum esse sacramentis affirmaret, cum eodem congressus in primo aditu dexteram mendacem perdidit et iniusticiam suimet devictus innotuit; et misericors Dominus a falso crimine hanc eripuit, quam innocencia^g vitae sibi placere fecit. Haec marito vivente suo, quamvis sepe despiceretur et laboribus crebris fatigaretur, tamen virili patientia haec sufferens honorem innatum servare conatur. Cum autem vitam hanc finiret, in aecclesia Christi martiris [Albani] in Mogoncia flebiliter est sepulta; (953). cuius fusum argenteum in eius memoria ibidem est suspensum.]

40. (25.) [De prefato autem duce Heinrico^h quaedam dico, quae impie fecit in suimet regno, et in quibus valet considerariⁱ, quod supradictis omnibus non valet contradici. Patriarcham de Aquileia⁷ castrari et archiepiscopum Salz-

a) suchavico primo scripsit E, sed ipse correxit; Euchaico 2. A. S. b) ter add. T. c) o erasum. d) conone V. e) conculcatis E, corr. T. f) cononem V. g) innocia E, cō add. V. h) heinricho E. i) considerare E.

1) Zwenkau oppidum prope Leipzig. L. 2) I. e. recuperavit. KIND. 3) Liutgardam a. 947 Conrado duci collocatam et 953 mortuam; cf. Dümmler p. 158 et 228. Contin. Regin. a. 950 autem eandem historiam narrat de quadam nepte regis, quam Liutgardam fuisse negandum est; Dümmler p. 179. 4) Conrado filio Gebhardi; Cont. Reg. 950. 5) In urbe Wormatia. 6) Saxonem eum fuisse dicit Cont. Reg. a. 950; fortasse hic idem fuit, qui a. 982 in Calabria periit (III, 20) atque pater Burchardi comitis palatini, qui Thietmari temporibus comitatum Merseburgensem obtinuit. Conf. 'Gesch. d. sächs. Pfalzgr. (Neue Mittheil.) XVII p. 41. 7) Engelfridum, ut videtur, quem c. 944–963 sedisse dicit Gams, 'Series episc. eccl. cathol.', Ratisb. 1873.

(954). burgiensem^{a. 1} precepit excecari. Causas preponere^b nolo, quia ad haec promerenda non esse idoneas in veritate scio.

(955). Is cum in fine suo a Michaele^c, Ratisbonensi episcopo de tali commissio amoneretur^d, se in priori peccasse^e solum fateatur et in archipresule nichil; ignorans, quam parva² res est, in qua flagitium^f deest. Unde Davit supplex loquitur: *Ab*

Psalm. 18, 13. occultis meis munda me, Domine! Huius³ coniunx, Iuthitta^g * fol. 81 d.

nomine³, cum presens adesset, hanc confessionem audivit et mox viro suimet moriente, corpus eiusdem in aecclesia, quam ipse in honorem sanctae Mariae semper virginis construxit⁴, cum magno merore deposuit, et in quocumque animam eius umquam deliquisse ipsa scivit vel ab aliis comperit, lacrimis ac ineffabilibus emendavit elemosinis.]

41. [Haec in viduitate sua continenter vivens cum Abraham^h, Frisingensem episcopum⁵, pre caeteris diligeret, invido vulgari dente admodum inculpabilis dilaniebatur. Quae cum de hac luce migraret, in die depositionis suae ab eodem antistite missam cantante sic expurgatur. Ante communionem is versus ad populum, quae merita eius fuerint, circumstantibus indixit: 'Hoc', inquiens, 'delictum¹', quo diffamata fuit, si hec umquam^k commisit, faciat omnipotens Pater Filii suimet corporis et sanguinis salutare remedium mihi provenire ad iudicium et ad debitam^l dampnationem^m animaeque eius ad perpetuam salvationem.' Et tunc cum mentis ac corporis innocentia sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium. Credidit populus, quamvis sero, et cum detraccione iniusta plus ei profuit, cum nocere studuerit.]

42. (26.) [*Fuit in diebus predicti cesaris quidam comes, * fol. 81 d'. Hed nomine, qui aecclesiam in honore Christi adletae Viti^{*} in Heslinge⁶ constructam, quia heredem non habuit, maxima totius proprietatis suae parte dotavit et, congregatione sanctionialium ibidem facta, eandem abbaciam mundiburdio Etheldagi, Bremensis archiepiscopi⁷, subditⁿ. Sed prepositae huic sedi geminae venerabiles matronae, quibus unum erat vocabulum Winnilgerd^o dictum, cito, pro^p dolor! obiere.

*) Septennis pueri, qui in nova Corbeia requiescit *add. 2.*

a) salb. E, z *add. V.* b) *p* erasum I. c) michale E, corr. T. d) amm. V. e) peccasse I. f) ita W, A. S. a. 958; faciunt E. g) alterum t *add. T.* h) h erasum. i) debitum E, corr. T. k) si um heequam E, corr. T. l) delictam E, corr. T. m) dapn. I. n) subdidit V. o) uin — gerd in duabus lineis E, nil T in margine adscripsit; Windilgard 2. A. S. p) proch V saepius.

1) *Heroldum* (939—958) a. 954; cf. *Dümmeler* p. 104, 248, 295. 2) i. e. rara, res paucae, conf. I. prol. v. 14. L. 3) *Filia Arnulfi ducis* (907—937), quam *Heinricus* a. 938 in *matrimonium duxerat*; *Dümmeler* p. 80. 4) *In abbazia Niedermünster in urbe Regensburg fundata*; *Dümmeler* p. 508. 5) *Qui sedit* 957—993. 6) *Heeslingen vico ad fluvium Oste prope Zeven sito*. 7) *Qui sedit* 936—988.

Avus¹ autem meus cum filiam suimet, Hathui nomine, ibi educatam prius ac traditam eis succedere rogasset, ab archiepiscopo prefato impetrare non potuit. Postea vero archiepiscopus a cesare, patrino suimet, rogatus, eandem, cum iam duodecim esset annorum, II. Kal. Mai. die dominica² velavit et in proxima die ad abbatissam in patris presentia ordinavit; quod postea eum nimis penituit. Namque, ut dicturus

* p. 757. sum, interpositis diebus quinque, Italiae decus³ et Saxoniae salus, Otto primus obiit. Pausat autem avia⁴ meimet, Iulithitta⁵ nomine⁶, in ecclesia, quam post de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, filia eius sumopere construxit⁷,

excedens ex hoc seculo VII. Kal. Novembr.⁸
 * man. T. *Aecclesia Fuldensis, pro dolor! incensa, sub eodem imperatore renovata est⁹.
 Oct. 26 (16).
 Wid. II, 38.

* fol. 82 (fasc. 6), man. A. 43. (27.) *Ascensionem autem Domini inperator in 973 Mai 1. Merseburg fuit et, quicquid de promissione remansit, devota mente ibidem complere studuit. Exin III. feria ante pentecosten ad Miminlevo⁴ veniens postera die ad mensam laetus sedebat. Qua finita, cum iam vespera cantaretur, infirmari cepit et inclinare. Quem, qui astabant proxime, suscipientes deposuerunt; refocilatusque divino celeriter viatico, orantibus pro eius exitu cunctis, debitum persolvit naturae⁵ Non. Mai. IIII. feria. Sequenti vero nocte viscera eius soluta in ecclesia sancte Mariae sunt tumulata; corpus autem eiusdem aromatibus conditum ad Parthenopolim translatum est ibique honorabiliter atque lacrimabiliter susceptum marmoreoque inpositum sarcophago, sepultum est ab archiepiscopis Gerone atque Aethelberto⁶ ceterorumque auxilio episcoporum clerique totius⁷.

44. (28.) Aequivocus autem eius, iunior scilicet Otto, patre adhuc vivente electus et unctus, iterum conlaudatur a cunctis⁸ in dominum et regem. Quantum vero pro liberatione animae senioris suimet Aethelheidis⁹ inperatrix invigilaverit usque in finem, dictis non valet comprehendi nec

* Numero quodam, quem inter lineas hoc loco T scripserat, eraso N in inferiore margine adiecit: XXXVIII° ordinationis suae anno.

a) avia I. b) alterum t. erasum I. c) e. erasum I. d) miminlevo A; miminleus V.
 e) primum e. erasum I. f) accunetis A. g) adelheidis V.

1) Avus sc. maternus, Henricus comes Stadensis. L. 2) Dies dominica hic videtur dici Ascensio Domini, quae anno 973 incidebat in Kalendas Maii. L. 3) Filia Udonis I. comitis supra commemorati (II, 34) et uxor Henrici comitis Stadensis; cf. III, 20. 4) Ex Necrol. Merseb. XVII. Kal. Nov.; apud nostrum litteram X excidisse apparet. A. 973 Iulithattam mortuam esse ex hoc loco conici nequit. 5) Incensa anno 987, renovata a. 948; cf. Dümmler p. 166. 6) De funeralibus cum taceat Widukindus, ex fonte Magdeburgensi haec hausta esse crediderim.

Psalm.
115, 1.

Hor. od. II,
10, 5.

factis. *Quicquid enim honoris sibi vel provectus secularis * fol. 32.
umquam provenit, non ullo suimet merito, sed Daviticis
Christo asscriptis laudibus: *Non nobis, inquires, Domine,*
non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Si in me facundia,
scientia et memoria convenirent, in explicanda cesaris laude
deficerent. Sicut dominus, sic et^a principes eius fuerunt.
Non eos ciborum seu aliarum rerum superflua varietas, sed
in cunctis delectabat aurea mediocritas. Omnes, quae leguntur
virtutes, his degentibus florentes, hiis obeuntibus marcesserunt.
Hii etsi corporaliter non vivunt, supersunt animae immortales
bonorum provectu operum beata aeternitate gaudentes.

45. Sed ut concludam^b sermonem, post Carolum Magnum
regalem cathedram numquam tantus patriae rector atque
defensor possedit. Precedentibus mortem eius, ut predixi,
plurimis optimatibus omnes, qui superfuerunt, tantae iucundi-
tatis haud^c inmemores, novam hanc^d normam, quae seque-
batur, nec voluerunt neque sequebantur, sed ad exitum vitae
suimet ab recta antiquae veritatis et iusticiae semita sua
sponte non deviabant. Impleri tunc namque videbant, quod
a quodam sapiente presago futurorum scriptum est: *Primum*
est aureum seculum, deinc aereum postque ferreum sequitur. fol. 33.
Audiat unusquisque fidelium veredica^e beati Gregorii monita:
Cum augentur dona, rationes crescunt donorum, et in com-
missis^f se nimis peccasse perhorrescat et pro anima in-
peratoris Deum supplici mente deposcat, ut flagicia servi
peccatoris innumera^g, quae in tot sibi subditis rebus preca-
veri nequiverant, clementer ignoscat, regnorumque dominator
omnium populis presentibus atque futuris pervigil piusque
custos assistat! Et tu, quicumque mihi succedas, tanti
memor beneficii, animae eius recordationem fidei mentis
Aug. 10. custodia serves maximeque in festivitate Christi adletae
Laurentii, cuius intercessionem obnix postules, ut sicut eo
die meritis ipsius hostium huic concessa est divinitus victoria
visibilium, ita sibi a Deo donata, quam semper optavit, re-
missione, laqueos inimicorum mereatur invisibilium evadere
a sinistisque^h segregatus, in die iudicii collocetur aⁱ dextris
Dei patris^k. *

*) Incipit prologus libri tertii de Ottone secundo 2.

a) et. et A. b) concludam A. c) vox haud erasa in cod. 1. existat apud A. S.
d) hac 1. e) veridica V. f) commissis 1. g) innuma 1. linea super u erasa.
h) asinisque A, corr. T. i) ad 1. k) voces Dei patris a T additae postea erasae sunt.

- * p. 758. *Tertius in numero regum, sed proximus Otto
 Nomine, scribatur^a, et digna laude locetur
 Sede patris magni, vivens per secula secundo^b
- * fol. 33^r. *Successu, miseris qui profuit omnibus horis.
- 5 Huius prima bonis laetantur, triste supremis
 Advenit, nostris criminibus undique magnis.
 Tunc luit hic mundus, quod sprevit recta malignus.
 Ultrici gladio perierunt plurima regno.
 Nulla patet nobis certissima causa, peritis
- 10 Cunctis est visum, Mersburgi flebile damnum
 Ex quo sustinuit, quod pax pia longe recessit
 Finibus e nostris, late regnabat et hostis.
 Quis valet effari, sevirer ut iste crudeli
 Funere, cum [Christi] templis nec parceret almi.
- 15 Congressi mutuo ceciderunt atque duello
 Ex nostris multi, Saracenis exuperati.
 [* Vere felices, qui Christum semper amantes
 Tranquillae pacis retinent optata, timoris
 Funditus ignari pulsantis corda maligni,
- 20 Plus quam tricenos qui nunc turbaverat annos
 Antecessores nostros, et, pro dolor! hostes
 Armavit, nostras quoque nunc infringere terras.
 Qui caelos terris coniuncxit^c, ponat ut istis
 Finem suppliciiis, optet modo quisque fidelis.]*
- * man. T.

LIBER III.

- * fol. 34,
 man. A. 1. (1.) *Tercius regni procurator nostri, Otto secundus,
 sit codicelli materies mei¹. Qui iuvenis viribus corporis
 cluens eximiis, primo quae sunt proterva sectatur, largitus-
 que plurima pietatis opere², absque temperamento matura
 fugit consilia; deindeque castigatus a multis, inposito sibi
 laudandae virtutis freno, nobiliter in diebus suis conversatus
 est; sicut in sequentibus explanabo.

*) Expl. prologus. Inc. lib. terc. 2.

a) Tertius in numero, sed nomine proximus Otto A me scribatur A, corr. T. b) felici A,
 corr. T. c) c erasum.

1) Deficiente Widukindi opere Thietmaro ad hunc librum conscribendum
 minores fontes relinquebantur, inter quos praeter *Necrologia Chronicon
 Halberstadense* et *Taginonis chronicon Magdeburgense* deperdita novimus;
 ad c. 1 etiam diplomatis usus est. Praeterea autem aliquos ei annales
 brevissimos praesto fuisse nonnullis indiciis commoveor ut suspicer.
 2) Largitus sensu passivo. Sensus videtur esse: plurima ei donata sunt
 a parentibus. L.

(979). Piae genitricis suae instinctu, cuius gubernaculo vigeat, Miminlevo^a, ubi pater suus obiit, iusto acquisivit concambio decimasque, quae ad Herevesfeld^{b.1} pertinebant; et congregatis ibi monachis, liberam fecit abbaciam datisque sibi rebus necessariis, apostolico confirmavit privilegio^{c.2}.

(979). Insuper licentiam archiepiscopum eligendi confratribus Deo famulantibus [Magadaburg] precepto inperiali presente archiepiscopo dedit Aethelberto³, et cum uno libro, qui^d hodie ibidem est, in quo sua inperatricisque Theuphanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. Quod gratia cesaris et in presentia eius archiepiscopus, preparatus ad missam, cum perlecto euvangelio more solito optime predicasset, recitato coram precepto inperiali, 'quo electio' ** fol. 34'.* continebatur, ostendit eundemque, quicumque temerarius hoc umquam auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit, cunctis prosequentibus 'Amen! fiat! fiat!' consolidavit.

DDOII. Pauperem adhuc episcopatum Merseburgiensem largiflua pietate respexit et eius provisorio Gisilero, quia hunc multum dilexerat*, Suencuam civitatem⁴ cum appertinentibus cunctis ad servitutem sancti Iohannis baptistae tradidit et, quicquid Merseburgiensis murus continet urbis cum Iudeis et mercatoribus ac^e moneta et foresto inter *Salam ac Mildam * *p. 759.* fluvios et Siusuli atque Plisni pago iacenti⁵, Chorin⁶ et

*) *Erasa in margine sinistro una linea N hic inserit in margine inferiore: primo abbaciam in Palithi⁷, dein*

a) miminleus V. b) Hereves fel A; heresfeld V. c) precepto A, corr. T. d) quod A. e) ita T, A. S.; cum A.

1) Hersfeld monasterium ad Fuldam fluvium situm. 2) Diploma imperatoris et bulla papae, quibus fundatio monasterii Memleben confirmatur, non iam inveniuntur; 979 Mai 20 (DOII 191) Otto tres capellas cum omnibus decimationibus in pagis Friesenfeld et Hasegau, quas a monasterio Hersfeld concambio acquisiverat, ad quendam locum Miminlevo dictum ..., ubi idem senior noster ultimam humanae sortis ingressus est viam, ... in ius et dominium abbatibus monachorumque, quos inibi ad dei servitium collegimus, donando tradidit. 3) 979 Nov. 19 (DOII 207). 4) Zwenkau: v. DOII 89, 974 Aug. 30: civitatem Zuenkova nuncupatam in regione Chutizi et in comitatu Gundherii comitis sitam. 5) DOII 90, 974 Aug. 30: forestum in eodem episcopatu et in comitatu Gunterii comitis et in pago Chutizi situm — inter Salam ac Mildam fluvios ac Siusli et Plisni provincias iacentem. Siusli pago, qui Chutizi pagum ab aquilonari parte terminabat, Thietmarus VIII, 50 regionem circa Eilenburg sitam attribuit, quae in DOI 231 (961 Iul. 29) Quecisi pagus dicitur; de finibus eius nihil certi constat. Plisni pagus in utraque ripa fluvii Pleisse circa urbem Altenburg iacebat. Conf. Böttger, 'Diöcesan- u. Gaugrenzen' IV. 6) Kohren oppidum inter Altenburg et Rochlitz. 7) Pöhlde vicus inter Nordhausen et Northeim situs; abbatiam eam Otto II. a. 981 Sept. 23 (DOII 259) archiepiscopo Magdeburgensi dedit.

Niriechua¹, Bucithi² et Cothug³ ac Borintizi⁴ et Gunthorp^{a.5}

* *man. T.* permisit, ei [haec omnia] scriptis *manu propria conroboratis affirmans.

2. (2.) Interim Gero, Agripinae sedis egregius^b provisor, (975).

obiit⁶; de quo quia pauca prelibavi, quae tunc reservavi, paucis edicam. Hic crucifixum, quod nunc [stat] in media, ubi ipse [pausat], aeclesia, ex ligno studiose fabricari precepit. Huius caput dum fissum videret, hoc summi artificis et ideo salubriori remedio nil de se^c presumens sic curavit. Domini corporis porcionem, unicum in cunctis necessitatibus

* *man. A.* solacium, *et partem unam salutifere crucis coniungens pos-

* *fol. 35.* suit in rimam et prostratus nomen Domini flebiliter invocavit et surgens humili benedictione integritatem promeruit. Is dum capellam clara iam luce intraret suam, Victorem sanctum, ut suis post intimavit fidelibus, cum zablo^{d.7} dimicantem atque vincentem vidit.

3. Huius obitum cuidam abbatissae Gerbergae^{e.8}, quam propter castitatem mentis et corporis idem multum dilexerat secumque sepe detinuit, diabolus bonorum invidus omnium, sicut prius^f solebat in ceteris, prodidit: 'Vellem tibi meum aperire secretum, ni te scirem cuncta hactenus numquam servavisse commissa. Sed si fideliter hoc continere mihi promittis, ea dico ratione^g, quandocumque alicui vis aperire, vitam tibi me non dubites tollere. Gero, tuus familiaris, in hoc anno tantam incidet infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur; et si ab aliquo hoc spacium custoditur, tale potest securus evadere periculum.' Sed ancilla Christi verbis obstupefacta talibus fidei se silentio haec promisit omnibus occultare. Haec cum eundem videret evanescere, directo mox itinere archiepiscopo universa narravit. Quod diabolus intelligens in tantum eam cecidit, ut post *innumeros^h dies vitam hanc fragilem vita mutaret aeterna. Archiepiscopus autem in die depositionis eius missam celebrans meritum eius cunctis assistantibus indixit indulgentiamque ei ab his postulavit, et ipse fecit.

* *fol. 35.*

4. Post haec infirmitate predicta gravatus, se Evurgero^{i.9} custodiendum commisit. Qui eundem acri dolore defatigatum quasi mortuum lavari feretroque inpositum ad

a) et Gunthorp erasum in 1 ex A. S. supplēvit iam Ursinus. b) egregius 1. c) deest 1; recte supplēverunt iam 2 et A. S. d) ita A, zablo corr. V. e) gerbege 1. f) plus 4, corr. T. g) ut addit V. h) paucos A. S. a. 974, Ann. Magd. a. 971. i) euerg. V.

1) Nerchau oppidum in dextra ripa Muldae infra Grimmam. 2) Poetschau inter Rötha et Grimma (Urs.), an Pautzsch prope Groitzsch? 3) Gautzsch inter Leipzig et Zwenkau (Urs.)? 4) Brandis oppidum inter Leipzig et Wurzen. 5) Gundorf inter Leipzig et Schkeuditz. 6) Anno 975; Ann. Colon. (SS. I). 7) I. e. diabolo. L. 8) Coloniensi, ut videtur, ceterum ignotae. 9) Eidem fortasse, qui a. 985—999 archiepiscopatum Coloniensem obtinuit.

975. aecclesiam portari posteraque die sepeliri iussit. Hic, ut aiunt populi, tertia nocte quasi de gravi somno expergiscens audivit sonantem campanam et, ut aperirent ei velociter, terna exclamacione rogavit. Obstupefactus is, qui audivit, Evurgerum prefatum custodem aecclesiae, ut episcopo laboranti succurreret, interpellavit. Qui eundem per omnia fuisse mentitum affirmans magno percussit baculo; sicque
- Iun. 29. quievit divae presul memoriae III. Kal. Iulii¹. Apparuit autem [is] mox Liudulfo abbati² dicens: 'Requiem eternam nobis cantate!' et evanuit [ab oculis eius. Huius vice Warinus³ eleccione et imperatorio munere protinus ungitur]^{a. *}
- (975 5. (3.) *Mortuo quoque Roberto, Magontinae sedis archi- * fol. 36.
Ian. 15). presule⁴, inperator cancellarium suimet nomine Willigisum⁵, multis hoc ob vilitatem sui generis rennuentibus, eidem prefecit aecclesiae. Sciebat enim Petro attestante^b, quod *non est personarum acceptor Deus*, sed omnes se ex corde diligentes pre caeteris amat, incomprehensibili honore remunerans. Qualiter autem *hunc pastorem futurum divina pietas presignaverit, non est silendum. Huius mater, quamvis paupercula, tamen, ut in sequentibus apparet, bona, dum eundem in utero portaret, vidit per somnium, quod sol e sinu^c suimet fulgens totam radiis flammantibus repletet terram. Et in ea nocte, qua [haec] talem peperit infantem, simili procreacione totum hoc iumentum, quod ipsa in domo sua habuit, quasi gratulabundum dominae respondit. Ille, qui tunc natus est, sol erat, quia sanctae predicationis suae radiis corda multorum a Christi caritate torpentium illuxit. Et idcirco in eius nativitate masculini sexus mirabilis multitudo gignitur, quia vir Dei ad salutem patriae totius summa predestinatione regnaturus exoritur. Felix mater, quam Dominus pre caeteris contemporalibus suis in tantum *visita- * fol. 36'. vit, ut prolem nobilioribus coequalem vel etiam nonnullis meliorem pareret et ostensae [sibi] visionis spem oculis et re ipsa veram esse probaret. Sed haec alias dico^d.

*) *Erasis in marg. sin. 4 versibus N in inferioribus huius et sequentis paginae marginibus adiecit haec: Anno medii Ottonis II. Henricus Bawariorum dux captus est et ad Gilhiem⁶ deductus caute custoditur. In hoc anno hiemis asperitas longa fuit et siccata magna nix effunditur caelitus.⁷ Idem eraso in dextro huius imae paginae margine numero DCCCCLXXX^e in summo sequentis marg. addidit DCCCCLXXV^e.*

a) ab — ungitur in ultimis paginae lineis una et dimidia antea vacuis relictis add. T.
b) alterum t add. T. c) essinu A. d) pleo A, corr. T.

- 1) *Ex Necr. Merseb., cf. Necr. Gladbac.* 2) *Corbeiensi 965—983; v. II, 18.* 3) *Archiep. Col. 975—985.* 4) *Qui sederat 970—975.* 5) *Cancellarius fuit 971—975, archiepisc. Magont. et archicapellanus 975—1011.* 6) *Ingelheim; pro Ingelhiem falso lectum in Gilhiem.* 7) *Ex Ann. Quedlinb.; cf. Ann. Hild. a. 974 et 975.*

6. (4.) [Inperator^a prima expeditione Buschuth civitatem 974. cepit¹. Secunda]² Danos sibi rebelles petens, ad Sleswic 975. properavit^{b.3}. Ibi etiam hostes suos foveam, quae ad^c defensionem patriae parata^d est⁴, et portam, quae Wieglesdor^e vocatur⁵, armis preoccupare videns consilio Bernhardi^f ducis et avi meimet Heinrici comitis omnes has munitiones viriliter exuperat^g.

In hoc itinere prima malae irrisionis in clericos exclamatio attollitur et a malis hominibus hodie servatur. Admodum miserabile est, cum aliquid boni a iustis inventum in usu ad modicum habetur, statim ut nimis detestabile a maxima multitudine repudiatur. Quod Deo autem displicet et hominem ad promerendam reatus sui penam protrahit, hoc discit et [ut] ruminando firmat. Quamvis [vero] multi irrisiones non serio faciant, tamen sine peccati macula has nulla^htenus peragunt.

* fol. 37,
man. T.

Urbem unam in hiis finibus cesar edificans presidio firmat. Brun presul supra memoratus⁶ VII. Id. Marci⁷ obiit, et Erp, prepositus Bremensis, intercessione Aetheldagi archipresulis ordinatur. Temporibus hiis ego natus sum VIII. Kal. Augusti, mense Iulio.

Mart. 9
(Febr. 14).

Iul. 25.

* man. A.

7. (5.) * Anno^h vero dominicae incarnationis DCCCCLXXVI^o 976. Heinricus, dux Bawariorum, honore et communione privatus, Boemiam fugit⁸. Quem inperator ibidem valido petens exercitu cum duce Bolizlavoⁱ manentem, nil ibi prorsus in neutro horum profecit, sed magnam Bawariorum catervam, sibi ad

a) inperator — cepit T scr. in una linea rasa, secunda sequenti lineae idem anteposuit.
b) uenit A, corr. T. c) a A, ad corr. T. d) munita A, corr. T. e) Heggedor 2.
f) n add. T. g) in cod. 1 hic exstat spatium vacuum dimidiū et duorum versuum, quorum ultimus erasus. h) pergit A in initio quintae lineae. i) bolizlavo A, v super u posuit V, tandem utraque littera erasa est; et ita postea semper u deletum est.

1) Boussu ad fluvium Haine in pago Hennegau. Expeditionem illam Otto fecit contra Reginharium III. et Lantbertum, filios Reginharii II. Longicollis, qui ab Ottone I. a. 958 in Bohemiam relegatus erat. Illi tunc ex Francis reversi occisis Wirinhario et Reginoldo, quos Otto I. terrae illi praefecerat, bona paterna et comitatum Hannoniae recuperaverant, ab Ottone II. autem iterum expulsi sunt. Conf. VIII, 46, Gesta episc. Camerac. (SS. VII) I, 95, Ann. Altah. (SS. XX) 974. 2) Quae hoc loco postmodum noster inseruit, ex Ann. Quedl. petita sunt; cf. Ann. Weissenb. et Lamberti (SS. III), a. 974. 3) V. Lamberti Ann. a. 975 (Altah. 974), et Theodorici monachi Trondhemiensis historiam apud Langebek SS. rer. Danic. V p. 316; quem locum optime illustravit I. Asmussen, 'Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. d. Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg' I p. 252 sq. L. 4) Vulgo dicitur Danevirke. L. 5) Wieglesdor, Ffjeldor, Heggedor, Aegidora, Oegisdyr nominibus Oceani portam significari, illam autem non portam veram fuisse, sed fluvium Eider dici I. Grimm, 'Mythologie' 4 I. p. 198 probavit. 6) Episcopus Verdensis; v. II, 31. 32. 7) Ex Necrol. Merseb.; v. VII, 34. 8) Conf. W. v. Giesebrecht, 'Gesch. d. deutschen Kaiserzeit' 5 I p. 576—580; Riezler, 'Gesch. Bayerns' I, 361—363.

976. auxilium huc venientem et iuxta Pilisini¹ urbem castra metatam, dolo cuiusdam militis Bolizlavi sic perdidit. Vespere facto Bawarii se lavantes nulla custodum securitate fruuntur; et ecce hostis loricatus adveniens nudos eosdem in tentoriis et in virentibus pratis occurrentes prostravit et cum omni preda laetus et incolomis revertitur. Inperator autem, audita tantorum strage virorum et quod nulla sibi via redeundi patuit, recto itinere ad civitatem suam, quae
 977. Camma dicitur², venit et in proximo anno prefatum ducem
 978. ad Pataviam³ confugientem subegit. [In consequenti anno H. dux et Ekbertus comes et Heinrichus presul⁴ apud inperatorem accusati Magadaburg capti sunt et exilio deputati longo^a.]⁵

(978). 8. (6.) *Post haec [autem] inperator omni studio ordi-^{* fol. 37', p. 761.}navit expeditionem suam adversus [Lutharium]⁶, regem Karelingorum⁷, qui in Aquisgrani palacium et sedem regiam, nostrum semper respicientem dominium, valido exercitu presumsit invadere sibiue verso aquila designare. Haec stat in orientali parte domus morisque fuit omnium hunc locum possidentium ad sua eam vertere regna. Quem celeriter abeuntem cesar insequitur depopulatis omnibus et incendio consumptis usque ad Parisiam sedem. In illo itinere multis infirmitate nimia compressis Brun, comes Harneburggiensis,
 Nov. 30. miles per cuncta laudabilis⁸, obiit II. Kal. Decembr.⁹ Reversus inde inperator triumphali^b gloria, tantum hostibus incussit terrorem, ut numquam post talia incipere auderent; recompensatumque est hiis, quicquid dedecoris^c prius intulere nostris.

(973). Interim Augustanae pastor aecclesiae Othelricus, gemma sacerdotum, L^o ordinationis suae anno excedens a seculo, fructum laboris devoti Christo remunerante percepit [III. Non. Iulii]^d.¹⁰ Heinrichus autem huic succedens, parvo tempore sedebat, ut post enucleabo¹¹.

a) In cons. — longo T in margine sinistro addidit. b) ita V; thiumphali A. c) ita V; decoris A. d) IIII, non. Iulii in loco vacuo add. T; proxima quoque verba postea inserta esse fortasse conieceris. ex verbo enucleabo in margine posito.

1) Pilsen. 2) Chamb oppidum ad fluvium Regen situm. 3) Passau. 4) Episcopus Augustanus 973—982. Noster hic vero cum illo, qui tres tantum menses custodia tenuit, confudisse videtur Heinrichum Minorem (de quo v. III, 24 et IV, 3). Conf. Vitam Udalrici (SS. IV) c. 28, Herimann. Contr. (SS. V) a. 978. L. 5) Ex Ann. Quedl.; cf. Ann. Hild. a. 978. 6) Hoc nomen fortasse ex Ann. Quedl. Thietmarus adiecit. 7) Haec expeditio facta est a. 978. V. Ann. Hildesh., Lamberti et Colonienses (Altah.) et quae de ea fusius narrantur in Gest. episc. Camerac. (SS. VII) I c. 97—98. L. 8) Thietmari proavus; v. IV, 16. 9) Necrol. Mers. III. Kal. Dec., Necr. Lueb. V. Kal. Dec. 10) Ex Necr. Mers.; annus fuit 973, v. Vitam Udalr. (SS. IV) c. 27. 11) Quod tamen omisit noster. Conf. supra c. 5 (7) not. et infra c. 12 (20) not. L.

* fol. 38. 9. (7.) *Accusatus apud inperatorem Gero comes¹ a (979).

Waldone et in loco, qui Sumeringe dicitur², ortatu Aethelberti archipresulis et Thiedrici marchionis captus, patri meo patruoque³ firmiter est commissus. Deindeque convocatis ad Magathaburg cunctis regni principibus congressi sunt hii^a iudicio in insula quadam singulari certamine, vulneratusque in cervicem bis Waldo ardentius insequitur hostem percuciensque ictu valido capud prostravit eundem. Interrogatus autem Gero comes ab eodem, si plus potuisset pugnare, coactus est, quod iam defecisset, profiteri. Waldo tum egressus aqua refocilatur depositis armis et post tergum mortuus cecidit. Tunc Gero iussus est decreto iudicum et voce inperatoris a carnifice quodam decollari III. Id. Augusti⁴. Haec pugna nullo^b nisi tantum archiepiscopo Aug. 11. Aethelberto et Thiedrico placuit marchioni; correptusque est inperator ab Ottone, Bavariorum duce, Liudulfi filio⁵, [eodem die venienti,] et a comite Bertoldo⁶, quod ob tam vilem causam tantus vir umquam damnari debuisset. Libet paucis * fol. 38'. exponere Liudulfi Corbensis^c meritum *patris, cui multum vigiliis ieiuniisque laboranti plurima Deus dignatus est revelare. Hic in die prefati certaminis cum diluculo missam humiliter et timorate, ut semper solebat, celebraret, vidit super altare comitis capud Geronis finitaque hac aliam pro defunctis cantavit; exutisque sacerdotalibus vestimentis, cum silentio exivit congregatisque fratribus obitum eius indicavit orationemque pro eo fieri communem suppliciter postulavit. Decollatio autem eius in ipso solis occasu fiebat.

* man. T. 10. [*Pro cuius memoria soror eius Tetta et coniunx eius Aethela^d monasterium in loco qui Eleslevo dicitur⁷, ubi ipse requiescit, construentes ... partem^e totius suimet hereditatis tradidere Deo eiusque precursori dilecto, hoc privilegio et imperiali precepto ea ratione firmantes, ut abbas ibidem liberaliter facta inperatoris suorumque potestatem ac tutelam respiceret successorum. Comitibus prefati

a) hi duo 2, A. S. a. 979. b) nulli V. c) corbelsensis V; abbas Nove Corbeie 2. d) prius e erasum I. e) in I. ante partem spatium trium fere litterarum vacuum relictum est, decimam partem A. S. l. l., omnem suam hereditatem Ann. Magd.

1) Qui in DO I. 387 (970 Ian. 25) et DO II. 115 (975 Iul. 15) comes in pagis Northuringa et Mrozzini occurrit. 2) Sömmerringen vicus olim inter Kl.-Dedeleben et Pabsdorf (inter Halberstadt et Schöppenstedt) situs; Schmidt, 'Urk. d. Hochst. Halb.', Register. 3) Sifrido comiti et Lothario, fratri eius, filiis Lotharii de Waldebike. URS. 4) Necrol. Magd. III. Id. Aug.: Gero et Waldo. Annus fuit 979; cf. Ann. Hild. et Lamberti. 5) Ex Ida genito (cf. II, 4); qui post mortem Burchardi II. a. 973 ducatum Alemanniae, Heinrico autem deposito a. 976 etiam Bavariae acceperat. 6) Babenbergensi; cf. II, 21. 7) Congregationem sanctimonialium in propria urbe Alsleben ad Salam fluvium sita in honore S. Iohannis baptistae a comite Gerone ipso iam fundatam esse testatur DO II. 190 (979 Mai 20). L.

corpus post tres annos, cum iuxta illud contectalis sua poneretur, integrum una cum vestimentis inventum est.

980. Inperante tunc predicto Ottone VI annos¹, Lutharius
Ann. Quedl. rex cum filio suimet^a ac muneribus magnificis ad eum venit,
et sibi satisfaciens amicitiam eius^b firmiter acquisivit. Et^c * p. 762.
in hoc anno cesar noster Italiam pergens numquam has
regiones, pro dolor! amplius invisit.]

Tagin. chr. 11. (8.) [Post haec] * prefatus antistes^b Aethelbertus^{c. 2}, * fol. 89,
man. A.

981. inperatore iam Roma commorante, terciodecimo suae ordina-
cionis^d anno, suos docendo et confirmando ac Gisillero^e pre-
sulis³, quia [tunc] cum cesare fuit, diocesim perlustans,
Iun. 20. XIII. Kal. Iulii in Merseburg missam celebravit^f proximam-
que noctem cum Hemuzone, venerabili laico, in Chruvati^{5. 4}
laetus duxit; crastinoque die exurgens tristis capitis nimium
queritur dolorem, et tamen abibat; cumque Cirmini villam⁵,
ad Frekenlevo^{h. 6} pergere cupiens, preterisset, ni cito a suis
sustentaretur, ex equo paulatim declinans in terram ceci-
disset. Is vero tapeto superpositus, completis[que] omnibus,
quae a clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum

Iun. 21. XII. Kal. Iulii^{i. 7}. Huius corpus ad Ivikansten^{k. 8} delatum
atque sacerdotali apparatu vestitum navigio ad Magadaburg
usque deductum est, flebiliterque a confratribus et maxime
a monachis susceptum, commendatum est ab egregio sanctae
Halverstidensis aecclisiae episcopo Hilliwardo, favente sibi
Hardingo abbate⁹ venerando, in medio aecclisiae coram al-
tari apostolorum Philippi et Iacobi. Quanta sollicitudine
idem sibi sub^dditis invigilaret gregibus, lector attende! Sepe-
numero ad ovile sancti Iohannis baptistae sanctique Mauricii
noctis silentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque
confratres¹ ad matutinam convenirent vel, qui in dormitorio
remanerent, ex improvviso perspexit; et si bene fuit, Deo
gratias egit, sin autem, culpabiles digna castigatione redarguit.

a) sui imet in duabus lineis 1. b) Prefatus autem A. c) aethlbertus 1. d) conse-
cracionis A, corr. T. e) alterum 1 in hoc nomine semper fere erasum est. f) caele-
brauit A. g) ita etiam Gesta arch. Magd.; chorrueti V; Crowthi Ann. Magd. a. 981;
Crowate Ann. Sazo; Erderwate 2. h) frankenleue V. i) ita Thietmarum dictasse
scriba male audiente aut certe dictare voluisse consentaneum est; innit 1. k) gevikenstein V.
l) fratres A, 6 add. T.

1) Scilicet ex morte patris sui. L. Dicit noster annum 980, quoniam
haec usque ad finem capitis ex Ann. Quedl. a. 980 sumpsit; cf. Ann.
Hildesh. 2) Magdeburgensis (968—981). 3) Merseburgensis (971—981).
4) Kl.-Corbetha vicus in sinistra ripa Salae inter Merseburg et Halle
situs. 5) Zscherben prope Halle; quod nomen Schermen debebat scribi,
nisi secutum esset analogiam nominis vici Zscherben prope Merseburg,
quod ex Sciervene (Chron. Goecense c. 8, SS. X) ortum est. 6) Freck-
leven ad Wipperam infra Sandersleben. 7) Necrol. Mers., Magd.,
St. Maximini Trevir. 8) Giebichenstein prope Halle. 9) St. Iohannis
Magdeburgensi (inde ab a. 968).

12. Sed clerus et populus tanti patris funere turbatus Tag. chr.
 Ohtricum* confratrem et tunc imperatori fideliter servientem 981.
 communiter eligerunt in dominum et archipresulem; quamvis hoc nullo modo posse fieri predictus archimandrita, dum adhuc viveret beneque valeret, multis ex eorum numero publice prediceret. Cum enim episcopus et Ohtricus numquam convenirent moribus, magna confratrum et hospitum, quia magister fuit scolae, caterva bene elaborata, maluit idem exire, quam in monasterio permanere. Huic cesar cum apud archiepiscopum licentiam sibi famulandi [vix] impetraret, contigit in die resurrectionis sanctae, episcopum ad missam paratum, subdiacono, ut mos est, sanctam crucem coram tenente, ambabus eandem complectens manibus, ut Ohtricus et Ico^b numquam sedem possiderent suam, lacrimis postulat profusus. Peracto autem divino pleniter ministerio, cum idem ad mensam sederet, prefatos numquam sibi successuros palam cunctis presentibus innotuit. Qualiter autem hoc sibi fuerit revelatum, non aperuit, nec umquam mihi aliquis intimare potuit. Post mortem quoque eius Walterdo sibi dilecto¹, qui et Dodico vocabatur, ut ipse mihi pro vero narravit, in somnis idem cuncta, quae in hac re vivus prenuntiaverat compleri, talibus affirmavit. Hic in lecto positus excessu mentis vidit archiepiscopum in australi ecclesiae ianua, quae cimiterium respicit, stantem, eundemque quasi Romam cum baculo suimet pergere cupientem hiis^c exasperavit verbis: 'Mi Dodico, ut quid^d meum alio^e prebebis honorem?' Cui respondens is: 'Nonne', inquit, 'in tristi meo habitu non voluntatem, sed oboedientiam^f solum, senior carissime, vales considerare?' Ad haec archiepiscopus tunc prosequitur: 'Pro certo', dicens, 'scias, Ohtricum sedem numquam possessurum meam.'

13. Universus autem clerus et populus, ut supra me- Tag. chr.

* fol. 40^v. moravi, completa electione, miserunt Ekki*hardum, qui dicebatur Rufus, cum consortio aliorum fratrum et militum, qui hanc imperatori nunciarent et de promissis ammonerent.

* man. C. *Qui cum Italiae partes, ubi cesar tunc commorabatur, itinere *adtingerent^g, Gisileri suffragium, qui apud imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis suae secretum [ei] aperiunt. Promissa ab eo est hiis^c fidelis intercessio completurque sibi cunctis proxima in omnibus benevolentia^h. Namque ut audita cesaris auribus instillavit, * p. 763. pedibus supplex advolvitur, *promissa et diu expectata longi

a) h semper erasum 1. b) Leo 2; Hlco Ann. Magd. a. 989 et Gesta arch. Magd.; Iko presb. Neer. Mers. ad Nov. 3. c) alterum 1 add. T. d) qd 1. e) alii V. f) o erasum 1. g) ita V; antingerent A. h) beniu. radendo alqs. corr.

1) Postmodum praeposito 984—1012, archiepiscopo 1012; cf. VII, 17.

981. laboris premia postulans*, Deo hoc consentiente, protinus impetrat. Egressus autem interrogatur a nuntiis et maxime ab Ohterico, qui se fidei suimet firmiter commendavit, si quid in sibi creditis proficeret, quod vix suis necessitatibus in hoc subveniret, respondit. Corruptis tum pecunia [cunctis] primatibus maximeque Romanis, quibus cuncta sunt semper venalia, iudicibus, qualiter ad archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primum secreto *revolvit, deindeque palam domni * fol. 41. papae Benedicti septimi¹, qui^b sic vocabatur ex numero precedentium equivocorum, obnixè petit auxilium, quod, cum totius consilio senatus si posset impendi, ex sua parte sibi paratum fore et hic promisit.

Tag. chr.
(Sept. 9).
Lament. 4, 1.

14. Positum est Romae concilium generale²; sapientissimi conveniunt, impleturque illa Ieremiae prophetia: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, et caetera*. Nam cum iudices ab apostolico interrogarentur, si liceret Gisillerum promoveri ad archiepiscopatum, quia certam non haberet tunc sedem, sed ab episcopo iniuste, ut semper sit questus, ablatam Hildiwardo, caruisset hactenus quam possiderat: tunc hoc auctoritate canonica percipere iure meritoque verbis affirmabant et exemplis, Davitica transgredientes monita: *Recte iudicate, filii hominum; et illud*:

Psalm. 57, 2.
Hor. Sat. II,
2, 8. 9.

Corruptus iudex nequid discernere verum.

Lector, crede mihi, quod piget atque pudet me his longe inferiorem hoc verbis exponere, quod hii ob presentem ac futurum pudorem noluerunt omittere. Merseburg, quae usque *huc liberaliter^c dominabatur, aecclesiae Halverstidensi, sede * fol. 41'. episcopali destructa, subditur, et Gisillerus, eiusdem non pastor sed mercenarius, ad maiora semper tendens, desiderata IIII. Id. Septembr. percepit³, proverbii non memor illius: *Quanto alcior gradus, tanto gravior fit casus*. Certe si voluisset is in cura sibi credita persistere, omnem scrupulum in aliquo sibi umquam obsistentem imperatoris auxilio potuisset expellere magnamque securitatem ac rerum affluentiam cunctarum sibi suisque successoribus efficere. Sed quia Dei iudicia sunt hominibus occulta, numquam autem iniusta, non illo^d solum, sed communibus nostrimet inputo peccatis, quibus, domesticis quicquid adversi accidit, iuste ascribitur.

Sept. 10.
Prov. 16, 8.

Tag. chr.

15. Ohtricus vero Beneventum postea veniens infirmatur. [Confrater] meus, nomine Huswardus, [ut mihi retulit,] vidit

a) postulas A, corr. T. b) quia A. c) libera 2, A. S. l. l. d) illi V.

1) Qui sedit 974—983. 2) 981 Sept. 9; cf. Iaffé, 'Regesta' 2 I p. 482, nr. 3808. 3) Ex Taginonis chronico, qui bullam Benedicti VII (Iaffé 2 I p. 484, Schmidt, 'Urk. d. Hochst. Halb.' I, 31) legerat.

[is] assistere sibi Aethelleken*, prepositum quondam nostrum¹ 981. sed tunc defunctum, annonam sancti Mauricii eminens sibi porrigentem. Expavescens tali visione idem: 'Cernis,' inquit, 'frater, aliquid?' et exponens ei ordine cuncta: 'Ve mihi,' dixit, 'misero et peccatori, quod umquam monasterium meimet et obedientiam ob ambitionem *dereliqui, et si divina largitas aliquam mihi concedere dignatur sanitatem, supplex huc venio numquamque recedo.' Talia prosequutus infirmitate validiori opprimitur et post paucos dies in prefata civitate Nonas Octobris² moritur ac sepelitur, non ullum sapientia Oct. 7. atque facundia sibi relinquens similem.

16. (9.) Gisillerus autem accepta ab imperatore licen- Tagin. chr. cia Magadaburg II. Kal. Decembris³ Thiedrico Metensis Nov. 30. aecclesiae episcopo⁴ comitante venit. Fuit hic amicus cesaris et valde ei carus unusque ex numero corruptorum, qui mille^b talenta auri atque argenti pro veritatis obumbratione ab archiepiscopo percepit. Cui quidam, cum ab eodem iussu imperatoris ad matutinam ioculariter benediceretur: 'Saciet te', inquit, 'Deus in futuro, quem hic omnes non possumus auro.' Tunc omnia nostram prius aecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Sclavonicae ritu familiae, quae accusata venundando dispergitur⁵. Pars episcopatus nostri, quae iacebat inter Salam et Elstram ac *Mildam fluvios, et Plisni, Vedu et Tuchurini pagos⁶, cum villis Passini *fol. 42^v. et Piscini⁷, Fritherico *Citicensi datur episcopo⁸. Wolcoldo^c autem, Misnensis aecclesiae antistiti, pars illa conceditur cum adpertenentibus villis Wissepuig⁹ et Lostatawa¹⁰, quae ad Gutizi^d orientalem pertinet ac fluviis Caminici Albique distinguitur¹¹; sibi autem retinuit* VIII^{us} urbes, quarum sunt

*) Gisilherus *add. V.*

a) primum e *eraum* I. b) millia *A*, corr. *T*. c) wolcoido *A*, v *eraum*. d) guntizi *A*, n puncto deletum et postea *eraum*.

1) Adaldagus a. 968 primus Magdeburgensis ecclesiae praepositus constitutus erat; Ann. Magd. 970 et Gesta arch. Magd. c. 10 (SS. XIV p. 382) ex Tag. chron. Inter vivos occurrit 979 Jul. 8 (DO II. 193). 2) Ex Necr. Mers. 3) II. Kal. Decembris, id est in festivitate sancti Andreae Ann. M. et Gesta a. M. ex Taginonis chronico. 4) Qui sedit 965—984; cf. Vitam eius auctore Sigiberto (SS. IV). 5) De dissolutione episcopatus Merseburgensis cf. Uhlirz, 'Gesch. d. Erzb. Magd.' 1887. 6) Scil. ea pars dioeceseos, quae ad occidentem Sala, ad septentrionem Elstra inde ab ostio usque ad Lipsiam et linea inde usque ad Muldam prope Wurzen perducta, ad orientem Mulda, ad meridiem pagis Plisni (cf. supra c. 1), Tuchurini (circa oppidum Teuchern), Vedu (ad rivum Wetau) terminabatur. 7) Gr.-Possna inter Leipzig et Grimma et Pissen prope Markranstéd; cetera, quae in hoc districtu episcopatus propria fuerunt, ut Zwenkau, Kohren, Nerchau, cetera (cf. III, 1) in usum abbatae relictas videntur esse. 8) Qui sedit 979—c. 991. 9) Non iam exstat; Wisseburg dicitur in diplomate Heinrichi II. a. 1004 Mart. 5 (Stumpf 1374). 10) Lastau in dextra ripa Muldae infra Rochlitz. 11) Quae hic de finibus pagi Gutizi orientalis

981. haec nomina: Scudici, Cotug, Vurcin^a, Bigni, Ilburg^b, Dibni, Pauc^c, Liubanici¹ et Gezerisca². Precepta, quae munera regalia seu imperialia detinebant, aut igni comburebat aut aecclesiae suae mutato nomine designari fecit³. Mancipia et totum, quod Merseburg respicere debuit, ne umquam colligeretur, sponte dispergit; abbaciam ibi statuit⁴ eidemque Ohtradum^d, venerabilem de sancto Iohanne monachum, prefecit. Postque Heimonem de eodem monasterio constituit. Sed quae res destruccionem hanc subsequerentur, lector attende!

- 982(983). 17. (10.) Gentes, quae suscepta christianitate regibus et
 Tag. chr. inperatoribus tributariae serviebant, superbia Thiedrici ducis
 aggravatae presumpcione^e unanimi arma commoverant. Quod patri meo comiti Sigifrido, priusquam fieret, sic revelatum est. Vidit in somnis aerem nube densa contractum, et pre ammiracione, *quid hoc esset, percontatus audivit * fol. 43.
 vocem talia proferentem: 'Nunc illud compleri debet vaticinium: *Pluit Deus super ius[os] et inius[os].*' Quod eciam
 Math. 5, 45. nium: *Pluit Deus super ius[os] et inius[os].* Quod eciam
 Iun. 29. III. Kal. Iulii scelus, percusso in Hawelbergium^f presidio⁵
 destructaque ibidem episcopali cathedra, primum exoritur.
 Iul. 2. Transactis autem trium spaciis dierum Sclavorum conspirata
 manus Brandeburgiensem episcopatum, [XXX annos⁶ ante
 Magadaburgiensem constitutum,] cum iam prima sonaretur,
 invasit, fugiente prius [tercio] antistite eiusdem Wolcmere^g,
 et defensore [eius] Thiedrico ac militibus ipsa die vix evadentibus. Clerus ibidem capitur, et Dodilo, eiusdem sedis
 antistes [II.], qui a suis strangulatus tres annos iacuit tunc sepultus⁷, e tumulo eruitur et, integro adhuc eius corpore
 ac sacerdotali apparatu, ab avaris canibus predatur et iterum temere reponitur; omnis aecclesie thesaurus distrahitur et sanguis multorum miserabiliter effunditur. Vice Christi et piscatoris eiusdem venerabilis Petri varia demoniacae heresis cultura deinceps veneratur et flebilis haec mutacio non solum a gentilibus, verum etiam a christianis extollitur.

a) alterum u add. T. b) hilburg A, h puncto deletum et postea erasum 1. c) a erasum 1.
 d) h erasum 1. e) presumcione A, p add. T. f) havelberg radendo alqs. corr. 1.
 g) prius u erasum 1.

dicuntur, minime conveniunt cum eis, quae Thietmarus I, 4 terminis pagi Glomaci exposuit. Illa pars parochiae fluvii Chemnitz et Zschopau et utraque Mulda inclusa videtur fuisse. 1) Schkeuditz (ad Elstram), Gautsch (v. s. III, 1), Wurzen, Eilenburg, Düben, Pouch, Löbnitz (ad Muldam). URS. 2) Neque Gerichshain (URS.) neque Göhritzsch (Böttger l. c.); locus ille non iam exstat. 3) Cuius rei exemplum vidimus in abbazia Pöhlde supra c. 1. L. 4) De cuius fundacione v. bullam Benedicti VII. a. 983 Apr. 27 (Iaffé ²I, 3821). 5) Qua in re Dudo episcopus primus mortem videtur occubuisse; quem secutus est Hildericus (983—1008). 6) Cum episcopatus Brandenburgensis fundatus sit anno 948, archiepiscopus Magdeburgensis vero anno 968, patet Thietmarum in illo annorum numero errasse. L. 7) Mortuus igitur erat a. 980.

18. (11.) Temporibus hiis^a ecclesia Citicensis a Boemiorum^b exercitu Dedi^{c.1} duce capta est et depredata, Hugone primo tunc episcopo hinc effugato². Tagin. chr.

* fol. 43'. *Posteaque monasterium sancti Laurentii martiris in urbe, quae Calwo^d dicitur³, situm desolantes⁴, nostros sicuti fugaces cervos^e insequabantur; nostra etenim facinora nobis formidinem et his suggerebant validam mentem. 982(983).

Mistui, Abdritorum dux, Hômanburg, ubi sedes episcopalis quondam fuit, incendit atque vastavit. Quid^f vero ibi mirabilem Christus operaretur & celis, attendat religio tocuis christianitatis. Venit de supernis sedibus aurea dextera, in medium collapsa incendium expansis digitis, et plena cunctis videntibus rediit. Hoc admiratur exercitus, hoc stupet Mistuwoi^g timoratus; et id mihi indicavit Avico, capellanus tunc eius, et spiritualis frater meus postea effectus⁵. Sed ego cum eodem^h sic tractavi, reliquias sanctorum itinere in caelum divinitus collatas abisse hostesque terruisse atque fugasse*.

19. Desolatis tunc⁶ omnibus preda et incendio urbibus ac villis usque ad aquam, quae Tongera vocatur⁷, conveniunt e Sclavis peditum ac equitum plus quam XXX legiones⁸, quae sine aliqua lesione residua quaeque suorum auxilio deorum [tunc] devastare non dubitarent, [tubicinis precedentibus]. Non latuit hoc nostros. Conveniunt episcopi Gisillerus et Hilliwardus cum marchione *Thiedrico⁹ caeterisque comiti- Tagin. chr.

*) *Erasis sez in sin. marg. versibus N in inferiore haec addidit:* Post haec Mystuwoi in amentiam versus in vinculis tenetur; et aqua benedicta immersus: 'Sanctus', inquit, 'me Laurentius incendit!' et antequam liberaretur, miserabiliter obiit.

a) alterum i add. T. b) bemiorum A; littera o superposita sed iterum deleta. c) De- done 2. A. S. a. 983. d) calue V. e) ceruuo A. f) Qd corr. Qd 1. g) mistuwoi A; mistuwoi T.

1) De quo v. VI, 48—50. 2) Quod multo prius accidisse necesse est, siquidem Hugonem iam a. 979 mortuum esse Ann. necr. Fuldenses memoriae produnt. In codice autographo haec verba contextui postmodum inserta esse W. Giesebrecht, 'Otto II.', *Excurs XI* non recte suspicatus est. Sed in fontē Thietmari, scil. in Chronico Magdeburgensi Taginonis, haec exempla ad illustrandas 'multas bellorum turbines', quibus 'temporibus prefati cesaris sancta quatiebatur ecclesia' (Ann. Magd. 983) collecta promiscue videntur conscripta fuisse, ita ut haec verba in margine adicerentur: Thietmarus autem res falso ordine composuit. 3) Kalbe oppidum ad fluvium Milde situm. 4) Non Bohemi videlicet, sed eadem, qui Havelberg et Brandenburg destruxerant. 5) Dies eius emortualis Oct. 7 in Necrol. Merseb. notatur. L. 6) Scilicet ab eis, qui Kalbe vastaverant. 7) Tanger rivus, qui prope Tangermünde in Albim cadit. 8) XXX milia Ann. Magd. 983, qui hoc loco (Quos Saxonici principes — fuga transacta) integra Taginonis verba servasse videntur. 9) Quem a. 983 propter seditionem Slavorum depositum esse Ann. Saxo temere huic narrationi adiecit. V. Ann. Quedl. 985: Theodericus et Ricdagus marchiones preclari obierunt.

982 (983). bus, Ricdago¹, Hodone^a et Binizone², Fritherico³, Dudone⁴ ac patre meo Sigifrido aliisque^b compluribus; qui ut dies sabbati primo illuxit, missam omnes audiunt, corpus animamque coelesti sacramento muniunt hostesque obvios fiducialiter inrumpentes paucis in unum collem effugientibus prosternunt⁵. Laudatur a victoribus in cunctis Deus mirabilis operibus, approbaturque veredicus^c Pauli⁶ doctoris sermo: *Non est prudentia neque fortitudo nec consilium adversus Dominum*. Derelicti sunt, qui prius Deum spernere presumpserunt idolaque manufacta et prorsus inania creatori suo stulti proposuerunt. Appropiante tunc nocte nostrisque a longe castrametantibus, hii, quos supra memoravi, furtim, pro dolor! evasere. Omnes autem nostri, exceptis tribus, crastino gaudentes remeabant, applaudantibus^d cunctis, quos obviam habuere vel domi invenere.

Proverb.
21, 30.

Tag. chr.

20. (12.) Interim⁷ cesar Romanum sic regebat inperium, ut quod patrem suum prius respiciebat, omne detineret, et Saracenis sua inpuignantibus viriliter resisteret et a finibus suis longe hos effugaret. *Calabriam a crebra Grecorum * fol. 44'. incursione et Saracenorum depredatione magnam vim^e per-
982. peti cesar comperiens, ad supplementum exercitus sui Bawarios ac fortes in armis Alemannos vocavit⁸. Ipse autem cum Ottone duce, fratris filio Liudulfi^f, ad urbem Tarentum, quam Danai iam presidio munitam optinuerant, festinavit
Mart. eamque viriliter in parvo tempore obpugnatam devicit. Sara-
Apr. cenos quoque valido exercitu sua populates superare contendens^g, cautos illo speculatores misit, qui certa de hostibus referrent. Quos primo infra urbe quadam^{h.9} clausos effugavit

a) hodone V. b) ceterisque A, aliisque corr. T. c) veridicus radendo alqs. corr. I.
d) applaudantibus V. e) iii I. f) prius i erasum I. g) ita V; contendas A.
h) urbe quadam corr. V.

1) Marchione Misniensi (976—985) et comite in pago Suevia (Stumpf 828).
2) Comite Merseburgensi, de cuius comitatu v. VI, 50. 3) Comite in pagis Harzgau et Nordthüringen, postea comite palatino Saxoniae (995—1002), de quo vide 'Gesch. d. sächs. Pfalzgrafschaft' (Neue Mittheilungen XVII) p. 31—38. 4) Eodem, ut videtur, quem a. 993 obtisse Ann. necr. Fuld. referunt; fortasse hic Dudo sive Liudolfus pater fuit Brunonis Brunsvicensis comitis, de quo cf. VIII, 8; certe gentis Brunonum in pago Derlingun videtur fuisse. 5) In loco, qui Belxem dicitur A. S. a. 983. 6) Ita non Paulus, sed Salomon Proverb. 21, 30. L. 7) Nunc demum Thietmarus ad res Italicas venit ordinem secutus fontis sui, cuius haec videntur fuisse verba (Gest. arch. Magd. p. 389): (Imperator autem) anno Domini 982 apud Calabriam contra Sarracenos periculosissime dimicans occiso exercitu ipse natando per mare vix aufugit et veniens Veronam curiam celebravit. 8) De hac vocatione notitia exstat imperatoris satis notabilis (Iaffé, Bibl. V, 471), quam Thietmarus neglexit; cf. Lehmann, 'Forschungen' IX, 435—444 W. v. Giesebr., 'Kaisers.' I, 848, Matthäi, 'Klosterpolitik Heinrichs II.', diss. Gott. 1877. 9) Quam Scillacium (Scylaceum, nunc Squillace) nominavit Pratillo in Chron. Cav. spurio; de quo cf. Pertz, 'Archiv' IX.

devictos, postque eosdem in campo ordinatos fortiter adiens* 982. innumeram ex his multitudinem stravit prorsusque hos speravit esse superatos. Sed hii ex improviso collecti ad nostros unanimiter pergunt et paululum resistentes prosternunt, pro dolor! III. Id. Iulii...^b Richarium lanciferum et Udonem¹ ducem¹, matris meae avunculum², comitesque Thietmarum, Becelinum, Gevehardum, Gunterium^{c, 3}, Ecelinum eiusque fratrem Becelinum cum Burchardo et Dedi⁴ ac Conrado⁵ ceterisque⁶ ineffabilibus, quorum nomina Deus sciat⁵.

21. Imperator autem⁶ cum Ottone prefato caeterisque effugiens ad mare venit, vidensque a longe navim, salandriam nomine, Calonimi equo Iudei ad eam properavit. Sed ea preteriens suscipere hunc recusavit. Ille autem littoris presidia petens invenit adhuc Iudeum stantem seniorisque dilecti eventum^d sollicite exspectantem. Cumque hostes adventare conspiceret, quid^e umquam fieret de se^f, tristis hunc interrogans, et habere se amicum apud eos, cuius auxilium speraret, animadvertens, iterum equo comite in mare pro-siliens ad alteram, que seque^g batur^g, tendit salandriam, et ab Heinrico solum milite eius, qui Szlavonice Zolunta vocatur, agnitus intromittitur, et in lecto senioris eiusdem navis positus, tandem ab ipso etiam cognitus, si imperator esset, interrogatur. Qui cum hoc diu dissimulare^h studuisset^h, tandem professus: 'Ego sum', inquit, 'qui peccatis meis id promerentibus ad hanc veni miseriam. Sed quid nobis sit modo communiter faciendum, diligenter accipite. Optimos ex meo nunc perdidisti miser imperio et propter hunc doloris stimulum neque terras⁷ has intrare nec horum amicos⁷ umquam possum vel cupio videre. Eamus tantum ad urbem Rossan⁷, ubi mea coniunx meum prestolatur adventum omnemque pecuniam, quam teneo ineffabilem, cum eadem sumentes visitemus imperatorem

a) ad eius I; ad eius interitum 2; adiens coniecit Wagner. b) inter Iulii et Richarium septem fere litterarum spatium vacuum est I. c) i erasum. d) eventum A. e) qd I. f) ita V3; dente A. g) sequabatur A, corr. V. h) studuissent E.

1) Udonem II., filium Udonis I. (v. II, 34), fratrem Konradi I. ducis Alemanniae (982–997), ducem Franciae orientalis. 2) Frater igitur fuit Iuthittae II, 42 commemoratae. 3) Marchionem Misiensem depositum, patrem Ekkihardi marchionis; cf. IV, 39. 4) Burchardum et Dedi filios Dedonis comitis in pago Hassegau († 957) fuisse plerique recentiores suspicati sunt; cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c. 5) Necrol. Mers. Iul. 13 nomen habet Heinrichi episcopi Augustani, quem, 'cum ibi pugna cum Sarrazenis ageretur, plurimis ex utraque parte occisis, sive captum sive occisum' esse Vita Udalrici c. 28 tradit; in Necr. Mers. Iul. 16 tamen legitur: Heinrichus episcopus a Saereconis cum aliis multis occisus. Necrol. Luneb. Iul. 14: O. Gunther et Udo et alii multi occisi. 6) Thietmarum in sequentibus cantilena latina, cui 'Modus Liebinc' nomen erat, usum esse Scherer acute demonstravit (Müllenhoff und Scherer 'Denkmäler', 2. Ausg., p. 337). 7) Rossano oppidum in Calabria ad sinum Tarentinum situm.

982. vestrum, fratrem scilicet meum, certum, ut spero, meis necessitatibus amicum.' His dulcibus colloquiis provisor navis delectatus consensit et perdius ac pernox ad conductum pertingere locum properavit. Quo cum propiarent, binomius ille iussu inperatoris premissus inperatricem et, qui cum ea erat, Thiedricum^a presulem supramemoratum cum somariis plurimis quasi pecunia sarcinatis vocavit.

22. Greci autem primo ut inperatricem cum tantis de urbe prefata muneribus exire viderunt, anchoram ponentes^b Thiedricum antistitem cum paucis intromittunt. Sed inperator rogatu presulis vilia deponens vestimenta et induens meliora, viribus suis et arte natandi confisus, ut stetit in prora, mare velociter insiluit. Quem cum quidam ex circumstantibus Grecis apprehensa veste detinere presumeret, perfossus gladio Liupponis, egregii militis¹, retrorsum cecidit. Fugierunt^c hii in alteram partem navis, nostri autem, quibus huc veniebant, puppibus incolumes cesarem sequebantur^d, * eos littoris securitate prestolantem premiaque promissa magnis muneribus Danaïs implere cupientem². Hii vero multum perterriti promissionibusque diffidentes abierunt, patrios repetentes fines;

quique dolo omnes semper vicerant naciones,
simili se tunc delusos arte sentiebant.

Quanta autem laetitia a presentibus posteaque venientibus imperator susceptus sit, explicare non valeo.

23. (13.) Sed ut in omnibus, lector carissime, certus efficiaris, salandria³ quid sit^e, vel cur ad has pervenerit horas, breviter intimabo. Haec est, ut prefatus sum, navis mirae longitudinis et alacritatis^f et utroque latere duos tenens remorum ordines ac centum quinquaginta nautas. Duabus hoc unum erat nomen navibus, quae iussu basilei Nicaphoris Calabriam petierunt colligendi gratia tributi; quae licet Romano specialiter serviat inperio, tamen ne aliquam a Grecis paciatur^g molestiam, auri debitum quotannis voluntarie persolvit Constantinopolitanis. Inperator autem has venientes inextinguibilemque ab omni re preter acetum ferentes ignem sibi coniunxit et in mare ad comburendas Saracenorum *naves conductas direxit. Quarum una, sicut * fol. 46^e. predixi, suscipere devictum eundem recusavit, seu ob ignoran-

a) thredricum I. b) ita V; ponens A. c) i erasum I. d) sequantur A, corr. T.
e) ita V; quisit A. f) aclaritatis corr. claritatis I. g) paciantur A.

1) Qui Liuppo sive Liebo et cantilenae illi perditae, quae de his rebus exstabat, et ei, quae in modum illius composita ad nostram aetatem pervenit, nomen videtur dedisse; cf. Scherer l. I. Liuvo pincerna regis occurrit 978 Mai 10 (DO II. 177). 2) Imperator Iulii d. 31. adhuc in civitate Rossano degit. L. 3) Chelandria apud Liudprand. (SS. III) V, c. 9 sqq. I.

tiam sui, seu ob metum subsequenti inimici; altera autem, quae hunc instinctu Heinrici suscepit^a, velut prefatus sum, invita reddidit.

24. (14.) Paululum mihi nunc devianti mens est incepta perficere. Omnes nostri principes, comperta tam miserabili fama, conveniunt dolentes et, ut eum sibi liceret videre, per epistolae portitorem unanimi supplicatione poscebant. Quorum legationem cesar ut audivit, desideranti animo consensit. Ponitur^b in Berna civitate conventus¹ [et omnis huc Tag. chr. convocatur principatus]^c, necessaria^d ut hic^e tractarentur^f (983 Iun.).

* man. T. multa. [*Solus dux Bernhardus in media revertitur via; namque una ex urbibus suis . . .^g, quam imperator contra Danos opere ac presidio firmavit, dolo ab hiis denuo capta, cesis defensoribus eiusdem incensa est^{h. 2}.

* man. T. al. temp. * Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. inperator 983.

* p. 167. Verone placitum habuit, et Heinricus minor exilio solutus Ann. Quedl. dux Bawariorum effectus est. Et *in hoc anno Sclavi unanimiter restiterunt cesari et¹ Thiedrico marchioni². Et filius inperatoris^k ab omnibus¹ in dominum eligitur.]

* fol. 47, man. A. 25. (14.) *Post paucos dies discedebant ultimum vale Tag. chr. dicentes⁴; namque inperator cum Romam veniret^m, relicta matre sua venerabili in Papia civitate, graviter infirmatus ut extrema pensens adesse, omnem suimet pecuniam partes divisit in quatuor, unam aecclesiis, II^{am} pauperibus, III^{am} dilectae suimet sorori Mahtildae, quae abbaciam in Quidilingeburg devota Christo famula obtinuit, quartam suis tristibus donavit ministris ac militibus. Factaque latialiter confessione coram apostolico caeterisqueⁿ coepiscopis atque presbiteris acceptaque ab eis optata remissione VII. Id. Decembr.⁵ ex Dec. 7. hac luce subtractus est; terreque commendatur, ubi introitus orientalis paradisi domus sancti Petri cunctis patet fidelibus et imago dominica honorabiliter formata venientes quosque stans benedicit. Equidem sortis memor humanae multumque indigens indulgentiae, coeli terraeque Deum et Dominum supplex efflagito, ut, quicquid^o hic in mea umquam pecca-

a) et T in rasura correxit. b) sit A, corr. T. c) et — princ. add. T in loco raso. d) aliter s add. T. e) ut hic T in rasura. f) tractabantur A, corr. T. g) inter suis et quam spatium octo fere litterarum relictum. h) pergit idem T, sed alio tempore, linea et dimidia, quae antecedunt, vacuis relictis. i) et et I. in duabus lineis. k) ra add. T. l) ab omnibus in rasura I. m) venirent A. n) ceterisque I. o) quicquid corr. quicquid I.

1) Veronae imperatorem invenimus 983 Mai. 7 (DO II. 291) et Iun. 1—18 (DO II. 292—312). 2) Adam. Brem. II, 18. 3) Haec ex Ann. Quedlinb. 983 petita sunt, ubi eandem Sclavorum seditionem dici, de qua supra c. 17—19 tractavit, noster non animadvertit. 4) Hoc cap. cf. cum Ann. Magd. a. 983: Post haec Romam reversus etc., in quibus integra Taginonis narratio cognoscitur, cum Gesta hoc loco Thietmarum exscripserint. 5) Necrol. Mers.

verit aecclesia, clemens remittat, pro beneficiis autem centuplum largiatur, potestateque* inmerito mihi [concessa indulgeo], [te] obnixē [successorem] *postulans, ut huic veniam *fol. 47'. nemini in ultimis denegandam semper ex corde tribuas.

983. 26. (15.) *Huius inclita proles, nata¹ sibi in silva, *man. T.

Dec. 25. quae Ketil vocatur², in die [proximi] natalis Domini ab Iohanne archiepiscopo Rawennate^{b.3} et a Willigiso Magociacense in regem consecratur Aquisgrani, et completo hoc officio, mox legatus tristi nuncio tanta perturbans gaudia advenit. Movit multorum corda ineffabilis dolor, virtus sublata queritur, quam sepiissime incolumem homo fragilis et dubius persequitur. Sedit hic bis quinos solares annos post obitum patris sui, regni tutor et inperii, hostibus cunctis horrendus commissis[que] gregibus inexpugnabilis murus. Nutat anxia^c in tantis rebus populi sententia, quam cito firmavit divinae maiestatis miseratio. Solvitur a Traiectensi custodia dux Heinrichus et ab eo rex tenellus ad nutriendum sive ad degradandum a Warino, Coloniensi archiepiscopo, cuius firmæ fidei ab inperatore predicto [is] commissus fuit, assumitur. Obseram modo tercii seriem voluminis duro vecte necis deflendae tercii inperatoris^d nostri et certitudinem pietatis almae, qua^d omnem exclusit ambiguitatem, stilo laetus aperire conabor*.

cf. Hor. Od. III, 24. 31.

LIBER IIII.

984. 1. (1.) *Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII^o *fol. 51 (fasc. 8), man. B. domna inperatrix Theuphano, tercii mater Ottonis et, pro dolor! in hoc ordine ultimi, novitate diri^e vulneris et unici absencia filii perculsa, ad Ethelheidam^f inperatricem Papiam civitatem veniens magno succipitur luctu caritativoque lenitur solatio. Prefatus vero dux cum Poppone^g venerabili episcopo⁴, sub cuius potestate diu tenetur, et cum Ekberto comite unióculo^g Agripinam veniens, regem patronus legalis de Warino, ut predixi⁵, archipresule suscepit, eiusdemque auxilium cum omnibus, quos ad sui gratiam convertere poterat, firmiter est adeptus. Dispositis autem, prout sibi placuit, cunctis dux ad Corbeiam cum eis venit ibique Thiedricum⁶

*) Explicit liber tercius. Incipit liber quartus de Ottone tercio imp. 2.

a) potestate A, corr. T. b) rawennate primum T scr., deinde add. alterum n, postea alterum u erasum est. c) c erasum l. d) peratoris — qua in loco raso l. e) ita 2, A. S. a. 984; di l. f) Adheli. V semper. g) monoculo 2, A. S. l. l.

1) A. 980; v. Ann. Magd. et Ann. Sax. L. 2) Ubi hodie villa parochialis Kessel iuxta fluvium Niers ad arcem Genney in districtu Clevisensi. L. 3) Iohanne XIII. archiepiscopo 983—998. 4) Traiectensi (976—990). 5) V. supra III, 26. 6) Comitem palatinum (982—995); de eo et fratre eius Sigeberto v. 'Neue Mittheil.' XVII l. c.

* p. 788. et Sicconem comites ac confratres nudis pedibus *veniam 984. postulantes dedignatur suscipere. Quod hii egre ferentes abierunt, cognatos suimet et amicos a ducis ministerio toto mentis nisu amovere studentes. Qui cum palmarum sollem-
 Mart. 16. nia in Magadaburg celebrare voluisset, omnes regionis illius principes¹ huc convenire rogavit atque precepit, tractans quomodo se suae potestati subderent regnique eum fastigio sublevarent. Huic consilio maxima pars* procerum hoc dolo consensit, quod licenciam a domino suimet rege, cui iuraverat, prius peteret postque segura novo regi serviret. Quidam autem ob eius indignationem digressi, occultis meditantur astutiis, qualiter hoc numquam fieret².

* fol. 51'. 2. (2.) Inde egressus Heinricus proximum *pascha Quidilingeburg^b festivis per[egit] gaudiis³. Quo magnus regni primatus colligitur, a quibusdam autem venire illo nolentibus ad omnia diligenter inquirenda nuntius mittitur. Hac in festivitate idem a suis publice rex appellatur laudibusque divinis attollitur. Huc Miseco et Mistui et Bolizlovo⁴ duces cum caeteris ineffabilibus confluebant, auxilium sibi deinceps ut regi et domino cum iuramentis affirmantes. Multi ex his fidem violare ob timorem Dei non presumentes paululum evaserunt et ad civitatem Hesleburg^{c. 5}, quo consocii eorum adversus ducem iam palam conspirantes conveniebant, [festinavere]. Quorum haec sunt nomina. Ex oriente hii comites cum Bernhardo duce et Thiedrico marchione, Ekkihardus⁶, Biio, Esic⁷, Bernwardus comes et clericus⁸, Sifrieth eiusque filius⁹, Frithericus¹⁰ et Ciazio¹¹ confratres. Conprovincialium autem Thiedricus et Sibert confratres¹², Hoico¹³, Ekkihardus et Bezeco germani, Brunig et sui, militesque sancti Martini¹⁴

a) ita V; pras B. b) quidelingaeburg B. c) hesteburg B, corr. T, ut videtur.

1) Igitur Sigifridum quoque Thietmari patrem, qui infra inter adversarios ducis non dicitur. 2) Conf. Ann. Hildesh. h. a. 3) Ubi ipsum Thietmarum puerum tunc adfuisse ex IV, 16 perspicimus. 4) Boleslaus II. dux Bohemiae (967—999). 5) Hohen-Assel prope Burgdorf inter Hildesheim et Wolfenbüttel. 6) Guntheri marchionis depositi (IV, 39) filius et postea marchio Misiensis (985—1002). 7) Biio et Esic comites Merseburgenses, de quibus cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c. 8) Postea magister regis (987—993) et episcopus Hildeshemensis (993—1022); cuius Vita auctore Thangmaro exstat SS. IV. 9) Sifrieth, comes Northemensis eiusque filius aequivocus. De quibus confer Schrader, 'Die älteren Dynastienstämme zwischen Leine, Weser und Diemel'; quem hic tamen locus fugit. L. 10) Comes Eilenburgensis; cf. VIII, 50. 11) Qui infra c. 44 Ziazio, in diplomate autem a. 1000 Ian. 31 dato (Stumpf 1211) Zazzi vocatus idem videtur fuisse atque Daedi ille Thiedrici de tribu, quae Buzici dicitur, filius (VI, 50), cuius nominis aliam formam Dadi Widuk. III, 18 exhibet. V. 'Neue Mittheilungen' XVII p. 32—34. Conf. polon. dziekan = decanus, dziakon = diaconus, dziad = boh. děd (= avus). 12) V. supra c. 1. 13) Conf. infra c. 8. 14) Scilicet ecclesiae archiepiscopalis Magontinae.

984. iussu archipresulis Willigisi, quibus adherebat occidentalium maxima multitudo.

3. Quod dux comperiens suos magnis muneribus ditatos cum gratia dimisit; ipse autem cum valida manu ad perturbandam hanc coniurationem seu pacificandam ad Werlu¹ properans Popponem misit episcopum, ut adversantes sibi disiungere [vel] reconciliari temptaret. Qui cum cepto itinere persisteret, hostes congregatos iamque ducem petere paratos inveniens vix pacem mutuum in loco, qui Seusun² dicitur, ad conductum pepigit diem. *Ad quam dux Bawariam * fol. 52. continuo proficiscens cum venire aut noluisse^a aut propter Henricum ducem, qui tunc Bawariis atque Carentis prefuit munere prefati inperatoris³, non potuisset, hostilis immanitas urbem comitis Ekberti, quae Ala⁴ dicitur, possedit; destruc-tisque protinus muris intrantes Ethelheidam inperatoris filiam, quae hic nutriebatur, cum pecunia ibi plurimum collecta rapiunt gaudentesque redeunt.

4. (3.) Dux autem conversis ad se omnibus Bawariorum episcopis comitibusque nonnullis Francorum terminos his fretus sociis adiit et in pascuis ad Bisinstidi⁵ pertinentibus ad alloquendos regionis illius principes consedit. Magontinae tunc provisor aeclesiae Willigisus cum duce Conrado⁶ caeterisque optimatibus huc venit. Hos dux, quibuscumque valuit modis, sibi coniungere temptans eosque a promissa regi suo cum sacramentis fide numquam vita comite recessuros unanimi eorum responso percipiens coactus est futuri timore duelli cum iuramentis affirmare, ut III. Kal. Iulii ad locum, qui Rara vocatur⁷, veniret puerumque matri suae illisque redderet. Tunc unusquisque remeavit ad sua, mente diversa pre gaudio atque tristitia.

a) noluisse B.

1) Palatium Werla inter Goslar et Wolfenbüttel situm fuit prope vicum Burgdorf; cf. Oesterley, 'Histor.-geogr. Wörterbuch d. Mittelalters'. 2) Seesen inter Goslarum et Gandersheim; dictum Sehuson in Ambergio in DO II. 36 (974 Iun. 7). L. At infra VII, 21 nomine Sehuson oppidum Seehausen prope Oschersleben situm significatur. 3) Henricum Minorem, filium Berhtoldi ducis Bavariae († 947), qui deposito Henrico duce a. 976 dux Carinthiae tunc a Bavariae seunctae constitutus, duobus autem annis post ipse depositus mortuo Ottone Alemanniae et Bavariae duce a. 982 Bavariae et paulo post etiam Carinthiae ducatum acceperat. 4) Ala urbs in Ann. Stederburg. (SS. XVI) Alsburch, Olesburch dicta hodie est Ölsburg vicus inter Hildesheim et Braunschweig prope Peine ad fluvium Fuse situs. Conf. Wedekind, 'Noten' I, 40, Oesterley l. c. 5) Bürstadt in districtu Heppenheim prope Wormatium; Oesterley l. c. 6) Konrado I., Udonis I. filio (II, 34) duce Alemanniae (et Franciae orientalis) 982—997; cf. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' II, 25. 7) Gross-Rohrheim in praefectura Hasso-Darmstadensi Zwingenberg. L.

* p. 769. 5. (4.) *Post haec Heinricus Bolizlavum*, ducem Boemio- 984.
rum, in cunctis suimet necessitatibus semper paratum, cum
suis adiit honorificeque ab eo susceptus cum exercitu eius-
dem a finibus suis per Niseni¹ et Deleminci pagos usque ad
* fol. 52^r. Mogelini² ducitur. Deindeque cum nostris obviam *sibi
pergentibus ad Medeburun³ proficiscitur. Wagio vero miles
Bolizlavi ducis Boemiorum, qui Heinricum cum exercitu
comitatur, cum ad Misni redeundo perveniret, cum habita-
toribus eiusdem pauca locutus Frithericum Rigdagi marchio-
nis tunc in Merseburg commorantis amicum et satellitem⁴
ad ecclesiam extra urbem positam⁵ venire ac cum eo loqui
per internuntium postulat. Hic ut egreditur, porta post eum
clauditur, et Ricdagus eiusdem civitatis custos⁶ et inclitus
miles iuxta fluvium, qui Tribisa dicitur⁷, ab hiis dolose
occiditur. Urbs autem predicta Bolizlavi mox presidio
munita eundem cito dominum et habitatorem suscepit.

6. (5.) A quo Wolcoldus^b antistes⁸ vulgi instinctu vari
expellitur [et ad] Willigisum archiantistitem veniens benigne
ab eodem succipitur^c. Hunc enim pro filio episcopus nutrit
et, cum ad eoas ordinaretur regiones, secundo Ottoni^d, cui
magisterio prefuit, diligenter vice sui habendum commendavit.
Hoc semper iste in animo tenuit ac maximo honore cognovit,
et tunc adprime, cum sibi fuit necesse; et in Erpesfordi^{e, 9},
quo ipse desideravit, procurari^f eundem sumopere iubet. Ibi
diu conversatus post mortem Ricdagi marchionis incliti¹⁰
Ekkihardo succedente et Bolizlavo ad propria remeante, (985).
sedem propriam revisit. Posteaque Bolizlavi amiciciam fir-
miter acquirens, cum in Pragu^g cenam Domini celebraret,
* fol. 53. posteraque die, quae est parasceue, *cum memoriam divinae^h
[passionis] rite perageret, paralisi percussus asportatur et in
hac infirmitate usque ad finem huius vitae, quamvis ad
tempus evalesceret, permansit. Sedebatⁱ XXIII annos, X. Kal. (992)
Sept.¹¹ ex huius carnis ergastulo [eductus]. In huius vice Aug. 23.

a) bolizlavum I. b) prius u erasum I. c) euseb. V. d) ottono B. e) erfordia V.
f) procurari B. g) praga radendo alqs. corr. h) dominiceae 2. A. S. i) ita V;
Sebat B.

1) Qui in sinistra parte Albis fluminis a monte 'Erzgebirge' usque ad
fluvium Triebische (v. infra) pertinebat. 2) Mügeln oppidum inter
Grimma et Riesa. 3) Magdeborn, cf. II, 37. 4) Conf. VI, 50.
5) Ecclesiam S. Nicolai in foro novo suburbii Misniensis. L. 6) Se-
burggravius Misniensis. Fortasse is, quem occisum esse Oct. 11. Necrol.
Luneb. (ed. Wedekind, 'Noten' III) commemorat. L. 7) Triebische rivus,
qui prope Meissen in Albim cadit. 8) Misniensis episcopus secundus
(969—992); v. infra. 9) Erfurt. 10) Ricdagus, marchio Misniensis
obit anno 985. V. Ann. Quedl. et Ann. necr. Fuld. L. 11) Mortuus
est a. 992, siquidem successor eius Eid († 1015) plus 23 annos epi-
scopatui praefuisse fertur (VIII, 35); ordinatus igitur est c. 969, nisi
Thietmarus in numero erravit. A. 971 Wolcoldus episcopus occurrit in
charta DO I. 406.

984. Eid^a, nostrae congregationis frater, vir iustus et magne simplicitatis, ordinatur hortatu Gisilleri archipresulis, de cuius inclita^b conversacione multa ad edificationem nostram utilia, cum tempus fuerit, narrabo, nunc inceptis persistens.

7. (6.) Interim fautores regis Willelhelmum comitem¹, duci nimis familiarem, in Wimeri^{c.2} possidentes comperto eiusdem adventu illo festinant ac iuxta villam, quae Iteri dicitur³, convenientes castra metati sunt, crastino contra eum bellaturi. Quod cum ducem protinus non lateret, Gisillerum huc misit archiepiscopum, qui voluntatem eorum perquireret pacemque, si potuisset ulla fieri ratione, firmaret. Hic cum senioribus congregatis suae legationis aperiret secretum, dictum est ab his: si regem suum et dominum reddere nilque de rebus suis preter Merseburg, Walbizi⁴ et Frasu⁵ ad supramemoratum diem sibi detinere voluisset idque sacramentis credibilibus approbaret, quod tunc cum securitate eorum ex parte consolidata huic abire liceret; sin autem, quod eundi redeundique^d nullus vivo patesceret locus. Quid plura? quicquid exposcunt, crastino impetrant eumque ad Merseburg, ubi ductrix Gisla⁶ *longo tristis sedebat ab-
cessu, hii discedentes ire permittunt. Is vero cum fidelibus suis singula quaeque discutiens seque ob Dei timorem patriaeque salutem a proposito^e recessurum suo veraciter indicans grates auxilii suimet ac bonae voluntatis condignas refert et, ut cum illo ad conductum pergerent diem, omnes caritative postulat. * fol. 55r.

Iun. 29. 8. Ventum est ad Rara ab inperatricibus in Papia humiliter divinam consolationem huc usque prestolantibus et ab universis imperii ac regni principibus; fidelisque promissio ducis completur, data cunctis, qui ad regnum pertinebant, gratia sui abeundique licentia. Stella a Deo predestinati rectoris media die cernentibus universis clara refulsit⁷. Fit unus laicorum atque *clericorum in Christi laude
concentus ac prius repugnantium supplex affectus, convenientique in unum dissona turba dominium. Rex a^f suimet matre aviaque diligenter succeptus, Hoiconis magisterio comitis commissus est. Inter regem et ducem pax firmatur, usque ad supramemorata Bisinstidi prata, utrisque sua petentibus. Convenientibus autem his malorum instinctu in malo dis- * p. 770.

a) id B, corr. T. b) crasum est I. c) uimari V. d) reundique I. e) ita V; pposito B. f) ab . . . suimet ex matre B.

1) Willelhelmum II. († 1008); cf. Knochenhauer, 'Gesch. Thüringens'.
2) Weimar. 3) Eythra prope Zwenkau. 4) Walbeck oppidum ad Alleram prope Helmstedt. 5) Frohse oppidum ad Albim paulo infra Schönebeck. 6) Heinrichi ducis Bavariae uxor, filia Conradi regis Burgundiae, qui erat frater Adelheidae imperatricis. URS. 7) Idem referunt Ann. Quedl. a. 984; cf. tamen 'Neues Archiv' XIV l. c.

cesserunt, sicque multum temporis stetit intervallum*. Oritur autem inter hunc¹ et prefatum Heinricum, qui minor dicebatur, magna sedicio, qua^b Herimanni^c comitis consilio postmodum finita regis gratiam in Francanafordi^d et ducatum (985 Iul.) dedicius promeruit².

* fol. 54. 9. (7.) Celebrata est proxima paschalis sollemnitas *in (986) Quidelingeburg a rege, ubi quattuor^e ministrabant duces, Apr. 4. Heinricus ad mensam, Conrad ad cameram, Hecil³ ad cellarium, Bernhardus equis prefuit. Huc etiam Bolizlavus et Miseco cum suis conveniunt omnibusque rite peractis muneribus locupletati discesserunt. In diebus illis Miseco semet ipsum regi dedit et cum muneribus aliis camelum ei presentavit⁴ et duas expeditiones cum eo fecit⁵.

In primo anno regni eius antistes Hillinessemensis Ad- 984 winus⁶ Kal. Dec.⁷ obiit et Osdagus, eiusdem monasterii pre- Dec. 1. positus, successit. Quo sedente quinque annos et tunc exspirante⁸ Gerdagus tunc cellerarius^f ordinatur. Et cum 989 (Nov. 8.) ille in III° ordinationis suae anno Romam causa orationis petens reverteretur, VII. Id. Dec.⁹ obiit, et corpus eiusdem per singula divisiu membra in scriniis duobus ad monasterium suimet a consociis lugubriter delatum est. Hos antistites duos Gisillerus archipresul casu ibidem adveniensi terrae commendavit. [Tunc Bernwardus^g, magister regis, facta eleccione consecratur¹⁰.]

(8.) Multis bellorum asperitatibus Sclavos lacessere rex non desistit¹¹. Orientales quoque adversum se presumentes insurgere devicit. De occidentali parte quam plures arma sepius commoventes multosque depredantes, vi et arte is superare contendit. Puerilia non est opus numerare, longumque videtur, quae pro prudentibus is effecerit consiliatoribus,

* man. T. *enarrare.

10. [Cometa¹² apparens damna in pestilenciis sub- Ann. Quedl. (989.)

a) intervallum B. b) qu⁹ codd. c) prius i erasum I. d) francinfordi radendo alqs. corr. e) prius i erasum. f) ita V; cellenarius B. g) n erasum I.

1) Scil. Heinricum ducem. 2) I. e. Heinricus dux olim depositus Bavariam recepit, cum Heinricho Minori Carinthia relinqueretur; charta regia in Frankfurt data est 985 Iul. 2 (Stumpf 896). Conf. Ann. Quedl. 985. 3) Heinricus Minor dux Carinthiae († 989). 4) Conf. Ann. Quedl. et Hild. 986. 5) A. 985 et 986; cf. Ann. Hild. 6) Othwinus quondam S. Mauritii Magdeb. abbas secundus (950—954); cf. II, 12. 7) Necr. Mers. 8) Necr. Mers. Nov. 8. 9) Necr. Mers. 10) De episcopis Hildeshemensibus cf. Ann. Quedl. a. 989 et 992, Ann. Hild. 990, 992, 993, Vitam Bernw. (SS. IV) c. 2; tamen inde noster nihil horum videtur hausisse. 11) V. Ann. Quedlinb. a. 986, 987, 990. L. 12) Hinc prima earum partium incipere videtur, quae Thietmarus Annalibus Quedl. fonte principali usus libro summatis ab-soluto in spatio antea vacuo relicto inseruit. Conf. infra c. 13 et 'Neues Archiv' XIV p. 74—79.

1. Cor. 13, 11.

*Imperator, iam factus vir, ut ait apostolus, *evacuavit* * *man. B.*
quae^a *erant parvuli*; semperque Merseburgiensis destruc-
 tionem ecclesiae deflens, quomodo haec renovaretur, sedula
 mentis intentioneolvebat^b et, quamdiu in corpore vixit,
 hoc votum perficere studuit monitis^c pia matris¹. Quae
 talia, ut mihi Meinsuth^{d. 2} post retulit, sicut ab ipsa perce-
 pit, in somnis vidit. Apparuit ei intempestae^e noctis silentio
 sanctus Christi adleta Laurencius dextero mutilatus brachio:
 'Cur', inquit, 'quis^f sim, non interrogas?' Et illa: 'Non
 audeo', inquit, 'domine mi!' Ille autem prosequitur: 'Ego
 sum' dicens et nomen innotuit. 'Quod in me modo ipsa
 consideras, tuus effecit senior³, eius persuasus seductus,
 cuius⁴ culpa electorum Christi magna multitudo discordat.'
 Post haec nati suimet commisit fidei, seu vivente Gisillero
 seu moriente fieri potuisset, redintegrato⁵ episcopatu patris
 sui animam in novissimo die ad eternam requiem renovaret.
 Haec, quamvis^b sexu fragilis, modestae tamen fiduciae et,
 quod in Grecia rarum est, egregiae conversationis fuit regnum-
 que filii eius custodia servabat virili, demulcens in omnibus
 pios terrenisque ac superans erectos. De fructu vero ventris
 (999). sui decimas Deo obtulit filias suas, I. ad Quidilingeburg
 (1002). Aethelheidam nomine, alteram ad Gonesheim¹, *quae Sophia * *fol. 55.*
 dicitur⁵.]

Verg. Georg.
 I, 247, Aen.
 XII, 846.

Ann. Quedl.?

11. (9.) [Eo tempore Miseco et Bolizlavus inter se dis-
 (990). sonantes multum sibi invicem nocuerunt⁶. Bolizlavus Liut-
 tici⁷ suis parentibus et sibi semper fideles in auxilium sui
 invitat; Miseco autem predictae imperatricis adiutorium⁸
 postulat. Quae cum tunc in Magadaburg fuisset, Gisilerum
 eiusdem archiepiscopum comitesque hos, Ekkihardum⁹, Esi-
 conem, Binizonem⁹, cum patre meo et eius equivoco¹⁰, Bru-
 none¹¹ ac Udone¹² caeteris^aque compluribus eo misit. Qui * *p. 771.*
 [vix cum IIII] proficiscentes [legionibus] ad pagum Selpuli

a) q (= que) B; q add. T. b) voluebat B. c) ita V; monitis B. d) meinsuth B.
 e) in tempestate B, corr. T. f) ita V; quid B. g) reidintegrato I. h) quavis I.
 i) gandesheim V; Gunesheim 2. k) adiutorium B, corr. T.

1) Theophano imperatricis. 2) Quam confratrem Thietmari Magde-
 burgensem fuisse Strebützki, 'Forschungen' XIV vix cuiquam persuaserit.
 3) Sc. Otto II. imperator. L. 4) Sc. Gisilieri. L. 5) Ann. Quedlinb.
 a. 999. Sophiam harum sororum natu maiorem fuisse dicunt. L.
 6) V. Ann. Hildesh. a. 990. 7) Eo nomine, quo communis ortus vel
 maxime exprinitur (lud. pol., hliud sorb. = populus, cf. germ. leute;
 liutici = populares), omnes liberae Slavorum gentes, quae inter fluvios
 Elbe, Elde, Peene, Oder incolebant, ipsae sese complectebantur; cf. VI, 25.
 8) Marchionem Misniensem. 9) Comites Merseburgenses. 10) Sigi-
 frido Nordhemensi; cf. supra c. 2. 11) Hic videtur primus ille coniux
 fuisse Gisela postmodum imperatricis, de quo cf. Hirsch, 'Jahrb. Hein-
 richs II.' I, Excurs V. 12) Stadensi?

dictum¹ venerunt ac iuxta unam paludem, supra quam pons 990. longus porrigitur, [consederunt]. Et ecce, in noctis silentio unus ex sociis Willonis, qui pridie ad perspiciendum suimet predium precedens a Boemiis captus est, evadens periculum imminens Binizoni primô indixit comiti. Tunc nostri eius ammonitione celeriter surgentes se preparant et in ipso iam venientis aurorae crepusculo missam audiunt, quidam stando et alii super equos sedendo; et in ortu solis exeunt e castris^a solliciti de eventu futuri certaminis.]

12. [Tunc Bolizlavus cum suis venit t[urmatim III. Id. Iul. 13. Iulii]^b, et utrimque nuncii mittuntur. Et ex parte Bolizlavi quidam miles, Slopan^c nomine, ad perspiciendum agmen nostrorum accessit et reversus inde interrogatur a domino, qualis esset exercitus hic, si cum eodem potuisset pugnare an non. Ortabantur enim hunc satellites sui, ut nullum de nostris vivum [sineret] abire. A quo sic ei re^ddictum est: 'Exercitus [hic] quantitate parvus, qualitate sua optimus et omnis est ferreus. Pugnare cum eo tibi potis est; [sed] si tibi hodie victoria evenit, sic prosterneris, ut fugiendo Misonem inimicum te continuo persequentem vix aut nequaquam evadas^d et Saxones tibi hostem^e in perpetuum acquiras. Si autem victus fueris, finis est de temet ipso et de omni regno ad te pertinenti. Non enim remanet spes ulla resistendi inimico te undiquesecus^f vallanti^g.' Talibus alloquiis furor illius sedatur, et pace facta^h principes nostros alloquitur, ut, qui contra eum huc venirent, cum eo ad Misonem pergere et in restituendis suimet rebus se apud Misonem adiuvereⁱ voluissent. Hoc laudabant nostri, et Gisilerus archipresul cum Ekkihardo, Esicone ac Binizone comitibus proficiscebatur cum eo, caeteris omnibus domum cum pace revertentibus. Advesperascente iam die hiis omnibus arma^k sumuntur et mox cum iuramento firmatis redduntur. Venit Bolizlavus cum nostris ad Oderam; ad Misonem nuncius mittitur, qui diceret, [se] in potestate sua auxiliares suos habere. Si regnum sibi ablatum redderet, hos incolomes abire permetteret; sin autem, omnes perderet. Sed Miseco huic talibus respondit: si voluisset rex suos acquirere^l salvos aut ulcisci^m perditos, faceret; et si hoc non fieret, quod propter eos nil omnino perdere voluisset. Hoc Bolizlavus ut accepit, salvis omnibus nostris, quaecumque potuit, ex locis circumiacentibus predatur [ac incendit]ⁿ.]

a) et astris B, corr. T. b) urmatim—Iulii in loco raso scr. T. c) Flopan V; Zlopan A. S. a. 990. d) evadis radendo alge, corr. e) hostes V. f) undiquesecus B; alterum s. add. T, quod postea rureus erasum est. g) uallanti B. h) patefacta I; A. S. l. l. omisit hanc vocem. i) adjuvare I. k) armis B. l) acquireret V. m) ulcisci B, corr. T. n) ac incendit in margine add. T.

990. 13. [^aInde^{a.1} reversus urbem unam . . . ^b nomine² possedit ^{* fol. 56, man. T.} et hanc cum domino eius, urbanis nil repugnantibus, acquisivit eundemque Liuticis ad decollandum dedit. Nec mora, diis fautoribus^c haec ostia ante urbem offertur et de reversione ab omnibus tractatur^d. Tunc Bolizlavus sciens nostros ex parte Liuticiorum incolumes non posse domum sine eo pervenire crastino dimisit eos crepusculo, ut ammoniti fuerant, multum properantes. Quod ut predicti hostes comperierunt^e, pone sequi maxima electorum multitudine^f mox nitebantur^g. Quos Bolizlavus [vix] conpescuit talibus: 'Vos, qui in meum huc venistis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod incepistis, pro certo scientes, quod hos, quos in fidem succepi meam et in bona pace dimisi, vita superstitute mea nullum hodie pacior perpeti malum. Non est nobis honor nec consilium, hactenus amicos familiares nos nunc effici [manifestos] hostes. Scio magnam inter vos esse inimiciciam; et hanc ulcisci eveniunt vobis tempora hiis multo apciora.' Hiis sedati eloquiis Liutici duos ab eo [detenti]^h ibidem dies et tunc invicem salutantes antiquum[que] foedus^b renovantes discescerunt. Et tunc illi infideles, qui nostros insequerentur, quia pauci erant, ducentos milites eligerunt. Quod nostris mox a quodam Hodonisⁱ satellite comitis intimatum est. Unde in ipsa accelerantes hora, Deo gratias! ad Magadaburg incolumes pervenerunt, hostibus se in vanum sic laborantibus.]

14. (10.) [Id ut primitus ^{* audivit, prosperitati eorum} ^{* fol. 56.} arrisit imperatrix. Sed quia de optima eius conversacione parum mihi ad noticiam^k venit, ideo superius strictim de immensa eius nobilitate explicui. Haec occidentales tunc inhabitat regiones, quae ^{* hoc nomine merito dicuntur, quia} ^{* p. 772.} ibidem sol et omnis equitas cum [obediencia et] caritate mutua in occasum se vergit. Nox nil aliud est, nisi umbra terrae^{*}, et hoc totum, quod indigenae isti operantur, nil nisi peccatum. Hic predicatorum sancti in vanum laborant, hic reges et caeteri principes modicum valent; predones et iusti persecutores dominantur. Multa sanctorum corpora in hiis partibus requiescunt; sed habitatores^l hos, ut video, spernunt prevaricantes. Sed ne quis me *Crispini discipulum lippi esse*

^{*}) Per quam perfidorum peccata intelliguntur add. 2.

a) hoc folium est singulare et postea fasciculo insertum. b) spatium hic septem fere litterarum relictum 1. c) d. f. crasa in 1; sed A. S. ea adhuc legit. d) tractatur in duabus lineis 1. e) i. erasum 1. f) multitudo m. nitebatur primo scr. T, quod ipse mutavit. g) add. V. h) foedus B, corr. T. i) hōdonis V. k) ita V; notiam T. l) habitores primo T, quod ipse corr.

1) Hoc folium integro fasciculo cum sit interpositum, ea quoque, quae antecedunt et ad eandem narrationem spectant, posteriore tempore quam cetera scripta esse necesse est. V. supra c. 9 n. 2) Nomen eius supplendum esse Nimptsch (v. VIII, 59–64) sine causa sufficiente Ursinus ex Cosma (SS, IX) III, 1 collegit.

arbitretur, de hiis sileo, quia ob illicitas coniungciones aliasque ineffabiles versucias hos prope interitum esse non dubito. Innumeras antistitum excommunicaciones spreverunt et propter hoc stare diu non poterunt. Hoc tantum una mecum, queso, Christi fideles orate, ut hii mutentur in melius et ad nos numquam veniat* talis usus.]

15. [Nunc autem de fine imperatricis predictae locuturus, quae hunc precesserint signa, narrabo. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXVIII sol defecit XII. Kal. Novembris [et V. diei hora]¹. Sed cunctis persuadeo christicolis, ut veraciter credant, hoc non aliqua malarum incantacione^b mulierum vel esu² [fieri] vel huic aliquo modo seculariter adiuvari posse, sed sicut Macrobius³ testatur caeterique sapientes fieri asserunt, et id de luna.] * [Et sequenti anno]^c 990 (991). consummato in bonis vitae suimet cursu in Niumagun* infirmatur [imperatrix] atque ab hac vita XVII. Kal. Iulii⁴ discedens sepulta est ab Ewergero^d sanctae Coloniensis aeclesiae archiepiscopo in monasterio sancti Pantaleonis, quod datis impensis Brun archipresul ibi requiescens construi precepit, presente filio ac multa pro remedio matris his confratribus largiente. Quod [cum] inclita inperatrix Ethelheidis comperiret, tristis protinus effecta regem [tunc VII annos regnantem]⁵ visitando consolatur ac vice matris secum tamdiu habuit, quoad ipse protervorum consilio iuvenum depravatus^e tristem illam dimisit.

16. (11.) Huic *bene nata* virtutibus ornanti pater meus comes Sigifridus domi militiaeque fideliter servivit, et in expeditione ad Brandanburg, qua ultime militavit⁶, ab equo cadens valido corporis dolore fatigari cepit. Sensit insuper octavum sibi adesse annum, sic ei in somnis presignatum. Dormiens namque in Colonia his suscitatur denuo verbis: 'Sigfride, vigila et ab isto die post octo annorum curricula vitam te hanc finire presentem pro certo scias.' Hunc pre-finitum diem vigilantem semper animo previdit ac, quibuscumque virtutum fructibus valuit, preoccupare non desistit. Me autem in Quidilingeburg apud suam materteram nomine

*) Teophanu add. V.

a) veniant primo T, quod ipse corr.
In s. a. V. d) prius u erasum I.

b) ne postea add. T.
e) depuatus I.

c) et s. a. in loco raso T.

- 1) Ex Ann. Quedl., ubi tamen hoc rectius ad a. 990 ponitur; v. 'Neues Archiv' XIV p. 75. 2) Conf. I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' ⁴ II p. 588—590. 3) Comment. in Ciceronis 'Somnium Scipionis' I, 15. 4) Necrol. Mers. 5) Ex Ann. Quedl. 6) Quae nulla alia fuisse potest nisi ea, de qua Ann. Hild. a. 991 referunt, siquidem Sigifridus post imperatricem Theophano mortuus videtur esse, sed antequam Reginbertus episcopus Oldenburgensis ordinaretur (cf. IV, 43, 44). Certe aestate a. 993 Sigifridus non iam vixit; cf. infra c. 22.

Ann. Quedl.
989 (990)
Oct. 21.

990 (991).
Iun. 15.

Hor. Od. IV,
4, 36.

991.

- Emnildam¹, quae paralisi longo tempore laboravit, primo
 988. litteris bene adhuc instructum sumpsit* et Ricdago abbati
 [II.] de sancto Iohanne in Magadaburg commendavit. Ibi
 991. tres annos ego conversatus in omnium festivitae sanctorum
 Nov. 1. ad sanctum Mauricium, quia ad altare *hoc me dare non * fol. 57'.
 potuit, fraternitatis consortio ab eo iunctus sum, proximaque
 Nov. 30. sancti Andreae natali magnum et valde cunctis acceptabile
 convivium duos dies peractum est.
992. 17. Inde egressus et imminente quadragesima in civitate
 Mart. 15. Wallibizi dicta infirmatus Id. Marci² defensor patriae ac
 homo verus utriusque debitum persolvit naturae. Quem
 mater sua venerabilis omni probitate Mahtildis, celeriter
 hunc prosecutura, cum coniuge Cunigunda deflet. Namque
 tanto orbata solatio cum inmenso merore diem expectavit
 Dec. 3. extremum ac in eodem anno tertia Nonas Decembris² fide-
 liter migravit ad Christum*. Patruus autem meus, nomine
 Liutharius, cui equaliter nobiscum haec hereditas contigit,
 Verg. Aen. matri meae antiquum *renovans dolorem* multa intulit mala
 II, 3. et, quamvis haec [firme] suimet fidei^b a matre sua sibi fuerit
 commissa, tamen omnibus eiusdem bonis eam privare con-
 tendit. Quid multis moror? Imperatoris auxilio cuncta^c
 ei restituuntur^d.
- (988. 18. (12.) * [Interea^e Atheldagus [archiepiscopus] Bre-
 Apr. 29.) mensis obiit³, et Liaevizo⁴ successit, qui papam Benedictum⁵
 (964.) exulem a patria suimet, quae sita est in confinio Alpium^e
 et Suevorum, huc secutus erga Deum et regem ad hunc
 Ann. Quedl. honorem promeruit venire. *Sclavi iterum appetiti subduntur * p. 773.
 (987.) regi renovatis iuxta Albim castellis, et in hieme aqua inun-
 dans et ventus ingens multum nocuit⁶. Aestas nimia frugibus
 (988.) et seva mortalitas hominibus nimis nocuit⁷.
- 991(992). Anno dominicae *incarnationis DCCCCXCI^{f. 8} Hilliwardus, * fol. 58.
 sanctae Halverstidensis aecclisiae venerabilis antistes, qui
 Ann. Quedl. me baptizavit^g atque confirmavit, templum Domini, quod

*) *N in inf. marg. add.: DCCCCXCVI^o dom. inc. anno. In sinistro marg. aliquid erasum est.*

a) sumpsit B, p. add. T. b) ita V; fides B. c) cuncta I. d) ita V; resistuntur B.
 e) Interea—Alpium in loco raso I. f) post hunc numerum litteram I erasum esse, id quod
 Lappenb. suspicatus est, equidem non credo. g) baptizavit I.

1) Haec sine dubio illa fuit Emnild filia Brunonis, quam a. 991 mortuam
 esse Ann. Quedl. tradunt. Unde colligitur Brunonem Thietmari proavum
 fuisse. 2) Necrol. Mers. 3) Ann. necr. Fuld. 988. Unde Thiet-
 marus hoc sumpserit, equidem non video. 4) I. e. Libentius, apud
 Italianos Libenzo sive Livenzo dictus, apud Saxones Livizo sive Lievizo;
 noster hic Liaevizo scribit, ut VI, 51 et VIII, 50 Thiaedricus. 5) Bene-
 dictum V, cf. II, 28. 6) Ex Ann. Quedlinb. a. 987. 7) Indiv.
 a. 988. 8) Ex Ann. Quedl., qui hoc rectius ad a. 992 referunt;
 cf. supra c. 15, 'Neues Archiv' XIV p. 75, 78.

ipse a fundamento edificans tunc ad unguem usque perduxit, 991 (992). XII. Kal. Nov.¹ dedicavit. Aduit ibi tunc rex cum imperatrice Ethelgida et avia eius, abbatissa Mahtildis et architectis hii: Willigisus, Gisilerus et Liewizo cum suis confratribus XVI². Festivitas autem erat eadem Christi confessoris Galli, in cuius monasterio predictus presul edoctus est, et ideo semper studuit in hac celebritate suum perficere desiderium, et tunc inerat XXIII³ ordinationis suae annus. Hunc adiuvit in omnibus fidelis suimet capellanus Hildo et prudentissime cuncta disposuit. Omnes Saxoniae primates hic tunc convenientes caritative succipiuntur. Numquam fuit^a ante nec post, ut veraces affirmant, in divinis laudibus et in negociis secularibus omnia plenius cunctisque acceptius peracta.]

19. [In sequenti anno in galli cantu primo lux ut dies 992 (993). ex aquilone effulsit et unam sic manens horam undique celo interim rubente evanuit³. Fuere nonnulli, qui dicerent eodem anno vidisse^b tres soles et lunas tres ac stellas^c invicem pugnasse. Et post haec Ekbertus Treverensis archiepiscopus, cuius successor Liudulfus fuit⁴, et Dodo Mirmigendensis, post quem Suitgerus ordinatus est⁵, Erp quoque Ferdensis, cui Bernharius⁶ tunc ibi prepositus subponitur⁶, obiere. Fames quoque valida nostras oppressit^d regiones⁷. Dec. 9.

* fol. 58^r.

In tercio^e predictae dedicationis anno avunculi mei a 993 (994). piratis capti sunt, ut in sequentibus patet.⁸

In quarto pestilencia^f cum fame et bello orientalibus 994 (995). ingruit, et rex Apodritos petit et Wiltios vastavit.⁹

20. (13.) [Post haec rex in Magadaburg cum suis (995). principibus colloquium habuit, ad quod Heinricus Bawariorum dux inclitus venit. Et cum inter hunc [et] Ratisbonensem^g Gebhardum¹⁰ longa haberetur contentio, cum bono ibidem finitur consilio. Et pius ille dux, qui omne suimet delictum continuis mundavit elemosinis, inde pergens ad Gondesem^h.¹¹

a) fuerunt V. b) se B, vidis addit T; fortasse vidisse se voluit. L. c) stellis B, corr. T.
d) oppressit I. e) tercia I. f) pestilencia I. g) ratisbonensem B. h) Gandesem V.

1) Ita male pro XVII. Kal. Novembr. scripsit Thietmarus, quia non animadvertit in Ann. Quedlinb. ad a. 992, ex quibus haec de ecclesiae Halberstadensis dedicatione sumit, plane alia quaedam de phaenomeno XII. Kal. Nov. viso narrari. L. 2) Quorum nomina vide in Ann. Quedlinb. et Chron. Halb. a. 992. L. 3) Ex Ann. Quedlinb. a. 993. 4) Ex Ann. Quedl. 993 et 994; Ekbertus sedit 977—993, Liudulfus 994—1008; cf. VI, 35. 5) Ex Ann. Quedl. 993; Dodo sedit 967—993, Suitgerus 993—1011; cf. IX, 24—26. 6) Ex Ann. Quedl. 994; Erp sedit 975—994, Bernharius 994—1014; cf. III, 6, VIII, 31. 7) Ex Ann. Quedl. 994. 8) Indidem; cf. c. 23—25, 'Neues Archiv' XIV, 77. 9) Ex Ann. Quedl. 995. 10) Gebhardum I. episcopum 994—1023. 11) Gandersheim.

- (995). ubi domna Gerberg soror suimet fuerat^a abbatissa¹, egritudine premitur subitanea; et tunc vocans ad se equivocum eius talibus instruit: 'Vade celeriter ad patriam ac dispone regnum ac numquam regi ac domino resistas tuo. Multum [enim] me penitet hoc umquam fecisse. Patris memor sis tui, quia numquam hunc in hoc seculo videbis.' Filioque mox abeunte dux preclarus in infirmitate [sua] semper kirieleison ex corde clamans migravit ad Christum V. Kal. Sept.², sepultus ibidem in medio aecclesiae coram sanctae crucis altari^b. Quod cum filius eiusdem comperiret, electione et auxilio Bawariorum patris bona apud regem optinuit. Eodem anno Thiedricus comes palatinus et Sibertus frater eius de hoc seculo transierunt.]
- Ann. Quedl. 21. (14.) [Ea tempestate nepos meus marchio Heinricus³
- (994). Ewerkerum^c, *Bernwardi^d Wirciburgiensi aecclesiae episcopi⁴ * fol. 59. militem egregium, set nimis superbum, cepit et ob inlatas sibi iniurias in loco, qui Lindinlog dicitur⁵, excecavit. Rex autem de internuntiis ab episcopo id multum querentibus comperiens hocque graviter ferens predictum comitem exilio relegavit, et post haec gratiam suimet huic dedit et apud antistitem digna emendatione reconciliavit. Predictus presul post haec Liupoldum marchionem Orientalium⁶ et nepotem eius Heinricum ad missam sancti Kiliani, quae est VIII. Id. Iulii, ad se vocans cum magna caritate eosdem habuit; et [comes] in sacra nocte post matu^atinam cum suis militibus * p. 774. ludens, ex uno^e foramine ab excecato amico sagitta volante^f vulneratus est et facta confessione VI. Id. Iulii expiravit⁷, innocens in facto predictae accionis et in consilio. Hic postera die [ibi] sepultus merito defletur, quia sibi prudentiorem et in cunctis actibus meliorem [nullum reliquit].
- Ann. Quedl. Hiemps, quae precesserat, asperitate et pestilentia
- (994). nimioque frigore et vento ac insolita siccitate plena erat. In hac devicti sunt Sclavi.]
22. (15.) [Sed quia superius destruccionem Brandaburgiensi aecclesiae dixi, nunc qualiter ad tempus prefato subderetur [regi], breviter explicabo. Fuit in nostra vicinitate quidam miles inclitus, Kiza nomine⁸, qui a marchione

a) fu erasum 1. b) altare B. c) prius u erasum 1. d) n erasum 1. e) una B. f) sic A. B. a. 994; uallente B, vallante V.

1) 959—1001. 2) *Ex Necrol. Merseb.* 3) *Bertholdi et Eliae filius (cf. II, 22), marchio in pago Nordgau, a posterioribus plerumque Heinrichus de Schweinfurt dictus.* 4) *Qui sedit 990—995.* 5) *Lindenlohe vicus prope Burglengenfeld oppidum in districtu Oberpfalz situs; v. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' I, p. 18.* 6) *Bertholdi fratrem et Heinrichi patrum.* 7) *Ex Necr. Mers.; Ann. Quedl. exhibent VII. Non. Iun.* 8) *Num hic sit is, qui in DQ II. 162 (977 Iul. 30) comes in pago Helmingowe occurrit, dubito.*

Thiedrico aliter, quam sibi placeret, habitus est. Ob hoc et quia facultas suae nequaquam [pietati]^a suppetere^b, ad hostes perrexerit nostros; ^{* fol. 59.} qui eundem in omnibus sibi nimis fidelem cognoscentes supramemoratam urbem nobis sacius ad nocendum eidem commiserunt¹. Hic postea nostris delin- (991).
 titus blandiciis eam regiae potestati cum semet ipso tradi- (993).
 dit.² Unde Liutici^c nimio furore succensi [eum] cum omnibus, quas habebant, catervis ilico petebant. Interea rex in Magathaburg fuit; et cum hoc comperiret, quos ibi tunc habebat, celeriter eo misit, Ekkihardum marchionem et [tres] avunculos meos³ cum Fritherico comite palatino⁴ [et patruo meo]⁵. Et hii^d omnes eo cum suis venientes interrupti sunt ab hostibus se acriter irrumpentibus^e; et una pars ex nostris in urbem venit, alia vero, quae remansit, cesis militibus nonnullis rediit. Tunc rex collectis undiquessecus sociis illo properat, et hostes nostri magnam vim defensoribus urbis inferentes, cum ultimam legionem vidissent, [cito] amotis fugierunt^f castris. Nostri autem in ereptione interius gaudentes kirieleison canunt et advenientes unanimiter respondent. Munita urbe presidio rex abiit et eandem in sua potestate diu tenuit. Post haec Kizo ad Quidilingaburg cum veniret, civitatem suam cum uxore et satellitibus suis perdidit; quae omnia urbe excepta [post] recepit. Unus autem suimet miles, Boliliut^g nomine⁶, cuius consilio hoc totum, quamvis tunc absens esset, agebatur, ibidem dominabatur; et Kizo cum in his partibus [post] la-
^{* man. T.} tenter nocere voluisset, optimus miles cum suis ^{* interfectus est^h.}]

^{* fol. 60 (asc. 9), man. B.} 23. (16.) <sup>* [Et, sicut predixi,]^{1.7} tres avinculi^k mei, (994).
 Heinricus, Udo et Sigifridus, cum Ethelgero caeterisque compluribus, piratis sua populantibus VIII. Kal. Iulii⁸ Inn. 23.
 navibus occurrunt, factoque invicem certamine Udo decollatur, Heinricus autem cum fratre suimet Sigifrido et comite Elergero devictus, dictu miserabile, a pessimis hominum captus deducitur¹. Hoc infortunium [inter] Christi fideles fama</sup>

a) pietati add. T, i pietati corr. V. b) erat V super rasura. c) liutici B. d) alterum i add. T. e) irrumpentibus I. f) i erasum I. g) bolliut B, corr. T; Bolliwit A. S. a. 993. h) interfectus est pagina deficiente T in margine adiect; infra V scripsit: Hic sequitur: Et sicut predixi tres avunculi mei. i) et sicut predixi T in loco raso scripsit. k) avunculi V. l) deducuntur B; deducuntur V; abducitur A. S. a. 994.

1) Quod a. 991 factum esse Ann. Hildesh. tradunt. 2) Id quod Ann. Hild. ad a. 993 referunt. 3) Stadenses comites, de quibus paulo infra agitur. 4) Qui tunc nondum comes palatinus videtur fuisse, siquidem antecessor eius Thiedricus a. 995 demum mortuus est; cf. 'Neue Mittheilungen' XVII l. c. 5) Liuthario marchione. 6) Ita et hic et infra (c. 64) legitur. Nomen Boli-liut magnum populum videtur significare; conf. Bolislavus infra c. 45, Liuticios supra c. 11. 7) Supra c. 19. 8) Necrol. Mers. VIII. Kal. Iul.: Udo.

(994). volante [mox] dilatatur. Bernhardus dux, qui proximus fuit, nuntios quam propere misit, qui precium pro eorundem redemptione eis promitteret et conveniendi pacifice ac locum colloquendi peteret. Parati sunt, pacem firmam^a et ineffabilem pepigerunt pecuniam. Quid autem ad haec primo [rex]^b deindeque in nostris partibus omnis christianorum larga benignitas debito humanitatis officio inperderit, explicare non sufficit. Mater autem mea tanto dolore intrinsecus commota omne, quod habuit vel acquirere ullo modo potuit, pro fratrum ereptione attribuit^c.

24. Execrata vero piratarum^d turba cum maximam collectae pecuniae partem inmenso suimet pondere perciperent, Heinrici vice filium eius unicum Sigifridum nomine cum Garevardo^e [et Vulferemo], Ethelgeri autem loco avunculum [eiusdem] Thiedricum et amitae suimet filium Olef vocatum succipientes, ut, quod de promisso eis thesauro adhuc remansit, eo velocius colligeretur^f, eos abire Sigifrido solum remanente permisit. Hic quia filium non habuit, a matre mea remedium ab uno filiorum suimet postulavit. Quae tam necessariae petitioni satisfacere desiderans nuncium^g ad^{*} fol. 60^r. abbatem Rigdagum¹ celeriter misit, qui fratrem meum Sigifridum tunc ibi sub habitu monachico degentem accepta licencia reduceret. Hic quia satis prudens vir fuit, cunctis sollicitè perquisitis iniustae legationi resistit^h et, propter curam a Deo sibi creditam quod hoc facere non presumeret, respondit. Nuntius autem, ut ei iussum fuit, ad Ekkihardum, qui tunc² custos ecclesiae sancti Mauricii et magister erat scholae, veniens, ut me ob rem necessariam matri meae remitteret, supplex rogavit. Veni et cum laicali habitu, quo apud piratas debui obses conversari, prioribus

Iun. 28. adhuc indutus vestimentis V. feria profectus sum.

25. Et in ipsa die Sigifridus de pervigili hostium custodia, qua multum vulneratus detinebatur, sic divino evasit auxilio. Idem in angustia vehementi positus cum Nodbaldo et Edicone, quomodo evaderet, plurimum semper versans precepit hos veloci navicula, quantum his, qui eum detinebant, satis valuisset ministrare, de vino ac de caeteris apertinentibus sibi deferre. Iussis tum sine mora completis canes avari saturabanturⁱ; factoque mane presbiter ad missam paratur, et comes cunctis absque custodibus solum hesterno gravatis vino ad proram lavaturus accedens puppi parate

a) firmam dare 2. A. S. l. l. b) ita T, 2; inperator scripserat B, quod restituit V.
c) at erasum I. d) piratum I. e) e add. T. f) ita V; colligitur B. g) nucetum I.
h) ita V; insistit B, restitit A. S. l. l. i) saturabuntur I; saturantur A. S. l. l.

1) Abbatem S. Iohannis Magdeb. secundum, qui quando Herdingo (III, 11) successerit, non constat. 2) Scilicet ex morte Ohtrici († 981).

insiluit. Extollitur clamor, presbiter quasi consiliator* capitur, (994).

* fol. 62. anchorae *levantur, remiges velociter hos fugientes insequantur. Quos comes vix evadens, cum littoris securitatem attingeret, ut prius ipse precepit, paratos invenit equos et ad civitatem suam Hersevel dictam¹, ubi frater suus Heinricus [et] uxor eius Ethela² tanti gaudii inscia fuit, pergere properavit. Hunc hostes pone sequuti urbem, quae littori^b vicina stabat, Stethu nomine³, incurrunt eum curiose in auditissimis querentes locis; et non invenientes feminis in aures vi rapiunt tristesque recedunt. Tali furore omnes succensi crastino clericum et nepotem meum⁴ cum caeteris obsidibus universis naribus ac auribus et manibus obtruncant, foris eos proicientes in portum. Tunc fugientibus his unusquisque a suis rapitur merore inaudito insurgente. Ego autem visitatis meimet avunculis remeavi Christo largiente incolumis, caritative a familiaribus meis susceptus. Jun. 29.

26. (17.) [In illo tempore Liudulfus, Augustensis episcopus venerabilis, VIII. Kal. Aug.⁵ obiit; et Gevehardus, [Elewangensis]^c abbas, ordinatur⁶. Ann. Quedl. (996) Jul. 25.

Interim in quadam villa Horthorp dicta⁷ natus est infans, dimidius homo, posterioribus auge⁸ similis, dextram aurem et oculum leva minorem habens, dentes croco similes, sinistrum brachium absque IIII digitis solo cum pollice integrum; ante baptismum attonite videns, et post nihil, III^a die moriens. Magnam hoc monstrum facinoribus nostris intulit pestilentiam^d. Ann. Quedl. (995).

* fol. 62. *Predictus antistes Hilliwardus, cum aecclesiam et gregem sibi commissum XXVIII annos⁹ gloriosissime verus Israelita regeret, VII. Kal. Dec.¹⁰ expirans sepultus est extra aecclesiam infra claustrum, ubi ipse sibi prius paraverat domicilium. Et cum confratres eius in electione convenire non possent, Ann. Quedl. (996) Ioh. 1, 47. Nov. 25.

* man. T. [pre]positus est hiis^e de capella regis *Arnulfus et Id. Dec. ordinatur, sicut ille vir sanctus antecessor eius, dum adhuc valeret, predixit cunctis tunc presentibus: 'Hunc,' inquit, Chron. Halb. ? Dec. 13.

* man. B. 'hospitem honorate^f, *et quantum potestis illi servite. Pro videre enim debet is vos post me.' Et cum idem iam in

a) conllator I. b) ita V; littore B. c) in loco raso T. d) pestilentiam in margine scriptum T. e) alterum I add. T. f) ita T; honorate V.

1) Harsefeld vicum in districtu 'Geestkreis Stade' ad fluvium Lûhe situm. 2) Quam Geronis a. 979 decollati filiam fuisse Ann. Sax. a. 979 memoriae prodit; ubi Adela non Heinrici, sed Sigifridi uxor dicitur. 3) Stade. 4) Sigefridum, Heinrici comitis filium. 5) Necrol. Mers. VI. Kal. Aug., Necrol. Magd. VIII. Kal. 6) Liudulfus sedit 989—996, Gebhardus 996—1000. 7) Hordorf ad Bodam inter Groningen et Oschersleben. 8) I. e. avicae, auae (cf. ital. oca) sive anseri. 9) Accuratus dixisset noster: in XXVIII. anno. 10) V. Ann. Quedl., Necrol. Mers. et Magd.

optatum^a semper martirium solus ex suis percepit absque (997). omni gemitu, ut in ipsa nocte in sompnis ipse vidit cunctisque fratribus predixit: 'Putabam', inquit, 'me missam celebrare solumque communicare.' Sed nefandi sceleris auctores eum iam expirasse cernentes ad augmentum sui sceleris divinaeque ulcionis corpus pelago mersere beatum, caput sude conviciando figentes ac exultando redeuntes. Quod Bolizlavus, Miseconis filius, comperiens data mox pecunia martiris mercatur incliti cum capite^b membra. Imperator autem Romae certus de hac re effectus condignas Deo supplex retulit odas, quod suis temporibus talem sibi per palmam martirii assumpsit famulum.

Eo tempore Bernwardus, sanctae Wirciburgensis ecclesiae¹, iussu cesaris ad Greciam missus in Achaia moritur (996). cum maxima sociorum suorum caterva. Per quem quia plurima Deus faciat mirabilia, plures affirmant.]

29. (20.) [Imperator autem a Romania discedens nostras regiones^c invisit et accepta Sclavorum rebellione Stoderaniam, (997). quae Hevellun^d dicitur, armato petens milite, incendio et magna depredacione vastavit et victor Parthenopolim rediit. Ob hoc hostes nostri Bardengun^e turmatim aggressi a nostris sunt devicti². In illo certamine Ramwardus, Mindensis episcopus, fuit, qui socios arrepta in manibus cruce sua sequentibus signiferis precessit et ad haec facienda potenter consolidavit. In illo die Gardulfus comes cum paucis occubuit³, ex^f hostibus autem maxima multitudo; caeteri relicta preda fugierunt.]

30. (21.) [Crescentius autem Romae absente papa predicto, qui post benedictionem Gregorius vocabatur, Iohannem (997). Calabritanum, Theophanu imperatricis dilectum comitem et tunc Placentinum antistitem⁴, substituit et sibi imperium tali presumptione usurpavit, inmemor iuramenti et magnae pietatis ab Ottone augusto sibi illatae. Insuper nuncii eiusdem a predicto invasore capti diligenti custodiae traduntur⁵. Imperator mox ut haec audivit, illo properans domnum apostolicum sibi obviare per internuncios postulavit. Iohannes (998). autem supplantator hiis appropinquantibus fugit; sed postea

a) sic A. S. a. 996; optavit 2, ubi quod supplēvit Leibnizius. b) capita 2. c) regionis 2.
d) Hevellim 2. Heveldun A. S. a. 997; cf. I, 10. VI, 67. e) berdangan 2, Bardangao
Ann. Quedl.; cf. VI, 88 derlingun, VIII, 44 et 72 Hassesgun, IX, 10 Northuringun.
f) et ex 2.

1) Qui sedit 990—996. 2) Ex Ann. Quedl. 997. 3) Necrol. Mers. Nov. 6: Gardulf obiit. 4) Iohannes Placentinus episcopus a. 992 Octob. 16 interfuit dedicationi ecclesiae Halberstadensis; vide (Ann. Quedl. et) Chron. Halberstad. (SS. XXIII). Conf. de eo Arnulfi Gesta arch. Mediol. (SS. VIII). L. Inter papas numeratur Iohannes XVI (XVII). 5) Omnia ex Ann. Quedlinb. a. 997.

(998). a fidelibus Christi et cesaris captus linguam cum oculis ac naribus amisit. Crescentius vero Leonianum ingressus claustrum¹ imperatori resistere frustra temptavit. Namque Apr. 17. inperator dominicam resurrectionem Romae celebrans, post Apr. 24. festivos dies instrumenta bellica preparans, post albas² domum Thiederici³, ubi ille perversus sedebat, Ekkihardum marchionem impugnare iussit. Qui eandem perdius et pernox lacescere non desistens tandem per machinamenta alte constructa ascendit et eundem decollatum voce imperatoria per pedes laqueo suspendit et timorem cunctis presentibus ineffabilem intulit⁴. Gregorius autem papa cum magno honore intronizatur⁵, et cesar sine omni infestatione deinceps dominabatur.]

31. (22.) *Videtur* mihi optimum, quaedam eiusdem [* 62 b.] temporis facta memorare, quae nonnullis puerilia et multum mirabilia esse videbantur, sed haec a Deo predestinata in suis virtutibus agnoscuntur. Vir felicitis memoriae, comes profecto Ansfridus, vir omni inquam bonitate conspicuus, dum adhuc esset alto progenitorum germine⁶ puerulus, cum omni lege mundana a patruo suo Rotberto^b, Trevericae civitatis episcopo⁷, tum divina adprime est institutus; inde a patruo suo, scilicet suo equivoco, XV comitatum comite⁸, strennuo domino Brunoni, archiepiscopo Agrippinensi, traditur^c ad res militares. Sic bonae indolis adolescens penes ipsum cottidie proficiebat, donec primi Ottonis magni imperatoris Romam cum exercitu iam acquisituri mancipatus est servitio. Cui in initio militiae eius iniunxit, ut tentorium suum, quod adeo pulchrum videbatur, cottidie poneret e regione contra imperiale et spatam suam duceret, ut in hoc probaret, si palatinis se agileret initiaret. Hoc ideo tam gratanter suscepit, quia psalmos oris eius dulcissimos, hunc per devia sequens^d quasi delectationis causa aviculis insidiando, sine detractio^e frequentare occultius potuit.

a) hinc fol. 62 b, i. e. tertiam perdituram octo paginarum coepisse crediderim. b) rutperto 2. c) tradetur 2. d) sequens Ursinus restituit ex A. S. e) sic A. S. I. I.; detritione 2.

1) A papa Leone IV. (847—855) munita; vulgo urbs Leonina. L. 2) I. e. dominica Quasimodogeniti. 3) Castellum Crescentii, quod vulgo domus Theodorici appellatur. Ekkehardus Uraug. (SS. VI) a. 1083. Hodie Castello di S. Angelo. L. 4) Romae data est charta imperatoris 998 Apr. 29 (Stumpf 1151). 5) Imperator mox — intronizatur ex Ann. Quedlinb. a. 998. 6) Patruos eius Ruotbertum et Ansfridum ipse Thietmarus hic commemorat; Ruotbertus autem frater Mahihildae reginae fuisse fertur: et Ruotbertus igitur et Ansfridus I. et pater Ansfridi II. (quem Lantbertum fuisse 'ex archivis monasterii Gemblacensis colligi' Miraeus 'Chron. Belg.' p. 221 dixit) filii Thiedrici et Reinhildae, de quibus cf. I, 9, videntur fuisse. Wilmans, 'Kaiserurkunden d. Prov. Westf.' I, 433 sq. 7) Qui sedit 931—956. 8) Eodem fortasse, de quo Widuk. II, 28 agit, nepote Gisilberti ducis.

32. Romam sane predicto cesare ingrediente, non minimum confusus in iuvene fecit eum spataferum suum, dicens: 'Dum ego hodie ad sacra limina apostolorum perorabo, tu gladium continue super caput meum teneto. Nam fidem Romanam antecessoribus nostris sepius suspectam non ignoro. Sapientis enim est, adversa quaeque longe adhuc posita cogitando prenoscere, ne forte improvisa valeant superare. Deinde redeundo ad montem Gaudii¹, quantum volueris, orato.' Inde vero reversus abbatiam, quae dicitur Torna², de hereditate propria construxit, in qua filiam suam abbatissam, plurimarum Deo devotarum sanctimonialium matrem, assensu pontificis³ constituit, sanctoque Lantperto⁴ pro remedio animae suae ex integro tradidit.

33. (23.) Huius vero omnipotentis Dei famulae quia mentionem fecimus, quod nostris temporibus per eam Dominus operatus est, silentio non preteribimus. Hospitalitatis non oblita tantae dapsilitatis circa egenos et peregrinos extitit, ut quadam die de vino nil sibi vel sororibus beneficentiae^a communicationisque causa pretermisit. Hoc dum celleraria sibi nuntiasset, ait: 'Equo animo esto, cara, et confortare! Dei enim gratia satis nobis poterit dare.' Statimque solito more ante crucem prostrata in oratorio sanctae Mariae cepit orare, vinumque in vase funditus pridie exhaustum crescere cepit, quoadusque superfluxit. De quo non tantum sanctimoniales, sed et quam plures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes.

34. Interea contigit, ut domina Heresuit^b comitissa, ipsius scilicet coniux reverenda, in curte sua, qui dicitur Gilisa, cepit egrotare. Quae statim velut mortis presaga futurae festinavit ire ad Torna. Quo dum pre nimio dolore nequiret pervenire, in domo cuiusdam maioris remansit in itinere. Qui, sicut ipse nobis retulit, nimiae ferocitatis canes habuit, quorum latratum ipsa infirma graviter sustinuit. Hospes ut audivit, festine precatus ab ipsa hos libentissime voluit capere vel ad ultimum, si potuisset, eciam occidere. Horum dum neutrum potuisset, mirabiliter accidit, ut nullus eorum postea quivit latrare, donec sancta Dei ancilla obdormivit in pace. Quam secus monasterium communis^c laboris comes sanctae simplicitatis in secretario sepelivit. Huius cameraria multis annis fuit ydropica. Huic visum est in vigilia natalis Domini, quod ad sepulchrum dominae^{Dec. 24.} suae candelas deberet afferre; quod et fecit. Mox dum

a) beneficentiae 2. b) Hersuit A. S.; heresuint 2. c) sui communis A. S. a. 996.

1) *Nunc Monte Mario in dextra ripa Tiberis, cf. Waitz, 'Verfassungsgesch.' VI, 186.* 2) *Turne oppidum in sinistra ripa Mosae infra Maastricht prope Roermonde situm.*

3) *Leodiensis.* 4) *Leodiensis.*

matutinae laudes celebrarentur, exivit, solutionem habuit, sana coram omni populo rediit.

35. (24.) Post discessum autem dominae ipsius felix comes, non de terreni operis casu desperatus, sed in virtutis volatu eo ipso sublevatus, mente disposuit, ut monasterialem vitam subiret, sicubi maioris obedienciae regulam inveniret. * p. 778.
- (995). Quod dum in exordio per intentionem agitur, a tercio Ottone imperatore ad episcopatum Traiectensem per Notgerum, Leodii pontificem¹, summa necessitate vocatur. Illud profecto dum audivit, capellam Aquensem introiit et mundi dominam exoravit, ut si esset a Deo, canonicè perficeretur, si non, misericorditer annullaretur. Sed postquam Evergerus, Coloniensis archiepiscopus, suffraganeorum consensu imperatori sibi in^a medium consuluit, vellet nollet ad episcopum acclamatur². Non multo post quinque curtes de sua proprietate beato Martino tradidit, fidei inquam fideiussor talionis earum.

36. In senectute ergo sua, caligantibus iam oculis ipsius, factus est monachus. Septuaginta duos pauperes propria manu cottidie pavit. Illorum quippe infirmioribus, camerario precedente, cecus ipse ab imo vallis ad summa montis balneum portans preparavit in nocte et mutatoria ceteraque necessaria corporis prebuit, iubens eos in pace recedere, ut sic sua opera obnubilare valeret. In eodem monte monachorum
- (1006). congregationem ordinavit³, a quorum prioribus scopis est sepius castigatus, dum auderet resistere eorum iussionibus. Quicquid ad ultimum acquirere potuit, pauperum manibus tribuit. Aviculis etiam in hieme manipulos super arbores ad manducandum intuitu pietatis in monte suo ponere^b fecit. Sub clamidis absconso continue vestiebatur cilicio.

- (1009) A natali Domini usque ad sanctae crucis inventionem
 Dec. 25. infirmabatur, quo temporis spatio ultra tres panes non man-
 (1010) ducavit. Appropinquante iam carnis eius dissolutione, crucem
 Mai 3. in fenestra, quae ibi post caligationem oculorum eius facta fuit, vidit et circumstantibus se videre manifestavit, laudans Deum et dicens: 'In circuitu tuo, Domine, lumen est, quod numquam deficiet.' Tandem sacrosancti viatici perceptione munitus, doctus tota expectatione ludicem diligere atque, ut ita dixerim, timendò presencialiter rennuit timere perpetualiter. Multum in sanctae Dei genitricis intercessione,

a) s. i in 2. b) post A. S.

1) Qui sedit 972—1008. 2) Ansfridus episcopus fuit 995—1010. De eo vide etiam Alpertum de temporum diversitate (SS. IV) I, 11—15. L. 3) In loco, cui nomen erat Hohorst, postea Heiligenberg, prope urbem Amersfoort; cf. chartam foundationis a. 1006 Nov. 16 datam in Actis Sanct. Mai I, 430. In hoc monasterio Alpertus opus illud videtur conscripsisse; cf. Wattenbach, 'Geschichtsqu.'⁴ I, 303.

cui se suaque dederat, confisus tamdiu signaculo sanctae (1010). crucis sese signavit, quoadusque obdormiens in pace manu simul et mente quievit.

Mal. 3.

37. Post cuius obitum Traiectenses nudis pedibus et armatis manibus venerunt flentes, orantes et domesticis dicentes: 'Pro Dei nomine date nobis pastorem nostrum, quo portetur ad suae sedis tumultum.' Quo contra reverendae vitae abbatissa, eius scilicet filia sanctissima, cum capellanis et militibus respondit: 'In eodem loco debet sepeliri, ubi e vita presenti a Deo est permissus exui.' Perventum est ad hoc, ut armati ex utraque parte periculosissime convenire et plures vita deberent carere, nisi quod domna abbatissa se in medio eorum prostravit et adeo pacem inter illos vel ad momentum rogavit. Interea videbatur militibus, quod ex illa parte, qua fratrum fuerant officinae, ab aqua Ema nominata¹ ad montis supercilium ipsius traherent^a sarcophagum. Quod dum niterentur, corpus a Traiectensibus sustollitur et levisime, sicut ipsi iurant adhuc, ultra aquam ducitur. Sic nutu Domini fortior pars delusa est militum. Post translationem corporis sacri fragrantia miri odoris percepta est in via, quae ultra tria miliaria veracissimorum hominum, sicut ipsi testantur, nares perfudit et pectora.

* cod. 1,
fol. 63,
man. B.

38. (25.) [Revocemus ad memoriam, quod miserabiliter ob defensionem patriae Harnaburg civitatem opere muniens (997 Iun.). necessario², eam IIII ebdomadas ad tuendum huic commisit. Qui fraude ignota ad placitum a Sclavis vocatus cum parva multitudine exiit. Alii namque precesserunt, et quosdam in urbe reliquit. Ecce autem unus e consociis eiusdem a silva erumpere hostes prodidit. Congredientibus vero tunc ex utraque parte militibus, archiantistes, qui curru venit, equo fugit alato, ex suis mortem evadentibus paucis. Sclavi^b victores preda interfectorum [VI. Nonas Iulii] sine periculo pociuntur³ et archiepiscopum sic elabisse conqueruntur. Custodivit tamen, quamvis sic lugubriter mutilatus, urbem ad dictum diem Gisilerus tristisque reversus obviam habuit patrum meimet marchionem Liutharium, cuius curam civitas predicta tunc respiciebat; firmiterque ei eam committens *abiit. Accessit autem comes et, ut urbem vidit incendio fumigantem, archiepiscopum remeare per internuntium frustra petiit. Ipse autem ignem in duobus locis iam alte ascen-

Ovid. Fast.
III, 416.

Iul. 2.

* p. 779.

a) ita A. S. a. 1010; traheret 2. b) c add. T.

1) *Eem fluvio.* 2) *Ipse imperator ibi adfuit chartis testibus a. 997 Iun. 5, 8, 13 (Stumpf 1113—1115).* 3) *Plurimi mortui adnotantur in Necr. Mers. Iul. 2. L. Conf. Necr. Magd. Iul. 2: Obitus militum sancti Mauricii, qui occisi sunt in Arneburg.*

(997). dentem extinguere temptans, cum nil omnino proficeret, portam hostibus patentem derelinquens domum mestus revisit; et accusatus post apud inperatorem inputatam sacramento purgavit culpam. *Post VIII dies¹ predictae cedis * *man. T.*

Iul. 13. mater mea, Cunigund* nomine, tercia Id. Iulii² in civitate Germeresleva³ expiravit.]

39. (26.) *Ekkihardus* ex nobilissimis Thuringiae *fol. 68^a;*
australis natalibus huius⁴ genealogiae ortum ducens, cum *man. B.*
gradatim ad virilem pertingeret aetatem, parentelam suimet omnem tam morum quam actuum gravitate^b inclitorum^c

Hor. Od. IV,
4, 36.

honorat; quia, ut legimus: *dedecorant bene nata^d culpa^e***. Is post multas bellorum asperitates, quas cum patre suo Guntherio^e ab honore suo diu suspenso⁵ perpessus est, ad gratiam imperatoris secundi [Ottonis^f] et ad patriam honorifice cum remearet, Thietmari comitis⁶ viduam et Bernhardi ducis*** sororem⁷, nomine Suonehildam, in matrimonium sibi copulavit ex eaque primogenitam nomine Liudgerdam acquisivit filiam.

Liutharius autem ex clara Thuringiae septentrionalis prosapia editus, cum vir factus aetatem virtutibus superaret⁸; cumque secundo multum karus esset Ottoni, eius auxilio quandam matronam^h, Godilam nomine, ex occidentali regione nobiliter natam, cum licentia Wirdunensis Wigfridi presulis^g consobrini eius sibi in coniugem desponsavit et acquisivit, quae peperit ei in tertio decimo aetatis suae anno primogenitum, patris sui nomine appellans Wirinhariumⁱ.

40. Sed cum duae propagines istae, puer inquam et puella, ex tam nobilissime vitis radice emersissent, iamiam paulatim ad maturitatem fructus pertingere inclitis virtutum scalis nitebantur^k. Sed Liutharius comes, ut puellae illius formam et conversationem bonam primo persensit, qualiter

*) marchio Misnensis add. V.

**) Pro eo versus 2 hunc exhibet: Valde mali mores deturpant nobiliores.

***) de Luniburg add. V.

a) gunigund primo T, quod fortasse ipse corr. b) graulte I. c) ita aut inclitam legendum. Conf. infra V, 16; inclitum I. L. d) ita V; benata B. e) i erasum I. f) Ottonis add. V. g) ita videtur legendum; superare B; c. v. f. esset, a. v. superare nitebatur V; v. f. esset a. v. superavit A. S. h) matrimonium I, quod non dictatum a Thietmario, sed a scriba non satis intento, cui illud vocabulum paulo ante occurrerat, per errorem scriptum esse apparet. i) uuurinharium B; uerinharium V. k) nitebatur B, corr. T.

1) Non IX, sed XI: fugaci errore inductus noster Idus Iul. in tertio decimo die videtur posuisse. 2) Necr. Mers. III. Id. Iul.: Cunigund obiit.

3) Nord-Germerleben vicus prope Mkt.-Alvensleben et Rottmersleben. 4) huius pro suae. L. 5) Guntherius, qui post mortem Geronis a. 965 marchiae Misniensi praefectus erat (v. DO I, 366 a. 968), propter seditionem cum Heinrico duce factam a. 976 depositus et cum Ekkihardo filio excommunicatus est; v. MG. LL. II B, p. 171.

6) Marchionis Orientalium a. 978 mortui, de quo v. II, 24. 7) Filiam igitur Herimanni ducis. 8) Qui sedit 962—983.

*fol. 64. eam *consociaret filio suo, mentis secreto semper volvit. Et ad ultimum erumpens per fideles internuntios Ekkihardo tunc marchioni desiderium diu latens^a aperuit ac celeriter inpetravit. Convenientibus tunc in unum familiaribus eorundem, promisit legitime Ekkihardus Liuthario, eandem se filio suo daturum in uxorem, more suo et iure presentibus cunctis optimatibus affirmans. Qui^{*} cum tercio Ottoni multum placeret et apud eundem inter alios primates plurimum valeret, nescio qua causa depravatus pactum firmissime stabilitum interrumpere quam maxime conatur. Quod mox Liutharium non latuit, et ut hoc ne fieret, anxia mente volvebat.

41. Imperatore et Ekkihardo pariter tunc in Romania (998). commemorante, commissa erat regni istius cura venerabili abbatissae Mathildi, de qua^b superius memoravi, in cuius civitate Quidilingaburg^c nuncupata puella haec educabatur. Fit publicus in Darniburg¹ abbatissae totiusque senatus in unum conventus. Interim Wirinharius, ut arbitror, non consilio patris, sed amore virginis et ob metum manifesti^d dedecoris, cum confratribus meis Heinrico, Fritherico ceterisque militibus optimis urbem prefatam ascendit sponsamque suam et reluctantem et clamantem vî auferens cum suis ad Wallibiki letus et incolomis pervenit. Quod cum abbatissa

* fol. 64^r. ab certo comperiret legato, graviter commota cunctis *hoc principibus lacrimis queritur obortis, rogans ac precipiens, ut armati omnes publicos hostes celeriter insequerentur [ac] ut captis seu occisis virginem sibi reducere conarentur. Nec mora, iussa haec miles armatus accelerare contendit et, priusquam urbem munitam adtingerent, eosdem per compendiosa itineris interruptos vî capere vel occidere seu effugare anhelavit. Compertum est autem a viatoribus, quod hi, quos insequēbantur, valida manu clausisque portis, notis iam gauderent presidiis; nulli patere ingressum; aut velle mori, aut se [ibi] defendere et numquam ulli^e sponsam reddere. Quo audito admodum tristis effectus revertitur.

Verg. Aen.
IV, 30.
XI, 41.

42. Liutharius autem et cum eo Alfricus senior miles-que comitis Ekkihardi Thietmarus proficiscentes voluntatem sponsae perquirunt, seque ibidem tunc manere malle quam reverti, satis certi ab eadem effecti domnae abbatissae^f caeterisque^g haec responsa intimabant. Consulenti tunc de talibus primates abbatissae dictum est ab his, quod sibi

*) i. (= id est) e(kkehardus) add. V.

a) ita A. S. l. l.; lateris I. b) quo I. c) quidilingaburg I. d) manifesti I. e) illi B; ulli T. f) alterum s add. T. g) ceterisque B, a add. T.

1) Derenburg oppidum inter Halberstadt et Wernigerode.

(998). videretur optimum, in Magadaburg fieri conventum, huc sponsum cum conlectali venire, auxiliores quoque omnes aut se reos ibi presentare, aut damnatos fugere. Sicque factum est. Confluente maxima illuc multitudine, Wirinharius cum suis cooperatoribus nudis provolvitur pedibus, uxorem reddit. Veniam de commissis sibi suisque auxilio principum^a promissa^b emendatione promeruit. Sed venerabilis in omnibus Mahtildis finito colloquio Liudgerdam^c secum duxit, non pro retentione, sed pro timoris^d magni confirmatione^e.

43. (27.) *Bonae autem^f suimet voluntatis propositum^g preventu subitaneae mortis interruptum est. Namque post paucos dies, cum haec ad locum a Deo sibi paratum veniret, continuo infirmata Bernwardum^h, sanctae Hillinessemensisⁱ aecclisiae tunc pastorem, vocavit et accepta ab eo quam (999) postulavit indulgentia VIII. Id. Febr.¹ hominem exiit interiori sepultaque est in aecclisia ad caput avi^j suimet regis Heinrici. Hoc funere inperatrix Ethelheidis^k mater eiusdem supra modum turbata ad imperatorem nuntium misit, qui et obitum eius huic innotesceret^l et equivocam suam sororem eius huic succedere postularet. Cesar piis assensum prebens desideriis amitae suimet necem deflet et abbaciam dilectae suimet germanae [per Becelinum portitorem^m] virga a longe commisit aurea et, ut ab episcopo benediceretur Arnulfo, precepit. Aethelheidisⁿ autem inperatrix urbem, quae Celsa vocatur², [interim] edificans collectis ibidem monachis Dec. 17. omnibusque perfectis in eodem anno XVI. Kal. Ianuarii³ gaudens appeciit, de quibus orta fuit; cuius fideli servitio iusta recompensans premia Deus ad tumbam eius plurima hodie operatur miracula. [Papa quoque Gregorius bene Febr. 4. dispositis Romae omnibus II. Nonas Februarii⁴ obiit, Gerberto sibi mox succedente^{5, n.}]

44. (28.) *Post haec imperator Gisillerum archiepiscopum, * fol. 65'. eo quod duas teneret parrochias⁶, in sinodo accusans Romana iudici⁷ ali eum sententia ab offitio suspendi ac per inter-nuntios ab apostolico eundem illo vocari precepit⁸. Qui

a) piorum B videtur scripsisse, corr. T. b) alterum s add. T. c) Liudgerdam 1. d) amoris 2, A. S. a. 999. e) ir add. T. f) autem erasum in cod. 1; caelat ap. A. S. g) n erasum 1. h) hillinessemensis B saepius. i) atavi B. k) adhelheidis V semper. l) ita V; innoceret B. m) aethelidis B; hei add. T. n) Papa — succedente scripsit T in loco vacuo relicto.

1) Sine dubio ex ea, quae periit, Necrologii Mers. parte; Ann. Quedl. a. 999 et Necrol. Luneb. habent VII. Id.; Ann. Necrol. Fuld. a. 999 VI. Id. 2) Selz oppidum Alsaciae Adelheidi ab Ottone I. 968 Nov. 16 (DO I, 368) datum. 3) Ex Necrol. Mers.; de vita Adelheidis cf. Bentzinger, diss. Bresl. 1883. 4) A. 999 mortuum eum esse noster in Ann. Quedl. invenit, diem mortis ex Necrol. Merseb. videtur sumpsisse. 5) Silvestri II. papa 999—1003; cf. VII, 40. 6) De actis concilii illius generalis a Gregorio V. papa praesente imperatore aut exeunte a. 998 aut initio 999 Romae habui cf. Iaffé, 'Regesta' 2 I, p. 494.

tunc paralisi percussus, cum huc venire nequiret, Rotmannum (999). misit clericum, qui iuramento, si aliter non crederetur, se excusaret. Datis tum induciis differtur, usque dum imperator cum comprovincialibus episcopis hoc discutere valuisset.

Postea cesar auditis mirabilibus, quae per dilectum sibi martyrem Deus fecit Aethelbertum, orationis gratia eo pergere festinavit. Sed cum Ratisbonam veniret¹, a Gebehardo, (1000). eiusdem aecclesiae antistite, magnifico honore susceptus est, (Ian.). comitantibus secum Ziazone tunc patricio² et Robberto oblationario cum cardinalibus. Nullus imperator maiori umquam gloria a Roma egreditur neque revertitur. Huic Gisillerus obviam pergens gratiam eius quamvis non firmam promeruit et comitatur.

45. Cesar autem ad Citicensem perveniens urbem a secundo Hugone, eiusdem sedis provisorio tercio³, ut decuit imperatori, suscipitur. Deindeque recto itinere Misnensem tendens ad civitatem a venerabili Egedo, huius aecclesiae episcopo, et a marchione Ekkihardo, qui apud eum inter precipuos habebatur, honorabiliter accipitur. Decursis tunc (Mart.) Milcini terminis huic ad Diedesisi pagum⁴ primo venienti Bolizlavus, — qui maior laus non merito, sed more antiquo interpretatur,⁵ — parato in loco, qui Ilua dicitur⁶, suimet hospicio, *multum hilaris occurrit. Qualiter autem cesar ab eodem tunc susciperetur et per sua usque ad Gnesin^{a.7} de- Tagin. chr. duceretur, dictu incredibile *ac ineffabile est⁸. Videns a longe urbem desideratam nudis pedibus suppliciter advenit et ab episcopo eiusdem* Ungero⁹ venerabiliter susceptus aecclesiam introducit et ad Christi gratiam sibi inpetrandam martyris Christi intercessio profusis lacrimis invitatur. Nec mora, fecit ibi archiepiscopatum, ut spero legitime, sine consensu tamen prefati presulis, cuius diocesi omnis haec regio subiecta est; committens eundem predicti martyris fratri

*) Posnaniensi add. 2.

a) genesin B.

1) Ubi datae sunt chartae a. 1000 Ian. 31 et Febr. 6 (Stumpf 1211 et 1212). 2) De quo cf. supra c. 2. 3) Qui post Fridericum sedit c. 991 — 1002. 4) Inter fluvios Oder, Bober, Katzbach situm. L. 5) Bolii in antiqua Slavorum lingua = major, sława pol. = gloria. Idem fere significat Wenceslavus (więcej pol. = plus); cf. Mieczyslavus (miecz pol. = gladius), Jaroslavus (jary = vernus, vicens), Mistislavus (miasto = urbs), Wladislavus (władac pol. = walten), Sobislavus (v. VI, 12), Prebislavus (IV, 64). 6) Erlau vicus ad fluvium Bober paulo infra Sprottau situs; ubi tunc finem Poloniae fuisse hinc perspicimus. Conf. V, 9 — 10, 18. 7) Gnesen. 8) Haec et quae sequuntur Thietmarus ex Taginonis chronico (Ann. Magd. 996 et Gesta a. M. p. 390) sumpsit, sed suis additamentis, ut facere solebat, auxit. 9) Qui sedit 982 — 1012; v. VII, 5.

(1000). Radimo eidemque subiciens Reinbernum, Salsae Cholbergiensis aecclesiae episcopum, Popponem Cracuaensem^a, Iohannem Wrotizlaensem^b, Vungero Posnaniensem^c excepto¹; factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias.

46. Perfectis tunc omnibus imperator a prefato duce magnis muneribus decoratur et, quod maxime sibi placuit, trecentis militibus loricatis. Hunc abeuntem Bolizlavus Tagin. chr. comitatu usque ad Magadaburg deducit egreio, ubi palmarum Mart. 24. sollemnia celebre peracta sunt². Secunda feria archiepiscopus Mart. 25. eiusdem loci imperatoris edictu priorem suscipere sedem rogatus data internuntiis magna pecunia inducias usque ad Quidilingeburg vix impetravit. Fit illuc magnus senatorum Mart. 31. concursus³; paschalia eciam ibi peraguntur gaudia, et habito Apr. 1. in II. feria sinodo iterum *Gisillerus vocatur. Hic infirmitate^d oppressus valida a predicto excusatur Rotmanno et in multis a Waltherdo tunc preposito defenditur. Indicitur^e (Mas). huic concilium in Aquisgrani^f.⁴, quo ipse cum suis veniens iterum ab archidiacono Romanae sedis alloquitur. Qui sapienti consilio usus generale sibi postulat dari concilium; sicque indiscussa dilata sunt haec omnia, usque dum haec Deus finire dignatus est nostris propiciis temporibus.

47. (29.) Imperator antiquam Romanorum consuetudinem iam ex parte [magna] deletam suis cupiens renovare temporibus multa faciebat, quae diversi diverse sentiebant. Solus ad mensam quasi semicirculus factam loco caeteris⁵ eminentiori sedebat. Karoli cesaris ossa ubi requiescerent, cum dubitaret, rupto clam pavimento, ubi ea esse putavit, fodere, quousque haec in solio⁵ inventa sunt regio, iussit. Crucem auream, quae in collo eius pependit, cum vestimentorum parte adhuc imputribilium sumens caetera cum veneratione magna reposuit. Sed quid memorem singulos eiusdem accessus et recessus per omnes suimet episcopatus et comitatus? Cunctis apud Transalpinos bene dispositis Romanum visitabat

a) a crasum I. b) urotizlaensem V. c) posnaniensem B. d) infirmate B, it add. T. e) inciditur B, corr. T. f) aquisgrani I. g) eşçeris corr. ceteris I.

1) Tagino l. c.: imperator — in ipsa urbe Gnesi Gaudentium beati Adalberti germanum consecrari fecit archiepiscopum eique tres alios episcopos in tribus locis, id est Salzcholberch, Cracowe, Wrotizlave ordinatos subiecit; Poznaniensem vero episcopum non assentientem priori iuri et Magdeburgensis archiepiscopi subiectioni reliquit. Tunc igitur a. 1000 ab Ottone archiepiscopatus in Gnesen et episcopatus in Kolberg, (quam urbem iam tum salinis claram fuisse hinc apparet,) Krakau, Breslau constituti sunt. Diploma ibi datum est Mart. 15 (Stumpf 1213). 2) Charta ibi data est Mart. 23 (Stumpf 1214). 3) Diplomata ibi data sunt Apr. 1—21 (Stumpf 1215—1219). 4) Ubi datae sunt chartae Apr. 30—Mai. 15 (Stumpf 1220—1224). 5) Quo nomine hoc loco non sellam regiam, sed sarcophagum significari Linder, 'Forschungen' XIX, p. 181—186 demonstravit.

imperium Romuleasque pervenit ad arces; ubi [ab] apostolico (1000). caeterisque coepiscopis magnis laudibus suscipitur¹.

48. (30.) Post haec Gregorius, qui cesari valde carus (1001). erat, dolo eum capere nisus occultas tendebat insidias.

* fol. 67. *Quibus collectis et ex inproviso adversus eum iam insurgentibus, imperator de porta cum paucis evasit, maxima (Febr. 16). suorum caterva sociorum inclusa; et vulgus numquam suis contentum dominis malum huic pro ineffabili pietate restituit. Deinc nuntio suimet omnes cesar sibi familiares convenire illuc rogat et precipit, demandans singulis quibusque, si umquam de honore sui vel incolumitate curarent, ad ulciscendum eum ac amplius tuendum armato ad se milite properarent. Romani autem, manifestati tunc sceleris culpa se^a erubescences seque invicem supra modum redarguentes, omnes inclusos emisere securos, gratiam imperatoris et pacem modis omnibus suppliciter expetentes². Quos ubicumque vel in ipsis vel in rebus suis cesar ledere potuit, verbis eorundem mendacibus diffidens, nocere non tardavit. Omnes regiones, quae Romanos et Longobardos respiciebant, suae dominationi^b fideliter subditas, Roma solum, quam pre caeteris diligebat ac semper excolebat, excepta, habebat. Conveniente tum cum Heriberto, sanctae^c Agripinae archiepiscopo³, plurima fidelium turba, inperator laetatur; et quamvis exterius vultu semper hilari se simularet, tamen conscientiae secreto plurima ingemiscens facinora noctis silentio vigiliis oracionibusque intentis, lacrimarum quoque
* fol. 67. ravis ablueri non desistit. Sepenumero omnem ebdomadam excepta V. feria ieiunus perducens, in elemosinis valde largus exstitit.

* p. 782. 49. Appropinquantem eius obitum multa prevenere importuna^d. Namque nostri duces et comites, non sine conscientia^e episcoporum, multa contra eum conspirare nituntur^f, Heinrici ducis, postea successoris sui, ad hoc auxilium postulantes. Hic ultima patris suimet et equivoci^g monita, qui in Gonneshem^h obiit ac requiescit, memori servans in pectore, et sibi hactenus in cunctis fidelis, nullum his prebuit assensum. Inperator hoc statim comperiens et pacienti ferens animo, in Paterna urbe⁴ pustellis interiora prementibus et interdum

a) se erasum 1; culpam erub. A. S. a. 1001. b) ita V; domanacioni B. c) sedis add. V. d) importuna B. e) ita V; conscientia B. f) nituntur B. g) equivoci 1. h) Gandeshem V.

1) Romae fuit Otto iam Nov. 1 charta teste (Stumpf 1242). 2) Narrationem de his rebus accuratissimam et copiosissimam ab hac paulo divergentem Vita Bernwardi (SS. IV) c. 23—27 praebet; cf. W. v. Giesebrecht, 'Kaiserz.'⁵ I, 744 sq. 3) Qui post Ebergerum sedit a. 999—1021. 4) Paterno.

(1002). paulatim erumpentibus infirmatur¹. Qui facie clarus ac fide

Jan. 24. precipuus VIII. Kal. Febr.² Romani corona imperii exivit
 Apocal. 1, 8. ab hoc seculo, suis insuperabilem relinquens merorem, quia
 tempore eo non fuit ullus largior ac per omnia clemencior
 illo. *Alfa et O* misereatur eo^a tribuens pro parvis magna,
 pro temporalibus sempiterna.

50. (31.) Hii autem, qui extremis eius intererant^b,
 haec tam diu celabant, quoad exercitus undique tum dis-
 persus per internuntios colligeretur. Tunc tristis turba dilecti
 senioris corpus comitata magnas bellorum asperitates VII
 dies continue perpessa est; nullaque securitatis certitudo ab
 hostibus concessa est, nisi tum dumtaxat, quando ad Bernam
 perveniunt civitatem. Exin cum ad *Pollingun³, curtem * fol. 68.
 Sigifridi presulis Augustanae⁴, venirent, ab Heinrico duce
 suscepti lacrimis eiusdem vehementer iterum commoti sunt.
 Quos singulatim, ut se in dominum sibi et regem eligere
 voluissent, multis promissionibus hortatur; et corpus impera-
 toris cum apparatu imperiali, lancea dumtaxat excepta,
 quam Heribertus archipresul clam premitens suam sumpsit^c
 in potestatem. Archiepiscopus autem custodia parumper
 detentus relicto ibi pro vadimonio suimet fratre⁵ cum licentia
 abiit, ac sacram mox lanceam remisit. Is cum omnibus,
 qui huc imperatoris funus sequebantur, excepto antistite
 Sigifrido, duci tunc non consenciebat^d, neque omnino^e dene-
 gabat^d, sed quo^f melior et maior populi tocus pars se in-
 clinaret, libenter assensurum pronuntiabat.

51. Dux vero cum his Augustanam attingens urbem
 dilecti senioris intestina duabus lagunculis prius diligenter
 reposita in oratorio sancti presulis Othelrici, quod in honorem
 eius Liudulfus, eiusdem aeclesiae episcopus, construxit, in
 australi parte monasterii sanctae martyris Afrae sepulturae
 honorabili tradidit et ob animae remedium suae [C] mansos
 propriae hereditatis concessit. Deindeque dimissa cum pace
 magna multitudine ad civitatem suam, quae Nova vocatur⁶,
 corpus cesaris prosequitur. Posteaque ab equivoco suimet
 Heinrico, cuius sororem vivente *inperatore⁶ iam duxit, * fol. 68.
 suppliciter exoratus tandem corpus valedicens singulis ad
 loca destinata dimisit.

a) ei V. b) intererant B, corr. T.

e) non inserit 2. f) qui B, corr. T.

c) supsit I.

d) consenciebant, denegabant B.

g) inperatorem B.

1) *Fabulas de morte Ottonis narrant Landulfus (SS. VIII) II, 18—19, Sigebertus (SS. VI), Ann. Colon. Maximi (SS. XVII).* 2) *Ex Necrol. Mers. parte deperdita; eundem diem habent Ann. Quedl.* 3) *Polling iuxta fluvium Ammer, infra Weilheim. L.* 4) *Episcopi 1000—1006.* 5) *Heinrico episcopo Würzburgensi 996—1018; v. VI, 32.* 6) *Neuberg iuxta Danubium. L.*

52. (32.) Interim principes Saxoniae comperta senioris (1002). sui nece inmatra ad Frasam curtem regiam, quam tunc Guncelinus comes¹ ex parte inperatoris in beneficium tenuit, tristes conveniunt, Gisilerus archiepiscopus Magadaburgiensis cum coepiscopis, Bernhardus dux, Liutharius et Ekkihardus ac Gero marchiones cum optimatibus regni, de statu rei publice tractantes^a. Comes autem Liutharius ut per primo persensit, Ekkihardum se velle exaltare super se, archiepiscopum predictum et meliorem procerum partem in secretum foras vocavit colloquium, hoc omnibus dans consilium, ut iuramento firmarent, se nullum sibi dominum vel regem communiter vel singulariter electuros ante constitutum in Werlo colloquium. Quod ab omnibus laudatum, excepto Ekkihardo, et collaudatum est. Hic se paululum a regni fastigio dilatum graviter ferens erupit: 'O Liuthari comes,' [inquiens]^b, 'quid^c adversaris?' Et ille: 'Num', inquit, 'curru^d tuo quartam deesse non sentis rotam?'² [Sic] interrupta est gleccio et fit vera antiquorum^e relacio, quod unius noctis intermissio fiat unius anni dilacio [et illa usque in finem vitae huius pro^f longacio. Tempore predicti cesaris monasterium in Hilleslevo^{f.3} a Sclavis combustum est, eductis sanctimonialibus; et eodem die multi ex nostris sunt interfecti]^g.

* p. 788.

* fol. 69.

53. (33.) *Equidem ab incepto multum devians tandem revertar, exequias inperatoris succincte^h perstringens. Cuius corpus cum ad Coloniam veniret, primo susceptum est ab archiepiscopo eiusdem civitatis Heriberto. Ad monasterium sancti Severini post palmas II. feria, ad sanctum [Pantaleonem]ⁱ Mart. 30 III^a defertur feria, ad sanctum Gereonem IIII. die. In cena Apr. 1. Domini ad sanctum Petrum portatur, ubi penitentibus more Apr. 2. aecclesiastico introductis et indulgentia resolutis animae presentis corporis ab archipresule remissio datur, a consacerdotibus [autem] memoria exposcitur, lacrimabiliter autem a populo supplici impenditur. VI. feria illucescente^k Apr. 3. funus elevatum, ad Aquasgrani sancto perducitur in sabbato; Apr. 4. die vero dominica in aecclesia sanctae Mariae semper virginis in medio sepelitur choro. Impensa ab eo cunctis pietas Apr. 5. obnixe oraciones fletusque suasit perducere concrepantes. Dominicae resurrectionis festa, angelorum ac hominum gau-

a) tractans B, corr. T.

b) additum a T, postea erasum.

c) qđ 1.

d) ita V; curru B.

e) ita V; anquorum B.

f) hilleleuo primo T, quod ipse corr.

g) haec inseruit T in

loco antea vacuo relicto.

h) succinte f.

i) albanum B, corr. T.

k) illucescente B.

1) De quo v. VIII, 5.

2) Nobilitatem generis et propinquam cognationem cum regia gente videtur per quartam rotam intelligere. Haec saltem praerogativa erat Heinrichi, de qua Adelboldus cap. 1. KIND. Conf. tamen Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' I, p. 200 n. 3.

3) Hüllers-

leben inter Wolmirstedt et Neu-Haldensleben.

(1002). dia communiter gratulabunda, propter fragilitatem* convenientium non valuerunt digna veneracione compleri, quia peccatis hoc promerentibus suis agnoverunt pariter vindictam Dei. Acquirat animae istius veniam cum lacrimis, quicumque sit professione [fidelis]^b Deo, quod [is] nostram renovare studuit aecclesiam conatu mentis summo. Percipiat in terra viventium semper adoptatam com^munionem piorum cum bonis Domini indefectivis, qui [semper] studuit misereri miseris. * fol. 69.

54. (34.) Maxima pars^c procerum, qui hiis interfuerunt exequiis, Herimanno duci¹ auxilium promittunt ad regnum acquirendum et tuendum, Heinricum mencientes ad hoc non esse idoneum propter multas causarum qualitates. Longabardi autem audito^d imperatoris discessu de futuris nil solliciti neque de dignis penitentiae fructibus cupidi Hardwinum^{e.2} sibi in regem elegerunt, destruendi potius gnarum artis quam regendi, ut in divino iudicio ipsis post claruit huius rei auctoribus. Sed haec posterius exponenda^f relinquens ab eo incipiam scribere, qui pietate divina et virtute sua omnes^g adversum se umquam erigentes humiliavit et cervice flexa sibi honorem inpendere coegit. Et hic quintus in ordine, secundus in nomine, notet quinti^h titulum libri.*

55. (35.) [[Et]³ *quia omne, quod in huius planicieⁱ operis ascribendum est, ordinatim ponere nequeo, in consequentibus sensim recolligere equidem non erubesco. Iterantis^k enim varia vicissitudine fruor, qui rectae semitis¹ ductum nunc ob asperitatem, interdum autem propter ignorantiam flexuosa callium varietate mutat. Unde Miseconis, Poleniorum incliti ducis et in superioribus libris ex magna parte signati, residuum ex^pplico factum. Hic a Boemia * man. D.
(966). regione nobilem sibi uxorem senioris Bolizlavi⁴ duxerat sororem, quae, sicut sonuit in nomine, aparuit veraciter in re. Dobrawa enim Slavonice dicebatur, quod Teutonico sermone Bona interpretatur.⁵ Namque haec Christo fidelis * fol. 70.

*) Cod. 2 ita pergit: Prologus libri. Quia omnia — residua gesta explicabo (ita). Libellus interpositus de quibusdam pretermisiss. Miseco dux inclitus a Boemia regione etc.

a) ita V; fragilitatem B. b) ita T; coram B. c) pras B, corr. T. d) audita B.
e) harduinum corr. V. f) exponendo B. g) se add. V. h) quarti B, corr. T.
i) et add. T. k) itinerantis V. l) semite V.

1) Herimanno II. duci Alemanniae 997—1003, filio Konradi I. ducis; v. 'Jahrb. Heinr. II.' II, 25. 2) Arduinum marchionem Ivreae; v. 'Jahrb. Heinr. II.' I, 236 sq. 3) Hinc incipit altera huius libri pars, quae in reliqua huius fasciculi parte et in integro fasc. 11 postmodum interposito varias res ex temporibus Ottonis III. singillatim insertas continet; cf. I, 19, 'Neues Archiv' XIV, 82 sq. 4) Boleslavi II. ducis Bohemiae 967—999; a. 966 nuptias illas fuisse Ann. Cracov. vetusti et Ann. capituli Cracov. (SS. XIX p. 577) tradunt, a. 965 Ann. Polon. (ibid. p. 615). 5) Dobry pol. = bonus.

dum coniugem suum vario gentilitatis errore implicitum esse perspiceret, sedula revolvit angustae mentis deliberacione, qualiter hunc sibi sociaret in fide^a; omnimodis placare contendit, non propter triformem mundi huius nocivi appetitum, quin potius propter futurae mercedis^b laudabilem ac universis fidelibus nimis desiderabilem fructum.]

56. [Haec sponte sua fecit ad tempus male, ut postea diu operari valuisset bene. Namque in quadragesima, quae [con]iunctionem^c predictam proxima sequebatur, cum a se abstinencia carnis et afflictione corporis sui decimacionem Deo acceptam offerre conaretur, dulci promissione a viro suimet propositum frangere rogatur. Illa autem ea ratione consensit, ut alia vice ab eodem exaudiri facilius potuisset. Quidam dicunt, eam in una carnem manducasse quadragesima, alii vero tres. Audisti^d nunc, lector, delictum eius;

* fol. 70^r. modo *considera fructum elegantem piae voluntatis illius. Laboravit enim pro conversione coniugis sui ac exaudita est a benignitate Conditoris sui, cuius infinita bonitate persecutor suimet studiosus respuit, dum crebro dilectae uxoris ortatu innatae infidelitatis toxicum evomuit et in sacro

* p. 784. *baptismate nevam originalem deterisit.¹ Et protinus caput (967).

suum et senioremem dilectum membra populi hactenus debilia subsequuntur^e et nupciali veste recepta inter caeteros Christi adoptivos^f numerantur. Iordan, primus eorum antistes², multum cum eis sudavit, dum eos ad supernae cultum vineae sedulus verbo et opere invitavit. Tunc congratulantur legitime^g coniugati, predictus mas et nobilis femina, illisque subdita omnis familia gaudet se in Christo nubsisse. Post haec peperit bona mater filium longe sibi degenerem et multarum perniciem genitricum, quem fratris sui nomine Bolizlavi^h appellavit, hunc inquam, qui in eadem primo latentem maliciam aperuit deindeque in viscera sevit, ut in sequentibus a me manifestum fit.]

57. (36.) [Sed cum mater eiusdem obiret³, pater eius unam sanctimoniam de monasterio, quod Calva dicitur⁴, Thiedrici marchionis filiam, absque canonica auctoritate duxit. Oda fuit nomen eius, et magna erat presumptio illius. Spreverat enim sponsum coelestem, preponens ei virum

* fol. 71. *militarem, quod cunctis aecclesiae rectoribus et maxime antistiti suimet venerabili Hilliwardo displicuit. Sed propter

a) et add. V. b) c add. T. c) conjunctionem V. d) Audistis D. e) subsequuntur I.
f) adoptivos D. g) legitime I. h) bolizlaum V.

1) A. 967 *Ann. Crac. vet. et Ann. cap.*, 966 *Ann. Pol.* Cf. Roepell, *'Gesch. Polens'* I, vierte Beilage, p. 622—626. 2) *Poznaniensis* 968—972; v. II, 22. 3) A. 977 *mortuam eam esse Cosmas (SS. IX) tradit.* 4) Kalbe oppidum ad fluvium Milde situm.

salutem patriae et corroboracionem pacis necessariae non venit hoc ad discidium, sed reconciliacionis continuæ remedium salubre. Namque ab ea Christi servitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam reducitur, vinctis catena solvitur reisque carcer aperitur; et ut spero, ei magnitudo perpetrati facinoris a Deo remittitur, cum in ea tantæ pietatis dileccio cognoscitur. Legimus autem, quod is frustra Dominum^a placare studeat, qui inceptae propositum nequiciae omnino prorsus non abiciat. Haec genuit viro suimet tres filios, Miseconem, Suentepulcum et ...^{b. 1}, cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta cum quibus fuit et proficua de quibus venit.]

992. 58.(37.) [[Sed]anno dominicae incarnationis DCCCCXCII^{o.c} regni autem tercii Ottonis ...^a prefatus dux iam senex et febricitans ab exilio hoc ad patriam^{**} transit², relinquens regnum suimet plurimis dividendum, quod postea filius eiusdem Bolizlavus³, noverca et fratribus^{***} expulsa excecatisque familiaribus suis Odilieno atque Pribuvoio⁴, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum solus dominaretur, ius ac omne fas postposuit. Duxit hic Rigdagi^d marchionis filiam, postmodum dimittens eam; ^{*et tunc ab Ungaria} ^{* fol. 71.} sumpsit uxorem, de qua habuit filium, Besprim nomine, similiter expellens eam. Tercia fuit Emnildis^e, edita a venerabili seniore Dobremiro⁵, quae Christo fidelis ad omne bonum instabilem coniugis sui mentem declinavit et^f immensa elemosinarum largitate et abstinentia utriusque maculas abluere non desistit. Peperit haec duos filios, Miseconem⁶ et alium, quem dilecti senioris sui nomine pater vocavit⁷; filias quoque tres, quarum una est abbatissa, II^a nupsit Hirimanno comiti⁸, tercia filio regis Wlodemiri⁹, sicut dicturus sum.]

*) Hoc loco in 1. rasura trium fere litterarum est; item in dextro margine pauca erasa sunt, in inferiore autem addidit N: X^o et VIII. Kal. Iunii. **) caelestem add. 2. ***) tribus add. 2.

a) domini D, corr. T. b) in cod. I et apud A. S. l. l. spatium relictum, quod in priore manus seculi XVII. nomine Bolizlaum suppluit. c) DCCCCXCII^o. d) ita T; rigdagi D. e) erminildis 2. A. S. f) et et I.

1) Tertium hunc Odae filium fuisse Wlodoweium (Wladiwoi) illum, de quo noster agit V, 23, primus Palacky, 'Gesch. Böhmens' I, 252 suspicatus est. 2) Annum 992 etiam habent Ann. Hildesh. et Ann. necrol. Fuld. 3) Boleslavus I. dux Polonorum 992—1025. 4) De nomine cf. Prebi-zlavus infra c. 64; woj, wojna = pugna, bellum. Conf. Wladiwoi V, 23. Mistuwoi II, 14. 5) De nomine cf. IV, 55 Dobrawa et VI, 11 Iaromir. 6) Mieczyslavum II. ducem 1025—1034. 7) Ottonem; cf. IX, 1. Quem eundem fuisse atque Besprim illum paulo supra dictum Roepell, 'Gesch. Polens' I, 164 voluit. 8) Ekkhardi marchionis filio; cf. VI, 33, VIII, 11. Nomen ei fuit Regilinde; v. 'Jahrb. Heinr. II.' I, 254 n. 5, v. Zeissberg, 'Kriege Heinrichs II. mit Bolesl. v. Polen' Wiener SB. LVII p. 431. 9) Suentopulco; v. VIII, 72.

59. (38.) [Inperatoris autem predicti gratia et hortatu gener Heinrici, ducis Bawariorum, [Waic]¹ in regno suimet episcopales cathedras faciens coronam et benediccionem accepit.

Nec sileo quoddam miraculum temporibus prefati cesaris Romae caelitus exortum. Nam cum ducis Herimanni milites monachorum sancti Pauli prata vi sua comprehenderent, suppliciter ab hiis sepe rogati discedere noluerunt. Et continuo nubes variae ascendunt, fulmina micant, terrorem dominicum monstrantes; tonitrus terribilis protinus subsequitur ac ex eorum numero optimos quatuor occidens caeterosque fugans pauperes Christi in [hoc] mundo non esse contemptibiles ostendit. Protector enim est talium

* fol. 72. mise*ricors Deus et hos honorantes* ac in necessitate sua

* p. 785. *exaudientes digna retributione provehit eorumque persecutores aut hic, quod levius habetur, aut in futuro, quod est gravius, punit.]

* man. D
al. temp.

60. [Cesaris eiusdem soror, Mahtild nomine, Herimanni comitis palatii filio Ezoni^b nupsit². Et hoc multis displicuit; sed quia id non valuit emendare legaliter, sustulit hoc unicus frater illius patienter, dans ei quam plurima, ne vilesceret innata sibi a parentibus summis gloria.

In temporibus suis Conradus, Suevorum ductor egregius³, (997). ac eiusdem frater Heribertus comes⁴ necnon Hodo inclitus marchio⁵, pro dolor! morte momentanea depressi^c sunt. (993). Sigifridus autem predicti marchionis filius in Nova urbe⁶, ubi pater suus requiescit, inter monachos diu in eodem habitu conversatus cucullam proiecit, laicalem suscipiens vestem⁷. Qui ab Ekkihardo abbate suo⁸ et Gisillero archipresule vocatus ad sinodum Parthenopolim^d venit et, quam-

a) honerantes D. b) ezone D. c) ita V; depressi D. d) parthepolim I.

1) Rex Pannoniae add. Ann. Sax. a. 999. Fuit Stephanus I. rex Ungariae (997—1038), qui Gisela Heinrici ducis et postmodum regis sororem in matrimonio habuit; cf. 'Jahrb. Heinrichs II.' I, 299 sq.

2) De quo cf. 'Jahrb. Heinrichs II.' I, Excurs IV (auct. Usinger); Mahtild diem supremum obiit a. 1025 Nov. 4, Ezzo a. 1034 Mai. 21.

3) Konradus I. dux Alemanniae (982—997), filius Udonis I. comitis († 949) et pater Herimanni II. supra commemorati, mortuus est 997 Aug. 20; cf. W. v. Giesebrecht, 'Deutsche Kaisergesch.' ⁵I, p. 669.

4) Cuius filii infra occurrunt Gevehardus (VIII, 49) et Otto (V, 24, IX, 7. 18).

5) Mortuus est teste Necrol. Luneb. Mart. 13; quod a. 993 accidisse v. Leutsch, 'Markgraf Gero' p. 136 probavit.

6) München-Nienburg oppido ad confluentem Salae et Bodae sito. 7) Cum Hodo in monasterio Nienburgensi a Thietmario marchione et fratre eius Gerone fundato sepultus sit et Gero Thietmari filius in marchia ei successerit, Sigifridus autem Hodonis filius invitus monachus factus sit, praeterea etiam Geronis nepoti Hodoni nomen fuerit, Hodonem fratrem Thietmari, sed non matrimonio legitimo genitum fuisse suspicor.

8) Abbate Nienburgensi 994—1017; cf. VIII, 65.

vis invitus, pristino habitu indutus iudiciali sententia duodecimus ipse sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romae simili sententia se in conspectu prefati inperatoris purgavit. Patres eorum spirituales plenum super se testimonium habuere; sed iudicibus, ut vereor, corruptis absque omni suimet culpa eosdem perdidere.]

61. (39.) [Memorare *etiam mihi libet Franconis epi- * fol. 72.
scopi Wormacensis brevem vitam, qui iuvenis ac omni pro-
bitate cluens cesari augusto placuit; et cum eundem suae
coniunctum familiaritati in divinis pollere sedulo vidisset,
(998). mortuo predictae civitatis antistite Hillibaldo¹, eidem succe-
dere fecit. Qui unum dumtaxat annum sedens in Italia
(999). obiit, ibidem sepultus².

Vellem libentissime, si umquam fieri potuisset, ut opti-
morum quorumlibet memoria per inutilium opera meimet
manuum presentibus ac posteris quadam novitate accepta
floruisset, ut hii omnes, etsi hoc non delectati, pro pietate
tamen sua apud Deum omnipotentem recordentur^a mei.
*Agnosco enim memet ipsum, et minus, quam debeo, ac in * man. T.
baculi fragilitate harundinei^b nil prorsus confidens iustus
suffragatoribus me peccatorem supplex committo.]

- (999). 62. [Voluit quoque imperator^c capellanos suimet Herponem
de Halverstidi ac Racōnem de Bremun episcopali gradu subli-
mare; et hiis in lecto ob infirmitatem validam iacentibus
pastoralem baculum dedit, sed uterque sine sacerdotali unc-
tione discescit³. Quid vero de hoc dicere possim, ignoro,
cum numquam de talibus aliquid legi vel etiam audiui.
Cognitor omnium Deus haec solus ordinavit et scire potest.

(40.) *Hii duo, quamvis pii, tamen inter episcopos non * fol. 73
debent ascribi, quia in benedictione hiis consortes non value- (fasc. 11).
runt effici. Razo^d autem iussu dilecti senioris sui ossa supra man. C.
dicti papae Benedicti, sicut ipse prelocutus est, de Hamma-
burg Romam reduxit. Namque pater venerabilis, domnus
inquam apostolicus, dum in exilio esset in Christi servitio
studiosus cumque adhuc aquilonaris haec pars optata pace
gauderet: 'Hic,' inquit, 'fragile corpus meum debet resolvi;
et post haec omnis^e ista regio gentili gladio desolanda feris-
que inhabitanda relinquitur, et ante translationem meam

a) recordarentur D. b) harundel I. c) impator primo T, quod ipse corr. d) Raco C,
corr. T. e) I add. T.

1) Qui sedit 979—998. 2) A. 999 Aug. 27; cf. Vitam Burchardi epi-
scopi Worm. (1000—1025), qui frater Franconis fuit (SS. IV, 829—846).
999 Aug. 28 exhibent Ann. necrol. Fuld. 3) Erpo Franconis successor
electus iam tertio die, Razo in itinere ordinationis accipiendae causa
ad imperatorem suscepto Curiae eodem anno mortuus est. Cui Burchardus
successit; cf. Vitam eiusdem l. c.

[non videbit] indigena pacem firmam. Quandocumque vero domi resideo, apostolica intercessione paganos quiescere spero.]

63. (41.) [In tempore prefati cesaris multi obiere pii, quorum vitam ignoro ac propterea de hiis sileo. De quorum numero quaedam cometissa, nomine Cristina^a, predii suimet, quod in Stuiw^b civitate¹ habuit, magnam partem sancto tradidit Mauricio in Magadaburg. Haec vitae huius celerem cursum [cum] in Christo vivens pertransiret, VIII. Id. Marcii² ad diu optati thalamum sponsi gaudens venit; Mart. 8.

* fol. 78^v. quod Gisilero archipresuli^c [tunc] Parthenopolitano *in Quidilingeburg tunc moranti sic manifestatum est. Apparuit ei quidam vir, dicens ei: 'Scisne, quod omnis milicia caelestis exercitus se preparat ad adventum Christo fidelis animae ac ad condignam susceptionem talis sponsae? Iam enim venit ad remunerationem atque ad aeternae mansionis beatam spem.' Qui cum evigilaret, Waltherdo tunc preposito primitus innotuit; et cum is *venerabilem matronam ex hac luce eadem nocte, qua haec visa sunt, migrasse mox audiret, seniori refert et visionem suam dixit esse completam. Haec bona quaeque conscientiae tegens secreto suae fuit caeteris matronibus^d, quae apud modernos^e sunt, longe dissimilis, quarum magna pars menbratim^{*} iniuste circumcincta, quod venale habet in se, cunctis amatoribus ostendit aperte. Cumque sit in hiis abhominatio Dei et dedecus seculi, absque omni pudore coram procedit** speculum tocius populi. Turpe est ac nimis miserabile, quod peccator unusquisque non vult delitescere^f, sed ad irrisorem bonis et ad exemplum malis presumit procedere.] cf. Pers. I, 3.

64. (42.) [In diebus illis nupsit Mahtild sanctimonialis, filia Thiederici^g marchionis, cuidam Sclawo, nomine Prebzlavo³. [Quae post] a Brennebrugiensis^a iniusto provi^{sore} civitatis Boliliuto^{1,4} capta in tantum constricta est, ut neque dominicam nativitatem nec aliam sollempnitatem vel ieiunio congruenti prevenire vel festivis celebrare gaudiis potuisset. Ubi quendam puerum genuit, quem lugubriter educavit, posteaque tantae solutionem miseriae [et abbraciam

*) pro iniuste — cunctis haec exhibet 2: inhonesta circumcincta turpitudinem suam, quasi eam venalem habeat, cunctis.

**) procedit et, unde verecundari deberet, irreverenter in spectaculum totius populi ponit 2.

a) cristana C, deleta a T superscripsit i; deinde radendo alqs. corr. cristina. b) stuii C, v add. T. c) archipresule C. d) matronis V. e) modernas C, corr. T. f) ita V; delitescere C. g) prius e etasum i. h) brandeburgensis V. i) ita I, neque quicquam mutavit; bolibuto L.

1) Stoeben villa Thuringica non procul a Camburgo ad Salam. URS.
2) Ex Necrol. Merseb., ut videtur. 3) De nomine cf. IV, 58 Pribuvoius, et IV, 45 Boleslavus. 4) De quo cf. supra IV, 22.

in Magadaburg]¹ indigna percepit. Cuius vir [antea]^a a confratribus geminis Ugione ac Ufficone V. Kal. Ianuarii occubuit². Huius frater, Liudulfus nomine, deposito clericatu arma sumens ultricia multum nocuit nostris, captus autem a cesare iterum restitutus est gradui pristino.]

65. (43.) [In temporibus predicti caesaris fuit in urbe Parthenopolitana quidam decanus, Hepo nomine, hilaris homo et valde utilis in monasterio et maxime in choro. Qui cum iam senex et in cunctis actibus suis maturus esset, paralisi subito percussus obmutuit; sed summi medici psalmos optime potuit cum confratribus canere; ad caetera vero parum valuit aspirare. Et in hac mirabili re laudanda virtus Christi cognoscitur, quae servienti^b sibi fideliter vires suggerere in multis approbatur. Sed cum venerabilis pater in relicto habitu monachico se nimis peccasse facta confessione [tunc] in^c gemuisset idque ortatu fratrum in receptione eius^c * *fol. 74.*
Jan. 5. dem emendare voluisset, non longe post Nonas Ian.³ obiit, sepultus ad sanctum^e Iohannem cum caeteris confratribus, cum quibus vivere deberet, si sic humana fragilitate fieri posset.]

66. [Predictae autem custos ecclesiae Ekkihardus, cognomine Rufus, arte grammaticus et tunc magister scholae, cum in una dierum altare magnum et aureum gemmisque optimoque ornatum electro, si aliquid in eo deesset, considerare voluisset, ex inproviso ab eodem deprimitur; et ex hac collisione tardatus pecuniam suimet diu congregatam larga manu distribuendam Waltherdo commisit preposito et post
Sept. 4. paucos dies II. Non. Septembris spiritum fidelem exalavit⁴. Quem non in aliqua re accuso; sed hoc veraciter scio, quod, si quis sanctum offendit Mauricium, dampni subsequentis^d non ignoret periculum. * Huius thesaurum quidam iuvenis^e * *man. T.*
instinctu^e diabolico cum nocte tenebrosa furari voluisset in primoque aditu trepidare incipiens desistere iam studuisset, ut ipse post retulit, vocem quandam ad haec audacter^f agenda exortantem audivit. Sed ille miser sumpta ibidem corona celeriter in ipsa est captus^g fractisque cruribus rotae superpositus.]

67. (44.) [*Nec lateat te lectorem cuiusdam fratris mei^h * *fol. 75, man. C.*
constantia Huswardi; ad quem iuxta [me tunc] dormientem

a) ita T; post hęc C. b) servientibus C. c) sanctam C. d) dampnis sequentis C, corr. T. e) institui primo T, postea idem add. no. f) fiducialiter primo T scripserat, postea idem corr. audacter. g) ecclesia add. A. S. a. 999.

1) Abbatiam S. Laurentii in nova urbe Magdeburg, cui antea Brigida, libro primo memorata, praefuerat. KIND. 2) Necrol. Luneb. 3. Kal. Ian.: Prebeszlaus frater noster. 3) I. e. non longe post, scil. Nonis Ian.; Necrol. Magd. Ian. 5. 4) Inter annos 995—1002; cf. supra c. 24. Diem habent Necr. Mers. et Magd.

cum diabolus, insidiator noster callidus, in nocte crebro accederet ac prope eum iacendi locum frustra peteret, ad ultimum, ut sibi pro accipienda mercede voluisset servire, suppliciter rogavit. At ille pius votique non inmemor dominici, ut promissum sibi premium inprimis ostenderet posteaque responsum suimet perciperet, postulavit. Tunc is: 'Consimili,' inquit, 'bravio¹, quo meum in occidente nuper ditavi ministrum, te mihi consensurum remunerabo.' Auditis tali-

* p. 787. bus alloquiis pres^biter hic venerandus, ut sepe antea consueverat, signo sanctae crucis et increpacionibus asperis hunc effugavit; cumque in occiduis partibus quandam clericum ob criminis sui magnitudinem laqueo suspensum esse conperiret, nobis omnibus et antecedens [ac] consequens intimavit. Et mirum est, cum omni dominica die ad dormitorium [illud] Christi crux vera portaretur, ille malignus talia facere est ausus. * In illo itaque anno predictus frater,

victor, ut spero, effectus ac de commissis penitentia ductus, VII. Kal. Martii² seculare periculum evasit. Quem agonizantem mater sua, Berhta nomine, [iam] decrepita consolatur, geminum patienter ferens dolorem. Namque tunc erat annua dies filii suimet Bevonis, optimi militis, cui prius oculos abstulit marchio Ekkihardus.] Febr. 23.

68. (45.) [Nec taceam Merquardi visionem confratris nostri. Hic, ut ipse mihi gemens retulit, ductus est in cimiterium commune, ubi sepulchrum nimis incensum vidit, et a ductore suo sic allocutus est: 'In hanc ardentem tu debes cito proici foveam; et Rodulfus te sequi deberet, ni modo in limine Ludgeri^a conversus staret.' Ambo enim hii fuerant monachi in monasterio confessoris predicti, qui locum hunc, Helmanstidi [vocatum]³, proprietate^b sua construxit tempore Karoli imperatoris magni, frater Hildigrimi, Cathelauensis episcopi sanctaeque Halverstedensis aeccliesiae rectoris primi, quam tenuit XL et VII [annos], discedens ab hoc seculo, regnante tunc Luduvico imperatore pio, dominicae incarn. DCCCXXVII^o anno⁴. Liuderus^c autem primus 827. Mirmingerdęvordensis aeccliesiae pastor a Carolo caesare effectus est *et optime ordinata suimet parrokia et loco Wurdunun⁵ ex propriis constructo impensis anno dominicae [incarnationis]^d DCCCXVIII^o premium caeleste recepit⁶. Post 808(809).

* fol. 76. effectus est *et optime ordinata suimet parrokia et loco Wurdunun⁵ ex propriis constructo impensis anno dominicae [incarnationis]^d DCCCXVIII^o premium caeleste recepit⁶. Post 808(809).

a) g add. T. b) pietate C, corr. T. c) Liudigerus V. d) deest in codd.

1) I. e. brabeo, praemio. L. 2) Necrol. Magd. 3) Helmstedt oppidum. 4) Ex Ann. Quedl. 781 et 827. Catalaunensi episcopatu Hildegrimus praefuit c. 804—809, Halberstadensi 809—827; cf. Abel, 'Karl d. Gr.' I, p. 290 sq. 5) Werden ad fluvium Ruhr prope Essen. 6) Ex Ann. Quedl. a. 809.

814
Jan. 28.

quem predictus imperator* nil nisi quinos vixerat annos, emittens spiritum V. Kal. Febr.**, LXX° primo etatis suae anno, regni autem XLVII°, imperii vero XIII^o1. Predictus autem presbiter in* hoc anno, quo haec vidit, habitum [resumere⁵] pristinum et obedientiam vovit et non longe post XVIII. Kal. Mai. obiit². Haec quae de confratribus meis dixi^o non arguendo, set potius, ut cauti simus et bonos imitaturi, obsecrando locutus sum.]

Apr. 14 (16).

69. (46.) [Regnante tertio Ottone Albi³, filius Guncellini⁴, a satellite suo in quadam silva ob inutilem causam occisus est. Cuius comitatum cum beneficio iuxta Mildam iacenti Gisilerus archipresul accepit. Huius camerarius et confrater meus Gunterius^o, mortuo Dodone Asanbruniensis aeclesiae episcopo⁵, carus imperatori et sepe fideliter serviens, Italiam venit. Cumque ibidem clementer susciperetur et in omnibus exaudiretur, in sequenti nocte vidit Christi martires Crispinum atque Crispinianum ad se venientes et, si suum vellet accipere episcopatum, [interrogantes]. Quibus cum responderet: 'Si Deus vult et vobis placet,' perfixus est ab * fol. 76°. hiis duabus hastis; et [mox] evigilans nullatenus per semet ipsum potuit exurgere. Crastino autem caesar ut eius infirmitatem comperit, fidele promissum^f complevit. Post haec idem convalescens domum rediit acceptaque consecratione

Nov. 24.

cum magno dolore vixit pene IIII annos⁶, VIII. Kal. Decembris⁷ haec mutans temporalia in aeternaliter manentia. Nescio, si quid^o Deo vel sanctis martyribus suis in eo displicebat. Hoc vidi et de caeteris audivi, quod vir iustus et bene timoratus fuit, mitis et castus et, sicut hii, cum quibus modo requiescit, asserunt, plurimum nunc valere apud Deum, ut signis probatur in multis. Ego hoc veraciter scio, quod reum non bis vindicat Deus in id ipsum.]

70. (47.) [*Predictorum vero reverentiam martirum in * man. T. libris antiquioribus satis lucentem, lector, ut a me cognoscas, unam rem profero, quam frater meus Brun, in nova educatus Corbeia et eiusdem altaris servus, de priorum relatu

*) Karolus sanctus add. V.

**) in octavo Agnetis add. V; idem in margine: Translatio sancti Karoli est VI. Kal. Augusti.

a) an hoc C, quod ex duplicatione vocis anno a scriba male audiat ortum esse apparet; in corr. T. b) in loco vacuo add. T. c) dixi C, corr. T. d) guncellino ab C. e) i erasum I. f) promissum I. g) qd I.

1) Ex Ann. Quedl. a. 814. 2) Necrol. Mers. et Magd. Apr. 15.
3) Fortasse Aluui dictus in Necr. Mers. Dec. 17. L. 4) Guntherii marchionis († 982), ut videtur. 5) Qui sederat 978—996; cf. Erhard, 'Regesta histor. Westf.' I. 6) Maior fides Annalibus necr. Fuld. habenda est, qui eum a. 998 mortuum esse referunt. 7) Necrol. Mers. et Magd.

suorum mihi indicavit. Tempore predicti abbatis Liudulfi¹ in omnibus bonis admodum memorandi erat quidam iuvenis confrater suus et regularis monachus; qui cum in sibi commisso tunc moratus officio supranominatorum reliquias martirum solito more secum *veheret incurioseque tractaret, persensit in poena celeriter subsequenti, quod peccavit in martires *Christi. Namque moritur carnaliter, qui sanctis Dei servire neglexit spiritualiter. Et* ut hoc predicto abbati innotescerent*, ante ianuas aecclesiae exeunti illo^b nocte obviaverunt. Quos ut primum aspexit, timore magno percussus substitit silentiumque servavit. Cui protinus talia dicunt: 'Cur non interrogas, pater, qui simus vel ob quam rem huc venissemus?' Qui cum retulisset eis, quod non auderet, audivit mox ab illis nomen eorum et causam et quod hoc inultum non relinqueretur. Discedentibus autem hiis, abbas confratribus suis haec indicavit dicens: 'Mortuus est ille iuvenis, qui in nostra nunc erat obedientia, de incustodita^c sanctorum, quos secum habuit, reverentia. Heu mihi talia umquam consentienti!' [Et] non longe post venit nuncius, qui haec vera esse affirmaret et corpus [eiusdem] adduci intimaret.]

71. [Venerabilis autem vir nec huic obviam exire^d voluit nec fratres more solito illud suscipere sinist; sed iratus ad truncum^e talia fatur: 'Quare tu proterve eos, qui cum unigenito^f Dei vivi filio cum honore *habentur magno, neglegenter tecum ducere vel post tale facinus huc ausus es *absque supplicii interventu ullatenus venire?' *Decanus^g autem defunctum fratrem pro possibilitate sua excusans tale a patre suo responsum accepit: 'Mi frater amate, scis, quae servus ad oculum in tuo conspectu is egerit; quid vero absentia-liter fecerit, ignoras; ego autem optime perpendo**, qui hunc in tormentis gravibus nunc intellego. Et modo nostrorum intercessionem patronorum supplex peto, ut per hos divina pietas mihi innotescat, quando ei a se laxato mihi liceat peccatori absolutionem facere et communionem dare. Asperum nimis est eculeo^h recalcitare et hominibus indecens irata maiestate indulgentiam exhibere.' Post hanc vocem pius abba ad oratorium, speciale suimet in rebus anxiis asilum, nudis pedibus venit et more solito in se et aliis humanam

Act. ap. 9, 5.

* ipsi martyres sancti *add. 2, A. S.*

** et intime ingemisco *add. 2, A. S.*

a) et innotescerent *E, corr. T.* b) illi *V.* c) in *E, quod correxit T superscripto custodi. Hinc V effecit: de neglecta custodia s. q. s. h. et r.; A. S. a. 990 habet: ob incustoditam s. q. s. h. reverentiam.* d) exhibere *E, h puncto deletum.* e) tractum *E, corr. T; truncum corporis 2, A. S. l. l.* f) unigenitus *E, corr. T.* g) haec scripsit *D, sed non prius quam fol. 184-191.* h) eculeo *2. A. S. l. l.*

1) *V. supra II, 18; III, 3. 9.*

fragilitatem deflens placavit Deum et solvit reum; et protinus cum multis gratiarum accionibus exurgens divina potestate coram fratribus cunctis defuncto crimen remisit et corpori aeclesiae communionem ac sepulturae dedit.]

72. (48.) [Nunc, lector, audisti de contemptu sanctorum gravem poenam; modo accipies de amore continuo salubrem medicinam. Fuit olim sub tempore Godescalci* *abbatis¹ * fol. 78. quidam monachus nomine Alvricus, cui in capite [suo] multum nocuit migranea, quae duplex est, aut ex gutta aut ex vermibus.* Sed cum eundem iam poene deficientem confratres custodirent, casu accidit, ut singulariter egredientes hunc dumtaxat solum relinquerent. Tunc e cloaca egressi sunt demones, libros speciales in manibus habentes eorumque^b lectione gravi infirmum de suis actionibus inscriptis in vanum terrentes. Namque inclitus Christi martir Vitus ilico ingressus eisdem^c fugam manu indixit et iuxta eum stans consolatur eum et, quis esset, protinus ei intimavit ac data benedictione surgere eum iussit et haec mandata predicto abbati celeriter deferre: *Videsis^d, ut tot ammoniciones nostras sic incuriose non * man. C. accipias, ne in posterum vacua lamentacione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens mihi eris, a Deo contempneris et [te]^e adhuc superstite alium in tua sede dominum videbis.** Haec, ut puer^f sanctus per monachum egrotantem prenotavit, abbas negligens^g postea persensit². Inde bonorum crebros hortatus hominum servare, consilium nimis est salubre; quanto magis horum, qui merito suimet inter filios Dei feliciter *computati voluntatem eius sciunt in * fol. 78, p. 789.

*) *Sequentia ita exhibet 2., cum quo A. S. a. 891 convenit:* Cui pro remedio ostensum est a quibusdam, ut secari in capite debuisset, quod et factum est, sed de die in diem dolor augebatur in tantum, ut iam desperaret. Sed — casu accidit ut singuli e. h. d. s. iacentem r. Tunc e cloaca vidit septem demones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes XXXVI. Septimus vero immense magnitudinis volumen gestabat et sedens lectione eius gravi infirmum de suis actionibus, quae ab infancia vel cogitando vel loquendo vel operando usque in eam horam umquam gesserat, in vanum terrebat. Preciosus namque martir Vitus, veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, e templo celle, in qua eger iacebat, contiguo procedens ingreditur et inmundae turbe fugam manu indixit.

**) *Codex 2 pergit:*

Dixerat hec astans et mox disparuit infans.

Hec autem ut preciosus martir, puer inquam Vitus, p. m. e. denunciavit, a. n. p. p. Nam ei adhuc viventi suppositus est ipsius rogatu venerabilis abbas Bovo, vir omni laude dignissimus. Hinc igitur bonorum c. h. h.

a) c erasum I. b) que erasum I. c) easdem D. d) sis erasum I. e) add. V.
f) vir C; puer T. g) negligens radendo alqs. corr.

1) *Corbeiensis* 890—900, † 913. 2) *Depositus enim est a. 900.*

eventu* futurorum. Quicumque temerarius sapienti non ininitur consilio, videbit, quis^b sit in semet ipso. De talibus plurima habemus exempla, quae imitatores suos ad elaboratum perducunt bravium, cum veniunt ultima.]

73. (49.) [Augusto sepe memorato Gisillerus archipresul multum carus fuit, quod Ekkihardum marchionem primo latenter momordit posteaque paululum emersit, cum hunc in omnibus sibi priorem esse non sine gravi dolore persensit. Interim predicti comitis* subditi quoddam furtum in oppido Goresin dicto¹ fecere, quod nostri protinus inultum non reliquere. Namque eos coram suis compvincialibus accusatos laqueo suspenderunt, quia hoc prefato seniori, ut iustum erat, innotescere non noverunt. Ob hoc furor comitis nondum extinctus accenditur^c, et miles eiusdem haec ad vindicanda armari iubetur. Rambaldus^d ab eo unice dilectus collecta multitudo grandi predictam circumdedit villam virosque omnes cum bonis, quae possederant, capiens secum abduxit ad urbem suam. Nec ullum ex hiis solverat, nisi quem precium grave postea redimerat. Qualiter autem tale facinus reconciliaretur, nostros id mihi conquerentes cum interrogarem, nullam subsequi emendationem ab hiis audivi et graviter ingemui. Si in hac provincia aliquid valeret lex divina, non sic insaniret secularis potentia^e. Dico enim presentibus atque futuris, quod non potest haec causa senescere vel sine sacerdotali districtione finire legitime. Unusquisque potest, in quantum velit, tacere, sed successori suo indiscussam rationem nequaquam valet abalienare; et in quocumque loco^f aliquid^g tale oritur, ibi canonica auctoritate finitur. Si consentiret^h voluntas coepiscoporum, sicut legitur in actibus apostolorum, non sic corroboraretur pertinax presumptio iniquorum. Cum aliquis ex numero illorum recte impugnatur, ab alio, quolibetcumque id fieri potest modo, defenditurⁱ; et non est hoc excusatio, set ad multum deteriora quaedam iniusta sibi in posterum nocens confortatio. Ergo redeant ad unanimiorem, qui fideliter credant in unitatem, ut eo fortius confundant venenatam perversorum conspersionem. Et haec dicta sufficiant.]

* fol. 79. 74. (50.) [Nunc autem de quodam confratre^k meo, nomine Conrado, pauca loquar, ne^l sit apud me in aliqua

*) ek (= Ekkihardi) add. V.

a) in eum futurorum C, corr. V. b) quis I. c) accenditur I. d) ramboldus radendo alqs. corr. e) potentencia I. f) loca C. g) aliqd. h) sicsentiret C; si essentiret corr. V; si consentiret I. i) descenditur C, corr. V; cod. 2 vero ita hunc locum emendare studuit: impugnatur ab aliquo episcoporum, quocumque modo id fieri possit, ab aliis descenditur illi, et hoc non est compassio sed etc. k) confratres C, confratres corr. V. l) ni I.

1) Gr.-Görschen prope Lützen.

oblivione, qui proximos suimet dilexit divina iussione. Hic archiepiscopi Geronis¹ avunculus fuit, et ad peragendam iugem Christi servitutem^a, ut in homine potest fieri, voluntas atque efficacia in eo pariter convenit. Audivi namque ab eodem sepiissime, quod, postquam aliquid cantando vel legendo publice conplevit, iterum se id facturum studiosus optavit. Numquam inobediens prepositis suimet erat, sed eos caritate continua^b cum ceteris confratribus subiugaverat. Sed tam venerabilis persona caesari predicto ubi primo fit nota, mox ab illo efficitur amata propinquitatque suimet coniuncta. Hunc, ne dignitatem optatam et ab augusto sibi propositam perciperet, mors inmatura inedit eundemque ab hac luce^c V. Kal. Septembr.² abstulit. Hic genitus in Saxonia pausat in Italia, quem filium spirituales flet Parthenopolis inclita.]

Aug. 28.

75. (51.) [Quam egregios proceres in hac urbe vidi, quorum laudabilem vitam pro debito nec sum imitatus neque memoriam eorum post solutionem carnis^a assequutus. Heu^{* fol. 80.} me misero^d! qui tot tantisque immerito sum coniunctus in fraternitate, sed longe dissimilis existo in condigna conversacione. Ego in peccatis iam pene mortuus, ut spero, vivam in lucido conspectu Dei eorundem meritis refocilatus; quia etsi in hoc seculo parum boni operatus sum, tamen defunctorum semper memor sum. Voluntas mea interdum bona est; sed quia eidem vires aptas suggerere^e non studeo, parum prodest. Semper me accuso, sed sicut debui reatum non solvo; sumque ideo in omnibus corrigibilis^f, quia me non converto ad eum, qui est super omnia laudabilis. Agnosce, lector, *procerem*^g, et videbis in me parvum homuntionem, maxilla deformem leva et latere^h eodem, quia hinc olim erupit^{* p. 790.} semper turgescensⁱ fistula. Nasus in puericia fractus ridiculum de me facit. Idque totum nil questus essem, si interius aliquid splenderem. Nunc sum miser, nimis iracundus et ad meliora inflexibilis, invidus, subsannans alios, ipse deridendus, nulli pro debito parcens, *glutto* et simulator, avarus¹ et detractor et, ut haec² convicia merito illata concludam, peior sum, quam possit dici vel ullatenus estimari³. Unicuique sit fas non solum muttire^k, quin potius in aperto^l, quia peccator sum, dicere, et post correptionem fraternam congruit suppliciter orare. Multi a populo laudantur, nisi pauca res eis obstaret, quod inter optimos haberentur; et

Inv. Sat. VIII, 26.

Pers. Sat. V, 112.

* fol. 80.

a) ita V; servitem C. b) continuo C, corr. T. c) lucē 1. d) miserum V. e) ita V; suggere C. f) incorrigibilis 2. g) proceritatem V. h) ita V; turgescens C. i) verba avarus — estimari in 1. crasa sunt; exstant tamen in cod. 2; ubi ad finem legitur: q. d. p. v. estimari. k) muttire C, correxisse T videtur. l) apto C; apte V.

1) Magdeburgensis 1012—1023; cuius parentes Dedi de Wodeneswege et Elicam fuisse Ann. Saxo a. 1023 et Gesta arch. Magd. c. 18 ex antiquiore quodam fonte referunt. 2) Necrol. Magd.

quia verum est, hominibus de perfectione iusta nimis deesse, quid^a prodest de inferioribus hiis tale quid^a promulgare? Omnis laus in fine canitur et mortalis conversacio igne probatur.*]

* fol. 81
(fasc. 12),
man. A.

- 5 Heinricus scandit, postquam puerilia vicit,
Ardua virtutum cretus^b de stemmate regum.
Huic pater Heinricus dux et genitrix erat eius
Gisla, suis meritis aequans vestigia regis
Conradi patris, Burgundia regna tenentis.
Nutrit preclarum Wolfgangus presul¹ alumnum,
Qui sequitur dominum toto conamine Christum.
Postque necem patris ductor successit² herilis
Eius et imperium longe spectat quoque clavum³.
*[Maxima^c pars regni Sclavo vastata crudeli
Multum laetatur, quod ab huius pace potitur
Sedibus optatis iustoque⁴, rapacibus altis⁵
Prorsus depulsis ac dira lege sedatis.
Inflatos omnes contra se deprimit hostes,
15 Demulcens socios iocundo fame cunctos^d.
Si quo deliquit modicum, statim respiscit
Fructibus ac dignis curabat vulnera carnis.
Utilis aecclesiae cunctis miseratur ubique.
Mersburg, si scires huius pia vota, sitires
20 Adventum tanti rectoris et inclita Christi
Munera laudares condignaque premia ferres.]***

Verg. Aen.
VI, 203.

* fol. 81',
man. A.

LIBER V.
1. (1.) *Largifluus divinae pietatis respectus, humanae necessitati non nostri merito, sed suae miserationis munere gratuito superhabundans, fidelium corda suorum ad laudis amorem suae et ad referendas ei grates accendit ac me, stultum ingenio, prepeditem eloquio ac in omnibus negligentem^e et nimis ociosum, bonos^f in hoc imitari compellit. Magnus^g est enim Deus, ut Davit testatur, et laudabilis valde; Psalm.95,4.

*) In hac pagina, cuius dimidia pars inferior vacua relicta est, manus aliqua posterior s. XI. a ceteris omnibus, ut videtur, diversa haec adiecit, quae postea erasa sunt: Uirgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos mites fac et iustos.

Incipit prologus lib. quinti add. 2.

**) Inc. lib. quintus 2.

a) qđ I. b) natus V. c) versus tres, qui proximi sequuntur, in rasura leguntur, unde apparet haec esse postea inserta. d) cunctos primo T, quod ipse correxit. e) negligentem radendo alqę corr. f) bonis A, corr. T. g) Maguam A, corr. T.

1) Ratisbonensis 972 — 994. 2) In ducatu Bavariae a. 995. L.
3) I. e. gubernaculum regni. L. 4) I. e. iustitia. L. 5) Homi-
nibus superbis et rapacibus. L.

2. *Macc.* 7, 28. *cuius sapientiae numerus non invenitur ullus, qua omnia ex nichilo creavit hominemque solum dumtaxat conformavit.* Qui dum talia inmemor beneficiorum* non perpenderit, iumentum in suo stercore computrescens iuste appellatur. Sed quicumque hoc verbum *gnoti saucton*^b, in superliminaribus templi antiquitus notatum, intra se memoriter retinere omniaque, *Coloss.* 3, 17. *quae in verbis seu operibus facienda sunt, in nomine Domini,* ut sanctus ammonet Paulus, satagit implere, ille est, qui a *Matth.* 20, 2. *patre Deo in filium optatus denario,* quamvis tarde veniat, remuneratur *diurno*. Haec ego considerans, quia retributione condigna sanctae Trinitati* et individuae unitati respondere* *p. 791.* nullatenus valeo, sancti Iohannis baptistae intercessionem, *ut corde et corpore ad hoc idoneus reddar, supplex efflagito. * *fol. 82.*

2. De temporibus autem hiis, in quibus respexit Deus aecclesiam nostram obprobriumque eius auferre dignatus est, laeciori mente et laeciori stilo scribere pietatemque ducis Heinrici summa preordinatione^c in regnum electi conor regere. De quo post mortem imperatoris cuidam venerando patri revelacione divina sic dictum est: 'Recordaris, frater, qualiter cecinit populus: *Deo nolente voluit dux Heinricus regnare?* nunc autem debet Heinricus [divina predestinatione] regni curam providere.' Omnia, quae ad divina vel humana pertinebant, hunc pre caeteris^d sibi tunc contemporalibus, nollent, vellent, ad regnum promovebant. Sed quis ex nostra regione ei obesset scrupulus, paucis iam prescribens, occidentalium iniquam presumptionem neque consilio neque prudentia neque fortitudine contra Deum valentem enucleabo. *cf. Prov. 21, 30.* 1002. 3. (2.) Herimannus^e, Alamanniae et Alsaciae dux, timoratus et humilis homo, a multis, quibus lenitas eius placuit, seductus contra Heinricum se armavit^f. Theodericus vero Liuthariorum^g dux², vir sapiens et militaris, quo se pars populi maior et melior inclinaret, securus expectabat. Interim* *fol. 82.* patruus meus, de quo superius memoravi³, profectus occulte ad Bavanberg cum avunculo suo Ricberto⁴, quem a comitatu suo imperator deposuit Liudgeroque⁵ Arnulfi presulis⁶ militi dedit, gratiam ducis⁷ ac spem retinendi et augendi beneficii, quamquam⁸ servato adhuc sacramento manus eidem non

a) ita V; beiciorum A. b) gnotis saucton I. c) divina predestinatione A, corr. T. d) ceteris I. e) i erasum I. saepius. f) luth. radendo alqs corr. I. g) quam I; quamvis A. S. a. 1002.

1) *Conf. supra IV, 54.* 2) *Thiedricus I., filius Friderici I. († 978), dux Lotharingiae superioris (978—1027).* 3) *Marchio Liutharius; v. supra IV, 38. 39. 52.* 4) *Filio Brunonis comitis Arneburgensis, de quo v. Hirsch, 'Jahrb.' I, 455—56, 'Neue Mittheil.' XVII, 38—40.* 5) *Qui in charta a. 1022 Dec. 5 (Stumpf 1795) comes in pagis Derlingowe et Harthegowe occurrit.* 6) *Halberstadensis 996—1023.* 7) *Sc. Heinrici.*

applicuit¹, tamen cum sui nepotis Heinrici² auxilio adeptus*. 1002. Huius consilio dux quendam militem ad civitatem, quae Werlu dicitur, ad neptes suas, consorores Sophyam et Ethelheidam³, et ad omnes, qui tunc ibi convenerunt, regni primates^b misit. Qui omnibus in unum collectis legationem suam aperuit auxiliantibusque domino suimet ad regnum bona plurima promisit. Cui mox a maxima multitudine vox una respondit, Heinricum Christi adiutorio et iure hereditario regnaturum; se paratos^c ad omnia, quae sibi umquam scirent esse voluntaria. Hocque dextris manibus elevatis affirmavit.

4. (3.) Ekkihardus cum suis, quia praesens non erat, simulata tunc paciencia hoc pertulit, quia quicquid peccatur a multis, ut scriptura testatur, inultum est. Vespere autem iam facto, cum prefatis dominis* in magna domu^d sedilia * fol. 83. * auleis ornata et mensa esset variis cibis referta, Ekkihardus eandem preoccupans cum Arnulfo episcopo et Bernhardo duce ibi epulatur. *Ante ruinam enim exaltabitur cor et ante gloriam humiliabitur.* Quod mentem consororum prius tristem caeterosque complures, qui interfuere, multum commovit; renovaturque in eundem odium diu celatum, sed cito, pro dolor! finitum. Namque cum predictus marchio omnia aliter, quam [um]quam^e speraret, ibi provenire prospexisset, optimum duxit, ut occidentales visendo regiones Herimannum ducem cum caeteris optimatibus de rei publice suique commoditate alloqueretur. Salutatis postera die suis familiaribus inimicisque caute notatis cum Bernwardo^f antistite^g Hillinishem^h venit, ubi ut rex suscipitur honorificeque habetur.

Prov. 18, 12.

5. Deinde ad Pathelbrunnanⁱ pergens clausas invenit portas et iussu venerabilis Retharii presulis⁴ intromissus primo ecclesiam causa oracionis intrat postque ad domum, ubi episcopus cenabat, veniens caritative susceptus est. Ibi tunc interdictum^k est huic, quod colloquium in Diusburg⁵, cuius gratia huc venerat, fieri nullo modo potuisset. Insuper animadvertit, *multum displicere antistiti¹ de incepto eius inconvenienti. Et propter hoc abiens, cum ad Northeim, Sigifridi comitis curtem, veniret, diligenter susceptus est

*) dominabus s. (= Sophia) et e. (= Ethelheidis) V; quae in cod. 2 non inveniuntur.

a) supplendum cum A. S. L. L. est. L. b) primatis A. c) paratos A. d) domo V.
e) quam quam pro simplici quam scr. A, quam umquam postea corr. T. f) n a T additum denuo eratam est. g) antiste A, corr. V. h) Hildenshem V. i) l a T additum denuo eratam est. k) inter eratam 1; interdictum 2, dictum A. S. l) antisti A, corr. T.

1) I. e. sacramento Werlae iurato (IV, 52) fidelis Liutharius Heinricum nondum regem agnovit. 2) Schwoinfurtensis; cf. infra c. 14. 3) Filiae fuerunt Ottonis II. imperatoris, fratruelis scilicet ducis Heinrici rixosi L. 4) Episcopi Paderb. 983—1009. 5) Duisburg.

1002. atque, ut ibi pernoctare vellet, rogatur. Intimaverat huic occulte domna Ethelind cometissa*, quod Sigifrith et Benno, senioris suimet filii, cum confratribus Heinrico et Udone¹ aliisque conspiratoribus suis *de nece sua positis tractarent * p. 792. insidiis, suppliciter efflagitans, ut aut ibi usque in crastinum maneret seu alio diverteret. Talia comes benigne suscipiens propositum itineris propter eos interrumpere nequaquam posse nec velle respondit. Inde protinus discedens caute suos per omnem diem hanc circumspexit et, ut optimus erat miles, ne terrentur, ammonuit. Quod eminus hostis e latentibus insidiis considerans, quia non utile sibi tunc videbatur, distulit et sequenti nocte inceptis persistere dextris confirmavit.

6. (4.) Pervenit autem comes ad locum predestinatum^b, qui Palithi^c dicitur; et facto vespere comedit et in lignea caminata cum paucis^d dormitum ivit. Caeteri vero quam plurimi in proximo quiescebant solario. *Quos cum sopor * fol. 84. oppido lassos gravaret, inimica manus incautos opprimens invasit comitemque clamoribus immensis excitatum a lecto celeriter surgere compulit. Is vero braca suimet et quibuscumque potuit igni vires suggerit et, quod tunc premeditari^e non valuit, fractis fenestris maiorem nocendi quam se defendendi^f hostibus aditum patefecit. Nec mora, pre foribus occidit miles Herimannus^g et exterius ad auxilium domino propterans Athulfus, ambo fortes et usque ad mortem fideles. Vulneratur insuper Erminoldus, imperatoris camerarius^h.², ac solus tunc repugnat Ekkihardus, vir domi miliciaeque laudabilis; cui Sifridus hasta fortiter emissa nodum cervicis infregit terramque oppetere compellit. Quo casu protinus perspecto alacriterⁱ omnes irruunt, capud amputant et, quod miserum est, funus predantur*. Facta sunt autem Apr. 30. haec II. Kal. Mai³. Peracto tandem inmani scelere percussos laeti et incolumes^k redeunt. Hii autem, qui in solario erant ignavi, nec dominum laborantem in aliquo adiuabant nec mortuum ulcisci^l conabantur. Abbas vero

*) Ekkehardi add. V.

a) comitissa radendo alqs corr. 1. b) predistitatum A, corr. T; predest. V. c) polithi radendo alqs corr. d) ita V. pacis A. e) premeditare A. f) ita V; defendi A. g) heriman¹ I. h) cameris A, corr. T. i) la add. T. k) incolomes A; incolumes T. l) ita V; ulcisci A.

1) De Catelenburch add. Ann. Sax. Filios Sigefridi comitis ex secundo matrimonio cum Ethelinda inito illos fuisse Lappenbergius censuit. At Henricum et Udonem Sigefridi et Bennonis fratres fuisse Thietmarus non dicit: vertendum enim non est mit ihren Brüdern, sed mit den Brüdern. De Udone comite Katlenburgensi cf. Bresslau. 'Jahrb. Konrads II.' II, Excurs VIII. 2) Eius meminit Necr. Mers. Mai 9. L. 3) Ex Necrol. Luneb., ut videtur. Eundem diem Ann. Quedl. exhibent.

* fol. 84. eiusdem^a loci^b, *Alfkerus^c nomine¹, corpus visitavit ac 1002. commendationem animae summa devotione perfecit.

7. (5.) Quae vero sit causa, quae hos ad tale facinus perpetrandum persuaserit, veraciter explicare nequeo. Quidam dicunt, Henricum instinctu predicti comitis ab imperatore flagellis cesum haec sepius in eum meditatam fuisse. Alii autumant, sicut predixi, in Werlu ob contumeliam consorioribus illatam, quia isti libenter his serviebant, ac per convivia^d minasque ab ipso sibi manifestatas haec eos incepisse. Hoc tantum scio, quod decus regni, solatium patriae, comis suis^e, terror inimicis et per omnia perfectissimus foret, si in humilitate solum persistere voluisset. Huius vitae cursum quam probabiliter^f egit, qui apud dominum suimet beneficii maximam partem acquisivit in proprietatem^g! Milizientos a libertate inolita servitutis iugo constrinxit. Boemiorum ducem Bolizlavum, qui cognominatur^h Rufus², ad militem sibi aliumque³ ad amicum familiarem blandiciisⁱ ac minis adipiscitur. Super omnem^k Thuringiam communi totius populi electione ducatum promeruit. Comites vero orientales paucis tantum exceptis regnumque in spe habuit. Quae omnia ad tam miserabilem hunc detraxere finem.

8. Huius fama diu mox propagata domnam Suonehildam venire fecit obviam filique eius laeticiam turbavit Herimanni. Is¹ namque, cum iussu patris Willelhumum comitem⁴, senectute ac omni bonitate proficuum, ob vindicandam^m Widikindi et Herimanni necem a filio suimet⁵ eis inlatam valida manu in Wimeriⁿ possideret meritumque senem in presentiam predicti comitis venire et, quicquid ipse ab eo exposceret, implere iuramento constringeret, accepta nece parentis inprovisa cum matre celeriter occurrit patrisque corpus ingenti luctu suscipiens in urbe, quae Geniun^o dicitur⁶, sepeliri fecit. Peracto autem tricesimo die⁷ domna Suonehildis ad Misni proficiscitur cum filiis.

9. (6.) Interim Bolizlavus, Miseconis filius patri longe inferior, de morte laetatur comitis Ekkyhardi; moxque

a) eadem A, corr. T. b) loci loci in duabus paginis 1. c) f add. T. d) convivia A, corr. T. e) comissus A, spes comissis corr. aut T aut N. f) ita V, 2, A. S.; probabiliter A. g) ita V; proprietatem A. h) cognominatur 1. i) ita V; blandia A. k) alterum m add. T. l) isque A. m) vindictam an A, corr. T. n) uimari V. o) un erasum, sed viz a Thietmaro, qui punctis delere solet; n supra lineam scriptum fuit, fortasse a T demum additum.

1) Qui postea monasterio Magdeburgensi praefuit a. 1005—1009; cf. VI, 20.
2) Boleslavum III. ducem Bohemiae 999—1002, filium Boleslavi II.; cf. Palacky, 'Geschichte Böhmens' I. 3) Boleslavum ducem Poloniae (992—1025). 4) Willelhumum II. comitem Wimarensem († 1008); cf. Knochenhauer, 'Geschichte Thüringens'. 5) Willelmo III. 6) Gross-Iena villa, sita ubi fluvius Unstrut effluit in Salam. J. 7) Cf. Sachsenspiegel I, art. 22. L.; Vita Hludowici c. 21.

1002. collecto exercitu omnem Geronis marcham^a comitis¹ *citra*^{*} p. 793. Albin iacentem deindeque premissis obsidibus Budusin civitatem² cum omnibus appertinenciis comprehendens statim Strielam^b urbem³ invasit, Misnenses *pecunia corrumpere*^{*} fol. 85. clam temptans. Qui novis semper gaudentes in una dierum, cum presidii maximam multitudinem^c ob acquirendam equorum annonam exisse conperirent, portam, quae orientem respicit, in ea parte, quae satellites habitant dicti Sclavonice Vethenici^d, Cukesburgienses^d, Guncelino ad hoc duce irruunt Bececonemque^e, Herimanni comitis satellitem, primo occidentes ad caminatum eiusdem omnes armati conveniunt, fenestram lapidibus impugnant grandibus, dominum urbis⁵, Ozerum nomine, sibi ad occidendum reddi vociferantes. Sed Thietmarus miles ex cubiculi sola munitione: 'Quare sic,' inquit, 'agitis?' quis furor vos ita seduxit, ut obliti beneficiorum comitis Ekkihardi spontaneaeque invitationis sic assurgitis in perniciem filii? Si causam tanti facinoris seu^f publice seu clam cuiquam nostrum vultis aperire, commissi emendationem vobis complacitam futurique timoris vestrimet securitatem ex mei senioris nostrorumque omnium parte firmiter, qualitercumque vultis, promitto. Hunc quem in mortem vobis dari inclementer exposcitis, nobis viventibus^g *non accipitis.*^{*} fol. 86. Pauci sumus; aut communiter mori aut incolumes urbe hac nos exire pro certo sciatis.' Tunc illi auditis sermonibus his colloquuntur^h abeundi que licentiam hiis prestantes ducem Bolizlavum per internuncios invitant portisque

* Cur in tantum scelus itis add. 2, A. S.

a) marchiam V. b) 1 erasum I. c) multitudinem I. d) cukesburgiens I.
e) bececonemque I; Bececonemque A. S.; cf. IV, 2 Bezeco. f) ita V; se A. g) de-
gentibus A, *correzisse T videtur* quamdiu supersumus 2, A. S. h) colloquuntur I.

1) Filii Thietmari marchionis, qui cum fratre suo Gerone archiepiscopo Coloniensi monasterium Nienburgense fundaverat et a. 978 mortuus erat. Pro Gerone tunc puero Hodo comes usque ad a. 993, quo mortuus est, marchiam illius, scil. Orientalem inter Salam et Albin in septentrionali parte Misniensis sitam, administrasse videtur, qui fines eius longe ad orientem protulit; cf. IV, 60. 2) Bautzen. 3) Strehla oppidum in sinistra ripa Albis infra Riesam situm. 4) Vocabulo Wodnik apud Polonos castellanum notari Lappenb. dixit, qua de re ego nihil investigare potui. Prze-wodnik pol., wednik sorab. est dux, Anführer, Wegweiser, quae vocis significatio huic loco parum convenire videtur. Praeterea Vethenici derivari potest aut a woda pol. = aqua, aut a widać, widzieć = videre. Atque equidem eo nomine incolas suburbii ad flumen siti (der Wasservorstadt) significari censuerim, Thietmarus autem alteram sententiam sequi videtur, siquidem interpretatur Cukesburgienses. Ad interpretationem enim vocis Slavonicae hoc spectare Ursinus, cui Hirsch ('Jahrb.' I, 206) assentitur, recte cognovit. Quod autem Lappenb. Guncelinum a burgwardo Cuskesburg in chartis (Stumpf 1001 et 1565) commemorato Cukesburgiensem dici arbitratus est, ego nullo modo probare possum. 5) Burgravium Misniensem L.

eundem* suscipiunt apertis; completurque quod scriptum 1002. est: *Letantur, cum male fecerint, ac exultant in rebus pessimis*; Prov. 2, 14. et iterum*: *Sunt principia eorum ut mel et novissima quasi absinthium*^b.

10. Hac elatus^c prosperitate Bolizlavus^c omnes regionis illius terminos usque ad Elstram fluvium preoccupavit pre-sidiisque suimet munit. Congregantibus se tunc unanimiter ad haec prohibenda nostris dolosus ille legatum obviam misit, qui se protestaretur cum gratia Heinrici ducis ac licencia haec incepisse; in nullo se incolis nociturum et, si quando is in regno vigeret, voluntati eiusdem in omnibus assensurum; sin autem, quod his tum placeret, libenter facturum. Hoc animadvertentes nostri *verbis* credidere *phaleratis*¹ et inhoneste, quasi ad dominum, ad eundem profecti honorem innatum supplicatione et iniusta servitute** mutabant. Quam inique comparandi sunt antecessores nostri

Terent.
Phorm. III,
5, 15.

* fol. 86^r. et *contemporales! Vivente egregio Hodone^d pater istius Miseco domum, qua eum esse sciebat, crusinatus² intrare vel eo assurgente numquam presumpsit sedere. Deus indulgeat imperatori, quod tributarium^e faciens dominum ad hoc umquam elevavit, ut oblita sui genitoris regula semper sibi prepositos auderet in subiectionem paulatim detrahere vilissimoque pecunie transeuntis inescatos amo in servitutis libertatisque detrimentum capere.

11. (7.) Alter autem Bolizlavus, Boemiorum provisor, cognomento Rufus et impietatis auctor immensae, antiquo more iam paululum refrenato duci aspiravit Heinrico; qui inicio mensis Iunii cum primis Bawariorum et orientalium Iun. Francium^f Wormatiam venit, causa Renum ibidem transeundi Magontiaque benedictionem accipiendi. Quod prohibere Herimannus dux nititur nullumque eis patefecit Reno favente ingressum. Dux autem Henricus habito de hiis rebus cum suis consilio, simulato in Bawariam reditu transituque quasi desperato, ad urbem Larsem³, ubi sanctus requiescit Naza-rius, venit. Deindeque ad Magontiam celeriter *properando Renum securus enavigat. Hic VIII. Id. Iunii⁴ ibidem com- Iun. 6 (7)-muni devotione in regem electus a Willigiso, eiusdem sedis archiepiscopo, suffraganeorumque suimet auxilio accepta re-

* fol. 87^r.

*) Sed vere illis eveniet, quod item scriptum est 2.

**) Sclavi add. 2, A. S.

a) eundemque A. b) c *eratum* 1. c) *ita* V; elatis, bolizlavum A. d) hōdone V.
e) tributarium 1; sclavum add. 2. f) Francorum V.

1) *Ex Terentii Phorm. III, 5, 15: phaleratis dictis ducas me. URS. Ita et infra VII, 51 (VIII, 71): promissiones phaleratae. L.* 2) *A Slavico crusina, i. e. veste pellicea. L.* 3) *Lorsch.* 4) *Necrol. Mers. et Magd. Iun. 7: Ordinatio Heinrici regis.*

1002. gali uncione cunctis presentibus Deum collaudantibus coro- * p. 794.
natur. Francorum et Muselenensium^{a.1} primatus regi manus
tunc applicans^b gratiam eiusdem meruit.

12. Omnibus huc undique confluentibus in^c miliciam a
rege susceptis rursus Renum inundantem rex novus^d transiens
per orientalem Franciam^e, sibi quam fidelem, Alemanniam
invadere et cum depopulatione illius terrae ab inceptis Heri-
mannum resistentem conatur avertere. Dux autem ut audivit
sua a rege predata, nondum volens humiliari^f, sed pro dolor!
contra dominum et regem exaltans se, caput ducatus sui
Argentinam, que Strazburg dicitur, quia episcopus eiusdem
urbis Wicelinus² sibi resistere presumpserit, cum Conrado
suimet genero³ milite petit armato murosque ascendens
nil victis reliquid^h. Sed execrata Alemannorum turba ad
rapiendum promptissima inscio duce maiorem ecclesiam
sanctae Dei genitricis intrepida * intrans omnem thesaurum * fol. 87.
diripit et, quod maximum erat facinus, igne domum Domini
consumpsit. Si vere felix fuisset, primi ingressus acerbitate
detracta numquam maiora aggredi presumeret. Nam anti-
stitis militibus Reinwardo auctore infideliter repugnantibus
maxima hostium caterva irruens proprio perfossa hastili
corrui vitamque hanc divina ultione miserabiliter finit.
Haec Herimannus insolabiliⁱ questus merore disciscit in-
ultumque, quia defendit numerus, reliquid.

Jun. 24. 13. (8.) Regi autem apud Augiam insulam⁴ nativitatem^k
sancti Iohannis baptistae commoranti fama velox et sepiissime
dubia Herimannum¹ ducem litem duello causa finiendi venire
nuntiavit eundemque hinc discedere adventumque ducis cum
iudicio pugne in pratis virentibus ac latis fecit expectare.

Jun. 29. 30. Ibi tunc apostolorum⁵ celebrans festa longumque certitudinem
prestolans ducem inceptis persistere neque velle nec posse
pro certo comperit. Consultum est ei a malesuasis fautori-
bus, quod Argentinæ damnum Constantia impleret. Nam-
que eiusdem civitatis episcopus, nomine Lanbertus⁶, cum
Curiensi pastore * Othelrico⁷ Herimannum^m auxiliabatur. * fol. 88.
non tantum ex animo, quantum in civitatis contiguo⁸. Sed

a) muselenensium A. b) applicatis A. c) i A; i V. d) ita V; novus A. e) franco-
tiam A. f) humiliare A. g) ge ro in duabus lineis i; germano 2, A. S. h) reliquid A.
reliquit radendo alqs. corr. i) insolabili i. k) in nativitate V. l) i eratum i.
m) hermanno V.

1) Muselenenses sunt Mosellani, accolae Mosellae fluminis et incolae
Lotharingiae superioris, cuius dux antea dubitaverat; cf. supra c. 3.
2) Wernherus episcopus 1001—1029. 3) Konrado Ottonis Carinthiae
ducis (de quo v. infra c. 24) filio, qui Herimanni filiam Mahthildam in
matrimonium duxerat et postea ipse dux Carinthiae fuit 1004—1012;
cf. VII, 22, 'Jahrb.' I, 217 et 246. 4) Reichenau. 5) Petri et
Pauli. 6) Lanbertus episcopus Constantiensis 995—1018. 7) Qui
sedit 1002—1026. 8) I. e. propter civitatis suae viciniam. L.

rex, ut erat de Dei timore sollicitus et de acquirendis certus, 1002. horum profana spreuit^a consilia curtesque^b ducis vastando circuiens ad ultimum clamore devictus pauperum ad Franciam^c remeare disposuit.

14. Et ecce Heinricus^d comes¹, Bertoldi amiteque meae² filius, ad regni apicem acquirendam regi usque huc fidelis adiutor, animadvertens senioris sui mentem^e sibi paululum alienam, per optimos exercitus eiusdem viros diu firmiterque promissum Bawarii regni ducatum dari postulavit. Quibus rex tale fertur dedisse responsum: 'Nonne scitis, haec in hac expeditione nequaquam fieri posse, Bawarios ab initio ducem eligendi liberam habere potestatem, non decere tam subito eos abicere neque constitutionis antike ius absque consensu eorum frangere? Si voluisset exspectare, usque dum ipse ad has regiones venirem, cum communi consilio principum eorundem ac voluntate sibi libenter in hoc satisfacerem^f.' Quod ubi Heinricus ab internuntiis accepit, in maiorem promissi muneris desperationem^g veniens paulatim se ab regis substraxit familiaritate; comitaturque tamen regem ab Alemannia proficiscentem in Franciam, postea ad Thuringiam.

* fol. 88.

(9.) Ibi tum^h Willelhelmus, Thuringiorum tunc potentissimus³, obviam pergens dominumque venientem cum magna gratulatione suscipiens regis^b efficitur. Ibi tunc rex a prefato comite et a primis illius¹ regionis conlaudatur in dominum et ab omni populo rogatus^k debitum his porcorum^l remisit censum⁴.

15. Inde Merseburg veniens susceptus est ab Heimone abbate et a fidei suimet comite Esicone, qui urbem hanc et Alstidi⁵ ac Thornburg^{m,6} cum appertinentiis vivente Ekkihardo hocque graviter ferente viriliter usque in presentiam optati senioris servavit. Huc conveniunt archiepiscopi Lievizoⁿ Bremensis et Gisilerus Magadaburghiensis^o cum caeteris confratribus, Rethario Patheburnensi^p, Bernwardo^q Hillinesemensi, Arnulfo Halverstidensi, Ramwardo [Mindensi⁷, Egedo]^r

* p. 795.

a) ita A. S.; sperū (i. e. spervit) A, spel radendo alqs. corr. b) ita V; curesque A. c) franciam A saepius. d) ita V; heinricus A. e) int A, quo eraso V post alienam add. mētē; A. S. exhibet: suimet—dignationem. f) satisfacere I: g) erasum I: h) miles add. V. i) illis I. k) regatur A, corr. T. l) erasa haec vox in I; sed habent Ann. Saxo et S, ubi legitur: rogatur debitum censum porcorum illis dimittere, quod et fecit. m) n add. T. n) lunizo radendo alqs. corr. o) h add. T. p) patheburghiensis A, correctissime T videtur. q) n erasum I. r) verba inclusa, quas in codd. desunt, supplenda esse iam monuit Urs.

1) Schweinfurtensis, marchio in pago Nordgau. 2) Eilae; v. infra c. 38. Filia fuit Lotharii Walbeccensis comitis, qui a. 941—942 in custodia Bertoldi fuerat; cf. II, 21. 3) Conf. supra c. 7. 4) V. 'Jahrb.' I, 221. 5) Alstedt oppidum Wimarische inter Eisleben et Artern situm. 6) Dornburg oppidum ad Salam situm; cf. tamen II, 35. 7) Qui sedit 996—1003; cf. 'Jahrb.' II, 211.

1002. Misnensi, Bernhario^a Ferdensi, Hugone Citicensi, ducibus autem Bernhardo^b ac Bolizlavo cum marchionibus Liuthario et Gerone ac palatino comite Fritherico¹ aliisque^c quam pluribus tam^{* cod. 2, fol. 238.} episcopis quam comitibus, quorum nomina longum est enarrare per singula. Hii omnes regem supplici devocione suscipiunt.

Iul. 24. 16. Crastina itaque die, id est octavo Kalendas Augusti, Bernhardus dux² cum consensu omnium astante coram rege voluntatem plebis convenientis aperiens omniumque necessitatem ac legem specialiter exponens, quid eis misericordiae dictis promittere seu factis vellet impendere, diligenter inquit.

Talia quaerebat ac contra rex referebat:

Verg. Aen.
I, 600.

‘Deo primum deindeque vobis omnibus condignas grates persolvere nequaquam sufficio. Unde voluntatis meae secretum vobis aperio, quod ex adiutorio efficaciter vobis omnibus impendere desidero. Notum etenim mihi est, quam fideliter vestris regibus semper ubique obaudientiam et solatium prestare^d studueritis. Et ideo vos magis in omnibus optime honorare, diligere et ad regni provecum nostramque salutem libet conservare. Et ut certi de hiis sitis, quomodo vobis placet, salvo honore regni affirmo, quia non rennuentibus nec contradicentibus vobis, set potius quasi applaudentibus et huc me invitantibus hac regali dignitate honoratus appareo. Legem igitur vestram non in aliquo corrumpere, set vita comite malo clementer in omnibus adimplere et vestrae rationabili voluntati, in quantum valeo, ubique animum adhibere.’

17. Taliter effatur rex, et vox una levatur

Protinus astantis plebis regi iubilantis

Laudes et grates super has tantas pietates.

Bernhardus igitur dux accepta in manibus sacra lancea ex parte omnium regni curam illi fideliter committit.

Rursus tolluntur voces laudesque canuntur

Undique, Christe, bonis hiis pro tantis tibi donis;

Insuper et fletus fundunt pia pectora letos.

Inclita letare Mersburg, hiis congratulare,

5 Da iubilum Christo condignum sole sub isto.

Istum inquam solem, id est diem, venerabiliter cole, quo electus est in te, qui te repudiatam post haec semper meditatus est provehere et ad priorem statum reducere. Benedictus sit Deus, qui se honorantes et ex corde diligentes exaltat ad horrorem et dedecus se execrantium. Finis venit

a) n add. T. b) berhardo A; bernhardo V. c) fasciculus tertius decimus, quem sine dubio idem A exaraverat, totus perit; quae desunt, ex cod. 2 supplavimus. d) prae 2.

1) Qui in eo munere Thiedrico a. 995 mortuo (v. IV, 20) videtur successisse, a. 1002 autem iam mortuus esse; cf. ‘Neue Mittheil.’ XVII l. c.

2) Conf. ‘Jahrb.’ I, 222 sq.

luctus tui, quia salutaris auster amicam temperiem tibi afflavit. Non diu in servitute manebis, quia ad dominandum liberare, o Syon, renovaberis. Set amplius progrediamur.

18. (10.) Omnes qui priori imperatori serviverant, Liudgero solo remanente¹, regi manus complicant, fidele auxilium per sacramenta confirmant. Bolizlavus^a autem Misnensem urbem tantummodo innumerabili pecunia acquirere satagebat et, quia oportunitas regni non erat, apud regem optinere non valebat, vix impetrans, ut haec fratri suo Guncelino² daretur, redditis sibi Lusizi^b et Milzieni^c regionibus³. Hunc Henricus comes, nepos meus⁴, oppido diligens, quocumque modo potuit, libenter et amicaliter eum adiuvaat. Quem cum bene muneratum et cum licentia regis abeuntem comitaretur, concurrentem vidit armatam multitudinem et, per Deum testor, absque regis consilio et conscientia adversus se insurgentem. Qui cum causam tanti tumultus investigare et, ne plus damni oriretur, voluisset compescere, vix securus socium fracta exteriori porta educit. De sequentibus autem militibus nonnulli a comprimenti turba sunt predati, quidam autem admodum sauciati mortem Bernhardi ducis auxilio evaserunt. Hi namque curiam regiam armati intrantes et de hac exire iussi nolentes culpa sua tale periculum merito sustinuerunt. Bolizlavus autem hoc factum esse dolo mali consilii autumans gravi merore consumitur, regi, quod non promeruit, imputando. Salutato ergo Henrico et, si umquam indigeret, auxilio suo firmiter promisso patriam celeriter revisit. Cumque pervenisset ad Strelam urbem, protinus eam incendens magnam multitudinem comprovincialium secum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens, quoscumque potuit, regi avertere contendit. Quod mox ad aures regis postquam pervenit, suos familiares caritative rogavit, ut archanas Sclavi insidias perquirerent et, si fieri posset, exploratores eius capere temptarent.

Verg. Aen.
II, 81.

* p. 796.

a) Bolizlaus 2 semper. b) Lindizi 2, A. S.; Linsizi Urs. correxit. c) ita A. S.; militizieni 2.

1) V. supra cap. 3. 2) Guncelino Ekkihardi marchionis fratri; qui quo iure frater Boleslavi dicatur, non liquet, quoniam neque patrem nec matrem cum illo communem habuisse potest. Conf. 'Jahrb.' I, 223 n. 7. Fortasse Oda Boleslavi noverca (IV, 57) Guncelini mater fuit. 3) Scilicet Boleslavo Lusizi et Milzieni regiones datae sunt (cf. VI, 2), ita ut Elstra nigra finis regni Polonici efficeretur. Quae Hirsch et Usinger ('Jahrb.' I, 224 n. 1), Neumann ('Neues Lausitz. Mag.' 33), v. Zeissberg ('Kriege Heinrichs II. mit Boleslaw v. Polen' Wiener SB. LVII, p. 275—76) diplomate Henrici 1004 Aug. 8 dato (Stumpf 1391) nisi, quo rex monasterio Nienburgensi loca quaedam illorum finium ut sua donat, contra hanc sententiam proferunt, mihi nequaquam probantur neque ullius sunt momenti, quoniam rex illos pagos iam vere a. 1004 aggressus autumnno eiusdem anni recuperavit (v. VI, 2. 14. 15). 4) Marchio in pago Nordgau.

1002. 19. (11.) Dispositis itaque omnibus, prout tempus tunc erat, regnum Liuthariorum petere contendit. Veniente autem eo ad urbem, quae nova Corbeia vocatur, ab ea nomen sortita, unde cepit, scilicet ab illa Francorum Latinorum Corbeia, ubi requiescit sanctus Vitus infans et martir, inclita Cunigunda^a sua coniux ei occurrit; ubi ambo a venerabili abbate Thietmaro^{b.1} cum omni honore suscipiuntur, et ibi divinis et humanis honorati, ad Pathebrunnan^c leti proficiuntur. Postera luce, quae mundo festiva illuxit beati Laurentii martirio, domna Cunigunda benedictionem et coronam et Sophia soror imperatoris a rege iam constituta abbatissa² consecrationem a Willigiso^d archiepiscopo humiliter susceperunt. Publicum inde consurgit gaudium, quod, pro pudor! admodum turbavit insatiabilis avaritia Bawariorum. Hii namque paucis domi semper contenti, exterius vero prope modo insaciabiles, cum vicinorum fruges vi diriperent eoque hoc defendentes^e caederent, pugna gravissima invicem oritur. Domestici regis exeunt^f, indigenae cum adventitiis preveniunt et subsequuntur. Fit magnus conflictus congregantium devictumque agmen Bawariorum in regalem curtem fugit. Hic Heinricus, frater Eilberti cancellarii³, qui ad mensam regi iugiter serviebat, hasta vulneratus occubuit. Quapropter, qui prius aberant, collecti Saxones iterum insecuntur et, ni dux Bernhardus cum validiori manu medius interveniret, numerus militum infinitus mutuo caderet. Post haec autem castigati sunt omnes, quicumque inveniri poterant tanti sceleris auctores. Mestitiam praesulis postea placavit Bockenevorde⁴ a rege tradita.

20. (12.) Rex autem recto itinere hinc ad Diusburg perveniens Liutharienses quam tarde exspectat. Leodicensis⁵ vero et Camaracensis⁶ presules primi huc venientes archiepiscopum Coloniensem⁷ diu morantem exspectant. Quem cum altius, quam quisquam crederet, custodia, qua paululum, sicut iam dixi, detinebatur⁸, in mentis secreto

a) cunigundis A. S., cunegundis 2 semper. b) ita A. S.; thietmaro 2. c) patherbrunnon 2, A. S. d) Willigiso 2. e) prohibentes A. S. f) superveniunt A. S.

1) Error hic videtur singularis (procul dubio ab interpolatore commissus, qui haec omnia de Corbeia addidisse videtur, cum Adelboldus, qui Thietmarum sequitur, Gruonae reginam Heinrico occurrisse dicat. WAITZ); nam Thietmarus abbas anno 1001 Mart. 12 diem supremum iam obiit. V. Ann. Corbei. (SS. III), Ann. necr. Fuld. et Necrol. Luneb. Successerat ei Hosed abbas. L. 2) Gandershemensis 1002—1039. 3) Qui postea episcopus Frisingensis fuit 1006—1039. 4) Böckenförde, villa parochialis in districtu Arnsberg, praefectura Lippstadt. Exstat charta imperatoris super hac donatione a. 1005 (1006) Oct. 24. Corbeiae data (Stumpf 1433). L. Conf. tamen 'Jahrb.' I, 227 n. 4. 5) Notger episcopus 972—1008. 6) Erlwinus episcopus c. 995—1012. 7) Heribertum. 8) Conf. supra IV, 50.

morderet, simulabat se ob hoc tam sero ad regis gratiam 1002. accessisse, quod in accipienda benedictione Magontinum* sibi rex voluisset preponere. Igitur hii confratres, episcopi scilicet, regem pariter eligentes fidemque sacramentis firmantes usque ad Aquasgrani^b eundem comitantur. Quo in nativitate sanctae Mariae a primatibus Liuthariorum in regem collaudatur et in sedem regiam more antecessorum suorum exaltatur et magnificatur. Sept. 8.

Interim Franciam revisere insistentemque hyemis asperitatem ibidem perducere conatur, ut vere primum exorto Herimannum ducem in Cisalpinis partibus sibi solum resistantem vi cogeret cedere. Qui de vindicta Dei, quam in Argentina promeruit, multum timidus populumque propter se laborantem non amplius sustinens per intercessores fidos sibi suisque fautoribus regis gratiam postulat.

21. (13.) Sed antequam id ab eo deliberatum esset, quaedam res ab Alamannis perpetrata est, a nobis non pretereunda. Gerhardus, comes Alsatiæ¹, accepto a rege quodam comitatu prefati ducis cum domum rediret, iuxta unam urbium castra metatus est. A quo urbani pacem vix unam noctem impetrantes egressi sunt dolose quasi ad colloquium, sed revera ad explorandum. E quibus unus calliditate eque ac velocitate persepe probatus propius accessit signiferamque lanceam, qua beneficium ducis comes idem acceperat a rege, coram tentorio eius affixam elevando circumspexit ad ultimumque cum ea urbem securus, cunctis incassum pone^c sequentibus, intravit. In urbe mox exultatio magna *extollitur, porta clauditur, comes quasi honore privatus irridetur. Qui eandem primo dulcibus promissis frustra temptans recipere, sed illis negantibus redditum, tristis abiit, tam vacuus a beneficio quam a militari signo.

(14.) Fuere in alia civitate munitissima, Brizach dicta², episcopi duo, Argentinensis³ et Basiliensis⁴, ad presidium, quorum milites cottidie ob acquirenda equorum pabula armati exire solebant. Quod amici ducis caute considerantes eo tempore, quo hii paululum precesserant, simili habitu sarcinatisque equis ad urbem cantantes pergunt et pro sociis a custodibus intromittuntur. Proiectis ilico oneribus magna voce se hostes manifestant episcopisque vix elapsis omnia diripiunt.

a) mogont. A. S., mogunt. 2. b) Aquisgrani 2. c) pene 2 saepius.

1) Gerardus I., Everhardi Alsatiæ comitis filius, qui duxerat Evam, filiam Sigisfridi, comitis Luciliburgensis, Cunegundis imperatricis sororem. L. Conf. 'Jahrb.' I, 535. 2) Alt-Breisach in dextra Rheni ripa.

3) Wernherus; cf. supra c. 12. 4) Adalbero II.; cf. Gams Series episc.

1002. 22. Post haec Herimannus dux, matris meae avunculi¹
 Oct. 1. filius, divina, ut predixi, compunctione Kalendis Octobris
 Bruselae² regi humiliter presentatur. Misericorditer eius
 gratiam impetravit et in beneficio et in omnibus iusti de-
 siderii satisfactionem persolvens, excepto Argentinae dampno,
 quod idem iussu et consilio regis de sua proprietate et abbat-
 tiam in eadem urbe sitam reparavit, miles et amicus eius
 fidus efficitur. Hiis ita dispositis rex ad Bawariam per-
 rexit, ut eis adventu suo et omni caritate innotesceret,
 quod eos precipue inter omnes amaret. Quem Ratisbonam^a
 venientem Gebehardus, eiusdem presul egregius, cum cleri
 totiusque populi tripudio suscepit ibique festum sancti

Nov. 11. Martini celebrantem in multis honorificavit.

23. (15.) Interim Boemiorum dux Bolizlavus, quia po-
 Lucan. I, 92. *testas consortis et successoris est semper pavidus*³, laemirum
 fratrem eunuchizans iunioremque Othelricum^b in termis
 suffocare cupiens, una cum matre⁴ eosdem patria expulit
 Ib. IX, 726. *solusque vice basilisci noxii regnans*⁵ populum ineffabiliter
 constrinxit. Qui pondus illati facinoris diutius ferre non
 valens Wlodoweium⁶, qui potestas exercitus interpretatur⁷,
 a Polenia clam vocans, aspidem venenatam absque omni
 legis pietate suos tractantem, hunc in sedem basilisci illius,
 id est Bolizlavi, deiecto eo, consanguinitatis linea et pietatis
 affectu unanimiter electum collocavit. De quo rem unam
 incredibilem dico, sed non alicui christiano imitabilem, quod
 hic numquam sine potu unam horam perdurare valuerit.
 Sed Bolizlavus, quae sola via fugae patuit, ad Heinrichum
 marchionem, qui proximus ei tunc fuerat, confugiens propter
 illatas sibi iniurias ab eo captus est; postmodum, quia
 hospes eo advenerat, dimissus ad equivocum suum amita-
 que filium, in sceleribus comparem, licet facultatibus dis-
 parem, vitae dumtaxat amore perrexit. Iste autem potiori
 usus consilio ad regem Ratisbonae adhuc commorantem
 proficiscens cum humili subiectione et fideli promissione
 hunc in dominum elegit et, quae postulavit ab eo, in bene-
 ficium acquisivit et habitus in omnibus caritative revertitur
 cum bona pace.

24. (16.) Dum haec aguntur, Hardwigus^c, de quo superius
 dixi⁸, de prosperitate et adventu regis Heinrichi admodum

a) ratisp. 2, A. S. plerumque. b) othelricum 2. c) hartwigus 2 semper.

1) Non Udonis II. († 982), qui III, 20 item Kunigundae avunculus
 (i. e. Iuthitae frater) appellatur, sed fratris eius Konradi I. ducis
 Alemanniae (982—997); cf. 'Jahrb.' II, 25. 2) In oppido Bruchsal
 districtus Karlsruhe. 3) Conf. II, 32. 4) Emma; v. infra c. 29.
 5) Conf. IX, 7. 6) Miseconis, ut videtur, filium; cf. IV, 57. 7) Pol.
 władca = thiud. walten; woj, wojna = pugna, bellum. Conf. Wladimir
 VIII, 72, Wladislaw IV, 45. 8) Conf. IV, 54.

curiosus, omnes introitus Longobardiae, qui ab accolis clusae 1002. vocantur, vigilantia custodia firmabat. Qui, ut superius dixi, electionis suae consiliatores et fautores, ut digni fuerant, tractare non desistebat. Inter quos Brixiensem episcopum¹ aliqua, quae sibi displicebant, loquentem capillis arripiens et solotenus ut^a bubulcum deiciens cunctis ineffrenatam manifestavit iram. Sed quid eum singulis vitiis circumscribere conor, cum in regno et populo appareat, quae turba iniquitatis ad haec perpetranda eum armaverit? Unde nonnullos priores^b sibi suppositos² commissi poenituit, et per internuncios et per litteras Heinricum regem ad defendendum se venire rogabant aut, eo in aliis negotiis occupato, principes suos mittere^c. Horum necessitati ad succurrendum Otto Carentorum^d dux et Veronensium comes³ cum Heriberti comitis⁴ filio Ottone et Ernasto Liupoldi^e marchionis filio cum aliis paucis ob spem maioris auxilii ab Italis promissi a rege dirigitur.

25. Quis autem ille dux Otto fuerit, quia superius reticui, breviter intimabo. Hic igitur a Conrado duce et Liudgarda, filia Ottonis maximi, procreatus morum gravitate actuumque probitate parentelam suam decorabat⁵. Et cum post mortem cesaris iure consanguinitatis et aetatis virtutumque maturitate ab Heinrico tunc duce in regem eligeretur, tantum hoc onus humiliter excusans eundem^a primus per internuncios ac per se ipsum quasi ad haec aptiorem sibi preposuit fideliterque semper adjuvit. Hunc ex parte regis venientem archiepiscopumque Ravennae Frithericum⁶ cum marchione Thiedolfo⁷ ceterisque regis fidelibus ei ad auxilium occurrentem Hardwigus in medio positus *linceisque oculis* omnia perlustrans^f cum comperiret, ad interrumpendos eos Veronam cum magna multitudine venit clusasque ab episcopo eiusdem civitatis⁸ huc usque munitas expugnando cepit.

Hor. Sat. I,
2, 90.

a) ita A. S.; ad 2. b) tunc add. A. S. c) ita A. S.; mitteret 2. d) carrentorum 2.
e) arnesto liupoldi 2. f) collustrans A. S.

1) Non Godefridum Thiedoldi marchionis fratrem ('Jahrb.' I, 239), quem a. 976 Lunam transiisse et c. 998 mortuum esse Gams (Series episc.) dicit, sed Adalberonem, qui 976—1007 videtur sedisse. 2) I. e. primates sibi subditos. L. 3) Primum Otto a. 978 Heinrico Minore Bertoldi ducis Bavariae († 947) filio deposito ducatum Carinthiae cum marchia Veronensi acceperat. Deinde a. 983 Heinricus restitutus est, quo mortuo a. 989 Heinricus II. Bavariae dux Carinthiam recepit. Post mortem illius a. 995 Otto iterum dux factus est († 1004). 4) De quo v. IV, 60. 5) Similis fere locutio legitur supra IV, 26 (39). L. 6) Qui post Leonem II. (v. VIII, 2) sedit 1001—1004; cf. VI, 6 et Gams l. c. 7) Thiedoldo (ita legitur VI, 6) sive Thedaldo marchione de Canossa, filio Adalberti sive Azzonis illius, qui a. 951 Adelheidam reginam in praesidium suum receperat, et avo Mahithildae marchionissae illius celeberrimae; cf. Bresslau, 'Jahrb. Konrads II.' I, Excurs IV, p. 431 sqq. 8) Otberto (c. 988—1008).

1002. Audiens autem Teutonicos in Tridenti planitie consedis-
illo properat et eos non inveniens iterum velox se in cam-
paniam Veronensem¹ recepit.

Dec. 25. 26. Quo dominicae nativitatis festa in quodam castello
celebrante^a Otto dux, omnia eius acta ut primo intellexit,
legatos sibi licentiam transeundi aut ex sua parte accipiendi
postulantes misit. Hiis petitis ex profunda calliditate animi
Hardwigus respondit: 'Hic pernoctate, ut cum meorum ami-
corum consilio vos crastino de hiis omnibus certos remittam.'
Ille autem nunciis^b nostris id ignorantibus per omnem eam
noctem singulariter suos in castris positos circumquaque
perlustrans ad preliandum mane contra Teutonicos mentem^c
corroborare et arma preparare monet. Proxima primum
oriente aurora legati ducis responsi gratia regem^d aggres-
suri, cum Longobardos militari manu pugnae intendere
eventum cernerent, ipsum, quid hoc significaret, percunctantes
certam adversus ducem congressionem iussi abire percepe-
runt. Quos Hardwigus cum exercitu pone^e secutus ad Un-
garicum^f montem², ubi dux cum suis legatos expectabat,
sole iam mediante pervenit hostesque, quamvis per fodrum
et ad custodiendas undique vias divisos, tamen ad resisten-
dum paratos invenit. Configunt itaque utrimque fortia ag-
mina impetu vehementi et, nisi Teutonicorum^g aciem hostium
numerositati imparem fuga Ottonis, germani presulis Gebe-
hardi³, turbaret et impediret, victricem eam hostis Lango-
bardus sensisset. Tum^h vero ex magna parte mutilata, pro
pudor! ceditur et victoriae honore privatur, sed non sine
maximo Hardwigi detrimento.

27. (17.) Interea rege a Bawaria egresso et in Franca-
Dec. 25. nafordiⁱ incarnationem dominicam celebrante, multorum
legationes ei deferuntur; qui legati primo benigne auditi,
dehinc largiter munerati omnes revertuntur leti. Ibi quo-
que dux Herimannus^k humiliter regi famulatur et ab eo
caritative, ut talem decuit personam, habetur. Inde rex
1003. discedens Muselenorum pagum visitavit et ad Theodonis-
(Ian.) villam⁴ veniens generale ibidem colloquium cum comprovin-
cialibus habuit. Rege vero ibidem omnibus aliqua necessitate
laborantibus benigne legem dare cupiente, Herimannus ac

a) celebranti 2. b) nuncius 2. c) *ita lacuna in cod. 2. supplata ex A. S. a 1003.*
d) tyrannum A. S. e) *ita A. S.; pene 2.* f) Ungarium A. S. g) thetaniorum 2.
h) Cum 2. i) franckenforde 2; Franconevorde A. S. a. 1003. k) heremannus 2. *saepius.*

1) *Insolita locutio. Campos Veronenses hanc regionem appellavit Liud-
prandus (SS. III) II, 11; Thietmarus ipse VI, 4 eam appellat planiciem
Veronensem. L.* 2) *In valle Brentae fluminis inter Tridentum et
Bassanum; cf. 'Jahrb.' I, 241.* 3) *Ratisbonensis (994—1023).* 4) *Die-
denhofen. Rex ibi fuit Ian. 15 teste charta (Stumpf 1341 et 1342). L.
Conf. 'Jahrb.' I, 243—248.*

Theodericus solo nomine duces, sed non re, temptabant hoc 1003. impedire, sed frustra*, continuo animadvertentes auctori iustitiae se merito succumbere. Nam rex quoddam castellum ducis, Mulsberg dictum, ob instantem totius populi necessitatem destrui et ut numquam reedificaretur, firmiter precepit.

28. Hiis absque remotione^b omni peractis rex ad Aquasgrani iter disposuit, ut ibi anniversarium domini et antecessoris sui cesaris¹ summa diligentia compleret et Liutharienses unanimiter convenirent. Quem quamvis paululum tardaret interim innata infirmitas, tamen ad perficiendum iusti desiderii propositum Christi illi aspiravit vires ineffabilis pietas. Dein Traiectum² amore sancti presulis Servatii³ veniens de prelio nostrorum male pugnato ibi certum comperit. Et quia omne, *quod nequit corrigi, lenitur^c patientia*,^{Hor. Od. I, 24, 19.} quamvis graviter, tamen sapienter audita sustulit incommoda. Inde Leodium ob impetranda Christi athletae Lamberti patrocinia veniens ibi colica passione admodum gravatur, sed praedicti martiris intercessionis suffragiis liberatur. Hinc ad Aquasgrani rediens purificationem Dei genitricis^{Febr. 2.} ibidem venerabiliter peregit. Inde ad Niumagun⁴ commeans pluribus diebus quadragesimae ibi moratur, primo *regnum Dei iustitiamque eius quaerere, postea humanae fragilitati studens necessaria suggerere.

29. (18.) Mortuo interea duce Wladoweio fratres predicti, una cum matre expulsi⁵, a Boemensibus penitentia ductis revocantur. Quos Bolizlavus, Poleniorum rector, collecto undique exercitu petens iterum expulit equivocumque suum exulem pristinis honoribus prefecit seque domum, latentibus insidiis suis alta mentis intentione, recepit. Sciebat enim nepotem suum se^d nimis vindicaturum in fautoribus suae expulsionis, sperans se tunc meliori occasione forsan introducendum. Quod et ita accidit. Enimvero cum Bolizlavus^e Boemensis cerneret populum suum, execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum, impietatem suam ad confringenda foedera pacis, quam sacramentis firmaverat, in tantum armavit, ut collectis in unam domum coram se cunctis optimatibus primo generum suum gladio in caput eius merso ipse occideret ceterosque inermes in ipsa sancta^{Febr. 9.} quadragesima, vir sanguinum et dolosus nec sibi concessos^{Ps. 5, 7.}

a) nam add. A. S. b) dilatione A. S. c) leniter 2. d) se deest apud A. S. e) bolizlavus 2.

1) Ian. 24; v. IV, 49. 2) Maastricht. 3) *Episcopi Tungriae, qui a. 384 mortuus et illic sepultus esse fertur.* 4) *Noviomagi constat ex chartis regem fuisse Febr. 23 et 28 (Stumpf 1346—1349). L.* 5) *Iaremarus et Othelricus materque eorum Emma; cf. supra c. 23, 'Jahrb.' I, 251 et Excurs. VIII: 'Die Verhältnisse Böhmens u. Polens im Zeitalter Heinrichs II. etc.'*

1003. umquam dignus dimidiare dies¹, cum suae malitiae fautoribus interficeret.

30. Ob hoc residuus populus multum formidans ad Bolizlavum Polenum nuncios clanculum misit, qui perpetrati facinoris magnitudinem edicerent et futuri timoris ereptionem ab eo poscerent. His libenter auditis mox per legatum fidelem hunc^a ad colloquium cominus in arce quadam² ad tractanda cum eo quaedam necessaria communis utilitatis cum paucis ad se postulat venire. Huic iunior Bolizlavus ilico consentiens ad conductum locum perrexit^b caritativeque ab eo primo susceptus in sequenti nocte erutis sibi oculis, ne umquam in suos tale quid perpetraret vel amplius ibidem regnare valuisset, ab eius familiaribus est prohibitus exilioque longo deputatus est. In sequenti igitur die ad Pragam velociter properans ab incolis semper de nova dominatione gaudentibus introducitur communiterque in dominum laudatur. Accrescente igitur ibi seculari potentia, attollitur infrenatae mentis multo maior solito contumacia. Haec, lector, attendens scito, quod, cuius animus in prosperis fit elatior, in adversis sepe erit humilior, quod non esse sapientis scriptura testatur.

31. (19.) Haec omnia rex dictante fama comperiens, honesta gravitate animi patientis tulit, suis dumtaxat imputans peccatis, quicquid in regno suis temporibus incommoditatis^c accidit. Itaque, quod oportunum tunc maxime sibi videbatur, dissimulatis omnibus, quae eis acciderant, nuncios ad Bolizlavum misit, mandans ei, si terram nuper a se occupatam³ de sua gratia, ut ius antiquum poscit^d, retinere sibi in omnibus fideliter vellet servire, se eius voluntati in hiis assentire, sin alias, se armis illi velle contraire. Hanc legationem, etsi iustam et bene compositam, tamen Bolizlavus indigne suscipiens futuram ultionem merito promeruit. Finita namque quadragesimali abstinentia, sicut

Mart. 28. exorsus sum, festum paschale Quidilingaburg antecessorum suorum more honorabiliter rex celebravit. Ibi tum iniquam presumptionem Bolizlavi et aspirationem Heinrici⁴ dissimulans familiaribus suis, ut tantam festivitatem decebat, arrisit. Ibi etiam Ottonem ducem et Ernastum^e a prelio male pugnato revertentes regiis donis honorat paternisque adminiculis

a) nepotem A. S. b) Qui mox consentiens ad conductum locum avunculo occurrit. A. S.
c) incommodi A. S. d) possit 2; more antiquorum r. A. S. e) arnestum 2.

1) I. e. attingere vel dimidium dierum sibi concessarum. L. 2) In urbe Krakow hoc accidisse posteriores tradunt. 3) Videl. Bohemiam, id quod Usingerum ('Jahrb.' I, 224 n. 1) fugit. 4) Marchionis in pago Nordgau.

* *cod. 1, fol. 89 (fasc. 14), man. A.* consolatur. Nuncios quoque *Rederariorum* et horum, qui 1003. Liutici dicuntur, misericorditer suscepit hactenusque rebelles munusculum dulcedine promissionumque iocunditate sedavit^b et de inimicis familiarissimos effecit.

32. (20.) Post haec rogationum^c dies a Christi fidelibus *Mal 3-5.* iugiter colendas Merseburg celebrans, de aperta Bolizlavi ducis et Heinrici marchionis rebellionem intimatum est. Proximum pentecostes festum in Halverstidi a rege celebratur. *Mal 16.* Post haec ad Bawariam tendens Heinricum auxilio Bolizlavi resistentem primo devincere posteaque positas^d a longe insidias amovere conatur. Comperit etiam ad hoc, quod Ernestus ab eo nuper honoratus et dominus Bruno, frater suus¹, cum eo iniuste conspiraverant, ignorantes quod scriptum est:

Virtus consilii expers mole ruit sua.

Hor. Od. III, 4, 65.

* *p. 800.* *Rex autem ob sedandam horum arrogantiam familiares suos undiquesecus colligens intrante Augusto^e bona prefati comitis *Aug.* invadendo vastavit eumque, ubicumque extra urbem potuit, invitum latitare compulit. Dicat aliquis, non ignorans causam tantae presumptionis, necessario eum² hoc fecisse: sublimioribus non congruere potestatibus, tam firmiter promissa *cui-

* *fol. 89.* quam fideliter servienti subtrahere devotionemque ceterorum abalienare. Quibus reciproco non ullam in hoc seculo esse dominationem, nisi a Deo; et qui se contra eam erigat, *Rom. 13, 1, 2.* divinae maiestatis offensam incurrat; subitanam iniquae mentis inflationem patientiae gubernaculo debere retrahi, et cum humili supplicatione consolationem expectare sibi veraciter profuturam; saciusque arbitror esse, alcius de die in diem ascendere, quam ruinam inexuperabilem [subito] incurrere. Libenter nepotem meum aliqua ex parte defenderem, si veritatem a cunctis fidelibus honorandam polluere auderem.

33. Approbata sunt in multis antiquorum proverbialia: inveterata populi facinora parere nova mali pudoris detrimenta. Namque patri regis genitor istius non ut miles, sed ut inimicus sepe resistit imperatorumque partem, ut ipse testatus est, ob confirmatam sacramentis gratiam adiuvit. Similiter et iste usque in finem ultimi Ottonis ei fidelis erat seniorique suo usque ad haec infelicia strennue ministrabat tempora. Set regi *secreto mentis latebat repositum* patris suique zelus infinitum. Spero autem, quod hoc omne pro amore Christi inultum semper^f relinqueret, si hunc tam crudeliter et cum caeteris sibi contrariis aperte sibi renitentem non cerneret. Heinricus marchio quamvis in hoc

Verg. Aen. I, 26.

* *fol. 90.* a) redariorum 2. b) selavit A, corr. T. c) rogationum 1. d) positos A. e) angusta A. f) sep 1. saepius.

- 1) Bruno frater regis, qui postea (1006—1029) episcopus Augustanus fuit.
- 2) Scilicet Heinricum marchionem.

1003. crimine solus culpabilis appareret, tamen absque consilio aliorum hoc primitus non aggreditur. Et quia pro magno dedecore in hoc seculo proditor habetur, maluit hoc conscientia gementi celare, quam sui damnum aliorum augere detrimentis; et ob haec, qui prius viriliter suam ab hoste defendere studuit patriam, tunc aperuit huic in rapinam, mittiturque ei clam a Bolizlavo auxilium nihil sibi omnino proficuum.

34. (21.) Venienti autem tunc regi ad locum, qui Hatheresburgdi^a dicitur¹, omnem thesaurum suum se precedentem Maganus, comitis predicti miles, cum suis corripit ac tum intra se dividentes ad Amardelam civitatem² letus revertitur. Quos rex pone insecutus possedit^b compositisque bellorum instrumentis eos vitam solum reddita urbe et preda fidis intercessoribus postulare compulit. Tunc destructa penitus eadem divisaque inter suos Poleniorum multitudine rex inde ad Crusni castellum³, in quo frater comitis Heinrici, Bucco nomine, dominam suam Gerbergam cum filiis custodire debebat, proficiscitur^c. Exercitum autem undique secus circumsedentem Henricus comes cum suis exterius inpugnabat quosdam vulnerans aliosque incaute frumentum equis^d congregantes perimit. Quod ne amplius * fol. 90. fieri potuisset, rex curiose previdit positis militibus quadringentis hostemque secretiora cuiusdam^d vallis petere loca coegit. Quem ibi castra metantem rustici unius incontinens lingua custodibus prodidit. Hii autem medii fervore diei illó latentibus tendentes insidiis, ut primum castra visis agnovere tentoriis, alta voce per kirieleison socios convocantes, hostes relictis ibidem omnibus suis, capto solum Ernasto, effugarunt. Reversi tunc idem ex magna parte tristes effitiunt consodales admodum laetantes; presentatoque regi captivo capitalis sententia a iudicibus decernitur, quae Magontinae archipresulis Willigisi intercessione supplicii et, quae regi placuit, redemptione amovetur.

35. Tunc audita senioris sui fuga Bucco comes gravi dolore concutitur [ac, quid sibi tunc] foret faciendum, [socios] consulit. A quibus diversa percepit responsa. Quidam dixerunt ob fidem seniori suimet promissam ac ignaviam perpetuo eis inputandam mori malle, quam urbem cum tali pignore regi umquam dare; superstite adhuc seniore suo auxilium semper sperare profuturum. Alii autem, qui plus

a) ita A, sed alterum r crasum est; Hatheresbrugge A. S. b) possedit A. c) proficiscitur A. d) eundem I.

1) Hersbruck oppidum ad fluvium Pegnitz situm; v. 'Jahrb.' I, 266.
2) Ammerthal vicum prope Amberg situm. 3) Kreussen oppidum inter Baireuth et Auerbach.

* fol. 91. sapiēbant, aque torrenti et homini potenti arduum esse 1008.
 testabantur resistere; devictos raro aut numquam promereri
 veniam, incpomes et nullo se tunc vulnere tardatos cum
 domina suimet caeterisque bonis ac hospitibus abeundi
 * p. 801. licentiam *apud regem imploratuos affirmabant. Horum,
 ut opinor, consilio custos eiusdem civitatis Bucco cum
 Ottone germano suimet domine¹ loquitur eiusque suffragiis
 urbem regiae potestati tradidit; ipse autem cum omnibus
 sibi commissis securus abiit. Confestim civitas radicatus
 dirui a rege iubetur, set parcentibus huius rei auctoribus
 magna ex parte cum aedificiis servatur.

36. (22.) Interim, dum rex Heinrici comitis urbem,
 Crusni vocatam, possedit, Bolizlavus eum in aliquo ledere
 sumopere nisus clam exercitum colligit et per nuntios
 suimet Guncilinum fratrem ortatur, ut memor firmae pro-
 missionis urbem Misnensem suae redderet dicioni amicitiam-
 que renovaret pristinam. Ille autem sciens istius ingressu
 a gratia regis et a domonio^a tali se penitus exclusum fuisse
 mandatis talibus respondet: 'Omnia, quae praeter haec a me
 expetis, frater, libenter impendo et, si umquam haec faciendi
 * fol. 91. *oportunitas accidit, non recuso. Sunt mecum senioris mei
 satellites, qui talia non paciuntur; et si hoc publicatur, vita
 mea cum omnibus, quae possideo, periclitatur.' Hac legatione
 accepta Bolizlavus internuntios custodiri et legionem ad
 Albim properare^b iussit. Hic qualitatem vadorum secreto
 perquirens mane facto [ipse] subsequitur et ad Strelam
 civitatem, quia suae dos erat filiae², mandat, ut nec sibi
 quicquam timerent neque cum clamore illato convicinos de
 hac re certos efficerent. Nec mora, exercitus iussu ducis in
 quatuor dividitur et ad Cirin castellum³ vespere conveniri
 precipitur. Duae^c autem phalanges premissae, ne sui ali-
 quam a marchione molestiam paterentur, providere studebant.
 Totus hic pagus, qui Zlomizi⁴ dicitur, optime tum excultus,
 in una hac die igne, gladio et habitatoris eductione flebiliter
 desolatur.

37. Sed qualiter is^d, qui omnes crebro fallere solebat,
 a quibusdam^e, qui in Mogilina urbe⁵ sedebant, deluderetur^f,
 memorare libet. Hii cum a legione ad eos missa inpugna-
 rentur: 'Cur sic facitis?' inquirunt. 'Vestrum seniore optimum
 scimus et hunc nostro preponere volumus. Tantum

a) demonio 1; dignitate sua A. S.

b) re add. T.

c) 9 in loco raso T.

d) his A.

e) quibam A, corr. T.

f) deludetur A, corr. T.

1) Otto frater Gerbergae idem fortasse fuit, qui supra c. 24. Heriberti
 filius dicebatur.

2) Conf. supra IV, 58.

3) Zehren vicum in sinistra

Albis ripa infra Meissen situm.

4) Glomaci vel Glomuzi I, 3.

5) Mügein; cf. IV, 5.

1003. *precedite et nos cum familiis et possessionibus *universis* fol. 92.*
subsecuturos non dubitate.* Talia orantes non amplius
 vexabant hostes et seniori suo hos^b adventare pro certo
 nunciabant. Sed cum commilitones ad conductum sero con-
 fluere locum hosque^c domi sedere dux cerneret, multum
 irascitur et mendacibus sociis poenas^d minatur. Postera
 luce, orto iam sole, preda innumerabilis premittitur et magna
 pars hostium Albi inmergitur. Caeteri domum redeuntes
 inlesi dividunt predam, deo et^e seniori suo optima^f quae-
 que assignantes. Non fuit minor captivorum numerus quam
 tria milia et, ut presentes affirmabant, multo amplius.

38. (23.) Heinricus [vero] comes^g [se iam defecisse^h a] ni-
 madvertens ad urbem Crana dictamⁱ properat ibique Si-
 fridum, filium comitis Sigifridi² iuvenem, auxilio se expec-
 tantem collato inveniens nec sibi neque huic ullam in
 rebellionem spem in his partibus promisit. Tandem cum eo¹
 multa locutus eandem incendit seque ad Boemiae tunc in-
 vasorem Bolizlavum cum domno Brunone residuisque fauto-
 ribus concessit^k. Sifridus vero spe palam resistendi frustrata
 non eos comitatur, set de futura commissi emendatione
 certus revertitur. Rex autem ad Cranam hostem insecutus
 fugientem, lenivit in hoc suimet animum, quod agⁿnovit se * fol. 92.
 inimicum in destruendis preoccupasse. Misit tunc Heinricum,
 Wirciburgiensis¹ episcopum, et Erkanbaldum, Fuldensis
 coenobii abbatem³, ut Suinvordi castellum⁴ incenderent at-
 que diruerent. Quos adventantes Heinrichi comitis inclita
 mater, Eila nomine⁵, ut talibus decebat personis, suscipiens
 et salutans, ut precepta intellexit regalia, perturbatur con-
 citoque cursu ad aeclesiam properans ibidem ignis con-
 cremationem prius sustinere, quam hac comburente viva
 vellet exire, testatur. Unde seniores prefati ob Christi
 amorem^m seculares postponendo timores decretam mutabant
 sententiam; murosque urbis ac aedificia solotenus frangentes
 tristem matronam his mulcebant promissis, si quando cum
 gratia regis id fieri potuisset, hoc *totum ex sua parte se * p. 302.
 renovaturos.

Rex autem devastata omni comitis proprietateⁿ et cum
 beneficio late divisa ad Bavanberg venit ibique exercitu suo
 Sept. 8. bona cum pace dimisso nativitatem Dei genitricis sollemp-

a) subsequituros A. b) has A. c) hasque I. d) o a T additum postea erasum est I.
 e) deo et erasum I. f) optimo optimo A. g) com I. h) se iam defecisse a in loco
 raro T. i) ea A. k) excessit I. l) tertium i erasum I, ut plerumque in his nomi-
 nibus. m) amore I. n) proprietate I.

1) Kronach oppidum. 2) Nordhemensis, ut videtur. 3) Qui, post-
 quam abbatiae illi a. 968—1011 praefuit, Willigiso in archiepiscopatu
 Magontino successit († 1021). 4) Schweinfurt. 5) De qua cf. supra
 c. 14.

nibus celebravit gaudiis. Inde profectus ad silvam Speh- 1003.
teshart nuncupatam¹ laborem expeditionis delinivit suavitate
* fol. 98. venationis. * Completa ibidem autumnali iocunditate per
Franciam transiit ad Saxoniam, indicens hiis proxima hieme
suam ad Milzieni expeditionem. Post haec natale Domini Dec. 25.
in Palithi^a more priorum divinitus ac humanitus honorando^b
peregit.

39. (24.) Deinde ad Thornburg² veniens Willigisum 1004.
archipresulem cum caeteris familiaribus ad Gisillerum^c misit Tagin. chr.
archiepiscopum³ tunc nimis infirmum, ut memor Domini,
quicquid^d in destructo Merseburgensi episcopatu^e hactenus
deliquit, hunc resumendo iniustamque sedem relinquendo
in ultimis saltem emendare voluisset. Hunc^{*} primo propter
Herimannum^f, quem sibi idem semper in regno summopere
conatur preponere, odivit posteaque data huic suimet gratia
inter familiarissimos habuit; commissisque ei omnibus in
Saxonia suimet proprietatibus fidelem in hiis persensit pro-
visorem, multa, quae tunc suae arridebant voluntati, per
eundem complens. Tandem zelum Dei amplius^g ferre non
valens perfecto hunc persecutus odio hos, sicut predixi.
nuntios misit. Quibus vix talibus respondit: 'Dentur mihi
trium vel quatuor induciae dierum et mihi liceat abire;
* fol. 98'. quibus transactis *certa vobis referam.' Hoc apud regem
inpetrans et in curru, ut diu tunc solebat, exiens ad Thri-
buri^h curtem suamⁱ venit ibique duos commoratus dies
VIII. Kal. Febr.⁵ migravit ab hoc seculo.

40. Quo audito rex corpus archiantistitis precedens
usque ad Magadaburch subsequitur, premittens⁶ eo capel-
lanum suimet Wigbertum, ut de electione Taginonis¹ una-
nimem confratrum voluntatem inpetraret. Set prepositus
eiusdem civitatis, Waltherdus nomine, convocatis in unum

*) archiepiscopum Gislerum rex add. 2.

a) polithi radendo alge corr. 1. b) honorando 1. ut iam supra. c) alterum 1. erasum 1.
d) quicquid 1. e) episcopatu 1. f) 1. erasum 1. g) Tandem vero zelo Dei instinctus
infinitum tantum amplius 2, A. S. h) h. add. T. i) ita iam A, sed postea aliquis in-
feriorem partem litterae g et totam n. erasit, quae V restituit; item fere fol. 97, 97, 98.

1) Spessart. 2) Dornburg ad Salam; de villa Dornburg ad Albim
ita hic cogitari non potest, quoniam Thornburg non longe a Thriburi
curti abfuisse ex eis, quae sequuntur, perspicitur. 3) Illum tunc in
ipsa urbe Thornburg fuisse necesse est censeamus; quae inter commissas
ei regis in Saxonia proprietates videtur fuisse. 4) Sine dubio villam
illam intra Thuringiam nomine Driburi in comitatu Ekkihardi mar-
chionis sitam, quam Otto III. 1000 Ian. 17 (Stumpf 1210) Magdeburgensi
ecclesiae donaverat. Quae siquidem prope Dornburg iacebat, nulla
nisi Ober-Trebra vicus inter oppida Apolda et Sulza situs fuisse potest.
5) Hunc diem noster et apud Taginonem et in Necrol. Mers. et Magd.
invenit. 6) Ex hoc quoque intelligitur regem non ita prope a Magd-
burg abfuisse.

1004. confratribus universis obitum senioris et adventum regis pariter indixit, obsecrans, ut invicem unum aliquem inquirerent, cum quo antiquam eligendi consuetudinem retinerent. Cui ab omnibus ilico respondetur, eundem se communiter velle in dominum divina ad hoc favente gratia habere. Hoc cum magna, ut decuit, humilitate idem suscipiens veniam

Ian. 28. prostratus peciit. Delatum est¹ corpus archiepiscopi ad sanctum Iohannem² ibique proximam noctem dignis serva-

Ian. 29. tur honoribus. Postera autem die cum ad sanctum portaretur Mauritium, adveniente tunc ibidem rege, ab eo omni- que clero et populo suscipitur secundamque noctem diligenter custoditur.

Ian. 30. 41. Mane iam facto Arnulfus episcopus *a rege ad con- * fol. 94.

fratres et ad milites* admodum tristes gratia Taginonem eligendi mittitur. Cui legationem suam cunctis ordine pandenti Walterdus respondens pre omnibus: 'Scimus,' inquit, 'quid vester senior intendat. Volumus, si licet fieri, potestatem habere eligendi; et cunctis presentibus his, me quamvis indignum voluerunt in vacuum succedere, ut ipsi potestis probare. Detrimentum aeclesiae fieri nostrae multum veremur; quod ne eveniat^b, regiam pietatem ac vestram petimus intercessionem. Non sumus inmemores proverbii cuiusdam sapientis³:

Lucan. III,
145 sq.

Libertatem populi, quem regna coercent, libertate dominantis^c perire, tantumque eius umbram^d servari, si cunctis eiusdem velit obtemperare preceptis. His dictis presul egressus regiis omnia instillavit auribus. Qui mox prepositum vocans multumque ei promittens et sui licentiam ac consotiorum in eleccione Taginonis gratiam acquisivit. Confestim in maiorem convenientibus aeclesiam cunctis, rex baculo Arnulfi presulis clerum et populum Taginoni venerando patri cum redditura summo iudici ratione commisit eundemque in cathedram episcopalem ipse constituit, asstantibus universis [et] laudes Deo canentibus. Celebrata pro defunctis memoria corpus archiepiscopi coram altari^e australi sepelitur. * fol. 94.

42. (25.) Set antequam ad nostrae sedis renovationem^f perveniam, libet quaedam de *prefato viro, qui tunc ordinandus erat, disserere. Fuit hic egregii clericus Vulfgangi, qui Ratisbonensem pius pastor, habitu et conversatione monachus,

a) ministeriales 2, A. S. b) nec veniat A, postea alterum e eramus. c) dominatis I.
d) ūba (= verba) A, corr. T. e) altare A. f) renouationis A, deinde s eramus I.

1) *Trium fere dierum spatium cum sit itineri a Thriburi ad Magdeburg facto tribuendum, die Ian. 28 corpus archiepiscopi illuc videtur pervenisse.* 2) *Monasterium Bergense. L.* 3) *Lucani, apud quem (Phars. III, 145—147) haec leguntur: Libertas, inquit, populi, quem regna coercent, Libertate perit; cuius servaveris umbram, Si quidquid iubeare velis.*

rexerat aecclesiam¹. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a puero nutriens eundem iam adultum bonis suimet omnibus prefecisset. Insuper ducis et imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut^a si quando se de hac luce divina iussione subtraheret, hunc sibi successurum non dubitaret. Consummato tunc huius exilii cursu ...^b in sanctitate ad- 994. mirabili venerabilis antistes ..., cum iam usque ad mortem egrotare cepisset, accersito ad se dilecto Taginone^c: 'Pone,' inquit, 'fili, os tuum super os meum, accipiens a Deo insufflationem spiritus mei, ut, ubicumque ardore iuventutis incalcescente in gemina caritate [sis] frigidus, a summa potestate meique benivolentia temperamentum accipias; et si meis honoribus forsitan privaberis, post bis quinos solares annos, cum mea apud Deum luo commissa, maioribus pro certo laetaberis.' Post haec vir sanctus, cum finem suum * fol. 95. adesse in spiritu presciret, iussit se in ecclesiam portare^d; expletisque ab eo orationibus caeterisque, quae a fratribus faciendae erant, se cum sibi commissis Deo commendans pridie Kal. Octobr.² sanctum emisit in pace spiritum. Sept. 30 (Oct. 31).

43. Electus ille ab universis ad imperatorem venit, set promissa non percipit, dato tunc ab imperatore episcopatu capellano suimet Gebehardo. Committitur huic iste fideliter et, quamvis ab eo honorabiliter haberetur, tamen, quia bonum et malum non sunt ad aliquid³, non longum tempus cum eo ob morum suorum^e inequalitatem^f versatur. Adhesit namque ilico Heinricho tunc duci et propter castitatem mentis et corporis ei complacuit ac usque ad hanc diem, quam prefatus sum, malis moleste, bonis accepte, perdius et pernox ei servivit, Deo et hominibus sua specialiter impendere satagens; completur[que] ob hoc a rege propter sancti viri 1004. ab eodem unice dilecti amorem^g veredicum^h eiusdem vaticinium, decursis tunc, ut ipse domnus Tagino sepe mihi retulit, decem annorum curricula. Qui carissimum suimet dominum ac reginam cum omnibus consociis multiplicibus, ut decuit, honorat muneribus nequaquam suae benignitati ad hoc subpetentibus.

* fol. 95'. 44. (26.) Inde⁴ rex cum eodem ad cas^atellum ipsius, Ian. 31. nomine Givikansten^b, pergens omnia, quae ibidem ab Gisilero

*) quippe qui nutritor ipsius regis extitit add. 2; nam et n. i. r. fuerat A. S.

a) deest 1. b) post cursu quattuor, post antistes novem fere litterarum spatium erasum est 1. c) tagione A; taolone radendo alqs corr. 1. d) portari radendo alqs corr., et ita 2. e) suarum A. f) inequalitate 1. g) veridicum radendo corr. alqs 1. h) giuikanstaen A.

1) A. 972—994. 2) Necrol. Mers. Oct. 31: Vulfgangi episc. 3) I. e. non conveniunt. L. 4) Rex cum die Ian. 30 sepulturae Gisilheri Magdeburgii, Febr. 2 consecrationi Taginonis Merseburgii interfuerit, itineri illuc facto duo dies Ian. 31 et Febr. 1 relinquuntur.

1004. antistite collecta sunt, singulariter perspicit et haec esse
 Tagin. chr. superflua testatur. Dehinc Merseburg diu pastore suo vidua-
 tam consolationis gratia adiens eandem pristinus restitui
 honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagino veneran-
 Febr. 2. dus IIII^a Non. Februarii, id est yppapanti Domini, id est
 obviacione iusti Simeonis, accepta ab Hilderico antistite¹
 licentia, qui primus horum in ordine fuit confratrum, a
 Willigiso archipresule Magantino consecratus est, presente
 rege ac Romano nuncio omnibusque coepiscopis ad haec
 faventibus. Et quia is², *ut scriptura eius testatur, ab solo
 ordinandus apostolico, huc³ venire propter instantem necessi-
 tatem non potuit, ibidem⁴ sacri crismatis delibucione tercium
 implevit numerum⁵, [Waltherdo post se omnem committens
 episcopatum]^{a.6}. Rex autem, quo semper esurivit atque si-
 titiv, iusticiae cibo gestiens tunc saciari, quia aliter non
 posse fieri apud Arnulfum presulem sciebat, [cum] centum
 concambio mansorum super solum Merseburgiensem burg-
 wardum episcopalem redemit bannum. Quicquid autem a
 carissimo Taginone exposcerat, bonae voluntatis habundantia
 hoc largiente perceperat. De Misni *atque de Citici episco-
 patibus decrevit regia potestate ad integrum redire, quod
 antiquitas hinc demptum valuit explicare. Unde hiis versi-
 bus preludo Christi odas concinentibus*:

O sol iusticiae fulgens^b super omnia, Christe^c!
 Adventu primo mundum redimensque secundo
 Cum patre plasmator dissolvens, examinatore
 Solus, pro variis dispensans^d premia factis
 5 Humano generi sceleris per prona labenti,
 Vera dies, lucem tu nunc benedicito talem,
 *Qua pius aecclesiam visitasti despoliatam.
 Mersburg te laudet, de tuis munere gaudet,
 Eius et nati, pastores ac renovati
 10 Persolvant grates tibi nunc ex corde fideles.
 Inclite rex regum, modo suscipe fasma⁷ tuorum,
 Clemens Heinricum de caelis respice servum

Verg. Aen.
II, 537.

* p. 804.

* 2. in imo margine add.: Incipit prol. lib. sexti.

a) et w. commisit 2, A. S. b) fulges 1. c) xp̄riste 1. d) dispensas 1.

1) *Havelbergensi* 983—1008; cf. III, 17. 2) *Tagino*; cuius scriptura hoc loco commemorata nulla alia fuisse potest nisi chronicon illud *Magdeburgense* nunc perditum, ex quo *Thietmarum* hausisse iam pridem constat. 3) *Sc. Romam*. 4) *Sc. Merseburg*. 5) *I. e. tertius archiepiscopus constitutus est*. 6) *De hoc loco cf. Pflugk-Harttung, 'Forschungen' XXV, Uhlirz l. c., p. 114*. 7) *I. e. orationem*; sed qua ratione ductus noster ad hoc exprimendum graeca voce πάσμα usus sit, non liquet, nisi, id quod *Lappenb.* suspicatus est, a fando eam derivari credidit.

Et contactalem suimet¹ defende fidelem,
Hiis tua pro parvis bona prestans maxima donis.

15 Vivat in aetheria Taginonis spiritus aula,
[Waltherd et Gero valeant in fine beato].

A Christo salvi sint omnes atque locandi
Sedibus Elisii, te, Mersburg, qui pietatis
*Affectu dextris exaltavere benignis.

Luc. Phars.
III, 12.

20 Omnia qui primus regis, Deus, atque supremus,
Hanc moderare, tuo queat ut subsistere remo;

Eius custodes tua sint precepta sequentes,
Hostes nil valeant, conversi sed bona reddant.

Sis rogo propicius, qui destructor fuit huius;

25 Insuper et cunctis, qui subvenere malignis,
Da veniam, laeti quo spectent certa futuri.

* *man. D.* [Urbis Wormacensis gaudet temporibus istis
Libertate sua, cuius manebat in umbra

Hactenus, atque ducum fuerat sub lege suorum².

30 Burchard antistes³ laetatur et inter heriles

Ex animo procures, quod non timet amplius hostes
Nunc ex contiguo, longe semotus ab illo.

Aula ducis domini domus est iam preclua Christi,

Et iudices varios clerus nunc deprimit illos.

* *man. T.* 35 *Hoc rex Heinricus fecit pietate coruscus*,
Hanc propriis solvens rebus Christoque remittens.

Annuat ista pius [Otto^b dux at]que benignus

Munere regali concessit habunde teneri.

Ex hoc laetantes sint semper quique fideles]*.

LIBER VI.

* *fol. 97*
(*fasc. 15*),
man. A. 1. (1.) *Post salutiferum intemeratae virginis partum 1004.
consummata millenarii linea numeri et in quarto^c cardina- Febr.
lis loco^d ac in eiusdem quintae^e inicio ebdomadae, in

*) Excipit prologus. Incipit liber sextus *add.* 2.

a) choruscus littera h puncto notata ideoque deleta 1. b) o. d. at in loco raso alio atramento idem T. c) ita Thietmarum dictasse aut certe dicere voluisse iam Urinus cognovit; quinto—quartus 1. d) loc in loco raso T.

1) *Coniugendam reginam.* 2) *Duces Wormatienses posteri Konradi Ruffi appellantur, qui amisso Lotharingiae ducatu in Francia occidentali, ubi plurima bona propria et comitatus nonnulli eorum fuerunt, conditionem ducum similem obtinuerunt, sicut etiam Udo comes († 949) et ei, qui ab illo originem duxerunt, in Francia orientali. Conf. Bresslau, 'Forschungen' XIII, p. 106—110. Hic locus spectat ad chartam regis a. 1002 Oct. 3 datam (Stumpf 1326), qua Heinricus totum praedium omnemque proprietatem, quam per dilecti consanguinei — Ottonis quoque ducis firmam traditionem in proprium ius acceperat, sicut ipse (Otto) visus est habere infra eandem civitatem, hoc est Wormatiam, praedictae ecclesiae tradidit cum omnibus ad eandem proprietatem iuste et legaliter pertinentibus; cf. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.', I, Excurs VII. 3) *Episcopus Wormatiensis 1000—1025.**

1004. Febuario mense, qui purgatorius dicitur, *clarum mane illu-*
Pers. III, 1. *xit* seculo, et Heinricus, Dei gratia rex, antecessorum nevam
 suorum cupiens emundare sibiue veniam promereri aeter-
 nam dispositis secundum suimet placitum ad haec pertinen-
 tibus cunctis perrexit ad domum suam, ubi se corporaliter*
 semper solebat reficere, ut ibi desiderato diu alimento
 paululum recrearetur in mente. Convocansque ad se omnes
 regni primates dedit episcopatum sanctae Merseburgiensis
 aeclesiae cuidam^b capellano suimet, [nomine] Wig^bberto, cum * p. 805.
 archiantistitis baculo Taginonis^c, cum quo ipse, quicquid
 antecessor suus iniuste de hac auferre presumpsit aeclesia,
 renovationi eiusdem arridens reddidit¹, consentiente hoc
 Arnulfo presule, Eido quoque et Hilliwardo² episcopis, [quibus]
 diocesis illa fuit divisa, ac omni populo applaudante. Ductus
 mox cum divina iubilatione ad sedem suam Wigbertus^e eodem * fol. 97.
 die ab archiepiscopo suimet Taginone et a confratribus
 Hillerico et Wigone³ cum predictis coepiscopis consecratur.

2. (2.) Interim Bolizlavus suo furore et comitis Hein-
 ricus⁴ instinctu magnam vim Bawariis omnibusque concivibus
 suis intulit. Ob hanc causam rex indicta prius expeditione
 Milzini fines hostiliter invasit et, ni superflua nivis effusio
 celeriter resoluta eum impediret, omnis haec regio habitatore
 vastata caruisset⁵. Inde reversus tristis Guncelino marchioni
 caeterisque patriae defensoribus positus auxiliatur presidii;
 ac tunc Merseburg veniens fratrem suum⁶ fugisse ad Un-
 gariorum^d regem⁷ veniae gratia acquirendae, Heinricum
 autem incepti multum penituisse ab fidis intercessoribus ab
 eo missis comperit. Quorum et maxime percarum suimet
 Taginonis^e et Bernhardi ducis supplicationes etsi invitus
 suscipiens prefato comiti suimet gratiam ea ratione indulsit, ut
 predium sibi suisque fautoribus et incolatum redderet, ipsum
 autem, quamdiu voluisset, in custodia detineret. Heinricus
 vero se nimis in omnibus culpabilem lacrimabiliter professus
 more et habitu penitentis regi se tradidit eiusque iussione
 * ab archipresule predicto in castellum Ivicansten^f detruditur * fol. 98.
 diligenterque a suis militibus die noctuque servatur*.

*) *Erasis in dextro margine versibus 2 vel 3 N in imo addidit:*
Ibi tunc preter aliud bonum opus in una die psalterium cum CL
veniis cantavit.

a) corparaliter A. b) ita A. S.; vocabulum in 1. *eramus* quidam fuisse videtur. c) ta-
 gionis A; taginonis T; taolonis radendo alqs corr.; taginonis restituit V. d) i *eramus* 1.
 e) dagionis V saepius. f) legendum Givicansten; cf. I, 6.

1) De hac renovatione vide 'Jahrb.' I, 279—296, Uhlirs l. c. 2) Citi-
 censi 1002—1032. 3) Brandenburgensi 992—c. 1019. 4) Conf. V, 38.
 5) Quam expeditionem Ann. Quedl. minus recte in a. 1003 ponunt; cf.
 'Jahrb.' I, 299, n. 1. 6) Brunonem; cf. V, 38. 7) Stephanum I. sororis
 suae maritum; cf. IV, 59.

3. (3.) Interea rex Italicae haud inmemor iniuria¹ 1004. [omnes] suos fideles ad hanc ulciscendam hortatur ac instanti quadragesima ipse eo cum armato milite destinavit Febr. 29. pergere. A Merseburg tunc exiens sancti Mauricii apud Deum intercessionem itinerisque prosperitatem Magadaburg petiit¹. Inde per^a Thuringiae orientalisque fines Franciae transiens ad Ratisbonam venit; ibique habito regali placito militi suimet generoque Heinricho² XII. Kal. Aprilis cum omnium laude presentium cumque hasta signifera ducatum dedit³. Dehinc Augustanam urbem itinere attingens a Sigifrido antistite [eius] honorabiliter introducit et habetur. Ibi tunc duas tantum noctes commoratus reginae diligenti salutatione licentiam dedit ad Saxoniam abeundi dilectoque eam^b commisit Taginoni. Ipse autem cum exercitu progreditur usque ad locum qui Tinga^{c.4} dicitur. Ibi domnus Brono, frater eius, cum Ungaricis intercessoribus regi presentatur et ab eo data sibi gratia misericorditer suscipitur. Equidem ab archiepiscopo Taginone rogatus ad predictam civitatem⁵ veni et cum eodem redii. Venimus ad saltum Geronis⁶ ibique cum venerabili abbati^a Hathui palmas Apr. 9. sollemniter peregrinus; IIII^a feria ad Magadaburg regina Apr. 12. veniens cenam Domini et subsequentem dominicae resurrectionis sollempnitatem ibidem celebravit. Apr. 13. Apr. 16.

4. (4.) Rex autem per multas itineris asperitates^d ad Tridentum^e veniens ibi palmarum festa colit et exercitum nimii laboris necessitate afflictum hac celebri [sollempnitate] paululum respirare permisit. Quem adventantem Hardwigus [rex] presciens ac multum expavescens ad munitiones supramemoratas nuntios probatos misit; ipse autem collectis agminibus in Veronensi^f planicie considens sperabat presentia preteritis prosperitatibus forsitan respondere. Hunc transitum Heinrichus rex interclusum aut vix aut nequaquam expugnandum comperit; et alió se vertens cum suis tractat familiaribus, si clusas hinc longe remotas⁷ Carentanis auxiliantibus intercipere ullatenus valuisset. Quod consilio prudenti, quamvis arduum multis videretur,

a) Inper 1. b) eá 1. c) ita T in rasura, q̄ . . . inga A; Tonga A. S. d) asperitatis 1. e) tridentem 1. f) numeronensi A, num linea deleta et v superscripta T, postea n et m crassa, ut recte veronensi.

1) Ibi adfuit charta (Stumpf 1372) teste Febr. 24; 'Jahrb.' I, 300.
2) Fratri Cunigundae reginae, filio Sigifridi Lützelburgensis comitis.
3) Qua in re ipsum se adfuisse Thietmarus paulo infra dicit; Italicae et Boemicae expeditionibus in c. 4—15 non minus copiose enarratis haud scio an Heinrichus frater eius interfuerit. Cf. infra c. 15. 4) Nunc Thingau, prope civitatem Kempten. L. 5) Non Thingau videlicet, sed Regensburg aut Augsburg. 6) Gernrode in ducatu Anhaltino. L. 7) In finibus urbium Vicenza et Treviso sitas; 'Jahrb.' I, 303.

1004. effectum est. Carentani regalibus iussis ilico optemperantes in duas dividuntur legiones; unam, quae ante ipsum diei crepusculum montem clusis *superpositum cum peditibus* ^{fol. 99.} clam *preoccupabat, alteram*, quae iam facto mane ad has expugnandas subsequitur, audito^b a premissis commilitonibus signo tam vehementi, ut ex latentibus hostium insidiis audiri potuisset. Qui post tergum, ut opinabantur, securi, venientibus obviam armati properant. Sed nostri eos ex latere irruentes alios effugarunt, quosdam autem precipicio^c et in Brenti fluminis¹ inundacione compellebant interire^d. Sicque victores clausas^e usque ad regis adventum sollicitate tuebantur.

5. Hoc rex ab internunciis ut audivit, relictis omnibus impedimentis, optimis satellitibus exceptis, cum magna difficultate eas pertransit et iuxta litus aquae supramemoratae in quadam grata planitię castra metatus est, ut ibidem^f cenam Domini et crismatis consecracionem ac passionem ^{Apr. 13. 14.} dominicam et sanctam eius resurreccionem sumopere veneraretur. Interdicta est omnibus per bannum regalem a palatino comite fuga² et resistentibus viriliter promittitur solatio ^{Apr. 16.} futura. Rex autem in III^a feria aquam transiens predictam fixis iterum tentoriis requievit, exploratores prestolans sollicitate ad quaerendam^g Hardwigi hostis conversationem clan^hdestinam^h. ^{Apr. 18.} ^{fol. 98.}

6. (5.) Longobardorum vero mens hactenus in malo unanimis divinae pietatis instinctu dividitur et ab iniusto supplantatore disiuncta a Deo coronato regi¹ Heinrico securum fuga patefecit ingressum. Verona primo eundem succipiens exultat in Domino, advenisse defensorem patriae, auctorem vero abisse totius miseriae. Huic occurrunt diu expectato Thiedoldus^k marchio cum predictis auxiliatoribus, gaudens tempus advenisse, quo¹ secretum bonae voluntatis sibi liceret huic aperire. Tunc rex tali comitatu Brixnam³ veniens ab archiepiscopo Ravennate⁴ et ab huius sedis provisoro [Ethelberone]⁵ cum comprovincialibus succipitur. Inde Pergamam⁶ ab Arnulfo imperatore olim devictam⁷ itinere attingens, Mediolanensem archipresule⁸ fide sacramentis

a) cum — alteram *suppletum ex A. S.*; in cod. 1 hic maior versus pars abscisa est. b) ito in loco raso scr. T. c) precipio? A, corr. T. d) i i rre (= interrire) A, iterire corr. T. e) prius a erasum 1. f) dem in rasura scr. T. g) adquirendam A. h) Post syllabam clan in 1 maior versus pars abscisa est; destinam — mens suppleta ex A. S.; clandestinam et vero desunt in 2. i) rege A. k) Thiedolfus A. S.; Thiedolfus cum vocavit cod. 2 supra V, 25. l) qua 1.

1) Brenta. 2) De poenis eorum, qui ex exercitu fugerunt (herisliz), cf. Waitz, 'Verfassungsgesch.' 2 III, 309, 2 IV, 479. 582, 'Jahrb.' I, 304. 3) Brescia. 4) Friderico; conf. V, 25. 5) Qui sedit 976—1007; v. V, 24. 6) Bergamo. 7) V. Ann. Fuld. (SS. I) et Reginonis chron. (SS. I) a. 894, Liudprand. I, 23. L. 8) Arnulfum, qui sedit 998—1018.

firmata recepit. Post haec Papiam visitans urbem ab archi- 1004.
antistite hoc et a primis illius regionis susceptus cum ad-
mirabili laude ad aeclesiam ducitur et communi electione
sublimatus in solium regale collocatur¹. (Mai 15).

* fol. 100. 7. (6.) Eademque die revelatur, qua mutabilitate totius
mundi huius instabilis cursus in primum semper volvatur.
Namque inter tot gaudia subito iniecit inimica pacis dis-
cordia *et a superflua vini ebrietate de vili causa interrupta
est miserabiliter fidei connexio et sacramenti. Concives ad-
versus noviter electum regem armantur, ad palatium pro-
perant, et maxime hii, quibus ius Heinrici displicebat, Hard-
wigi autem relaxatio mulcebat. Clamor ut a rege audirer,
et quid hoc esset, explorari cecius* ab eo iubetur. Cui pro-
tinus respondetur, plebeios^b furore subitaneo inflammatos et
servili^c presumptione animatos, hanc commotionem primitus
incepisse; caeteros quoque omnes in detrimentum sui vel de-
decus convenisse. Quos iam irrumpentes Heribertus, Agri-
pinae* provisor egregius, sedare conatus, de fenestra ut
causam tantae invasionis inquirat, lapidum imbre et sagitta-
rum infusione retruditur. Palatium autem ab hostibus
graviter impugnatum, a domesticis^d regis facile numerandis
est viriliter defensum. Divisis etenim in plura necessaria
nostris maior vis excrevit inimicis. Tandem audito clamoris
immensi strepitu nostri gregatim ad regem properant hostes-
que adhuc insanientes paululum expellunt; sed imminente
iam nocte sagittis atque lapidibus obvis tardantur. Quae
ad providenda urbis tunc incendunt moenia.

* fol. 100*. 8. Nostri autem, qui foris erant, urbis propugnacula
fortiter ascendunt, quibus hii sic melius resistebant. Ibi
tum quidam egregius^e iuvenis, Gisilbertus nomine, frater re-
ginae, a Longobardis vulneratus oppetiit² et consociorum
tristitiam vehementer adauxit. Quem Vulferam miles in
medium agmen prosiliens unumque ex his per galeam usque
in iugulum feriens securus vindicavit. Sic alternando quie-
tem cunctis amicam [belli a]speritate^f mutabant. Nonnullos
ex hostibus, quos vi capiebant nostri, vivos regi presentabant.
Subi[cto] ibidem una domus, quae nostros tuebatur defatiga-
tos, a Longobardis incensa ruit, at eos nulla spei certi^g tudine
potitos alacriores bello reddidit. Interim Alemanni cum

*) sedis add. 2.

a) exploraci eius A, corr. T. b) plebeios I. c) serville A. d) domestis I. e) egregius I.
f) quietis belli cunctis amicis a — asperitate in duabus lineis A; quietem cunctis amicis —
belli asperitate corr. T; Martis 2, praesentis A. S.

1) V. 'Jahrb.' I, 306. 2) Scilicet illo die vulneratus Mai 18 mortuus
est; Necrol. Merseb. XV. Kal. Iun.: Gisilbertus frater reginae Chuni-
gundae obiit.

1004 Francis et Liuthariensibus* tandem haec mala rescientibus
 (Mai 15). fractis intrantes muris in tantum concives persecuti sunt,
 ut e municione domuum^b suarum nec unus egredi presumeret.
 Harum sumitate hii nostros iaculis gravantes^c inmissis in-
 cendio perierunt^d illato. Difficile est cuicumque ad enarran-
 dum, quanta ibidem strages diversis efficitur modis. Milites
 regis tum victores sine ulla offensione spoliis interemptorum
 utuntur. Hoc miserabili aspectu rex motus et, ut residuis
 parcerent, firmiter^e precipiens se ad municionem sancti
 Petri contulit hostibusque veniam suppliciter inplorantibus
 misericorditer indulsit. Tunc absentes quique^f accepta regis
 victoria aut ipsi^g veniunt, ut talia declinarent, aut obsides
 mittunt, fidem, auxilium et subiectionis debitum regi pro-
 mittentes^h. * fol. 101.

9. (7.) Sedatis tunc Papiæ calamitatibus rex ad Pon-
 tem longumⁱ venit Longobardorumque^j residuum agmen per
 manus suscipit; habitoque ibidem cum omnibus conloquio
 rebusque maximis prudenter ordinatis Mediolanum sanctissi-
 mi presulis Ambrosii amore peccit; moxque ad prata^k pre-
 dicti Pontis^l reversus presentem populum de subito eius
 conquerentem discessu promissa celeri suimet reversione
 ceterisque consolationibus multis placavit. Insistentem [vero]
 Iun. 4. tunc pentecostes sollemnitatem in loco, qui Grommo^m voca-
 tur, celebrat. Inde tum procedens Tuscosⁿ sibi obviantes
 in consorcium sibi firmiter servientium suscepit. Dehinc
 patriam revisere festinans Alemanniae fines, nuper a ducis^o
 Herimanni solatio privatos^p filioque eius et equivoco adhuc
 puerulo de^qditos, ad regendum et confirmandum invadit. * fol. 101r.

Iun. 24. Inde in Alsacia positam petens Argentinam, venerabilem
 Iun. 28. Christi precursoris ibi excolit nativitatem. In cuius vigilia
 quae Dominus per eum fecit mirabilia, non sunt mihi pre-
 tereunda, quia haec piis ad delectacionem, reprobis autem
 dicuntur ad terrorem. Domus, in qua rex populo legis ius-
 ticiam dabat^r, subito cecidit, uni dumtaxat presbitero nocens
 cum domna excommunicati iniuste^s sedulo commoranti.
 Ille pre caeteris in hoc crimine culpabilis morte sua, prius
 confractis cruribus, luit poenam commissi facinoris. Quam

a) primum i erasum I. b) domum A, corr. T. c) gravantes A, corr. T. d) erunt
 in rasura I. e) firmiter A, corr. T. f) quique A, quiq corr. nescio quis posterior.
 g) ipsa A, corr. T. h) promittens I. i) longobardorumque I. j) pratam A. l) pont^l I.
 m) induntuscos I, qui error nescio an ortus sit in dictando ex duplicatione vocabulorum
 inde tum; in duntuscos 2, in diutuscos A. S. n) n. adducis A. o) ita in loco rasu T.
 p) iniustae A.

1) Pontelungo non longe a Pavia remotum. 2) Hunc locum, qui apud
 Adalboldum (Vita Heinr., SS. IV) Chromo vocatur, Grumo prope Ca-
 dampino in via montis Ceneris esse G. de Wyss ('Anzeiger für Schweiz.
 Gesch.' 1887 p. 41) probavit. 3) Herimannus II. dux 1008 Mai 4
 mortuus erat, cui Herimannus III. successerat.

dulcia piorum gesta ad aedificationem animae ipsi legimus 1004. et ab aliis visu ac auditu didicimus et tamen obdurato corde miseri desipimus nec amovemur inolita nequicia certis malorum poenis neque delectamur inestimabilibus iustorum premiis^a.

10. Hinc rex discedens^b, sancti Martini presulis limen Magontia supplex adiit ibique natale apostolorum¹ venera-^{Jun. 29.}biliter coluit. (8.) Post hoc^c per Franciam orientalem iter

* fol. 202.

faciens Saxoniam, ut sepe professus est, securitatis ac tocius ubertatis quasi florigeram paradisi aulam, revisit. Ibi tunc diu reconditum zeli latitantis archanum ab simplici corde evomuit et ad compescendam Bolizlavi arrogantis seviciam omnibus in sua diciónē Christo sibiue fidelibus expeditio-^{Aug.}nem Augusto iam mediante indixit. Statuto igitur termino

in Merseburg exercitus fit collectio ac in hostem tandem secreta promocio. Assimulato namque in Poleniam itinere naves Boruz² et Nisani^{d.3} glomerantur, ut ficta suorum benivolentia non fieret inimico circumeundi propalatio ulla. Interim magna inbrium effusio in transeundis fluminibus exercitui ineffabilis fit retardatio, et cum minime quis hoc conicere potuit, in Boemiam rex celeriter perrexit. Huius adventum leo rugiens^{a.4} cauda subsequenti impedire satagens in silva, quae Miriquidui⁵ dicitur, montem quendam cum sagittariis [prorsus] intercluso omni aditu firmat. Rex autem id comperiens, premissis clam loricatis militibus electis, hostibus invitis arduam irrupere viam, facilem subsequentibus parantes^f callem. Inter haec Bolizlavo in una^{* p. 808.}dierum cenante unus ex nostris, capellanus Reinberni pre-

a) nec ad correctionem vitae iustorum premiis ineffabilibus delectati convertimur 2.
b) ab Argentina add. 2, A. S. c) hac A. d) ita T; 2; naves citiza nicici A. e) rugiens A, corr. T. f) parentes 1.

1) Petri et Pauli. 2) Boritz haud procul a Riesa iuxta Albiam. L. Adalboldus c. 43 exhibet: usque Citizam; unde apparet illum Thietmaro vivo ex opere eius nondum perfecto haec hausisse. Conf. Waitz, SS. IV, praef. p. 682. Citiza in pago Nicici ad sinistram ripam Albis fluminis prope Bleddin inter Pretzsch et Wittenberg e regione vici Schützberg in colle quodam videtur situm fuisse, cui idem nomen Schützberg est. 3) Nisani hoc loco non pagi, sed vici cuiusdam nomen esse apparet; quem vicum fuisse Neussen prope Mühlberg et olim in ipsa ripa Albis situm probatum est a Wedekind, 'Neues Lausitz. Magazin' XVIII, 217. De vico Neussen (a. 1251 Nisene) cf. etiam Knabe, 'Hist.-stat. Nachr. aus d. kursächs. Amt Torgau', Progr. Torgau 1887. 4) Bole-slavus. 5) Quod nomen Myrkvidr etiam occurrit in carmine Islandico Atlaquida in groenlezka. Hic designatur tractus montanus, qui hodie vocatur: das Erzgebirge. V. etiam chartam Friderici I. imp. a. 1162 Febr. 26 (Stumpf 3929). L. Hoc nomen idem est atque Mircevidu nomen alius silvae infra IX, 28 commemoratae et obscuram silvam significat: mrok slavonice, murk in dialecto Germaniae inferioris, myrkr apud Germanos septentrionales = tenebrae, vidu = silva.

1004. sulis sui¹, de adventu nostri exercitus loquitur et ab eo
 Aug. mox auditus, quid diceret, rogatur. Cui responsa referenti
 tum id^a infit: 'Si reperent ut ranae, iam possent huc ad-
 venisse.' Et verum est [hoc], *ni aspiraret regem^b divina * fol. 102.
 pietas et hunc non inflaret superbie magnanimitas, non pro-
 veniret nobis tam subito victoriae prosperitas.

11. Adiuvit eciam regem exulis Iaremiri, qui firma
 pax interpretatur², comitatus, et adoptatus eiusdem adventus
 Boemiorum delinivit agmen. Horum consultu et vocatione
 regi introitus patefecit et in ipsa regionis istius ianua unum
 castellum³ sua eidem sponte reddidit. Rex propter^c Bawarios
 nondum adventantes tardato paululum itinere ad urbem
 Satzi⁴ dictam venit et concives hos, portas sibi ilico aperientes
 et Polenos intus presidio positos occidentes, suimet cognovit
 amicos. Videns rex tantam stragem commovet et super-
 stites in una precepit aecclesia retrudi. Adest eciam, qui
 Bolizlavum a comprovincialibus esse interemptum pro certo
 referret. Letantur in Deo familiares regis, corruptique tri-
 stantur fautores adulterini ducis. Hii invicem mussantes
 ex iniusti cordis sui secretario hoc evomere mendacium:
 si rex umquam in bona securitate consisteret, se tunc ad
 nihilum valere multaque ab eo pati contraria debere. Propter
 hoc latente igniculo sub cinere *in hoc itinere ac postea * fol. 103.
 sepissime regi suo cunctorum hostem fidelium brutis peiores
 animalibus preposuerunt, ignorantes, quod ab eorum fraude
 vicarium suimet in terris Deus pater ingenitus, speculator
 desuper, liberaturus erat ꝥ caelis.

12. (9.) Tunc Iarimirus iussu regis cum optimis militi-
 bus ex nostris ac cum incolis sibi adherentibus ad capien-
 dum seu occidentum serpentem venenosum Pragam premit-
 titur. Quem preoccupantes nuncii prescriptorum *rem ordine*
 Virg. Aen. III, 179. *pandunt* Bolizlavo de tali periculo prius securo. Hic lega-
 tione tali commonitus clam se preparavit et subsequenti
 nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae Wisse-
 grodi⁵ dicitur, campanas cives ad bellum sonitu hortantes
 cum prima legione exivit et patriam fugiendo revisit. Quem
 Zebizlovo⁶, frater Adthelberti presulis et Christi martyris,
 subsequutus in ponte vulneratus oppetiit et magnum hosti-

a) id corr. id 1. b) regi radendo alqs corr. 1. c) proter 1.

1) Colbergiensis, cf. supra IV, 45. 2) Iar polon. = ver, jary = vernus,
 vicens; mir = pax. Conf. Iaropolk VIII, 72 n., Iarislav VIII, 65;
 Wladimir VIII, 72, Dobremir IV, 58. 3) Tunc Gnewin, hodie Brüz
 vocatum; 'Jahrb.' I, 317. 4) Saatz. 5) I. e. Hochburg (wysoký,
 compar. wyżšj bohem. = altus, grod pol., hrad boh. = castellum); hodie
 Wyssehrad. 6) Hic a Cosma (SS. IX) c. 29 appellatur Sobebor:
 accuratus igitur nomen scribendum est Sobi-slav et significat eum, qui
 'sibi gloriam' petat; cf. IV, 45.

bus gaudium, suis autem luctum ineffabilem reliquit. Crastina autem die Iarimirus adveniens populis iura veniamque commissi poscentibus ante portam dedit illicoque intromissus pristinis honoribus magna iocunditate inthronizatur ac tunc depositis vilibus indumentis preciosioribus* ornatur. Huic ibi tum presentatur, quicquid unusquisque militum hosti fugitivo vel occiso spoliis abstulit. Muneribus idem delectatus plurimis ad Wissebrodi introducit ibidemque in dominum exclamatur, regis indulgentiam et secum huc usque perseverantibus diu elaboratum promisit bravium. Confluit undique secus tam vulgi quam seniorum^b ineffabilis turba ad gratiam novi ducis percipiendam et ad prestolandum gloriosi regis accessum. Hic tandem adveniens ab antistite Thiedego¹ et a duce Iarimiro cum immenso cleri totiusque populi tripudio succipitur et ad ecclesiam sancti Georii^c deducitur. Cunctis mox dignitatibus a rege honoratur Iaremirus paternis, convocatis indigenis coram omnibus.

13. (10.) Sed cum ibi sanctae Dei genitricis ortum omnium^{Sept. 8.} celebrem mundo rex veneraretur, Goddescalcus^d, sanctae Frisingensis^e aeccliesiae venerabilis pastor², nomen³ cum re possidens, missam canere ac populos instituere ab eo precipitur et ab episcopo sedis illius permittitur. Perlecto tunc euangelio* presentes idem ammonet de timore divino et de conservando geminae dilectionis vinculo, de obedientia Dei sublimiorumque* honore potestatum et ad ultimum regem suaviter aggreditur, ut semet agnoscere et omnia, quae a primis vitae huius cubulis usque ad hoc tempus honoris alicuiusve commoditatis umquam percepit, largitate divina potius quam suis meritis ascribere voluisset. Insuper misericordiae mentionem fecit, quae unicum est salutis presidium, venerabile fidei ornamentum et magna^f remissio peccatorum. In cuius opere servando unicuique Christo fidelium tria sunt semper optanda: posse et velle ac perficere. Quae cum a cunctis sint adimplenda, ab his maxime, qui nullum ledentes sibi avent similia* a Domino recompensari; et, ut acceptabile ab his Deo votum fiat, ex corde debet unumquodque largiri et cunctis debitoribus remitti, ne mali vice servi^g diris asstringantur tormentis. Et his concludens: 'Te,' inquit^h, 'obtestor per nomen et amorem eius, qui suo debitori decem milia talentorum, id est *Iudeis recutitis*ⁱ suo-

Matth. 18,
23—34.

Martial.
VII, 29, 5.

*) gradum ascendit add. 2; gradum ascendens A. S.

a) preciosioribus 1. b) nobillam 2, A. S. c) i. e. Georgi aut Georgii; cf. I, 6.
d) goddescalcō 1. e) prius n add. T. f) magno A. g) seru 1. h) Te, o rex
gloriose 2. i) recutitis 1; recusatis 2.

1) Episcopo Pragensi 997—1017. 2) Qui sedet 994—1006. 3) Quod 'servum Dei' significat.

1004 ^{Sept. 8.} rum transgressionem preceptorum indulsit, Heinrici quondam marchionis, nunc autem, ut spero, vere penitentis, senior karissime, miserearis, vincula solvas et gratiam dones, ut eo liberiori animo hodie Deum interpelles: 'dimitte nobis ^{* fol. 104.} debita nostra' et reliqua.' Hac rex exhortatione lacrimabiliter profusa placatus sic se facturum firmiter spondit^a et post haec domum veniens misericorditer adimplevit.

14. (11.) Statutis tunc ibidem^b omnibus Bawarios domum remisit. Ipse [vero] cum Boemiorum duce novo Milzienos, qui tum sibi fuere proximi, terminos per ineffabilem itineris difficultatem adiens Budusin urbem^c possedit. Sed cum in una dierum unumquemque suimet fidelium ad expugnandam eandem incitaret, ab uno sagittario[rum] e^o propugnaculis, ni divina custodiretur providentia, vulnere inproviso lederetur. Quod illi, qui secus se stabat proximus, nocuit et propositum inimici in alio peregit. Rex autem elevato ad Deum corde supplici hunc laudat, qui solitam pietatis vigilantiam sibi inmerito revelavit. Urbs vero prefata igne iam adportato combusta iaceret, ni hoc Gunceolini marchionis iussio infausta prohiberet.

15. Vulnerantur invicem multi et nonnulli perempti sunt. Ex nostris autem unus nobilis et genere et virili conversatione, Hemuza nomine, cum urbanos crebro certamine provocatos pene usque ad muros insequeretur, molaris dimidio lapidis ^{* fol. 105 (fasc. 16), man. B.} per galeatum caput prostratus ab inimicis insultantibus in urbem mortuus trahitur. Huius cadaver Heinricus comes, frater meus, cuius is miles fuit, precio comparatum ad patriam reduxit. Alter vero, qui ob assiduam^d venationis exercitium indomitus Tommo³ vocabatur, dum in Sprewa flumine hostibus fortiter resistit, torrentum lubricatione lapidum corruit optimaque diu protectus lorica tardo [tandem] vulnere, pro dolor! oppeciit. Hunc unus ex suis satellitibus^e, ne aliquo deduceretur, cum prohibere temptaret, cuspide perfossus super eum corruit. Predicta belli asperitate^f iam pene devicta, iubente per nuntium suimet Bolizlavo, regiae potestati urbs salvis defensoribus traditur presidioque novo munitur. Post haec rex cum exercitu itinere ac inedia iam defatigato domum rediit, marchiones, ubicumque opus fuit, solitis adiuvans amminiculis⁴.

a) alterum s. erasum I. b) Dispositis in Praga 2, A. S. c) rum in rasura, e in margine add. T. d) as add. T. e) ti add. T. f) asperitate A.

1) Bautzen. 2) Unde comperimus Heinricum Bohemicae interfuisse expeditioni; ex cuius narrationibus tota haec relatio videtur hausta esse. 3) Idem, ut videtur, qui Thangmarus dicitur in Ann. Quedlinb. a. 1003 et Tanko laicus in Necrol. Merseb. Oct. 25. L. 4) Igitur, quamquam bellum nondum erat confectum, tamen rex hos fines ut sui iuris provincias iusto regimini reddere potuit; v. V, 18.

16. (12.) Hic cum se in Merseburg optatae quieti indulgeret, Esiconem venerandum comitem¹ longa infirmitate vexatum vitam hanc in Linbici^{a, 2} finisse comperit. Huius (Nov. 22.) corpus adveniens ipse suscepit et honorifice sepeliri iuxta ecclesiam sancti Iohannis baptistae in septentrionali parte precepit; pro cuius animae remedio quoddam eiusdem predium Uppusun³ nominatum cum candelabris duobus argenteis altari *sancto et confratribus ibidem Deo famulantibus dedit⁴. Insuper Wigberto antistiti mercatores et Iudeos *Apaellas*^b ab Gisilero primitus acquisitos ac diu commutatos reddidit. Comitatum super Merseburg et beneficium ad hunc pertinens Burchardo⁵ et super quatuor urbes iuxta Mildam fluvium positas Thiedberno beneficium concessit. Omne autem predium sibi iudicio retinuit. Heinricum comitem⁶ a custodia absolutum cum gratia abire precepit.

* fol. 105.

Hor. Sat.
I, 5, 100.

17. (13.) Sicut sanctae matris aecclesiae prospera spiritali eiusdem proli ad augendam Christi gloriam^c sunt preloquenda, ita eiusdem detrimenta ad compuncionem^d provocandam huic sunt enarranda; quia haec unanimi laetitia, ista autem mesticia pari conquerenda et molli paciencia sunt

* p. 810.

18. Posita est etiam in loco, qui Throtmunni⁷ dicitur, 1005. magna sinodus, ubi rex coepiscopis presentibusque cunctis plurima questus est sanctae aecclesiae inconvenientia et communi eorundem consilio haec statuit deinceps prohiberi et optimo novae institutionis decreto gravem peccatorum suimet *sarcinam relevari^e: 'Anno dom. incarn. MV., anno autem domni Heinrici secundi regnantis IIII° in die Non. Iulii actum est in Throtmunni hoc decretum gloriosissimi eiusdem regis et contectalis suae Chungundae reginae^f

* fol. 106.

Iul. 7.

a) linbici A, deinde libzic radendo alqs corr., multo post alius liubzic restituit; equidem censuerim Thietmarum dixisse linbici. b) ita B videtur scripsisse, postea hoc vocabulum erasum est 1; Apellas 2. c) spiritualibus filiis ad incitandos ipsos ad gloriam Iesu Christi sponsi eius 2. d) epuncionem B. e) Sic A. S.; reulari 1. f) regis B, corr. T.

- 1) Merseburgensem. 2) Leimbach, ut videtur, prope Querfurt, non longe ab Obhausen remotum; Libzic esset Leipzig, Liubzic Lübschütz ad fluvium Muldam prope Püchen. 3) Obhausen, vicus prope urbem Querfurt. URS. 4) V. chartam imperatoris datam Merseburg a. 1004 Nov. 23 (Stumpf 1397), per quam memoria comitis Esiconis instituitur. Conf. Calend. Merseb. Nov. 22 de morte Esiconis comitis. L. 5) Comiti palatino (c. 1002—1017), de quo cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c. 6) V. supra c. 2 et 13. 7) Dortmund.

1005. necnon^a et archiepiscoporum Heriberti Coloniensis, Lievizonis^b Bremensis^a, Daginonis Magadeburgensis archipresulis^c tertii^a; episcoporum autem^d Notgeri^e Leodicensis, Suithgeri [M.]^{f.1}, Ansfridi^a [T.]², Thiedericici [M.]³, Thietmari [A.]⁴, Berenharrii [F.]⁵, Berenwardi^e [H.]⁶, Burchardi^a [W.]⁷, Retharii [P.]⁸, Wigberti [M.]⁹, Ekkihardi [S.]¹⁰, Othinkerdi^{a.11}. In obitu cuiusque prenominatorum singuli episcoporum^a infra XXX dies, nisi infirmitas impedierit, missam pro defuncto^a celebret, et unusquisque presbiter in monasterio^a similiter^b faciat. Presbiteri vero forenses tres missas peragant^a. Diaconi et ceteri inferioris ordinis psalteria X. Rex^a et regina infra XXX dies MD denarios¹ pro animae redemptione^a erogent et totidem pauperes pascant. Episcopi singuli CCC^a pauperes pascant et XXX denarios expendant et^a triginta^a lumina accendant. Dux autem B.¹² D pauperes pascant et XV^a solidos expendat. Vigiliam sancti Iohannis baptistae et apostolorum^a Petri et Pauli et vigiliam sancti Laurencii et omnium sanctorum^a in pane, sale et aqua decernimus ieiunare; vigiliam [assumptionis]¹ sanctae^a Marie et omnes^a fol. 106^r. vigilias aliorum apostolorum sicut in quadragesima. Quatuor tempora sicut in quadragesima, excepta VI. feria ante natale Domini, quam in pane, sale et aqua^a decernimus ieiunare.¹

19. (14.) Fresones [rex] navali exercitu^a adiens ab^m ceptis contumacibusⁿ desistere et magnum Liudgardae^a sororis regine zelum^o placare coegit¹³. Iussit^p etiam^a in pala-

a) magna pars folii 106 in cod. 1 abscissa est; ex cod. 2 supplivimus haec: ngenon et, mensis, til episcoporum, idi T., Thiedericci M. Thi, richardi W., Retharii P., 1. In obitu cuiusque pre, rum infra XXX dies nisi infir, defuncto celebret et u, terio similiter faciat. Presbiteri, gant. Diaconi et ceteri inferi, Rex et regina infra XXX dies MD, tione erogent et totidem pau, CC pauperes pascant et XXX de, ta lumina accendant. Dux, XV solidos expendat, apostolorum Petri et Pau, sanctorum in pane sale, assumptionis sanctae, aq, tu ad, udgardae, sit etiam in pala. b) liulzonis radendo alge corr. 1. c) a. t. desunt 2. d) istorum quoque episcoporum 2; quod in 1 fuisse neguit. e) episcoporum Suithgeri Mirmingardevordensis, Thiedericci Metensis, Bernharrii Ferdensis, Bernwardi Hildinshelmensis, Retharii Patherbrunnensis, Burchardi Wormatiensis, Nothgeri Leodiensis, Ansfridi Traiectensis, Thietmari Osnabruggensis, Wicperti Merseburgensis, Ekkikardus Othinkardi 2. f) M. a T additum; ita in abscissa quoque nominibus sedes nonnisi littera initiali indicatas fuisse spatium folii abscissi docet. L. g) n erasum 1. h) unusquisque presbiteriorum similiter 2, A. S. i) id. denarios 1. k) et totidem 2, A. S. l) desunt 2, sed haec in 1. abscissa esse spatium docet. L. m) b erasum 1. n) ab incepta contumelia 2, ab i. contumacia A. S. o) zelus B. p) Praecepit 2, A. S.

1) Mirmingardensis 993—1011. 2) Traiectensis 995—1010; de quo v. supra IV, 31—37. 3) Thiedrici II. episcopi Mettensis 1005—1046, fratris Cunigundae reginae; de quo cf. 'Jahrb.' I, 360. 4) Asanbrunniensis sive Osnabrugiensis, qui sedii 1003—1023; v. 'Jahrb.' III, 282. 5) Ferdensis 994—1014. 6) Hildeshemensis 993—1022. 7) Wormatiensis 1000—1025. 8) Paderbornensis 983—1009. 9) Merseburgensis 1004—1009. 10) Schleswigensis († 1026); de quo cf. Lappenberg, 'Archiv' IX, 395—408. 11) Ripensis, filii Toki ducis Winlandiae; cf. Schol. ad Adam. (SS. VII) c. 47, n. 37. 12) Bernhardus I. dux Saxoniae 973—1011. 13) Liutgarda Cunigundae soror, Sigifridi Lützelburgensis comitis filia, nupta fuerat cum Arnulfo Thiedrici II.

tio et in omnibus regni suimet^a comitatibus^b expeditionem 1005. ad Poleniam conventumque ad Liezka¹ per bannum^b fieri. Convenit exercitus statuta hora^c, id^b est XVII. Kalendas Aug. 16. Septembris conducto loco. Et^d rex sanctae Dei genitricis^b assumptionem Magadaburch celebrans, in^e ipso^b die post Aug. 15. missam et caritatem expletam comitante regina^b Albiam transnavigans proficiscitur^f.

* p. 811.

20. (15.) In hiis^g diebus Riedago^b. * ob *crimen quoddam ab^b abbacia suimet a Taginone^b episcopo deposito Alfkerus, monachorum in Palithi Christo servientium^b provisor, in vacuum ponitur; et proposita sanctae^b conversationis religio hactenus firmiter consistens^b miserabiliter destruitur et in nomen prepositurae¹ mutatur^b, unde et miseriae futurae prima exstitit indicio. Hoc^b etiam, quod per labentia accidit tempora, o^k si^b fuisset *dextrae mutatio excelsae!* Auctores sanctae insti^tutionis in omni pietate modernos oppido precellentes quod sumopere construantes et usque ad aedificationem, ut sibi videbatur, perfectam complentes prudenter ordinavere, hoc nostro, pro dolor! in tempore malorum instinctu, ut vereor, non in melius, [sed in peius] versum¹ est. Utinam^m propter specialem nostrae utilitatis hoc non oriretur effectum.

Psal. 76,
11.

* fol. 107.

21. Verum est, quod hii, quorum nova conversatio et in habitu et in victu laudabilis extat, veroⁿ non sunt sepe, quod simulant. Dicit namque scriptura²: *Simulata^o equitas non est equitas, sed duplex iniquitas^p*. Omnis hominum Deo acceptabilis fructus in corde bono consistens a bonis veste pulchra et aurea cibi potusque mediocritate nonnumquam dissimulatur. Quod autem abstemiis et diploide indutis subtrahitur, cui hoc inpenditur? Si in earum id transit augmenta aecclesiarum, dupliciter proficit, et in animabus fratrum, si propter Deum ista paciuntur, et in rebus domesti-

*) abbate de monte sancti Iohannis baptistae add. 2; quae in 1. defuisse tenuitate spatii comprobatur.

a) o. e. regni sui e. in p. et conventum in l. 2. b) tibus expeditionem, bannum fieri. Con, id est XVII. Kalendas Septembris con, tricis assumptionem Mag, so die post missam et caritatem, gina Albiam transnavigans, Riedago ob crimen quoddam, none episcopo deposito Alfkerus mo, servientium provisor in va, sanctae conversationis rel, tens miserabiliter dest, mutatur unde et miseriae fut, Hoc etiam quod, si fuisset dextrae abscissa l. c) E. c. statuto die 2. d) loco. Rex autem sollempnia de pausatione sancte Marie virginis 2. e) deest 2. f) proficiscitur l. g) Diebus hiis 2. h) ab a. s. desunt 2. i) propositurg l. k) eorum l. l) versus B, corr. T. m) nam in ratura scr. T. n) ita B; errore inductus T inde fecit conversacio. o) ta add. T. p) iquitas l.

comitis Hollandiae († 988) filio, Ekberti Treverensis archiepiscopi (977—998) fratre, qui a. 993 a Frisonibus occisus erat; cf. 'Jahrb.' I, 352—353, Wenzelburger, 'Gesch. d. Niederlande' I, 1878. 1) Liezeca locus, ubi affuit Otto III. a. 995 Aug. 18 (Stumpf 1043) et 997 Aug. 20 (Stumpf 1120). Nunc Leiskau inter Magdeburg et Zerbst. L. 2) Augustinus in psalm. 63, p. 650. L.

1005. cis eorum elemosina lucrandis. Sed si extrinsecus omne defertur, qua securitate hoc crescit, cuius profectu multorum diminutio gemit? Certe non id firma stabilitate exaltatur, sed lugubriter quandoque degradatur*. Si sileat veritas Christus eiusque precones linguam mordeant omnes, estne hoc totum per omnia bene limatum? Tuba sonat *euvange- * fol. 107.
 Math. 10, 26. *lica, nihil opertum fore, quod non revelabitur.* Postquam voluntati nostrae in omnibus satisfacimus, ineffabile malum dissimulato facinore perpessi sumus; fragilis naturae nos commortales sumus et omnia nutu suo pondera in terram ferri non nescimus^b. Resipiscenda^c respiciamus, ammonentes neque spernemus, promissa fidelibus cunctis premia cum mandatorum observatione divinatorum acquiramus. Non videmur nostris antecessoribus meliores, quia pariter decepti in varia specie recti hiis sumus [nimis] inaequales. Nemo irascatur, cum propter Deum familiariter^d ab aliquo arguatur. Caritas benigne a cunctis succipiat et ob recompensationem supernam veritas nuda sufferatur^e. Optet fidelium simplex peticio omnium necessariam de rebus his et de criminibus aliis a Christo indulgentiam. Et ego longe digressus [re]petam inceptae narrationis cursus.

22. (16.) Ordinatis legionibus rex* inde progreditur, et regina celeriter reversa optatum dilecti senioris sui in Saxonia sollicite prestolabatur adventum. Exercitum^f autem nostrum cum prosperitate ad locum, qui Dobraluh dicitur¹, in pago Luzici^g venientem Heinricus et Iarimirus duces ad supplementum eiusdem cum suis properantes laetificant maioreque^h consilii et fortitudinis spe roborant. Hic ducibus corruptis et sua defendere cupientibus per solitudines paludesque circumductus admodum gravatur et, ne cito ad * fol. 108. hostem ledendum perveniret, invida eorum malignitate tardatur. Inde provinciam Nice vocatam² itinere attingensⁱ iuxta Sprewam fluvium³ castra metatus est. Hunc cum hostem ex latere abdito nocentem Thieburnus⁴ miles egre-

*) a Liezka add. 2.

a) hunc locum 2 ita exhibet: exaltabitur — degradabitur et sanctorum patrum institutio redintegrabitur. Sileat v., que est O., p. e. o. l. m.: lapides clamabunt, hec omnia non bene esse limata. Tuba evangelica sonat, n. o. esse, q. n. r. Veniet, inquam, veniet tempus, quo et istorum hypocrisis detegatur et antiqua patrum institutio per omnia laudabilior his diversis novitatibus esse cognoscetur. Nos peccatores postquam. b) ones (pro ones) scimus B, non nescimus corr. T. c) resipiscenda f. Omittenda quaeque respiciamus, admonitores nostros non spernamus, sed conversi promissa f. c. p. c. o. m. Del acquiramus. Non v. m. a. n., quia ab eorum probatissima conversatione deviantes ipsi nimis inaequales sumus. Nemo fidelium irascatur, cum propter Deum caritative ab aliquo admonetur. Caritas 2. d) familiariter B, corr. T. e) suffragatur B, corr. T. f) exercitum B. g) Iudice 2; Iudice A. S. h) maioraque f. i) attingentes f.

1) Dobrilugk in Lusatia inferiori. L. 2) I. e. eam fere Lusatiæ inferioris marchiae partem, quae inter Spree et Neisse fluvios iacet. 3) Spree. 4) Fortasse Thiedbernus ille supra c. 16 commemoratus.

ius^a comperiret, ob laudem sibi specialiter usurpandam op- 1005.
 timos e^b consociis clanculum eligendo convocans eum dolo
 intercipere temptat. Qui satis providus, ut sic melius se-
 quentes lederet, inter lignorum condensitatem iacencium
 fugit et sagittis, quibus maxime defenduntur, more solito
 remissis primo hunc posteaque Bernhardum, Isin et Benno-
 nem, Arnulfi presulis¹ inclitos satellites, cum aliis commili-
 tonibus [multis] VIII. Id. Septembr.² incautos *prostravit et Sept. 6 (5).
 despoliavit. [Ob] hoc rex cum omni suimet comitatu dolore
 concutitur et ob hoc Bolizlavus doluisse a nonnullis veraci-
 bus perhibetur. Post haec Liuzici nostris pridie, quam ad
 Oderam fluvium venirent, sotiantur, deos suimet precedentes
 subsequuti^c.

23. Quamvis autem de hiis aliquid dicere perhorrescam,
 tamen, ut scias, lector amate, vanam eorum supersticionem
 inanioremque populi istius executionem, qui sint vel unde
 huc venerint, strictim enodabo.

(17.) Est urbs quaedam in pago Riedirierun^{d.3} Riede-
 gost⁴ nomine, tricornis ac tres in se continens portas*,
 * fol. 108^v. quam undique silva ab incolis intacta et *venerabilis circum-
 dat magna. Duae eiusdem portae cunctis introeuntibus
 patent; tertia, quae orientem respicit et minima est, trami-
 tem ad mare iuxta positum⁵ et visu nimis horribile mon-
 strat**. In eadem est nil nisi fanum de ligno artificiose^e
 compositum, quod pro basibus diversarum sustentatur corni-
 bus bestiarum. Huius parietes variae deorum dearumque
 imagines mirifice insculptae, ut cernentibus videtur, exterius
 ornant; interius autem dii stant manu facti, singulis nomi-
 nibus insculptis, galeis^f atque loriceis terribiliter vestiti, quo-
 rum primus Zuarasici⁶ dicitur et pre caeteris a cunctis
 gentilibus honoratur et colitur. Vexilla quoque eorum, nisi

*) unaqueque per singula cornua add. 2.

**) que nulli facile patet add. 2.

a) egrius 1. b) a B; e T. c) subsequenti 1. d) ita T; riedirerum B, redirirun 2.
 e) artificiose B. f) galeis B; galea, deinde galeis corr. T.

1) Halberstadensis. 2) Ex Necrol. Mers., ubi sub VIII. Id. Sept.
 haec leguntur: Benno laicus. Bernhaer . . . Ysi laicus, Oddo laicus
 cum aliis occisi sunt hora V. 3) De hoc pago (i. e. terra Redariorum),
 qui maximam partem, orientalem scilicet et australem, ducatus Meklen-
 burg-Strelitz sive praefecturam Strelitz et Stargard occupabat, vide Lisch,
 'Jahrb. d. Ver. f. meklenb. Gesch. u. Alterthumsk.' III. L. Cf. 'Jahrb.
 Heinr. II.' I, 260; Böttger l. l. III. 4) Rectius Adam. Brem. (SS. VII)
 II, 18 hoc nomen (Redigast) deo, qui ibi colebatur, urbi autem nomen
 Rethre tribuit. Quam prope vicum Prillwitz in orientali ripa lacus
 Tollense sitam fuisse Lisch l. c. p. 21 probavit. 5) Lacum Tollense.
 6) Idem nomen occurrit in epistola a S. Brunone ad Heinricum II. imp.
 data (apud W. v. Giesebrecht, 'Kaiserzeit' 5II, 702—705). L.

1005. ad expeditionis necessaria, et tunc per pedites, hinc nullatenus moventur.

24. Ad haec curiose tuenda ministri sunt specialiter ab indigenis constituti. Qui cum huc idolis immolare seu iram eorundem placare conveniunt, sedent hii dumtaxat^a caeteris assistantibus et invicem clanculum mussantes terram cum tremore infodiunt, quo sortibus emissis rerum certitudinem dubiarum perquirant. Quibus finitis cespite viridi [eas] operientes equum, qui maximus inter alios habetur et ut sacer ab his veneratur, super fixas in terram duarum cupides^b hastilium inter se trans^cmissarum supplici obsequio * fol. 109. ducunt, et premissis sortibus, [quibus id] exploravere prius, per hunc quasi divinum denuo auguriantur. Et si in duabus hiis rebus par omen apparet, factis completur; sin autem, a tristibus populis hoc prorsus omittitur¹. Testatur idem antiquitas errore delusa vario^c, si quando his seva longae rebellionis asperitas^d immineat, ut e mari predicto aper magnus et candido dente e spumis lucescente exeat seque in volutabro delectatum terribili quassatione multis ostendat.

25. (18.) Quot regiones sunt in his partibus, tot testes habentur et simulacra demonum singula ab infidelibus coluntur, inter quae civitas supramemorata principalem tenet monarchiam. Hanc ad bellum properantes salutant, illam prospere redeuntes muneribus debitis honorant et, quae placabilis hostia diis offerri a ministris debeat, per sortes ac per equum, sicut prefatus sum, diligenter inquiritur. Hominum ac sanguine pecudum ineffabilis horum furor mitigatur. Hiis [autem] omnibus, qui communiter Liutici vocantur, dominus specialiter non presidet ullus. Unanimes consilio ad placitum suimet necessaria discucientes in rebus efficiendis omnes concordant. Si quis vero *ex comprovincialibus in * fol. 109. placito hiis contradicit, fustibus verberatur et, si forinsecus palam resistit, aut omnia incendio et continua depredatione perdit aut in eorum presentia pro qualitate sua pecuniae persolvit quantitatem debitae. Infideles ipsi et mutabiles ipsi inmutabilitatem ac^e magnam exigunt ab aliis fidem. Pacem abraso crine supremo et cum gramine datisque affirmant dextris. Ad hanc [autem] perturbandam et facile pecunia corrumpuntur.

Hii milites, quondam servi nostrisque iniquitatibus tunc liberi, tali comitatu² ad regem auxiliandum proficiunt. Eorum cum cultu consorcia, lector, fugias, divina-

a) duxtaxat 1. b) cupides 1. c) varia B. d) primum s. erasum 1. e) et mutabiles, ut videtur, iteravit B; inmutabilitatem ac corr. T.

1) Cf. I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' II, 551 sq. 2) Sc. idolorum suorum. URS.

rum mandata scripturarum auscultando* adimple: et fidem, 1005.
quam Athanasius profitebatur episcopus, discens memoriter-
que retinens, haec, quae supra memoravi, nil esse probabis
veraciter*.

* p. 818.

*25. (19.) Inde mox inparibus ducibus inequales turmae
usque ad Oderam fluvium pervenientes fixerunt tentoria
iuxta amnem, qui Pober dicitur Sclavonice¹, Castor Latine.
Quos Bolizlavus munitis littoribus prefati fluminis cum
exercitu grandi in Crosno² sedens ullo modo transire pro-
hibuit. Sed cum rex VII dies ibidem moratus naves atque
pontes pararet, divinus respectus speculatoribus [suis]
vadum ostendit optimum. Quem sex legiones in ipso diei
crepusculo^b iussu regis intrantes incolumes eo fruuntur.

* fol. 110.

Quod eminus agnoscentes Bolizlavi custodes *triste nuncium
ac incredibile seniori suimet celeriter detulerunt. Hic tan-
dem per tres vel amplius legatos certus effectus amotis
propere castris ipse cum suis, pluribus ibidem relictis rebus,
fugit. Id rex cum suis caute considerans Christo laudes
cum clero et omni populo alta voce cecinit et cum securi-
tate flumen pertransiit. Hii autem, qui precesserunt, ni Li-
uticios diu tardantes expectarent, hostes in tentoriis inprovisos
opprimerent. Quos nostri alacriter^c insequuti, veluti fugaces
cervos persequi cum non valerent, ad consocios revertuntur.

27. (20.) Profectus est inde rex et usque ad abbaciam,
quae Mezerici dicitur³, perveniens annualem ibi Thebaidae Sept. 22.
legionis festivitatem, qua maxima tunc veneratione potuit,
complere [studuit] et, ne monasterium hoc ac absentium
mansiones monachorum aliquam a suis pateretur molestiam,
studuit prohibere. Dehinc hostem in nulla suimet urbium
pernoctare presumentem proxima queque vastando pro-
sequitur et non longius quam duo miliaria ab urbe Posnani
rogatus a suis primatibus consedit. Excercitus autem in
colligendis frugibus caeterisque rebus necessariis divisus
magnum^d ab insidiantibus inimicis sustinuit damnum. Interim
per fidos intercessores regis gratiam Bolizlavus peciit et
exaudiri [mox] promeruit. Tagino archiepiscopus cum aliis
familiaribus regis ad civitatem predictam a Bolizlavo roga-

* fol. 110.

tus venit et *cum iuramentis ac emendacionibus condignis

*) *Repetit cod. 2 quae iam dixerat*: Hi supra memorati milites,
quondam servi n. q. i. t. l., t. c. a. r. auxilium ferendi causa per-
venerunt.

a) scripti rari auscultante B, corr. T.

b) us add. T.

c) alacriter B, corr. T.

d) magnam B, corr. T.

1) Bobr pol. et boh. = castor. 2) Crossen. 3) Meseritz iuxta Obram
fluvium in provincia Posen. L.

1005. firma pacis foedera apud eundem pepigit¹. Laeti tunc revertuntur nostri, quia itineris longitudine et nimia fame cum intermixta belli asperitate magnum sufferebant laborem.

28. (21.) Post haec rex in nostris partibus, erutis tocius nequiciae auctoribus, optatae securitatis prospera solidare sumopere nititur et Bruncionem² inclitum satellitem in (Dec.) Merseburch³, [e] Sclavis autem optimos, Borisen et Vezemuisclen^{a, 4}, cum caeteris fautoribus in Welereslevo⁵ laqueo suspendi precepit. Sepe cum Sclavis in Wiribeni iuxta Albim positam⁶ conventionem habita, nolentibus seu volentibus hiis, necessaria regni suimet tractavit atque potenter finivit.

1006. Arnaburch prius⁷ devastatam^b ob defensionem patriae renovavit, queque diu hinc iniuste ablata^c erant, restituit⁸. Sinodali iudicio iniustas fieri nuptias christianosque gentilibus venundari presens ipse canonica et auctoritate apostolica prohibuit Deique iusticiam spernentes spirituali mucrone^d interfici precepit.

29. (22.) Interea⁹ Balwinum^e ducem Wlandariorum^{f, 10} iuventus et rerum affluentia ac mala iniquorum inflacio adversus regem armavit et Valentinam urbem¹¹ possidere potestatique^g suimet subdere suasit. Quod rex ubi primum comperit, ipse cum signis militaribus accedens^h eripere^{* fol. 111.} eandem assidua pugnatione temptavit; et nil proficiens abiit, expeditionem suam in proxima estate super Balwinum^e fieri orientalibus et occidentalibus firmiter indicens¹². Advenit 1007. optatum tempus, exercitus grandis colligitur^a, et a rege cum eodem ad Scellam fluvium¹³ pervenitur. Ibi se Baldwinus armato milite presentans transitum regi prohibere frustratoria spe nititurⁱ; sed prudenti quorundam consilio nostri navibus alio latenter transvecti eiusdem nimiam presump-

a) nex. corr. nescio quis 1; nezemiscelen A. S. b) m add. T. c) ablatorum B, corr. T. d) mutrone f. e) baldwinum V. f) Flandrie corr. V. g) ta add. T. h) colligitur B, corr. T. i) ti add. T.

1) Pacis condiciones nusquam traduntur, tamen pristinos terminos (ad fluvium Bober) restitutos esse consentaneum est; v. infra c. 34 et supra IV, 45, V, 18, VI, 15. 2) Hunc eundem fuisse, cuius mortem Necrol. Luneb. Sept. 21 refert, Lappenbergio concedere non possum, quoniam rex Sept. 22 in abbacia Meseritz commoratus est. 3) Ibi versatus est Dec. 7 duabus chartis (Stumpf 1434, 1435) testibus. 4) Has esse formas accusativas nominum Boris et Vezemuisclen (Weze-mysl) iam Strebitzki cognovit. 5) Fallersleben oppidum; cf. Oesterley, 'hist.-geogr. Wörterb.' Ita noster etiam Wolemer scribit pro Polemar. 6) Werben oppidum in sinistra parte Albis prope ostium Havelae situm. 7) Anno 997; v. supra IV, 38. 8) Hoc iam a. 1006 cadere videtur, quoniam ea non omnia mense Decembri a. 1005 acta esse possunt. 9) Hoc anno 1006 factum esse etiam Ann. Quedl. et Sigeb. Gembl. tradunt. 10) Balwinum IV. ducem Flandriae 988—1036. 11) Valenciennes. 12) De his rebus cf. 'Jahrb.' I, 394—403. 13) Schelde.

tionem ex inproviso irruentes confundunt. Fugiente eo rex 1007. in Christo victore laetatur, flumen transgreditur vicinitatemque contiguam populatur¹. Cum autem ad abbaciam, quae (Aug. 19). Gent dicitur², veniret^a, a confratribus illius aecclesiae sus-

* p. 814. ceptus loco eodem^b et bonis *appertinentibus [cunctis] pepercit. Tandem Balduinus magna necessitate coactus humili supplicatione veniam inpetrat³ et non longe post⁴ per manus regis* effectus Walecorn et^c prenominatam urbem in beneficium adipiscitur**.

30. (23.) Pacificatis tunc partibus hiis generaliter^d concilium in Fronkenevordi^e a rege ponitur⁵ et hoc ab omnibus Cisalpinis antistitibus visitatur. (Nov. 1).

Causam vero precedentem, lector, auribus accipe! Rex *fol. 111'. a puero quandam suimet civitatem, Bavanberg^f nomine, *in orientali Francia sitam, unice dilectam pre caeteris excoluit et uxore ducta eandem ei in dotem dedit. Postquam autem ad regni curam divina miseratione promovetur^g, semper tacita mente ibidem episcopatum construere gestit. Sed quia, ut Flaccus testatur, *dimidium facti, qui cepit, habet*, novam Hor. Ep. I.
2, 40. ibi inchoat aecclesiam cum criptis duabus et perficit. Omnia autem, quae ad divinum pertinuit misterium, paulatim congregans Heinricum Wirciburgiensem episcopum sibi multum familiarem, ut proposito animi suimet aspirare voluisset parochiamque in pago, qui a Radinzca fluvio⁶ nomen sortitur, positam concederet, sibi concambio vendicandam [sepe rogavit]. Dilecti senioris iustas petitiones presul benigne suscipiens ea ratione consensit, ut pallium suae permittens aecclesiae Bavenbergiensem sibi subderet pastorem; hocque baculo suimet regi dato et quodam predio pro commutatione prefata tradito clam firmavit. Cum vero se archipresulatum nullatenus adipisci posse sentiret, promissa complere rennuens ad concilium vocatus supramemoratatum venire noluit.

*) miles add. 2, A. S.

**) *Erasis supra in dextro margine sex versibus hoc loco in imo margine inseruit* N: Mense Iulio et XII° Kal. Aug. Gisla, venerabilis matrona et mater regis nostri inclita, obiit et Ratisbone sepelitur.

a) venirent B. b) eidem radendo alqs. corr. 1. c) et Valenciham 2, Valentinianam A. S. d) generale corr. incerta manus 1. e) frankenuordi radendo alqs. corr. 1. f) babenberg V. g) promotur 1.

1) Quod XIV. Kal. Sept. accidisse Ann. Blandinienses (SS, V) a. 1007 referunt; 'Jahrb.' II, 10—13. 2) St. Bavonis abbatiā in urbe Gent. 3) Aquisgrani mense Oct. 1007; v. 'Jahrb.' II, 12. 4) Valenciennes Balduinus fortasse a. 1009, Walcheren 1012 demum accepit; cf. 'Jahrb.' II, 282 et 321. 5) Vide 'Jahrb.' II, 66—70. 6) Rednitz.

1007 31. Consedentibus ibidem ordine archiepiscopis cum
 (Nov. 1.) omnibus suimet suffraganeis* rex humotenus prosternitur
 et a Willigiso antistite, in cuius diocesi sinodus habebatur,
 elevatus *cunctis presentibus talia fatur*: 'Ob recompen- * fol. 112.
 sationem futuram Christum heredem elegi, quia in sobole
 acquirenda nulla spes remanet mihi; et, quod precipuum
 habui, me ipsum cum modo acquisitis seu adquirendis in
 sacrificium Patri ingenito iam dudum secreto mentis optuli.
 Episcopatum in Bavanberge^b cum licencia antistitis mei
 facere hactenus concupivi et hodie iustum hoc perficere volo
 desiderium. Ob hoc serenissimam vestrimet interpello pieta-
 tem, ne absentia eius, qui apud me voluit obtinere, quod
 mihi non licuit huic concedere, propositum voluntatis meae
 queat impedire, cum in baculo eius mutuae confirmacionis
 signo clarescat, hunc non propter Deum, sed ob dignitatis
 nullatenus adipiscendae dolorem fugisse. Moveat omnium
 corda presentium, quod per ambitionem suam sanctae matris
 aecclesiae augmentum annullare cum nuigerula^c legatione
 presumit. Ad haec firmiter constituenda contextalis meae
 presentis et unici fratris et coheredis mei¹ larga benignitas
 aspirat, et sibi placita^d adimplecione hiis me eadem resti-
 tuere uterque pro certo sciat. Si quando autem episcopus
 venire et promissa dignatur suscipere, paratum me ad omne,
 quod vobis bonum videtur, procul dubio inveniet.'

32. Finitis talibus alloquiis, Beringerus antistitis *Heinrici * fol. 112.
 capellanus surrexit, propter timorem regis seniores suum
 huc non venisse et detrimentum aecclesiae sibi a Deo com-
 missae in aliquo fieri numquam laudasse testatus^e, et obsecrat
 cunctos presentes per Christi amorem, ne talia fieri absente
 eo futurum sibi in exemplum paterentur. Privilegia eiusdem
 ibi alta voce recitantur. Inter haec quociens^f rex anxiam
 iudicium sententiam nutare prospexit, toties prostratus
 humiliatur. Tandem archiantistite^g Willigiso, quid^h de hiis
 faciendum foret, iudicio perscrutanti Tagino primus respondit,
 haec tuncⁱ secundum regis eloquium legaliter fieri posse.
 Cunctis presentibus eius sermonem tunc affirmantibus et

*) *Cod. 2 et A. S. hoc exordium sermoni praemittunt*: Domini et
 patres gloriosi, a mea parvitate huc asciti hodie convenistis; et,
 quamobrem vos asciverim, vestris auribus aperiam precorque om-
 nium vestrum clementiam, ut in his, que, spero, mihi divina gratia
 inspiravit, amore Christi inflammatis faveatis. Quia in sobole
 acquirenda nulla mihi spes remanet.

a) suffraganeis B, deinde prius ne erasum I. b) e erasum I. c) i. e. nuigerula;
 cf. I, 6. d) placito B. e) testus B, corr. T. f) quociens B, n puncto deletum I.
 g) archististite I. h) qd I. i) ita in loco raso T, haec tunc iusta voluntas et petitio
 regis consensu omnium vestrum legaliter potest impleri 2, A. S.

1) Brunonis episcopi Augustani 1006—1029.

subscriptentibus Everhardo^a tunc cancellario cura pastoralis 1007
a rege committitur et hic a prefato archipresule eodem die (Nov. 1).
consecratur¹. Post haec autem Henricus antistes auxilio
confratris Hiriberti² regis gratiam et adimplecionem [sibi]
placitam acquisivit.

* p. 815. *33. (24.) Sed quia raro illucescit^b serenitas, quam non 1008
sequatur caliginosae nubis obscuritas, regi pascha Ratisbone (1007).
celebranti³ de Liuticis^c et ab hiis, qui a civitate magna (Apr. 6).
Livilni^d dicta missi fuerant⁴ et a Iaremiro duce, Bolizlavum
multa sibi contraria molyri cupientem asserebant seque ad
* fol. 118. haec perficienda verbis ac pecunia ab eodem introduci *affir-
mabant. Intimabant quoque ei, si hunc amplius in pace et
gratia suimet haberet, ut servitutem eorum firmiter non
teneret. Haec rex cum suis principibus^e caute considerans
diversaque ab hiis consilii responsa percipiens inique voluntati
eorum in hoc consensit, quod generum suimet Hirimannum⁵
illo mittens condicta pacis foedera^f interdiceret. Quam
legationem ab internuntiis Bolizlavus comperiens prefatum
comitem, quamvis ad se prius invitatum, non bene suscipit
et percepta ab eo narratione in multis se excusat: 'Sciat,'
inquiens, 'testis omnium Christus, quicquid^g deinceps factu-
rus sum, id invitus implebo.' Post haec collecto exercitu
pagum, qui Morezini dicitur⁶, iuxta Magadaburch iacentem
populatur et fraternitatem, quam in Christo cum Parthe-
nopolitanis prius coniunxerat, hostili assperitate dirupit.
Inde ad urbem, quae Zirwisti⁷ dicitur, veniens urbanos
terrore gravi et hortatu dulci devictos secum vehabat. Hoc
totum nostri comperientes tarde veniebant ac morosius^h
[eos] insequiebantur. Horum primicerius fuit Tagino archi-
episcopus; et haec omnia prius sciens, non bene providebat⁸.
Fui hic equidem cum illo; et cum nos omnes ad locum, qui
Iutriboc appellabatur⁹, venissemus, visum est sapientissimis,
et reversi sumus.

a) everhardo B. b) illucescit I. c) et add. T. d) ita T¹ livilni aut livilni B;
Lutvrm A. S. e) principibus I. f) foedera B, craso a. g) quicquid B; quicquid T.
h) alterum o add. T.

1) Qui sedit usque ad a. 1040. 2) Archiepiscopi Coloniensis. 3) Quae
Thietmarus in a. 1008 collocare videtur, Ann. Quedl. a. 1007 tradunt. L.
4) Hos igitur a Liuticis diversos fuisse necesse est. Livilni urbs fortasse
in Lusatia sita fuit, cf. 'Jahrb.' II, 7; cetera, quae ibidem de situ eius
proferuntur, mihi non probantur. 5) Filium Ekkihardi marchionis,
qui filium Bolizlavi Regilindam uxorem habuit; cf. IV, 59. 6) Mort-
sani pagus inter fluvios Albim, Stremmam, Havelam et Nutnam situs. L.
Conf. Böttger, 'Diöcesan- u. Gaugrenzen' III. 7) Zerbst. 8) Mai. 10
Tagino cum rege in Bamberg versatus est, Mai. 25 magnae Magontinae
synodo interfuit; 'Jahrb.' II, 14. 9) Jüterbog.

1008. 34. *Bolizlavus autem Luzici, Zara¹ et Selpuli denuo * fol. 117.
 (1007.) occupat et non longe post Budusin civitatem presidio Hiri-
 manni^a comitis munitam socer invidus possedit². Mittens
 autem nuncios suimet urbanos postulat, ut urbem hanc
 sine utrorumque labore sibi redderent^b et nullam a seniore
 suo ereptionem sperarent. Fit pax mutua ad VII dies. Iste
 parat impugnationes; hii per legatum suimet a domino et a
 principibus regni suppliciter auxilium poscunt, se alios VII^c
 dies hosti resistere promittentes. Venit marchio H. ad
 Magadaburg Walterdum tunc prepositum interpellans omnes-
 que specialiter per legatos evocat primates; quos multum
 [hic tunc]^d tardasse vehementer queritur et tamen milites
 suos per internuncios solatur. Qui cum assidua Bolizlavi
 impugnatione laborarent viriliterque diu resisterent, videntes
 nonnullos ex sociis eorum nutare dominumque se ad liberandos
 non venisse, licentiam hinc exeundi cum omnibus, quae habe-
 bant, apud ducem prefatum impetrantes urbem [ei] reddiderunt
 tristesque patriam repedabant.

1008. 35. (25.) Mortuo [post pascha] Treverensis aeccliesiae
 (Apr. 7.) archiepiscopo venerabili Liudulfo³ cappellanus eiusdem Aethel-
 bero^e, frater reginae et immaturus iuvenis⁴, plus timore regis
 quam amore religionis communiter eligitur. Rex autem, ut
 hoc audivit, *prioris non inmemor in germano eiusdem Thie- * fol. 114.
 drico⁵ non premeditatae constitutionis uxorem dilectam
 caeterosque premeditantes familiares de episcopatu eodem^f inpe-
 trando sollicitos sprexit et Meingaud^g, Willigisi^h archi-
 presulis camerario, nobili secundum carnem viro, eundem
 dedit⁶. Propter hoc subdolae generationis furor accenditur.
 Palás⁷ a Trevirensibusⁱ contra regem firmatur ac terra
 haec hactenus pacifica crebris concremacionibus^k quatitur
 et, quicquid^l hii inmites in dominum lenem [prius] pecca-
 verunt, equali lance^m receperunt. Quid hii omnes hic et in
 futuro examine dicturi sunt, quorum culpa inefⁿfabili aeccliesiaⁿ * p. 816.
 mater incorrupta tocies in filiorum suimet nece et despolia-
 cione gemens lacrimas a maxillis descendentes ante con-

a) herimanni V. b) reddeunt B, corr. T. c) littera V erasa I. d) quos multum
 quos multum B, corr. T. e) aethelberto B, aethelbero radendo alqs. corr. I. f) eidem B,
 corr. T. g) meingozo B, corr. T. h) uilligiso B, corr. T. i) trever. V. k) ere
 add. T. l) qloqt B, corr. T. m) lancea I. n) ꝥcclesie I.

1) Orientalem Lusatiae inferioris partem inter fluvios Neisse et Bober
 circa urbem Sorau sitam. 2) Eisdem igitur fines recuperavit, quos a. 1002
 occupatos a. 1004 et 1005 amiserat. 3) Obiit 1008 Apr. 7; 'Jahrb.' II, 199.
 4) Quem Usinger ('Jahrb.' I, 360 n. 3) cum Adalberone III. episcopo
 Mettensi 1047—1072, Thiedrici ducis Lotharingiae superioris filio, con-
 fundit, qui iam a. 1005 puerili aetate episcopus constitutus a Thiedrico
 Cunigundae fratre expulsus erat. 5) Episcopo Mettensi 1005—1046,
 de quo cf. superiorem notam. 6) Qui sedit usque ad a. 1015; cf.
 VIII, 26. 7) Palatium Trevirense; cf. 'Jahrb.' II, 203.

spectum vindicantis Dei fundit? Tali presumptione rex com- 1008.
motus illó cum exercitu properat, archiantistitem inthroniza-
tum ibidem consecrari Aethelberonemque excommunicari
precipiens. Obsidione eciam continua¹ eos, qui Palas tue-
bantur, in tantum constrinxit ut fame et assidua in pugna-
tione defatigati aut interius perire aut in potestatem regis
inviti deberent exterius venire. Quod ne fieret, Heinricus
dux improvisa calliditate impediens, eos exire inlesos apud
regem obtinuit. Postquam vero de hiis rei certitudinem rex
inquisivit, gravitate mentis *id ferens, ut in sequentibus
referam, ultus est.

36. (26.) Interim antecessor meus*.² longa infirmitate
detentus diem sollicitus supremum prestolatur. Sed quae-
dam de eo ante conclusionem ad memoriam eiusdem expedire
[mih]i libet. Hic ex^a optimis Turingiae australis parentibus
originem³, in Magadaburg autem ab Ohtrico^b disciplinae
regimen sumpsit. Hunc egregie^c educatum Gisilerus archi-
episcopus sibi familiariter^d in servitium ascivit et multo
tempore secum habuit, beneficio singulari et archipresbiteratus
offitio demulcens. Novissime autem quaedam ei iniquorum
assidua susurracione subtrahens mentem eius in tantum
abalienavit, ut relictis omnibus suis Heinricho regi, sicut
prefatus sum, adhereret^e optimeque ei placeret. Fuerat
enim egreius^f et statura et facie, facundia et voce pulcher-
rima, sapiens in consilio, iocundus in concilio ac largitatis
inmensae; unde divina visitatione et tali virtute sacerdotalis⁴
gradum ascendit. Qui in diebus sibi divinitus concessis haec
suae acquisivit aeclesiae: Sidegeshusun⁵ et Wiribeni⁶, in
Derlingun⁷ VIII mansos ac in Daluvus⁸ VII, in Ninstidi⁹
III; de sua vero proprietate concessit in Uppusun¹⁰ VII mansos
et saltum, qui Pulcher Mons dicitur. De libris rebusque
aliis divina respicientibus^h misteria multa contraxit.

37. Non minus quam decem annos toxicataⁱ lesus potione
crebram passionem corporis et in mense Martio maximum

*) Wigbertus add. 2.

a) rex B. b) oftrico B, ortrico radendo alqs. corr. 1. c) alterum g add. T. d) fami-
liariter 1. e) adheret B, corr. T. f) egrius 1. g) daluvu 1; Dalwi L. h) respi-
cientibus 1. i) primum fasciculi 16. folium coccinum est, quod supplerimus ex 2.

1) Regem inde a medio Septembri usque in Novembrem ibi moratum
esse chartae docent; de omnibus his rebus vide 'Jahrb.' II, 199—209.
2) Wigbertus episcopus Merseburgensis 1004—1009. 3) Fortasse
Wigbertus marchio Merseburgensis a. 965 constitutus pater aut certe
agnatus eius fuit. 4) Sc. dignitatis. L. 5) Sotterhausen in praefectura
Sangerhusana. URS. 6) Burg-Werben vicus prope Weissenfels situs.
7) Nieder-Roeblingen in praefectura Alstadiens. URS. (Num forte
[Nieder-]Röb]lingen? !). Locus ignotus est. 8) Thaldorf in praefectura
Querfurtensi. URS. Fortasse Dölau vicus prope Halle situs. 9) Nienstedi
in praefectura Sangerhusana. URS. 10) Obhausen; v. supra c. 16.

* cod. 2,
fol. 248.

1008. sustinuit laborem. Si quid in eo suis vel alienis umquam occurrit contrarietatis, hoc stimulus effecit immensae infirmitatis. Predicatione assidua commissos a vana superstitione erroris reduxit lucumque Zutibure^{a. 1} dictum, ab accolis ut Deum in omnibus honoratum et ab aevo antiquo numquam violatum, radicitus eruens sancto martiri Romano in eo ecclesiam construxit; praeter hanc tertiam et quartam in Magadaburg multasque alias ipse dedicavit. Si quid in eum varium vulgus et sepe mentiens garrivit, bonis incredibile satis esse persuadeo. Multi enim, *cum alios culpant*, ignorant, quoniam *nemo sine crimine vivit*. Hic venerabilis vir quinque annos in episcopatu et sex ebdomadas et dies quinque sedit. Flebiliter sepe peracta confessione et ab episcopis
- Caton. Dist. I, 5.
- 1009 Wigone² et Herico³ in extremis eum visitantibus percepta
- Mart. 24. remissione nono Kal. Aprilis feria tertia⁴ in Merseburg de hac luce ad Christum, ut spero, felix migravit. Sepultus est, ubi unus electorum Christi, dux eius, dum vixit, et socius, per visum sibi prius monstravit.

38. (27.) Huic equidem ego, qui haec scribo, indignus succedere a pio pastore Taginone^b predestinabar. Natale Domini⁵ in Palithi^c celebrante rege, cum simmista^d suo Taginone ipse tractavit, qualiter post mortem Wigberti presulis Merseburgensem ecclesiam bono provisorio commendaret. Cui ille inquit: 'Est in meo monasterio quidam frater nomine Thietmarus, quem vos ipsi^e bene nostis; hunc sua modo prudenter disponentem ad hoc largiente Deo spero idoneum.' Ad haec rex inquit: 'Utinam hanc voluisset suscipere, qui me fautorem certissimum ad ea, quibus indigeret, non dubitaret habere.' Nepos meus Thiedricus^{f. 6} ilico ad me mittitur, qui haec mihi ex parte *regis et episcopi^g intimaret et ad haec * p. 817. facienda pro posse persuaderet. Ego in Magadaburg positus legacionem hanc percepi et talibus respondi: 'Deus omnipotens domino et patri nostro pio vicissitudinem retribuat, quod mentionem meam alicubi in bonum facere dignatur. Ad haec me immeritum esse iudico, unde ea laudare adhuc nequaquam presumo: potens est enim Deus, episcopum ad-

a) Zutibure A. S. 1009. b) thaginone 2 *aemper*. c) palithe 2. d) simpnista 2; simmista A. S. a. 1009. e) ipse 2. f) thiderici 2. g) archiepiscopi A. S.

1) Zutibure sive Zuentibor (cf. Zuentpulco VII, 39, Zentepulcum IX, 32) significat silvam sanctam (święty polon. = sanctus, bor = silva). Illic aedificata esse videtur villa Scudibure in DHII. a. 1012 Oct. 17 (Stumpf 1565) commemorata, hodie Schkeübar inter Lützen et Zwenkau. 2) Brandenburgensi. 3) Havelbergensi, qui Hilderico 1008 Oct. 30 mortuo successerat; cf. infra c. 46. 4) Diem 9. Kal. Apr. non 3, sed 5. feriam fuisse, iam Wedekind annotavit. L. 5) De controversia, quae de hac re inter nostrum et Ann. Hild. intercedit, v. 'Jahrb.' II, 206. 6) Theodricus subdiaconus Taginonis archiepiscopi capellanus commemoratur in Necrol. Magdeb. Oct. 30; cf. infra c. 46 et VII, 14.

huc viventem de manu mortis eripere. Si autem prorsus 1009. recuso, me ab solita eius gratia repudiari vereor; non est mihi preter hunc aliquod auxilium, a quo vel haec promereri vel maiora valeam percipere. Post mortem presulis, quod Deo placet in potestatibus ab eo constitutis, vita comite libenter adimplebo.'

39. Rex autem in Franconevord* audita morte episcopi memoriam pro eo debitam precepit fieri. Iam vero tum quorundam instinctu mentem suam a me ad meliora convertebat; voluit enim Ethelgero cuidam bene merito honorem hunc impendere. Quod cum regis familiaris Tagino resciret, summopere rennuit et cum assidua supplicatione eo me *cum gratia regis per Gezonem prepositum¹ vocavit. Venit ille ad me ad curtem meam, quae Retmerslevo dicitur²; et ea nocte vidi baculum episcopalem iuxta lectum meum stantem, et interrogavit me unus dicens: 'Vis aecclesiam suscipere Merseburghiensem?' Et ego: 'Si Deus vult,' inquam, 'et, qui iubet venire, archiantistes.'^b Ille autem prosequutus: 'Cave,' inquit, 'quia, quicumque sancto cerebrum movet Laurentio, statim insanit.' Cui mox respondi: 'Tueatur me custos hominum Christus, ne in hoc vel in aliquo offendam maiestatem divinam sanctorumque intercessionem avertam.' Cumque evigilarem, obstipui et protinus exiliens iam *clarum diem Pers. Sat. III, 1.* *fenestras intrare* vidi; et ecce is, de quo nunc dicebam, intravit et ostensis mihi duabus epistolis in sabbato sancto ad Augustanam urbem me rogavit et^c precepit venire.

40. Veni ad Parthenopolim et in die palmarum cum Apr. 10. licentia prepositi³ ac confratrum inde profectus III. feria Apr. 19. post resurrectionem dominicam loca attingebam predestinata et ab archiepiscopo, quamvis irato, quod sic tarde venirem, misericorditer susceptus sum. Postera die vocatus interrogabar ab eo iussu regis, si aliqua parte hereditatis meae ecclesiam vellem adiuvare meam. Cui talia referebam: 'Vestra iussione huc veni et de hoc modo nil certi nec possum vel volo respondere. Si divino consensu et regis largitate vestra Apr. 20. voluntas, pia semper in me, hic adimplebitur, *quicquid in hoc aut in rebus aliis pro animae remedio meae et de debito commissi facere possum, devotus implebo.' Hoc verbum archiantistes benigne suscipiens et laudans me ad cappellam Brunonis episcopi, ubi rex eundem exspectabat, duxit et paratus^d ad missam regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione presentium pastorem mihi curam inmerito

a) franckenvort 2. b) an add. T. c) rogavit. Aet corr. Et 1. d) p. sum B.

1) *Merseburgensem, ni fallor, cf. VIII, 70.* 2) *Rottmersleben; cf. I, 13.* 3) *Walthards.*

* cod. 1,
fol. 115
(fasc. 16),
man. B.

* fol. 115.

1009. commisit cum baculo et prostratus veniam petii, cantor introitum incepit: *Venite benedicti patris mei*, et in maiori ecclesia omnes interim ad missam campanae sonabantur; quod etsi casu et non iussu alicuius seu dignitate mea evenisset, tamen rex bonum hoc esse omen testatur. Peracto tunc ibi
- Apr. 23. magno^a a Brunone venerabili presule convivio, proximo sabbato ad Novam Urbem¹ venimus. Ibi tunc in octavo dominicae sollempnitatis die a predicto archipresule, Hilliwardo confratre nostro adiuvante et coepiscopis non minus quam IIII aspirantibus, in regis presentia crismate in sacerdotem perunctus
- Apr. 24. sum VIII. Kal. Mai. Inde Ratisbonam in Danubio flumine navigio perducimur^{b.*}

41. (28.) Interea Henricus dux² rebellionis gratia Bawariam clanculum intrare presumens, interclusum sibi aditum a provida regis sollercia ut primo persensit, mox fugiendo revertitur. Quocirca optimi Bawariorum Ratisbone regali edictu conveniunt et, quamvis^c duci suimet ad tres^d annos se alterum non eligere omnes sponte iurarent, tamen ob^e hoc a rege iurgati blanditiis^d atque minis ab eius famulatu et auxilio deducuntur sibi specialiter assumuntur. Ibi tunc confratres de monasterio Christi martiris Emmerammi, quod Arnulfus imperator in honorem eius construxit hicque ad corporaliter^e pausandum elegit³, unanimiter regis pedibus provoluti ex parte presulis suimet Gebehardi multa flebiliter^f me eadem audiente queruntur, et laici presentes magnis lamentationibus hiis subsequuntur. Difficile est mihi enarrare et alicui credere, quanta de hoc populus sibi subditus ad vanam^g pertinentia superstitionem animaeque detrimentum suae dissereret^h. Hoc solum scio, quod moribus et raris apparatus huic similem numquam vidi nequeⁱ de antiquioribus audivi. Si interiora exterioribus concordant, aut melior est caeteris aut⁴ longe inferior. Optime prius culta diruens novis insudat maximis laboribus. Patriam cum commissis deserit, aliena, et quamvis longe sunt, supervacuis cultibus colit. Deum testor, quod non ob reprehensionem sui tantum haec loquor, — quia nostra fragilitas in proximis

*) *Eraso uno versu, qui in margine sinistro et inter lineas scriptus erat, in imo margine add. N: In diebus illis famis magna in hac regione fuit.*

a) magna B. b) perducim' I. c) ab B. d) tertium I add. T. e) corporaliter B saepius. f) flebiliter I. g) unam B, a add. T. h) alterum s add. T. i) et B, corr. T.

1) Neuburg ad Danubium. L. 2) Frater reginae, anno 1004 dux Bavariae constitutus (v. supra c. 3), qui tunc prodicione eius a rege cognita (c. 35) aperte seditionem fratris sui adiuvit. 3) Cf. Dümmler, 'Gesch. des Ostfränk. Reiches' III, 474. 4) Sc. si non concordant. L.

dissimulanda et ob melioracionem est castiganda, — quantum 1009.
 veritate ad hoc me persuadente vehementer hoc cum multis
 * fol. 116^r ammisor. Propicius illi Deus, ut, si haec bona intentione
 faciat, in iustificationibus Dei sine querela cursum huius
 peregrinationis incedat. Si autem tumore elacionis aliquo
 magis inflatus quam^a amoris fomite spiritualis tanta operatur,
 ad vituperandam solum presentium conversationem con-
 vertatur ab iniquitatibus suis ac per lucracionem secularium
 aedificationem fidelium sequutus animarum nullo prematur
 detrimento sui. Felix est in Christo, qui aeternam iusticiae
 cultu memoriam et a malo suspensus auditu divinam pro-
 meretur ad dexteram vocationem.

42. (29.) Rex dum haec, quae nunc longe progressus
 aiebam, discutit, ad invadendam episcopalem cathedram iussu
 regis ego precedebam. Primoque ad curtem meam, Sclavonice
 Malacin^b dictam, Teutonice autem Egisvillam¹, veni et sub-
 sequenti luce iuxta Elstram fluvium et Iteri oppidum² cum
 convocatis aecclesiae meimet famulis^c ad consolandum pre-
 sentes et ad vocandum absentes loquebar. Fugerat enim
 maxima horum^d multitudo suimet inconstantia et antecessoris
 mei infirmitate prevalida. Inde ad Merseburgh proficiscens
 per Ericum antistitem³, a confratribus primo honorifice sus-
 ceptus, inthronizabar. Dies dominica crastino illuxit, et ego Mal. 22.
 peccator^e missam cantans populos advenientes amonicionis
 egentes^f institui et peccata confitentibus divina potestate,
 * fol. 117. tamen infirmitate mea resolvi. II. feria rogationum^g dies Mal. 23.
 incipiunt, et hinc ad Magadaburgh petitione archiantistitis
 mei pergens IIII. feria a spiritualibus meimet fratribus non Mal. 25.
 pro qualitate meriti, set pro quantitate amoris inmensi
 succipiebar. Ascensionis inclitum et regale misterium com- Mal. 26.
 muni devotione pro nostra possibilitate peregrimus.

43. (30.) Inde ad Wallibizi⁴, ubi tunc prepositus con-
 fratres Deo semperque virgini Mariae ibidem servientes VII
 annos ac tres ebdomadas^h et tres dies rexi, tantum onus
 simoniaco, pro dolor! subiens exemplo, non in pecunia, sed
 in predio patruo meimet dato. In hoc multum culpabilis
 spero districti iudicis veniam, quia ob defendendum gregem
 dominicum et instituta parentum observanda multo magis id
 egi. Ergo te lectorem per Deum testor, ut textum huius
 narrationis inspicias et pro qualitate meriti discernas exa-
 minatorisque venturi horridam faciem lacrimabili supplicatione
 preoccupes.

a) quam et B. b) malacin B. c) famulus corr., famillis I. d) harum I. e) pec-
 catorum B. f) egens I. g) rogationum I. h) ebdomas I.

1) *Eisdorf in praefectura Lützen. L.* 2) *Eythra.* 3) *Havelber-
 gensem.* 5) *Walbeck.*

Avus meus, de quo predixi, Liutharius, postquam in dominum suimet et regem deliquit¹, nevam hanc ablueres sedulo cogitavit. Unde monasterium in loco, [qui Rivus] dicitur Silvaticus, in honore sanctae Dei genitricis construxit ibidemque Willigisum statuit prepositum, concedens fratribus hiis ad victus vestitusque necessaria decimam hereditatis (964) suae partem. Quo discedente² uxor sua Mahtildis votum dilecti senioris sui faventibus ad haec duobus suimet filiis (Ian. 21). perficere anhelavit * et post obitum Willigisi patris egregii* * fol. 117. Reginbertum de orientali Francia natum succedere fecit. Hic decurso multorum spacio annorum, mortuo^b tunc patre meo et matre eius³, auxilio patru mei Liutharii Antiquae^c (992). civitatis⁴ antistes a tercio Ottone effectus est⁵.

44. Fuit tunc in nostra vicinitate clericus nobilis genere, Thiedricus nomine, qui suasu prefati comitis decem^d mansis preposituram hanc comparavit. Quo tot⁶ annis vel plus 1002. sedente, defuncta matre mea, ego heres tercius successi⁷ et predii medietatem^e, quae cenobium respiciebat prefatum, a confratribus^f meis suscepi. Exin patrum sepe alloquebar meum, quatenus mihi liceret curam subire predictam et, si non potuisset id fieri dono, saltem fieret *mediocri precio. * p. 819. Hic^g post longam animi constantis deliberationem^h posthabito caritatis et affinitatis debito magna exⁱ parte mea poposcit; et quia in fratribus meis nullo fruebar amminiculo, desiderio eiusdem, pro dolor! consensi ac eiusdem ecclesiae, cuius tunc fui paterna tradicionē [servus, dominicae] incarnationis Mai. 7. [anno] millesimo II. Non. Mai^k custos effectus sum, annuente id antecessore meo ob acceptam commutationem sibi placitam.

45. In hoc officio plus iniquitatis quam divinae aequitatis ociosus operator exegi et pro hoc dignos penitentiae fructus numquam exercere conabar. Non ullum consanguinitatis linea mihi *coniunctum accuso, sed bona pro malis omnibus * fol. 118. his exflagito. Mortua uxore fratris mei [rogatus sum ab eo, ut] sepulturam [ei] preparare voluissem optatam. Sed cum scirem Willigisum venerabilem ibi esse tumultatum,

a) egregii B. b) mortua I. c) use add. T. d) tredecim B. e) medietatem I. f) acfrib. I. g) h I. h) longa a. c. deliberatione I. i) et B; ex T. k) legendum est: millesimo secundo Nonas Mai.

1) Anno 941; cf. supra II, 21. 2) Ann. necrol. Fuld. 964: XII. Kal. Febr. obiit Liutharius comes. 3) Pater Thietmari Sigisfridus mortuus est 992 Mai. 15, avia eius Mahtildis eodem anno Dec. 3; v. supra IV, 17. 4) Aldenburg in Wagria. L. Hodie Oldenburg oppidum. 5) Dedicationi Halberstadensis ecclesiae 992 Oct. 16 iam Reginbertum episcopum interfuisse Ann. Quedl. tradunt: aestate igitur eiusdem anni illum ordinatum esse necesse est. Cui rei optime conveniunt ea, quae Thietmarus in sequenti capite dicit. 6) I. e. totidem, scil. decem: qua re perducimur ad a. 1002, quo ordinatum sese esse ipse quoque noster paulo infra refert. 7) I. e. tercius Willigisi successor Thietmarus factus est.

primo rennui ac postremo rectum et pudorem voluntati eiusdem supposui miserque aggressus sum, quod utinam non fecissem; et, quod gentibus nefas videbatur, christianus ego in deiectione sepulcri et ossium^a confratris mei operabar. Et calicem argenteum, quem ibi inveniebam, pauperibus ad dividendum reservari precipiebam; quem postea nullatenus comperiebam. Agnovi [post] in infirmitate sequenti, quia in Deum nimis peccavi. Sed cum hanc divino superarem auxilio, causa orationis Coloniam pecii. Quadam autem nocte audiens clamorem inmensum, quid hoc esset, percontatus sum, et: 'hic ego sum,' inquit, 'Willigisus, qui culpa tui errans vagor.' Expergefactus mox obstipui et usque huc et, quamdiu vivo, culpabilis hoc ingemisco.

46. (31.) Ad percipiendum presbiteratus ordinem ad Alstidi civitatem a domino Taginone vocabar et in via hac peracti facinoris confessionem feci; et quod ad emendationem eius promisi, pro debito non complevi. Presbiterii vero dignitatem XII. Kal. Ianuarii¹ a prefato archiepiscopo, presente (1004) Heinricho rege et casulam mihi optimam largiente, indignus Dec. 21. percepi. Antequam vero episcopus ordinarer, in ea ebdomada, 1008 Oct. 11. qua recordacio fratrum a cunctis fidelibus universaliter celebratur, talia per somnum quidam mihi nunciat: 'In hoc,' inquit, 'anno presul Hillericus et Meinric decanus ac tu mandatum Dei implere debetis.' Cui sic respondebam: 'Ut sit voluntas in caelo, sic fiat.' Et in ipso mense et in tertia^b Kal. Novembris², quae tunc proxima fuit, antistes predictus, Oct. 30. ut sibi prius revelatum est, in Christo exhalavit³. Sed quia Deus omnipotens humanam fragilitatem sepe dignatur^c visitare et^d consolari, congruum est laudibus et scriptis hoc posteris innotescere^e, ut glorificetur^f nomen Domini et prospiciat homo instabilis sibi. Praesul supramemoratus in Magadaburg invalescente [prius] nimia corporis egritudine a quodam egreio viro in somnis sibi apparente sic ammonitus est: 'Ne sis modo de fine tuo sollicitus: quatuor annos et duas ebdomadas vel tres exspectabis et bona, quaecumque possis 'operari non desistas'^g. Haec locutus evanuit^h et, sicut iste predixit, episcopus mente, ut spero, vigilantia supervixit,

a) ossuum B. b) terciā radendo alqs. corr. 1. c) dignitatur 1. d) visitaret B, corr. T. e) enarrare; laus et honor Christo, quo magnificetur in isto 2. f) glorificetur B. g) exspectabis. Tu vero tempus a Deo tibi concessum non negligas, sed, quicquid boni possis, instanter operare, ut eternam vitam promerearis 2, A. S. a. 1008. h) Dixit et in vacuas se mox transfuderat auras 2.

1) Anno 1004 hoc factum esse demonstratur 'Jahrb.' I, 327, quoniam illo demum anno Tagino archiepiscopus factus est. 2) Ex Necrol. Mers. 3) Hillericus episcopus Havelbergensis obiit anno 1008; v. Ann. Quedl. L. Cui successit Ericus iam supra commemoratus.

1008. morte, pro dolor^a! subitanea lineam vitae huius concludens supremam*.

Nov. 2. 47. Post omnium memoriam sanctorum ego de me multum pavidus licentiam abeundi a decano postulavi et eundem, ut se provideret, ammonui. Ad curtem^b meam, quae Retmerslevo^c dicitur, veni et in nocte proxima suppliciter Deum rogavi, ut aliquam de me certitudinem dignaretur aperire. In primo subsequenti diei crepusculo, id est in

Nov. 10. vigilia sancti Martini, ut paululum quiescebam, sic tunc, ut mihi videbatur, Walterdus, tunc noster prepositus, haec dicens *apparuit: 'Vis tibi profutura scire^d?' Et ut voluntatem * fol. 119. meam in hoc sensit; mox volumen unius martyrologii^e diligenter inspiciens plumbum^f, quo murus mensuratus dirigitur, tacendo inmisit, et post longum temporis intervallum hoc substitit. 'Et quid nunc est?' aio ad eum; et ille: 'V,' inquit; et vidi manifeste numerum hunc atramento signatum, incertus, utrum dies an ebdomadas seu menses an signaret annos. Et protinus respondebam ei, utrum prius indictum an posterius innotesceret tempus; et ille tacendo exivit. * p. 820. Equidem *premonstratas mihi inducias cura non sine maxima notavi, sed bonis operibus nullatenus^g preveni. Adveniente

1009. quinto mense, quamvis plus mortem quam hoc sperarem, completur utrumque in accepto episcopatu somnium, quia in eo preceptis obedivi divinis et numerum complevi signatum. Unde inconveniens esse mihi videbatur, ut sine speciali rectore aecclesia, quam actenus regebam, esset, ac eidem Willigisum, fratrem meum ex patre, huius altaris servum, communi fratrum consilio preposui; et inde ad Mersseburg

Iun. 5. veniens cum domino meimet rege proximum pentecosten celebravi.

Iun. 48. (32.) Dehinc ad Magathaburg omnes venimus. Ibi tum nepos meus marchio Wirinharius a rege in multis accusatus gratiam eius et beneficium suimet instinctu Daedi^h comitis perderet, nisi infirmitas eius subitanea [id] inpediret et ni hoc Burchardus comes palatinus *prudenti consilio differret. * fol. 119. Rex indeⁱ progressus varias occidentalium mentes probare

*) *Eraso uno versu, qui in margine sinistro et inter lineas scriptus erat, in imo margine add. N: In sequenti nocte lux magna et a multis visa apparuit.*¹

a) prodor *l.* b) cortem *B.* c) retmersleue radendo alqs. corr. *l.* d) re add. *T.*
e) martyrologii *l.* f) blumbum *l.* g) nullatus *l.* h) a erasum *l.* i) e add. *T.*

1) *Necrol. Magdeb. Oct. 30:* obiit Hillericus episcopus; eadem nocte revertente archiepiscopo Tageni cum duobus cappellanis suis Theodrico subdiacono et Erico presbitero aperto caelo quasi per hostium lux clarissima facta est quasi per unius horae curriculum.

et, ne solito commoverentur, sedare temptavit¹. Quos non- 1009.
nulli iniusticiam dominorum suorum pati nolentes laudant,
nos autem quasi ignavos econtra vituperant. Sunt^a plerique,
qui corporis voluptatibus cunctis servientes freno equitatis
a Deo inpositae regi nullatenus curant, sed hoc, virtute seu
fieri valet arte, de futuro nil solliciti^b defendunt et omnes
in hoc sibi non consentientes detractioe et odio insaciabili
persequuntur. Sed ego hiis neque suimet fautoribus consentio;
quin potius illis, qui Deo se potestatibusque ab eo constitutis
humiliant et cedunt, asspiro, quibus videtur esse sacius
omnia propter Deum pati, quam litigio^c et execrabili per-
iurio divinam maiestatem offendere. Nostri predecessores
suis senioribus semper fideles in extraneas nationes ac non
in viscera optimi seviebant milites. Hoc posteritas discat
et alia fugiat et, quae mutanda sunt, non in peius, sed
semper in melius transferre contendat; beatitudinem octenam
libenter attendat eorumque opposita fugiens eam apprehendere
studeat. Quid illos amplius corripere vel hos attollere volo,
cum unusquisque pro qualitate sui seminis pro certo recipiat
fructum futurae messis? Cum pro corruptibilibus accipiendis
semper laboramus, cur non ad indeficientis coronam^d honoris
sublato timore aliquantulum properamus? Hanc ad capiendam
rex noster, ut predixi, in itineribus et aliis necessitatibus
maxime laborans amicos fecit sibi inimicos, iuste eosdem
exosus.

cf. Matth. 5.

49. (33.) Interim Daedi comes magnum dedecus in verbis
et in operibus predicto nepoti meo inferens excitavit malum,
quod fore putavit oblitum². Consilio enim eius et auxilio
urbs patris eius et nostra Walmerstidi³, Slavonice autem
Ustiure⁴, eo quod Ara⁵ et Albis fluvii hic conveniunt, vocata,
combusta est et depopulata.

Commovit hoc omne animosum juvenis egregii pectus,<sup>Verg. Georg.
III, 81.</sup>
et cum hostem de civitate Tongeremuthi⁶ dicta, quia Tongera
fluvius ibidem in Albiam cadit, equitare veraciter comperiret,
fratrem meum Frithericum cum XX tantum militibus armatis
secum sumens a summitate^d unius campi ad Mosum villam⁷
pertingentis, qua eminens aspici^e potuit, viriliter aggreditur (Iul. 9).
et eundem fugientibus mox plus quam XXXX sociis fortiter

a) Sed corr. Sunt 1. b) solliciti 1. c) quas litigios B, sed utrumque s. erasum est.
d) assummitate B. e) prius s. erasum 1.

1) Iul. 2 charta teste (Stumpf 1537) iam in palatio Ingelheim fuit;
'Jahrb.' II, 280—284. 2) I. e. novis illis iniuriis Daedi Wirinhardo
in memoriam revocavit veterem quandam iam patri eius Liuthario illatam
et paene oblivione obrutam; unde apparet urbem Wolmirstedt non a. 1009,
sed ante a. 1003, quo Liutharius obiit, deletam esse. 3) Wolmirstedt.
4) Usta polon. et boh. = ostium. 5) Ohre. 6) Tangermünde.
7) Mose dominium prope Wolmirstedt situm.

1009. resistantem cum Egilhardo suimet milite occidit¹. Et post hoc iuste perdidit, quod prius pene^a iracionabiliter eius persuasum amisit.

50. (34.) Sed si te lectorem audire delectat, unde is fuerit, de tribu, quae Buzici² dicitur, et de patre Thiedrico originem duxisse accipies. Hic Rigdago marchioni, agnato^b suimet, ab infanzia serviebat et gemina cordis ac corporis virtute pollebat; et, ut predixi³, Boemios ^{* fol. 127.} adversum nos insurgentes ad Citicensem perduxit^c aecclesiam. Ubi cum hiis vastando circumquaque perlustrans ad ultimum captivam matrem suam hostis, non filius, cum caetera adduxerat preda. Post haec reconciliatus regis ^{* p. 321.} efficitur tertii Ottonis et in parvo tempore gratiam eius et familiaritatem promeruit. Interim Bio comes Merseburgiensis in expeditione obiit⁴, et Gisillerus^d archipresul huius comitatum, qui inter Wipperam⁵ et Salam et Saltam⁶ ac Villerbizi⁷ fluvios iacet, isto acquisivit^e. Insuper Zurbizi^f.⁸ burgwardum, quem antecessores sui in beneficium possiderunt, sibi et confratri suimet Fritherico vendicavit. Insuper Thiedburgam Thiedrici marchionis filiam duxit^g et ob hoc omne adeo [in]tumuit, ut regi molestiam in oculo et multis offerret^h in aperto.

Dec. 25. Proximum natale Domini rex in Palethi celebravit et ibidem Thiedrico predicti comitis filio comitatum acⁱ omne beneficium iure et ortatu^k reginae ac principum^l suimet dedit. Insuper marcam et quicquid^m Wirinzo ex parte regis tenuit, hoc totum Bernhardo comiti⁹ concessum est.

51. (35.) In diebus illis Thiaedricus Metensisⁿ episcopus et dux Heinricus frater eius¹⁰ cum caeteris conspiratoribus magnam regi et suis familiaribus molestiam inferens sibi

a) pene corr. poene, sed o post eraso l. b) agnato fortasse scripserat B, deinde agnato superscripto i T videtur corrigisse; postea via, sive quodcumque fuit, erasum, ut restet a. . . gnato. c) perdux l. d) alterum l erasum l. e) isto ac acquisivit l. f) curbizi B. g) dux l. h) offeret l. i) at l. k) & iterum B, corr. T. l) principium B saepius. m) quicquid l saepius. n) mettenalis B.

1) Necrol. Merseb. Iul. 9: Daedi obiit comes. Aeilherdus. Conf. tamen 'Jahrb.' II, 288. 2) Hoc nomine si locus aliquis significatur, alius esse non potest atque Pausitz villa in sinistra ripa Muldae inter oppida Nerchau et Wurzen sita, id quod Lappenb. voluit. Alii hoc gentis cuiusdam nomen fuisse dixerunt, quam a Burchardo sive Buccone marchione Thuringiae a. 908 occiso derivaverunt; quos ego secutus sum 'Neue Mittheil.' XVII. 3) Supra III, 18. 4) Post a. 990 (cf. IV, 12) et ante a. 1004, quo Gisilher mortuus est; fortasse in una earum expeditionum, quae annis 991 et 992 ad urbem Brandenburg expugnandam factae sunt. 5) Fluvium eum, qui inter Harzgerode et Stolberg oritur et prope Bernburg in Salam cadit. 6) Salsam rivum, qui ex Salso lacu in Salam fluit. 7) Rivum Wilderbach, qui urbem Eisleben praeterfluit et in Dulcem lacum cadit. 8) Zörbig. 9) Theoderici marchionis filio, de quo cf. 'Jahrb.' II, 288—289. 10) Fratres Cunigundae imperatricis; de expeditione a rege contra eos autumno huius anni facta v. 'Jahrb.' II, 281—284.

successoribusque suis inexsuperabile detrimentum promeruit. 1009. Ecclesia namque una, quae extra Metensem stabat civitatem, et congregatio ibidem serviens a Sclavis¹ Deum non timentibus vastatur. Sed hoc damnum magna ex parte rex cum iuramentis et ex sua proprietate restituens, ne quid^a huic simile accidisset, cuncto exercitui cavere precepit. Vineas et edificia cum frumento caeterisque utilitatibus lesit. Vidi epistolam non longe post, ubi octingentorum numerus mancipiorum sancti Stephani inscriptus fuit, quae propter famem et aliam necessitatem a patriis finibus egressa sunt absque conscientia prepositorum, exceptis^b omnibus, qui cum consensu eorum abierant. Saciuss esset huic aecclesiae, quod numquam natus fuisset homo ille.

52. Describam quoque² unum facinus eorum, quod in Adram³ lugubre^c peregerunt. Rex autem habuit concilium in Magontia civitate et hii tunc interfuere. Et cum omnia (1011). ibidem secundum suimet placitum respondere non potuissent, reversi sunt irati, pace tamen ad tempus facta; et cum eos sequerentur nil mali sperantes Heimo Wirdunensis episcopus⁴ et dux⁵ Thiedricus, latentes insidias^d improviso irruunt et paucis effugentibus cum episcopis^e interfecti sunt innumerabiles viri. Dux ille nimis vulneratus [et], quia amicus eorum fuit, captus abducitur et multos dies custoditur. Post haec datis obsidibus solvitur et a regis gratia ob hoc non movetur.*

53. (36.) Interea⁶ Herimannus comes et Guncelinus 1009. marchio invicem certantes inusitato in hiis regionibus more confluxere. Namque Guncelinus Strelam civitatem a militibus Herimanni custoditam expugnare temptans et nil proficiens Rocholentzi^f urbem iuxta Mildam flumen positam⁷ et non bene provisam incendio consumere precepit. Insuper quicquid incommoditatis predicto comiti, quia semper patruus in fratribus filios seviunt^g, facere potuit, id nullatenus distulit. Herimannus et Ekkihardus confratres castellum quoddam iuxta Salam situm, quod Guncelinus unice sibi dilectum muris et presidio firmavit bonisque innumerabilibus replevit,

*) *Erasis in dextro margine versibus duobus et dimidio N in inferiore addidit: anno dominicae incarnationis millesimo Bernhardus dux Corbeia obiit.*

a) qđ 1. b) acceptis B, corr. T. c) lugub 1. d) insidiantes B. e) episcopo B, corr. T. f) rocholenti B, qui saepe ti pro ci exhibet; rocholentzi corr. T, postea u erant est. g) serviant B, corr. T.

1) Liuticiis a rege contra rebelles ductis. 2) His verbis Thietmarus digressionem parvam indicat, quam de rebus in occidentalibus regni partibus postea gestis ingreditur; v. 'Jahrb.' II, 310—311. 3) Odenheim vico inter Oppenheim et Aleey sito. 4) Qui sedit 988—1024. 5) Lotharingiae superioris. 6) De chronologia horum capitum usque ad finem libri cf. 'Neues Archiv' XIV, p. 70 sq. 7) Rochlitz.

1009. ex improvise manu valida circumdantes expugnant et divisa omni congerie^a radicitus [illud] deiciunt ac incendio consumunt.

54. Pervenit [hoc] ad aures regis, et confestim idem^b ad Merseburg haec ad discutienda^c properavit. Sed cum ibidem predictorum sententias comitum animadvertisset, culpam omnem Guncelino imputat, quia se in multis prius sperneret et in illato sibi dedecore ultorem non exspectaret. Adiecit autem, quod familias multorum sepe id sibi querentium Iudeis vendidit et nec iussu suo has reddere nec^d latrocinia^e * p. 822. multis a sua potestate nocentia umquam curavit compescere^d. Insuper questus est maiorem apud Bolizlavum fratrem gratiam hactenus habuisse, quam [ei] deceret aut sibi placere deberet. Hii presentes erant, qui cum semet ipsis reum esse maiestatis accusare voluerunt. Inter tot lamentationes et eiusdem suorumque excusationes, principum communiter^e consilium a rege quaeritur et ab hiiis diu hoc secrete volventibus taliter respondetur: 'Scimus hunc erga vos inexcusabilem non esse et, ut vestrae^e pietati se omni reluctance remota tradat, nobis bonum videtur. Ammoneat^e vos misericors Deus, ut^e * fol. 122. non qualitate suimet meriti, sed^f pro quantitate ineffabilis clementiae vestrimet, ad exemplum omnibus ad vos conversis [in eo faciatis].' Horum consultu rex aspirans suscepit eundem et Arnulfo antistiti firmiter custodiendum tradidit, presidii continuatione ab hostibus Misni muniens eamque ad tempus providendum Fritherico¹ committens^g.

1010. 55. Proxima vero messe interventu reginae et instinctu cari Taginonis Herimanno comiti marcham dedit et consilio et laude^h principum eorundem.

(37.) Interea predictam urbem Brun comes, frater Guncelini, ordine vicis suae custodiebat; et ecce priori die, quam Herimannus adventaret, magna Poleniorum caterva in primo diei crepusculo Albim transgressa usque ad portam civitatis sibi promissae silenter veniebat. Sed cum positis ibidem militibus facilis ei non pateret introitus, est reversa tristis, pro dolor! illesa, et nemini nocens. Huius rei ductores erant duo Wetheniciⁱ ex suburbio, ut post revelatum est. Namque hii sanguine suo talem merito presumptionem persolvunt. Bolizlavus autem inter spem metumque sollicitus^k [in] Budusin¹ [hos] expectabat et, ut adventare socios comperit, delusum se graviter portat. Post [haec]^m Herimannus comes

Verg. Aen.
I, 218.

* que magna esse expertum est add. 2, A. S.

a) congerit B, corr. T. b) id est B, corr. T. c) discutienda I. d) es add. T.
e) communice B, corr. T. f) si B, corr. T. g) comitens I, commisit 2. h) cum filio
et laudant B, corr. T. i) cf add. T. k) sollicit I. l) busin I; Budzin A. S.
m) ita T; Postdatte B pro postera die.

1) Dedonis fratri supra (c. 50) memorato, comiti Eilenburgensi.

per regalem nuncium^a introducitur ac debitoribus suis, 1010. quicquid in eum deliquerant, dextera hoc affirmante ab eo remittitur.

56. Rex autem in hac estate et proxima hieme consilio et virtute^b pacificatis hostibus contumeliam et dampnum a Bolizlavo sibi illatum crebra meditatione revolvit^c et post pascha expeditionem suam atroci^d iussione^e indixit^f. 1011.

(38.) Fit conventus in Belegori, quod pulcher^g mons^h (1010). diciturⁱ, in Geronis predio marchionis. Tunc Bernhardus dux et Waltherdus prepositus gratia Bolizlavum convertendi precesserunt ac nil ibi, quod sibi placeret, invenientes reversi sunt. Venit etiam huc Iarimirus Boemiorum dux inclitus et regi per^f omnia fidelis. Nec preterire possum, quod miserabile nimis predicto comiti ibidem accidit. Nos omnes — nec aliquem excipere valeo — vice amicorum hostes huic fuimus exceptisque dumtaxat mancipiis omnia consumpsimus et quaedam igne. Huius rei nec rex ultor seu defensor^{*} fuit.

57. Inde ad Luzici^g pagum, in cuius fronte urbs quaedam Iarina^h stat, a Gerone dicta marchione, qui magnus fuit et sic nuncupabaturⁱ. Ibi tunc capti sunt duo fratres ex provincia Hevellun et ex urbe Brandenburgensi, qui ad Bolizlavum causa eum contra regem vertendi venerunt et inde digressi inciderunt palam laqueum, quem occulte tenebant. Hii de multis interrogati^h et nihil de hiis omnibus volentes profiteri in uno colle pariter suspendio periire. Infirmabatur tunc ibidem rex et sibi dilectus Tagino. Tunc principes angustoⁱ versant in pectore, quid deberet fieri de incepta expeditione^k. Tandem ab hiis inventum est, quod rex cum episcopis [quibusdam] et infirmiori multitudo rediret; Arnulfus autem et Meinwercus^g episcopi cum duce Iarimiro et marchionibus Gerone et Hirimanno caeterisque compluribus Cilensi^h et Diedesi vastarent. Sicque factum est.

Verg. Georg.
IV, 83.

*) nec alius quis redditor *add.* 2.

a) nocetum B; nuocetum T. b) virtute B, corr. T. c) reuoluult B. d) atrici B, corr. T. e) iussione I. f) pro I. g) luziti I. h) interrogati I. i) angusto I. k) expeditioe B.

1) In a. 1011 igitur noster hanc expeditionem ponere videtur, quam a. 1010 fuisse ex Ann. Quedl. et ex itinerario regis constat. 2) Bialy, bielo pol., běle boem. = albus; gora pol. = mons. Belgern oppidum in sinistra Albis ripa supra Torgau situm est. 3) Gehren, villa parochialis in extremis finibus circuli Luccaviensis ipsiusque marchionatus inferioris Lusatiae. URS. Cf. etiam 'Jahrb.' II, 292—293. 4) Magnus audit etiam apud Widukindum III, 54 et in Ann. Quedlinb. a. 1013. L. 5) Paderbornensis episcopus 1009—1086. 6) Cilensi sive Silensi (cf. VIII, 59) pagus, a quo Silesia nomen accepit, regio dicebatur circa montem Zlenz (Zobten) inter fluvios Katszbach, Oder, Glatzer Neisse sita.

- 1011 58. Predicti seniores, cum urbem Glogua dictam¹, ubi
 (1010). Bolizlavus ipse fuerat ac eos perspicere poterat, gregatim et
 loricatis trans^{irent}*, militum haec a muris cernentium animos * p. 823.
 provocant; et hii ducem suimet, cur hoc pateretur, alloquentes
 sibi *eos temptandi licentiam poscunt. Quibus talia refert: * fol. 123.
 'Exercitus, quem videtis multitudine parvum, virtute magnus
 est et [e] milibus caeteris electus. Hunc si aggrediar, sive
 vincam seu superabor, in posterum depressus^b sum. Regi
 possibile est, alium ilico^c exercitum congregare*. Multo
 melius est, nos hoc modo pacienter ferre et alias, si possit
 fieri, absque magno nostri detrimento hiis superbientibus
 nocere'**. Sic insolens militum animus sedatur et in hoc
 itinere nulla eiusdem voluntas in nostris adversitatibus
 saciatur. Quamvis crebra imbrium inundatione^d nostri
 tardarentur, tamen late magnum hostibus damnum intulerunt.
 Tandem vastatis omnibus circumquaque iacentibus Boemii
 ad sua, nostri autem per Milzienos fines laeti ad Albim
 remeabant; premissis ilico ad regem nunciis^e se cum bona
 prosperitate venturos indicant. Hic Dei gratia iam bene^f
 convalescens legationem istam et pone sequentes amicabiliter
 in Mersburg suscepit et archiepiscopus Tagino de Stręła
 Sept. 22. [prius] a rege divisus sanctam Thebeorum sollempnitatem in
 Magadaburg celebravit et ad regem huc incolumis venit.
 1011. 59. (39.) Tractatis tunc patriae laborantis necessitatibus
 plurimis rex iterum occidentales invisit regiones² et flucti-
 vagos habitatorum^g animos sapientiae freno edomans natale
 Dec. 25. Domini festiva iucunditate in Palithi celebravit³. Tunc
 1012. iterum sibi percarum Merseburg invisit et firmata ibi ad V
 annos mutua [pace]^h cum consilio paucorum urbem Liubusuam
 dictam⁴ edificare et confirmare precepit; de qua multi pre-
 dixere venturum, quod in hoc anno⁵, pro dolor! agnoscunt
 non esse fal^{sum}. Ad hanc venimus in fine mensis Ianuarii * fol. 125.
 Febr. 2. et ibidem sanctae Dei genitricis purificationem veneratione
 iusta peragentes in XIII diebus opus inpositum complevimus
 et presidio urbem munientes remeavimus. Iuxta hanc in
 parte aquilonari statⁱ civitas, quam a predicta nil nisi una
 vallis^k dividit; et in hac XII portae sunt. Hanc cum diligenter

*) et nos appetere add. 2.

**) et nostras iniurias vindicare add. 2, A. S.

a) n add. T. b) ultimum s add. T. c) c add. T. d) inundatione I. e) vere-
 dantis 2, A. S. f) bone B, corr. T. g) ta add. T. h) pace, quod B post paucorum
 scripserat, hic posuit T. i) alterum t add. T. k) uualdis B.

1) Glogau. 2) De hac expeditione v. 'Jahrb.' II, 310—311; cf. etiam

supra c. 52. 3) Hoc in Dornburg factum esse Ann. Hild. tradunt.

4) Anno 932 dirutam, cf. supra I, 16. 5) I. e. eodem anno, scilicet
 1012, cf. VII, 20.

lustrarem, opus Iulii Caesaris et magnam Romanorum structuram 1012. Lucano ammonente¹ tractavi; haec plus quam X milia hominum capere potuisset. Minor autem, quam tunc perfecimus, ab [I.] Heinricho rege usque ad hoc tempus vacua erat; et quam flebili miseria haec cito corruerit, enumeratis, quae inter haec acciderant, explicabo.

(40.) [In priori estate² IIII. Id. Aug. monasterium in 1011 Wallibizi cum IIII aeclesiis et campanis omnibus ac cum Aug. 10. edificiis apertinentibus propter peccata mea incendio periit.]

60. Peracta in civitate Bavenbergensi aeclesia maiore, 1012 cum natalicium regis dies esset [et XXXV. iam inciperet annus³], II. Non. Mai⁴ omnis primatus ad dedicationem istius Mat. 6. aulae ibidem congregatur; et sponsa haec Christi per manus [Iohannis^a patriarchae de Aquileia⁵ et aliorum plus quam XXX episcoporum]^b consecratur^{c. 6}. Hiis ego peccator interfui et, ut summo decuit regi, in omnibus [hanc] ornatam vidi. * man. T. [Post hec sinodus^d hic fit magna^e, in qua Gevehardus^f Ratishbonensis ecclesiae episcopus ab archiepiscopo suimet⁷ arguitur⁸ et Metensis aecclesiae presul Thiedricus a rege increpatur^h, eo quod [in] epistola suimet hunc iniuste apud papam⁹ accusaret. Sed haec omnia et multa alia consilio prudenti finita sunt, et restitucio parochiae¹ [tunc] promissa est mihi.]

LIBER VII (VI, 41—61).

1. (VI, 41.) *Conpletis⁹ omnibus in orientali Frantia 1012. utilitatibus rex Merseburgensem revisit civitatem ac ibi sanctam pentecostes sollempnitatem celebrat. Et in primo Iun. 1. mane dominicae diei, qua sanctus apostolos replevit Spiritus, Tagino archiepiscopus infirmari cepit, et missam canere non potuit. Tunc iussus [sum] indignus hoc officio succedere.

a) Iohanni 1. b) verba Iohanni—aquile in loco raso etstant, ubi B XL episcoporum vel plus consecratur videtur scripsisse; la—episcoporum supra lineam addita sunt. c) consecratur deest 1, tnest in 2. d) sidus primo T, quod ipse corr. e) magnus corr. magna T. f) Gehardus corr. Gevehardus T. g) accusatur corr. arguitur T. h) increpatur corr. inerep. 1. i) parochia corr. parrochia T.

1) Respicit noster, quae Lucanus Pharsal. VI, 29—65 refert de castris prope Dyrrhachium a Iulio Caesare exstructis. L. 2) Anno igitur 1011. 3) Non a. 978, sed 978 Heinrichum natum esse Hirsch, 'Jahrb.' I, 88—89 probavit. 4) E Necrol. Merseb., ubi ipse Thietmarus ad eum diem adnotavit: Natalis dies Heinrici imperatoris. 5) Qui sedisse videtur 984—1019, cf. Gams, 'Series episc.', 'Jahrb.' III, 141. 6) De festiuitate ea v. 'Jahrb.' II, 86 sq. 7) Hartwigo Salzburgensi archiepiscopo 991—1028. 8) Sergium IV. (1009—1012). 9) Hinc incipit altera operis pars, quae ante priorem incohata et diversis temporibus usque ad a. 1018 ita continuata videtur esse, ut singulae quaeque res non longo tempore post, quam factae sunt, litteris mandarentur. Atque VII, 1—15 iam ante primum librum a. 1012 conscripta esse videntur. Conf. 'Neues Archiv' XIV l. c.

- 1012 *Postera die ad modicum evaluit archiantistes et ad regem * p. 824.
 Iun. 2. ambulans se multum commovit et post hoc in tantum tardatur, ut per se numquam aliquid facere potuisset. Accersito tunc ad eum fratre meo* abbate Sigifrido*¹ [ac] presuli^b Erico,
 Iun. 5. et illis confessionem fecit et in V. feria, cum iam inde voluisset pergere, iuxta caminatum regis solio portatur suo et elevato a capite pilleo dormientem aloquitur seniore: 'Grates tibi condignas, domine mi karissime, referat omnipotens Deus de cunctis miseracionibus tuis, [quibus] peregrinum [me] hactenus visitasti et consolatus es³**. Et tunc ad aecclesiam veniens audit missam, [ipse] presentes benedicens. Inde portatur^c ad navim et in ea ad Ivicansten deductus
 Iun. 7. est. Ibi tum sabbato requiescebat; et in die dom. iuxta
 Iun. 8. urbem suam Spiutni vocatam² navigio venit. In II. autem
 Iun. 9. feria in ipso itinere^d cum iam pene defecisset, Walterdum ad se vocavit prepositum; eiusque fidei se suosque committens V. Id. Iunii³ non obiit, sed ad Christum, quem semper amavit, laetus abiit. Fit oratio a confratribus cum intermixtis fletibus et Bodo miles *ad regem ad haec indicanda mittitur. Corpus * fol. 124'. autem archiepiscopi ad Frasam ipso die venit et ibi sacerdotalibus vestimentis paratum ad sedem suam transfertur et cum ingenti tristitia ab omnibus suscipitur.

2. (42.) Ego autem haec omnia in Merseburg sero
 Iun. 11. comperiens in ipso depositionis die orto iam sole adveniebam; et cum in aecclesia maiori pauca orationis verba effunderem, veni ad refectorium, ubi prepositus cum universis confratribus atque militibus sedens de electione tractabat. In quorum presentia ego stans multum flevi, turbatus dolore vehementi; et salutatis omnibus sedebam et, quid ab his [tunc] esset dispositum, interrogabam. Ad haec Waltherdus: 'Misi,' inquit, 'legatum meimet ad regem, qui haec ei, quae nobis

*) Sigefrido nove Corbeie modo abbate 2.

**) Et det tunc benignitati ob recompensationem earum in celesti Ierusalem premium, quod ipse suis dilectoribus ineffabile preparavit; me enim amodo viventem non es visurus, quia iam, ut spero, viam universe carnis sum ingressurus. Vale igitur, domine carissime, vale in Domino! add. 2.

a) mat B; meo T. b) 1 add. T. c) ur in loco raso scr. T. d) in ipse canere B, corr. T.

1) Quem a. 1009 abbatem coenobii St. Iohannis Magdeburgensis electum esse Ann. Magd. tradunt. 2) Quae Zputinesburg et Zputineburg in pago Nudzici vocatur in duabus chartis uno die 961 Iul. 29 datis (DO I, 231 et 232), municipium Zputne dictum in orientali parte Salae fluminis situm in DO I, 386 (970 Ian. 24), Rodenburg in Gest. arch. Magd. c. 15, p. 394; nunc Rotenburg in dextra ripa Salae inter Wettin et Könnern. 3) Necrol. Mers. Iun. 9: Tagino archiepiscopus obiit et Unger.

acciderant mala, indicaret et voluntatem suam in rebus 1012
faciendis inquireret. Et hic ad nos Hericum antistitem ^{Iun. 11.}
misit, ut electio a nobis non fiat, sed tantum consensus
unanimis et hic indicetur ei. Nunc autem omnium pietas
presentium me, quamvis ad hoc indignum, decernit, si Deus
consentit et si vult rex.' Cui sic protinus respondebam:
'Sum unus ex his, qui electionis huius ac consecracionis
participes esse debent; et hoc vobis consilium do ac illud
adiuvare, in quantum possum, volo. Senior meus imperet*,
quod velit; vos autem, quod accepistis a Deo et antecessoribus
suis, videte ne perdatis. Te autem fratrem primus eligo
mihi ad archiantistitem, non karitate tua, sed utilitate certa
* fol. 125. [in te agnita]; et presen*cium mentem nunc singulariter
scire desidero.' A quibus hoc unum percepi responsum:
'Waltterdum nobis in dominum et archiantistitem eligimus.'
His tunc confirmatis ille surrexit et coram prostratus veniam
petiit, divinam interpellans pietatem, ut haec nobis omnibus
retribuere dignaretur, et a sua parte bona promisit omnia.
Tunc ego me inclinans rogavi eum per nomen Domini et
per verae fraternitatis amorem, ut aecclesiae meimet admo-
dum despoliatae parrochiam sibi iuste pertinentem, si ad
hunc^b perveniret honorem, restituere aut sibi hanc cum aliis
rebus inde abstractis voluisset sacramentis firmare. Hoc
mihi in presentia omnium firmiter promisit.

3. Interim lassatus ab itinere presul Hericus dormivit
et episcopus Wigo veniens electionem nostram consolidavit.
Mittitur a nobis omnibus tunc custos^c aecclesiae Redingus^d
ad regem, ut memor Domini et antiquae promissionis, si
umquam sic accidisset, familiam sancti Mauricii orbatam et
nimis tristem tanto patre consolari voluisset.

(43.) Sonata iam prima Ericus antistes evigilat, et
missam pro defunctis cantavit. Post euvangelium autem, ad^e
quid^f rex eum huc mitteret, presentibus innotuit et defuncto
archipresule absolutionem nobiscum fecit et ab omnibus
fieri postulavit. Tertia enim tunc dies erat, qua sacerdos ^{Iun. 11.}
predictus obierat, quae cum septima atque tricesima in
uniuscuiusque [fidelis] exitu est memoriter ob misterium in
se continens cele*branda, id est ob fidem sanctae trinitatis
* p. 825. et septiformem spiritum. Ac *dehinc corpus benedictum
* fol. 125^g. usque ad locum sepulchri carmine et planctu^h defertur ac
positum est occidentali parte in choro ante criptam, quam
ipse fecit et consecravit et in qua se, quamdiu vixit, coram
altari rogavit sepeliri; ubi idem^h lacrimabiles sepe effudit
orationes. Sed Waltherdus locum hunc, in quo nunc pausat,

a) Imperat B. b) n add. T. c) gustos B. d) reedignus I, altero e eraso. e) at B,
corr. T. f) qd I. g) plantu I. h) ubidem B, corr. T.

1012. quia non erat dedicatus, animae salubrem et introeuntibus cunctis conspicabilem dilecto suimet seniori* providit.

4. Sed quia beati omnes virtutibus suis cum^b Christo vivunt et in hoc seculo scriptis, non est bonum tanti patris inclitam conversacionem silentio tegere, sed veritatis luce omnibus proficuis innotescere. Erat hic iustus et timoratus ac mirae caritatis, largus et fidelis, castus ac mitis, prudens et stabilis, canonicus^c habitu, sed monachus in omni conversatione sua. Vicia in cunctis ob melioracionem aspere carpebat, bona quaeque laudans. Non fuit apud modernos ullus pastor, qui confratribus suis familiarior esset. Hos amavit atque coram populis laudavit*. In primo ordinationis suae anno templum Domino edificare cepit. Presbiteris et diaconibus vestitum suimet VIII siclis, subdiaconibus autem et infantibus^d IIII adauxit. Nisi infirmitas obsisteret, omni die missam et psalterium cantavit; et quia ieiunare ob lassitudinem non potuit, elemosinarum multitudinem redemit. In vigiliis supra modum laborat et, quia parum man^educare ob infirmitatem dentium potuit, potu quamvis mediocri facile saciatur. * fol. 126.

5. Nobiles genere et moribus amavit, ignobiles autem non contempsit, sed in sua familiaritate non^f habuit. Cultores Christi dilexit, contemptores autem eius iusto persequitur odio. Omnia sibi divinitus commissa excoluit et lucrari contendit. Antequam divinum perageret misterium^g, severus fuit et post omnibus hilaris arrisit; et persepe cum suis kirielison cantavit. Nequeo^h ex parte mea numerare, quantum pietatis munus mihi indigno studuisset impendere; hoc tantum scio, quod numquam illi digna remuneratione de hiis respondi: obedientiam, quam eo^s suisque successoribus in examinatione promisi, minime adimplevi. Harnaburg² et Frasam³ ac Pretim^{h.4} urbes cum curte una, quae Eseconis fuit comitis, suae acquisivit aeclesiae. Apparatum episcopalem satis egreium et affluentem congregavit. VIII annos et menses

*) Hos amavit, memorabatur eorum ubique in bonum et eos coram rege et principibus et universis populis intus et exterius semper laudavit 2.

a) alterum 1 add. T. b) cum aut tum 1. c) canicus 1. d) erasam in 1, sed exstat in 2. e) officium 2. f) neque 1. g) ei radendo alqs. corr. 1. h) p̄tucinā, ut videtur, B; p̄tim corr. T.

1) Eis videlicet, qui in choro ministrabant. (L.) 2) V. chartam regis a. 1006 Apr. 7 (Stumpf 1421); 'Jahrb.' I, 372. 3) Frohse curtem regiam, quam Guncelinus marchio beneficium habuerat (IV, c. 52), rex post depositionem illius S. Mauritio 1012 Ian. 21 tradidit (Stumpf 1554); 'Jahrb.' II, 278. 4) Pretin in ripa aquilonari Albiae inter Wittenberg et Torgau. L. Pretucina esset Pretsch paulo infra ad Albim situm.

III et VIII dies columna ecclesiae sedebat, cadens, ut 1012. predixi, presentialiter; sed invisibili tempore Domini translata manet perpetualiter.

Eodem die¹ Vungerus Posnaniensis cenobii pastor, ^{Iun. 9.} consacerdos suus et suffraganeus, XXX. ordinationis [suae] anno obiit². Nunc haec dicta sufficiant et, de quo mihi nunc sermo est, amplius loquar.

* fol. 126^v. 6. (44.) Redingus ad regem veniens legationem suam suppliciter profert et, quamvis ardue, tamen desiderata *impetrans per internuntium Walterdum, in exequiis dilecti senioris studiosum, etiam XX talenta argenti Thiedrico nepoti meo³ in elemosinam excepto victu largientem, vocat. Et ego iussus venire proficiscebar cum eo ac in sabbato Gronam⁴ ^{Iun. 14.} sero venimus. Mox in presentiam regis venientes misericorditer suscipiebamur, et pauca locutus rex nos ad hospiciū ire permisit. Castrametati enim tunc sumus extra urbem et iuxta lucum, ubi modo sancti est aecclesia Alexandri. Crastino fuit dominica dies et festivitas Christi martyris Viti*; et ^{Iun. 15.} ego valde mane missam confratribus meis cantavi et post hanc in urbem vocati ivimus usque ad caminatam regis. Et ibi solus intromittitur Walterdus et ibi usque ad terciam soli colloquebantur; et egressus tunc Walterdus anulum portat in manu sua et ostendens nobis: 'Ecce habetis,' inquit, 'pignus subsecuturæ pietatis!'^a

7. Et tunc omnes nos in presentiam venientes examinatione regis, ipso primitus eum laudante, predictum patrem elegimus et optimi quique aspirabant; [et mox a rege accepit baculum pastorem]. Post sacramentum regiae^b potestati exhibitum ^{* man. T.} introductus est *ad aecclesiam, quam ibi a rege constructam ^{* man. B.} antecessor suus benedixit, *et laus Domino a presentibus canitur. Deinde regiam^c interpellabam pietatem, ut de ^{* p. 826.} aecclesiae necessitatibus meae *aliquid loqui [cum eo] dignaretur; et ut ego postulabam, firmæ suimet commisit [me] fidei. Thiedricum quoque nepotem meum, ut ipse desideravit, ^{* fol. 127.} *rex per manus illi dedit. Et cum generos suimet tunc iterum

*) solennitas pretiosi martyris Viti pueri Saxonie patroni, qui in nova Corbeia requiescit 2.

a) Ecce pignus indicium future dignitatis pie mihi promissæ 2. b) regi B, e add. T. c) am add. T.

1) *Ex Necrol. Merseb.* 2) *Sederat igitur inde ab a. 982, nisi Thietmarus in numero erravit.* 3) *Taginonis capellano, de quo cf. VI, 38 et VIII, 7.* 4) *Non Gronau oppidum haud longe ab Hildesheim situm, id quod Wedekind, 'Noten' II, 360 sq. probare studuit, sed Grone prope Göttingen, quoniam palatium illud antiquum in via Merseburg-Paderborn situm fuisse necesse est; cf. itinerarium regis a. 1002 ('Jahrb.' I, 223 sq.), 1013 ('Jahrb.' II, 393—396), 1022 ('Jahrb.' III, 346—347); ex quibus ea, quae Wedekind pro sententia sua protulit, corrigenda sunt.*

1012. exercitu petere voluisset, cum presentibus suimet principibus*, qualiter Bolizlavus ab^b hiis invaderetur, tractavit^c. Hoc omne archiepiscopo noviter instituto et suas curtes in Saxonia
Iun. 15. positas^d commendavit. Eodem die omnes declinavimus unusquisque ad sua.

Iun. 21. 8. In proximo autem sabbato archipresulem Walterdum Arnolfus [presul] iussu regis inthronizavit et utrique honore

Iun. 22. ac magna iocunditate ibi suscepti sunt. Postera die unctus est Walterdus ab Eido Misnensis^e aecclesiae venerabili episcopo III°.^f cum adiutorio suimet confratrum Wigonis, Hilliwardi ac Herici et a me hiis multum inferiori. Adiuvit

Iun. 23. autem nos Arnolfus presul. II. feria omnes nos cum caritate bona et munere magno^g abivimus. Fuerat enim viilia^h sancti Iohannis baptistae, et tunc Redingus ab archiepiscopo constitutus est ad prepositum cum communi electione confratrum.

Iun. 24. In die sancto ad Montem cum solito honore [is] ductus a me et a fratre meo Sigifrido^{*.1} succipitur. Ibi tunc missam cantans populos primo instituit et post ab [ab]bate multum rogatus, ut ibi caritatem faceret, ob turbam sibi adherentem

Iun. 29. omisit. Fuit [in] natali apostolorum² in sede sua ac tunc commissos salubriter ammonuit.

9. (45.) Interim a Bolizlaviⁱ nunciis rogatus Sciciani³ causa pacem faciendi^k venit et ibidem magnifice succceptus duas [ibi] tantum noctes mansit; ac nil ibidem proficiens^l muneribus magnis revertitur. Affuit mox expeditionis in-

Iul. 24. *dictae statuta dies, id est VIII. Kal. Aug.; iuxta locum^m, * fol. 127.

qui dicitur Zribenz⁴, convenimus et sic sursum usque [prope Belegori] adcendimus. Tunc visum est principibusⁿ non esse bonum perfici iter nostrum, sed optimis marcham firmari

Aug. 2. presidiis. Et in consequenti nocte archiepiscopus capite nimis infirmatur; cumque ad eum mane venissem, diu eum in tentorio tardantem expectavi. Egressus tandem queritur mihi se multum egrotasse. Promisit autem se ad reginam in Merseburg tunc manentem venturum et ibi me allocuturum. Tunc ego abcessi, et ille prius recusans tamen, quia inventio

Aug. 8. Christi protomartiris tunc fuit [et dominica dies], missam cantavit, pro dolor! ultimam.

*) sancti Viti monacho add. 2.

a) p̄sibus 1. b) ad 1. c) intransit B, corr. T. d) positos 1. e) misnensis 1. f) III° B. g) magna B. h) cf. I, 6. i) bolzlavi 1. k) faciendam B. l) si add. T. m) 1. in loco B, corr. T. n) princeibus 1. ut tam aliquoties.

1) Coenobii illius abbate. 2) Petri et Pauli. 3) Zülzen prope Luckau; cf. VIII, 51 et IX, 1. Alii (v. 'Jahrb.' II, 332 sq.) vicum Zinnitz inter Kalau et Luckau situm dici arbitrati sunt; quod nomen ex Sciciani oriri nullo modo potuit. 4) Schrenz in praefectura Zorbigeni. URS.

10. V. feria ego ad Merseburg veniens, dum me cum 1012. confratribus meis ad adventum eius prepararem, audiui ab Aug. 7. internuntiis, quod ille ad Ivicansten non bene valens curru veniret. Proxima die huc equitans Bernwardum * Hillimissem- Aug. 8. mensis aecclesiae episcopum causa benedictionis et, [quam] bene sciebat, curationis gratia vocatum ibidem repperi et Frithericum comitem, cuius frater erat Dedi comes. Et cum introirem, sedebat archiepiscopus in solio et me suscipiebat quam caritative; et suimet pedes tunc a tumore^b solito relaxatos intueatur et dolet, quia, dum hii turgebant, venter levius habebat [eius]. Intimaverat is tunc mihi, si hoc periculum sanus evaderet, nullus amicorum mihi fidelior esse potuisset. Fui tunc ibidem usque ad vesperam et tum invitus redii, quia crastino erat vigilia Christi adletae Laurentii, cuius Aug. 10. festivitas dominica instabat die. Qua cum ego populis venientibus pauca predicarem, communiter ab his pro infirmo archiantistite orationem fieri supplex postulavi.

11. III. feria ante primam, ubi ille fuerat, veniebam; et Aug. 9. tunc hic erat Eid episcopus, multum pro eo in oratione Aug. 10. continua laborans. Et cum caminatum, ubi ille pius iacuit, ingressus essem, nec loquentem audiui nec bene cognoscentem* [hunc] vidi. Advenere etiam eo vivente Arnulfus et Hilliwardus cum Meinwerco et Erico coepiscopi, omnes hunc pariter benedicentes et indulgentiam ei facientes. Ego autem peccator unxi^d eum oleo sanctificato in locis maxime dolentibus. Iarmirus quoque dux [adfnit], quem frater suimet Othelricus et satelles tocius debiti inmemor in sacro sabbato dominicae resurrectionis [proximae]¹ a regno Boemiorum expulit et Bolizlavum, quem etsi amicum sibi consanguinitate², tamen pro hoste^e hactenus habuit in persecutione, fuga petere coegit. Hic quia archiepiscopum cunctis laborantibus nimis fidelem esse sciebat, sperans eius incolumitatem ad impe- trandam regis gratiam intercessionem [eius] quaerebat; et cum hunc iam defecisse videret, dexterae^f eius [se] committi et per eam nobis, lacrimis postulat profusis. Sed [archipresul], cum iam finis adesset, nescio quid videns ad levam, signo sanctae crucis potenter dextera se munit et aversus corpore et vultu contraxit faciem quasi ploraturus et mox remisit laetus.

12. *Hoc ego videns ob tristitiam egressus sum, et interim presentes eundem videntes iam semianimem a lecto protinus elevaverunt ac tapeto superposuerunt. Accensis

a) n. *eratum* 1. b) *atimore* B. c) *cognocentem* 1. d) hunc si B. e) *oste ac-*
tenus B, h. *utrinque* add. T. f) *dextræ* B, e. *add. T.*

1) *Anno igitur 1012.* 2) *Boleslavi mater Dobrawa soror fuerat Bole-*
slavi II. Bohemiae ducis, cuius filius Iaremirus fuit.

1012. tunc luminaribus vocabar et iam stola indutum in agone laborantem vidi. Cuius pectori crux sancta fuit superposita; in manibus cinerem et subtus habebat cilicium, ut Eid episcopus monstrabat. Et cum sol die iam mediante declinaret, Aug. 12. cum incenso sibi adhibito II. Id. Aug.¹ transiit anima eius ad creatorem suum, unde erat, derelinquens, quod non erat. Orantibus tunc cum lacrimis presentibus [cunctis] ego infelix pro debito^a eosdem non adiuvi: et quod tunc mihi obviaret in animo, non possum cuiquam prodere; sed hoc tantum, Christi fideles, mecum orate, ut Dominus, cui nullum latet secretum, ne huic neque mihi hoc inputet.

13. Post haec solutis visceribus et intra aeccliam atque caminatam sepultis corpus preparatur et sancto altari presentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria nos ibi cenavimus et corpus eodem die usque ad Coniri² prosequimur. In via plangens familia obviavit. Crastino cum ad villam iuxta montem sancti Iohannis sitam venissemus, clerus omnis flens adfuit et Iudeorum magna^b et, quorum erat pater, orphanorum multitudo conveniens dolorem lamentando manifestat; et nos in ecclesia maiore cum funere intrantes amici cum hereditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt. Quis non tunc plangeret, cum talia videret? Querimonia autem omnis haec novo non equabatur dampno.

14. (46.) Omnes nos confratres ad capitulum tunc [venientes], nepotem meum³ excepto Bennone⁴ eligimus, non^c hoc ob iuventutem eius impleri^d sperantes, sed pro^e conservandae electionis gratia ac^e caritate archiepiscopi Taginonis maxime facientes. Vespere autem facto Arnulfus venit episcopus, quibuscumque valuit bonis, ad haec aspirans. Postera die renovata electione corpus archipresulis tumultatur ad dexteram antecessoris sui in australi manica^{e.5} et in vigilia assumptionis sancte Marie. Quod regina ut primo comperit, per Geconem pincernam^f suum regi iam iuxta Metensem urbem cum exercitu sedenti indixit⁶. Hic

a) bi add. T. b) Iudeorum synagoga 2; Iudeorum pars A. S. c) non hoc — gratia ac deest I, absciso primo fol. 129 versu. Supplevimus ex 2. L. d) impleri posse 2, sed exstant in 1 partes inferiores duarum litterarum p in verbis impleri et sperantes, inter quas voci posse spatium non relinquitur. e) absida 2. f) in add. T.

1) Necrol. Merseb. Aug. 12: Walthardus archiepiscopus Magdeburgensis IIII. obiit. 2) Könnern. 3) Thiedricum saepius commemoratum. 4) Bernharde canonico Magdeburgensi (cf. IX, 5), qui paulo post episcopus Oldenburgensis ab Unwano archiepiscopo Bremensi (1013—1029, cf. Adam. II, 47), sed ante mensem Iulium a. 1014 (cf. VIII, 3) ordinatus est et ecclesiae illi usque ad a. 1023 praefuit. 5) Manica apud architectos illius aevi significat cuiusvis aedificii, praesertim templi, latus sive latiore partem. URS. 6) De obsidione civitatis Mettensis anno 1012 facta v. 'Jahrb.' II, 335.

vehementer illud ammirans et, qualiter se res nobiscum 1012. haberent, interrogans eundem, regnum prout curaretur ab ea, celeriter remisit*.

15. Epitafium autem archiantistitis, non lapide aliquo, sed memori corde inscribendum, lector, exaudi! Walterdus^b quamvis interpretetur potestate durus, severus in aperto, mitissimus^c fuit in occulto. In timore continuo et amore iusto Deum agnovit et proximum. Fragilitatem carnis fletus amaritudine crebri et elemosinarum largitate ineffabili resolvit.

* p. 828. Utraque¹ hic pollens virtute regi acceptus cunctisque *primatibus admodum extitit honorandus, quem senior suimet benedictione et solo nomine precellebat; verus et compaciens ac aeclesiae suimet fortis propugnator erat. Sine omni iactantia convicinis plurima impendit; ille solus sibi suffecisse cunctis innotuit. Audivi eundem multum iurare, quod non ob ambitionem, sed laborantis aeclesiae et pene deficientis utilitatem hunc expeteret honorem. Ad hoc se dixit immeritum et ibi duos esse confratres, quos libenter eligeret, si hoc ullo modo fieri posse speraret. *Iustus et tenax propositi* suimet vir iste

Horat. Od.
III, 3, 1.

* fol. 129. fuit. Laudari se non *appetebat ab aliis nec aliis ipse detrahebat. Ex nobilissimis^d natalibus genealogiam ducens acceptam ingenuitatem nullatenus inhonestavit^e, sed proveciori industria decoravit. Erat eiusdem pater Erp senior, vita laudibili, carus cunctis suimet contemporalibus; mater autem eius Amulred nomine, [quae] castitate pia et opere herili inter alias lucebat matronas. *Haec vero omnia, quaecumque potuit bona, pro eiusdem memoria diligenter impendit.

* man. T.

* man. C.

16. *Predicto² autem Walterdo in somnis [prius] dictum est, quod archiepiscopatum Magadaburgensem accipere et ad

a) ea. celeriter. remisit I. b) in 2, quae sequuntur, valde mutata ita leguntur (Acta SS. Junii I, p. 926): Walthardus, quamvis potestas dura interpretatur, — severus in aperto, mitissimus in occulto sentiebatur. — Homo fuit timoratus, — bene morigeratus; — gemina pollebat dilectione, — summa florebat religione. — Creber in vigiliis — orabat in lacrymis; — largus elemosinis — opem ferebat miseris. — Hiis honoratus virtutibus — regi placebat et primatibus; — ab hoc amabatur, — ab illis venerabatur. — Hunc suus predecessor benedictione — et solo precellebat nomine. — Ecclesie sue in omnibus — propugnator erat fortissimus. — Sine omni iactantia — vicinis suis impendit plurima. — Me audiente iuravit — et pro vero affirmavit, — quod non per ambitionem — hunc expetisset honorem; — sed ob utilitatem ecclesie laborantis — et iam pene deficientis. — 'Scio', dixit, 'me esse immeritum — hoc suscipere officium. — Sunt hi duo fratres, quos libenter elegissem, — si sic ullo modo fieri potuissae scissem'. — Iustus et tenax propositi — vir iste fuit sui. — Laudari se ab aliis non appetebat — nec aliis ipse detrahebat. — Genealogiam duxit ex nobilissimis natalibus, — quam extollebat bonis moribus. — Eius pater Erp dicebatur, — qui vita laudabili decorabatur, — carus omnibus — suis contemporalibus. — Mater eius Amulradis nomine, — et castitate florens et bono opere, — bona fama alias — preibat matronas. c) mitissimus F. d) appetebat — nobilissimis, *abscessa in 1 supplementum ex 2, ubi haec ita leguntur*: ab aliis non appetebat n. a. i. d. Genealogiam duxit ex n. n., quam extollebat bonis moribus. e) inho *abscessa sunt* I.

1) V. supra I, 2. 2) Quae sequuntur, quamquam ad eundem Walthardum spectant, tamen multo posteriore tempore scripta sunt. Cap. 22 enim, in quo noster iam Annalibus Quedlinburgensibus usus est, propter id ipsum ante a. 1016 scriptum esse non potest; c. 16—22 autem ab eodem librario C uno fere, ut videtur, tenore exarata sunt.

1012. modicum tempus [eam] possidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam matronae venerabili mater sua iam defuncta per visum apparuit. Quae cum ab ea salutaretur et, quomodo tunc valeret, interrogaretur, respondit: 'Bene,' et adiecit: 'Scisne,' inquit, 'quod archiepiscopus noster Tagino de hoc seculo migrare et Walterdus sibi debet succedere? non ut hic sit aliquantulum regnaturus, sed in ultimo examine inter iudicantes sessurus. Ab eodem in caelo est tabula [ex] argento pene perfecta; et cum haec cicius completur, ab aspectu hominum is premia recepturus^a aufertur.' Ipse vero, ut soror sua mihi intimavit laica¹, — alteram enim habuit sanctimonialem, — id ipsum presciens vocavit eam ad se dicens: 'Reco^rdaris modo, qualiter mihi olim promisisti, si hereditati meae umquam succederes, ut predium, quod in Osulfstidi² habeo, pro animae remedio meae sancto Mauricio traderes?' Cui haec omnia profitenti et digito³, ut ipse peciit, confirmanti flens respondit: 'Mihi non licet vivere; tu autem fac, ut dixisti, et pro certo scias, quod de residuis nil abalienabo vobis consorioribus meis.' Sciebat haec omnia compleri debere, sed speravit in maiori tempore.

17. XXVIII annos prepositus erat et hoc nomen et officium pre caeteris contemporalibus [cunctis] honorifice tenebat. Sarcophagum ingens ad includendas sanctorum reliquias de argento fecit. Ecclesiam rotundam post incendium huius civitatis⁴ magnum dilapsam a fundamento erexit; et ibidem canonicorum congregationem facere proposuit et hiis de sua proprietate predium voluit dare supradictum. Non fuit [is] verborum, sed conscienciae secreto congruis temporibus manifestanda contegit. [Hoc solum pre omnibus queritur, quod aecclesias et clerum non benedixit; de pallio autem nil doluit]⁵. Ineffabilem librorum copiam et sacerdotalem^b apparatus cum plurimis secularia respicientibus contraxit. Quae omnia in subitaneo eius fine multorum inutiles manus distraxerunt^c. [Sedebat namque]^d * tantum VII ebdomadas et II dies. * fol. 130^r.

18. (47.) Hoc totum ideo dixi, ut de eius celeri obitu nec palam nec in occulto ullus miretur vel sua speciali

a) recepturos 1. b) sacerdotem 1. c) distraxerunt 1. d) s. n. T in loco ras.

1) *Quam matris nomine Amulrad nominatam Suitgeri episcopi Babenbergis (1040—1046) et papae (Clementis II. 1046—1047) matrem fuisse Ann. Saxo a. 1040 tradit.* 2) *Olsenstedt vicus inter Magdeburg et Gutenswegen situs.* 3) *Conf. I. Grimm, 'Deutsche Rechtsalterthümer'*

p. 140 sq. 4) *Scilicet Magdeburg; quod vero Schum in praefatione editioni Gestorum archiepisc. Magd. (SS. XIV, p. 364) praemissa ob inusitatum pronominis demonstrativi usum hunc locum ex Magdeburgensi quodam fonte exscriptum esse putat, equidem probare non possum.*

5) *Bulla enim P. M. Benedicti VIII. sexto demum die post archiepiscopi obitum, scil. die 18. Augusti, indict. 10, primo Benedicti pontificatus anno scripta est.. URS.; vide Iaffé 23989.*

culpa haec evenisse arbitretur; quia multi ante eum plus quam XXX sedebant annos, qui nec hic nec in futuro maioris meriti erant. Ve hiis, qui in hac peregrinatione diu vivunt et id spacium male operando perdunt; et bene illis est, qui dies sibi concessos cum cauta sollicitudine in Christi servicio ducunt. Male operantes quique* poenas sibi augent; econtra autem, quibus abbreviatur vita presens, si sunt culpabiles. cito admyssa luunt. Boni autem omnes, etsi corporaliter non eque degant, una tamen felicitatis aeternitate gaudent. Non ille solus tam parvo tempore sedit. Legimus¹ Tertulinum a sancto Stephano papa presbiterii dignitatem et post IIII dies ob amorem Christi constantiamque fidei martyrium a tiranno susce^pisse; et in utroque ordine is semper manet. Iste quidem peccata luit et in brevi pro laboribus iustis bravium* a Deo recepit, [et hoc] multis ilico manifestatum fuit. Haec autem omnia enarrare perlongum est; qualiter vero de hiis mihi acciderit, Deo teste, quia non mentior, explicabo.

* p. 829.

* fol. 131.

19. *Fui in presidio ad Misni et in natalicio die aposto- 1012
lorum Symonis et Iudae post matutinam apparuit mihi ille Oct. 28.
venerandus; et cum hunc mortuum^b bene cognoscerem, quomodo se res eius haberent, protinus interrogabam. Et ille: 'In poenis^c', inquit, 'pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorsus iam superabam'; et ego mox admodum gavisus: 'Licet mihi', inquam, 'campanas sonare et populos ad laudem Dei accendere?' Et ille respondit: 'Bene, quia verum est.' Et tunc amplius in colloquendo progressus: 'Estne,' dixi, 'hoc vobis notum, quod multorum susurratione mens regis alienata est a vobis, eo quod post ordinationem vestram contra eum multa operari studuissetis?' Et ille: 'Credite mihi, obsecro, credite', ingeminans, 'quia in hoc culpabilis non sum.' Cum autem percontari hunc vellem, cur tam cito obierit, evigilavi et hoc scire non licuit mihi. Accepi post a veracibus^d, quod [is] in omnium commemoratione sanctorum divinis clementer presentari mereretur obtutibus. Omne quod de illo dixi, non de speciali aliqua suimet caritate protuli, quia verum est, quod ante benedictionem [suam] mediocriter dilexit me et ob defensionem suimet aecclesiae inpedit^e multa meae. Veritatis gratia

*) longeva vita add. 2.

a) brautulū 1. b) prius in add. T. c) o add. T. d) veratibus 1. e) inpendit C.

1) In Adonis (Surius 'de prob. sanct. hist.' VII, p. 1163 sq.) et Notkeri (Henr. Canisii 'Lectio. Antiqu.' tom. II, 3 p. 161) martyrologiis a. d. II. Non. Aug. narratur, Tertulinum sive Tertullinum a beato Stephano pontifice presbyterum consecratum, post biduum autem ad Valerianum imperatorem ductum et illius iussu crudelissimis atque diuturnis suppliciis usque ad necem excrutiatum esse: re vera Valerianus 253—260 regnavit et Stephanus I. papa 254—257 sedit, Tertullianus autem inter a. 220 et 240 mortuus videtur esse.

1012. et obprobrii ob mutationem subsequuturi haec locutus sum, * fol. 131'.
minora quam * fuerint, quia post se meliorem nullum reliquit.
Post huius sepulturam Hericus antistes ex nostra parte ad regem
cum electione mittitur, cui mox epistolam de aecclesiae detri-
mento [meae] inscriptam et regis clementiam ammonentem
commisi.

20. (48.) Interim Bolizlavus¹ de nece archipresulis
certus congregato exercitu Libusuam, de qua predixi, peciit;
et quia sciebat, ob effusionem Albis ex nostra parte nullum
urbanis posse ad auxilium venire, castrametatus est ibi.
Miles [eius] ad bellum hortatus accessit, et defensor ad
modicum resistit. Magnam enim hanc urbem nil nisi mille
homines tuebantur, cui vix ter totidem suppeterent^a. Boli-
zlavus ad prandium sedebat et satellites suos iam victores
urbem ingredi gaudens cernebat. Porta aperitur et multorum
sanguis effunditur. Capiuntur [ex hiis] optimi Guncelinus
ac Wiso^b et eiusdem infelix custos Sci^c vulneratus. Is
namque urbem, quamcumque umquam ad tuendum accepit,
[non] ignavia sui, sed infortunio miserabili semper amisit.
Hii omnes ducti sunt in presentiam superbi triumphatoris,
cuius edictu mox ad custodiendum abducti sunt. Ex sociis
autem predicti ducis non minus quam quin^ggenti ibidem re- * fol. 132.
manserunt. Facta est vero haec miserabilis cedes XIII. Kal.
Sept.² Divisa tunc inmani preda ac urbe incensa victrix
turba cum seniore suo laeta rediit.

21. (49.) [Ab] internuntiis festinantibus haec regina in
Merseburg tunc manens conperit^d. Ego autem, prepositi
dum ortatu Redingi duo altaria, unum, ubi archiepiscopus
requiescit, et aliud in septemtrionali eiusdem templi parte
Aug. 22. XI. Kal. Septembris dedicarem indignus, in Magadaburg
primitus id rescivi et mox ad reginam velociter abii. Omnes
nos conprovinciales iuxta Mildam sedere et ad adventum
regis haec omnia providere ab ea iussi sumus. Interim
rex ab expeditione occidentali revertitur et Geronem³ suimet
capellanum^e ponere in vacuum^f conatur. Huic presul Hericus
occurrrens et^g legationem^h [suam] aperiens non exauditurⁱ.
[Thiedricus] nepos meus [tunc] ad Gronam⁴ vocatus venit
et a rege per manus succipitur et in vice Geronis deinceps
Sept. 21. habetur. In natali sancti Mathei apostoli rex ad Sehusun^{k.5}

a) superent C, corr. T. b) wiso C, prius s puncto deletum I. c) cth C, corr. T;
Isth A. S. d) t add. T. e) e add. T. f) us deest excoium I. g) et deest ex-
cium I. h) inter vocabulum legationem in initio 15. lineae positum et cum, a quo 14.
orditur, leguntur litterae ouu a C exaratae, qui 14. lineam scripturus loco paulo inferiore
cooperat, statim autem denuo exorsus illas delere oblitus est. i) au add. T. k) sein C, corr. T.

1) Dux Poloniae. 2) Necrol. Merseb. Aug. 20: In Liubuzaua multi
peremti sunt. 3) De quo cf. IV, 74. 4) Ubi rex charta teste
(Stumpf 1564) Sept. 17 versatus est. 5) Seehausen oppidum non longe
a Magdeburg ad occidentem versus situm; Seesen oppidum prope Gan-

venit; et ego accedebam et, cum iam tempus esset, ammonui 1012.

* fol. 132'. meimet caeterisque rebus iniuste ablatis ante con'stitucionem

archipresulis cum eo voluisset tractare. Ibi me tunc firmæ suimet fidei commisit, ut cum iusticia aut alio salubri consilio

* p. 830. hæc finirentur. Postera die rex ad Maga'daburg veniens Sept. 22.

in refectorio fratrum omnes nos convenire precepit. Ibi tunc regali petitione [et] salva in posterum electione Gero

communiter eligitur; et in ecclesia se primitus altari tradens et communionem fratrum X mansis acquirens^b baculum a

rege accepit pastorem; et mōx inthronizatus ab Eido unctus est episcopo, nobis confratribus predictis [eum]

adiuvantibus. Thebeorum festivitas martyrum a rege ibi Sept. 22.

celebre ducitur, et post hæc ab archiepiscopo magnificis muneribus idem cum suis omnibus honoratur. Inde [hii] ad

Mersburg^c properantes diu ibi manebant¹ et procurationem regni cum^d summis tractabant^e.

22. Erlwinus² Camaracensis³ episcopus in hoc anno Ann. Quedl.

ac Conradus⁴ et Herimannus⁵ puer⁶ duces egregii obierunt. Quidam vero monachus infirmitate magna depressus multa

per visum sibi revelata vidit, quæ interim, dum ipse ea secum loquitur, a presentibus scriptis notata^a sunt et pro

maximo habentur miraculo. Nati sunt autem in hiis diebus duo fratres cum dentibus, in ore similes aucae, quorum

alter dextri dimidium brachii, sicut ala aucae, [habebat];

* fol. 133. qui tertia die nativitatæ suæ invicem ridentem^f civili dis-

sensione moriuntur^g. Quidam vero miles, cum bona sancti Clementis vi tolleretur et inde rectum facere nolisset, in una

dierum a muribus intra cubiculum in pugnatu ineffabilibus. Qui primo fuste arrepto eos prohibere temptans posteaque

evaginato eos aggressus gladio et [sic] nil proficiens arca quadam, ut ipse rogavit, includitur, ac in medium fune

suspenditur; et cum exterius hæc plaga sedaret hicque liber solvi debuisset, ab aliis^h usque ad mortem corrosos invenitur⁷.

a) alqit 1. b) acquirans C, acquirans corr. T. c) b excisum 1. d) ita A. S., vocabulum excisum in 1. e) post hæc erasa sunt in 1: dehinc ad occ. f) ra excisum 1. g) nota 1. h) luis aut suis C.

dersheim situm, de quo Hirsch ('Jahrb.' II, 337) cogitavit, hoc loco dici non potest, quoniam regem postera die Magdeburg venisse Thiet-

marus narrat. 1) Charta teste (Stumpf 1565) Oct. 17 rex ibi moratus est.

2) Abhinc usque ad finem libri Thietmarus Annalibus Quedlinburgensibus usus est; v. præfationem et 'Neues Archiv' XIV l. c. Atque hoc quidem caput totum ex Annalibus sumptum est.

3) Qui sedit 995—1012. 4) Konradus I. Ottonis filius, Carinthiæ et Franciæ occidentalis (Wormatiensis) dux 1004—1012. 5) Herimannus III.

Alemanniæ dux 1003—1012, filius Herimanni II. 6) Melius dicitur in annalibus: Quos civili contigit consensu mori, quia eos diu vivere erat omnibus timor.

7) Cf. Chronic. Ebersheim. c. 21 (SS. XXIII, 442).

1012. Tunc cunctis presentibus et postea venientibus manifestum fit*, quod hunc ira Dei vindex predicti facinoris sola consumpsit.

23. (50.) Interea Iaremirus, de quo predixi, regis gratiam suppliciter petens *pro misericordia et restitutione exilium* *man. T.* ac custodiam Ethelbodi presulis¹, Ansfridi successoris episcopi, suscepit; qui in immensa cede Bawariorum ad Bolizlavum [sine regis ac sui licencia] cum muneribus iter agencium et trucidacione sibi commissorum et non aliqua regis infidelitate talem promeruit ulcionem. Nostri hoc audientes inimici irriserunt; nostri autem [concives] id ut sibi profuturum timuerunt². Et hiis liceat in semet ipsis hoc factum cognoscere, qui id consilium regi nostro umquam dedere. Post haec Othelricus [frater eius] ad Merseburg a rege vocatus venit et regnum, quod sibi iniuste prius usurpavit, gratuito munere suscepit³.

Ann. Quedl. Eadem tempestate inundantes pluviae ac se *surgentes* *fol. 133^v.* piratae multum, pro dolor! nocuere.

In illo tempore inundante Danubio in Bawariis et stagnante Reno [ita] ineffabilis populi ac pecoris, edificiorum quoque et silvarum tali inpetu erutarum multitudo periit, quod omnes harum habitatores parcium sua vel antecessorum memoria id numquam accidisse firmabant, hoc gementes ex variis criminibus suis tunc evenisse et post haec aliquid magnum timentes sibi esse venturum. Equidem longe digressus* redeam.

24. (51.) Rex a Mersburg discedens navigio ad Harneburg venit. Ibi cum Sclavis confluentibus plurima discuciens pace [vero] ibi firmata rediit et omnium festa sanctorum in Helmanstidi celebravit; deindeque occidentales properat invisere regiones.

Interea domna Ludgerd nimis infirmata, me quia unice dilexit et, ut supra memoravi⁴, linea consanguinitatis mihi fuerat coniuncta, per internuncium vocavit. Sed [cum] post crepusculum^b ad Walmerstidi, ubi illa iacuit, venirem, caminatam ingressus vidi eam nimis laborantem et ob hoc a spalmis non deficientem. Inter quos hoc solum oreolvebat et mente: *Me, inquit, suscepit dextera tua, Domine; ipsi vero in vanum quesierunt animam meam.* Haec nullum omnino

*) a ceptis tempus est ut *add. 2.*

a) fecit C, corr. T. b) crepulum corr. crepusculum T.

1) Adalboldi episcopi Traiectensis (1010—1026), qui postea ex hoc potissimum chronico hauriens vitam Heinrichi II. regis conscripsit (SS. IV ed. Waitz); cf. de illo 'Jahrb.' II, 296—301. 2) Dicere voluisse noster videtur: timuerunt, ut id sibi prodesset sive profuturum esset. 3) Quod tenuit usque ad a. 1037. 4) Vide I, 13.

ad me proferens verbum, cum a me interrogaretur, si sancto 1012.
 voluisset ungi oleo, respondit: 'Libenter, quia post hoc Christi
 voluntas cito perficitur in me.' *Vestimentis tunc parata
 novis me vocavit; et perfectis omnibus ad unctionem iuste
 pertinentibus: 'Quam pulcra es nunc!' dixi ad eam; et illa:
 'Video,' inquit, 'iuvenem formosum ad dexteram,' oculis designans
 in eam. Post haec digressus ob fatigationem itineris diu
 dormivi et tunc expergiscens audiavi eam pre nimio dolore
 graviter ingemiscentem; et propius accedens cantavi spalterium,
 usque *dum eam in extremis esse presentes testarentur; et
 tunc completis, quae ad haec dicenda erant, cum ipsa sanctorum
 invitacione transiit felix anima eius Idibus Novembr.¹ ad Nov. 13.
 sponsi caelestis thalamum.

25. Huius obitum quidam laicus, civis Parthenopolitanus,
 cum in infirmitate iaceret, predicens: 'Est,' inquit, 'domna
 Liudgerd de hoc seculo transitura; et vere beatus est ille,
 qui eam meretur incedere viam.' Cum iam primo illucesceret,
 corpus ad Wallibizi nobis comitantibus defertur et in proxima
 die iuxta monasterium in aquilonari parte, ubi Liutherdus
 pater XXVI annos inclusus^{a-2} requiescebat, deponitur et a
 viro suimet Wirinhario ineffabiliter defletur. Fuerat enim
 haec vite eius et animae diligens custodia et in divino
 maxime sudans famulatu pro illo plus quam pro se ieiuniis
 in frigore et oracione continua peractis et elemosinis ab
 omnium huc usque tuebatur insidiis hostium. Dico autem
 cunctis presentibus atque futuris, quicquid boni in [hoc]
 seculo pro alicuius memoria a fidelibus exhibetur, *si non
 licet ei prodesse^b, pro quo agitur, numquam a Deo ei irritatur^c,
 qui hoc facere studiosus conatur^c.

26. In primo^d Heinrichi regnantis anno predicta Liud-
 gerd post mortem patris sui ad virum suum, a quo
 iniuste tamdiu disiuncta fuerat⁴, mense Ianuario rediit. 1008.
 (52.) Et post nuptias marchio Liutharius in occidente in-
 firmatus et pocione Paulina⁵ inebriatus ex improviso obiit

a) inculsus corr. incusis 1. b) prodere 1. c) canatur 1. d) prima B.

1) *Necrol. Mers. Nov. 13*: Liukierd cometissa obiit. 2) *Quo nomine non Liutharium comitem, Wernheri avum a. 964 mortuum (VI, 43), de quo Lappenb. cogitavit, sed eremitam quandam 26 annos ibi inclusum notari apparet.* 3) *I. e. irritum fit. L.* 4) *Cf. IV, 42.* 5) *Potionem Paulinam Aegidius medicus saec. XII. exeuntis in carmine de virtutibus et laudibus medicaminum composito (Polyc. Leyser, 'Hist. poet. et poem. medi aevi', p. 629) inter medicamenta refert; Nicolaus Myrepsus ('Medicamentorum opera', Basil. 1549, fol. de antidotis nr. 290 p. 74) etiam praeparandi illius medicaminis rationem exponit (cf. 'Jahrb.' I, 255). Tamen dubitaverim, an illorum scientia ex hoc loco fluxerit, Thietmarus autem priorem S. Pauli ad Timotheum epistolam V, 23 respiciens nihil aliud quam vinum dixerit.*

- 1003 octava* Kal. Febr.¹; sepultus in Colonia in eodem loco, ubi
 Ian. 25. ipse prius rogavit, in australi parte templi, quó in cena Domini penitentes introducuntur. Huius vidua, nomine Godila², quodcumque boni potuit, pro memoria eius[dem] facere non desistit. Filio suimet Wirinhario beneficium patris [et marcam] cum ducentorum precio talentorum acquisivit, permanens in castitate IIII annos. Et tunc consanguineo suimet Hirimanno³ nupsit, nil curans inpositum ab Arnulfo presule bannum et, quod dexteris episcoporum sibi hoc a Deo interdicendum fefellit trium. Propter hoc est [ex]-communicationis gladio ab antistite predicto iugulata nullam[que] in procreanda prole spem deinceps adipiscitur.
1012. 27. Sed ego delirans, id est ab incepto paululum devians.
 Ann. Quedl. regis Heinrici inclitam conversationem agrediar. (53.) Is^b
 (Nov.) magnam sinodum ob dampnationem Thiedrici Metensis episcopi posuit⁴. [*Huic in eodem concilio ab omnibus episcopis ibidem convenientibus interdictum est, ut ante purificationem missam non caneret.] *Post haec natale Domini in Palithi festivis peregit gaudiis; et ibi tunc Walkerus Treverensis aecclisiae servus^c et capellae suimet custos providus egrotavit et nobis inde euntibus ibidem relinquitur; III. Id.
1013. Ian.⁵, pro dolor! moriturus.
 Ian. 11. 28. Interim Lievizo Bremensis archiepiscopus longa infirmitate depressus diem pius^d sollicite prestolabatur
 Ann. Quedl. supremum et in nocte hac, quae ultimam precesserat diem, consotios crebris iam defatigatos [vigiliis] talibus mulcebat alloquiis: 'O dulcissimi fratres et filii, ne quisquam vestrum de superna diffidat clementia et ut labor vester [nunc] paululum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile profero. Domnum papam Benedictum* in his partibus exule^e quesivi⁶ et, ne ad hunc pervenirem, a multis iterantibus [sepe] tardatus nullis [eorum] acquievi blandiciis^{f. **}. Huic, dum vixit^g, studiosos adhesi et post excessum eius Aetheldago^h seniori meo servi vice famulabar. Hoc ipse considerans

*) Otto cesar iniuste accusatum deponi consensit et *add.* 2.

**) Tandem vero ad eum perveniens et eum in divinis officiis studiosissimum videns *add.* 2.

a) octavo B b) his corr. Iis 1. c) ellens 2. d) tempus corr. diem piis 1. e) exsul B.
 f) sualonibus 2. g) quamdiu supervixit 2. h) pðtheldago primo B, quod aut ipse aut T videtur correxisse.

1) Sine dubio ex parte Necrol. Merseb. nunc deperdita. 2) Filia Wirinharii cuiusdam in occidentali Saxonia nobilis; cf. IV, 39. 3) Non Ekkihardi marchionis filio, qui Boleslavi filiam in matrimonio habuit, sed Werlensi fortasse comiti, quem Thietm. VIII, 49 filium Gerbergae, IX, 26 patrem Heinrici dicit; cf. 'Jahrb.' I, 254, 466—467. 4) In Coblentz et Mainz; Ann. Quedl. 1012, 'Jahrb.' II, 343. 5) Fortasse ex deperdita Necrol. Mers. parte. 6) Conf. IV, 18.

pauperes suos fidei commisit meae. Dehinc camerarius eius-
dem effectus sum. Sed cum ille pius, quam semper optavit,^{1013. Ian. 3.}

caelestem pergeret ad patriam, vestra electione communi
et munere regali huic indignus succedebam. Omne, quod
invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut
cum bona pace [nunc] separati mereamur in die ultimo

* fol. 135'. [iterum] sociari. *Hoc in extremis meimet salubre vobis Ann. Quedl.

consilium dō, ut Oddonem, qui fraternitatis vestrae est
particeps^a, communi nostrorum consensu ad rectorem nostrae
eligatis^b aecclesiae et ad utilitatem patriae, divinam suppli-
cantes pietatem, in cuius manu cor regis est, quatinus id
sibi placite perficiatur.' Talia hortantem omnes exaudiunt
et sui benivolentiam et procurationem unanimiter laudant.

Crastino dominica dies illuxit, et ille beatus pater summo^{Ian. 4.}

pastori gregem sibi subditum manibus elevatis cum spiritu
committens II. Non. Febr.¹ defunctus pergit, quo vivens

tetendit. Fuerat enim unus ex numero eorum, quos *ut nubes* Isal. 60, 8.

et quasi columbas propheta miratur *suas volare ad fenestras*.

Ille enim ob vigiliarum et ieiunii assiduitatem, dum adhuc
valeret, quasi mortuus ignotis videbatur. Ad altare dominicum
numquam sine oblacionibus accessit; assiduus populi monitor
et hilaris omnibus arrisit dator. Is erga Deum promeruit,
quod inter continuas piratae furentis incursiones sedis sua
hactenus permansit intacta.

29. (54.) Interea rex de Alstidi discedens, ubi epi-^{Ian. 6.}

phaniam Domini celebravit et Bolizlavi nuntios pacem po-
scentes et confirmationem cum Misecone eiusdem filio fieri
promittentes audivit, ad Merseburg venit; et ibidem predicti

* fol. 136. antistitis obitum comperit *et hunc queritur ob presentem

fructum, gratulatur autem propter subsequentem interventum,
recordationem eius sumopere faciens. Post haec transit a
nobis et purificationem sanctae Dei genitricis in Magada-

burg celebravit. Et in ipsa die predictus Oddo clericis^{Febr. 2.}

comitantibus ac laicis supplex venit, et regis gratiam sicut
Ann. Quedl.

prius ad complecionem eleccionis per fidos intercessores
postulat. Quos rex nullatenus audit, sed capellano suimet
Unwano^c cum laude advenientium, etsi non spontanea, epi-
scopatam dedit, Oddonem per manus succipiens et promissa
sibi pietate demulcens. Tunc iussu regis et presentia eius-

a) partipes 1. b) eligamus B, corr. T. c) unuano corr. unuano 1 et ita infra.

1) Obiit ille Ian. 4 secundum Necrol. Luneb. et Adam. Bremens., et ita etiam Thietmarum scribere voluisse ex sequentibus apparet. Haec etiam dies anno 1013 dominica fuit. I. Hunc quoque diem dubitari non potest, quin Thietmarus in parte illa Necrol. Merseb. nunc deperdita invenerit.

1013. dem a Gerone archipresule cum consensu et auxilio episcoporum Ekkihardi¹ et Thurgati² Unwan ungitur archiantistes^{a, 3}.

Ann. Quedl.

30. Et interpositis diebus paucis Miseco Bolizlavi filius cum magnis veniens muneribus regis efficitur et fidem cum sacramento firmat. Dehinc cum honore magno remittitur et, ut iterum veniret, delectatur. In hiis diebus tempestas magna post solis occasum contigit ac omnes nos admodum turbavit. Diruit namque aecclēsiā extra urbem positā, quae de rubro facta est ligno regnante primo Ottone. Incendium quoque plurima archipresulis bona consumpsit. Insuper regias pervenit ad aures, quod nepos meus Wirinharius cum Ekkihardo^b Hirimanni marchionis fratre ad Bolizlavum^c sine licencia pergeret^b ibidemque multa gratiae suimet contraria loqueretur^b eiusque nuncios hic sepe in secreto haberet^b. Hoc omne rex graviter suscipiens utrosque in suam venire presentiam iussit. Id cum facere non auderent, comprehensis omnibus suimet bonis, ut regiae potestati resisterent, diffamantur. Tandem nepos meus gratiam et incolatum cum predio suimet et auro comparavit. Alter vero longe post

Verg. Aen.
II, 81.
IX, 595.

* fol. 136.

Ann. Quedl.

Mart. 18. heremita et verus Israhelita⁴ XV. Kal. Aprilis⁵ obiit.]

Febr. 24.

31. (55.) In proxima XL^{ma} rex ad Werlu veniens diu

Ann. Quedl.

colica passione [ibi] infirmatur et *[multa^c per visionem sibi^a revelata sunt]. Ad ultimum lacrimis et oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad predestinatum

* man. T.

Apr. 5.

non valuit pervenire locum⁶, paschale festum cum Meinverco sibi admodum familiari in Pathebrunnan digna veneratione

Mai. 24.

peregit; pentecosten autem nobiscum. In cuius vigilia Boli-

Ann. Quedl.

Mai. 23.

zlavus cum securitate obsidum apud se relictorum venit, et^a p. 833.

Mai. 24.

optime suscipitur. In die sancto manibus applicatis miles efficitur^a et post sacramenta regi ad aecclēsiā ornato in-

* man. B.

Mai. 25.

cedenti armiger habetur⁷. In II. feria regem magnis muneribus a se et a contextali sua oblatis placavit deindeque regia largitate his meliora ac multa maiora cum beneficio diu desiderato [suscepit]^a et obsides suos cum honore et laetitia^a remisit. Post haec vero Ruciam nostris ad hoc auxiliantibus petiit; et magna regionis illius parte vastata, cum commotio inter suos et hospites Pezineigos⁸ fieret, eosdem quamvis suimet fautores iussit interfici omnes.

* fol. 137.

a) archiantes B, archiantites corr. T. pergeret — loqueretur — haberet corr. loqueretur — haberet I.

b) pergerent — loquerentur — haberent corr. pergeret — loqueretur — haberet I. c) multa — sunt in loco raso T postea addidit, quam ea, quae sequuntur, scripsit.

1) Sleswicensis. L.

2) Scarae. L.

3) Qui sedit 1013—1029.

4) Conf. Ioh. 1, 47; notior nominis Wonlef (sive Wunnileif) ea est forma, quae apud Germanos septentrionalis in usu fuit, sc. Olaf. 5) Ex Necrol. Mers.

6) Aquasgrani;

v. Ann. Quedlinb.

7) I. e. ante regem incedens gladium illius portavit; cf. 'Jahrb.' II, 396, n. 1.

8) Petschenegi, gens Hunici sive Tartarici originis, qui in aquilonari

(56.) In diebus illis Bronhag abbas Vuldensis deponitur¹, 1013. et succedente sibi Popone converso et tunc Laressesmensi^a Ann. Quedl. pastore² hoc monasterium confratribus late discedentibus a priori statu mutatur.

In civitate Bernhardi ducis Liunberg dicta³ eodem Ann. Quedl. anno aeris fit mira mutacio atque motio et immensus terrae hiatus. Hoc stupeat accola et se prius numquam vidisse testatur.

32. Rex autem ad occidentales pergens regiones iter suum ad Longabardiam disposuit et iterum ad nos repedavit; et inde XI. Kal. Octobr. discedens per Bawariorum fines atque Swevorum usque ad locum, qui dicitur . . .^b, properavit⁴. Huc exercitus undique confluit et bene adiuvantium voluntas patuit. Et hinc usque ad Romam rex sine omni scrupulo (1014). regina comitante venit. Ad supplementum huius itineris Bolizlavus antea invitatus nil asspiravit et in bene promissis more solito mendax apparuit. Insuper antea domno papae questus est per epistolae portitorem, ut non liceret sibi propter latentes regis^a insidias, promissum principi apostolorum Petro persolvere censum^c. Tunc vero missis illo nuntiis tacite rimatur, qualiter rex in [hiis] partibus haberetur; quoscumque potuit, ab eius gratia per hos amovere conatus. Tantus fuit huic respectus Dei et sic piorum quesivit interventum ac ita cluebat militis incliti firma fides et de sacramentis terribilibus adeo curavit! Attende lector, quid inter tot flagicia is faciat. Cum se multum peccasse aut ipse sentit aut aliqua fideli castigatione perpendit, canones coram se poni, qualiterque id debeat emendari, ut quaeratur, precipit ac secundum haec scripta mox scelus peractum purgare contendit. Maior tamen est ei consuetudo periculose delinquendi, quam in salutari penitentia permanendi.

33. (57.) Huius compar et quasi collega Hardwigus, a Longabardis falso rex appellatus, adventum magni regis et potentiam exercitus doluit; et quia suis viribus huic ad nocendum diffidit, in castelli munitionem se protinus recepit, hoc solum ingemiscens, quod rex ad maiorem tunc vocatus

a) larihraemensis B, corr. T. b) nomen huius loci librarii negligentia omissum esse videtur, cum nihil spatii ei sit relictum in 1. c) n add. T.

Ponti Euzini parte incolebant, propter antiquam discordiam, quae inter illos et Russos eorum finitimos extabat, cum Boleslavo coniuncti fuerunt.
1) Qui a. 1011 Erkanbaldo tunc archiepiscopo successerat et postea episcopus Halberstadensis factus est (1023—1036); v. Gesta episc. Halb. (SS. XXIII). 2) Qui utrique monasterio usque ad mortem (1018 Apr. 7) praefuit; v. 'Jahrb.' II, 410 sq. 3) Lüneburg. 4) Chartis testibus (Stumpf 1586—1588) rex Sept. 22. Balgstedt, Oct. 2. Bamberg, Oct. 7. Ratisbonae fuit; natale Domini Papiae celebravit. 'Jahrb.' II, 414 sq.

accessit honorem. Post longam [animi] exestuantis deliberationem legatos ad regem misit, qui comitatum quendam sibi dari *peterent et coronam suimet cum filiis¹ ei redditurum * fol. 188. veraciter promitterent. Hoc cum consilio quorundam acquiescens facere rex noluisset, ut in sequentibus enucleabo, ad magnum suis familiaribus provenire dampnum id postea persensit.

34. Sed priusquam haec aggrediar, quae superius in discussa oblivione preterii, prescriptis interponere conor.

- (58.) Fuit quidam Brun nomine, contemporalis et conscolasticus meus, ex genere clarissimo editus, sed divina miseratione pre caeteris parentibus inter filios Dei electus². Hic ab Ida venerabili matre sua unice dilectus magisterio Geddonis philosophi³ traditur, et omne, quod habere^a debuit, cum habundancia^b suggeritur. Huius pater erat Brun⁴, senior egregius et per cuncta laudabilis, amicus mihi consanguinitate⁵ et omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem eius [et equivocus], cum mane ad scolam ire debuisset^c, antequam ab hospicio exiret, veniam petiit et ludentibus nobis in oratione [is] fuit. Ocio negotium preposuit et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tercio desideratur
- (997.) Ottone et succipitur, quem non longe post deserens solitariam quesivit vitam⁶ [et de opere suo vixit]. Is vero post mortem gloriosissimi imperatoris, regnante^d tunc secundo Dei gratia Heinrico, ad Mersburg veniens benedictionem cum *licencia * p. 834. domni papae⁷ episcopalem *ab eo peciit et eius iussione ab * fol. 138^e. archiepiscopo Taginone consecrationem et, quod ipse detulit
- (1004) huc, pallium ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animae (Nov.) laborem subiit diversae ac grandis viae, castigans corpus inedia et crucians vigilia. Multa a Bolizlavo caeterisque divitibus bona suscepit, quae mox aecclesiis ac familiaribus suis et pauperibus nil sibi retinendo divisit.
- (1009.) 35. In duodecimo conversionis ac inclitae conversationis suae anno ad Pruciam pergens steriles hos agros semine divino studuit fecundare; sed spinis pululantibus horrida non potuit facile molliri. Tunc in confinio predictae regionis
- Matth. 13, 9—8.

a) abire B, corr. T. b) habundancia I. c) debuisset I. d) regnante I.

- 1) Scil. obsidum loco habendis; v. 'Jahrb.' II, 416. 2) De quo cf. v. Zeissberg, 'Heinrichs II. Polenkriege', Wiener SB. LVII, 346—369.
 3) Scholae Magdeburgensis magistri; cf. VIII, 35. Qui in illo officio Ekkihardo Rufo (IV, 66) videtur successisse; cf. Uhlirz l. c., p. 112.
 4) Comes (?) Querfurtensis, de quo v. Gesta archiep. Magd. c. 15, p. 395, Ann. Magd. a. 1009, Ann. Sax. a. 1009 et 1106. 5) Fortasse originem duxit a Brunone comite Arneburgensi, qui proavus Thietmari fuit.
 6) Quod a. 997 factum esse ex eo sequitur, quod paulo infra annus 1009 duodecimus conversionis ac inclitae conversationis appellatur.
 7) Silvestris II., ut Gesta episc. Halberstad. referunt; 'Jahrb.' II, 267 sq.

et Rusciae cum predicaret, primo ab incolis prohibetur^a et (1009). plus euvangelizans capitur deindeque amore Christi, qui aeclesiae caput est, XVI. Kal. Martii¹ mitis ut agnus decollatur cum sociis^b suimet XVIII. Corpora tot martirum insepulta iacuerunt, quoad Bolizlavus id comperiens eadem mercatur ac domui suae futurum acquisivit solatium. Facta sunt autem haec in tempore serenissimi regis Heinrichi, quem Deus omnipotens triumpho tanti presulis honorificavit et, ut multum spero, salvavit. Pater autem predicti antistitis longe post infirmatus [et], ut ipse mihi narravit, precepto [filii] monachicum suscepit habitum et XIII. Kal. Novembr. in pace quievit². Oct. 19.

Febr. 14
(Mart. 9).

* fol. 139. 36. (59.) Nec flocci pendenda^c est Geronis satellitum marchionis * magna presumptio, quam stupeat fidelis et fugiat amore pietatis. Causa proferatur in medium et tunc perpendatur factum, si sit laudabile an bonis omnibus detestabile. Arnulfus antistes ad saltum Geronis³ a venerabili eiusdem loci abbatisa Hathawi ad festivitatem Christi martiris Ciriaci (1013). ad convivium invitatus venit⁴; et in diē sancto, [cum] post missam de aeclesia ambularet, vidit clericum accipitrem in manu sua tenentem; et zelo commotus hunc cum brachio suimet comprehendit ac secum duxit, non ut puniretur, sed sic verbis mediocribus corriperetur. Fama volans milites predictos congregat, quorum primus Hugal^d nomine ad episcopum veniens, cur seniore suum sic inhonorare voluisset, interrogat. Et antistes: 'Quid feci?' inquit. 'Vidi abominationem Christi et, quia in meo factam episcopatu cernebam, sustinere non potui. Nihil factum est. Ponamus diem vobis complacitam; et ubi culpabilis a communibus invenior amicis, digna emendatione restituo.' Et ille prosequitur: 'Nec sic,' inquit, 'esse debet nec ita fieri valet. Hodie aut sacramento vos excusate aut seniori meo et nobis ad emendandum promittite.' Ad haec presul: 'Sancta me,' inquit, 'sollemnitas prohibet iurare et vos illud suscipere. Et multum miserabile mihi videtur, quod iusticia a vobis mihi solum denegatur.'

Ann. Quedl.

Mart. 16.

Verg. Aen.
XI, 139.

* fol. 139^v.

a) prohibetur 1. b) suis D; suis sociis 2. c) floccipendenda 1. d) 1 add. T.
e) ignorante marchione A. S.

1) Ann. Quedl. et Gesta episc. Halb. exhibent VII. Id. Mart., et cum noster III, 6 in hoc die mortem Brunonis episcopi Verdensis (962—975) posuerit, utriusque episcopi diem mortualem ex deperdita illa Necrol. Merseb. parte ab eo sumptum esse equidem existimo, ita ut per errorem St. Brunoni d. Febr. 14, Verdensi d. Mart. 9 tribueret. 2) Necrol. Merseb. Oct. 19: Brun conversus obiit. 3) Gernrode. 4) A. 1013 hoc factum esse Ann. Quedl. tradunt.

(1013). omni modo munitur. Sed cum eam iam impugnare voluissent, dictum hiis [est] veraciter, quod sacerdos alio declinans ibidem non inveniretur. Tunc is in claustro et tandem in monasterio queritur et Dei gratia non ullo sui dedecore latens et haec omnia cernens nullatenus^a invenitur. Ad ultimum sedato furore hii ad hospiciu^b pergunt et domos suas tristes revisunt. Convocatis postera luce militibus suis Arnulfus ad propriam^c remeavit sedem abbatissamque nimis flentem solatur.

Mart. 17.

38. Hoc totum rex comperiens conspiratores hos sibi precepit presentari. Quem cum marchio predictus nimis iratum cerneret, per internuntios fideles eum placare nititur. Hos rex ea ratione audivit, ut prius CCC^{orum} pondera talentorum episcopali solverent dicioni et, qui in hoc facto culpabiles esse deputerentur, aut sacramento suorum XI amicorum expurgarent aut secundum canonicam auctoritatem^d [ei] satisfacerent. Facta tunc inter eosdem mutua pace post

Apr. 5.

pascha ponuntur induciae. Huc nostri eorundem[que]^e amici conveniunt et ego^f cum illis affui; et ut pecunia datur pre-^{* fol. 140.} dicta, episcopus in occidentale monasterium venit, sedens^f ibidem [in] solio summi gradus. Ibi tunc solus marchio se iuramento admodum credibili expurgat; ^{* p. 835.} satellites autem sui^g more poenitentium^g de manu predicti antistitis singulariter suscipiunt ea ratione ieiunium, ut, si quando amonerentur, onus subirent impositum.

cf.
Ann. Quedl.
1014.
Luc. 16, 9.

39. (60.) Illud etiam adnectendum est, qualiter Othelricus Boemiorum dux, *mammona iniquitatis* interpretatus¹, Bosionem inclitum suimet militem caeterosque complures interfici preceperit, eo quod hos fratrem adiuvere exulem² a falsis murmuratoribus^h audierit et omnes caute in hiis cladibus discerent, qualiter sibi in futurum precavere debuissent. Quod Dominus in utroque testamento iubet observari firmiter, id in hiis regionibus compleri prohibet ambicio ceca semper. Germanum enim, quem merito [pre] hiis diligere debuit, verebatur et, ne umquam ad se veniat, diligenter custodire conatur. Boemii regnante Zuetepulco duce³ quondam fuere principesⁱ nostri. Huic a nostris parentibus quotannis solvitur⁴ census, et episcopos in sua regione

a) nullatus l. b) hospiciu l. c) propia B, propria corr. T. d) auctoritatem l. e) nostrique eorundem B, corr. T. f) sedit B. g) ponitum B, corr. T. h) murmuratoribus B, murmuratoribus corr. T; criminatorem l. i) principes et huic a et episcopos — minoratur *erasa in cod. l.* sed ita ut dispici possint.

1) Ôdil-rieh = *praediis dives*. 2) Iaremirus, qui Traiecti captus tenebatur; cf. *supra* c. 23. 3) Swantopluk (*bohém. swaty, pol. swięty* = *sanctus*; *boh. pluk, pol. polek* = *germ. volk*) *Moraviae dux potentissimus regnavit a. 870—894*; cf. Palacky, *'Gesch. v. Böhmen' I, Dümmler, 'Ostfr. Reich' II. III.* 4) Sic pro solvebatur. l.

Marierun¹ dicta habuit; quod omne is^a et successores sui superbia tumidi perdiderunt, quia *omnis humilitas* euangelio teste, *crescit et arrogantiae sublimitas minoratur*. Sine maximo timore in hiis nullus dominatur provinciis. Caritas pura gemit exclusa^b, quia regnat ibidem periurium cum fraude socia.

Matth. 23, 12.

* fol. 140^r. 40. (61.) *Superius [de] universali papa Brunone disputans² cum successorem eius Gerbertum tantum nominarem, ut de eo lacius aliquid scribam, non incongruum est. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte^c nutritus et ad ultimum Remensem^d urbem ad regendum [iniuste]^e promotus³. Optime callebat astrorum cursus discernere et (991). contemporales suos variae artis noticia superare. Hic tandem a finibus suis expulsus Ottonem peciit inperatorem; et cum (994). eo diu conversatus in Magadaburg oralogium fecit, illud recte constituens, considerata per fistulam quadam stella nautarum^f duce⁴. Post haec autem predicto [papa] Gregorio (999). defuncto is gratia inperatoris eidem successit et usque ad tempus Heinrici regis sedebat, Silvester vocatus⁵. In cuius (1003). vice Iohannes Phasan [id est gallus] positus sedem apostolicam dies sibi commissos regebat⁶, sub quo aecclesia Merseburgiensis renovatur et privilegii auctoritate sui roboratur. Huic succedebant Sergius⁷ ['qui vocabatur bucca porci'^g] (1009). atque Benedictus⁸, ambo preclari et consolidatores nostri⁹.

41. Ab omnibus hiis sacerdotibus summis adventus regis (1012). admodum desideratur, sed diversorum reluctatione hostium diu tardatur. Benedictus sit in cunctis operibus suis omnipotens Deus, qui Romam longo tempore a multis temporibus depressam^h tali pastore consolari et pacificare dignatus est! Namque papa Benedictus Gregorio quodamⁱ in electione prevaluit. Ob hoc iste ad^k naⁱtivitatem dominicam ad regem (1012). in Palithi venit cum omni paratu apostolico, expulsionem suam omnibus lamentando innotescens. Huius crucem rex in suam suscepit custodiam et a caeteris abstinere precepit,

a) et hic in sua r. M. d. habuit episcopos, que omnia hic 2, A. S. b) exclusa 1.
c) parte B: naturalibus artibus 2. d) remensem 1. e) in eraum 1. f) nautorum 1.
g) porci 1; porcus A. S. a. 1009. h) deysam, 1. i) cuidam radendo alqs. corr. 1.
k) per B, quod ipse videtur correxisse.

1) Mähren. 2) Gregorio V. papa 996—999; cf. IV, 27, 43. 3) Annis 991—999 Gerbertus Remensi, 998—999 etiam Ravennati sedi praefuit; conf. K. Werner, 'Gerbert v. Aurillac, die Kirche u. Wissenschaft s. Zeit'. 4) Ab Ottone III. invitatus Gerbertus Remis, ubi ab adversariis urgebatur, excessit (Epist. 153 apud Duchesne, Hist. Franc. Script. II, 789—844), id quod a. 994 factum videtur esse; cf. Werner l. c., p. 93—94, de fistula illa ibid. p. 75—76. 5) Silvestrem II. papam 999—1003 sedisse constat. 6) Iohannes XVIII. (XIX.) papa 1003—1009. 7) Sergius IV. 1009—1012. 8) Benedictus VIII. 1012—1024; de quo v. 'Jahrb.' II, 385—391. 9) Quippe qui episcopatum Merseburgensem bullis roboraverint.

promittens sibi, cum ipse illuc veniret, haec secundum morem Romanum¹ diligenter finire. Advenit optati temporis accele-
ratio, et rex Heinricus a papa Benedicto, qui tunc pre
(1014) caeteris antecessoribus suis maxime [dominabatur], mense
Febr. Februario in urbe Romulea cum ineffabili honore suscipitur
et advocatus sancti Petri meruit fieri.

42. [Et] quia de secunda eius ordinatione locuturus
sum, concedet eum me prius laudare, de cuius hoc venit
gratuito munere, *ut magister gentium [nos oratur Paulus: * *man. T.*
Ephes. 5, 20. *Deo patri pre omnibus et in omnibus, fratres,*] gratias agite;
Thess. 5, 18. *haec est enim voluntas eius in Christo Iesu domino nostro.*
Iure laudandus est a nobis, qui multum profuit nobis munere
et gratia aeterni regis. Heinricus etenim rex aecclesiam
adaugxit^b nostram multis utilitatibus, inprimis divino apparatu;
et de omnibus curtis, *quas in Thuringia et in Saxonia habuit, * *p. 836.*
duas [nobis] tradidit familias². Euvangelium auro et tabula
ornatum eburnea et calicem aureum atque gemmatum cum
patina dedit et fistula³, cruces duas [et ampulas] ex argento
factas et magnum calicem ex eodem metallo cum patina
simul ac fistula dedit. Quicquid [in prediis] ab antecessori-
bus meis neglectum erat, precepto renovarat*.

* Quem laudant superi, veneremur nos quoque servi
Promentes dignas nostris ex cordibus odas.
Est hic namque Deus trinus, in deitate sed unus,
Et sine quo nullus regnat, Deus ille benignus
5 Atque bonum summum, depellens omne nocivum;
Largitur caelo, quae prosunt omnibus, alto.
Verus mendaces confuderat hic modo testes
Heinricum regem dicentes imperialem
Curam non suscepturum nec denique longo
10 Tempore regnandum, sed seva morte premendum.
Nunc sunt [bisseni], quod regno praefuit, anni,
Scandens cesaream post rector clarus in aulam
Illo mense, meam quo solverat ipse cathedram.
Ista dies pulchro signetur clara lapillo,
15 Qua regi nostro se subdit Roma benigno
Atque liquore sacro perfusus gaudet et almo
Fert grates Domino, qui se visitavit ab alto
Ac Cunigundam contextalem sibi caram.

Mart. IX, 53.

*) *Carmini praemittitur in 2. vox Prologus.*

a) Ihu I., Ihesu Lapp., qui littera h graecam η significari non animadvertit. b) adauxit
corr. adangxit T.

1) I. e. ius cononicum. 2) Conf. chartam regis datam Merseburg
1010 Iul. 28 (Stumpf 1538). 3) Scil. eucharistica, de qua v. Wetzer
et Welte, 'Kirchenlexicon' IV, p. 1525.

* fol. 141,
man. B.

Summus pastor ovat*, chorus atque suus quoque cantat,
 20 Quod sunt securi tanto rectore potiti.
 Merseburg, et tu concinnes omnibus actu*.

LIBER VIII (VII).

* fol. 142
 (fasc. 2),
 man. E.

1. (1.) *Decursis¹ a dominica incarnatione^b [post mille- 1014.
 narii plenitudinem numeri]^c annis tredecim et in subsequentis
 anni secundo mense ac ebdomada tertia, anno autem regni
 eius tercio decimo² et die dominica ac XVI.^d Kal. Marci Febr. 14.
 Heinrichus Dei gratia rex inclitus a senatoribus duodecim
 vallatus^e, [quorum VI rasi barba, alii proluxa mystice in-
 cedebant cum baculis,] cum dilecta suimet coniuge Cunigunda
 ad aecclesiam sancti Petri papa** expectante venit³. Et
 antequam introduceretur, ab eodem interrogatus, si fidelis
 vellet Romanae patronus esse et defensor aecclesiae, sibi
 autem suisque successoribus per omnia fidelis, devota pro-
 fessione respondit et tunc ab eodem unctionem^f et coronam
 cum contextali sua suscepit; priorem autem coronam super
 altare principis apostolorum suspendi precepit. Eodem
 die papa⁴ eis cenam ad Lateranis fecit copiosam. In octava Febr. 21.
 vero die inter Romanos et nostrates magna oritur commocio
 in ponte Tiberino et utrimque multi corruerunt, nocte eos
 ad ultimum dirimente. Huius rei auctores germani tres
 extitere, [Hug, Hecil ac Ecilin,]⁵ qui postea capti sunt et in
 custodia detenti; ex quibus [unus]⁶ in hiis partibus evasit,
 [secundus]^h autem ad [Fuldu]ⁱ deductus [est], in Ivicanstene
 [autem] castello [III^{us}] diu servatur.

* p. 837.

*2. (2.) Arnulfum fratrem suum, quem Ravennati^k antea⁶ 1014.
 prefecit aecclesiae, cesar denuo inthronizatum ab apostolico
 [ibidem] consecrari precepit⁷. Subplantatorem [Aethelbertum]

*) Da iubilum Domino, per quem pollere videris add. 2, ubi legitur:
 ac tu.

**) cum clero add. 2, A. S. a. 1014.

a) novat B. b) incarnatione. c) post millenarii plenitudi nri add. T; eraso & nri N scripsit
 dinem numeri. d) X erasum, ab N ni fallor, qui Ann. Hild. insepit; at VI. Kal. Mart.
 non fuit dies dominica. e) uallatus B. f) inunctionem regalem Z. g) duo E,
 corr. T. h) evaserunt tertius E, corr. T. i) nos ni fallor E, corr. T. k) ravennati I.

1) C. 1—2 ante maiorem libri septimi partem et, antequam Annalibus
 Quedlinb. Thietmarus potitus est, iam a. 1014 conscripta videntur esse;
 cf. 'Neues Archiv' XIV l. c. 2) Rectius duodecimo: neque vero a die
 Iun. 7 (cf. V, 11) noster annos regis numeravit, sed annum 1002 primum
 Heinrichi II. posuit; cf. prologum libri II. 3) De hac Heinrichi ex-
 peditione Romana v. 'Jahrb.' II, 414—440. 4) Benedictus VIII.
 5) Filius Otberti II. (Estensis) marchionis, quos Arnulfus, Gesta archiep.
 Mediolan. (SS. VIII) I, 18, Hugonem, Azzonem et Adalbertum appellat;
 de seditione eorum cf. 'Jahrb.' II, Excurs V. 6) In synodo Ravennae
 mense Ianuario eiusdem anni habita; 'Jahrb.' II, 416—420. 7) In
 synodo Romana; 'Jahrb.' II, 426 sq.

1014. autem eius *iniuste ibi diu sedentem primo voluit degradare; * fol. 142.
sed assidua piorum devictus intercessione alteri prefecit
aecclesiae, [nomine Aricia¹. In Ravenna duos et Romae
totidem sinodali iudicio papa deposuit, ab archiepiscopo
Leone iam muto² consecratos.]*

Apr. 25. (3.) Dominicam resurrectionem imperator in Papia civi-
tate celebrans instabilem Longobardorum* mentem caritate
cunctis exhibita firmavit. Dehinc sedatis tumultibus universis
reversus est ab Italia^b; et Hardvigus ob hoc admodum
gavisus Fercellensem invasit civitatem, Leone eiusdem epi-
scopo vix effugiente³. Omnem quoque hanc civitatem com-
prehendens iterum superbire cepit; *[quem, ut in sequentibus⁴ * man. T.
expono, divina maiestas nimis humiliatum^c se culpabilem
cognoscere coegit]^d.

[In⁵ hiis partibus cesar** episcopatum, quod erat
tercium⁶ devoti operis sui ornamentum, in Bobia⁷ civitate,
ubi chisticolae sancti et confessores incliti Columbanus et
Attala corporaliter requiescunt, communi consilio et licencia
comprovincialium episcoporum construxit; quia summa ne-
cessitas et, quae eam precellit, Christi caritas ad hoc in-
stigavit. Hic cum maxima prosperitate et gloria Alpinas
superat difficultates ac nostrae regionis adiit serenitates, quia
aeris huius et habitatorum^e qualitates nostris non concordant
partibus. Multae sunt, pro dolor! in Romania atque in
Longobardia insidiae: cunctis huc advenientibus exigua patet
caritas; omne, quod ibi hospites exigunt, venale est, et hoc
cum dolo, multique toxico^f hic pereunt adhibito.]

Apr. 28. 3. (4.) *Eodem⁸ anno IIII. Kal. Mai obiit Karolus * fol. 143.
comes, Riedagi marchionis filius, qui omne suimet beneficium
man. B.

*) *Erasis in margine sinistro sex aut pluribus versibus N in inferiore
inseruit: Sanctorum instituta patrum in sacris ordinibus ibidem
et apud nos diu, pro dolor! neglecta cum excommunicatione
redintegratae renovavit. Prohibent namque canones, ut ante XXV
annos diaconus, presbiter autem et episcopus ante XXX annos
nequaquam ordinetur. Hoc quia non servavimus, miseri prevari-
catores sumus excommunicationemque incidimus.*

**) Henricus secundus add. W.

a) langobardum corr. longobardum I. b) a. I. cesar E, sed cesar linea deletum (a Thiet-
mario) et postea erasum est I. c) humiliatum corr. humilium T. d) quem — cognoscere
in rasura, coegit supra lineam T postea addidit, quam sequentia scripsit. e) habitatum
corr. habitatorum T. f) toxiceo cibo 2. g) redingrata I.

1) Arezzo. 2) Leone II. archiep. Ravenn. 999—1001, qui Gerberto
successerat. 3) De quo cf. Löwenfeld, 'Leo von Vercelli', diss. Gott.
1877. 4) Infra c. 24. 5) Haec T in inferiore parte fol. 142^v posteriore
tempore supplevit, quam ea, quae sequuntur, scripta sunt. 6) Scilicet
post Merseburgensis et Babenbergensis episcopatum constitutionem.
7) Bobbio. 8) Quae sequuntur c. 3—30 inde ab aestate a. 1014 usque
ad aetatem a. 1016 paulatim videntur conscripta esse, Annalibus
Quedlinb. nondum adhibitis; v. 'Neues Archiv' XIV. I. c.

iniuste accusantium turgida inflatione et nulla sui^a culpa 1014.
prius perdidit et illatum facinus aequanimiter portavit.

Eodem die¹ neptis mea Mahtildis², quae in Geronis Apr. 28.
saltu cum domna Hathui abbatissa iure consanguinitatis diu
nutriebatur, [animam] exhalavit; quam quia sibi successuram
venerabilis matrona semper optavit, insolabili merore mortuam
flevit et hanc in proximo mense Iulio III. Non.³ eadem^b Iul. 4.
subsequitur. De cuius laudabili vita quaedam breviter per-
curro. Fuit haec reginae Mahtildis inclita neptis [ac] in
XIII. aetatis suae anno Geronis filio marchionis Sigifrido
nupserat, et^c cum eo tantum VII annos coniuncta erat.
Post cuius excessum ob Dei amorem et tristici solatium
senioris sacrum a Bernhardo antistite velamen et mox con-
secrationem, ut predixi⁴, suscepit, sedens LV annos, tam
assidua in Christi servitio ut Anna^{*. 5}, et tantae largitatis
ut Sarephena⁶, in castitate et abstinencia similis [Iudith]^d,
ecclesiam sibi commissam diversis decorans^e ornatibus. Huius
obitum signa prenuntiabant ista. Vivarium^f, quod in orientali
parte urbis est positum, usque in mediam diem apparuit
sanguineum et post viridi^g colore est variatum. Multis est
[visum], quod meritis istius neptis mea se cum palma virgini-
tatis precederet. Sepulta est autem egregia Christi ^{*}sponsa
a Bernhardo Antiquae civitatis episcopo⁷, non ubi petiit,
sed ubi gemens congregatio sua rogavit, in medio aeccliesiae
coram sanctae crucis altari^h, ubi postmodum per eius nobile
meritum quodamⁱ viro diu debili et cum scabellis [diu] am-
bulanti tribuit omnipotens Deus facilem gressum.

4. (5.) Imperator autem transcensis Alpibus caeterisque
adiacentibus provinciis regendo decursis natale Domini cele- Dec. 25.
bravit in Palithi. Et post haec ad Merseburg veniens, Boli- 1015.
zlavi fidem et auxilium suis innotuit fidelibus et, ut ab eis
ad excusationem aut indictae rei emendationem is vocaretur,
unanimes poscit⁸.

Interim nepos meus, comes ^{*}Wirinharius, instinctu^k 1014.
malesinasae iuventutis et dolosarum machinamento mulierum Nov. 7.
cum paucis¹ ad urbem Bichlingi vocatam⁹ dominica die

*) vidua add. 2, A. S.

a) sua B, sui corr. T, postea sua restitutum I. b) eidem B, corr. T. c) ac B, corr. T.
d) hoc nomine spatium relictum explevit T. e) decoravit B. f) vivarium B; vivuarium T,
deinde primum u erasum est. g) virido B. h) altare B. i) euidam radendo alqs. corr. I.
k) instinctu B, e add. T. 1) pacis I; cum pacis obtentu . . . d. d. ad u. b. v. venit cum
paucis 2, A. S.

1) Necrol. Merseb. 2) Bernhardi I. ducis filia; 'Jahrb. III, 2. 3) Necrol.
Merseb. 4) V. supra II, 19. 5) Sive Hanna, v. Luc. evang. II, 37.
6) 1. Regum 17, 9—16. 7) De quo v. VII, 14 et IX, 5. 8) De
his rebus cf. infra c. 9. 9) Schloss-Beichlingen inter Kölleda et Hel-
drungen situm.

1014. venit et domnam eiusdem Reinildam prius a se desideratam fraudatis custodibus rapuit invitam. Namque inperatori, ut nullo^a absque scientia et consilio suimet umquam sociaretur marito, haec antea firmiter promisit; et ob hoc cum clamore et eiulatu deducitur. Hoc audientes cum clientibus satellites armati conveniunt, et ex his unus, Vullerd nomine, vulnere diro tardatur. Sed una ex ancillis cum se pariter [ab]duci rogaret et iussu senioris sui hanc sumere Alwinus nobilis voluisset, vallatur undique et nepotem meum ^{*iam tunc} ^{* fol. 144.} egressum revocat in auxilium. Hinc antequam ei^b succurreretur^c, pro dolor! oppetiit. Et dominus eius adveniens infra clauditur et ab uno servorum^d sauciatur; quem protinus lancea perfossum muro infixit, et caeteros, ut sibi propius accedere non auderent, terruit. [Et] cum suos longe cum matrona [iam] exisse, sibi^e autem nullum evadendi locum patere vidisset, relicto protinus equo se dimisit a muro et a lapide sequenti admodum depressus tristes vix pervenit ad socios. A quibus usque [Wi]¹ ad villicus cesaris domum portatus ibi cum paucis^f est dimissus; et dominam cum magna festinatione avexerunt, nunc hic nunc illic cum ea latitantes^g, adventum domini solliciti prestolantes.

5. Sed villicus iniquitatis [plenus]^h hospitem infirmum inperatori [mox] prodidit et eius mentem fecit nimis hilarem. Speravit enim eum in suam venientem potestatem in exemplum¹ [aliis] periturum aut precio ineffabili ab hoc redempturum. Nox iam erat^{*} et Bernhardus² ac Guncelinus³ et Willelhelmus⁴ comites cum suis militibus a cesare missi, ubi egrotus iacuit, veniebant; et hos adfuisse Wirinharius a suis presciens sibi familiarem Willelhelmum salutat, caeteris duobus indicens, si gladium elevare potuisset, quod numquam in eorum potestatem incolumis venire voluisset^k. Willelhelmus vero eius vulnera ligans et, quod ad Merseburg, ut sibi iussum fuerat, ^{*venire nullo modo valuisset, intellegens a suis} ^{* fol. 144.} fecit eum portari ad proximam villam Elerstidi dictam⁵ ibique in domo nimis lapidibus firmata precepit custodiri, ipse cum suis ad inperatorem¹ reversus.

^{*} nox erat et toto fulgebant sidera celo, cum ecce *add. 2, cf. Verg. Aen. III, 147. IV, 522. VIII, 26. L.*

a) nulli V. b) ita T in loco raso. c) succurreretur I. d) servorum B. e) sit B, corr. T. f) paucis B, u *add. T.* g) latantes B, ti *add. T.* h) ita supplevi; in *codd. hoc vocabulum deest.* i) exemplum B. k) voluissent B. l) ra *add. T.*

1) Wiehe oppidum prope Memleben situm. 2) Marchio aquilonaris, de quo v. VI, 50. 3) Non marchio Mismiensis depositus, qui tunc in custodia tenebatur (v. VI, 54 et VIII, 66), sed comes ille pagi Nordthüringen Wernhero vicinus, qui IV, 52 et VIII, 18 commemoratur. 4) Willelhelmus III. comes Wismariensis. 5) Allerstedt vicum inter Wiehe et Memleben situm.

6. Eodem die [nos] ad presentiam cesaris vocati, quali ¹⁰¹⁴presumptione suum¹ nepos meus interruperit votum, ab eodem ^{Nov. 10.}flebili lamentatione percepimus. Namque cum Brun a Milone inimico eius in domo propria, ubi omnibus est pax habenda, occideretur² idque ab omnibus indigenis inperatori lugubriter intimaretur, multum rogatus, ut suorum more antecessorum tam sceleratis hominibus predium cum incolatu prohiberet idque sacramentis firmare ex sua^a parte iussisset³, elevatis manibus omnipotenti Deo et cunctis presentibus illud se, quamdiu viveret, impleturum⁴ promisit. Et quia scimus multo sacius esse, bonum non vovere Deo quam postea declinare, rogemus eum, cui haec dedit promissa, sicubi ea humanitatis gratia seu malo is fregerit ortatu, emendatione condigna respiscat. Post inperatoriam lamentationem optimi quique dedere consilium, ut comprehensis omnibus suimet bonis domna revocaretur et huius rei auctores^b aut capti presentarentur^c aut fugientes usque ad mortem persecutionem parenterent; ipse autem comes superata infirmitate, si culpabilis efficeretur^d, capite privaretur; si autem haec omnia cum consensu matronae acta fuissent, *optime uteretur sponsa. ^{* fol. 145.}Frater meus comes Heinricus haec ad implenda ilico mittitur, et ut ad Alstidi ad publicum venirent colloquium, iubetur. Illo tunc proficiscente predicti comites advenerunt et cesari, quae facta sunt, nuntiaverunt.

7. Postera die, id est in sancti festivitate Martini⁵, ^{Nov. 11.}Wirinharius, patienti animo adversa quaeque sustinens hactenus, exspiravit, nullum hostibus lucrum, suis autem invincibile dampnum relinquens. Ob hoc rex tristatur et Thiedricus hostis eius⁶ lacrimatur. Hoc ego comperiens Thiedrico nepoti meo⁷ abeundi licentiam petii et corpus amici per satellites meos de Miminlevo, ubi tunc abbacia fuerat et Reinoldus eiusdem provisor egregius debita hoc procuraverat humanitate, ^{* p. 839.}ad Helpithi⁸, ubi hoc expectabam, reduxi. Sed eodem iam tunc nimis fetente, exsolvi protinus viscera iussi iuxta^a

a) exus B, s add. T. b) c add, T. c) p̄sentaretur B, n add. T. d) effletretur f.
e) x add. T.

1) Scil. imperatoris. 2) Fortasse hic Brun comes ille fuit Bruns-
vicensis, primus Giselaē imperatricis maritus, quem circa a. 1006 mor-
tuum esse Eccard ('Hist. geneal.') probavit (v. 'Jahrb.' I, Excurs V, C);
Milonem autem proavum Milonis comitis Nordthuringiensis et patrem
Theoderici et Hanulfi de Ammenesleve, de quibus Ann. Saxo a. 1040
refert, fuisse suspicatus sim. 3) Accuratius noster dixisset: et ut id
... iuberet. 4) I. e. semper se scelera eiusmodi puniturum. 5) Necrol.
Merseb. 6) Filius Dedi comitis a. 1009 a Wernhero occisi. 7) Regis
capellano (v. VII, 21), quem Wernheri fratrem et Liutharii marchionis
filium fuisse Hirsch, 'Jahrb.' I, 330, ex hoc loco argute collegit. 8) Helfta
vicum prope Eisleben situm.

1014. aecclesiam iubens sepeliri meam et usque ad Wallibizi illud prosequerbar, ponens ad levam dilectae coniugis^{1.*}.
- Verg. Aen. I, 507. 8. (6.) Interim cesar in Alstidi populis iura dabat et, ut presentes affirmabant, meis haec amicis denegabat. Insula, quae Porei dicitur², quia prius comes Bernhardus predictum voluit occidere Wirinharium³, per iniustos iudices sibi eam cesar precepit assignari. Hoc Wicmannus comes³ prohibet et iniustum^b esse affirmat; omnes populi mussant et christum Domini peccare occulte clamant. [Ibi tunc] stella multis in medio appa^aruit die^{**}. Et inde exiens natale dominicum in 1015. Palithi coluit, et in IIII. feria ante pascha ad Mersburch Apr. 7. venit. In cena Domini crisma in eius presentia indignus benedixi. In vigilia [autem] sanctae resurrectionis, quae tunc Apr. 9. fuit V. Id. Aprilis⁴, Redbald abbas Wirdunensis⁵ obiit; et Hethenricus^c eiusdem cenobii prepositus eligitur^d. In die Apr. 10. sancto archiepiscopus Gero missam cantavit^e; et interim Othelricus Boemiorum dux advenit et dies hos sollemnes duximus admodum hilares.

* fol. 145r.

9. Interea Hirimannus marchio pascha duxit cum socero⁷ et inde vix solutus ad imperatorem cum nuntio⁶ eiusdem Stoignewo diu expectatus venit.

- Idem legatus mentiri semper solitus ad cesarem in occidentali parte, plus ad perturbandum, quam, ut simulaverat, ad pacificandum, ab instabili seniore suo missus est⁸.
- (Febr. .) Quem cum consociis suimet inperator [suis familiaribus] committens generos^f suos gratiam eiusdem nudis pedibus querentes miserocorditer suscepit⁹ et tunc demum, nuigerulus^g ut haec cerneret^h, presentari iussit et publice domino eiusⁱ

**) Hic inter lineas et in dextro margine nonnulla verba uno versu ascripta fuerunt, quibus funditus erasis N in inferiore margine addidit: Post XIII dies domna Swonehild, socrus eiusdem, morte subitanea VI. Kal. Decembr. 10 obiit.*

***) Erasis in margine sinistro tribus versibus N in inferiore addidit: In octava sancti Andree¹¹ Rigmannus presbiter^k, qui aecclesiae prefuisset suae LXXXV annos, in Christo obiit.*

a) harium add. T. b) iustum B. c) hetenricus B, h add. T. d) li litur, ut videtur, B in duabus lineis; est gitor corr. T. e) o add. T. f) geros B, ne add. T. g) nuigerulus B, i add. T.; cf. VI, 31. h) cernerent B. i) eorum B, corr. T. k) ita etiam in Necr. Merseb. Dec. 7; pr. I.

- 1) Liutgerdis. URS. 2) Parey, insula Albiae, haud procul a Ierichow et Genthin. I. 3) Wigmannus III. filius Ekberti uniuoculi, nepos Wigmanni I.; 'Jahrb.' II, 346. 4) Necrol. Merseb. 5) Werden. 6) Quod Magdeburg factum esse Thietmarus hoc loco referre omisit; at cf. infra c. 35, Strebitzki, 'Forschungen' XIV. 7) Boleslavo Polonorum duce. 8) Accuratius noster dixisset: missus erat, susceperat, iusserat, responderat; sed imperfecto, perfecto, plusquamperfecto temporibus sine ullo discrimine utitur. 9) Quod mense Februario aut Martio eiusdem anni factum esse necesse est; 'Jahrb.' III, 15. 10) Necrol. Merseb. 11) Necrol. Merseb. Dec. 7.

respondit. Hic cum alia, quam cesar preceperit, domi retulisset, 1015. cum prefato comite^a pacem firmare cupienti iussu ducis infausti remittitur¹ et in conspectu inperatoris et principum^b ^{Apr.}

* fol. 146. eius fallax et in invicem disturbans esse convincitur². *Tunc iterum [Bolizlavus] se ad excusandum vel inobedientiam ad emendandum a cesare vocatus in presentiam eius venire noluit, sed coram principibus^c suis haec fieri postulavit.

10. Sed quantam ei benignitatem imperator prius³ ostenderit, lector, attende!

(7.) Prefatus dux mille artium scientia plenus filium (1014). suimet Miseconem ad Othelricum Boemiorum provisorem misit, ut memores mutuae consanguinitatis se invicem pacificarent et cunctis hostibus suis et maxime cesari pariter resisterent. Ille vero hoc omne in detrimentum sui esse compositum a veracibus accipiens hunc comprehendit, ex consociis eius optimos quosque interficiens, ac caeteros una cum seniore capto Boemiam reduxit ac in carcerem proiecit. Quod cum inperator comperiret, Thiedricum nepotem meum illuc misit, ut satellitem suum sibi redderet et, si de gratia suimet aliquid curaret, hunc nullatenus perderet. Cui hoc fertur dedisse responsum: 'Senioris mei iussa in omnibus sequi tam posse quam velle mihi admodum necesse est. Eripuit me nuper indignum omnipotens Deus de ore leonis eiusque catulum in perniciem meam missum mihi tradidit. Et si hunc liberum abire permitto, certos hostes in patre et filio semper habeo; sin autem retineo, aliquem cum eo fructum me acquisiturum sperabo. Videat dominus meus de hiis omnibus, quid^d *sibi placeat ac mihi aliquatenus proficiat, et hoc totum devotus inplebo.'

11. Sed cum Thiedricus cum hac legatione reverteretur, alius mox celeriter remittitur, qui eundem mitti rogaret firmiterque [ei] preciperet, promittens ex parte cesaris omnem eius excludi sollicitudinem et bonam firmari pacem. Tunc Othelricus nolens volens captivum reddidit et imperatorem multum placavit. Bolizlavus autem de erepcione filii supra modum gavisus per internuntios suimet condignas cesari gratias egit, postulans, ut eum sibi ad honorem, inimicis autem suis ad dolorem remitteret et futuram utriusque remunerationem ipse veraciter agnosceret. Quod inperator tunc non posse fieri respondit, sed, cum ad Merseburg veniret⁴, cum communi principum consilio suorum voluntati suimet

a) comiti I. b) principum I. c) principibus I. d) qđ I.

1) *His verbis rediit noster ad mensem Aprilem.* 2) *Ad haec videntur ea spectare, quae Thietm. supra in c. 4 dicit.* 3) Anno 1014; 'Jahrb.' III, 12—14, *Excursus* I. 4) *Coniunge*: promisit se, cum ad Merseburg veniret (= venisset), . . . satisfacturum.

- (1014). se tunc satisfacturum promisit. Hoc Bolizlavus ut audivit, * p. 840.
non bene suscepit, qualiterque filium in suam redigeret
potestatem, semper tacita mente et crebra legatione revolvit*.
- (Nov.). 12. (8.) Ad condictum^b cesar ut venit locum¹, cunctos
optimates, quid sibi de hac re esset faciendum, consuluit.
E quibus Gero archiepiscopus loquitur^c primus: 'Cum tem-
pus fuit et cum vestro honore id fieri potuit, me ista^d hor-
tantem non exaudistis. Nunc a vobis est mens Bolizlavi ob
longam filii retentionem et custodiam aversa, et vereor, si
hunc sine obsidibus aut aliis confirmationibus remittitis, ut
in posterum fidelis servitii in ambobus *careatis.' Talia * fol. 147.
loquentem maxima presentium turba consequitur et pars
corrupta id cum honore magno fieri [non] posse ingeminat.
Vicit pecunia consilium et, ut hoc Bolizlavo carius esset, in
fidem suam et cum omnibus, quae habebant, Miseconem
[haec]^e a cesare suscipiens^f reduxit; et promissa percepit,
ammonens eundem et filium, ut memores Christi et firmae
Dei² nullum cesari incommodum amplius inferrent nec suos
decipi paterentur amicos. Huic dulci ortatui^g fistulae blan-
dientis more ab hiis protinus respondetur, quod factis post-
modum nullatenus completur. Quamvis enim hiis aut fides
parva sit aut nulla, tamen hoc nobis inputant, quod ex parte
cesaris et nostrorum is tam sero remittitur, qui in numero
militum habebatur.
1015. 13. Hoc eis erat semper in animo³ et propterea se in
presenciam cesaris non venire affirmabant. Et verum est,
Luc. 14, 18. quod vox evangelica testatur, excusationem aliquam hunc
querere, qui ab amico familiari meditatur discedere. Haec
inperator agnoscens a nobis discessit⁴ et proximos rogationum
Mai. 16-18. dies in Capungun⁵ fuit, quo ipse curtem suam de civitate
Cassalun^h dicta⁶ transtulit⁷; et ibi cum consilio sui archi-
presulis Heriberti predictam Hethenrico curam⁸ commendavit.
[Interim ecclesia incipitur nostra presente archiepiscopo
Gerone, cuius primos posui lapides in modum sanctae crucis
Mai. 18. XV. Kal. Iunii]. Et tractatis ibidem⁹ rebus necessariis in
Mai. 28. vigilia pentecostes ad Immedeshusun¹⁰ venit, illic cum anti-

a) reuoluit B. b) condictum I. c) loqt' I. d) hista B. e) hgc in loco raso
add. T. f) succipiens B. g) ortatu I. h) cassulun B, corr. T. i) Interim — Iunil
add. T in margine; 2. vero eadem inseruit post sollempnitatem ibique pergit: rege manente
Immedeshusen; illie.

1) Merseburg, ubi imperator charta teste (Stumpf 1636) Nov. 1 fuit;
cf. etiam supra c. 6. 2) I. e. iuristurandi. I. 3) Digressione
finita iam redit noster ad Aprilem a. 1015. 4) 1015 Apr. 17 impera-
torem in Merseburg fuisse charta testatur (Stumpf 1648). 5) Ober-
Kaufungen prope Cassel situm. 6) Cassel. 7) Sive transtulerat;
cf. 'Jahrb.' III, 74. 8) Abbatiam Werdensem; cf. supra c. 8. 9) Kau-
fungen. 10) Imbshausen vicum inter Northeim et Gandersheim situm;
cf. 'Jahrb.' III, 8.

* fol. 147. stite Meinwerco hanc sanctam [festive]* *ducens^b sollempni- 1015
tatem^c. (9.) Illic Val Corbensis abbas, prius¹ ab cura Mai. 29.
suspensus, deponitur, et unus ex Larsemensi monasterio
[Druhtmer] sine fratrum consensu predictorum assignatur.
Quo ad sedem suam in hac venienti ebdomada, omnis con-
gregatio exceptis VIII flens abiit et, [ut Liudulfus abbas
predixit], locum hunc pene vacuum non sponte reliquit*.

14. (10.) In hiis diebus festivis Ernost^d inclitus Ale-
manniae dux, pueri successor Herimanni², cum in silva qua-
dam illicite venaretur, ab uno militum suimet plus ignorantia
* p. 841. *quam voluntate spontanea, ut cervam sagittare^e debuit, pro
dolor! vulneratur^f. Hic, quia mortem sibi imminere perspexit,
socios vocat et, ut reo parcerent, supplicatur; et quia hic
tunc presbiterum, quo^g sua confiteretur peccata, non habuit,
unum ex militibus huius vice propius accedere iussit. Quem
cum adesse perspiceret: 'Omnes,' inquit, 'accedite et com-
mortalis vestri ac^h peccatoris facta aure cordis percipite et,
qualiter curentur, unanimiter succurrite; absentibus[que]

*) *Codex 2 (cf. VIII, 75 et A. S. a. 822) addit*: Quia vero huius
cenobii mencione[m] sepius feci, libet aliqua de eius inchoacione
et rectoribus breviter dicere, quia unum ex antiquissimis est. Anno
dominice incarnationis octingentesimo vicesimo secundo Liudowicus 822.
imperator augustus, Karoli Magni filius, imperii sui anno decimo
per venerabilem Adelhardum antique Corbeie abbatem hoc cenobium
fundavit, in memoriam, unde cepisset, Corbeia nova loco
nomen imponens. Ipse tradidit eidem loco multa predia, scilicet
Huxeri villam³, Eresburg et Meppiam⁴ abbacias. Huius vero filius
Liudwicus contulit nobile donum, abbaciam scilicet in Visbike⁵
et decimas in episcopatu Asnebruggi cum decimalibus ecclesiis.
Tradidit quoque piscacionem in Wisera, quae dicitur Hocwar⁶.
Lotharius imperator venit cum orientalibus Francis in Slaviam
et eorum regem Gestimulum occidit ceterosque subegit et dedit
ecclesie Corbeiensi ipso anno dedicationis eius, ut cronica testatur⁷.
Insuper reges et principes et ceteri nobiles ipsum locum multis
divitiis et prediis ditaverunt et Romani pontifices magnis privi-
legiis et honoribus extulerunt. Hic requiescit inclitus martir Vitus,
septennis puer, translatus eo de Francia per Warinum eius loci (836).
primum abbatam⁸, cuius martiris patrocinio Saxonia rerum suarum
prosperitate in immensum excrevit⁹. Situs est hic locus super
fluvium Wiseram in episcopatu Paderbrunnensi.

a) in loco raso scr. T. b) n add. T. c) p add. T. d) ernst radendo alqs. corr.
e) sagittare I. f) vulneretur B. g) cui radendo alqs. corr. I. h) a B, c add. T.

1) Anno 1014; cf. *Ann. Quedl., Corbeiens. (Iaffé, Bibl. I, 37)*. 2) *Herimanni III. (1003—1012), cuius sororem Gisela[m] post mortem Brunonis Ernestus in matrimonium duxerat*. 3) *Höxter*. 4) *Meppen*. 5) *Fischbeck vico prope Wisaram infra oppidum Hameln sito*. 6) *Quia vero — Hocwar, quae etiam apud Ann. Sax. a. 822 leguntur, ex Catalogo abb. Corb. (Iaffé, Bibl. I, 66—72). Conf. Wilmans, 'Kaiserurk. d. Prov. Westf.' I, 110*. 7) *Lotharius — dedicationis eius ex Ann. Quedlinb. L. 8) Qui abbatiae praefuit a. 826—856*. 9) *Insuper reges — excrevit ex catalogo quodam donatorum Corbeiensium (apud Wilmans l. c. p. 508—510)*.

1015. cunctis fidelibus peccatricem meimet animam queso commendate et uxorem meam, ut honorem suum servet et mei non obliviscatur, ammonete.⁷ Haec dicens, in quocumque umquam se aliquid deliquisse recordari potuit, cunctis presentibus innotuit et mox de luce [hac] II. Kal. Iunii¹ discessit, sepultus in Wirciburg iuxta patrem suum marchionem Liupoldum, ut ipse rogavit. Hic iuvenis, ut spero, felicem habet animam, cui, sicut ipse vivens testatus est, plus placuit coram multis hic erubescere, quam coram omnipotenti Deo latere. *De hoc exemplum, fratres in Christo, capite et * fol. 148.
 morbum interius latentem medico caelesti^a aperite et antidotum^b eius salubre nullatenus spernite et, quicumque sit in fine nostro confessor, non moretur in gementi professione peccator, ut ab eo in caelis inveniatur propicius remissor.
- Mai. 31. 15. (11.) Ad supramemoratam^c sollempnitatem et ad predictum locum² quidam rusticus de occidis veniens partibus novam imperatori legationem detulit et hanc nullo^d nisi eo^d soli umquam aperire voluit, portans adhuc [stimulum hunc, quo tunc pecus arans minavit]^e, cum hoc ei caelitus [per columbam] iussum fuit^f. Et hic^g erat tantae longitudinis, ut omnes, qui eum^h viderant, nimis ammirarentur. [Ipseⁱ vero rediens cunctis interrogantibus indicat iussu cesaris, se ad Aquasgrani post expeditionem venturum et responsum ab eo ibidem accepturum. Et quia hanc admonicionem et crebro aliam innumerabilem inperator sprexit, vindictam sensit.]
- Iun. 21. 16. In nativitate sancti Iohannis baptistae, quae tunc proxima erat, ad Gosleri cesar veniens Ernasti ducatum nepti suae³ et filio eius⁴ dedit; et inde ad Magathaburg proficiscens interventum Cristi militis Mauricii ad exsuperandam hostis Bolizlavi contumaciam suppliciter rogavit. Dehinc ad locum, qui Scelancisvordi vocatur⁵, cum exercitu glomerato perrexit et magnum comprovincialibus et marchioni eorum *Geroni * fol. 148.
 intulit [damnum^k]. VIII. Id. Iulii fit nostra congregatio et pro defensione debita habitatoribus hiis^l predatio magna. Postquam nostri Albim transierunt, inperatrix et ego cum illa ad Mersburg pergentes cesaris adventum in his partibus

a) celeste B. b) antidotum I. c) supramemoratam B, corr. T. d) nulli nisi ei radendo alqs. corr. I. e) stimulum — minavit in loco raso T. f) fuer corr. fuit I. g) hęc B. h) eam B. i) Ipse — sensit T in loco vacuo. k) deest I. l) alterum I add. T.

1) Necrol. Merseb. 2) Kaufungen. 3) Gisela Ernesti viduae, cuius mater Gerberga, Konradi Burgundiorum regis filia, matertera Heinrichi fuerat. 4) Ernesto II. (1015 — 1030). 5) Nomen huius loci, si hodie exstaret, aliud esse non posset atque Schlenzfurt; quaerendus est locus in sinistra parte Albis inter Riesa et Wittenberg: fortasse illic, ubi hodie 'die Furtmühle' iacet ad rivum quendam in chartis geographicis antiquioribus modo Grenzbach modo Schleussbach vocatum, qui prope Domnitzsch in Albim cadit, inter vicos Trossin et Meltitz.

expectavimus. Nostri autem, ut ad pagum Lusici dictum 1015. venerunt, a presidio ex Ciani urbe¹ egresso^a temptantur; quod agnoscentes magnam ex eo multitudinem^b occidunt et Hericum, qui dicebatur Superbus et qui ex nostra regione ob omicidium illó fugit, captum in vinculis cesari presentabant.

17. Inde usque ad Oderam inperator profectus ad locum, qui Crosna dicitur², optimos ab exercitu^c ad Miseconem ibi turmatim sedentem misit, ut eum de promissa sibi fide ammonerent et, ne propter^d eum ab inperatore sua perderent bona, cum dedicione sua preoccupare voluisset, unanimiter rogarent. Quibus is talibus respondit: 'Agnosco^e me gratia^f cesaris ab inimici potestate ereptum [ac] vobis fidem promississe; et eam libenter in omnibus adimplerem, si liber existerem. Nunc autem, ut ipsi scitis, sum mei patris dominio^g subditus et, quia ille hoc prohibet et sui milites hic modo presentes talia fieri non paciuntur, invitus omitto. Patriam, quam queritis, meam, si possum, defendere usque [ad] adventum [mei] patris volo et tunc eum ad gratiam cesaris et ad amorem vestrum inclinare cupio.' Hoc nostri audientes regressi sunt et haec inperatori responsa detulerunt. Interim Bernhardus^h *dux cum suis fautoribus, episcopis et comitibus, et profanorum turba Liuticiorum ab aquilone, Bolizlavum peciit et hunc presentem munita undiquessecus Ódera habuit.

18. (12.) Cesar autem in inventione Christi protomartiris Aug. 3.

Oderam transmêans reluctantem Poleniorum multitudinem admodum prostravit et nemo ex nostris nisi Hodo *inclitus juvenis cum Ekkrico et alio Guncelini comitis satellite cecidit³. Hic cum Sigifrido, Hodonis filio marchionis⁴, ab imperatore accusatus, eo quod Bolizlavoⁱ nimis familiaris actenus fuisset^k, eodem die viriliter se expurgant^l: et a suis Hodo longe digressus, cum hostes solus fugientes insequeretur, sagitta per caput inmissa primo oculum et post vitam perdidit istam. Sed cum Miseco eiusdem corpus cognosceret, quia eius apud nos fuerat custos et sodalis, multum flevit et id bene procuratum ad^m exercitum misit. Eorum autem, qui ex parte hostili oppetieruntⁿ, non minor erat numerus quam sexcenti, predam relinquentes nostris ineffabilem.

a) egresso I. b) tu add. T. c) exercitu I. d) alterum p add. T. e) eo add. T. f) gratiam B. g) ita A. S. domino I. h) ha add. T. i) bolizlavo I. k) familiares a. fuissent B. l) ita I; expurgavit A. S. m) et B; ad T. n) oppetierunt B, et add. T.

1) Fortasse Zahna oppido inter Wittenberg et Iüterbog sito; fortasse Ciani in Ciciani (cf. VII, 9) emendandum est ('Jahrb.' II. 332), sed Zinnitz nomen vici inter Kalau et Luckau siti ex hoc oriri nullo modo potuit. 2) Crossen, ubi fluvius Bober Oderam influit. L. 3) Necrol. Merseburg. Aug. 3: Hodo et Ekkricus cum multis interfecti sunt. 4) De Sigifrido patris honoribus privato cf. IV, 60; cuius consanguineus Hodo minor videtur fuisse.

1015. 19. Hoc Bolizlavus, ubi tunc mansit, ab internuntiis festinantibus mox rescivit; et quamvis eo libenter pergere voluisset, tamen presentibus inimicis introitum patescere ausus non est. Quocumque nostri in navibus declinabant, illuc ipse cum suis equo sequebatur alato. Ad ultimum vero erectis celeriter velis, nostri per omnem unam navigabant diem, et inimicis eos tunc comitari non valentibus, litus optatum securi com^{*}prehendunt, et proxima incendunt loca. * fol. 149^r.
 Quod cum eminus dux prefatus agnosceret, more solito fugit et nostris fiduciam et locum nocendi invitus concessit. Dux vero Bernhardus cum suis imperatori ad auxilium, sicut ei prius iussum est, venire cum nequivisset, per pedites clam missos ei eventum rei et necessitatem inobedientiae indicens vastatis circumquaque iacentibus locis domum rediit. Othelricus quoque, qui cum Bawariis ad cesarem venire debuit, ob multas causarum qualitates¹ dimisit. Et quamvis hii imperatorem non comitarentur, tamen fidele servitium sua² vicinitate ostendunt. Namque Othelricus quandam urbem magnam Businc dictam³ petiit et in ea non minus quam mille viros absque mulieribus et liberis capiens incendit eandem et victor remeavit. Heinricus autem Orientalium marchio⁴ cum Bawariis comperiens Bolizlavi milites iuxta se predam fecisse protinus insequitur et ex hiis fortiter resistentibus octingentos^{*} [occidit] predamque omnem resolvit^{*}.

20. (13.) Sed antequam haec omnia cesar comperiret, multum sollicitus, quamvis parvo uteretur exercitu, tamen potestative, quamdiu voluit, in hiis partibus fuit; et tunc reversus ad pagum, qui Diadesisi dicitur, venit in angusto, pro dolor! castrametatus loco, ubi nullus, excepto apum magistro, qui ibidem tunc interfectus est, sedit. *Bolizlavus autem audiens imperatorem aliam, quam intraret, viam hinc^b exiturum, iuxta Oderam omnimodis [sua] firmavit. Sed cum hunc iam abisse comperiret, magnam peditum multitudinem ad locum, ubi noster consedit exercitus, premisit, precipiens eis, si ali-

* fol. 150
(fasc. 21),
man. C.

*) *Erasis in sinistro margine octo circiter versibus N in inferiore addidit: Interim Redingus Magadaburgensis prepositus, Nonas Aug.⁵ in Christo obiit. Mense eodem et XIII. Kal. Sept.⁶ Eila, venerabilis cometissa⁷ obiit et in monasterio, quod ipsa construxit⁸, ab Everhardo antistite⁹ traditur sepulture.*

a) octingentis B, corr. T. b) hanc C, corr. T.

1) *Similiter II, 16: multae causarum species. L.* 2) *Sc. Bohemiae. L.*
 3) *Businc (i. e. Businici) non Baulzen urbs, cuius nomen tunc Budusin fuit, dici potuit, sed forsitan Posnitz vicus Silesiae prope Jägerndorf situs.* 4) *Filius Liutpoldi, marchio 994—1018.* 5) *Necrol. Merseb.; cf. infra c. 35.* 6) *Necrol. Merseb.* 7) *Mater Heinrici comitis (V, 38), amita Thietmari (V, 14).* 8) *In Schweinfurt.* 9) *Bambergensi 1007—1040.*

qua oportunitas sibi accidisset, huius saltem aliquam partem 1015. ledere temptaret. Insuper abbatem suum, Tuni nomine, (Sept. 1.) simulata pace ad caesarem misit, qui protinus ab eo explorator esse cognoscitur et ibidem, quousque omnis pene exercitus factis in precedenti nocte pontibus paludem transcendere praeparantem, detinetur.

21. Tunc ille, monachus habitu, sed dolosa vulpis in actu et ob hoc amatus a domino, rediit; et imperator Geroni^a archiepiscopo et Geroni^b inclito marchioni ac Burchardo [palatino] comiti residuos committens progreditur et, ut se solito cautius circumspicerent, ortatur. Post hoc ab hostibus prope in silva latentibus magnus clamor ternis mugitibus attollitur et mox nostrum agmen^c sagittariis intermixtim currentibus ab hiis appetitur. Quibus primo conflictu secundo[que] fortiter resistunt et ex eis multos palantes occidunt. Set fugientibus quibusdam ex nostris confortati hostes glomerantur et nostros iterum incurrentes dissipant et separatos sagittis fallentibus perdunt. Gero autem archiepiscopus et Burchardus comes vulneratus vix evadentes cesari haec referebant. Liudulfus autem iuvenis cum paucis capitur et Gero ac Folcmarus comites cum CC militibus optimis occisi spoliati^d sunt^e quorum nomina et animas Deus omnipotens misericorditer respiciat et nos, quorum culpa hii^d tunc optetiere, sibi per Christum reconciliet et, ne quid tale ulterius paciamur, clemens custodiat.

22. (14.) Imperator, ut hoc triste nuncium audivit, ad tollenda interfectorum corpora redire voluit; set multorum tardatus consilio id quasi invitus omisit et Aeidum antistitem, qui eis licentia infausti ducis sepulturam impenderet et Geronis corpus marchionis inploraret, remisit. Venerabilis [vero] pater cesari^e voluntarie consentiens concito cursu revertitur; et ut miserabilem aspexit stragem, flebiliter ingemuit et suppliciter [pro hiis] oravit. Hunc cum victores et tunc in preda solum morantes eminus viderunt, de consequentibus timidi primo fugerunt, deindeque propius accedentem salutaverunt et sine omni offensione eum abire permittunt. Hic a Bolizlavo multum de pernicie nostra gaudenti, quod postulat, inpetrans sine mora rediit et corpora sociorum cum magno^f labore inimicis faventibus^g sepelivit. *Funus autem predicti marchionis et socii eius Widredi usque ad Mysni fecit reduci. Haec ibidem Hirimannus comes flebiliter suscipiens et usque ad Novam urbem², ubi Gero Agripi-

a) ieroni C, corr. T. b) ieroni I. c) acmen C, corr. T. d) alterum I add. T.
e) cesare C. f) magna C. g) se fav. C.

1) *Necrol. Merseburg. Sept. 1*: Gero et Wolcmarus comites cum sociis suimet 200 peremti sunt. 2) *München-Nienburg*.

1015. nensis^a archiepiscopus et Thietmarus marchio, frater eius, vitricus istius¹, pater autem interempti comitis, in honore Dei genitricis et sancti martyris Cypriani regnante secundo Ottone abbaciam construxerunt², cum fratribus suis Gunterio^{b,3} ac Ekkihardo comitatur. Quae Gero archiepiscopus tunc terrae commendans domnam Aethelheidam^c eiusque filium Thietmarum et merentes amicos ac milites solatur.

23. (15.) *Interim caesar cum suis ad Strelam urbem^{* ead. max. al. temp.} pervenit; et Miseconem cum exercitu subsequi sciens, Herimannum marchionem ad Mynsensem defensionem civitatis properare iubet. Ipse vero ad Merseburg recto tendit itinere. Miseco autem a patre nefario instructus, ut primo nostros abisse divisos nullamque post se custodiam esse relictam sensit, Id. Septembris Albim iuxta urbem predictam⁴ cum VII legionibus in ipsa transcendit aurora, quosdam circumquaque iacentia vastare, alios vero urbem precipiens impugnare. Quod Wetennici^d conspicientes seque tueri posse desperantes superpositae civitatis municionem relictis pene omnibus suis ascendunt. Ob hoc hostes *admodum gavisii suburbium intrant^{* fol. 15v.} relictum et hoc ablatis rebus inventis incendunt et superius castellum in duobus locis accensum infatigabiliter aggrediuntur. Hirimannus [vero] comes videns auxiliores suos admodum paucos iam defecisse^e, Christi pietatem et eius incliti martyris Donati intercessionem sanctam prostratus postulans mulieres ad succurrendum hortatur. Quae propugnacula attingentes lapidibus viros adiuvant, ignem inpositum, quia defecit [aqua], medone extingunt et Deo gratias! inimici furorem et audaciam minuunt. Hoc totum Miseco de monte iuxta posito cernens socios adventantes exspectat. Qui depopulantes et, ubi ignis inveniebatur, omnia usque ad Ganam^f fluvium⁵ concremantis sero lassissimis revertuntur equis^g et ibi cum seniore suo cras ad urbem pugnaturi pernoctarent, ni Albim crescere viderent. Propter hoc exercitus nimis defatigatus cum securitate inopinata remeavit et ducis sui cor anxium hac prosperitate^h relevavit. Imperator autem, haec ut audivit, quoscumque tunc colligere potuit, ad succurrendum suo marchioni propere mittit et suburbium non longe post redintegrare precepit. Ad huius operis supplementum

a) ita C scripsisse videtur; coloniensis V. b) i adrasum I. c) ath. radendo alqs. corr. I. d) uenens neli I, interposita inter e et n littera quadam dimidia, quam A. S. prorsus neglexit, Lapp. i interpretatus est, equidem t significare crediderim; wettennici autem pro wetennici i. e. Wethenici lapsu calami positum esse mihi videtur. e) defecisse C. f) Granam 2, A. S. g) eqis C, u add. T. h) prosperate I.

1) Mater Herimanni Suanhild priore matrimonio Thietmaro († 978) iuncta fuerat. 2) Conf. Ann. Sax. et Ann. Magd. a. 971 et 975. 3) De quo cf. IX, 22. 4) Meissen. 5) Iahne rivum, qui prope Riesam a sinistra parte in Albim cadit.

* fol. 152. et custodiam Gero archiepiscopus et Arnulfus presul *VIII. 1015.
Id. Octobr. cum comitibus caeterisque [com]pluribus con- Oct. 8.
veniebant. Hiis omnibus ego longe inferior interfui. In
XIII diebus incepta ad unguem [nos]* perducentes abivimus,
committentes urbem Fritherico comiti ad III ebdomadas.

24. (16.) Gero archiantistes* et ego eiusdem comes ad
locum, qui Mucherini dicitur¹, veniebamur. Ibi tunc ego de
* p. 844. promissis dulcibus eum ammonens percepi ab eodem cum
baculo eius, quem hodie teneo, parrochiam super has III
urbes, Scudizi, Cotuh, Bichini et Vurcin², et villam, quae ...
dicitur^b, [et Geserisca ...]** VIII. Kal. Novembr., presentibus Oct. 25.
hiis testibus: Heribaldo, Hepone, Ibone, Cristino atque Seberto.
Eodem die ad urbem Curbici³ dictam venimus, ubi con-
venientibus archiantistitis^c militibus id manifestavi, quam
misericorditer erga me senior suus egerit. Ibi que de infir-
mitate venerabilis Fritherunae comperivimus, ad cuius hospici-
um tunc nos fuimus; quae, pro dolor! in sequenti die, id est
VI. Kal. Novembr.⁴, hominem exiit interioriorem. Inde archi- Oct. 27 (28).
episcopus ad^d Magadaburg profectus omnium festivitatem
sanctorum celebravit et ego in Wallibici.

(17.) Interim [Hardvigus, nomine tantum***.
Imperator autem occiden]tales^e invisens regiones, quae ibi
tunc erant emendanda, correxit. Nov. 1.

25. (18.) Post haec autem Eid antistes egregius a Po-
lenia saltem cum muneribus magnis reversus egrotare cepit
* fol. 152. *et in urbe Libzi vocata⁵ fidelem Christo animam XIII. Kal. Dec. 20.
Ianuarii⁶ reddidit. Et Hilliwardus Citicensis episcopus ad
huius procuracionem vocatus mox adfuit et domum, qua vir

*) Maiedeburgensis add. V.

**) *Erasis verbis et villam — dicitur et compluribus, quae T inter
lineas et in dextro margine tribus versibus scripserat, N in superiore
margine adiecit:* de residuis V, Ilburg, Pauc, Dibni, Liubanizi et
Geserisca^f, differens ac in posterum dicens relicturum.

***) *Erasis in dextro margine sex fere versibus N in inferiore addidit:*
rex perdita urbe Fercellensi, quam diu expulso Leone episcopo
iniuste possedit⁷, infirmatur et radens barbam monachus est
effectus terciave Kalendas Novembris obiit⁸, sepultus in monasterio.

a) ad unguem per unguem C, corr. T. b) inter Vurcin et VIII in 1. rasura est viginti
fere litterarum, ex quibus haec cognosci possunt: & villa, que . . . n. ei dñ; inter lineas
dispiciuntur verba & geserisca a T scripta et postea erasa. c) archiantistis 1. d) ac 1.
e) Interim imperator occidentalis C; erasis verbis imperator occiden, quae in fine lineae 18.
legebantur, T in rasura scripsit Hardvigus nomine et in dextro margine sex, ut videtur,
versus, qui excepto primo vocabulo tantum toti erant sunt, atque in sinistro margine prae-
scripsit lineae 19: Imperator autem occiden. f) Geserisca V.

1) Mockrehna vicus inter Torgau et Eilenburg situs. 2) Schkeuditz,
Gautsch (?), Püchen, Wurzen; cf. III, 16. 3) Zörbig. 4) Necrol.
Merseb. Oct. 28: Fritherun comitissa. 5) Leipzig. 6) Necrol. Merseb.
7) Conf. supra c. 2. 8) Rectius, ut videtur, Necrol. Divionense mortem
eius in die Decembr. 14. ponit; v. 'Jahrb.' II, 438.

1015. sanctus abierat, optimis redolere odoribus introiens agnovit; et corpus eiusdem usque ad Misni prosequitur. Sepelivit illud coram altari*, auxilio comitis Willehelmi, qui ordine suo eandem tunc custodivit civitatem. Sed quia superius promisi, me de eius vita in sequentibus dicturum, de magnis pauca loquar. Erat vir predictus nobilis genere, dives in prediis, sed paupertate spiritus haec pro nihilo ducens. Ante benedictionem in Magadaburg cum caeteris confratribus regulariter ac multum laudabiliter vivens et post in divinis gregibus lucrandis alcius insurgens pro possibilitate sua apostolicam imitatus est vitam. Nulla umquam utitur camisia neque braca, nisi tunc, cum missam cantavit; quam idcirco sepius dimisit, quia se ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem qualiter is umquam sustineret, multi ammirabantur. Crebro a suis pene desperatus in stuba vix recreabatur; corpus suum nimis afflixit ieiuniis, plus nudis pedibus quam aequo¹ laborans. Cum sibi et sociis late vagantibus victum defecisse vel aliquid arduum occurrere videret, Deo gratias egit et omnes hoc dicere iussit. In baptizando et predicatione continua et confirmatione non modo suae utilis erat aeclesiae, sed aliis quam pluribus. *De hiis, quibus ipse cum suis vivere debebat rebus, sibi ^{* fol. 153.} subtractis pene ducentos aeclesiae suimet acquisivit mansos. Crisma et clerum raro, templa autem Domini libenter consecravit, et tunc crebro [sine missa. Oculi eius ob assiduam fletus nimii effusionem iam caligabant.] Nobis contemporaneis suis ob crimen nostrum eius conversacio displicuit et ei nostra. XXIII annos et amplius labore ineffabili vivens² finem suum ante predixit et, ut numquam ad Misni ponere-tur, multum rogavit. Id namque semper in mente ob timorem futurae desolationis desideravit, ut ad locum Coldici^b dictum³, ubi Christi Magnus martyr corporaliter requiescit, et ipse mereretur tumulari. Sed comes Herimannus, sperans precibus eiusdem locum sibi a Deo paratum adiuvari, ut prefatus sum, ibidem fecit eum deponi.

Dec. 24. 26. (19.) In vigilia natalis Domini⁴ Meingaudus Tre-vericae civitatis archiepiscopus obiit in urbe sua Cophelenci dicta⁵, [sedens VIII annos et VII menses⁶]; indeque corpus

a) altare C. b) primum et tertium i erasa I.

- 1) *Accuratius dixisset noster*: plus aequo aut plus quam aequum.
- 2) *Sederat igitur inde ab anno 992, nisi Thietmarus de numero erravit.*
- 3) *Colditz oppidum inter Rochlitz et Grimma ad Muldam situm; ubi S. Magni ecclesiam usque in hoc saeculum fuisse V. Cl. Klon illius loci parochus benigne mihi rettulit.*
- 4) *Necrol. Merseb.*
- 5) *Coblentz.*
- 6) *Certe scribere voluit Thietmarus: VII annos et VIII menses, siquidem Meingaudus in fine mensis Aprilis a. 1008 archiepiscopus constitutus est; v. VI, 35, 'Jahrb.' III, 27.*

suum ad sedem propriam^a delatum honorifice ad antecessores 1015.
suos locatur. Imperator haec audiens de tantorum detri-
mento patrum turbatur, qualiterque loca bene suppleret vacua,
cum familiaribus suis tractavit; [et] natalem dominicum [in Dec. 25.
Pathebrunnun]^b festivis peregit gaudiis. Et post hanc 1016.

Popponem, Liupoldi marchionis filium et tunc Bavenbergensis
aeclesie prepositum, Treverensi prefecerat urbi; et [cum is]^c

* fol. 153^r. ab Erkanbaldo^d Magociacensi archiepiscopo iussu cesaris

* p. 845. et licentia Virdunensis episcopi^e, qui primus horum *in
ordine fuit confratrum, consecrari debuisset, a Thiedericō
Metensi antistite, eo quod a se iustius haec ordinatio fieri
deberet, assidua acclamatione et humili petitione id incassum
prohibebatur. Nam inperator hunc scripta demonstrantem et
banno id interdicientem non exaudivit, sed unctionem^e compleri
precepit. In hiis diebus vice Eidi presulis Eilwardus, Thiet-
mari marchionis cappellanus, ortatu Herimanni confratris² a
cesare constituitur et in dominica die ante palmas in Merse- Mart. 18.
burg a Gerone archiepiscopo nobis faventibus benedicitur.

27. (20.) Proximam palmarum iucunditatem inperator Mart. 25.
cum Heinrico venerabili Wirciburgiensi aeclesiae episcopo
complens, III^a feria ad Bavanberg venit, ibique cenam
Domini et passionem cum paschali tripudio honorabiliter
peregit³. Et quia Rothulfus Burgundiorum rex, avunculus
eius⁴, sicut vocatus erat, huc venire non potuit, nepotem sibi

* man. D. dilectum obviam sibi pergere rogavit. *Fit eorundem con-
ventio in urbe Argentina^{f, 5} et mutue caritatis invicem larga
benignitas consociis^g arrisit utrisque. Fuit quoque ibidem
Rothulfi regis inclita coniunx⁶, quae familiaritatis huius

* fol. 154. adiutrix *filios suimet duos, senioris autem sui privignos,
cesari commendavit; dilectis sibi militibus hoc totum dedit
in beneficium, quod sibi ab avinculo suimet tunc est con-
cessum et quod Willelmus⁷ Pictaviensis hactenus^h habuit

a) propriam C, r add. T. b) in P. add. T in spatio ante vacuo relicto. c) cum is T
in loco raso. d) erkanbaldo C, corr. T. e) unctionem C. f) argentius I. g) con-
sociois I. in duabus lineis. h) actenus D, h add. T.

1) Heinonis 988—1024. 2) Herimannus marchio Misiensis non
Thietmari II. marchionis, sed patris illius Geronis († 1015) frater fuit,
quoniam utrumque Suanehildis pepererat (c. 22); qui error auctoris
fortasse inde fluxit, quod Eilwardum iam Geronis capellanum fuisse
ei observatum est. 3) Ibidem fuit etiam Apr. 18; v. dipl. Stumpf 1668.
4) Rudolphi III., qui a. 993 Conrado patri in regno successerat, soror
Gisela mater Heinrici fuit, cf. prologum libri V. 5) Mense Maio
aut Iunio: Mai. 18 inperator in Mörfelden prope Darmstadt fuit
(Stumpf 1671), Iun. 21 in Kembs prope Basel (Stumpf 1673). 6) Nomsine
Irmingardis; v. 'Jahrb.' III, 34—39. 7) Est is comes Otto Wilhel-
mus I., Adelberti Italiae regis et Gerbergae Burgundicae filius, a quo
antiqui comites Burgundiae descendunt. URS. Conf. 'Jahrb.' I, 382 sq.
Noster, quod Pictaviensem illum appellat, confundit eum cum genero eius
Wilhelmo V. duce Aquitaniae (994—1030).

1016. regio munere prestitum. Imperator sapienti usus consilio hoc voluit cum hiis id sibi firmitus subdere, quod longe prius rex predictus ei sacramentis post mortem suam sancierat. Omnem namque Burgundiae regionis primatum¹ per manus ab avinculo suimet accepit et de maximis rebus sine eius consilio non fiendis securitatem firmam.

28. Episcopatum in hac regione quodam^a nobili viro dedit, de quo postea vix securus evasit. Namque Willelhelmus, prepotens vir in hiis partibus, ut hoc omne comperit^b, eundem persequi et ad ultimum fugientem solum canibus precepit inquiri. Quos cum antistes iam defatigatus latrantes audiret, quod unicum tunc habuit solacium, signo sanctae crucis sua post [se]^c signans vestigia, quasi mortuus iacuit et ad predam paratus fuit; et ecce canes rapidi loca eminus olfacientes signata, ut grandi turbine retroacti, reversi sunt: et sic verus Dei famulus per incognita nemoris loca ad amicos perrexerat fines.

29. Cesar autem regi et contactali eius cunctisque suimet principibus ineffabilem pecuniam dedit et firmata iterum antiqua tradicionem eos abire^a permisit, ipse exercitu^a fol. 154. congregato ad Basulam urbem profectus. Sed cum ibi Willelhelmum munitis urbibus resistentem et introitum sibi prohibere cupientem audiret, parva multitudine diffusus amicam manum undiquessecus colligit et provincias sibi rebellare^d presumentes incendio late flagranti securus desolavit. Cumque se nullam urbium earundem expugnare pro certo sciret, reversus est tristis, quod nec hic nec in parte orientali nocituram hostibus suis intulit molestiam.

(21.) Interim inperatrix in nostris commorata provinciis defensionem patriae cum nostris principibus meditatur. Hostis autem noster^e Bolizlavus inter haec nil nostra lesit, sed sua munit et certus de eventu cesaris effectus^f laetatur et nimis extollitur. Namque multi, quibus hoc cognitum erat, veraciter asserebant, si cesar ad eum tunc^g turmatim veniret, timorem^h, quod eundem de nostris respiceret, restituere et eum ad servitutemⁱ suam pace tantum concessa promptum et fidelem habere potuisset.

30. Sed Burgundiorum rex mollis et effeminatus bona, quae nepoti suimet promisit, impedire eorum instinctu voluit, quibus relaxato iusticiae freno velud *infelici vitulo per latum*

a) cuidam radendo corr. alqs. 1. b) comperit D. c) in codd. deest. d) repallare D, rebellare corr. T. e) nostri D, corr. T. f) effectatus D. g) tum D, tunc T. h) timem 1. i) servitem D, tu add. T.

1) I. e. primates, principes; cf. Waits, 'Forschungen' XIII, 492—494, et supra V, 11: Francorum et Muselenensium primatus.

*liberos currere placuit*¹. Cum vero iterum ceptis persistere 1016. studuit, eorum conflacione et pessima reluctacione non potuit. Nullus enim, ut audio*, qui sic presit in regno: nomen tantum et coronam habet et episcopatus hiis dat, qui a principibus

* fol. 155. hiis eliguntur; ad suam vero u^tilitatem pauca tenens ex

* p. 846. inpensis antistitum^a vivit et hos vel ^alios in aliquo extrinsecus laborantes eripere nequit. Unde hii manibus complicatis cunctis primatibus velud regi suo serviunt et sic pace fruuntur. Ob hoc solum talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor^b invicem vagetur et ne lex nova alterius regis ibi adveniat, quae inolitam consuetudinem rumpat. Willelhelmus comes, de quo predixi, miles est regis in nomine et dominus in re^c; et in hiis partibus nullus vocatur comes, nisi is, qui ducis honorem possidet: et ne illius potestas in hac regione paulo minus minueretur, consilio et actu imperatoriae maiestati, sicut predixi, reluctatur.

31. (22.) In precedenti estate² Bernharius sanctae 1015 Ferdensis aecclesiae pius pater et antistes^d, cum se iam ad (1014). occasionem huius vitae^e vidisset inclinare, cunctos debitores suos ad se dulciter vocans in Deum et in aecclesiam sibi commissam humanitus deliquisse ammonuit et confitentibus cunctis misericorditer indulsit. Omnes autem, qui se aliquo contra eum fore culpabiles negabant^f, sic arguebat: 'Ne queso, filii, sic faciatis! Non concupisco vos ex mea vel successoris mei parte ullatenus decipi, sed nunc vos volo a talibus exsolvi et pace sincera a vobis segregari.' Is aecclesiam suimet CCC mansis iuste adquisitis adauxit, imperatorem suum et omnes Christo fideles ex corde dilexit et

* fol. 155. maxime sibi subditos summi ^apastoris exemplo amavit. Sedebat ille vir venerabilis XXIII annos^g.³ et turrim unam de lapidibus, qui in hac terra^h pauci habentur, iuxta Ferdensem aecclesiam fabricari incipit; et exin subtractus est a nostris aspectibus lucifer ille VIII. Kal. Aug.⁴ Quod cum imperator Inl. 25.

*) rex est add. 2.

a) anstitum 1. b) suror 1. c) ita A. S.; ire (terre) mutatum in ire 1. d) antistites 1. e) vit 1. f) negebant sic arguebant, nequoso f. s. faclasti 1. g) annis D, corr. T. h) terra D, e add. T.

1) V. *Ecbasin captivi*, ed. I. Grimm, 'Lateinische Gedichte d. 10. u. 11. Jh.' (ed. Voigt) v. 66 sq.: Ac misero vitulo ... Illi consimilis patrum frenabar habenis ... v. 88: Nititur ... quo possit currere late. v. 248: Infelix vitulus ... L. 2) His verbis apud nostrum nihil aliud temporis significari potest nisi aestas anni praecedentis, i. e. 1015. Tamen hoc fortasse cum parvo errore ex Annalibus Quedlinb. petatum est, ubi mors Bernharii rectius in a. 1014 ponitur. Conf. Usinger, 'Forschungen' IX, 346-360. 3) Fuerunt XX anni, v. Ann. Quedl. 994. Thietmarus ea, quae ipse IV, 19 de ordinatione Bernharii ex Ann. Quedl. conscripsit, postea male videtur intellexisse et a. 992 primum, 1015 igitur vicesimum quartum illius episcopi annum posuisse. 4) Necrol. Merseb.

1015 comperiret, ut filius absentiam patris, sic flevit mortem tanti
(1014). senioris. In cuius vice Vidzierum^a, Coloniensis^b aecclesiae
quondam prepositum, set tunc ab Heriberto archipresule
Aug. 24. depositum, VIII. Kal. Septembr. diu renitentem posuit et
ab Erkanbaldo archiantistite consecratum ad sedem propriam
cum honore magno remisit.

Notandum quoque est et non absque singultu gravi pro-
ferendum, quod monasterium in Miminlevo constitutum a
libertate diu corroborata in servitutem redactum est¹. De-
posito namque eiusdem coenobii abbate Reinoldo dispersis-
que late confratribus [hiis] Heresfeldensi aecclesiae eiusque
tunc provisorio Arnoldo² illud subditum est.

32. (23.) In quadam provincia^c Sueviae regionis et in
comitatu Becilini comitis accidit res una mirabilis et ad-
modum^d terribilis. Una mulier maritata^e subitaneae mortis
nexibus depressa obiit. Huius corpus post lavacionem et
debitam procuracionem ad aecclesiam a merentibus sociis
delatum est. Haec a feretro se ex improvise erigens ac pre-
sentes cunctos fugans evocat ad se virum suimet cum
familiaribus caeteris ac hiis specialiter munus singulare
asscripsit, verbis *consolata dulcibus; ac post haec in pace
quievit. Mirum est quod dico, sed mirabilis Domini haec
solum opera cognosco; et ne quis haec vera esse diffidat,
testimonium hiis haud vituperabile profero: predictus comes
hoc imperatori pro vero^f retulit et ille mihi coram multis
confratribus id intimavit. Sepe contigit, quod in imagine
mortuorum callidus homini apparet inimicus hunc modis
temptans deludere variis; et stulti quique sic esse autumant.
Ego autem veraciter innotesco cunctis fidelibus, quod post
commendacionem animae ac debitum sepeliendi^g officium
more christiano diligenter completum corpus illud exanime
numquam ante universae carnis resurrectionem absque omni
ambiguitate complendam resurgit, nisi^h meritis iustorum ad
tempus fiat; quod tunc solum accidit, cum mundus ista
eorum inclita conversacione floruit. Puto predictam mulierem
multum valuisse, cui post mortem gustatam iustum complere
desiderium et tunc sine gemitu denuo licuit somno pacis
obdormire.

33. *Beatus ille est, qui opus bonum acceleracione con-
tinuata perficit nec moras prolongacione diutina suspendit.

a) alterum i add. T. b) coloensis I. c) provincia D. d) addomum I. e) marita D,
ta add. T. f) fero D, corr. T. g) sepeliendae I. h) alterum i add. T.

1) Haec quoque res in memoriam Thietmari Annalibus Quedlinb. redacta
esse potest, qui eo loco purgationem Corbeiensis monasterii referunt,
quam noster supra in c. 13 narravit. 2) Qui abbatiæ Hersfeldensi
praeiit 1012—1031.

* fol. 156.

* ead. man.
al. temp.

Econtra autem ille miserorum loco assignatur, qui aut iusta prorsus spernere aut haec, ut non possint compleri, differre conatur. In utrisque ego sepe culpabilis duas tantum

* fol. 156^r. res nunc profero, in quibus memet ipsum graviter *accuso.

(24.) Post decretum in Throtmanni peractum¹ Richarius 1005.

* p. 847. Magadaburgiensis aeccl^esiae presbiter et spiritualis frater meus infirmatur; et ego, quia non eram ibi, eundem non visitavi. Cum autem^a pridie, quam ille vir^b iustus obierit^c, venirem, ad eum non accessi, sed in posteram distuli diem: et tunc is sine mea caritate mortuus est. Corpus eiusdem ad aeccl^esiam delatum de confratribus [nostris] et, quia vigilias^d sustinere non potui, a vicario meo custoditum est. Hic non longe post sepulturam^e eius in somnis apparens mihi: 'Quare,' dixit, 'non visitastis me, et psalterium non cantastis neque memoriam in Throtmanni inventam fecistis?' Qui cum excusacionem meam audiret, respondit: 'Male haec dereliquistis.' Et tunc interrogabam eum, quomodo valeret; et ille: 'Ut in sabbato,' inquit, 'obdormivi, in alia^f ad requiei dulcis gaudia transivi.' Cumque ego sciscitarem ab eo, qualiter se patris mei atque matris res haberet: 'Bene,' retulit, sic prosecutus: 'Genitrix tua per me tibi indixit, in II. aut in V. feria eam assecuturum.' Et haec ingemiscendo evigilavi, pro certo sciens, communem iustorum institutionem sanctam esse ac salubrem, si custoditur; sin autem, grande periculum. Etsi in hoc nullum accuso preter me, vereor tamen, maximam multitudinem huius pacti alteriusque esse prevaricatricem; et quanto plus spernimus mandata prepositorum, tanto culpabiles sumus in examine^g eorum.

* fol. 157. 34. (25.) *Insuper in altero deliqui crimine, quod me umquam fecisse penitet ex corde. Redingus Parthenopolitanae 1015 congregacionis prepositus² in quadragesima, quae finem suum Febr. 22. precesserat³, me huc venientem caritative suscipiens loqui

secum in secreto postulat et obortis mox lacrimis sic exorsus est: 'Subitanea me deprimi morte multum timeo et precedentes causas vobis aperio. In Arnaburgiensi civitate semel et in ista bis sic mihi ex improviso accidit, ut nec videre vel aliquid potuissem audire, exuperans hoc celeri auxilio Christi. Ex hoc tempore nimis sollicitus fui et confratribus meis ad hoc, ut spero, idoneis vulnus iniquitatis mee retexi; et quia vos mihi fideles^h semper agnovi, ad testimonium meae confessionis supplex voco, quia me non diu victurum existimo.' Hanc petitionem devotus suscepi ac me in omnibus eidem

Verg. Aen. VI, 867.

a) ante 1. b) ū (ver) D, corr. T. c) obierit D. d) vidias D, corr. T. e) sepulturam D, litu add. T. f) alio D. g) exanime I. h) s erasum I.

1) Anno 1005; v. VI, 18. 2) Qui Walthardo successerat a. 1012; v. VII, 8. 3) Mortuus est 1015 Aug. 5, cf. infra c. 35 et supra c. 19.

1015. satisfacere promisi. Post haec idem me de talibus ammonuit et, quia tunc tempus congruum non fuit, laudabilis desiderii sacietatem a me non percepit. Quamvis alicuius conversi plagam ob infatigabilem conscientiae meimet peccatricis fetorem [libenter] non inspiciam et curare desperem, tamen huius confratris onus libenter subirem, si oportunitatem aliquam nobis ad haec respondere vidissem.

- Apr. 8. 35. In proxima parasceue Rotmanus presbiter et archiepiscopi prepositus Geronis improvisae necis inpetu * nocte *fol. 157.* deprimitur et in lecto mortuus invenitur. Hoc admirabile et nimis terribile cunctis audientibus videbatur; sed Deo gratias! pridie elemosinam largitur et confessionem suam communiter et non sine fletu magno fecit. In sabbato sancto
Apr. 10. huc veni et sanctam hanc sollempnitatem cum archipresule meo celebriter peregi¹. Ibi tunc Redingus*, prudens homo et per omnia cautus, fratri suo et dilectae sorori suam dividens substantiam: 'Habete haec,' inquit, 'vobis, ut, cum me [cito] corporaliter perdati, in hac caritate vobis me fidelem fuisse agnoscatis.' In nativitate [vero] sancti Iohannis baptistae cum fratre meo abbate Sigifrido* fui et ibi preposito sepe memorato ultima salutacione valedicens nil me ad accipiendam reconciliacionem [sibi], pro dolor! exhibui nec^b hunc me amplius expetere sensi; et cum eundem, sicut
Aug. 5. predixi, [post] mortuum conperirem, tunc sero hic ingemui, ad quod prius respicere neglexi^c. * [Praefuit autem confratribus suis tres annos et VI ebdomadas, vir pius et sapiens ac nimium fidelis, sepultus in porticu australi iuxta monasterium. Huic in sequenti successerat^d anno Geddo venerabilis pater, quondam scholae magister, sed tunc aecclesiae
Iun. 29. custos, in festivitate apostolorum Petri et Pauli; in quorum
Iun. 28. vigilia² prius obiit Esico inclusus, qui multa ob Christi amorem mutaverat loca.]

36. *Zelus dominicae domus, quae est in Christo mater *fol. 158 (fac. 22), man. B.* nostra spiritualis, etsi raro, tamen interdum comedit me; ideoque, quod modo sum loquutus, me preposito intermiscere operi compellit.

(26.) Audivi sepius numero Anglos, ab angelica facie, id est pulchra, sive quod in angulo istius terrae siti sunt³, dictos, ineffabilem miseriam a Sueino Haraldi⁴ filio, *immiti *p. 848.* Danorum rege, perpressos^e esse et ad id coactos^f, ut, qui

*) novae Corbeiae monacho add. 2.

a) rediguss D, corr. T. b) ne I. c) c add. T. d) succerat corr. successerat T.
e) primum s add. T. f) coatos I.

1) Conf. supra c. 8. 2) Necrol. Merseb. 3) Widuk. I, 8. 4) Haraldi Blaataand Danorum regis 936—986.

prius tributarii erant principis apostolorum Petri ac sancti 1016.
 patris eorum Gregorii¹ spirituales filii, immundis canibus²
 impositum sibi censum quotannis solverent et maximam
 regni suimet partem, capto ac interempto habitatore, tunc
 hosti fiducialiter inhabitandam inviti relinquerent. Consen-
 tiente hoc Domino et ob castigandas quorundam suimet in-
 fidelium^a culpas hostes^b predictos ad hoc instigante tantum
 inseit persecutor, qui nec suis parcere umquam^c didicit;
 ille inquam supramemoratus, non rector sed destructor, post
 mortem patris sui a Northmannis^d insurgentibus³ captus,
 cum a populo sibi tunc subdito cum ingenti precio solveretur,
 quia ab occulta pessimorum susurracione se ob^e hoc servum
 nominari comperiret, quod salubriter in paucis ulcisci potuit,
 hoc impaciens communi dampno et, si voluisset scire, sibi
 maxime nocenti meditatur vindicare. Potestatem namque
 suam hostibus extraneis tunc relinquens securitatem vagatione,
 * fol. 158^r. pacem^f bello, regnum exilio, Deum caeli et terrae diabolo
 mutavit^g et habitata quaeque vastando sic se suorum non
 empticum neque volentem dominum, sed spontaneum crebro
 se iactavit inimicum late, pro dolor! regnantem.

37. Iste autem cum grandi labore sui et contemporali-
 um inter pios^h impiusⁱ diu conversatus respectu divino mors
 multorum morte tarda depremitur et fugientibus mox sociis
 ibidem sepelitur⁴. Quod cum Aethelrad¹ rex Anglorum⁵ (1014).
 multo tempore ab eodem fugatus pro certo comperiret,
 gratias agens Deo patriam letus revisit et collectis in unum
 cunctis militibus suis corpus inimicum exterminare conatur.
 Et ut hoc non fieret, quaedam matrona prius per familiares
 suos ammonita servatum pignus a terra elevans, etsi indigena,
 tamen ad patrias navigio direxerat arctos, id est septem-
 trionalem plagam⁶; quae hoc nomen ab arcturis duabus,
 hoc est ab ursis minoribus atque maioribus sortitur, quas
 serpens unus, ut astrologi asserunt, circumdat et dividit.

(27.) Pars terrae illius^k tantum frigida est, quantum a
 solis calore aliena, et mentes incolarum caritatis geminae

a) in *erasum* 1. b) hostem B, corr. T. c) numquam B. d) northmannis f. e) ab B.
 f) mutatum B. g) pos 1. h) hic vox libere expuncta et post *erasum* 1. i) aethelrad B,
 alterum h expunctum et post cum priore e *erasum* est. k) illis B, u add. T.

1) Gregorii I. papae 590—604, qui primus Anglos ad fidem christianam
 convertere coeperat. 2) Danis tunc nondum ad christianitatem con-
 versis. 3) Hericum Sveciae regem Svenni regnum expugnasse et per
 bis septem annos (987—1000) tenuisse Adam. II, 32 tradit; cf. Dahl-
 mann, 'Gesch. v. Dänemark' I, 89—92. 4) Sven regnavit 986—1014 et
 mortuus est in Anglia 1014 Febr. 2; cf. Dahlmann l. c. 93—98; Lappen-
 berg, 'Gesch. v. England' I, 449. 5) Aethelred II. rex 978—1016.
 6) Scil. Roeskildiam in Selandia. L. Conf. Dahlmann l. c. 101.

expertes; ibi sunt Scithe^a, qui domos suas secum vehentes feris et equino lacte pascuntur¹.

38. In hiis partibus est unus rex Gutring^b nomine², qui in monasterio Ferdensi sub episcopo eiusdem loci Erpone in clericatu educatus ad diaconatus gradum pervenit indignus^c.

(993). Sed postquam predictus antistes obiit, iste elapsus nomen^{*} fol. 159.

et ordinem, alter Iulianus^d, abiecit et vocabulum christianitatis solum professus in multis invenitur longe alienus. Is a suis primo ut est agnitus, ilico succipitur et hereditario honore sublimatur. Quod Deo displicet, nemo laudet, nullus imitetur; presens fructus ob terrorem futurum spernatur. Et ille rex, servus peccati, filius^e mortis, non, ut putat, dominatur, sed cotidiano pondere aggravatur; de quo Dominus

Is. 1, 2. per Esaïam^f clamat: *Filios enutrivî, exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Pro cuius consociorumque eius conversione et digna emendacione ac perseverantia omnis christianitas

2. Petri 2, 21. oret et, ne tale quid in membris suis amplius paciatur, Deum imploret. Quamvis de illo hoc solum dicerem, sunt, pro dolor! alii, qui similem subiere sententiam, illud Pauli non attendentes, *quia melius^g est viam veritatis non cognoscere, quam post noticiam declinare.*

39. (28.) Sed quia nullus ad comprehendendas aquilonaris regionis varietates, quas natura pre caeteris mirabiles ibidem operatur, et crudeles populi istius executiones sufficit, omitto^h et de geniminisⁱ viperarum, id est filiis Suenni persecutoris, pauca edissero. Hos peperit ei Miseconis filia ducis⁴, soror Bolizlavi successoris eius et ^{*}nati; quae a viro^{*} p. 249.

suimet⁵ [diu] depulsa non minimam cum caeteris perpessa est controversiam. Huius proles multum in omnibus patrisantes dilecti, genitoris corpus delatum flebiliter suscipiunt (1014). et tumulant et, quicquid dedecoris ^{*}patri suimet ingeri ab^{*} fol. 159. Anglis propositum est, paratis navibus ulcisci studebant. Eorum facinora, quae hiis intulere plurima, me quia latent,

a) scithi B. b) gutring corr. gutring 1 linea per 1 transversa post erasa. c) adignus B, corr. T. d) ordinem, ut ille demonis exemplar Iulianus apostata cesar 2. e) filis B, u add. T. f) esaïam corr. isaïam 1. g) melior B. h) pmitto corr. omito 1. i) geniminis B, ni add. T.

1) Cf. Horat. Od. III, 24, 9 et Vergil. Georg. III, 463. L. 2) Fortasse regum Uplandiae unus, qualis Gudriodius, rex Gulbrandsdalæ, qui circa annum 1018 ab Olavo Sancto, rege Norvegiæ, victus et lingua excisa exulare iussus est. V. Snorra Sturleson Saga af Olafi hinom Helga c. 34. 73. 74. L. 3) Debebat esse geniminibus, sed desumptum ex Vulgata Matth. 23, 33 nec aliter apud Hieronymum ad Ies. 30. WAG. 4) Quae antea Erici regis Sueciæ uxor fuisse apud Adam. II. c. 33, schol. 25 et c. 36 traditur. Nomen ei fuisse Sigrid Storråda Lappend. argumentis ignotis nisus dixit, sed nomen illud non polonicæ originis esse apparet. 5) Non Erico videlicet, id quod Lappend. voluit, sed ipso Svenno.

preteriens illud stilo breviter aperio, quod mihi quidam¹ pro veritate sibi cognitum intimavit.

40. Aethelred^a rex Anglorum obiit anno dominicae 1016. incarn. MXVI^o: et in mense Iulio predicti fratres Harald et Cnut^b [ac] cum duce suimet Thurguto² cum[que] CCC et XL navibus egressi urbem quandam nomine Lundunam, ubi regina³ tristic nece viri suimet et defensoris cum filiis Ethelsteno ac Ethmundo⁴ et duobus episcopis caeterisque primatibus presidio sedebat, circumdant; et naves singulas LXXX viros habentes per flumen, quod Timisi vocatur, ducentes VI menses eandem impugnant. Regina autem tunc bello defatigata assiduo nuntios misit, qui ab eis pacem peterent et, quid^c ab ea^d exposcerent, diligenter inquirerent. Respondetur protinus hiis ab inexplendis hostibus, si regina voluisset dare filios suos in mortem seque cum XV milibus argenti ponderibus et episcopos cum XII milibus et omnibus loricis, quarum milia XXIII⁵ numerus incredibilis erat, redimere et ad haec speranda CCC^{os} obsides electos dare voluisset, sibi tantum sociisque suimet pacem cum vita adipisci potuisset; sin autem, omnes ter^e clamabant [eos] unâ gladio perituros. Venerabilis [vero] regina cum suis hac legatione admodum turbata post longam estuantis animi deliberationem se sic facturam^f sponso^gndit^h et [id] ⁱ[cum] prenominatis militibus firmat.

* fol. 160.

41. Interim confratres secundo^b noctis silentio* in navicula promissum evadentes periculum, quoscumque poterant, ad defensionem patriae et ereptionem matris hoste adhuc hoc ignorante congregabant. Sed cum in una dierum Thurgut piratarum dux ad depopulandos fines proximos cum multitudine egrederetur¹, ex improvise hostibus occurrens eos offendit et, ut eosdem eminus aspexit, socios exortans viriliter [hos] adiit; et ceciderunt utrimque^k Aethmun et¹ Thurgut cum maxima sociorum multitudine⁵. Et nec hiis neque aliis

*) Etmundus et Edelsteinus reges *add. V.*

a) ath. V. b) conuit B. c) qd I. d) els B. e) f I. f) ita V; futuram B. g) alterum s. erasum I. h) .i.i. (II2) I; duo Lapp. i) egredetur B, corr. T. k) utrique V. l) atmundus rex et dux th. corr. V.

1) Sc. Sewaldus, ut liquet ex cap. sequenti. L. 2) Eodem, qui infra et apud alios scriptores Thurkil appellatur; cf. Lappenb. l. c. 442. Dahlmann l. c. 3) Emma, filia Richardi I. ducis Normanniae (943—996), quam Aethelred a. 1001 in matrimonium duxerat; Lappenb. 431 sq. 4) Privignis Emmae ab Aethelredo ex priore coniuge Aelfeda genitis. 5) Thietmarus de pugna illa ad fluvium Themse 1016 lun. 25 et 26 commissa (cf. Lappenberg 454 sq.) dicere videtur, quae in carmine Knytlinga Saga ('Fornmanna Sögur' XI) copiose describitur. At Ethmundus II. (Ironsides) rex non tunc, sed eiusdem anni die Nov. 30 ex vita decessit, Thurkil autem usque ad a. 1022 aut diutius vixit; cf. Lappenberg 458 et 472.

cf. Sap. 2, 2. ulla spes optatae venit victoriae, sed vulnerati sponte discescerunt, hoc solum gementes, quod sic fortuitis id accidit casibus. Nobis autem scriptura prohibet credere fatum vel casum aliquid esse. Dani [tunc], quamvis imbecilles, socias tamen naves visitant et intelligentes urbi solatium ab Aethelsteno superstitite et Britannis venientibus afferri truncatis^a obsidibus fugiunt. Et destruat eos atque disperdat protector in se sperantium Deus, ne umquam solito hiis vel aliis noceant fidelibus! In ereptione civitatis illius gaudeamus^b et in caetero lugeamus.

(1012). 42. (29.) Percepi quoque a relatu predicti hominis Sewaldi factum miserabile ac idcirco memorabile, quod per-fida Northmannorum manus duce ad hoc Thurkilo Cantarae^c civitatis¹ egregium antistitem Dunsten^d nomine² cum caeteris caperent et vinctis et inedia ac ineffabili poena^e more^f suo nefando constringerent^f. Hic humana motus fragilitate^g pecuniam eis promittit et ad hanc impetrandam^h inducias posuit, ut, si in hiis acceptabili redemptione mortem momentaneam evadere nequivisset, semet ipsum gemitibus crebris interim purgaret hostiam Domino vivam ad immolandum. Transactis tunc omnibus designatis temporibus vorax picarum caribdis Dei famulum evocat et sibi promissum celeriter persolvi tributum minaciter postulat. Et ille ut mitis agnus: 'Presto sum,' inquit, 'paratus ad omnia, quae in me nunc presumitis facere; ac Christi amore, ut suorum merear fieri exemplum servorum, non sum hodie turbatus. Quod vobis mendax videor, non mea voluntas, sed dira efficit [mihi] egestas. Corpus hoc meum, quod in hoc exilio supra modum dilexi, vobis culpabile offero et, quid^h de eo faciatis, in vestra esse potestate cognosco; animam autem meimet pecⁱatricemⁱ Creatori omnium, vos non respicientem, supplexⁱ committo.'^j

43. Talia loquentem profanorum agmen vallavit et diversa hunc ad interficiendum arma congerit. Quod cum eorum [dux] Thurcil a longe vidisset, celeriter accurrens: 'Ne, queso, sic faciatis!' inquit. 'Aurum et argentum et omne, quod hic habeo vel ullo modo acquirere possum, excepta navi sola, ne in christum Domini peccetis, libenti animo vobis omnibus trado.' Tam dulci affatu infrenata sociorum ira ferro et saxis durior non mollitur, sed effuso innocenti sanguine placatur, quem communiter capitibus boum et imbribus lapidum atque lignorum infusione^k protinus effundunt. Inter^k

a) truncatis I. b) gaudamus B, e add. T. c) cantarae corr. V. d) dunstan V. e) o erasum I. f) constringeret I. g) petrandam I. h) qd I. i) supplex committo I.

1) *Canterbury*. 2) *De Elphego archiepiscopo* (1006—1012), qui anno 1012 hoc modo obiit, non vero de Dunstano, antecessore eius (959—988), dicere voluit noster. L.

tot frementium impetus potitus est^a caelesti iucunditate, ut signi sequentis efficaciat^b protinus testatur. Unus namque inter primicerios membris effectus debilis agnovit in semet ipso, quod deliquit in Christi electo, sicut scriptum est: *Mihi vindictam et ego retribuam, dicit Dominus.* In hoc Rom. 12, 19. Christi adletae triumpho miseri eiusdem persecutores devicti Deum et pecuniam a duce^c suimet sibi exhibitam et ad ultimum, nisi resipiscant satisfaciētes, perdiderunt animam; et ille cum stola innocentia mentis et corporis hactenus dealbata et tum^d rubro intincta sanguine divinum placavit obtutum. Hunc intercessorem nos peccatores precibus assiduis acquiramus et apud maiestatem divinam plurimum valere credamus.

44. (30.) In supra memorati circuitu^e anni quae mala 1016. christicolis peccati index bissextus^{f. 1} intulerit, non sine gravi merore edissero.

[Magadaburg a Bernhardo march^{g. 2} *]

Quarta Id. Febr. et in VI. feria subsequitur signa Febr. 10. miseriae in ipso noctis crepusculo tonitrua cum fulminibus et magnis tempestatibus in diversis nocentia locis terribiliter intonuerū. Quidam namque confractis a tali impetu domibus obierunt, alii autem vulnerati vix mortem evasere. In silvis cadentibus magnum quoque accidit damnum^{3. **}.

In provincia, quae Hassegun dicitur, IIII confratres, (Iul. 26.) quorum haec sunt nomina: Aelli, Burchard, Thiedric et Poppo, a quodam libero, qui Bern dicebatur, milite bono sepe contempti^h, collectis agminibus irruentes in eum non minus^a quam viros C scutatos habentem perimerunt, nonnullis utrimqueⁱ opprecientibus⁴.

45. (31.) In Longabardia Saraceni navigio venientes Lunam civitatem⁵ fugato pastore invadunt et cum potentia ac securitate fines illius regionis inhabitant et uxoribus in-

*) *Erasis quattuor versibus, quos T in dextro margine scripserat, N in dextro margine scripsit ione, in inferiore addidit: cum magna multitudine appetitur in nocte, et ibi miles archiepiscopi innocens capitur et alter vulneratur.*

**) *Una, ut videtur, littera, quae inter damnum et In, et paucis, quae in dextro margine scriptae erant, erasis N in inferiore adiecit: Palatinus comes Bernh. paralisi percutitur.*

a) ita T; optata et B. b) effitia I. c) duci I. d) it 1 eraso primo t. e) circuitu I. f) erasum I. g) Magadaburg — march. inter lineas et quattuor versus in dextro margine T adiecit, qui erasi sunt. h) contempti I. i) utrisque B.

1) *Dies intercalaris propterea ita dictus, quod post Febr. 24 interponebatur, ita ut bis VI. Kal. Mart. eodem anno scriberetur.* 2) *Septentrionali.* 3) *Conf. Ann. Quedlinb. a. 1016.* 4) *Necrol. Merseb. Iul. 26: Bern cum aliis occisus est.* 5) *Luna (Luni), civitas a Saracenis et Normannis saepissime vastata, sita fuit iuxta Golfo di Spezia inter Lavenza et Sarzana. Albertus Stadensis appellat eam Wostelune (Das wüste, verwüstete Luna). L. Conf. 'Jahrh.' III, 128—132.*

1016. colarum abutuntur. Quod cum domno apostolico nomine Benedicto fama deferret, omnes sanctae matris aecclesiae tam rectores quam defensores congregans rogat ac precipit, ut inimicos Christi talia presumentes viriliter secum inrumperent^a et adiuvante Domino occiderent. Insuper ineffabilem navium multitudinem tacito premisit, quae eis redeundi possibilitatem interciperet. Hoc rex Saracenus¹ animadvertens [primo indignatur et tandem] paucis comitatus navicula periculum imminens evasit; sui vero omnes conveniunt et (Jan.) adventantes prius irruunt hostes² eosque mox fugientes, miserabile dictu, III dies et noctes prosternunt. Respexit tandem Deus gemitu piorum placatus et odientes se fugavit et in tantum devicit, ut nec uno de hiis relicto interfectorum et eorundem spoliolum multitudinem victores numerare nequirent. ~ Tunc regina eorum capta ob^b audaciam viri³ capite plectitur. Aurum capitale eiusdem ornamentum invicem gemmatum papa sibi pre caeteris vendicavit postque imperatori suam transmisit partem, quae mille libris computabatur. Divisa omni preda victrix turba laeta mente ad propria^c revertitur et triumphanti Christo dignas persolverat^{*} fol. 162. odas. Rex autem predictus morte coniugis et sociorum admodum turbatus summo pontifici saccum castaneis refertum remisit et per hunc portitorem tot se in proxima estate milites sibi esse laturos intimavit. Percepta hac legatione papa marsuppium eundem^c milio plenum internuntio^{*} tali-^{*} p. 851. bus dictis reddidit: 'Si non sufficiat sibi apostolicam satis laeuisse dotem^d, secundo veniat et tot loricatos vel plus se hic inventurum pro certo sciat.' Homo cogitat et loquitur, Deus iudicat; quem suppliciter quisque fidelis oret, ut talem plagam misericorditer amoveat et necessariam optatae pacis securitatem pius indulgeat^d.
- Oct. 16. 46. (32.) In insula, quae dicitur Augia^{e.5}, XVII. Kal. Nov. VIII naves hominibus promiscui sexus [tunc] inpletae mari immerguntur.
- (1015 Sept. 12). In occidente Lanbertus Reinherii filius⁶ cum suis victus ab hoste [Godefrido] multorum inimicus occubuit⁷. Non fuit

a) alterum n add. T. b) deest I, audacia viri 2. c) eidem aut idem radendo alqs. corr. 1. d) laeiss sedotem I; laeuisse sedem 2. e) augeat B.

1) Mogehid ibn Abdallah el Amiri rex Balearium et orientalis Hispaniae partis (Deniae). 2) In ora Sardiniae mense Iunio. 3) Sc. mariti L. 4) Mogehid numquam reversus est, sed a. 1044 in Hispania perit. 'Jahrb.' l. c. 5) Reichenau in lacu Brigantino. 6) Lanibertus comes Lovoniensis, filius Reginharii II. (Longicollis) comitis pagi Hennegau, qui filius Reginharii I. comitis, nepos Reginharii ductis Lotharingiae (911—915) fuerat. 7) In pugna apud Florinas (Florennes) contra Godefridum II. Lotharingiae inferioris ducem (1012—1023) commissa 1015 (?) Sept. 12; 'Jahrb.' III, 26.

[enim] in terra hac [tunc] deterior illo, qui multos in ecclesiis cum fune campanarum strangulavit. Quot homines hic exhereditaret vel occideret, nullus explicare valet. Numquam [is] de perpetrato facinore penitentiam suscipere curavit. Ille cum fratre suimet Reingerio ^a Wirinharium et eius germanum Reinzonem pariter occidit. Huius pater^b ad Boemiam ab Ottone in exilium missus ibidem moritur¹. Ipsa^c eorundem patria^d viventes doluit, amissos gaudet. Hoc dumtaxat conqueri debemus, quod eo die propter nocentem ex utraque^e parte congregientium tot inculpabiles ceciderunt.

(33.) Caeterae [vero] in hiis partibus strages^d, pro dolor! in illis temporibus ^evenere. In regno [namque] pacifici et per omnia venerabilis Rothberti^e regis², comprovinciales hii mutuo confligentes, interfecti sunt plus quam tria hominum milia.

Nec est a me pretereundum, quod post haec accidit in-exuperabile^f damnum. Namque avinculus meus comes Heinricus in Christo et in hoc seculo multum valens gratulabundus iusta senectute et bono^g fine utriusque debitum persolvit naturae VI. Non. Octobr.³.

Oct. 2.

47. Insuper Wigmannus comes⁴ utilis in omnibus patriae ortatu secundae Herodiadis miserabiliter servili presumptione corrui. Sed unde hoc evenit, lugubri sermone aperiā. Inter predictum et comitem Baldricum⁵ longa fuit contentio, quae Baldricum sepe in prelio devictum mutuo in tantum humiliavit, ut inter caeteros primates cum magno versaretur dedecore. Omnem suimet prosperitatem Wigmannus equo ferens animo et divine^h ascribens clementie pacis federe discordiam diu insanientem sedare meditatur et hostem¹⁰¹⁶ amicabili petitione ad domum suam vocans convivio et munere accepto placat. Et ab eodem ad confirmandum inceptae dilectionis vinculum invitatur, insibilante hoc per uxorem suam⁶ antiquo serpente, ut, qui per vim numquam

Apocal.
12, 9.

* fol. 163. *capi potuit, dolosi saltim retibus ingenii vinceretur. Tunc conivebat laudanda simplicitas herilis animi, quod poposcerat

a) alterum (add. T. b) frater B. c) utra I. d) stragg I. e) t erasum I.
f) inexuperale I. g) bona B. h) diuina a. clementia B.

1) *Reginharium II. Otto I. rex a. 958 exilii damnavit et bona eius Wirinhario et Reginaldo fratribus tradidit. Quibus a. 974 occisis Lantbertus fraterque eius Reginharius III. hereditatem paternam a. 977 tandem recuperaverunt. Conf. Dümmler, 'Otto d. Gr.' 298—297; W. v. Giesebrecht, 'Kaisergesch.' I, 432, 475, 578; supra III, 6. 2) Roberti I. regis Franciae 996—1031. 3) Necrol. Merseb. Oct. 1: Heinricus comes servus Christi obiit. 4) Wigmannus III. comes Saxoniae occidentalis, filius Ecberti uniuiculi; v. 'Jahrb. II, 345—354, III, 40—45. 5) Comitem pagi Drenthegau. 6) Adelam filiam Wigmanni comitis pagi Hamaland, de quo cf. Dümmler l. l. Excurs III.*

1016. simulata equitas fallentis amici. Inprimis optime suscipitur et ilico infecta veneno potione turbatur. Post hoc nimio dolore protinus ingravescente sequentem ibi vix expectabat diem; et ut bene remuneratus et caritative salutat abiiit, militibus suis ibidem dolose tardatis a quodam servo furtive prosternitur¹, presente eiusdem seniore Baldrico et hoc nullatenus ulciscente. Tunc unus ex suis comitibus, ut nefandi sceleris auctorem occidit, mox interfectus oppetiit.

48. Fugiente tum Baldrico et conscientiam in hoc manifestante miseria talis fama vulgante dilatatur: et Thiedricus^a sanctae Mirmingendensis ecclesiae presul, materae meae [filius^b]², iuxta [qui] expectabat, primus advenit ac dilecti obitum amici merore questus insolabili corpus usque ad Fretheni civitatem³ comitatur et hoc ad patres suos collocare sumopere studuit. (34.) Dehinc missis per omnem hanc regionem suimet nuntiis ipse comprovinciales et affines haec ad vindicanda excitat et cum valida manu urbem predicti^c hostis nomine [Upplan]⁴ possedit, contigua devastans loca et igne consumens. Advenit tandem Bernhardus dux, nepos meus, qui iure filii prefati comitis adhuc parvuli⁵ et tocius hereditatis tutor et nefandi^d criminis ultor^e * p. 852. extiterat; et hic tristes^e, quantum valuit, milites solatur, cum caeteris fautoribus urbanos nocte dieque lacescat. * fol. 163.

49. Interim imperator a Burgundia, ubi magnam statis^f partem morabatur, digressus⁶, ut primum omnem rei eventum comperit, navigio illuc pergere festinavit; et in illo itinere Gevehardus Heriberti comitis filius, nepos meus⁷ regiae[que] maiestati tunc multum acceptus ac omni probitate precipuus, obiit⁸, imperatorem et omnes in hiis partibus constitutos tristes [post se] relinquens. Archiepiscopus autem Coloniensis^g Heribertus multum ex parte sui militis Baldrici sollicitus imperatorem sepe interpellat, quo urbem diu possessam suae vellet subdere^h potestati; cuius assidua petitione imperator devictus consensit. Hoste iam tunc cesaris abeunte urbs [Upplun dicta] omnino destruitur et cometissa ibidem diuciusⁱ turbata cum omnibus, quae habebat, pro dolor!

a) thredricus B. b) ita recte supplevit Lapp., cf. IX, 26; mat. meae fil. desunt 2.
c) predictam B, corr. T. d) ndi add. T. e) ita B, corr. tristes. f) ubi in maiestatis partem B, corr. T. g) coloensis I, ut iam supra. h) subdere I. i) diuicis B, corr. T.

1) Ann. Hild. 1016 Oct. 6, Necrol. Mers. Oct. 5, Necrol. Luneb. Oct. 9. L. 2) Episcopus Monasteriensis 1011—1022; cf. 'Jahrb.' II, 331 n. 2. 3) Vreden oppidum in districtu Münster prope occidentalem Westphaliae finem situm. 4) Upplan, Uplun, Uflabun, Ubladium in pago Hamalant, ubi postea comitatus Zutphaniae, iuxta abbatiam Eltene olim sita, nunc desolata est. URS. 5) Wigmanni IV., de quo cf. Wedekind, 'Noten' II, 75, III, 56. L. 6) Sept. 29—Oct. 17 imperatorem in Frankfurt fuisse diplomata testantur (Stumpf 1676—1679). 7) Heribertus Thietmari matris avunculus fuerat; v. IV, 60. 8) Necrol. Merseb. Nov. 8.

servatur. Omnis maledicio, quam* sibi beatus Iob inprecatus 1016. est, huic talem promerenti eveniat. In presenti tempore tantum mali percipiat, ut in futuro veniam saltem sperare liceat. Quicumque in auxilium eius [in hoc] umquam asspiret, convertatur ad Deum et se vehementer peccasse confessus ad emendationem condignam festinet; quia sibilo venenosae aspidis caret aecclesia tanti defensoris.

In hoc autem anno Thiedricus antistes¹ et Hirimannus
* *man. T.* comes² Gerbergae³ filius de inani re mutuo certantes *sua vastabant. Dehinc amicis persuadentibus ac maxime iussu imperatorio sedati presenciam cesaris utrimque prestolabantur^b.

* *fol. 164, man. B.* 50. (35.) * Anno dominicae incarnationis MXVII^o. * im- 1017.
perator a Palithi, ubi celebravit natale Domini, exiens^c in Altstidi epiphaniam Domini sollempniter peregit; et in sacra *Ian. 6.* nocte [eadem] Frithericus comes fidelis Christo et seniori suo obiit in civitate sua Ilburg dicta. Hic, quia sapiens erat et sibi finem huius vitae iam appropinquare cernebat, predictam civitatem fratris suimet^d filio nomine Thiedrico ea ratione dedit, ut cum laude sua, quia heres suimet fuit et aliter hoc legitime fieri non potuit, liceret sibi tribus suis filiabus predium omne, quod remansit, tradere. Huius comitatum et super Siusili pagum potestatem [ille] Thiedricus inperatoris munere [post] suscepit.

Fit publicus principum in Altstidi conventus; inter Bernhardum marchionem et patrum meimet filios litigium^d cum emendatione sibi accepta et iuramento pacificatum est. Inter Thiedricum antistitem et Hirimannum comitem inimiciciae diu exortae et odium, quod erat inter Eggihardum et confratres, Udonis filios senioris⁵, [usque in tercias Oct.

*) *Hoc numero et sex versibus, qui supra lineam et in dextro margine additi erant, erasis N in inf. marg. haec scripsit: millesimo XVII° Kal. Ianuarii Gero archiepiscopus iussu imperatoris Bernhardum marchionem nudis pedibus emendationem sibi promittentem suscepit et aecclesiae presentavit, solutis omnibus bannis ab eo inpositis.*

a) quas 1. b) ita A. S.; prestabantur 1. c) exigens 1. d) gl add. T.

1) *Monasteriensis; cf. Ann. Saxo a. 1017.* 2) *Werlensis; cf. VII, 26.* 3) *Illius, quae Conradi regis Burgundiae filia et Gisela matris Heinrich imperatoris soror fuit, priore autem marito mortuo Herimanno II. duci Alemanniae nupsit. Conf. 'Jahrb.' I, 466—467.* 4) *Dedonis; cf. VI, 49. 50.* 5) *Fortasse illius, cuius supra IV, 11 ad a. 990 Thietmarus mentionem fecit. Hodonem marchionem († 993) dici Hirsch ('Jahrb.' III, 47—48) arbitratus est, qui Eggihardum minorem Herimanni marchionis fratrem fuisse voluit; at hunc locum equidem aliter interpretari nequeo nisi ita, ut Eggihardum quoque Udonis filium fuisse dicam. Praeterea Hodoni praeter Sigifridum illum prius monachicae vitae destinatum, postea autem absolutum (cf. IV, 60) filius non videtur fuisse.*

1017. Kal. 1]^a ab imperatore sedatum est. Ibi etiam promisit Geroni archiepiscopo Bernhardus marchio D argenti talenta pro dampni recompensatione inlati². Optima quaeque imperator ibi diu conversatus fecit. Fit pax inter Gevehardum³ et Willelhelmum⁴ comites. Nuntii de Italia huc venientes gratulabundi ad sua redeunt. Iter imperatoris ad occidentem dispositum ob viae asperitatem dilatum est. *Imperator hoc, *fol. 164.* quod ex parte Bolizlavi rogatur, [laudat,] convenisse ad eum principes suos et, si quid boni vellet sibi exhibere^b, cum eorum consilio libenter acciperet. Mittuntur invicem nuntii et induciae ponuntur.

51. (36.) Cesar interim ad Merseburg veniens certitudinem rei huius exspectabat. Ibi tunc multi latrones a gladiatoribus singulari certamine devicti suspendio perierunt. Et archiepiscopi duo, Erkanbaldus^c et Gero, et Arnulfus antistes cum comitibus Sigifrido⁵ [ac Bernhardo]⁶ caeterisque principibus iuxta Mildam fluvium quatuordecim dies sedebant, Bolizlavum per internuntios suimet ad Albim venire rogantes ad colloquium a se diu desideratum. Et hic tunc erat Sciciani⁷ et, ut legationem audivit, se ob timorem hostium suimet illo venire dixit nullatenus audere. Et nuntii: 'Quid? si,' inquirunt, 'seniores nostri ad nigram veniunt Elstram, quid facis?' Et ille: 'Nec pontem hunc,' inquit, 'preterire volo.' Talibus dictis reversi sunt dominis[que] haec omnia *intimabant suis. Imperator autem purificationem sanctae *p. 853.*

Febr. 2. Dei genitricis nobiscum celebrat. Post hanc episcopi et comites ob contemptum Bolizlavi se fallentis tristes adveniebant et imperatoris mentem apertis legationibus incendunt. Ibi tunc de futura expeditione tractatur et fidelis quisque ad hanc preparari^d monetur^e et, ut ullus intra nos et publicum hostem deinceps mitteretur nuntius vel susciperetur, firmiter ab augusto^f prohibetur^g et, quis hoc hactenus^h agere *fol. 165.* presumeret, diligenter inquiritur.

Febr. 9. 52. (37.) Dehinc imperator a nobis proficiscens, ad Magadaburg venit, magno ibidem susceptus honore. Postera

Febr. 10. luce, id est dominica die, quia septuagesima⁸ tunc instabat,

Febr. 11. carnem deposuit⁹. Et in II. feria archiepiscopus capellam

a) usque — Kal. add. T in loco antea vacuo relicto, atque ei corr. ex m: fortasse primo scribere voluit usque in terminum certum. b) h add. T. c) erkanbaldus B. d) preparare B. e) manetur B. f) prohibetur I. g) h add. T.

1) Sept. 29 a. 1017 an Oct. 1 a. 1019? 2) V. supra c. 44. 3) Qui filius Brunonis Querfurtensis et frater Brunonis martyr is videtur fuisse; cf. Ann. Magd. et Ann. Sax. a. 1009, Gesta archiep. Magd. c. 10 et 15.

4) Wimariensem. 5) Filio Hodonis; cf. IX, 22. 6) Marchione septentrionali.

7) Zützen; v. IX, 1. 8) Septuagesimus ante pascha dies, i. e. Febr. 11. 9) I. e. carne vesci desiit, ieiunare coepit. URS.

septentrionalem benedixit, presente imperatore. In proxima 1017. autem die oritur commocio inter socios archiantistitis et ^{Febr. 12.} Bernhardi marchionis, quae sine periculo sedatur et episcopo honorifice finitur. Conveniunt ibidem fures iussu imperatoris et a congregantibus devicti laqueo traduntur. Multa salutem patriae respicientia ibidem finiuntur*. Sed cum ego multa sepe questus sim imperatori de parte meimet parrochiae ab aecclesia Misnensi iniuste ablata et scriptis restituta cumque bona inde mihi profutura sperarem, aliter, quam ratus sim, hoc evenire cognoscebam. Namque in cathedra sancti Petri, quae est VIII. Kal. Marcii, cum sederet imperator et ^{Febr. 22.} presentes episcopi adessent Gero, Meinwercus, Wigo et Ericus et Eilwardus, surrexi et lamentationem meam feci. Tunc imperator et archiantistes, a quibus sperabam auxilium, iusserunt mihi, Deus scit invito, qui hiis resistere non presumpsi, ut parrochiam in orientali parte Mildae fluminis iacentem, id est in burgwardis^a Bichni et Vurcin Eilwardo concederem et, quam ille in occidentali ripa [tunc] teneret, mihi hoc numquam desideranti relinqueret. Id concambium baculis firmavimus mutuis. Testificor coram Deo et omnibus sanctis eius, id quod residuum fuit, tunc nullo modo dereliqui. Iussit quoque imperator, ut villas^b tres, quae sub predicto erant episcopo, Hirimannus marchio aut Misnensi aecclesiae sacramento retineret aut mihi redderet.

53. (38.) Eodem die imperator et contectalis sua a ^{Febr. 22.} Gerone archiepiscopo magnis honorantur^c muneribus. Crastino[que] inde pergentes tertia die, id est dominica, ad ^{Febr. 23. 24.} Halverstidi^d pervenerunt; quos ibi Arnulfus presul magnifice suscepit et duas noctes [secum] habuit; III. feria ad Quidilingeburg profecti ab Ethelheida^e venerabili abbatissa non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali ^{Febr. 26.} monte [situm], ubi sponso caelesti sanctimoniales monachico^f habitu serviunt, ab Arnulfo antistite presente augusto dedicatum est III. Kal. Marc.¹, auxiliante eum ad hoc Gerone archiepiscopo caeterisque confratribus. Ibi tunc inperator talentum auri dedit ad altare.

Inde tunc percepta a nepte sua caritate magna ad Goslerriam^g tendens^h villam, ibidem IIII sedebat ebdomadasⁱ;

*) *Erasis duobus versibus, quos T inter lineas et in dextro margine adiecerat, N in inf. marg. scripsit: Inde Gunterius¹ conversus causa Liuticios predicandi ivit.*²

a) burgwardis B. b) uuillas B. c) honoratur B, n add. T. d) di add. T.
e) ethelhida I. f) monachito I. g) Goslarriam V. h) tetendens B. i) ebdomos B,
corr. T. k) i erasum I.

1) VIII. Kal. Mart. Ann. Quedl. et Magd. minus recte. 2) De S. Gunthero cf. 'Jahrb.' II, 33—42.

1017. hanc enim tunc multum excoluit*. Et quia tunc quadragesima fuit, quae Christo oportebant et seculo in multis necessaria erant, operari studuit.

Post haec Bertoldus Liutharii filius cum suis fautoribus urbem Munnam¹ Kal. Aprilis conducto eustode diluculo *intrans [Baldricum] Wigmanni comitis inclitum satellitem cum consociis diu repugnantem occidit victorque insedit.

* fol. 166
(fasc. 23).

Mart. 31. (39.) Pridie ego ad Misni presidio veniebam.

Mart. 31—
Apr. 6. 54. In hac ebdomade* principes nostri edictu cesaris ad Gosleri conveniunt, ibi[que] tunc avinculo meimet Sigfrido comitatus fratris Heinrici² commendatur et expedicio in nostris partibus ordinatur caeteraque patriae periclitantis proficua et admodum necessaria disputantur. Imperator inde progressus hoc malum, quod predixi, primitus comperiens de futura perturbacione sollicitus fuit. In illo vernali tempore et in Bernhardi marchionis potestate nascitur ovis cum V cruribus**.

Apr. 14. Palmas rex celebrat [Magoncia et in *Ingilnenem]^b pascha * p. 854.

Apr. 21. et in his partibus magis honorifice ac potestative [numquam fuit]. Et quia ob tantam sollempnitatem maxima ibidem finiri^c non poterant, ad Aquasgrani ponitur conventus et tunc illic cum consilio Heriberti archipresulis Thiedricum Metensem episcopum et Heinricum fratrem eius placavit. Regina autem*** a Froncanavordi a cesare discedens, cum ad locum, qui Capungun^d dicitur, veniret, infirmatur et ibi tunc Deo promisit, se ad laudem eius unum facturam monasterium³. †.

55. *Sed quod inter haec accidit, hiis adnecti^e haud * man. C. incongruum est. (40.) In urbe Parthenopolitana duae consorores fuere, quarum prior Alwred et iunior Irmingerd dicebatur. Ambae admodum *laudabilis vitae, non cum caeteris * fol. 166^e. sanctimonialibus conversando, sed singulariter in aecclesia, quae Rotunda dicebatur, Christo eiusque dilectae genitrici sedulum exhibebant obsequium. Iunior autem exteriorum lumen oculorum perdens interiori aciē eterno fruitur splendore^f

*) quam et edificaverat add. V.

**) *Erasis paucis verbis, quae T inter lineas et in dextro margine inseruerat, N in marg. inf. scripsit:* In mense Aprili et VI. Id. eiusdem cum iam plenilunium esset, luna a multis visa est ut nova^g, hora diei tertia diu rutilans.

***) cvnigundis add. V.

†) canonicarum, quod postmodum perfecit et vocatur confugiensis ecclesia add. V.

a) ebdomo corr. ebdoma I.
n add. T.

b) m et in I. add. T. in loco raso.

c) finire B.

d) prius

e) et neeti C.

f) spelndore C, corr. T.

g) scilicet cum est prima

add. 2. A. S.

1) Monreburg prope Calcar inter Cleve et Xanten situm; 'Jahrb.' II, 350—351, III, 53. 2) V. supra c. 46. 3) Conf. IX, 18.

et non longe post ad patriam semper optatam VI. Id. Febr. 1017. transiit. Huius senior germana nepti suae innixa^a Fritherunae Febr. 8. et crebro amissae sororis et assiduae infirmitatis dolore deficiens, nil nisi XIII ebdomadas et tres dies supervixit. Haec pridie^b, quam carnis debitum persolveret, in excessu mentis effecta in presentiam sanctae Dei genitricis delata est, ubi Taginonem et Walterdum archiepiscopos et Aeidum presulem venerandum magno lucentes honore sibi indulgere promeruit. Cognovit quoque ibidem materteras^c Geronis archiepiscopi, [Mirisuidam ac Emnildam et Eddilam]¹ nomine, quae abbaciam relinquens suam Christi amore iuxta monasterium doctoris gentium Pauli Romae includitur, et aliam, quae Odd^d dicebatur, [omnes illud spalmografi canentes: *Placebo Domino in regione vivorum.*] Interim presentibus cunctis haec mortua videbatur; tandem expurgiscens et oculos elevans, quod vidit, omnibus innotuit: 'Hactenus,' inquires, 'vobiscum libenter commorabar, nunc consideratis multo melioribus hiis, piget in hac lutea [me] amplius manere casa. Dicam vobis in veritate, quod cras vos relictura locum mihi preordinatum *munere divino possidere debeo.' Sicque factum est. Transiit autem anima eiusdem in Christo felix XI. Kal. Iunii². Hoc verum esse, fratres in Christo, mihi credite et has aeclesiae adiutrices nostrae admodum utiles esse pro certo scitote. In suas orationes sanctas me peccatorem hec succiperunt et nil umquam boni ex mea parte, pro dolor! receperunt.

Psalm.
114, 9.

Mai. 22.

* man. D. 56. (41.) * [Inperator^e autem audiens contactalem suam levius habere^f et votum Domino fecisse, grates Christo persolvit ex animo et pentecosten in Wirthunu, quam primo sanctus Dei sacerdos Liudigerus suis construxit^g impensis³, venerabiliter celebravit, abbate Hethenrico^h sibi pleniter ibidem servienti. Postera die, id est IIII. Id. Iunii, Thieddegus Iun. 10. Pragensis antistesⁱ ac martiris Christi successor Aethelberti^k viam universae carnis fideliter adiit. Hic in nova educatus Corbeia medicinali arte optime instructus^l est. Quem Bolizlavus senior ob inobedientiam Christi preconiis paralisi percussus licentia Thietmari abbatis^m habere cepit. Sed lampas ardens [Woitegus]ⁿ, cum ex huius mundi caligine, ut predixi⁵, sub-

a) innixa I, adraso t. b) p̄die I. c) materteram C, corr. T. d) odila C; oda A. S. e) pergit D, ni fallor, sed non ante quam fol. 178—175 exaravit. f) haberi I. g) c erasum I. h) heinrico D. i) antistites D. k) ath. V. l) istructus I. m) lenulus D. n) ita T in loco vacuo.

1) Pro uno nomine, quod prius omiserat, tria postmodum Thietmarus supplevit; Eddila eadem videtur fuisse atque Odd, cuius nomen prima manus scripsit Odila. 2) Necrol. Mers. 3) V. supra IIII, 68. 4) Corbeiensis 983—1001. 5) Supra IIII, 28.

traheretur, auxilio prefati ducis sedem suam is a tertio Ottone ad regendum suscepit; de qua post mortem Bolizlavi senioris ab equivoco eius et filio sepe expulsus toties a marchione Ekkihardo reducitur et magnas patitur iniurias. Hic^a hospites, [ut] sanctus iubet Gregorius, non solum ad^a se invitavit, sed etiam traxit, hoc maximum habens vitium. * fol. 167. quod ob morbum sibi innocentem^b bibebat supra modum. Paralyticus enim erat, manuum tremore^c assiduo sine assistantium auxilio presbiterorum missam canere non potuit: sicque usque ad finem languescens bonis, ut spero, animam curabat medicaminibus.]

1017. 57. (42.) * [Interea^d Mararenses^e Bolizlavi milites magnam * man. T. Bawariorum catervam dolo circumvenientes incautam occidunt, dampnum sibi ab eis illatum prius ad partem haud * exi- * p. 855. guam ulciscences^f. Cesar vero ad orientem tendens inperatricem] * ad se in loco, qui Pathrebrunnun^g dicitur, venire * man. D. iubet¹. Inde ambo usque ad Magadaburg profecti a Gerone

- Iul. 6. archiepiscopo honorifice suscepti sunt. In sequenti vero
Iul. 7. nocte, id est dominica et Non. Iulii, tempestas ingruit horrida, homines cum pecoribus simul et aedificiis ac frugibus late consumens. Imensus quoque fragor silvas concutiens vias
Iul. 8. omnes nimis occupabat. Postera die inperator cum coniuge et exercitu Albim transiens ad Liesca², curtem quondam Vigonis episcopi³ et tunc feris innumerabilibus inhabitatam^h, venit duasque ibidem noctes in castris sedens tardantem
Iul. 10. turbam expectavit. Et post haec regressa inperatrice caeterisque compluribus ipse turmatim processit. Ipsa vero die Heinricus quondam Bawariorum * dux a Bolizlavo, quo pacis * fol. 168. firmandae gratia perrexit, cum nunciis eiusdem rediit; quem inperator audita referentem sua iterum legacione remisit nilque ibi proficientem ad dominam et sororem suam abire sinivit.

- Iul. 21. 58. (43.) Interea in monte sancti Iohannis baptistae, qui iuxta Parthenopolim positus eidem est cum appertinentibus universis subditus, res admodum miserabilis XII. Kal. Aug. et dominica [nocte] accidit. Horum in dormitorio confratrum lucerna quaedam ardens maior solito illuxit et proxima occupans hoc, ibidem quiescentibus id sero intelligentibus,

a) Hac D. b) in *erasum* 1. c) tremorem assiduum corr. tremore assiduus 1. d) *lineis sexta et septima vacuis relictis D in octava scribere aliquanto post perrezerat; postea T verbis Interea — damp sextam et septimam lineas explevit et erasis octava et parte nonae maiore in rasura scripsit* num sibi — inperatricem. e) mor. radendo alqs. corr. 1. f) ulciscences 1. g) pathelb. D, corr. T. h) h add. T.

1) Conf. 'Jahrb.' III, 55. 2) Leiskau; cf. VI, 19. 3) Wigonem, qui 1017 Febr. 22 in vivis fuit (v. supra c. 52), ante Thietmarum mortuum esse ex hoc loco nonnulli falso coniecerunt. Diem mortis eius Necrol. Luneb. exhibet Ian. 14; de anno nihil constat.

voraci flamma consumpsit. Et cum tale periculum omnes 1017
evaderent, unum ex hiis causa sacerdotalem eripiendi apparatus ^{Iul. 21.}
subito regressum et in medio ignis peccata suimet confitentem
perdiderunt. Huius nomen erat Hemico^a. Dehinc monasterium
ab eiusdem loci abbate Sigifrido VIII annos optime elabora-
tum¹ ardens presentium posteaque advenientium corda turba-
vit. Insuper duas [eiusdem]^b capellas cum refectorio caeteris-
que adherentibus officinis ignis late flagrans absorbit; de
cuius avaris faucibus divina pietas et confluentium summa
devotio omnes sanctorum reliquias et maximam thesauri^c
partem eripuit. Facto autem mane urbis predictae habita- ^{Iul. 22.}
tores^d, et qui ibidem presidio ab imperatore relictis fuerant,
conveniunt, *detrimentum tale nimio merore conquesti. Cor-
poris autem perusti tenues favillas mane confratres sumopere
colligentes suis apposuerunt^e predecessoris; abbati^fque suo
tunc absentis per internuntium^f suimet eventum miserabilem
indixere. Qui ut haec comperit, suis specialiter accidisse pec-
catis cognoscens, quia emendare nequivit, honesta gravitate tulit.

59. (44.) Dum haec aguntur, Miseco Bolizlavi filius
Boemiam absencia Othelrici ducis sui minus solito repugnantem
cum X legionibus invadens duos dies predatur eandem et
cum innumerabili captivorum multitudine^g reversus patrem
gaudiis replevit immensis. Cesar vero cum exercitu suo et
Boemiorum atque Liuticiorum comitatu inmenso obvia quae-
que devastans V. Id. Aug. ad urbem Gloguam, ubi Bolizlavus ^{Aug. 9.}
cum suis [eos] prestolatur, sollicitus venit et provocantem
inter sagittarios latitantes hostem nostros persequi prohibuit.
Inde electas ab exercitu valido^h XII legiones ad urbem
Nemzi, [eo² quod a nostris³ olim sit condita,] dictam premisit,
quae habitatoribus hiis venturum preoccuparent auxilium.
Quibus castra metatis hostes adventare rumor indixit; et in
nocte tenebrosa ac in magna imbrium effusione hos ledere
nequaquam valentes, quosdam effugarunt nonnullosque civi-
tatem intrare *inviti paciebantur. Posita est autem [haec]
in pago Silensi, vocabulo hoc a quodam monte nimis excelso
et grandi olim [sibi] indito⁴; *et hic ob qualitatem suam et

* fol. 168^r.

* man. T.

* fol. 169^r,
man. D.

a) heumuco D. b) in loco vacuo add. T. c) thesauri D; tesauri T. d) habitores D,
corr. T. e) apsuere I. f) per in nuntium I. g) multitudine I. h) valida D.

1) Haud scio an ex hoc loco Ann. Magd. Sigifridum a. 1009. ordinatum
esse temere concluderint. 2) Nimptsch iuxta fluvium Lohe, inter
Reichenbach et Ohlau. L. 3) Vox niemez (niemiec pol., nêmec boh.,
nimz sorab.) Slavis est mutus sive peregrinus, qui eorum linguam non
intelligit; ideoque praesertim Teutonicus. L. 4) Eo scilicet, qui postea
a vico Zobten nomen accepit; Zlenc et Zlenz dicitur in diplomate Boles-
lavi II. et Heinrichi III. ducum 1247 Dec. 28 dato (Teschoppe et Stenzel,
'Schles.-lausitz. Urkundensammlung' p. 310—311), mons Silentii in bulla
Eugenii III. 1148 Oct. 19 (Iaffé II, 2998.)

1017. quantitatem, cum execranda* gentilitas ibi veneraretur, ab incolis omnibus nimis honorabatur.

60. Imperator autem post tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens castris eandem undiquesecus circumdari iubet, sperans sic omnem hosti suo claudere accessum. Sapiens eiusdem consilium et in omni^bus bona voluntas * p. 856. multum ibi prodesset, si in efficiendis rebus auxilantium sibi affectus hunc adiuuaret. Nunc autem per omnes custodias presidium urbi in noctis silentio advenerat magnum. Tunc omnigenorum^b species instrumentorum a nostris parari iubentur et mōx ex parte contraria hiis admodum similia videntur. Numquam audiui aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se umquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem sanctam^c erigebant eiusdemque auxilio hos vinci sperabant. Si quid^d hiis prosperi accidit, numquam exclamabant, nec adversitatem aliquo gemitu ingravescente aperiebant.

61. Interim Mararenses Boemiam ingressi urbem quandam expugnant et cum preda ingenti incolumes exhibent. Quod cum marchio Henricus¹ hos petere cum exercitu conatus audiret, festinus insequitur; et occisis ex eorum numero plus quam mille viris fugientibusque caeteris captivitatem hanc omnem solutam domum remisit.

Neque tacendum est, quod alii milites Bolizlavi urbem Belegori dictam XVIII. Kal. Septembr. aggressi et bello eam inpu gnantes diutino, Deo gratia! nil proficiebant. Liuticiorum autem magna multitudo, quae domi fuerant, quandam civitatem prefati ducis petierunt. Ibique plus quam *C socios * fol. 169. perdentes cum ingenti tristitia remeabant posteaque eiusdem bona multum vastabant.

62. (45.) Hiis quoque adiciam mortiferum Godefridi ducis² et Gerardi comitis³ congressum. Illi namque diu invicem discordes certum condixere diem, qua cum suis fautoribus haec certo duelli iudicio discernent^e. Mense Aug. 27. Augusto [ac VI. Kal. Septembris] in quadam prati florentis [conducta] planicie configebant⁴. Sed superbiam Gerardi humilitas Christi molliens ac socios eius in fugam subito vertens; non minus ex hiis quam CCC prostravit viros ex quibus fuit unus Walteri Pulvere[l nomine], eo quod in favillam sibi contraria redigisset vocatus, habitu clericus, sed re latro eximius. Hic centurio lacu cum suis clauditur uno et tunc satiatus iacuit in prelio, cui numquam sufficit

a) ita A. S.; exequenda I. b) omnigenarum I. c) m add. T. d) qd I. e) s add. T.

1) Liupoldi I. filius, marchio Orientalis marchiae. 2) Godefridi II. ducis Lotharingiae inferioris (1012—1023). 3) Alsatiensis; v. V, 21. 4) De quo bello cf. 'Jahrb.' III, 62—64.

sanguinis effusio. Nam perhibent populi hunc [dumtaxat] 1017. cum laetitia duxisse diem, quo hastam suimet humano cruore aspersam et domus Domini, quibus alii pepercere maligni, incensas ruere vidit. Hic Burgundia genitus et a predicto comite quondam captus non prius ab eo potuit absolvi, quam se eodem^a semper auxiliaturum ac loco devoti militis [ei] servituum sacramentis sanxivit. Ergo huc vocatus venit, sed ad perpetrandum soliti facinoris augmentum divina tardatus miseratione non rediit. Capti sunt autem tunc ex parte senioris sui Sigifridus, eiusdem filius, nepos autem imperatricis nostrae¹, cum Balderico² aliisque quam plurimis. [Sauciatus est ibi Cono³, cui iam illicite nupsit neptis sua Ernasti ducis vidua.] Predictus vero dux nil nisi XXX milites perdidit, et hos elegantes.

63. (46.) Interea perfectis omnibus instrumentis, cum iam ibi tres sederet ebdomadas cesar, ad urbem⁴ pugnare iussit et haec omnia iniecto a propugnaculis igne celeriter ardere vidit. Post haec Othelricus cum suis urbem ascendere temptans nil profecit. Tunc Liutici similia aggressi deiciuntur. Cesar autem, videns exercitum infirmitate depressum in urbe capiendi in vanum laborare, iter suum nimis arduum ad Boemiam direxit; ibique [ab eiusdem provinciae iniusto^b duce Othelrico susceptus]^c decenti munere honoratur.

Interim marchio Henricus⁵ amitae meimet filius longa egrotacione vexatus XIII. Kal. Octobr., orientalium decus Sept. 18. Francorum, obiit, et in septemtrionali parte monasterii in Suinvordi civitate sua positus, a [b episcopis] tribus, Heinricho, Evurhardo et venerabili Riculfo⁶, extra ecclesiam, ut ipse peciit, [iuxta ianuam] sepultus est. Hoc cesar in Misni comperiens multum doluit.

* man. D. 64. (47.) Bolizlavus vero in *Wortizlava^d civitate⁷ eventum rei sollicitus^e expectans, cum imperatorem abisse urbemque suam incolomem stare audiret, laetatur in Domino^f militibusque congaudet in seculo^g. Pedites autem illius plus quam sexcenti^h Boemiamⁱ clanculum petentes predamque sibi *p. 857. more solito inde sperantes, quem hostibus laqueum *extendere,

a) eidem V. b) in *erasmo* I. c) ab — susceptus in loco *raro* scr. T. d) nuordizlano D. e) sollicitus I. f) verba in Domino et in seculo *eras* in cod. I; in secundis 2. g) sucenti D, sexcenti corr. T.

1) Cunigundae, cuius soror Eva Gerhardi uxor et Sigifridi mater fuit. 2) Supra c. 47 — 49 commemorato; qui libertatem paulo postea videtur recuperavisse. Conf. IX, 7. 3) Konradus II. imperator futurus; qui duxerat Giselam, Hermannii (II.) ducis Alamanniae filiam, Ernesti (I.) ducis Alamanniae viduam. L. 4) Sc. Nimptsch. L. 5) Marchio in pago Nordgau, Bertholdi et Eilae filius; cf. V, 14 et 38. 6) Heinricho Wirzburgensi (996 — 1018), Eberhardo Bambergensi (1007 — 1040), Richulfo Tergestino. 7) Breslau.

1017. paucis excedentibus incurrere. Sed Liutici redeuntes irati dedecus deae suimet illatum queruntur. Nam haec [in vexillis formata] a quodam Herimanni* marchionis socio lapide uno traiecta est; et dum hoc ministri eius imperatori dolenter retulissent, ad emendationem XII talenta perceperunt. Et cum iuxta Vurcin civitatem Mildam nimis effusam transire voluissent, deam cum egreio L militum comitatu alteram perdidere. Tam malo omine residui domum venientes a servicio caesaris se malorum instinctu abalienare nituntur; sed habito post communi suimet placito a prioribus suis convertuntur. Laborem istius itineris et commune detrimentum quis umquam valet explicare? Inexsuperabilis Boemiae regionis introitus, sed multo deterior eiusdem fuit exitus. Facta est haec expeditio ad perniciem hostis; sed crimine nostro multum lesit victoribus nostris. Quod enim tunc in nobis non licuit inimicis, peractum est postea criminibus nostris. Defleam quoque, quod Bolizlavi satellites inter Albim et Mildam facinus perpetrabant. Namque hii
- Sept. 19. iussu senioris sui velociter egressi XIII. Kal. Oct. *plus quam* fol. 171. mille mancipia in hiis partibus sumpserunt plurimaque incendio late consumentes prospero itinere revertuntur.
- Oct. 1. 65. (48.) Inperator autem Kal. Octobr. Mersburg venit ibique Ekkihardum Novae civitatis¹ abbatem, et huic XXIII annos et V menses presidentem Pragensi prefecit aecclesiae²,
- Oct. 6. eundem II. Non. Novembr. ab Erkaenbaldo archipresule consensu meo consecrari precipiens. Ibi tunc Bolizlavi nuncius Liudulfum iuvenem diu captivum³ remitti promisit suosque milites apud nos firma detentos custodia pro eius liberatione relaxari peciit et, si aliquem imperatori nuncium de acquirenda eiusdem gratia mittere licuisset, diligenter inquit. Assiduo principum suimet interventu cesar hiis omnibus assensum prebuit et tunc primo conperit Ruszorum^b regem⁴, [ut sibi per internuncium] promisit [suum], Bolizlavum peciisse nilque ibi ad urbem possessam⁵ proficisse. Huius regnum prefatus dux postea cum exercitu invadens generum suimet et fratrem eius⁶ diu expulsus inthronizavit et hilaris^c rediit.

a) heramanni corr. herimanni C, i postea erasum I. b) ruszurum C, sed ipse corr. c) hifalls C; hifalls T.

1) Nienburg. 2) Cui praefuit 1017—1023. 3) Anno 1015 a Polonis captum; cf. supra c. 21. 4) Iaroslavum, primum Wladimiri I. († 1015) filium, qui Suentopulcum, Ruriciae gentis principem, Iaropulci filium a Wladimiro adoptatum et Boleslavi ducis generum, ex regno expulerat et ad socerum confugere coegerat. Conf. infra c. 72—74, IX, 31—33; Strahl, 'Gesch. d. russ. Staats' I, 155—156. De nomine v. IV, 45 et VI, 11. 5) De qua obsidione ceterum nihil constat. 6) Scilicet Suentopulcum, generum suum et fratrem Iaroslavi.

66. Imperator a nobis exiens* [... inde]^a ad Alstidi 1017. venit ibique omnium memoriam sanctorum digna veneratione Nov. 1. celebravit; et tunc in *eodem die Herdingus^b, Novae civitati^c ab imperatore ibidem constitutus abbas, a Gerone archiepiscopo consecratur¹. In sequenti dominica die, id est tercia Nonas Novembris, cesar quoddam predium Rogalici² vocatum, Nov. 3. quod tunc ab Hatholdo milite sibi placito acquisivit concambio, confratribus nostris in Merseburg Christo famulantibus dedit et lucum quendam ab Hagero^d predicti senioris germano X talentis argenti comparatum, eorundem utilitatibus accommodavit, preceptisque suimet firmari precepit. Tres quoque aeclesias in Libzi et in Olsuizi³ ac in Gusua⁴ positas mihi concessit. In hoc vernali tempore⁵ idem aureum altare ad decus ecclesiae fabricari^e iusserat nostrae, ad quod ego ex antiqui altaris nostri sumptu [auri] VI libras dedi. Sed cum in predicta civitate cesar V ebdomadas et IIII dies sederet, dilectum sibi locum Bavenberg visitat^f, [ubi tunc] mense Decembri [et in prima nocte, quae cesaris adventum subsecuta est, Guncelinus in custodia diu tentus⁶ solvitur, catena de pedibus divina maiestate constrictis leniter cadente integraque permanente]. Heinricum [etiam], quondam Bavariorum^g ducem et tunc VIII annos et pene tot menses sua depositum culpa⁷, pristinis [imperator] restituit honoribus [die dominica]; *sicut ei firmatum est prius a Poppone Treverensi archiepiscopo.

67. *Sed antequam huius conclusionem anni faciam, quaedam in hoc dicenda interseram.

(49.) Thietmarus venerabilis sanctae Asenbrunnensis^h aeclesiae episcopus, servus sancti Mauricii in Magadaburg et prius utilis Magonciae et Aquisgrani prepositus, caligine quadam obfuscente lumen hoc visibile [in priori] perdidit [anno] ac interiori oculo eo lucidius radiante fomitem tocius lucis Christum indefesso labore iam contemplatur⁸. Hic

*) *Erasis paucis verbis, quae T in dextro margine scripserat, N in inferiore adiecit: tria dedit dorsalia et urceum argenteum. Ad haec 2. add.: ecclesiae nostrae.*

a) inde in sin marg. add. T. b) n add. T. c) civitatis C, h expunctum 1. d) hogero radendo alqs. corr. 1. e) frabricari 1. f) visitans C, corr. T. g) baunuariorum 1. h) asenbrunnensis C.

1) Cui post tempus incertum successit Brun Thietmari frater, qui postea a. 1034 — 1049 Verdensi episcopatu praefuit. 2) Roeglitz prope Schkeuditz. L. 3) Olschütz vicus in dextra ripa Muldae supra Wurzen situs. 4) Geusau prope Merseburg; v. chartam 1017 Nov. 3 datam (Stumpf 1690). 5) Sc. in vere huius anni. L. 6) Conf. VI, 54. 7) Conf. VI, 41. 51, VIII, 54. 8) Mortuus est a. 1023; cf. 'Jahrb.' III, 282.

1008. *a rege Heinrico successit antecessori suo Nonnoni, qui * p. 856.
Othilulfus dicebatur¹.

1017. [Obierunt] in hoc anno antistites preclui [Amulric^{a.2} ac] Fermundus et Becelinus et paucas sedens ebdomadas Altmannus. Hic monachus fuit sancti Iohannis baptistae in Magadaburg indeque ab Haethelheida^b abbatisa, eo quod de sua esset familia, Arnulfo regis germano et nunc archiepiscopo Ravennatis aecclesiae ad servitium ab ea datus est; a quo postea consecratus, a suis [toxicata]^c potione lesus est.

68. (50.) In mea vicinitate et in oppido Silivellun dicto³
Dec. miraculum quoddam accidit in secunda Decembris ebdomada. Fuit ibi quedam mulier, quae, cum virum suimet domi non haberet, super se et super filios hospiciū obserabat^d suum, et ecce ante gallicinium sonitus ab ea inmensus auditur. Haec talibus obstupefacta vicinos clamore continuo evocans^e necessitatem suam indicat. Qui volentes eidem succurrere crebra iactatione repelluntur. Tandem ianuam^f * fol. 17r. frangentes gladiisque intrantes evaginati, quid matrifamilias vel ipsis tantum rebellaverit, diligenter inquirunt; et quia monstrum erat, hostem non invenientes egressi sunt tristes. Mulier autem predicta diem expectans sollicitum, crastino proximum accersivit presbiterum; qui omnem hanc domum reliquiis sanctorum et aqua lustravit benedicta. In sequenti^g vero nocte parum de supradicto terrore concutitur^h et Deo gratias! crebra presbiteri visitatione liberatur.

69. Tale aliquid, ubicumque evenit, novum aliquid pretendit. Unusquisque fidelium non sibi timeat terrorem illum; se peccatorem ex corde cognoscat et signo sanctae crucis iugiter se muniens omnem adversariam potestatem prorsus excludat. Hostis incautos quosque sic inludit et in se aliquid credentes ad ultimum decipit. Ubi desolacio tunc est aut facinus subsecuturumⁱ est vel aliqua mutacio, talis rei¹ precedit [indicio]. Quia nobis adherere Deo et spem nostram ponere in eo bonum est, preoccupemus sanctam faciem eius assiduis precibus, ut, sive aliquid nobis presignetur sive celetur^k, de^l misericordissima pietate sua in nobis peccatoribus hoc compleatur. Non est admirandum, quod in hiis partibus tale osten^{tatur} prodigium. Nam habitatores^m * fol. 17v. illi raro ad aecclesiam venientes de suorum visitatione

a) amalricus corr. V. b) hath. radendo alqs. corr. I. c) add. T in loco vacuo.
d) obserabat I. e) invocans C. f) sequente C. g) contitur C, cu add. T.
h) tu add. T. i) regi C. k) celatur I. l) in C, corr. T.

1) Qui post Guntharium († 998, v. IIII, 69) sederat usque ad a. 1003; cf. Erhard, 'Regesta historiae Westf.' I. p. 146. 2) Conf. Necrol. Luneb. Febr. 5. L. 3) Sülzfeld vico prope Fallersleben sito, non urbi Merseburg illo quidem, sed curtibus Thietmari Walbeck et Rottmersleben vicino.

custodum nil curant. Domesticos colunt deos multum[que] 1017.
 sibi prodesse eosdem sperantes hiis inmolant. Audivi de
 quodam baculo, in cuius sumitate manus erat unum in se
 [ferreum] tenens circulum, quod cum pastore illius villae, in
 quo is^a fuerat, per omnes domos has singulariter ductus, in
 primo introitu a portitore suo sic salutaretur: 'Vigila, Hennil,
 vigila!' — sic enim rustica vocabatur lingua¹, — et [epu-
 lantes ibi delicate] de eiusdem se tueri custodia stulti
 autumabant, ignorantes illud Daviticum: *Simulacra gentium* Psalm. 118,
4. 8.
*opera hominum et caetera. Similes [illis] fiant facientes ea
 et confidentes hiis.*

* *man. D.* 70. (51.) *Quia vero omne rarum est utique admirandum
 ac persepe ut portenta stupendum, ideo quandam rem, quae
 in nostris evenit temporibus, explano. Serenissimo rege
 Heinrico tunc^b dominante ac Wigberto antecessore meo
 vigente, in villa^c quadam Rotlizi^d dicta², quam a matrona
 venerabili Ida, nuru primi Ottonis³, nostrae traditam aecclesiae
 Gezo prepositus tunc^e in beneficium tenuit, sicut ab eo vera-
 citer comperi, accidit. In messe laboriosa, cum in una
 dierum operarii eiusdem iam lassii se voluissent reficere,
 panem primitus incisum sanguinem viderunt effundere; idque
 * *fol. 178.* admirantes seniori suo concivibusque ostendunt. *Et, ut
 reor, hoc prodigium futuri exitum belli ac in eo multorum
 cruorem hominum presignavit emanaturum.

71. Alteram quoque rem, quamvis multo laudabiliorem,
 tamen mirabilem memoriaeque dignam describo. In arce
 Romulea, quae omnium est capud urbium ob diversarum
 qualitatem causarum, in una aecclesia et in dextera parte
 altaris, ab uno pavimenti foramine per integrum diem, mul-
 tis hoc cernentibus atque stupentibus, oleum emanavit. Huius
 partem Iohannes Crecentii filius in ampula quadam Heinrico
 seniori suo et tunc regi nostro transmisit et, quia oleum
 nunc pro misericordia ponitur, ut est illud: [*Oleum de capite* Eccl. 9, 8.
Psalm. 140,
5.
tuo non deficiet, nunc pro adulacione, ut hoc est:] *Oleum*
 * *p. 859.* *peccatoris non inpinguet caput meum*, in hoc signo *clementiam
 rectoris nostri habundantem et illius patricii lasciviam la-
 tentem perpendo. Namque is apostolicae sedis destructor
 muneribus suis et promissionibus^f *phaleratis*⁴ regem a Deo
 constitutum in palam sepe honorificavit, sed imperatoriae
 dignitatis fastigium hunc ascendere multum timuit, omni-

a) his C. b) *erasum I.* c) *nulla D.* d) *t et alterum i erasum I.* e) *erasum I.*
 f) *suis erasum I.*

1) *Conf. die Heinzelmännchen; I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' 4 I, 416 et 421.* 2) *Quae non iam exstat.* 3) *Filia Herimanni I. ducis Alemanniae (926—949) et uxore Liudolfi Ottonis I. filii, † 986; cf. II, 4.* 4) *Conf. supra V, 10 n. (L)*

modisque id prohibere clam temptavit; quia, sicut beatus asserit Gregorius, *terrena altitudo confunditur, cum celsitudo caelestis aperitur*. Rex etenim noster, quamvis homo esset, zelum Dei habuit et sanctarum violentas predaciones aeclesiarum fortis armatus vendicavit hancque benignitatem nisi caelitus [sibi] *prestitam, non habuit; iste terrenus et natura et actibus voragine cenulenta traxit in predam, quod multorum devota manus ad aram apostolorum pro peccatis concessit* in hostiam. Qui cum non longe post obiret, duplici ulcione, ut vereor, confunditur; et domno papae securitas regique nostro amplior potestas aperitur. * fol. 17A

72. (52.) Amplius progrediar disputando regisque Ruscorum Wlodemiri^{b.1} accionem iniquam perstringendo. Hic a Grecia ducens uxorem, Helenam [nomine], tercio^c Ottoni desponsatam, sed ei fraudulentam calliditate subtractam², christianitatis sanctae fidem eius ortatu suscepit, quam iustis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immensus et crudelis magnamque vim Danais mollibus ingessit. Hic tres habens filios³ uni eorum⁴ Bolizlavi ducis nostrique persecutoris filiam in matrimonium duxit, cum qua missus est a Polenis Reinbernus presul Salsae Cholbergiensis⁵. Ille in pago Hassegun dicto natus liberalique scientia a prudentibus magistris educatus gradum episcopalem ascendit, ut spero, dignus. Quantum autem in cura sibi commissam laboraverit idem, non meae sufficit scienciae nec etiam facundiae. Fana idolorum destruens incendit et mare demonibus cultum inmissis quatuor lapidibus sacro crismate perunctis et aqua purgans benedicta novam *Domino omnipotenti propaginem* in infructuosa^d arbore, id est in populo nimis insulso, sanctae predicationis plantacionem eduxit. Vigiliarum et abstinentiae ac silentii assiduitate corpus suum affligens cor^e ad speculum divinae contemplacionis infixit. Quem predictus rex, audiens filium suimet ortatu Bolizlavi tacito reluctaturum^f sibi, cepit cum eodem et in singulari custodia claudit. In qua pater venerabilis, quod in aperto fieri non potuit, in secreto * fol. 17A

a) concessit 2, A. S. b) sanctorum Wlodemiri, ut videtur, D; corr. T. c) terciā ottonem D. d) infuosa D, corr. T. e) r add. T. f) tu add. T.

1) Wlodemiri I., qui a. 980—1015 regnaverat; de quo cf. Strahl, 'Gesch. d. russ. Staats' I, 105—117. 2) Huc pertinere ea, quae Ann. Hild. a. 995 de legatione regis Constantinopolim ad sponsam illi petendam missa tradunt, Ursinus vidit, qui Wlodemiri uxorem fuisse Annam Romani II. imperatoris filiam atque multo ante a. 995 illi nuptam idem recte monuit. 3) Inter multos Wlodemiri filios hoc loco dici videntur Iaroslavus, Boris, Suentopulcus (cf. Strahl l. c. I, 151); Suentopulcus autem rectius Iaropulci, maioris Wlodemiri fratris, filius dici debet, cuius viduam praegnantem Wlodemirus in matrimonium duxerat. 4) Suentopulco; cf. supra c. 65, IX, 31—33. 5) Anno 1000 ibi constitutus; cf. IIII, 45.

studiosus in divina laude peregit. Hic cum se lacrimis assidueque oracionis ex corde contrito prolatae hostia summo sacerdoti reconciliaret^a, ex arto corporis carcere solutus ad libertatem perennis gloriae gaudens transiit.

73. Prefati vero regis nomen potestas pacis iniuste interpretatur¹; quia non illa, quam aut impii invicem tenent vel habitatores huius mundi possident, quia [semper] nutat^b, pax vera dicitur, sed ille solus ea specialiter utitur, qui omnem animi suimet motum componens, regnum Dei paciencie vincentis angustia solacio promeretur. In caelesti securitate sedens episcopus ille ridet viri minas iniusti et castitate gemina² potitur [ac] fornicatoris illius ultrices flammās speculatur; quia nostro doctore Paulo teste adulteros iudicat Deus. Bolizlavus autem haec omnia comperiens, in quantum potuit, *vindicare non desistit. Post haec rex ille plenus dierum obiit³, integritatem hereditatis suae duobus relinquens filiis, tercio adhuc in carcere posito, qui postea elapsus coniuge ibidem relicta ad socerum fugit.

Hebr. 13, 4.

Gen. 25, 8.

1015.

74. *Rex predictus habuit lumbare venereum^c, innatae fragilitatis maius augmentum. Sed magister nostrae salutis Christus cum lumbos luxuriae nocentis habundancia refertos precingi iuberet nostros, continenciam et non aliquod provocamen innotuit. Et quia de lucerna ardente a predicatoribus suis rex prefatus audivit, peccati maculam peracti assidua elemosinarum largitate detersit. Scriptum est enim: *Facite elemosinam, ac omnia sunt vobis munda*. *Hic cum iam decrepitae aetatis esset regnumque diu haberet predictum, obiit, sepultus in Cuiewa⁴ civitate magna et in aeclesia Christi martiris et papae Clementis⁵ iuxta predictam coniugem suam, sarcophagis eorundem in medio templi palam stantibus. Cuius potestas inter *filios dividitur Christique eloquium in omnibus affirmatur. Namque vereor id subsequi, quod vox veritatis pronunciat conpleri; dicit enim: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur* et caetera; quam ut mutare in [hiis] partibus velit Deus sententiam, omnis [christianitas oret]^d.

Luc. 12, 35.

Luc. 11, 17.

75. *Quia nunc paululum declinavi, redeam, quae in predicto evenerint anno, superius indiscussa succincte aperiens. (53.) Curtis pars maxima inperialis in Palithi et in Traiectensi civitate maior aeclesia cum omnibus Ethel-

a) reconciliaretur 1. b) nutant D. c) venereum corr. venerium 1. d) erasis paucis, quae T deficiente pagina in dextro marg. apposerat, N in inf. marg. add. christianitas oret.

1) Nomen significat regem pacificum: polon. władac = thiud. walten, mir = pax; cf. V, 23 Wladiwoi, VI, 11 Iaremir. 2) Conf. I, 2.

3) A. 1015 Iul. 15; Strahl I, 110. 4) Kiew. 5) Clementis I. (Romani) † 102.

1017. baldi presulis mansionibus ac cum Ilburg Thiedrici comitis urbe casu accidente combusta est. Inperator autem a Bavanberg^a discedens ad Wirciburg primo deindeque ad Dec. 25. Froncannawordi^b venit ibidemque nativitatem dominicam festivis peregit gaudiis. Sed ne huius nominis auctoritas^c te lectorem amplius lateat, sicut a credibilibus viris audiui, sic adnunciare cupio tibi. Regnante Karolo imperatore magno Pippini regis filio bellum fit inter suos et predecessores nostros, in quo certamine Franci a nostris devicti, cum flumen Moin dictum sine aliqua vadi certitudine palantes transire cogerentur, cervam precedentem et divina miseratione quasi viam eis demonstrantem subsequuti optati littoris securitate pociuntur laeti. Inde locus hic Francorum dictus est vadum. In illa expeditione predictus cesar, cum se iam ab hostibus superatum esse cognosceret, precessit talia fatus: 'Karius mihi est, ut populi exprobrantes^d dicant me hinc fugisse, * fol. 176. quam hic cecidisse; quia, dum vivo, iniuria pondus inlatae vindicaturum me spero.' * Anno^e dominicae incarn. DCCC...^e * mar. T. predictus cesar^{*} ad suae virtutis et bonae operationis deauracionem in una die VIII episcopatus in Saxonia Christo subdita dispositis singularibus parrochiis, constituit¹.*.

76. (54.) Quatuor naves Venetorum magne diversisque pigmentis referte naufragium sunt [in predicto anno] perpassae. Et, ut predixi², in occiduis partibus raro antea quiescentibus pacifica, Deo gratias! manebant cuncta³. Et Ekkihardus confrater meus, sancti Iohannis baptistae mo-

*) Karolus add. V.

**) *Codex 2 (cf. supra VIII, 13 et A. S. a. 822.) addit:* Cuius filius domnus Luduwicus electis probatissimis monachis de Gallia cum venerabili viro Adelhardo, datis reliquiis sancti Stephani prothomartiris, Corbeiense cenobium ipsi construxit et dedicari fecit³. Ipse vero cesar ad ipsum cenobium tradidit donaciones, abbacias scilicet Eresburg, Meppiam et multa predia in aquilone, villam quoque Huxeri cum omnibus terminis suis. Huius quoque filius Ludowicus iunior tradidit abbatiam Visbike, decimas quoque cum decimalibus ecclesiis in episcopatu Asnebruggi et piscationem in Wesera, quae dicitur Hocwar⁴; quae iam superius dicta sunt. In hoc cenobio primo monastica disciplina in Saxonia floruit et postmodum pluribus in locis eius patriae, quorum omnium Corbeia non immerito caput et mater et quodammodo totius patrie decus cum suo Vito habetur: qui ex quo hanc venit in patriam, ex eo Saxonia in Teutonico regno principatur, quia eius precibus apud Deum et meritis in omnibus, ut speramus, adiuvatur.

a) bannanberge D. b) nau erasum I. c) cautoritas eraso c I. d) reliquam foliti partem exaravit T, atque singularibus in loco raso. e) hoc loco T spatium quindecim fere litterarum vacuum reliquit. f) cuncta corr. cuncta T.

1) Fortasse ex Chron. Halb., cf. Ann. Sax. 781. 2) Supra c. 54.
3) Ex Catalogo donatorum Corb.; v. supra VIII. 13. 4) Ex Catalogo abbatum; v. ibid.

nachus, in Magadaburg paralitico depressus morbo loquelam 1017. perdidit. **[In* Bawariorum confinio atque Mararensium quidam peregrinus nomine Colomannus¹ ab incolis, quasi speculator esset, capitur et ad professionem culpae, quam non meruit, diris castigacionibus compellitur. Ille, cum se nimis excusaret pauperemque Christi se sic vagari affirmaret, in arbore diu arida innocens suspensus est. Nam caro^b eius a quodam postea paululum incisa sanguinem fudit, ungues ac capilli crescebant. Ipsa quoque arbor floruit et hunc Christi martirem esse monstravit. Hoc marchio Heinrichus ut comperit, corpus eiusdem in Mezilecun² sepelivit.]

LIBER IX (VIII).

INCIPIT LIBELLUS II. HEINRICI INPERATORIS SECUNDI^c.

1. (1.) *Anno dominicae incarnationis millesimo XVIII°, 1018. indiccione II^a, anno autem domni Heinrichi inp. aug. XVI°, inperii autem III° *circumcisio Domini et theophania in pre-
dicta *civitate³ ab eodem venerabiliter colebatur*. Postea-
que iussu suo et assidua Bolizlavi^d ducis supplicatione in
quadam urbe Budusin dicta⁴ a Gerone et Arnulfo episcopis
et a comitibus Hirimanno atque Thiedrico pax sacramentis
firmata est et a Fritherico suimet camerario III. Kal. Ian. 30.
Februarii, non ut decuit, set sicut tunc fieri potuit; electis-
que obsidibus acceptis prefati seniores reversi sunt⁵. Trans-
actis autem IIII diebus Oda Ekkihardi marchionis filia⁶ a
Bolizlavo diu iam desiderata et per filium suimet Ottonem
tunc vocata Cziczani^e.⁷ venit; et quia tunc nox erat, multis
luminaribus accensis ab immensa utriusque sexus multitudo
suscepta est ac nupsit duci predicto post LXX^{am}⁸ absque
canonica auctoritate, quae vivebat hactenus sine matronali
consuetudine, admodum digna tanto foedere^f.

*) *Erasis tribus versibus, quos T in marg. sin. scripserat, N in marg. inf. inseruit*: Ecelinus Longobardus quadrienni^s custodia VIII. Kal. Febr. solvitur.

Ian. 25.

a) pergit idem T, sed alio tempore manu satis infirma. b) affirmaret, animo malo fixa non poterat divelli. Nam eum innocentem in a. d. a. suspenderunt. Sed Dominus malignis quod in eo egerit ostendit. Caro enim 2. c) scripta in cod. I in ultima paginae linea rubro colore ab ipso Thietmaro. d) u erasum I. e) zizani corr. cziczani T. f) o erasum I. g) quadringenni corr. quadrienni N.

1) *Ex Passione S. Cholomanni* (SS. IV ed. Waitz) Thietmarum haec hausisse Pabst ('Jahrb.' II, 80) arbitratus est, id quod equidem nullo modo concedere possum. 2) *Melk ad Danubium, Austriae inferioris monasterium*. L. 3) *Bamberg*; v. VIII, 75. 4) *Bautzen*. 5) *Conf. 'Jahrb.' III, 86—88*. 6) *Herimanni soror*; quae quarta Boleslavi uxor facta est, cf. IV, 58. *Supra V, 18 si recte suspicatus sumus, illa Oda (cf. IIII, 57) huius fuit avia*. 7) *Forsitan Zützen in circulo Luccatiensi Lusatie inferioris*. URS. *Certe idem quod Sciciani VII, 9 et VIII, 51*. 8) *Quae fuit eo anno Ian. 27*.

1018. 2. (2.) *In huius sponsi regno sunt multae consuetudines * *man. D.*
 variae; et quamvis dirae, tamen sunt interdum laudabiles.
 Populus enim suus more bovis est pascendus et tardi ritu
 asini castigandus et sine poena gravi non potest cum salute
 principis tractari. Si quis in hoc alienis abuti uxoribus vel
 sic fornicari presumit, hanc vindictae subsequentis [poenam]
 protinus sentit. In pontem mercati is ductus *per follem * *fol. 177.*
 testiculi clavo* affigitur et novacula prope posita hic mo-
 riendi sive de hiis absolvendi dura electio sibi datur. Et
 quicumque post LXII. carnem manducasse invenitur, abcisus
 dentibus graviter punitur. Lex namque divina in hiis regionibus
 noviter exorta potestate tali melius quam ieiunio^b ab
 episcopi instituto^c corroboratur. Sunt etiam illi* mores alii
 hiis multo inferiores, qui nec Deo placent nec indigenis nil
 nisi ad terrorem prosunt; quos in superioribus ex quadam
 parte comprehendi. Nec opus esse autumo de hoc amplius
 disserere, cuius nomen et conversacio, si Deus omnipotens
 vellet, sacius nobis lateret. Omne hoc, quod pater suus et
 iste nobis in coniugio ac familiaritate magna copulati sunt,
 plus damni subsequentis quam boni precedentis attulit ac
 in futuro infert; quia, etsi pace simulata nos ad tempus diligit,
 tamen per secretas temptationum varietates nos a caritate
 mutua, a libertate innata deducere^d et, si quando tempus
 ei ac locus contigit, in perniciem apertam assurgere non
 desistit.

3. In tempore patris sui¹, cum is iam^e gentilis esset,
 unaquaeque mulier post viri exequias sui igne cremati de-
 collata subsequitur. Et si qua meretrix inveniebatur, in
 genitali suo, turpi et poena miserabili, circumcidebatur id-
 que, si sic dici licet, preputium in foribus suspenditur, *ut * *fol. 177.*
 intrantis oculus in hoc offendens in futuris rebus eo magis
 Ioh. 8, 5. sollicitus esset et prudens. Lex dominica huiusmodi precepit
 lapidari et parentum nostrimet carnalium institutio tales
 ortatur decollari. Apud modernos autem, quia libertas pec-
 candi plus iusto atque solito ubique dominatur, plus quam
 compressa ancillarum multitudo, quaedam pars matronarum,
 cupidine veneria pruritui noxio subscalpente, marito vivente
 [nunc] mechatur. Et in hoc eis non sufficit, sed hunc per
 adulterum morti furtiva consilii inspiratione tradit et post
 haec malum caeteris exemplum eodem [post] publice sumpto,
 pro dolor! potestative abutitur. Legalis earundem senior ab-

*) Duci *add.* 2.

a) clauze 1. b) ienufo 1. c) tu *add.* T. d) primum e *add.* T. e) iam *erasum* 1.

1) *Miseconis.* Cf. S. Bonifat. *epist.* 59 (*Iaffé 'Biblioth.' III, 172*).

hominabilis repudiatur et miles eiusdem ab hiis ut Abo^{a.1} 1018. dulcis et Iason mitis preponitur. Hoc quia nunc poena gravis non ulciscitur, de die in diem pro consuetudine nova, ut vereor, a multis excolitur. O vos sacerdotes Domini, viriliter assurgite et hanc nuper exortam filicem nulla re id impediende sepius acuto vomere radicitus extirpate. [Vos quoque, laici^b, nolite talibus auxiliari]. Liceat Christo coniugatis innocenter vivere erutisque subplantatoribus^c hiis indeficienti pudore in perpetuum gemere. Destruat illos adiutor noster^d Christus potenti spiritu sancti oris sui, [nisi resipiscant] et disperget magna illustracione secundi adventus sui.

* fol. 862.

* fol. 178
(fasc. 25).

4. Et nunc de hiis *ista dixisse mihi sufficiat, quia de prefati ducis² infortunio res quedam narranda restat. (3.) Habuit hic quandam urbem in confinio regni suimet et Ungariorum sitam, cuius erat custos Proci senior, avinculus regis Pannonici³, a suis sedibus ab eodem, ut modo, antea expulsus. Qui cum uxorem suam a captivitate non posset absolvere, gratuito nepotis sui, quamvis inimici, suscepit eam ex munere. Numquam audivi aliquem^e, qui tantum parceret victis⁴; et ob hoc in civitate superius memorata, sicut in caeteris, sedulam Deus eidem concessit victoriam. Huius pater erat Deviu^f nomine, admodum crudelis et multos ob subitum furem suum occidens. Qui cum christianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes subditos sevit et antiquum facinus zelo Dei exestuans abluit. Hic Deo omnipotenti variisque deorum inlusionibus immolans, cum ab antistite suo ob hoc accusaretur, divitem se et ad haec facienda satis potentem affirmavit. Uxor autem eius Beleknegini, id est pulchra domina, Sclavonice dicta⁵, supra modum bibebat et in equo more militis iter agens quandam virum iracundiae nimio fervore occidit. Manus haec polluta fusum melius tangeret^h et mentem vesanam patientia refrenaret.

5. (4.) *In illo tempore Liutici in malo semper unanimes Febr. Mistizlavum¹ seniore⁶ sibi in priori anno ad expeditionem inperatoriam⁷ nil auxiliantem turmatim petunt plurimamque regni suimet partem devastantes uxorem suam et nurum

a) amabo D; Absalom 2. b) religiosi 2. c) mechis 2. d) nestri? D. e) aliquam D. f) deuux I, Dewix L. g) iracundia I. h) haec incesta manus melius fila de fuso traheret, quam gladium vagina educeret 2. i) mestizl. D.

1) I. e. Abro sive *Абровъ. 2) Boleslavi. 3) Stephani (Waie); v. IIII, 59. 4) Scil. quantum Stephanus rex. 5) Béle boh., bialy sive bielo polon. = albus; kněžina boh., kniahini sive kniechynia pol. = domina. 6) Abodritorum ducem, qui filius Mistuwoi ducis supra memorati videtur fuisse; de utroque cf. 'Jahrb.' I, Excurs VI^b (Usinger). Nomina significant principem urbibus clarum et urbium expugnatorem (miasto pol. = urbs, sława = gloria, wojna = bellum). 7) V. supra VIII, 59—61.

1018 effugare ac semet ipsum intra Zuarinae civitatis¹ municionem
Febr. cum militibus electis colligere cogunt. Deindeque malesuada

Macrobr.
Sat. I, 18, 3.

suimet calliditate per indigenas Christo seniorique proprio rebelles a paterna hereditate vix evadere hunc compellunt. Haec abominabilis presumptio fit mense Februario, qui a gentilibus lustracione et muneris debiti exhibicione venerandus ab infernali deo Plutone, qui Februus dicitur, hoc nomen accepit. Tunc omnes aeclesiae ad honorem et famulatum Christi in hiis partibus erectae incendiis et destruccionibus aliis cecidere*, cultus[que] idolorum Deo prepositus erigitur et mens populi istius, qui Abotriti et Wari² vocantur, ut

Exod. 7, 18.

Matth. 11, 80.

cor Faraonis ad haec induratur. Libertatem sibi more Liuticio nota^a fraude vendicabant, sed cervicem suam suavi iugo Christi excussam oneroso diabolicae dominacionis ponderi^b sua sponte subdiderant, meliori prius patre ac nobiliori^c domino in omnibus usi. Hanc debilitatem suam membra Christi defleant et [hoc] capiti conquerantur suo, assidua voce mentis hoc in melius^d mutari poscentes et ex parte^e * fol. 179. sua, in quantum fieri possit, haec perdurare non patientes.

6. Bernardus^d confrater Parthenopolitanus et apostatae istius gentis tunc episcopus³, id ut primo comperit, non secularis suimet dampni sed potius spiritualis immenso dolore commotus inperatori nostro [id] nunciare non desistit. Hac legacione audita cesar graviter suspirat, sed de talibus respondere ad pascha differt, ut cum prudenti consilio hoc anulletur, quod infausta conspiracione conglutinetur. Hoc votum et salutare secretum^e Deus omnipotens secundet⁴. Nullius fidelis cor ob hanc infelicitatem in aliquam desperationem veniat vel diem iudicii appropinquare dicat, quia secundum veredici^f ammonicionem Pauli ante dissensionem^g et Antichristi^h execrabilem adventum non debet e talibus aliquis oriri sermo nec inter christicolae subita venire commocio, cum eorundem unanimitas esse debeat in summisⁱ stabilitas. Nutet, in quantum velit, mortalis diversitas et morum eiusdem multiformis inequalitas. Omnis homo, flos agri, debet a matre ecclesia prius renasci in innocenciam salvatoris Christi; et tunc timenda est inprovisa inportunitas,

2. Thess. 2, 1.

Ps. 102, 15.

*) *Erasis in sinistro margine tribus versibus N in inferiore addidit: et quod miserabillimum fuit, imago Crucifixi truncata est.*

a) mota D. b) pondere I. c) mobiliari D. d) b. c. partheno in loco raso D.
e) decretum 2. f) veredici corr. veridici I. g) discessionem Romani imperii 2.
h) antichristi corr. antichristi I. i) sumis I.

1) *Schwerin.* 2) *Wagrien, ubi Aldenburg sedes episcopi Bernardi.* L. 3) *Episcopus Oldenburgensis 1013—1023, qui supra VII, 14 et apud Adamum II, 34 Benno appellatur.* 4) *Unde colligitur hoc ante pascha a. 1018 conscriptum esse.*

* p. 863. cum ubique nunciatur pax firma ac tran^quillitas. Et propter 1018.
hoc semper amonemur, ut simus solliciti ac pervigiles, cum
non valemus esse certi de futuris ac in nostra fragilitate
durabiles. Nemo ultimae diei adventum aut [venire] diffidat
* fol. 179'. aut celeriter * contingere exoptet, quia timendus est iustis,
ac multo magis corrigibilibus cunctis.

7. (5.) Iam declinam ab hiis et loquar inperatoris nostri
* man. T. prosperitatem nuper sibi exortam. * Avunculus namque suus
et^a Burgundiorum rex Rothulfus coronam suimet et sceptrum
cum uxore sua et privignis ac optimatibus universis [sibi
concessit], reiteraturque sacramenti confirmacio; actumque
est illud Magoncia et in predicto mense^b.

Febr.

Prodigium fit in Malacin¹ XIII. Kal. Marcii. Mense Febr. 17.
autem [eodem] et XVII. Kal. Aprilis magnus fit in Niumagun Mart. 16.
sinodus et nepos meus Oddo² et uxor eius Irmirgerd, con-
sanguinitate proxima iniuste [diu] coniuncti, ob inobedienciam
continuae vocacionis excommunicati sunt; cooperatores vero
eorum ab episcopis vocantur suis ad satisfaccionem*. In (Febr. 25.)
tempore illo Mediolanensis^c archiepiscopus³ obiit et pre-
positus eiusdem aecclesiae Hiribertus⁴ successit.

In Anglis triginta navium habitatores piratae⁵ a rege
eorum Suenni regis filio⁶, Deo gratias! occisi sunt; et qui
prius cum patre huius erat invasor et assiduus destructor
provinciae, nunc solus sedit defensor, ut in Libicis *basiliscus*
harenis cultore vacuis⁷.

Lucan. IX,
726.

In hac quadragesima et in episcopatu meo quidam fratrem
suum, pro dolor! occidit. Inperator autem in predicto loco⁸ Mart. 30.
palmas et sanctum pascha celebravit; quia Baldricum de Apr. 6.

* *Erasius in marg. sin. quinque versibus N in marg. superiore
addidit*: Ibi constitutum est antiquo exemplare perlecto, ut corpus
dominicum [ad sinistram]^d, ad dexteram partem^e calix poneretur.

a) *erasius* I. b) *reliqua pars capitis diversis temporibus videtur exarata esse; inde a
verbis In Anglis et In hac novae ordiuntur lineae; ea, quae praecedunt verbis In Anglis,
linea non completa est, verba vacuis et recalitrare comperit linea deficiente in margine
posita sunt: unde fortasse colligi potest, Thietmarum haec inverso ordine scripsisse.* c) *me
in loco raso et diola supra lineam scr. T.* d) *a. s. supplevit Lapp.* e) *et calix
ad dextram sacerdotis pon. 2.*

1) *Eisdorf; v. VI, 42.* 2) *Filius Heriberti comitis (v. V, 24) illius,
qui Konrad I. Alemanniae ducis (v. IV, 60) frater et matris Thiet-
mari avunculus fuit: Nobilium satus prosapia Francorum hic Otto ap-
pellatur in Ann. Quedl. a. 1020, comes de Hamerstein (Hamerstein
in dextra Rheni ripa prope Andernach situm) in Vita Meinwerchi (SS. XI)
c. 166 et 177 et in Vita Godehardi (SS. XI) priore c. 31, posteriore
c. 19; cf. 'Jahrb.' III, 72—73.* 3) *Arnulfus a. 998 ibi constitutus
obiit V. Kal. Mart. (SS. VIII, 104).* 4) *Heribertus sive Aribertus,
qui sedit usque ad a. 1045.* 5) *Qui a Norwegia profecti Britanniam
invadere conati videntur esse; cf. Lappenb., 'Gesch. v. England' I, 464 n. 4.*
6) *Cnutone, qui a. 1014 patri in regno Danorum successerat et a. 1016
regno Angliae potitus erat; cf. VIII, 40. 41, Dahlmann 'Gesch. v.
Dännem.' I, 99—104.* 7) *Conf. V, 23.* 8) *Nymwegen.*

1018. nece Wigmanni comitis nil se excusantem legitime cum suis conspiratoribus recalcitrare comperit*.

8. (6.) *Interim**, dum fama velox aliquid* novi ad * fol. 180, man. C.
scribendum deferat mihi, hominum vitam piorum, quam ego, culpabilis et obliviosus nimis superius dicendam preterivi^b, explanare nunc ardeo. In temporibus secundi^c regis Heinrichi fuit quaedam solitaria Sisu vocata¹ in loco Thrubizi dicto² immensae pietatis ac per hoc mihi ineffabilis. Quae iam adulta cum a quodam desponsaretur tempore maximi Ottonis, ad Christum, quem inprimis fidei speciale signaculum in corde pre omnibus infixit, concito cursu properavit; ac in predictae secreto civitatis annos sexaginta quatuor^d caelesti sponso se virginem castam conatur offerre, ac immaculatam se plus, quam fragilitas humana permisit, custodire studuit. In tanto namque spacio numquam foco durum frigus resolvebat aliquo, sed hoc maximum eidem erat temperamentum, quod lapide paululum calido pedes vel manus pene tunc deficientes refocilaret. Haec assiduus oracionibus et intermixtis fletibus cellam suimet interius ornavit, exterius autem populo confluenti crebra institutione et necessaria consolatione multum profuit***. Quicquid illa de oblatione populi continua suscepit, sibi subtrahens Christique pauperibus largiter inperciens peccata of^ferentium redemit. Pia fuit [haec] matri meae * fol. 180.
et memoriam sui firmiter promisit proli subsequuturae. In agone huius titubantis seculi haec contendens ab inlicitis omnibus abstinuit, non pro recipienda corruptibili gloria, sed pro florigera caelestis bravii corona, quam XIII. Kal. Marci promeruit divinitus indui³.

Febr. 17.

9. In nocte illa, qua Christo amabilis lampas stelliferum locata est in axem, dormivi peccator in dormitorio in Magadaburg et, testis mihi sit Deus, quia non mentior, vidi per somnium ante matutinam, quod duo pueri de antiquo^e, quod

*) *Erasis in marg. sin. tribus versibus N in marg. inf. addidit: Wolmarus abbas Fuldensis et Larsemensis obiit.*

**) *In superiore margine scripsit N: In diebus illis sol ante suimet occasum nonnullis dimidiis prodigiose apparuit. In marginibus hic videtur nihil rasum esse.*

***) *Erasis in dextro marg. septem versibus N in inf. add.: Vermes se iugiter comedentes non abiecit, sed cadentes reposuit, vice monachi Symeonis in columna diu stantis.*

a) aliqd f. b) in loco raso T; tunc intermisi set C. c) erasum 1. d) septuaginta duos C. e) antiquo 1.

1) *Alia videlicet atque Emerita illa cognomine Sisu, quam paene una hora cum aliis sanctimonialibus tribus a. 1020 mortuam esse Ann. Quedl. tradunt.* 2) *Drübeck; cf. Schadeberg et Jacobs, 'Zeitschr. d. Harzver.' X, 388—393.* 3) *Fortasse ex Necr. Mers.; ceterum longe ante a. 1018 hoc accidisse consentaneum est.*

adhuc ibidem stabat, erario procederent cantantes antiphonam^a hanc: *Martinus Habrahae^b sinu laetus recipitur* et caetera¹,
 * p. 384. * [in pietate sua et paupertate spiritus ac humilitate; hoc totum fuit², et quod sequitur: *promeruit* . . .]^c.*. Et hoc tunc fratribus nuntiavi meis: 'Pro certo,' inquit, 'scitote, quod anima Deo cara de hac luce est nunc separata.' Post dies VI intimatum est nobis, quod, sicut visum est mihi, vere Febr. 22. Dei famula transiret e carcere carnis.

10. (7.) Confratris mei memoriam Bernarii modo aggrediar, qui familiaritate sua mihi exhibita^d apud me caritatem bonam et, si aliquatenus^e [ei] profuisset, mentionem promeruisse^f sedulam. Hic carnis propinquitate consanguineus et, quod nunc est maximum, amicitia fuit [mihi] coniunctus.
 * fol. 181. Tercio Ottoni *valde carus erat, quia sibi et amitae eius venerabili Mahtildi^f abbatissae³ fideliter serviebat; quicquid in Salbozi villa⁴ in beneficium habuit, in predium [ab hiis] acquisivit. Aethelberto⁵ archiantistiti suisque successoribus usque in domnum Geronem servivit et apud eosdem dignam retributionem suscepit. Tandem infirmitate gravatur et Deo omnipotenti, quem semper pre omnibus amavit, coniungitur. In cuius amore ac venerando honore aecclesiam in acquisita proprietate predicta construxit et [hanc] ad benedicendam me indignum vocavit. Ante [cuius] consecrationem volumen longum facinoribus suis inscriptum ac prius caeteris confessoribus suis ostensum mihi aperuit et coram me gemens legit et a me supplex indulgentiam postulavit. Hanc epistolam sumpsi et absolutionem commissi divina potestate [huic] feci, cumque eodem die, id est XVI. Kal. Aprilis, quia tunc erat Mart. 17. annua dies sui patris, predictam consecrare aecclesiam, supra buxidem⁵ reliquiis sanctorum refertam preminatum posui breviarium, ut eorum assiduo interventu vera flebiliter confitenti remissio fieret et diu optata abolicio. Hoc numquam vidi aliquem fecisse vel audivi; set quia infirmitatem meam huic nil prodesse timui, *ad sanctos intercessores con-

*) *Erasis in sinistro margine tribus versibus N in inferiore adiecit:*
 Infantes hii geminam eiusdem innocentiam et premium pronuntiabant^h.

a) antiphonam 1. b) h. erasum 1. c) in pietate — promeruit inter lineas add. T; cetera, quae idem in margine scripserat, erasa sunt. d) exhibit⁹ 1. e) aliquatenus 1. f) h. erasum 1. g) ath. radendo atq. corr. 1. h) Infantes geminam eius innocentiam et premium pronuntiabant, scilicet pietatem in paupertate spiritus et humilitatem cordis et, quam promeruit, armoniam celestem. 2.

1) *Breviarium Romanum, Festa Novembris d. XI lectio VIII (Ratisb. 21850, p. 1198):* Martinus Abrahae sinu laetus excipitur. 2) *In Breviario haec verba ita leguntur:* Martinus hic pauper et medicus Coelum dives ingreditur. 3) *Quedlinburgensi.* 4) *Salbke vico ad Albim inter Magdeburg et Frohse sito.* 5) *I. e. pyxidem sive arculam sacram; cf. Kraus 'Realencyklop. d. christl. Alt.' s. v. 'Altar' 7.*

Mal. 17
(Iun. 18).

fugi. Post hec vixit pater venerabilis tredecim ebdomadas, XVI. Kal. Iunii¹, exoptans resolveri.

Iudith 8, 12.

11. (8.) Insuper pii abbatis Alfkeri² quandam accionem egreiam^a in exemplum imitabile profero. Hic preter caeteras virtutes suas hoc in usu habuit, quod nomen suum super altare quodlibet scripsit; et dum ipse missam caneret, in tantum flevit, ut maxima corporalis pars humectaretur, nil hesitans, quod, sicut scriptum est, *lacrimae pro peccatis cordetenus effusae divinam non modo poscunt veniam, sed [etiam] inpetrant*; et ut eo liberius caeleste suffragium^b implorare sibi valuisset, cunctis debitoribus suis misericors fuit. Heu mihi indigno sacerdoti, Hos predictos fratres qui in nullo umquam assecutus fui³! Bonorum exempla multorum legi ac persepe vidi, Sed menti meae haec non apposui; Temptationibus variis, quibus resistere debui, Voluntarie ac non fortiter reluctando succubui; Quibus prodesse debui, pro dolor! plus nocui Et ut optimi archanum thesauri crimen meum semper celavi.

12. Non est opus, lector vel mihi care successor, ut varii favore vulgi de mea proficuitate credas; Sed assiduo oraminis ac elemosinarum medicamine *mihi diu fententi succurrens de faucibus voracis lupi me dilaniatum eripias. Ego conscius mihi multò credibilibus tibi quam alius indico. Sunt namque nonnulli, quos leniter iniuste tractavi; cumque hii pro meritis [a te] corripuntur, quid mirum, si ex mea parte aliquid fraudulenter sonant. Sis inter detractores meos ac laudatores varios medius Et aput Deum suffragator assiduus. Scio, quod, sicut mos communis est, multum tibi ex me displicet, Quod ut in melius vertatur, Deo et hominibus placet. Quicquid in permissio contraxi [vel feci] *tempore^{c, 4}, scriptis *affirmavi⁵. Nec sis magni honoris tui^d elacior, Cum sis in inposito pondere eo gravior. Rem commissi gregis cautus operator inspicias Et, ut divina secularibus [a te] proponantur, multum studeas. Quae confratribus dedi meis spiritualibus, in quantum possis, auge Ac sub Christi testimonio rogatus nil minue. Hii sunt cooperatores sacri ordinis tui Et futurae adiutores spei. De laicis huc atque illuc titubare ac transferri^e valentibus pro possibilitate tua rogo in tantum

* fol. 182,
man. C.

* p. 865.

a) egreiam I.

b) suffragator I.

c) in tempore C, in erasum I.

d) i add. T.

e) transferri I.

1) *Necrol. Merseb. Iun. 18*: Bernharius presbiter. 2) *Magdeburgensis* (1005—1009); cf. *supra VI*, 20 et *Ann. Magd. a. 1009*. 3) *Hinc usque in medium c. 13 et postea saepius Thietmarus bina enunciatorum cola pari quodam ultimarum syllabarum sono sive assonantia, quam nos Reim dicimus, coniunxit*; cf. *infra c. 27*. 4) *Conf. supra II*, 11. 5) *Scilicet martyrologio infra commemorato et chronico hoc.*

sis^a sollicitus, Ut non disperdatur clerus. Si diligenter tua custodis, Deum hominesque pios fautores habebis; Sin autem, et subditos ^{* fol. 189^a.} tibi perdis Et contrarietatem in hoc presentem ac futuram contrahis.

13. Audi me magistrum nimis indisciplinatum Et absque utili exemplo antecessorem tuum^b. Libenter sustineas paupertatem in te, Ut grex tuus dives fiat per te; Sic fecit Christus nobis, Ut ita faceremus ovibus suis. Noli erubescere [de hac] coram populo, Ut fiducialiter stare possis coram Deo. Satis ingenuus erga hunc mundum fui, Sed sepe propter meos hiis, quibus ignotus eram, despectus apparui. Si quis nititur exaltari supra se, Turpi casu ac sero dolenti cadit infra se. Divites tuos cum honore, Pauperes autem cum gratia tractes et [bona] caritate. Antiquum enim affirmat proverbium, quod hęc cum magna semper incedant multitudine. ^{* man. T.} Tuam pauperem familiam a summo pastore tibi commissam et a me vix congregatam custodi et^c iniquis susurronibus de hac male persuadentibus piam non accommodes aurem. Tua res est parva et vice maiorum nequam tractanda; [ac] multo sacius est paulatim crescendo [de] die in diem ascendere, quam cum dampno multorum [te] ad ultimum deficere. Tempora haec prioribus cunctis inferiora plus demunt, quam alicui addunt^d. ^{* fol. 189, man. dubia.} Culpa gravi et paupertate dira innatus honor et datus vilesceat. Non rogo te, ut sis parvus, quia dedecus ęst; sed hoc ingemino, ne nimium largus, quia [hoc] nec consilium est nec bene convenit. ^{* man. C.} Cures eti[am] de peregrini anima Godeberti¹, multum nostrae utilis aecclesiae et de caeteris quam pluribus^e. Habes [satis] de libris, quos hic ab antecessoribus nostris collectos inveni et insuper quos contraxi. In his magisterium^f salubre reperies^g ac hos exaudi et tunc potes salvari. Sanctorum reliquias et munda eorum receptacula cum^h aliis utilitatibus plurimis, tam in prediis quam in mancipiis, ego acquisivi; et ne te forsitan laterent, martirologioⁱ inscripsi meo².

14. Oportet autem tuam scire pietatem regis nostri et imperatoris Heinrici multiformem benivolentiam aecclesiae exhibitam nostrae, de qua partem quandam superius comprehendendi, maiorem vero, quia indiscussam reliqui, nunc scribere tibi optimum duxi. Vide, ut in assidua recordacione

a) deest 1. b) meum corr. tuum 1. c) nec corr. et T. d) vocabulum erasum 1. e) Cures eti[am] in duabus lineis scr. C; T in dextro margine adiecit am de peregrini, ex syllaba am correctu anima, verba Godeberti — pluribus in loco raso scripsit. f) magistrum C, e add. T. g) ries in loco raso 1. h) cu 1. i) martirologia corr. martirologio 1.

1) Necrol. Merseb. Oct. 23: Godebertus laicus. 2) Nunc deperditio; cf. R. Wilmans, 'Archiv' XI, 139—146.

tui Sit renovator et indeficiens auxiliator nostri. Ve temporibus illis, in quibus deest haec spes miseris et aecclesiae Merseburgiensi!^a *Nunc est maxime^b orandum, Cui tunc est maxime plorandum. Haec etenim, quae sequuntur^c, ab eo^d percepit Et eo vivente multo his maiori gratuita augmentatione gaudebit. Iam enim disposuit in alta mente sua, Qualiter eam sublimet dote varia. De antecedenti nunc dico Et perfectionem subsequituram^e omnipotenti Deo, cui cuncta sunt presentia, supplex committo. Et quia tipus non est singulariter enarrare, quae preceptis eiusdem confirmata poteris videre, haec sola assigno, quae auctoritate^f carentia in posterum forsitan peritura timeo. *[Sanctae ac] victoriosissimae crucis partem cum caeteris sanctorum reliquiis et altare aureum gemmis honorifice distinctum et buxidem^g auream lapidibus preciosis ornatam collectarium[que] cum inpensis propriis et eciam nostris decoratum cum duobus turribus ac argenteo bicario^h larga manu [cesar] nostrae dedit aecclesiae, quod a nobis non modo est observandum, verum eciam augmentandum. Sed quia de melliflua eiusdem pietate satis dicere nequaquam sufficio, de sua conversatione, sicut proposui, [ordinatim] explicare studiosus anhelō.

1018. *15. (8.) **Iste annus, quo hunc attitulavi librum, nati-
vitatatis meae quadragesimus est [primus]ⁱ vel paulo amplius^j;
in mense vero Aprili et V. Kal. Mai² decimus ordinationis
meae introivit annus.* Et quia humana res omnis semper
in dubio est, libet evomere antidotum illud periculosum,
quod miser dudum absorbui et nimis mihi hactenus id nocere
persensi. In quadam curte mea Heslinge vocata³
nocte una cum requiescerem, per somnum vidi turbam astare
magnam, tunc de apposita mihi testa aliquid manducare
cogentem; et ego hos persentiens esse inimicos, primitus
contempsim^k, ad ultimum vero in nomine Dei patris me istud
percipere respondi. Quod cum eis multum displiceret et
haec invisā congregatio id aliter fieri non posse videret,

*) *Erasis in marg. sinistro quattuor versibus N in inferiore addidit:*
Et pridie in suburbio Gnezni archiepiscopi illius aecclesia cum
mansionibus caeteris comburitur^l.

a) tertium e add. T. b) maximum I. c) sequuntur I, ut saepius. d) habeo C.
e) alterum u post q erasum I. f) auctoritate corr. auctoritati I. g) capsellam 2.
h) post bicario spatium unius vocabuli uniusque versiculi vacuum in cod. I. i) . I. supra
lineam inter est et vel add. T. k) contempsim I. l) Pridie kalendas ipsius in suburbio
Gnezni archiepiscopi illius ecclesia cum edificiis ceteris exusta est 2.

1) Hoc loco Thietmarus errorem videtur commisisse, siquidem 975 Iul. 25
sese natum esse ipse (III, 6) memoriae prodidit. Cui, quo tempore
natus esset, ipsi non satis constituisse Strebitzki ('Forschungen' XIV)
haud facile cuiquam persuadebit. 2) VIII. Kal. Mai. se unctum esse
Thietmarus supra VI, 40 narravit. 3) Heslingen, v. II, 42.

quasi gemens laudabat, quia me prorsus perdere convenie- 1018.
bat; et nisi tunc dominicum nomen invocarem, sine perpetua
salute manerem. Ex hac perceptione, ut mihi visum est,
omnigenarum specie herbarum mixta, pessimarum varietates
cogitationum sumpsi, quae, etsi me in divinis laudibus maxime
turbent, tamen auxiliante Deo, quem hiis preposui, ad opus
infaustum raro aut numquam me perduxerunt. Sufficit
autem iniquae eorum voluntati, quod aliquam putant in me
portionem habere. Sic enim alio tempore iterum me signa-
tum eminus hii vallantes: 'Custodisti te,' inquirunt, 'bene?'
Et ego me ita sperare respondi; et subsequuntur: 'Sed non
sic erit in fine.' Illorum minas nec timeo nec blanditiis
credo, quia haec cum auctoribus suis vanitas est; commissi
quantitatem mei admodum vereor.

16. Et^a veraciter id scio, quod talis fantasia, quamvis
corporaliter^b appareat, per se hominibus non noceat^c: sed
cum peccando^d faciem divinam a nobis avertimus, illorum
vesanas manus nemini parcentes miseri incidimus; et [ab
hiis] protinus absolvimur, cum aut ipsi convertimur vel ab
electis Dei visitatione crebra fovemur. Si quis vero compos
sui meditatur in lege Dei, non hic a talibus appetitur, sed
potius timetur, non a se, sed ex eius, quem is diligit, sancta
potestate; quia custos est Deus omnium semet ex toto corde
semper amancium. Ego peccator et fragilitati meae per
omnia conscius, quia summis consolationibus non innitor,
quid mirum, si ab infimis quacior? Et haec idcirco dixi,
ut tu, lector, mortalitate ac innata humanitate mihi con-
similis in hoc consensu me graviter peccasse scias et am-
miniculis indeficientibus succurras. Heu mihi misero, qui
in hoc seculo multos spiritualiter adiuvere debui nec hiis
prosum nec me tueri possum! Unde autem predicta temp-
tatio^e mihi evenierit, fidelibus tuis auribus infundo. Multis
hominibus a predictorum vexacione hostium laborantibus
subvenire studui et propter hoc ad insidiandum mihi eosdem
accendi vehementer, quamvis in malum proni sint semper.
Spero autem in Deum omnipotentem, ut non ad consumen-
dum^e me hiis tradat, sed post purgationem diram clementer
eripiat.

17. (9.) Mense predicto et XVIII. Kal. Mai Gero archi- Apr. 14.
episcopus et Bernhardus marchio [in Wonclava]¹ reconciliati
sunt; [et Liudherdus presbiter obiit]². Godefridus quoque
dux et Gerhardus comes inperatoria potestate pacificati sunt³.

a) versor ^o (= vero). Veraciter D, corr. T. b) corporaliter I. c) nocent I. d) do
add. T. e) consummendum D.

1) Gr.-Wanzleben oppidum inter Magdeburg et Oschersleben situm.
2) Necrol. Merseb. 3) Conf. VIII, 62.

1018. *Bertoldus autem Munnae civitatis inuasor¹ imperatoriae potestati sponte sua cum suis fautoribus traditur, et eadem multorum poena protinus concrematur; et faciat Deus rex pacificus, ut numquam haec amplius elevetur. Quam bene esset, ut habitatores regni illius, semper unanimes in malo, ad expletionem eius non haberent munimentum in aliquo! Nunc autem sunt, pro dolor! horum situs locorum, ut exposcunt mentes indigenarum.

Mal. 12-14. 18. *Inperator vero post longam inhabitationem a Niu-^{* man. T.}

magun discedens, sollempnes rogacionum dies in Aquisgrani studiose celebrat; quibus transactis Lanbertus sanctae Con-^{* fol. 186, man. D.}

Mal. 25. Hoc cesar, cum pentecosten in Ingilenhemb^b sumopere pere-
gisset, comperiens, Rotherdum suimet capellanum prefate
sedi prefecit³. Quibus expletis fit magna in Birgilun⁴ prin-
cipum confluentia, ut ibi corri'geretur per iudicia, quod diu
viciatum est populi istius negligentia, et temeritas magna.

Post haec Oddo comes predictus in presentiam inperatoris
et Ercanbaldi archipresulis supplex veniens iniustam uxorem
suam tribus sacramentis amisit. Baldericus reconciliatur⁵
et promissio divina obliviscitur. Et transactis diebus paucis
Heinricus, qui marcam inter Ungarios et Bawarios positam
tenuit, VIII. Kal. [Iulii]^c fortis armatus obiit⁶. Interea cesar
ad Basulensem veniens civitatem exercitu collecto in Burgun-
diam properat. Imperatrix autem ad^d dilectam sibi Capun-
gam veniens monachicam ibi vitam ordinavit⁷; indeque per
orientalem Franciam profecta Bawariam peciit fratremque
suum ducem Heinricum Ratisbonae inthronizavit. Mense
Iunio inaequalitas aeris hominibus multis eorumque utilitatibus
diversis admodum nocuit.

19. (10.) Eadem tempestate aeclesia mihi indigno com-
missa^a multum mea id exigente^f culpa sustinuit *dampnum^g.^{* fol. 186}
Namque misericors et pociens Deus noluit amplius inultum
relinqui, quod crebra sui castigacione nequivit prohiberi,
percuciens eam in mansuetudine et non in furoris sui digna
retributione; ministros utiles sibi haec perdidit et facinus
Iun. meum cotidie ingemiscit. In predicto etenim mense dedecus
magnum eidem [ac mihi] inlatum est ab ibrida Aethelberto^h,
qui curtem meam invadere eamque frangere serviliⁱ collectione
presumpsit.

a) eos corr. cō T. b) prius n add. T. c) deest I. d) a D, d add. T. e) in loco
raro scr. T. f) exigente I. g) dapnum I. h) ath. radendo alqs. corr. I. i) serulle D.

1) Conf. VIII, 53, 'Jahrb.' III, 69. 2) Necrol. Merseb. Mai 16:
Lanbertus episcopus obiit. 3) Cui praefuit ille a. 1018-1022. 4) Bürgel,
in ripa Moeni laeva inter Offenbach et Hanau. L. 5) De cuius fine
cf. 'Jahrb.' III, 69-71. 6) Necrol. Merseb. 7) De fundatione illius
abbatiae cf. 'Jahrb.' III, 73-78.

20. Quod vero [hos] ad haec agenda inflammaverit, veraciter explicabo. Secundi Ottonis larga benignitas cunctis pleniter arridens quendam forestum inter Salam et Mildam fluvios et Siusili ac Plisni pagos iacentem nostrae concessit aecclesiae¹, temporibus Gisileri antistitis et Gunterii^a marchionis. (974). Post lugubrem vero nostrae sedis destruccionem regnante tunc tercio Ottone Ekkihardus marchio forestum ad locum Sumeringi dictum² acquisivit et cum eodem nostrum (997). commutavit³. Renovator autem nostrae tunc dignitatis rex Henricus cum maxima parte appertinentium presentibus cunctis optimatibus suis et confratribus [hiis] Herimanno et Ekkihardo id defendere non valentibus iudiciaria lege hunc c. 1005. restituit. Cumque hic in nostrae dominio aecclesiae plus quam duodecim annos *staret et hunc Hirimannus comes LX mansis redimere ex mea potestate nullatenus valuisset, visum est ei, ut eum sibi et confratri super duorum proprietatem burgwardorum, Rochelinti^{b. 4} ac Titibutziem⁵, imperatoriis vendicaret^c preceptis, sperans antiquiorem nostram confirmacionem diu esse abolitam. Quod cum mihi is aperiret, id nil proficere sensit. Namque in Magadaburg et in presentia imperatoris nostri⁶ precepta utrisque ostenduntur et munera 1017. nostrimet in omnibus priora esse convincuntur^d. Tandem predictus comes presente suimet fratre ac id audiente haec fatur: 'Quicquid hactenus in hiis fecimus, non ob temeritatem aliquam, sed quam habuisse speravimus iusticiam. Nunc autem id omittamus.'

21. Non longe post Ekkihardus, iuvenis ac ideo immaturus, in burgwardo suimet Rochelenzi^b dicto arduas munitiones ad capiendas ibidem feras instinctu Budizlavi militis sui parat. Hoc ego postea comperiens pacienter tuli et, ne sic agere vellet, per internuncium meimet [fratrem eius]^{e. 7} postulavi. Herimanno quoque fratri suo haec cito 1018. questus nil in hiis omnibus profeci; sicque stetit *usque post Apr. 6. pascha. Et quia tunc aeris serenitas et viae oportunitas conveniebant et in has episcopatus^f mei partes numquam veni, placuit mihi illuc pergere hactenus[que] ignota dili-

a) alterum 1 erasum 1. b) n erasum 1. c) vendicarent 1. d) convincuntur 1.
e) fratrem eius a T a dilum portes erasum in cod. 1 adest in 2. f) pa add. T.

1) Conf. III, 1. 2) Horn-, Mittel-, Lützen-, Haus-, Gangloffs-Sömmern inter Unstrut et Helbe fluvios sita; cf. Oesterley, 'Hist.-geogr. Wörterbuch d. deutschen Mittelalters'. 3) Charta 997 Aug. 20 data (Stumpf 1190) Otto III. interventu Eggihardi marchionis forestum suum Sumeringe S. Mauritio Magdeburgensi tradidit, pro quo forestum Zwengowa (Zwenkau) dictum iusto concambio accepit. 4) Rochlitz. 5) Teitzig URS. Potius fortasse Döbitzsch inter Zeitz et Lucka aut Deutzen prope Regis. 6) Mense Febr. a. 1017, ut videtur; cf. VIII, 52, 'Jahrb. I, 296. 7) Guntherium; v. infra.

1018 gentem inquirere. Mense Maio VI. Non. eiusdem ac VI. feria
 Mai. 2. ad Chorun *.¹ veni ibidemque populum confluentem confir-

Mai. mavi. Dehinc cum in ipso itinere predictum opus laqueis
 et retibus^b magnis firmatum viderem, obstipui ac, quid inde
 facerem, cogitavi. Tandem, quia haec instrumenta nullatenus
 mecum vehere potui, ex hiis partem incidi protinus iussi;
 rectoque itinere ad Rochelinzi^c tendens paucos illic confirmavi
 et decimationem iniuste mihi abstractam et forestum banno
 omnibus interdicens haec nostrae assignavi aecclesiae facta pace.

22. Tunc redii ad curtem supramemoratam; ibidemque
 VII dies cum manerem, audiui, quod * milites Ekkihardi meis * p. 868.
 minarentur sociis. Ibi tunc cancellarius² pernoctavit mecum
 et a me haec comperiens bene respondit. Postea con-
 gregationes multae mihi ad nocendum a predictis satellitibus
 factae a nostris custodibus ad tempus bonum preoccupatae
 sunt. Interim nuncium meimet ad imperatorem Magontiam
 misi pacemque eius supplex * pecii. Quam cum Ekkihardus * fol. 188.
 ex sua parte promitteret et frater suus diu a me desideratus
 a Polenia veniens dextera manu sua pacifica promitteret,
 uterque hanc non bene servavit. Namque homines VI fla-
 gellati ac depilati cum edificiis turpiter mutilatis approbant,
 qualiter tanti seniores ab aliis precaveri debeant. Satellites
 eorum more solito in me non modo exarsere, verum etiam
 aliis melioribus nocuere. Archiepiscopum etenim Geronem
 in Wirbini³ et Sifridum comitem⁴ in Nicici⁵ pecierunt et, in
 quantum eis placuit, abstulerunt.

23. (11.) Superbia seniorum^d instigat furorem satellitum
 et, quia hiis sufficit^e, equales sibi alios in hiis partibus esse
 non permittit. Si aliquis vicinus non sponte sua erga eos
 ex improvise delinquit, non est eis emendacio condigna
 acceptabilis et post recompensacio invincibilis. Et per hoc
 flagellum vicini graviter concuciantur^f, ut non contra se
 alii, sive rectum habeant sive non, nequaquam eleventur.
 Episcopatus in hiis partibus constituti ab eorum potentia
 sunt nimium depressi; et nos eorum procuratores, si contra
 Deum et iusticiam eius voluntati eorum in cunctis satisfacimus,
 honorem et aliquam utilitatem habemus, sin autem, con-

a) thronu D, corr. T.

b) reibus I.

c) n et ultimum i erasum I.

d) seruorum D.

e) his non sufficit 2.

f) eu add. T.

1) Kohren oppidum inter Rochlitz et Altenburg situm. 2) Guntherius
 Hermannii et Ekkihardi frater, cancellarius regis 1008—1023, archi-
 episcopus Salzburgensis 1024—1025. (URS.) Conf. VIII, 22, Stumpf
 'Reichskanzler' II, p. 109. 3) Werben inter Zörbig et montem Serenum;
 cf. Gesta arch. Magd. (SS. XIV) p. 407. 4) Hodonis marchionis filium;
 conf. IV, 60, 'Jahrb.' III, 47. 5) Nomen Nicici reconditum habere
 videtur vicus Nischwitz, in cuius locum sub exitum seculi XVII. nitida
 et culta civitas Oranienbaum (prope civitatem Dessau) successit. URS.

* fol. 188. tempnimur et, [sic] ut nobis nullus aut *regnet aut imperet dominus, depredamur. Novus cornupeta antiquam^a legem bonamque consuetudinem hactenus florentem iam dirumpit, seque caeteris^b elatiorem esse, valenter ostendit; qui caelitus ni cito deprimitur, nimis^c insolentia intolerabilis solidatur. Daviticam is ignorat sententiam eundem sic dulciter amonentem: *Nolite extollere in altum cornu vestrum* et caetera^d. Ps. 74, 6. Orat pro talibus idem spalmista sanctus: *Auferes spiritum* Ps. 103, 29. *eorum, Domine, et defitient et in pulverem suum revertentur; et emittes spiritum tuum et creabuntur* et reliqua. Multum indiget memoriae, qui nullatenus cognoscit se, cum is, qui se iugiter considerat, sine fame bono nil valeat. Ergo peccatores quique resipiscant et, ut se custodiant pauperibus-[que] misereantur, sumopere studeant.

24. Ego in flagiciis miser et in facultatibus pauper, quamvis in utroque eiusdem ordinis viros^e precellam cunctos, tamen contumeliam superius memoratam non solus pacior sine illis^f. De coepiscopis in diversa huius mundi parte constitutis^g ineffabileque detrimentum perpessus nil ad haec exemplaria introduco, quia absque omni honore, sola benedictione excepta, eos esse graviter ingemisco; et de hiis dumtaxat disputare [mihi] nunc tempus est, qui *apud modernos a concivibus^h suis similem vel, pro dolor! deteriorem subiere vindictam.

(12.) Bernwardusⁱ sanctae Hillinessemensis aeccliesiae venerabilis pastor in tantum a Brunone exosus est comite^l, ut militem suum Rim^k nomine videret crine et tergo depravatam postque eundem secum iterantem ab Altmanno iuvene interfectum iacere.

Swithgerus autem almae Mirmingerdensis aeccliesiae antistes egregius in sua curte a quodam^l tirone ingenuo appetitur et villici^m suimet cruore coram se occisi maculatur. Quid tales personae umquam promeruerunt? Hii patres ambo pii fuerunt et tamen dedecus hoc immeriti pertulerunt.

25. Sed quia in superioribus de Swithgero presule nil sum, id peste letargica impediante, locutus, nunc hoc emendare congruum est. Hic Saxonia genitus et in Halverstidi ac in Magadaburg a puero educatus, a tercio Ottone civitati predictae prepositus est; quam cum omni diligentia rexissetⁿ, (993). divino munere fultus polluit in diversis virtutibus. E quibus duas tantum res profero, quas testimoniis veracibus approbare valeo.

a) ti add. T. b) caeteris I. c) inimis I. d) caetera I. e) uirris D, corr. T. f) illius I. g) institutus D, corr. T. h) asituebus I. i) n erasum I. k) ri D, quo expuncto T rim superacripit. l) quadam D. m) uullicel D. n) c a T additum postea erasum est I.

1) *Brunsigensi, ut videtur, c. 1006 mortuo; cf. Vitam Bernwardi c. 34.*

Camerarius suimet cum pilleum quandam furtive sub-
tractum celare voluisset diligenterque a pio seniore rogatus
nil profiteretur, cultellum supra mensa positum et ex animo
benedictum sumere coactus^a quasi ignitum celeriter pro-^{* fol. 189^v.}
iecit reumque se nimis esse coram profitetur.^{* p. 869.}

Alio tempore quidam maligno arreptus spiritu, vi magna
captus est et in presentia predicti patris abductus; quem
solvi protinus iubens baculoque solum se acriter inrumpentem
viriliter amovens facto sanctae crucis signo divina potestate
securum^b exire fecit.

26. Talis vir haec non sibi, sed illi, qui per eum tanta^c
est operatus, asscribens vixit in Christo dies huic vitae^d
concessos, ministrans illo^e fidelis servus omni studio. Sede-
bat ille XVI annos¹, magna semper, quae virtutem omni-
genam perficit, infirmitate gravatus, et tunc obiit, in quo
Nov. 19 (16). genuit, XIII. Kal. Decembr.², Heinricho imperatore nostro
1011. tunc regnante X^f annos³.

Huius successor Thiedricus, materterae meimet^g filius,
magnum dedecus ab Heinricho, Hirimanni^h comitis filio⁴, ut
predixi, perpressus est. Sed in hoc anno eadem commotio
ad tempus sedata elevatur.

Heribertus Coloniensis archiepiscopus a predicto comite
multa diu sustinuit incommoda, nec mirum, cum is matrem
suam⁵ diutina teneret custodia.

Insuper Meinwercus¹ presul a Thietmaro nepote meo,
Bernardi ducis fratre, despoliatus est⁶.

27. (13.) Sed cur hoc totum explico, cum in nullo
horum nec exemplar^k bonum nec levamen meum ullatenus^l
agnosco? Sacius est mihi inceptis insistere meis; et dum^{* fol. 190.}
hoc tracto, illam beati Iohannis visionem in mente habeo:
Nov. 9, 12. *Primum ve abiit et ecce duo post haec!* Nimis enim est
miserabile, quod in superioribus sepe locis revolvi^m. Sic in
temporibus nostri rectoris ac invicti defensoris Heinrichi nil
1018. umquam tale accidit, quale modo detrimentum e nostro faci-
Iul. 29. nore emersit. Namque in Iulio mense ac IIII.ⁿ Kal. Augusti
et in III.º feria Mars sevit in viscera, quod in perpetuum
plangit mater aecclesia^p. Peciit enim Aethelboldus^q Tra-

a) coactus 1; i. e. aut coactus aut conatus; sumere praecepit, quem A. S. a. 993. b) hostem 2,
A. S. c) tantum D. d) i add. T. e) illi V. f) et D, corr. T. g) memet 1.
h) alterum 1. i) meiuercus 1. k) in e. D. l) nullatenus D. m) reuolui D.
n) tercia D, corr. T. o) 1111 D. p) geolga 1. q) aethelboldus D, aethelb. corr. T;
ath V.

1) Immo XVIII (993—1011). 2) Necrol. Merseb. Nov. 16: Suidgerus
episcopus obiit. 3) Accuratus dixisset noster: decimo anno. A. 1011
Suithgerum mortuum esse etiam Ann. Quedlinb. et Ann. necr. Fuld.
testantur; cf. 'Jahrb.' II, 331. 4) Comite Werlensi; cf. VIII, 49 et 50,
'Jahrb.' I, 466—467. 5) Gerbergam Herimanni matrem? 'Jahrb.'
III, 46. 6) Conf. Vitam Meinwerci c. 32 et 70.

iectensis* episcopus cum Godefritho duce auxilioque suimet 1018.
 sociorum atque amicorum imperatricis nostrae nepotem Thiedricum¹, sepius in occisis militibus suis multum nocentem;
 et [in] insula^b quadam² fit conventus collecti exercitus. Hic Iul. 29.
 velociter ad pugnam preparatus mortem, quam hosti minatur,
 pro dolor! patitur. Namque a Fresonibus^c ex insidiis undique
 erumpentibus et a predicti iuvenis satellitibus ex in-
 proviso is circumventus, dictu terribile, [gladio] et aqua sine
 resistentium dampno vitam hanc finit. Episcopus autem in
 navicula quadam vix fugit ac dux [ab hoste salvatus est]^d;
 et ut veraces affirmant, plus quam [tres]^e legiones inter-
 fectorum sunt. Omnis haec regio defensore forti carens³
 Piratas advenientes timet cottidie merens. [Godefridus
 comes occiditur,] Iohannes [autem] optimus miles iacet,
 * fol. 190'. Quem semper patria deflet⁴. Horum^f consocii nobiles *et
 inoliti hactenusque pugnantes dextra victrici Nunc pausant
 sorte infelici. Luit corpus eorum, Quod promeruit macula
 nostrorum; Sed, ut spero, gaudebit eorum anima, Tam gravi
 exacerbacione purgata.

28. Sed ne stupeas, lector, talem casum, perpendas
 etiam ortum. Thiedricus ille infaustus predicti antistitis
 satelles fuit; hic in quadam silva Mircwidu⁵ vocata⁵ magnum
 habuit predium, quod sibi ex eiusdem parte iniuste ablatum
 fore, cuncti comprovinciales cesari in Niumagun queruntur.
 Unde cum consilio optimorum imperator episcopo Traiectensi
 haec loca precepit incendi et conclamantibus reddi; cumque
 seniore suum iuvenis nefandus a mandatis talibus compe-
 scere nequivisset, licentiam abeundi petiit et se id prohibi-
 turum esse promisit. *Nec mora, factum est, quod dixi,
 * man. T. plus causa nostri facinoris, quam pro merito victoris. Hanc
 ineffabilem ac nimis invincibilem erumnā avium undiques-
 secus huc congregatarum et semet ipsas invicem unguis
 interficientium multitudo longe presignavit eundemque locum,
 quo isti postea oppetiere^h, preoccupavit. Quod Davit sanctus 2.Reg. 1, 21.
 monti Gelboe imprecatus est, huic insulae ego nullius meriti

a) traictensis D, corr. T. b) in sua D, l add. T. c) fresonibus D. d) ab h. s. e.
 T in loco raso. e) tres in loco raso T. f) Huius D, g) c a T additum postea
 eratum l. h) oppere corr. oppetiere T.

1) Thiedricum (Dirk) III. comitem Hollandiae, filium Arnulfi comitis
 († 993) et Liutgardae; cf. VI, 19, 'Jahrb.' III, 96—105, Wenzel-
 burger, 'Gesch. d. Nederl.' I, 106—109. 2) Inter Mervede et Mosam
 Veterem fluvios sita, non longe ab urbe Dortrecht. 3) Hinc usque in
 finem capituli eodem genere versuum noster usus est, quo supra c. 12.
 4) Necrol. Merseb. Iul. 30: Godizo et Iohannes et Godefridus comites
 cum innumera sociorum suimet multitudine perempti sunt. Conf.
 Necrol. Luneburg. Iul. 30. 5) Hoc nomen idem est atque Miriquidui
 (VI, 10); hodie transit a silva illa ad flumen modo commemoratum,
 quod ex Rheno et Mosae partibus confluit.

1018. semper exopto. [Baldericus Leodicensis* episcopus obiit in
Iul. 29 (30). Tiele eodem die]^{b. 1.}

29. (14.) *In diebus illis in episcopatu meo septem<sup>* fol. 191,
man. C.</sup> mancipia fungos manducavere non rectos et acri ardore^{* p. 870.}

Aug. succensi celeriter mortui sunt. Et in mense Aug. stella
quedam iuxta plaustrum^c noviter apparens radiis eminus
emissis cunctos cernentes terruit^{2.} Numquam enim nostri
memoria talis exoritur et ideo [unus]quisque [hoc] admira-
tur, prodigium hoc esse timet vulgus, sed cum misericordia
id finiri fidelis sperat popellus. De hiis similibus clamat

Baruch 8,32. Ieremias veredicus: *Qui scit universa, novit illa; et adinvenit
ea suimet prudentia.* Stella haec, quae effulsit, plus quam
XIII dies visa est. In provincia Northuringun dicta tres
lupi semper congressi nec antea ex habitatoribus hiis visi
hominibus multis atque pecoribus ineffabiliter nocuerunt.
Hoc quoque indigena omnis vehementer expavesces maiori-
bus curat impleri *detrimentis. Beatus namque loquitur^{* man. D.}
Gregorius: *Multa debent mala precurrere, ut illa valeant
sine omni fine ventura nunciare.* In supradictis omnibus de-
super nobis ira caelestis revelatur, sed circumspicione^d
[vigili] haec ab humana fragilitate non attenditur.

30. (15.) *Iste annus nova nuncupacione terrae^e mocio<sup>* fol. 191,
man. H.</sup> vel magna contricio ex rei veritate appellari potest. Ineffa-
bilis enim tribulacio mundo instabili exorta habitatores eius
undique turbavit; cuius partem predixi et, tunc quae pre-
terieram, alte gemitu tracto explicam. Balderici presulis et
Cameracensis episcopi³ milites poene omnes predicta oppe-
cierunt in insula et in proximis tribus provinciis non super-
erat una domus, ubi saltem non deesset habitator unus.
Post tempora Caroli in^f una die vel anno aliquid in hiis
regionibus tale non accidit, sicut vetustas asserit. Quomodo
umquam ceciderunt tales viri absque dampno hostili? Sed
nullus id miratur, qui hoc rite meditatur, quia is nil potest
pugnare, quem culpa sui gravis vindicta Dei nititur deprimere^{g.}
Hic inexuperabilis casus postea cito obliviscatur; quia Gode-
fridi ducis auxilio Athelboldus antistes cum Thiedrico hoste
reconciliatur^{4.}; et hoc venit non ex voluntate sua, sed ex
necessitate summa. Non erat enim istius regionis ullus pre-
potens defensor, si amplius insurgeret inimicus acrior. Si

a) c. erasum 1. b) Baldericus — die in ultima paginae linea T alio tempore videtur
scripsisse. c) iuxta signum maioris urse, quod vulgo plaustrum dicitur 2. d) p. add. T.
e) i. 1. f) i. corr. i. 1. g) deprimere 1.

1) Necrol. Mers. Iul. 30. Baldericus, qui aegrotus Adalboldi expeditionem
sequi conatus erat, mortuus est in curte regia Herwerden inter Waal
et Maas fluvios prope Tiel oppidum sita. 2) De hoc cometa v. Ann.
Quedlinb. a. 1018, Alpert. II, 19. L. 3) Gerhardi 1012—1048. 4) V.
'Jahrb.' III, 103—104.

damnum hoc ex consensu divino factum est, quis potest 1018. ulcisci? sin autem, quis vindicatore insanabilior^a illo? Nunc ut sanctus abba^b Columbanus in morte magni inperatoris^c Caroli fecit¹, ita nos *stringamus lacrimas precesque fundamus*^d proficuas.

31. (16.) Nec tacendum est, quod in Ruscia contigit lugubre damnum. Bolizlavus namque eam grandi exercitu peciit multumque ei nostro fame nocuit². Mense etenim * fol. 192. Iulio et XI. Kal. Aug. predictus^e dux ad *quendam fluvium³ Iul. 22. veniens ibidem exercitum suimet castrametari pontesque necessarios parare iubet. Iuxta quem rex Ruscorum^{f, 4} cum suis sedens futurum duelli invicem conducti eventum sollicitus expectabat. Interim Poleniorum provocacione^g hostis presens ad bellum excitatur et ab amne, quem tuebatur, ex inopinata prosperitate fugatur. Ex hoc rumore Bolizlavus extollitur et consocios parari et accelerare rogans fluvium, etsi laboriose, velociter transcendit. Inimica autem acies contra turmatim^h ordinata patriam defendere suam frustra nititur. Namque in primo conflictu cedit ac numquam postea fortiter resistit. Ibi tum cesa est innumera multitudo fugiencium et parva victorum. Hericus miles inclitus ex nostris oppetiit, quem inperator noster in vinculis diu retinuit⁵. Ex illa die Bolizlavus optata prosperitate inimicos palantes insequitur et ab incolis omnibus suscipitur multisque muneribus honoratur.

32. Interea quedam civitas fratri suo⁶ tunc obediens a Iarizlavo vi capitur, et habitator eiusdem abducitur. Urbs autem Kitava⁷ nimis valida ab hostibus Pedeneis ortatu Bolizlavi crebra inpugnacione concutitur et incendio gravi minoratur. Defensa est autem ab suis habitatoribus, sed celeriter patuit extraneis viribus; namque a rege¹ suo in fugam verso relicta XVIII. Kal. Sept. Bolizlavum et, quem Aug. 14. diu amiserat, Zentepulcum seniore suum, cuius gratia et nostrorum timore omnis hec regio conversa est, suscepit. * fol. 192*. Archiepiscopus *civitatis illius cum reliquiis sanctorum et ceteris ornatibus diversis hos advenientes honoravit in sancte monasterio Sofhia^e, quod in priori anno miserabiliter casu * p. 871. accidente combustum est. *Ibi fuit noverca regis predicti,

a) undica . . . insanabilis 1 (spatio relicto quatuor aut quinque litterarum). b) erasum 1.
c) intemperantis H. d) fundimus 1. e) prodietus 1. f) rurorum 1. g) prouocacione 1.
h) tulmatim 1. i) ita A. S.; agere 1.

1) Non ipsius Columbani, qui a. 615 in monasterio Bobiensi mortuus est, sed monachi cuiusdam Bobiensis carmen, cui *Planctus de obitu Caroli* (MG. Poetae lat. aevi Carolini I, p. 434—436, ed. Dümmler) inscribitur, hic spectat noster; ubi in str. 17 haec leguntur: O Columbane, stringe tuas lacrimas precesque funde pro illo ad Dominum. 2) De qua expeditione cf. Strahl l. c. I, 155—157, 'Jahrb.' III. 89—93. 3) Bug. 4) Iaroslavus; cf. VIII, 65. 72. 5) Conf. supra VIII, 16. 6) Suentopulco. 7) Kiev; quae urbs supra Cuiewa dicitur.

1018. uxor et VIII sorores eiusdem, quarum unam prius ab eo^a

Aug. desideratam antiquus fornicator Bolizlavus oblita conectali sua iniuste duxerat¹. Ineffabilis ibi pecunia ei ostenditur, cuius magna pars hospitibus suis ac fautoribus distribuitur, quedam vero ad patriam mittitur. Fuerant in auxilio predicti ducis ex parte nostra trecenti et ex Ungariis quingenti, ex Petineis autem mille viri. Omnes hii tunc domum^b remittebantur, cum indigenas adventare, fideles sibi apparere, senior prefatus letabatur. In magna hac civitate, que istius regni caput est, plus quam quadringente habentur ecclesiae et mercatus VIII, populi autem ignota manus: quae, sicut omnis haec provincia ex fugitivorum robore servorum huc undique confluentium et maxime ex velocibus Danis, multum se nocentibus Pecinegis hactenus resistebat et alios vincebat.

33. Hac elatus prosperitate Bolizlavus archiepiscopum predictae^c ad Iarizlavum misit, qui ab eo^d filiam suimet reduci peteret et uxorem suam cum noverca et consorioribus reddi promitteret. Post haec dilectum abbatem suum Tuni^e ad nostrum inperatorem cum magnis muneribus misit, ut suam amplius gratiam et auxilium acquireret et se cuncta^f sibi placencia facturum indicaret². Ad Greciam^e quoque sibi proximam nuncios misit, qui eiusdem imperatori³ bona, si vellet ^afidelis amicus haberi, promitterent; sin autem, ^{*} fol. 193. hostem firmissimum ac invincibilem fieri intimarent. Inter haec omnia omnipotens Deus assistat medius et, quid sibi sit placitum et nobis proficuum, clementer ostendat.

In diebus illis Udo comes^b nepos meus⁴ Hirimanum, coequalem sibi tam in nobilitate quam in potestate, cepit, et invitum in suam municionem duxit. Ob hoc vereor aliquam filicem periculosam oriri, quae vix aut nullatenus possit eradicari.

Sept. 34. (17.) De imperatore nostro nunc sermo mihi oriatur, qui de invisa expeditione⁵ reversus, nil de promissis percepit, sed parum sibi renitentibus nocuit. Huius miles egregius atque fidelis, dux Thiedricus⁶, cum ab eo^a separatus domum pergere voluisset, a quodam seniore Stephano¹ nomine, cesaris atque suimet, ut patuit, inimico, locis impugnatur

a) habeo H. b) do domum in duabus lineis 1. c) scilicet ecclesiae. d) habeo H. e) Thuni, in quo regnabat tota hypochoisis 2, A. S. f) cunct 1. g) grām (= gratiam) 1, urbem 2. h) om̃s 1. i) stephano 1.

1) Scilicet non ante illud tempus, sed tunc ipsum Boleslavus illam duxit. 2) V. Ann. Quedlinb. a. 1018. 3) Basilio II. Romani filio, qui 976—1025 regnavit. 4) Hic Udo Ludigerus ille comes videtur fuisse, Sigifridi Stadensis comitis filius, qui a plerisque dictus est Udo (Ann. Saxo a. 1056), Hirimanus autem Werlensis comes, Gerbergae filius et Godilae maritus, cuius filii fortasse hac re commoti a. 1019 contra imperatorem arma ceperunt. 5) In Burgundiam facta; cf. supra c. 18. 6) Lotharingiae superioris.

abditis; et cum iam victor existeret, milite in predam cadente 1018. iterum initur et pro dolor! superatus cum paucis^a effugit. Haec fuit ei in talibus secunda temptatio¹; et faciat Deus, ut non eveniat illi tertia periclitatio. Imperator noster, cum de his omnibus^b efficeretur certus, unum in Suevia regione colloquium de re publica habuit² et mox per Renum sollicitus descendit. Namque cooperatores eius et regni suimet columnae maxima parte, pro dolor! cecidere sibi grave pondus occultum^c fidei simulatores occultis resistere insidiis per extraneos nituntur, ut non liceat ei libertate congruenti inperare eorumque iniustam temeritatem^d in aliquo minurare*.

*) *Cod. 2. in fine addit*: Continet iste liber gesta quinque imperatorum, id est Heinrici primi et trium filiorum eius, Ottonis, qui dictus est Rufus, et Ottonis secundi, nec non et tertii Ottonis, qui dicebatur pulcher puer, et Heinrici secundi, cui nomen adhesit pietatis. Qui imperatores Romanum et Teutonicum imperium per annos centum et septem strennue rexerunt. Conscripsit autem ea Thietmarus Merseburgensis episcopus; qui quia Saxo erat, maxime, quid in Saxonia hii imperatores egerint, describere videtur.

a) paucos 1. b) omnibus 1. c) in occulto imminebat 2, A. S. d) et libertatis insolentiam 2, A. S.

1) *Conf. VI, 52.* 2) *Sept. 2 imperator in civitate Zürich fuit, cf. Stumpf 1712, 'Jahrb.' III, 81—86.*

INDEX NOMINUM.¹⁾

- Abraham** v. **Habraham**.
Abdriti, **Abotriti**, **Apodritae**, **Apo-**
driti *I*, 10, *III*, 18. *IIII*, 19. *IX*,
 5; *duces* **Mistuwoi**, **Mistizlavus**.
Abo (Ἀβρων) *dulcis IX*, 3.
Absalon, [**Absolon**] *II*, 12. [*IX*, 3].
Achaia *IIII*, 28.
Adel- v. **Ethel-**.
Adram (*Odernheim*) *VI*, 52.
Advinus v. **Otwinus**.
Ae v. **E**.
Affa *sancta Christi martyr I*, 8;
Afrae *monasterium Augustanum*
IIII, 51.
Agripina, **Agripinae** *sedes (Köln)*
II, 23. *III*, 2. *IIII*, 1. 48. *VI*, 7.
Agripinensis, **Agrippinensis** *archi-*
episcopus IIII, 31. *VIII*, 22;
 v. **Colonia**.
Ala *urbs (Ölsburg) IIII*, 3.
Alamanni, **Alemanni** *III*, 20. *V*, 12.
 21. *VI*, 8; v. **Suevi**.
Alamannia, **Alemannia** *V*, 3. 12.
 14. *VI*, 9. *VIII*, 14; *duces* **Hiri-**
mannus I, **Liudulfus**, **Herimannus**
II, **Herimannus III**, **Ernastus I**,
Ernastus II; v. **Suevia**.
Albani *Christi martyris ecclesia*
Magontina II, 12. 39.
Albi *filius Guncelini, comes IIII*, 69.
Albia, **Albis** *fluvius (Elbe) I*, 3. 4.
 16. *II*, 20. *III*, 16. *IIII*, 18.
V, 9. 36. 37. *VI*, 19. 28. 49. 55.
 58. *VII*, 20. *VIII*, 16. 23. 51.
 57. 64.
Alemanni, **Alemannia** v. **Alamanni**,
Alamannia.
Alexandri *sancti aecclisia prope*
Gronam sita VII, 6.
Alfkerus *abbas Palidensis (-1005)*
et Magdeburgensis (1005—1009)
V, 6. *VI*, 20. *IX*, 11.
Alfricus *senior (998) IIII*, 42.
Alvricus *monachus Corbeiensis IIII*,
 72.
Alpes *II*, 28. 30. *IIII*, 18. *VIII*, 4;
Alpinae difficultates VIII, 2.
Alsacia, **Alsatia** (*Elsass*) *V*, 3. 21.
VI, 9.
Altmannus *antistes († 1017) VIII*,
 67.
Altmannus *iuvenis (1018) IX*, 24.
Altstidi, **Alstidi** *civitas (Allstedt)*
V, 15. *VI*, 46. *VII*, 29. *VIII*,
 6. 8. 50. 66.
Alwinus *nobilis († 1014) VIII*, 4.
Alwred *sanctimonialis († 1017) VIII*,
 55.
Amardela *civitas (Ammerthal) V*, 34.
Ambrosius *sanctissimus presul*
Mediolanensis II, 24. *VI*, 9.
Amolongus *episcopus Verdensis*
(933—962) II, 32; *fratres Heri-*
mannus dux, **Wigmannus I**.
Amulred *mater Waltherdi archi-*
episcopi VII, 15. 16; *coniux* **Erp**.
(Amulred) *soror laica Waltherdi*
VII, 16.
Amulric *antistes († 1017) VIII*, 67.
Andreae *sancti natalis (Nov. 30)*
IIII, 16; [*octava (Dec. 7) VIII*, 8.]
Angli *II*, 1. *VIII*, 36. 37. 39. 40.
IX, 7; *reges* **Ethmundus I**, **Aethel-**
rad, **Ethmundus II**.
Anna (*Hanna*) *VIII*, 3.
Anno *abbas Magdeburgensis (937*
— 950) et episcopus Worma-
censis (950—978) II, 22. 37.
Ansfridus *comes, patruus Ansfridi*
episcopi IIII, 31; *frater* **Robertus**
archipresul.
Ansfridus *comes, episcopus Traiecten-*
sis (995—1010) IIII, 31—37. *VI*,
 18. *VII*, 23; *uxor* **Hereswit**.

¹⁾ *Uncis quadratis ea inclusa sunt nomina nominumque formae, quae aut in uno codice Bruzelliensi, aut in locis interpolatis codicis Dresdensis inveniuntur; numeris libri et capita significantur.*

- Antiqua civitas (*Oldenburg Wagriae*) VI, 43. VIII, 3; *episcopi* Reginbertus, Bernhardus.
- ApaeIIae (*cognomen Iudasorum*) VI, 16.
- Apulia II, 13. 15.
- Aquasgrani, Aquisgrani palacium et sedes regia (*Aachen*) II, 1. III, 8. 26. IIII, 46. 53. V, 20. 28. VIII, 15. 54. 67. IX, 18; Aquensis capella IIII, 35.
- Aquileia II, 40. VI, 60; *patriarchae* (Engelfridus), Iohannes.
- Ara fluvius (*Ohre*) II, 20. VI, 49.
- Argentina urbs (*Strassburg*) V, 12. 13. 20. 22. VI, 9. VIII, 27; Argentinensis episcopus V, 21; v. Strazburg.
- Aricia (*Arezzo*) VIII, 2; *episcopus* Aethelbertus.
- Arn episcopus sanctae Wirzburgiensis aeccliesiae (855—892) I, 4.
- Arnaburch, Harnaburg, Harneburg civitas, urbs (*Arneburg*) IIII, 38. VI, 28. VII, 5. 24; Arnaburgiensis civitas VIII, 34; Harneburgiensis comes III, 8.
- Arnulfus [rex,] imperator (887—899) I, 4. [22.] VI, 6. 41; *filius* Zuete-pulcus.
- Arnulfus dux Bawariae (907—937) I, 26; *filia* Iuthitta duxtrix.
- Arnulfus, Arnolfus episcopus *Halberstadensis* (996—1023) IIII, 26. 43. V, 3. 4. 15. 41. 44. VI, 1. 22. 54. 57. 58. VII, 8. 11. 14. 26. 36. 37. 38. VIII, 23. 51. 53. IX, 1.
- Arnulfus II. Mediolanensis archipresul (998—1018) VI, 6. IX, 7.
- Arnoldus Heresfeldensis aeccliesiae provisor (1012—1031) VIII, 31.
- [Asnebruggi (*Osnabrück*) VIII, 13. 75;] Asanbruniensis, Asenbrunensis aeccliesia IIII, 69. VIII, 67, episcopus VI, 18; *episcopi* Dodo, Gunterius, Othilulfus, Thietmarus.
- Athanasius episcopus (*sanctus*) VI, 25.
- Athel- v. Ethel-.
- Athulfus († 1002) V, 6.
- Attala christicola sanctus et confessor VIII, 2.
- Augia insula (*Reichenau*) V, 13. VIII, 46.
- Augustana civitas, urbs (*Augsburg*) II, 5. 9. IIII, 51. VI, 3. 39; aeccliesia III, 8, (sedes) IIII, 50; Augustensis episcopus IIII, 26; *episcopi* Othelricus, Heinricus, Liudulfus, Gevehardus, Sigifridus, Bruno.
- Avares (*Ungari*) I, 15. II, 2. 7—10; v. Ungarii.
- Avico capellanus (983) III, 18.
- Bacco († 941) II, 21.
- Bada fluvius (*Bode*) II, 20.
- Baldricus presul *Traiectensis* (918—976) I, 12; *frater* Isilbertus dux.
- Baldericus, Baldricus II. episcopus Leodicensis (1008—1018) IX, 28. 30.
- Baldericus, Baldricus comes († 1021) VIII, 47—49. 62. IX, 7. 18; *uxor* (Ethela).
- Baldricus Wigmanni comitis inclitus satelles († 1017) VIII, 53.
- Balduinus, Baldwinus, Balwinus IV. dux Wlandariorum (988—1036) VI, 29.
- Bardengun IIII, 29.
- (*Basilus* II.) imperator *Greciae* (976—1025) III, 21. IX, 33.
- Basula urbs (*Basel*) VIII, 29; Basulensis civitas IX, 18, Basiliensis episcopus V, 21; *episcopus* (Ethelbero II.).
- Bavanberg, Bavenberg civitas (*Bamberg*) II, 13. V, 3. 38. VI, 30. 31. VIII, 27. 66. 75; Bavenbergensis aeccliesia VI, 60. VIII, 26, Bavenbergiensis pastor VI, 90; *episcopus* Evurhardus.
- Bawaria (*Baiern*) I, 26. II, 8. 21. 36. IIII, 3. V, 22. 27. 32. VI, 41. IX, 18; Bawaria regio II, 30, Bawarium regnum II, 6. V, 14; *duces* Arnulfus, Heinricus I.—IV.
- Bawarii, Bavarii, [Bawarici] I, 21. II, 2. 8. 27. III, [4.] 7. 9. 20. 24. IIII, 3. 4. 20. 59. V, 11. 14. 19. VI, 2. 11. 14. 41. VII, 23. 32. VIII, 19. 57. 66. 76. IX, 18.
- Bececo Herimanni comitis satelles († 1002) V, 9.
- Bezeco comes (984) IIII, 2; *frater* Ekkihardus.
- Becelinus episcopus († 1017) VIII, 67.
- Becelinus comes († 982) III, 20; *frater* Ecelinus.
- Becelinus (999) IIII, 43; *fortasse* = Bezeco.
- Becillinus comes Sueviae regionis (c. 1015) VIII, 32.
- Belegori urbs (*Belgern*) VI, 56. VII, 9. VIII, 61.

- Beleknegini IX, 4.
 Benedictus V. papa (964) II, 28.
 35. IIII, 18. 62. VII, 28.
 Benedictus VII. papa (974—983)
 III, 13. (14).
 Benedictus VIII. papa (1012—1024)
 VII, 40. 41. VIII, (prol. 1. 2.) 45.
 Beneventum II, 13. III, 15; Bene-
 venti (*Beneventani*) II, 31.
 Benno Sigifridi filius (1002, † 1005)
 V, 5. VI, 22; *frater* Sigifridus.
 Benno v. Bernhardus.
 Berhta IIII, 67; *filii* Huswardus,
 Bevo.
 Bertoldus comes († 980) II, 21. III, 9.
 V, 14. 33; *frater* Liupoldus mar-
 chio, *uxor* Ella, *filii* Heinricus
 marchio, Bucco.
 Bertoldus Liutharii filius (1017,
 1018) VIII, 53. IX, 17; *fratres*
 Wirinhardus marchio, Thiedricus
 capellanus.
 Berna civitas (*Verona*) III, 24.
 IIII, 50; v. Verona.
 Bern miles († 1016) VIII, 44.
 Berengarius, Beringerus *rex Italiae*
 (950—961, † 966) II, prol. 5. 13;
uxor Willa; *nepos* Willelmus
 comes.
 Beringerus capellanus (1007) VI, 31.
 Bernhardus, Bernardus Halverstiden-
 sis ecclesiae antistes (923—968)
 I, 22. II, 11. 18—21. 37. VIII, 3.
 Bernhardus, Bernardus, Benno An-
 tiquae civitatis episcopus (1013
 — 1023) VII, 14. VIII, 3. IX, 5.
 Bernhardus I. dux Saxoniae (973—
 1011) II, 31. III, 6. 24. IIII,
 2. 9. 23. 39. 52. V, 4. 15—19.
 VI, 2. 18. [53.] 56; *soror* Suone-
 hilda, *filii* Bernhardus II. dux,
 Thietmarus comes.
 Bernhardus II. dux Saxoniae (1011
 — 1059) VII, 31. VIII, 17. 19. 48.
 IX, 26; *frater* Thietmarus comes.
 Bernhardus comes, marchio septen-
 trionalis (1009—?) VI, 50. VIII,
 5. 6. 8. 44. 50—52. 54. IX, 17.
 Bernhardus Arnulfi presulis satellites
 († 1005) VI, 22.
 Bernhardus, Berenhardus Ferdensis
 episcopus (994—1014) IIII, 19.
 V, 15. VI, 18. VIII, 31.
 Bernarius confrater *Magdeburgen-
 sis* († 1018), IX, 10.
 Bernwardus sanctae Wirciburgensis
 ecclesiae episcopus (990—995)
 IIII, 21. 28.
 Bernwardus, Berenwardus Hilli-
 nessemensis ecclesiae episcopus
 (993—1022) IIII, 2. 9. 43. V, 4.
 15. VI, 18. VII, 10. IX, 24.
 Bert- v. Berht-.
 Besprim filius Bolizlavi IIII, 58;
fratres Miseco II., Otto.
 Bevo miles IIII, 67; *frater* Hus-
 wardus.
 Bezeco v. Bececo.
 Bichini, Bichni, Bigni urbs (*Püchen*)
 I, 15. III, 16. VII, 24; burg-
 wardus VIII, 52.
 Bichlingi urbs (*Schloss-Beichlingen*)
 VIII, 4.
 Binizo, Biio, Bio, comes Merseburg-
 gensis († *inter* a. 990 et 1003)
 III. 19. IIII, 2. 11. 12. VI, 50.
 Birgilun (*Bürgel*) IX, 18.
 Bisinstidi (*Bürstadt*) IIII, 4. 8.
 (Bober,) Pober, Castor fluvius VI,
 26.
 Bobia civitas (*Bobbio*) VIII, 2.
 Bockenevorde (*Böckenförde*) V, 19.
 Bodo miles (1012) VII, 1.
 Boemia I, 10. III, 7. IIII, 55. V, 38.
 VI, 10. VIII, 10. 46. 59. 61. 63. 64;
duces Ventizlavus, Bolizlavus I.
 —III., Iaremirus, Othelricus.
 Boemii I, 4. II, 2. III, 18. IIII,
 5. 11. 28. V, 7. 11. 23. 29. VI,
 11. 14. 50. 56. 58. VII, 11. 39.
 VIII, 8. 10. 59; [Boemensis Bo-
 lizlavus, Boemenses V, 29].
 Bolizlavus dux Poleniorum (992
 — 1025) IIII, 28. 45. 46. 56. 58.
 V, 7. 9. 10. 15. 18. 23. 29—33.
 36—38. VI, 2. 10—12. 15. 22.
 26. 27. 33. 34. 54—58. VII, 7.
 9. 11. 20. 23. 29—35. VIII, 4.
 9—13. 16—20. 22. 23. 29. 39. 50.
 51. 57. 59. 61. 64. 65. 72. 73. IX,
 1—4. 31—33; *uxor* tertia Em-
 nildis, *quarta* Oda, *liberi* Besprim,
 Miseco II., Otto, tres filiae.
 Bolizlavus I. dux Boemiorum (936
 — 967) II, 2; *frater* Ventizlavus,
liberi Bolizlavus II., Dobrawa.
 Bolizlavus II., Bolizlavo, Bolizlovo
 dux Boemiorum (967—999) II,
 31. III, 7. IIII, 2. 5. 6. 9. 11.
 13. 55. 56; *uxor* (Emma), *filii*
 Bolizlavus III., Iaremirus, Othel-
 ricus.
 Bolizlavus III. Rufus, Boemiorum
 dux (999—1002) V, 7. 11. 23. 29.
 30. VIII, 56; *fratres* Iaremirus,
 Othelricus.

- Bonifacii *monasterium Romanum* *III*, 28.
 Borintizi (*Brandis*) *III*, 1.
 (Boris) *filius Wlodemiri regis VIII*, 72.
 Boris Sclavus († 1015) *VI*, 28.
 Boruz (*Boritz*) *VI*, 10.
 Bosio miles († 1013) *VII*, 39.
 Boso Merseburgiensis aecclesiae pastor (968—970) *II*, 22. 36. 37.
 Bosonis saltus (*Posa*) *II*, 36.
 Brandanburg *III*, 16; Brandaburgiensis, Brandeburgensis, Brandeburgiensis, Brenneburgensis civitas *III*, 64, urbs *II*, 36, aecclesia *II*, 22. *III*, 22, episcopatus *III*, 17; *episcopi* Thietmarus, Dodilo, Wolcmerus, Wigo.
 Bremun *III*, 62; Bremensis archiepiscopus *II*, 42. *III*, 18. *V*, 15. *VI*, 18. *VII*, 28, prepositus *III*, 6; *archiepiscopi* Etheldagus, Lievizo, Unwanus, *praepositus* Erp.
 Brentus flumen (*Brenta*) *VI*, 4.
 Brigida neptis Thietmari, *abbatissa Magdeburgensis* *I*, 12.
 Britanni *VIII*, 41.
 Brizach civitas munitissima (*Alt-Breisach*) *V*, 21.
 Brixna (*Brescia*) *VI*, 6; Brixienis episcopus (Ethelbero) *V*, 24.
 Bronhag abbas Vuldensis (1011—1013) *VII*, 31.
 (*Brux*) castellum *VI*, 11.
 Brun, Bruno Coloniensis archiepiscopus (953—965) *I*, 9. *II*, 16. 23. 24, *III*, 15. 31; *fratres* Otto I. rex, Heinricus I. dux, *soror* Mahtilda *abbatissa*.
 Bruno Ferdensis ecclesiae antistes (962—975) *II*, 31—33. *III*, 6; *fratres* Ekbertus, Wigmannus *II*.
 Bruno = Gregorius *V*. papa (996—999) *III*, 27. 30. 43. 44. *VII*, 40; *frater* Conradus I. dux Car.
 Brun *archiepiscopus et martyr* († 1009) *VII*, 34. 35.
 Bruno, Brono episcopus *Augustanus* (1006—1029) *V*, 32. 38. *VI*, 2. 3. 31. 40; *fratres* Heinricus II. rex, Arnulfus archiepiscopus.
 Brun frater Thietmari, in nova educatus Corbeia *III*, 70.
 Bruno dux *Saxoniae* († 880) *II*, 23. *frater* Otto dux.
 Brun comes Harneburgiensis († 978) *III*, 8; *liberi* Ricbertus, Emnilda, Mahtildis.
 Brun senior (*Querfurtensis*) *VII*, 34. 35; *uxor* Ida, *filii* Brun, Gevehardus.
 Brun comes (*Brunsvicensis*) *III*, 11. *VIII*, 6. *IX*, 24.
 Brun comes, frater Guncelini (1010) *VI*, 55.
 Bruncio satelles († 1005) *VI*, 28.
 Brunig comes (984) *IV*, 2.
 Brusela (*Bruchsal*) *V*, 22.
 Buccaporei v. Sergius *IV*.
 Bucco comes *V*, 34. 35; *frater* Heinricus marchio.
 Bucithi (*Poetschau*) *III*, 1.
 Budizlavus miles (1017) *IX*, 21.
 Budusin urbs, civitas (*Bautzen*) *V*, 9. *VI*, 14. 34. 55. *IX*, 1.
 Bulgarii *II*, 31.
 Burchardus Misnensis ecclesie provisor (968—969) *II*, 22.
 Burchardus, Burchard antistes *Wormatiensis* (1000—1025) *VI*, *prol.* 18.
 Burchardus comes (950, † 982) *II*, 39. *III*, 20.
 Burchardus comes palatinus *Saxoniae* (1002—1017) *VI*, 16. 48. *VIII*, 21, [Bernhardus *VIII*, 44].
 Burchard (1016) *VIII*, 44; *fratres* Aelli, Poppo, Thiedric.
 Burgundia regio *VIII*, 27. 49. 62. *IX*, 18; Burgundia regna *V*, *prol.*
 Burgundii *VIII*, 27. 30. *IX*, 7; *reges* Conradus, Rothulfus *III*.
 Buschuth civitas (*Boussu*) *III*, 6.
 Businc urbs magna (*Posnitz*) *VIII*, 19.
 Buzici tribus *VI*, 50.
 Caesar v. Iulius.
 Calabria *II*, 13. 15. *III*, 20. 23.
 Calabritanus v. Iohannes *XVI*. papa.
 Calonymus Iudeus (982) *III*, 21.
 Calwo urbs (*Kalbe a. M.*) *III*, 18;
 Calva monasterium *III*, 57.
 Camaracensis (*Cambray*) episcopus, presul (Erlwinus) *V*, 20. *VII*, 22. (Gerhardus) *IX*, 30.
 Caminici, Caminici fluvius (*Chemnitz*) *I*, 3. *III*, 16.
 Camma civitas (*Chamb*) *III*, 7.
 Campania *II*, 15.
 Cantara civitas (*Canterbury*) *VIII*, 42; *episcopus* Dunsten (Elpheg).
 Capua *II*, 15.
 Capungun (*Kaufungen*) *VIII*, 13. 54. *IX*, 18.
 Carentani, Carenti (*Kärntner*) *IV*, 3. *V*, 24. *VI*, 4; *duces* Otto, Heinricus minor, Conradus *I*.

- Carolus v. Karolus.
 Cassalun (*Kassel*) *VIII*, 18.
 Castor v. Bober.
 Cathelauensis (*Châlons s. M.*) episcopus (*Hildegimus*) *IV*, 68.
 Ceciliæ sanctæ aecclēsia *Colonien-sis* (?) *II*, 25; *Verdensis II*, 32.
 Celsa urbs (*Selz*) *IV*, 43.
 Salsa Cholbergensis (*Kolberg*) aecclēsia *IV*, 45. *VIII*, 72; Cholbergensis episcopus (*Reinbern*) *IV*, 45.
 Chorin, Chorun (*Kohren*) *III*, 1. *IX*, 21. 22.
 Cristina cometissa *IV*, 63.
 Christinus comes *II*, 17.
 Cristinus (1015) *VIII*, 24.
 Chruvati (*Klein-Corbetha*) *III*, 11.
 Chutici, Chutizi, Gutizi pagus *I*, 4. *II*, 37. *III*, 16.
 Ciani urbs (*Zahna* ?) *VIII*, 16.
 Ciaz comes, Ziaz patricius (= *Dedi* ?) *IV*, 2. 44; frater Frithericus comes.
 Cideburus *II*, 29; frater Miseco *I*.
 Cidini (*Zehden*) *II*, 29.
 Cilensi v. Silensi.
 Ciriacus sanctus *II*, 19; Ciriaci festivitas (*Mart.* 16) *VII*, 36.
 Cirin castellum (*Zehren*) *V*, 36.
 Cirmini villa (*Zscherben*) *III*, 11.
 Cisalpinæ partes *V*, 20; Cisalpini antistites *VI*, 30.
 Citici, Citicensis urbs (*Zeitz*) *IV*, 45. *V*, 44; Citicensis ecclesia *II*, 36. *III*, 18. *VI*, 50, episcopatus *II*, 36, episcopus *II*, 22. *III*, 16. *V*, 15. *VIII*, 25; *episcopi* Hugo *I*, Frithericus, Hugo *II*, Hildewardus.
 Citiza (*Schützberg*) *VI*, 10.
 Clementis sancti bona *VII*, 22, ecclesia in Cuiewa *VIII*, 74.
 Cnuto (*Chnuba rex Danorum*) *I*, 17.
 Cnut rex *Danorum et Anglorum* (1014—1035), *VIII*, 39. 40. *IX*, 7; frater Haraldus.
 Colidici (*Colditz*) *VIII*, 25.
 Colomannus socius Kiliani *I*, 4.
 Colomannus Christi martir († 1017) *VIII*, 76.
 Colonia (*Köln*) *II*, 25. *IV*, 16. 27. 53. *VI*, 45. *VII*, 26; Coloniensis aecclēsia *III*, 15. *VIII*, 31, cathedra *II*, 1; Coloniensis archiepisc. *II*, 16. *III*, 26. *IV*, 35. *V*, 20. *VI*, 18. *VIII*, 49. *IX*, 26; *archiepiscopi* Wigfridus, Brun, Wolcmerus, Gero, Warinus, Evergerus, Heribertus; v. Agripina.
 Columbanus chisticola sanctus et confessor *VIII*, 2, sanctus abba *IX*, 30.
 Coniri (*Könnern*) *VII*, 13.
 Conradus *I*. Francorum dux (906—911) et rex (911—918) *I*, 6—8; frater Everhardus dux.
 Conradus rex Burgundiae (937—993) *VIII*, 62; soror Aethelheida, liberi Gisela, Gerberga, Rothulfus *III*.
 Conradus dux *Lotharingiae* (944—953, † 955) *II*, 5. 6 (*falso Hugo dictus*). 8—10. 38. 39. *V*, 25; uxor Liudgarda, filius Otto.
 Conradus *I*, Conrad dux *Alemannie* (982—997) *IV*, 4. 9. 60. *V*, 22; fratres Udo *II*, Heribertus, filius Herimannus *II*.
 Conradus *I*. dux *Carinthiae* (1004—1012), gener Herimanni *II*. *V*, 12. *VII*, 22; frater Brun.
 Cono († 950) *II*, 39.
 Conradus comes († 982) *III*, 20.
 Cono (*Konradus II. rex* 1024—1039) *VIII*, 62; uxor Gisela.
 Conradus confrater *Magdeburgensis III*, 74.
 Constantia (*Constanz*) *V*, 13; Constantiensis ecclesia *IX*, 18; episcopus Lambertus.
 Constantinopolitani *II*, 15. *III*, 23; Constantinopolitanus imperator *II*, 15; v. Greci.
 Cophelenci urbs (*Koblentz*) *VIII*, 26.
 Corbeia [antiqua] Francorum latinorum (*Corbie*) *V*, 19. [*VIII*, 13].
 Corbeia nova (*Corvey*) urbs *II*, 32. [42.] *IV*, 1. 70. 71. *V*, 19. [*VI*, 53. *VII*, 7.] *VIII*, [13.] 56. [75]; abbas Corbensis *II*, 18. *III*, 9. *VIII*, 13; [Corbeiensis ecclesia *VIII*, 13.] *abbates* Adelhardus, Warinus, Godescalcus, Liudulfus, Thietmarus, Val, Druhtmer.
 Cothug, Cotug, Cotuh urbs (*Gautsch* ?) *III*, 1. 16. *VIII*, 24.
 Cracuaensis (*Krakau*) episcopus (*Poppo*) *IV*, 45.
 Crana urbs (*Kronach*) *V*, 38.
 Crescentius Romanus († 998) *IV*, 30. *VIII*, 71; filius Iohannes.
 Crist. v. Christ.
 Crispinianus Christi martir *IV*, 69—71.
 Crispinus lippus *IV*, 14.
 Crispinus Christi martir *IV*, 69—71.
 Crosno, Crosna (*Crossen*) *VI*, 26. *VIII*, 17.

Crusni castellum, urbs, civitas (*Creussen*) *V*, 34—36.
 Cuchavicus senior Sclavorum in Zuencua *II*, 38.
 Cuiewa civitas magna (*Kiew*) *VIII*, 74; *v.* Kitava.
 Cukesburgienses *v.* Wethenici.
 Cumae (*Como*) *II*, 5.
 Cunigund, Cunigunda mater Thietmari *IV*, 17. 23. 24. 38. *V*, 22. *VI*, 44. *VIII*, 33; *fratres* Heinrichus, Sigifridus, Udo, *soror* Hathui, *coniux* Sigifridus.
 Chungunda, Cunigunda, [Cunegundis] regina, imperatrix (*IV*, 51.) *V*, 19. (43. *VI*, *prol.* 3. 8. 18. 19. 22. 30. 31. 35. 55. *VII*, 9. 14. 21. 31. 32.) *VIII*, *prol.* 1. 16. (29. 53. 54. 56); *fratres* Heinrichus *IV*. dux, Thiedricus *II*. episcopus, Aethelbero capellanus, Gisilbertus, *soror* Liudgarda, *coniux* Heinrichus *II*. rex.
 Curbici *v.* Zurbizi.
 Curiaensis (*Chur*) pastor (Othelricus) *V*, 13.
 Cypriani sancti martyris abbacia *Nienburgensis VIII*, 22.
 Cziczani *v.* Sciciani.

Daedi *v.* Dedi.
 Dagino *v.* Tagino.
 Daluvu (*Dölau?*) *VI*, 36.
 Danai *II*, 15. *III*, 20. 22. *VIII*, 72; *v.* Greci.
 Dani *I*, 17. *II*, *prol.* 14. 23. 31. *III*, 6. 24. *VIII*, 36. 41. *IX*, 32. piratae *IIII*, 23—25. *VII*, 23; *v.* Northmanni; *reges* Cnuto, Gutring, Haraldus, Sveinus, Cnut.
 Danubius flumen (*Donau*) *VI*, 40. *VII*, 23.
 Darniburg (*Derenburg*) *IV*, 41.
 Davit sanctus *II*, 12. 40. *V*, 1. *IX*, 28; Daviticae laudes *II*, 44; Davitica monita *III*, 14, sententia *IX*, 23; Daviticum *VIII*, 69.
 Dedi comes († 982) *III*, 20.
 Daedi, Dedi comes († 1009) *III*, 18. *VI*, 48—50. *VII*, 10. *VIII*, 50; *frater* Frithericus comes, *uzor* Thiedburga; *v.* Ciazio.
 Deleminci pagus. provintia, regio *I*, 3. 10. *IV*, 5; *v.* Glomaci.
 Derlingun (*vicus*) *VI*, 36.
 Deventeri (*Deventer*) *I*, 12.
 Deviux pater Procui senioris (?) *IX*, 4.

Diadesisi, Diedesi, Diedesisi pagus *IV*, 45. *VI*, 57. *VIII*, 20.
 Dibni urbs (*Düben*) *III*, 16. [*VIII*, 24.]
 Dionisius Christi martir *I*, 23.
 Diusburg (*Duisburg*) *V*, 5. 20.
 Dobraluh (*Dobrilugk*) *VI*, 22.
 Dobrawa *IV*, 55—57; *frater* Bolizlavus *II*., *coniux* Miseco *I*., *filius* Bolizlavus.
 Dobremirus *IV*, 58; *filia* Emnildis.
 Dodico *v.* Waltherdus.
 Dodilo Brandeburgiensi sedis antistes (?—980) *III*, 17.
 Dodo Mirmingendensis episcopus (967—993) *IV*, 19.
 Dodo Asanbruniensis aeccliesiae episcopus (967—978) *II*, 16. *IV*, 69.
 Donatus martyr *VIII*, 23.
 Druhtner abbas Corbensis (1015—?) *VIII*, 13.
 Tudo Havelbergensis aeccliesiae custos (948—983) *II*, 22.
 Dudo *v.* Liudolfus.
 Dunsten Cantarae civitatis antistes (959—988) *VIII*, 42.

Eber- *v.* Ever.
 Ecelinus († 982) *III*, 20.
 Ecilin[Ecelinus Longobardus](*Adalbertus marchio Estensis VIII*, 1. [*IX*, 1]; *fratres* Hug, Hecil.
 Eddila matertera Geronis archiepiscopi *VIII*, 55; *sorores* Mirisuida, Emnilda.
 Edico (994) *IV*, 25.
 Edith, Editha, Aedith, Aeditha regina *II*, 1. 3. 11; *coniux* Otto *I*.; *liberi* Lidulfus, Liutgarda.
 Egedus (*Aegidius*), Eidus, Eid, Aeid Misnensis aeccliesiae episcopus (992—1015) *IIII*, 6. 45. *V*, 15. *VI*, 1. *VII*, 8. 11. 12. 21. *VIII*, 22. 25. 26. 55.
 Eggihardus *v.* Ekkihardus.
 Eila (Eilsuith) amita Thietmari († 1015) *V*, 14. 38. *VIII*, [19.] 63; *coniux* Bertoldus.
 Eilbertus cancellarius (1002—1005, episcopus *Frisingensis* 1005—1039) *V*, 19.
 Egilhardus miles († 1009) *VI*, 49.
 Eilwardus episcopus *Misniensis* (1015—1023) *VIII*, 26. 52.
 Egisvilla, Malacin, Malcin curtis (*Eisdorf*) *VI*, 42. *IX*, 7.
 Ekbertus Treverensis archiepiscopus (977—993) *IIII*, 19.

- Ekbertus, Ekberhtus comes unio-
culus († 994) *II*, 6. 12. *III*, 7.
IV, 1. 3.
- Ekkihardus episcopus *Slesvicensis*
(† 1026) *VI*, 18. *VII*, 29.
- Ekkihardus Novae civitatis abbas
(994—1017), *episc. Pragensis*
(1017—1023) *IV*, 60. *VIII*, 65.
- Ekkihardus, Ekkyhardus comes,
marchio *Misniensis* (985—1002)
IV, 2. 6. 11. 12. 22. 30. 39—42.
45. 52. 67. 73. *V*, 4—9. 15. *VII*,
26. *VIII*, 56. *IX*, 1. 20; *frater*
Guncelinus, *uxor* Suonehildis,
liberi Herimannus, Ekkihardus,
Gunterius, Liudgerda.
- Ekkihardus comes (984) *IV*, 2;
frater Bezeco.
- Ekkihardus (marchio *Misniensis*
1032—1046) *VI*, 53. *VII*, 30.
VIII, 22. *IX*, 20—22; *fratres*
Herimannus, Gunterius, *soror*
Liutgerda.
- Eggihardus (1017) *VIII*, 50.
- Ekkihardus Rufus custos aeccliesiae
sancti Mauricii et magister scholae
Magdeburgensis III, 13. *IV*, 24.
66.
- Ekkihardus sancti Iohannis baptistae
monachus (1017) *VIII*, 76.
- Ekkricus († 1015) *VIII*, 18.
- Elergerus v. Ethelgerus.
- Elerstidi villa (*Allerstet*) *VIII*, 5.
- Eleslevo (*Alsleben*) *III*, 10.
- Elewangensis (*Elhwangen*) abbas
(Gevehardus) *IV*, 26.
- Aelli (1016) *VIII*, 44; *fratres* Burchard, Poppo, Thiedric.
- Elisiae sedes *VI*, *prol.*
- (Elphegus) Cantarae civitatis anti-
stes (1006—1012) *VIII*, 42.
43.
- Elstra fluvius (*Weisse Elster*) *III*,
16. *V*, 10. *VI*, 42.
- Elstra nigra *VIII*, 51.
- Ema aqua (*Eem fluvius*) *IV*, 37.
- (Emma) regina *Anglorum VIII*,
40; *coniux* Aethelred *II.*, *filii*
Aethelstenus, Ethmundus.
- (Emma) *vidua Bolislavi II.* *V*, 23.
29.
- Emmerammi Christi martiris mona-
sterium *II*, 26. 36. *VI*, 41.
- Emnilda matertera Sigifridi *IIII*,
16; *soror* Mahtildis.
- Emnilda matertera Geronis archi-
episcopi *VIII*, 55; *sorores* Miri-
suida, Eddila.
- Emnildis tertia Bolislavi uxor *IIII*,
58; *liberi* Miseco *II.*, Otto, tres
filiae.
- (Engelfridus) patriarcha de Aquileia
(c. 944—963) *II*, 40.
- Eoae partes *II*, *prol.*
- Ercanbaldus, Erkanbaldus, Erkaen-
baldus Fuldensis coenobii abbas
(968—1011), *Magociacensis archi-*
episcopus (1011—1021) *V*, 38. *VIII*,
26. 31. 51. 65. *IX*, 18.
- Eresburch, [Eresburg abbacia] *II*,
2. [*VIII*, 13. 75].
- Ericus, Hericus v. Heinrichus.
- Erlwinus Camaracensis episcopus
(995—1012) *V*, 20. *VII*, 22.
- Erminoldus imperatoris camerarius
(† 1002) *V*, 6.
- Ernastus, Ernst *I.* *Alemanniae dux*
(1012—1015) *V*, 24. 31. 32. 34.
VIII, 14. 16. 62.
- Ernastus *II.* *dux Alemanniae* (1015
—1030) *VIII*, 16.
- Erp, Erpo Ferdensis episcopus (975
—994) *III*, 6. *IV*, 19. *VIII*, 38.
- Erp senior, *VII*, 15; *uxor* Amulred,
liberi Waltherdus, (Amulred).
- Herpo capellanus († 999) *IV*, 62.
- Erpesfordi (*Erfurt*) *IV*, 6.
- Ervinus senior *I*, 5; *filia* Hatheburch.
Esaias VIII, 38.
- Esericus († 941) *II*, 21.
- Esic, Esico, Eseco comes *Mersebur-*
gensis († 1004) *IV*, 2. 11. 12. *V*,
15. *VI*, 16. *VII*, 5.
- Esico inclusus († 1016) *VIII*, 35.
- Aethela coniunx Geronis (979) *III*,
10.
- Ethela uxor Sigifridi (*ita inter-*
pretandum, non Heinrichi) *IIII*, 25.
(Ethela) uxor Balderici comitis (1016)
VIII, 47—49; *filius* Meinwercus.
- Ethelbero episcopus Brixienis (c.
976—1007) *V*, 24. *VI*, 6.
- (Ethelbero *II.*) episcopus Basiliensis
(1002) *V*, 21.
- Aethelbero capellanus (1008, 1015)
VI, 35. *VIII*, 9; *sorores* Cuni-
gunda regina, Liudgarda, *fratres*
Heinricus, Thiedricus, Gisilbertus.
- Aethelbertus, Athelbertus archiepi-
scopus Parthenopolitanus (968
—981) *II*, 22. 23. 37. 43. *III*, 1.
9. 11. 12. *IIII*, 28. *IX*, 10.
- Aethelbertus, Adthelbertus, Boemi-
orum episcopus (983—997) *IIII*, 28.
44. 45. *VI*, 12. *VIII*, 56; *fratres*
Radimus, Zebizlovo; v. Woytech.

Aethelbertus *Aricianus episcopus* (1014 — c. 1023) *VIII*, 2.
 Aethelbertus comes († 906) *I*, 7.
 Aethelbertus miles (1018) *IX*, 19.
 Ethelbaldus, Aethelboldus, Athelboldus, Ethelbodus presul *Tractensis* (1010—1026) *VII*, 23, *VIII*, 75. *IX*, 27. 28.
 Etheldagus, Aetheldagus, Atheldagus Bremensis archiepiscopus (936—988) *II*, 42. *III*, 6. *III*, 18. *VII*, 28.
 Aethellek (Aetheldeg) prepositus *Magdeburgensis* (968 — c. 975) *III*, 15.
 Ethelgerus, Elergerus (i. e. Ethelgerus) comes (994) *III*, 23. 24.
 Ethelgerus clericus (1009) *VI*, 39.
 [Adelhardus antiquae Corbeie abbas († 826) *VIII*, 13. 75].
 Ethelheida, Ethelheidis, Aethelheida, Aethelheidis, Ethelgida imperatrix († 999) *II*, 5. 13. 15. 44. *III*, 1. 25. *III*, 1. 8. 15. 18. 43; *frater* Conradus rex, *coniux* Otto I., *liberi* Otto II., Mahtilda.
 Ethelheida, Aethelheida, Ethelhida, Haethelheida abbatissa *Quedlinburgensis* (999—1045) *et Gernrodensis* (1014—1045) *III*, 3. 10. 43. *V*, 3. *VIII*, 53. 67.
 Aethelheida *vidua Geronis II. marchionis VIII*, 22; *filius* Thietmarus II.
 Ethelind cometissa (1002) *V*, 5.
 Aethelrad, Aethelred II. rex Anglorum (978—1016) *VIII*, 37. 40; *uxor* (Emma), *filii* Ethelstenus, Ethmundus.
 Ethelstenus, Aethelstenus, [Edelsteinus] *VIII*, 40. 41; *frater* Ethmundus II.
 Ethmundus I. rex Anglorum (940—946) *II*, 1; *soror* Edith.
 Ethmundus II., Aethmun, [Etmundus] *rex Anglorum* (1016—1017) *VIII*, 40. 41; *frater* Ethelstenus.
 Evergerus, Evurgerus, Ewurgerus Coloniensis archiepiscopus (985—999) *III*, 4. *IV*, 15. 35.
 Ewerkerus miles (994) *IV*, 21.
 Everhardus, Evurhardus episcopus *Babenbergensis* (1007—1040) *VI*, 32. *VIII*, [19.] 63.

Everhardus, Evurhardus, Ewarhardus Francorum dux (918—939) *I*, 8. *II*, 34; *frater* Conradus I. rex.
 Ezelinus v. Ecelinus.
 Ezo comes palatinus *Lotharingiae* († 1034) *IV*, 60; *uxor* Mahtild.
 Farao (*Pharao*) *IX*, 5.
 Februns (= Pluto) *IX*, 5.
 Fercellensis civitas [urbs] (*Vercelli*) *VIII*, 2. [24.]
 Ferdensis (*Verden*) ecclesia *II*, 31. *VIII*, 31. episcopus *III*, 19. *V*, 15; *Ferdense monasterium VIII*, 38; *episcopi* Amolungus, Bruno, Erpo, Bernharius, Vidzierus; *cf.* Werduun.
 Fermundus episcopus († 1017) *VIII*, 67.
 [Visbike abbacia (*Fischbeck*) *VIII*, 13. 75.]
 Flaccus (*Horatius*) *VI*, 30.
 Vullerd (Vulherd, Volchard)¹ miles († 1014) *VIII*, 4.
 Volcmerus, Wolcmerus, Wolmerus antistes *Coloniensis* (965—969) *II*, 23. 24. 32; *frater* Hirimannus capellanus.
 Wolcmerus antistes Brandeburgiensis (980—992) *III*, 17.
 Folcmarus comes († 1015) *VIII*, 21.
 Volcmarus *cf.* Poppo.
 Wolcoldus Misnensis aecclesiae antistes (969—992) *III*, 16. *III*, 6.
 Francanafordi, Francanavord, Franconevord, Froncanavordi, Francannawordi, Fronkenevordi (*Frankfurt*) *II*, 35. *IV*, 8. *V*, 27. *VI*, 30. 39. *VIII*, 54. 75. *IX*, 1.
 Franci (*Franken*) *I*, 6. *II*, 34. *IV*, 4. *V*, 11. *VI*, 8. 18. *VIII*, 75; Franci orientales *V*, 11. *VIII*, [13.] 63.
 Franci latini (*Franzosen*) *V*, 19; *reges* Karl, Lutharius, (Ludwigus), Rotbertus.
 Francia (*Franken*) *II*, 6. 7. *V*, 13. 14. 20. 38. [*VIII*, 13]; Francia, Frantia orientalis *V*, 12. *VI*, 3. 10. 30. 43. *VII*, 1. *IX*, 18.
 Franco episcopus Wormacensis (998—999) *IV*, 61.
 Frasa, Frasu curtis regia, urbs (*Frohse*) *IV*, 7. 52. *VIII*, 1. 5.
 Frekenlevo (*Freckleben*) *III*, 11.

¹) *Conf.* Gisiller = Gisilher, Waltherd = Walthard, Fulhard (*E. Förstemann, altddeutsches Namenlexicon*) = Volkhard.

- Fresones (*Friesen*) VI, 19. IX, 27.
 Fretheni civitas (*Vreden*) VIII, 48.
 Fridisleri (*Fritzlar*) I, 8.
 Frisingensis aecclia (*Freising*) VI, 13; Frisingensis episcopus II, 41; *episcopi* Habraham, Goddescalcus.
 Fritherici via II, 20.
 Frithericus archipresul *Magontinus* (937—954) II, 34. 35.
 Frithericus archiepiscopus Ravennae (1001—1004) V, 25. VI, 6.
 Frithericus Citicensis episcopus (979—c. 991) III, 16.
 Frithericus palatinus comes *Saxon*. (995—1002) III, 19. IIII, 22. V, 15.
 Frithericus comes († 1017) IV, 2. 5. VI, 50. 54. VII, 10. VIII, 23. 50; *frater* Dedi *sive* Ciazio.
 Frithericus frater Thietmari I, 13. IV, 41. 42. VI, (44.) 49.
 Frithericus camerarius imperatoris (1018) IX, 1.
 Fritheruna († 1015) VIII, 24.
 Fritheruna (1017) VIII, 55.
 Fuldu (*Fulda*) VIII, 1; Fuldense coenobium V, 38; Fuldensis aecclia II, 42; Vuldensis [Fuldensis] abbas VII, 31. [IX, 7]; *abbates* Hatho, Ercanbaldus, Bronhag, Poppo.
 [Gallia VIII, 75].
 Galli Christi confessoris festivas (*Oct.* 16) IV, 18.
 Gana fluvius (*Jahne*) VIII, 23.
 Gandersheim v. Gondesem.
 Gardulfus comes († 997) IV, 29.
 Garevardus (994) IV, 24.
 Gaudii mons (*Monte Mario*) IV, 32.
 Gebehardus, Gevehardus I. Ratisbonensis ecclesiae antistes (994—1023) IV, 20. 44. V, 22. 26. 43. VI, 41. 60; *frater* Otto.
 Gevehardus Elewangensis abbas, *episcopus Augustanus* (996—1000) IV, 26.
 Gevehardus comes († 982) III, 20.
 Gevehardus Heriberti comitis filius († 1016) VIII, 49; *frater* Otto, *soror* Gerberga.
 Gevehardus comes (1017) VIII, 50; *frater* Bruno *martyr*.
 Gezo v. Gezo.
 Geddo scolae magister et aeccliae custos *Magdeb.* (1012—1016) VII, 34. VIII, 35.
 Gailla uxor Gozberti I, 4.
 Gelboe mons (*Gilboa*) IX, 28.
 Gelsusa uxor Uffonis I, 25.
 Geniun (*Gross-Iena*) V, 8.
 Gent abbacia VI, 29.
 Georii (Georgii) sancti ecclesia in *Wissegrödt* VI, 12.
 Gerberga abbatissa *Coloniensis* (975) III, 3.
 Gerberg abbatissa *Gandershemensis* (959—1001) IV, 20; *frater* Heinrichus II. dux Bav.
 Gerberga mater Hirimanni II. comitis *Werlensis* VIII, 49; *soror* Gisla, *mariti* Herimannus I. comes, Herimannus II. dux, *liberi* Hirimannus, Gisela.
 Gerberga uxor *Heinrici march.* V, 34. 35; *fratres* Gevehardus, Otto.
 Gerbertus (*archiepiscopus Remensis* 991—999, *Ravennas* 998—999) papa Silvester II. vocatus (999—1008) IV, 43. 47. VII, 34. 40.
 Gerdagus *episcopus Hildeshemensis* (990—992) IV, 9.
 Gereonis sancti ecclesia *Coloniensis* IV, 53.
 (Gerhardus) episcopus *Cameracensis* (1012—1048) IX, 30.
 Gerhardus, Gerardus comes (1002, 1018) V, 21. VIII, 62. IX, 17.
 [Gerinrod,] Geronis saltus (*Gernrode*) II, 19. VI, 8. VII, 36. VIII, 3.
 Germania II, 7. 15.
 Germersleba civitas (*Nord-Germersleben*) IV, 38.
 Gero Agripinensis archiepiscopus (969—975) II, 24. 25. 43. III, 2—4. VIII, 22; *frater* Thietmarus I. marchio.
 Gero archiepiscopus *Magdeburgensis* (1012—1023) IV, 74. VI, *prol.* VII, 21. 29. VIII, 8. 12. 13. 21—24. 26. 35. 50—53. 55. 57. 66. IX, 1. 10. 17. 22.
 Gero Orientalium marchio († 965) II, 2. 14. 19. VI, 57. VIII, 3.
 Gero comes († 979) III, 9. 10; *uxor* Aethela, *soror* Tetta.
 Gero marchio († 1015) IV, 52. V, 9. 15. VI, 56—58. VII, 36. 38. VIII, 16. 21. 22; *uxor* Aethelheida.
 [Gestimulus rex Sclavorum (822) VIII, 13.]
 Gevehardus v. Gebehardus.
 Gezerisca, Geserisca urbs III, 16. [VIII, 24].

- Gezo prepositus *Merseburgensis* (1009) *VI*, 39. *VIII*, 70.
 Geco pincerna reginae (1012) *VII*, 14.
 Gilboa v. Gelboe.
 [Gilhiem] v. Ingilenhem.
 Gilisa curtis *IV*, 34.
 Gisla ductrix (984) *IV*, 7. *V*, *prol.* [VI, 29]; *frater* Rothulfus, *soror* Gerberga, *maritus* Heinrichus *II*. dux, *filius* Heinrichus *II*. rex.
 Gisela (*imperatrix* † 1043) *VIII*, 16. 62; *frater* Herimannus *III*., *mariti* Brun, Ernestus *I*., Conradus, *filii* Liudulfus, Ernestus *II*.
 † (Gisilbertus) Isilbertus comes Lutharingorum (dux 915–939) *II*, 34.
 Gisilbertus frater reginae († 1004) *VI*, 8; *soror* Cunigunda, *fratres* Heinrichus, Thiedricus, Aethelbero.
 Gisilerus, Gisillerus [Gisilherus]¹ episcopus *Merseburgensis* (971–981), archiepiscopus Magadeburgensis (981–1004) *II*, 37. *III*, 1. 11. 13. 14. 16. 19. *IV*, 6. 7. 9–12. 13. 38. 44. 46. 52. 60. 63. 69. 73. *V*, 15. 39–41. 44. *VI*, 16. 36. 50. *IX*, 10. 20.
 Givikansten, Ivikansten, Ivicansten castellum (*Giebichenstein*) *III*, 11. *V*, 44. *VI*, 2. *VII*, 1. 10–13. *VIII*, 1.
 Glogua urbs (*Glogau*) *VI*, 58. *VIII*, 59.
 Glomaci, Zlomizi (*Lommatzsch*) provincia, pagus (= Deleminci) *I*, 3. *V*, 36.
 Glomuzi fons *I*, 3.
 Gnesin urbs, [Gnezni suburbium] (*Gnesen*) *IV*, 45. [*IX*, 15]; *archiepiscopus* Radimus.
 Godebertus peregrinus in *Merseburg* (1018) *IX*, 13.
 Godefrithus *I*. dux *Lotharingiae inferioris* († 964) *II*, 35.
 Godefrithus, Godefridus *II*. dux *Lotharingiae inferioris* (1012–1023) *VIII*, 46. 62. *IX*, 17. 30.
 Godefrithus comes († 1018) *IX*, 27.
 Godescalkus abbas *Corbeiensis* (890–900, † 913) *IV*, 72.
 Godescalcus Frisingensis ecclesiae pastor (994–1006) *VI*, 18.
 Godila *IV*, 39. *VII*, 26; *mariti* Liutharius marchio, Hirimannus comes, *filii* Wirinharius, Thiedricus, Bertoldus.
 Gondesem, Gonneshem, Gonneshem (*Gandersheim*) *IV*, 10. 20. 49.
 Goresin oppidum (*Gross-Görschen*) *IV*, 73.
 Gosleri, Goslerria (*Goslar*) *VIII*, 13. 53. 54.
 Gozbertus dux *Franciae orientalis* (c. 651–717) *I*, 4; *uxor* Geila.
 Greci *II*, 15. 31. 34. *III*, 20. 22. 23.
 Grecia *IV*, 10. 28. *VIII*, 72. *IX*, 33; v. Danai, Constantinopolitani; *imperatores* Nicaphor, (Johannes, Basilus).
 Gregorius *I*. papa (590–604) *I*, 1. *II*, 45. *VIII*, 36. 56. 71. *IX*, 29.
 Gregorius *V*. v. Bruno.
 Gregorius nobilis quidam Romanus (1001) *III*, 48.
 Gregorius quidam Romanus (1012) *VII*, 41.
 Grommo (*Crema*) *VI*, 9.
 Grona urbs (*Grohne*) *VII*, 6. 21.
 Guncelinus (= Guntherius marchio?) *III*, 69; *filius* Albi.
 Guncelinus, Guncilinus, marchio *Misniensis* (1002–1009) *V*, 9. 18. 36. *VI*, 2. 14. 53–55. *VIII*, 66; *frater* Ekkihardus *I*. marchio, Bolizlavus dux Pol.
 Guncelinus comes (1002, 1014, 1015) *IV*, 52. *VIII*, 5. 6. 18.
 Guncelinus (*captus* 1012) *VII*, 20.
 Guntherius episcopus *Ratisbonensis* (942) *II*, 26.
 Gunterius cancellarius *Heinrici II*. (1008–1023, *archiepisc.* *Salzb.* 1024–1025) *VIII*, 22. *IX*, 22; *fratres* Herimannus marchio, Ekkihardus.
 Gunterius episcopus *Osnabr.* (996–1000) *IV*, 69.
 [Gunterius conversus (*eremita* 1008–1045) *VIII*, 52.]
 Gunterius, Guntherius marchio *Misniensis* (965–976, † 982) *II*, 15. *III*, 20. *IV*, 39. *IX*, 20; *uxor* Oda (?), *filii* Ekkihardus *I*. Guncelinus.
 Gunthorp (*Gundorf*) *III*, 1.
 Gusua (*Geusau*) *VIII*, 66.
 Gutizi v. Chutici.
 Gutring rex *Danorum* *VIII*, 38.

¹) De quo cf. E. E. Schmidt, 'Gisilher Bischof von Merseburg, Erzbischof von Magdeburg', diss. Hal. 1887, quam supra neglexi.

Abraham patriarcha IX, 9.
Abraham Frisingensis episcopus (957—993) II, 41.
Hagerus (1017) VIII, 66; frater Hathold.
Halverstidi (Halberstadt) IV, 62. V, 32. VIII, 53. IX, 25; Halverstidensis, Halverstedensis ecclesia I, 6. 22. II, 11. 20. 35. III, 11. 14. IV, 18. 68, episcopus V, 15; episcopi Sigimundus, Bernhardus, Hildiwardus, Arnulfus; cf. Stephanus.
Hammaburg, Homanburg (Hamburg) II, 28. III, 18. IV, 62.
Haraldus rex Danorum (936—986) II, 14. VIII, 36; filius Sverenus.
Harald filius Svereni VIII, 39. 40; frater Cnut.
Hardingus abbas Magdeburgensis (968—?) III, 11.
Herdinus Novae civitatis abbas (1017—?) VIII, 66.
Hardwicus, Hardwicus, Hardwinus, rex Italiae (1002—1014) IV, 54. V, 24—26. VI, 4—7. VII, 33. VIII, 2. 24.
(Hardwicus) archiepiscopus Salzburg. (991—1023) VI, 60.
Harnaburg, Harneburg v. Arnaburch.
Hassegun provincia, pagus VIII, 44. 72.
Hathawi, Hathui abbatiſſa Gerrodensis (959—1014) II, 19. VI, 3. VII, 36. 37. VIII, 3.
Hathui abbatiſſa Heslingensis (973—?) II, 42.
Hathui mater Heinrici I. I, 3.
Hatheburch uxor Heinrici I. I, 5. II, 2 (falso Liudgerda dicta); maritus Heinricus I. rex, filius Tammo.
Hatheresburgdi (Hersbruck) V, 34.
Hatho archipresul Magont. (891—913) I, 7.
Hed comes II, 42.
Hatholdus miles (1017) VIII, 66; frater Hagerus.
Hawelbergium (Havelberg) III, 17; Havelbergensis ecclesia II, 22; episcopi Tudo, Hildericus, Ericus.
Hecil dux v. Heinricus Minor.
Hecil (Azzo Estensis marchio) VIII, 1; fratres Hug, Ecilin.
Hed v. Hatho.
(Heiligenburg) monasterium IV, 36.
Heimo Virdunensis episcopus (988—1024) VI, 52. VIII, 26.

Heimo abbas Merseburgensis (?—1004) III, 16. V, 15.
Heinricus I. rex (919—936) I, 3. 5—10. 15—19. 21—24. 26—28. II, prol. 2. 18. IV, 43. VI, 59; uxores Hatheburch, Mahtildis, filii Tammo, Otto I. rex, Heinricus I. dux, Brun archiepiscopus.
Heinricus I. Bawariorum dux (947—955) I, 9. 21. 24. II, 2. 6. 8. 9. 34. 40; uxor Juthitta, liberi Heinricus II. dux, Gerberg abbatiſſa.
Heinricus II. Bawariorum dux (955—995) I, 24. III, [4.] 7. 26. IV, 1—5. 8. 9. 20. 49. 59. V, prol. 33. 42; uxor Gisla, filii Heinricus II. rex, Arnulfus archiepiscopus, Brun episcopus, gener Waic.
Heinricus Minor, Hecil dux Carinthiae (976—978 et 983—989) III, 24. IV, 3. 8. 9.
Heinricus III. dux (995—1002) II. rex (1002—1024) I, 19. 24. IV, 20. 49—51. 54. V, prol. 2. 3. 10—22. 24—28. 31—36. 38—41. 43. 44. VI, prol. 1—16. 18. 19. 22. 25—33. 35. 36. 38—42. 46—48. 50—52. 54—60. VII, 1—3. 6—11. 14. 19. 21. 23. 24. 26. 27. 29—34. 38. 40—42. VIII, prol. 1—24. 26—32. 45. 49—54. 56—60. 63—67. 70. 71. 75. IX, 1. 6—8. 14. 18. 20. 22. 26. 27. 31. 33. 34. [Henricus VIII, 2]; uxor Cunigunda, fratres Arnulfus, Brun.
Heinricus IV. Bawariorum dux (1004—1009 et 1017—1026) IV, 51. VI, 3. 22. 35. 41. 51. VII, 7. VIII, 54. 57. 66. IX, 18; soror Cunigunda regina, fratres Thiedricus episcopus, Aethelbero, Gisilbertus.
Heinricus archiepiscopus Treverensis (956—964) II, 35.
Heinricus presul Augustanus (973—982) III, 7. 8.
Heinricus Wirzburgensis episcopus (996—1018) IV, 50. V, 38. VI, 30—32. VIII, 27. 63; frater Heribertus archiepiscopus.
Heinricus marchio, comes (in pago Nordgau 980—1017) IV, 21. V, 3. 14. 18. 23. 31—36. 38. VI, 2. 13. 16. VIII, 63; uxor Gerberga, frater Bucco.
Heinricus Orientalium marchio (994—1018) VIII, 19. 61. 76. XI, 18; fratres Ernestus I., Poppo.

- Heinricus comes, avus *Thietmari* II, 28. 42. III, 6; *uxor* Juthitta, *liberi* Heinricus, Sigifridus, Udo, Cunigunda, Hathui.
- Heinricus comes, avunculus *Thietmari* († 1016) IV, 10. 22—25. VIII, 46. 54; *fratres* Sigifridus, Udo, *sorores* Cunigunda, Hathui, *filius* Sigifridus.
- Heinricus comes, frater *Thietmari* IV, 41. 42. VI, 15. 44. 45. VIII, 6. *fratres* Thietmarus, Sigifridus, Frithericus, Brun.
- Heinricus *Catelenburgensis* (1002) V, 5. 7; *frater* Udo.
- Heinricus frater Eilberti cancellarii († 1002) V, 19.
- Heinricus Herimanni comitis (*Werlensis*) filius IX, 26.
- Heinricus Zolunta miles (982) III, 21. 23.
- Hericus¹⁾, Ericus episcopus *Havelbergensis* (1008—?) VI, 37. 42. VII, 1—3. 8. 11. 19. 21. VIII, 52.
- Ericus († 941) II, 21; *filius* Hildwardus episcopus Halverst.
- Hericus Superbus miles († 1018) VIII, 16. IX, 31.
- Helena (*Anna*) *uxor* Wlodemiri regis VIII, 72.
- Helmana fluvius (*Helme*) II, 20.
- Helmanstidi (*Helmstedt*) IV, 68. VII, 24.
- Helpti (*Helfta*) II, 37. VIII, 7.
- Hemico monachus *Magdeburgensis* († 1017) VIII, 58.
- Hemuza nobilis († 1004) VI, 15.
- Hemuza laicus (981) III, 11.
- Hennil VIII, 69.
- Hepo decanus *Magdeburgensis* IV, 65.
- Hepo (1015) VIII, 24.
- Herdinus v. Hardingus.
- Heresfeld (*Hersfeld*) III, 1; Heresfeldensis aeccllesia VIII, 31.
- Heresuit *uxor* Ansfridi IV, 34.
- Heribaldus (1015) VIII, 24.
- Heribertus, Hiribertus Coloniensis archiepiscopus (999—1021) IV, 48. 50. 53. V, 20. VI, 7. 18. 32. VIII, 13. 31. 49. 54. IX, 26; *frater* Heinricus Wirciburgensis episcopus.
- Hiribertus archiepiscopus *Mediolanensis* (1018—1045) IX, 7.
- Heribertus comes IV, 60. V, 24. VIII, 49; *fratres* Udo II., Conradus I. dux Alem., *liberi* Gevehardus, Otto comes, Gerberga.
- Hericus v. Heinricus.
- Herigerus archiepiscopus *Magont.* (913—927) I, 8.
- Herimannus, Hirimannus dux Saxoniae († 973) II, 12. 14. 28. 31. 32; *liberi* Bernhardus I., Suonehilda.
- Hirimannus I. dux *Alemanniae* (926—949) II, 4; *frater* Udo I., *filia* Ida.
- Herimannus II. Alamanniae et Alsaciae dux (997—1003) IV, 54. 59. V, 3. 4. 11—13. 20—22. 27. 39. VI, 9; *uxor* Gerberga, *liberi* Herimannus III., Gisela.
- Herimannus III. puer, dux *Alemanniae* (1003—1012) VI, 9. VII, 22. VIII, 14.
- Herimannus, Hirimannus comes, marchio *Misniensis* (1010—1032) IV, 58. V, 8. 9. VI, 33. 34. 53. 55. 57. 58. VII, 30. VIII, 9. 22. 23. 25. 26. 52. 64. IX, 1. 20—22; *fratres* Ekkihardus II., Gunterius, *soror* Liudgerda, *uxor* (Regilinda).
- Herimannus comes palatinus *Lotharingiae* IV, 60.
- Herimannus († 941) II, 21.
- Herimannus I. (*Werlensis*?) comes (984) IV, 8; *coniux* Gerberga (?).
- Hirimannus II., Hirimannus comes (*Werlensis*), Gerbergae filius VII, 26. VIII, 49. 50. IX, 26, 33; *filius* Heinricus, *uxor* Godila.
- Herimannus (*occisus ante a.* 1002) V, 8.
- Herimannus miles (*occisus a.* 1002) V, 6.
- Herimannus capellanus *Otonis* I. II, 32. 33; *frater* Volcemerus.
- Herodias I, 4. VIII, 47.
- (Heroldus) archiepiscopus *Salzburgensis* (939—958) II, 40.
- Herpo v. Erpo.
- Hersevel civitas (*Harsfeld*) IV, 25.
- Hesleburg civitas (*Hohen-Assel*) IV, 2.
- Heslinge curtis (*Heeslingen*) II, 42. IX, 15; *abbatissae* Winnilgerd, Hathui.

¹⁾ Hericus nihil aliud videtur esse nisi nominis Heinrici ea forma, quae apud Germanos septentrionales in usu fuit; cf. Olef = Wonlef, (Oscar = Ansagar).

Hethenricus prepositus et abbas
Wirdunensis (1014) *VIII*, 8. 13. 56.
 Hevellun regio, provincia *I*, 10. *IV*,
 29. *VI*, 57.
 Hidda *II*, 25; *maritus* Christinus
 comes, *filii* Gero Agrip. archiep.,
 Thietmarus *I*. marchio.
 Hilleslevo (*Hillersleben*) *IIII*, 52.
 Hillibaldus Wormacensis civitatis
 antistes (979—998) *IV*, 61.
 Hillibertus archiepiscopus *Magon-*
tinus (924—937) *II*, 1. 34.
 Hildigrimus Cathelauensis episcopus
 (c. 804—809) sanctaeque Halver-
 stedensis aeccl. rector primus (809
 —817) *IV*, 68; *frater* Ludgerus.
 Hillinishem (*Hildesheim*) *V*, 4;
 [Hillineshiemensis.] Hillinesse-
 mensis, Hillinesemensis antistes
 [*II*, 12.] *IV*, 9. *V*, 15; Hillinisse-
 mensis, Hillinessemensis aeccl.
IIII, 43. *VII*, 10. *IX*, 24; *epi-*
scopi Marquardus, [Thietherdus,]
 Otwinus, Osdagus, Gerdagus,
 Bernwardus.
 Hildericus, Hillericus antistes Havel-
 bergensis (983—1008) *V*, 44. *VI*,
 1. 46.
 Hildwardus, Hilliwardus Halversti-
 densis aecclesiae episcopus (968—
 996) *II*, 20. *III*, 11. 14. 19.
IV, 18. 26. 57.
 Hildewardus, Hilliwardus Citicensis
 episcopus (1002—1032) *VI*, 1. 40.
VII, 8. 11. *VIII*, 25.
 Hildo capellanus (992) *IV*, 18.
 Hiob v. Job.
 Hiri- v. Heri-
 [Hocwar *VIII*, 13. 75.]
 Hodo comes, marchio († 993) *II*, 29.
III, 19. *IV*, 13. 60. *V*, 10. *VIII*,
 18; *filius* Sigifridus.
 Hodo inclitus iuvenis († 1015) *VIII*,
 18.
 (Hohorst) v. (Heiligenberg).
 Hoico comes (984) *IV*, 2. 8.
 Homanburg v. Hammaburg.
 Horthorp villa (*Hordorf*) *IV*, 26.
 Hugal miles (1013) *VII*, 36. 37.
 Hugo *I*. episcopus Citicensis (968—
 979) *II*, 22. *III*, 18.
 Hugo *II*. episcopus Citicensis (c.
 991—1002) *IV*, 45, *V*, 15.
 Hugo gener *Brunonis* archiep. (*dux*
Francorum latinorum 923—956)
II, 23.
 Hugo (*falso* = *Conradus*) gener
Ottonis I. regis *II*, 6. 8.

Hug (*marchio Estensis*) *VIII*, 1;
fratres Ecilin, Hecil.
 Huswardus confrater *Magdeburgen-*
sis *III*, 15. *IV*, 67.
 [Huxeri villa (*Höxter*) *VIII*, 13. 75.]
 Iacobi apostoli altare Magde-
 burgense *III*, 11.
 Iaremirus, Iarimirus, Iarmirus Boe-
 miorum dux (1003 et 1004—1012)
V, 23. 29. *VI*, 11. 12. 14. 22. 33.
 56—58, *VII*, 11. 23. 39; *fratres*
 Bolizlavus *III*., Othelricus.
 Iarina urbs (*Gehren*) *VI*, 57.
 Iarizlavus Ruszorum rex (1015—1054)
VIII, 65. 72. *IX*, 31—33; *fratres*
 Zentepulcus, (Boris), novem sorores.
 Iason mitis *IX*, 3.
 Ibo (1015) *VIII*, 24.
 Ico *III*, 12.
 Ida Hirimanni ducis filia († 986)
II, 4. *VIII*, 70; *maritus* Liud-
 ulfus, *filius* Otto.
 Ida mater *Brunonis* *martyris* *VII*,
 34; *coniux* Brun, *filii* Bruno, Geve-
 hardus.
 Ieremias *propheta* *III*, 14. *IX*, 29.
 Ierusalem, Ierusalima *II*, 25.
 Iesaias v. Esaias.
 Ilburg civitas, urbs (*Eilenburg*) *III*,
 16. *VIII*, [24.] 50. 75.
 Ilua (*Eilau*) *IV*, 45.
 Immedeshusun (*Imbshausen*) *VIII*,
 13. 15.
 Ingilenhem, Ingilnenem [Gilhiem]
 (*Ingelheim*) [*III*, 4.] *VIII*, 54.
IX, 18.
 Innocentum sollempnitas (*Dec.* 28)
I, 25.
 Innocentius Christi martyr *II*, 3.
 Iob beatus (*Hiob*) *II*, 26. *VIII*, 49.
 Iohannis sancti baptistae, precursoris
 Christi, dies, *nativitas* (*Iun.* 24)
II, 29. *V*, 13. *VI*, 9. *VII*, 8.
VIII, 35, *vigilia* *VI*, 18. *VII*, 8;
 sanctus Iohannes *patronus eccle-*
siae Merseburgensis *I*, 28. *III*, 1.
V, 1. *monasterii Magdeburgensis*
III, 16. *IIII*, 16. 65. *V*, 40.
VIII, 67. 76; sancti Iohannis
 baptistae ecclesia *Merseburgensis*
II, 36. *VI*, 16; sancti Iohannis
Magdeburgensis ovile *III*, 11,
 abbacia *VI*, 20, mons *VII*, 8. 13.
VIII, 58; *abbates* Hardingus,
 Riedagus, (prepositus Alfkernus),
 Sigifridus; *monachi* Altmannus
 Ekkihardus, Hemico, Hepo.

Iohannes beatus *evangelista*, *IX*, 27.
 Iohannes *XII*. apostolicus (955—963, † 964) *II*, 13.
 Iohannes *XIII*. papa (965—972) *II*, 35.
 Iohannes *XV*. (*XVI*.) papa (985—996) *IV*, 27.
 Iohannes *XVI*. (*XVII*.) Calabritanus, Placentinus antistes, papa (997—998) *IV*, 30.
 Iohannes *XVIII*. (*XIX*.) Phasan papa (1003—1009) *VII*, 40.
 Iohannes *XIII*. archiepiscopus. Rawennas (983—998) *III*, 26.
 Iohannes *IV*. patriarcha de Aquileia (984—1019) *VI*, 60.
 Iohannes Wrotizlaensis episcopus (1000) *IV*, 45.
 (Iohannes Tzimisces) *imperator Byzantinus* (969—976) *II*, 15.
 Iohannes Crescentii filius *VIII*, 71.
 Iohannes miles († 1018) *IX*, 27.
 Iordan episcopus Posnaniensis (968—982) *II*, 22, *IV*, 56.
 (Irmingard) Rothulfi regis coniunx (1016) *VIII*, 27. 29. *IX*, 7.
 Irmingerd sanctimonialis *VIII*, 55; *soror* Alwred.
 Irmingerd uxor Oddonis comitis *IX*, 7. (18).
 Irminsul *II*, 2.
 (Isangrimus) Ratisbonensis ecclesiae presul (980—942) *II*, 26.
 Isi miles († 1005) *VI*, 22.
 Isilbertus v. Gisilbertus.
 Israelita, Israhelita verus *IIII*, 26. *VII*, 30.
 Italia *II*, 12. 15. 16. 29. 35. 42. *III*, 10. 13. *IV*, 27. 61. 69. 74. *VIII*, 2. 50; [Itali] *V*, 24; Italica iniuria *VI*, 3; v. Luthuvici regnum.
 Iteri oppidum, villa (*Eythra*) *IV*, 7. *VI*, 42.
 Iudae et Symonis apostolorum dies natalicius (Oct. 28) *VII*, 19.
 Iudei *III*, 1. 21. *VI*, 13. 16. 54. *VII*, 13.
 Iudith *VIII*, 3.
 Iuthita, Iuthitta ductrix *II*, 6. 40. 41; *maritus* Henricus *I*. dux, *liberi* Henricus *II*. dux, Gerberg abbatissa.
 Iuthitta avia *Thietmari II*, 42; *coniunx* Henricus comes.
 Iulianus *VIII*, 38.
 Iulius Cesar *I*, 2. *VI*, 59.
 Iutriboc (*Iüterbog*) *VI*, 33.
 Ivicansten, Ivikansten v. Givikansten.

Carolus, Carolus Magnus imperator *II*, *prol.* 1. 45. *IV*, 47. 68. *VIII*, [13.] 75. *IX*, 30; *filius* Luduwicus Pius.
 Karl Sot rex in occiduus partibus (893—923) *I*, 23.
 Karolus comes († 1014) *VIII*, 3.
 Karelingi (*Franci latini*) *III*, 8.
 Ketil silva (*Kessel*) *III*, 26.
 Kilianus Christi martyr *I*, 4; missa (*Iul.* 8) *IV*, 21.
 Kirberge (*Kirchberg*) *II*, 36.
 Kitava urbs (*Kiew*) *IX*, 33; v. Cuiewa.
 Kiza, Kizo miles inclitus (991) *IV*, 22.
 Konradus v. Conradus.
 (*Krakow*) arx quaedam *V*, 30.
 Kunigunda v. Cunigunda.
 Langobardus v. Longobardi.
 [Lantpertus, Lambertus] sanctus, Christi athleta, *patronus Leodiensis episcopatus IV*, 32. *V*, 28.
 Lanbertus, Constanciensis ecclesiae episcopus (995—1018) *V*, 13. *IX*, 18.
 Lanbertus comes Lovoniensis († 1015?) *VIII*, 46; *frater* Reingerius.
 Larsem urbs (*Lorsch*) *V*, 11; Larsemense monasterium *VIII*, 13; Larsemensis pastor [Larsemensis abbas] *VII*, 31. *IX*, 7; abbas Popo [Wolcmarus].
 Lateranis *VIII*, 1.
 Laurentius, Laurencius sanctus, Christi adleta, martyr, victor ignium, *patronus Merseburgensis episcopatus II*, 10. 20. 45. *IV*, 10. *V*, 19. *VI*, 39; festivitas (*Aug.* 10) *II*, 10. 45. *V*, 19. *VII*, 10, vigilia *VI*, 18. *VII*, 10; Laurencii martiris monasterium in urbe Calwo *III*, 18. *sanctimonialis* Oda; Laurentii sancti monasterium *Magdeburgense, I*, 12. *IIII*, 6. 4. *abbatissae* Brigida, Mahtild.
 Lech fluvius *II*, 9. 38.
 Lederun caput regni *Danorum* (*Leire*) *I*, 17.
 Leo *II*. archiepiscopus *Ravennas* (999—1001) *VIII*, 2.
 Leo Fercellensis civitatis episcopus (999—1026) *VIII*, 2. [24].
 Leodium (*Lüttich*) *IV*, 35. *V*, 28; Leodicensis presul *V*, 20. episcopus *VI*, 18. *IX*, 28; *episcopi* Notgerus, Baldericus *II*.

Leonianum claustrum *Romanum* IV, 30.
 Leonis sancti mons (*San Leo*) II, 13.
 Libicae harenae IX, 7.
 Libzi urbs (*Leipzig*) VIII, 25. 66.
 Libusua v. Liubusua.
 Lievizo, Liaavizo, Liewizo (*Libentius*) Bremensis archiepiscopus (988—1013) IV, 18. V, 15. VI, 18. VII, 28.
 Liesca, Liezka curtis (*Leiskau*) VI, 19. 22. VIII, 57.
 Linbici (*Leimbach*) VI, 16.
 Lindinlog (*Lindenlohe*) IV, 21.
 Liubanici urbs (*Löbnitz*) III, 16. [VIII, 24].
 Liubusua, Libusua urbs (*Lebuse*) I, 16. VI, 59. VII, 20.
 Liudgerda (*falso* = Hatheburgh) II, 2.
 Liudgarda filia Ottonis maximi († 953) II, 39. V, 25; *maritus* Conradus dux, *filius* Otto Carent. dux.
 Liudgarda soror regine (1005) VI, 19; *soror* Cunigunda regina, *filius* Thiedricus III. comes *Hollandiae*.
 Liudgardis, Liudgerd, Liudgerda, Ludgerd, domna inclita I, 13. IV, 39—42. VII, 24—26; *fratres* Herimannus marchio, Ekkihardus II., Guntterius, *coniux* Wirinarius marchio.
 Liudigerus, Linderus Ludgerus Mirmingerdewordensis aecl. pastor (—809) IV, 68. VIII, 56.
 Liudgerus comes (1002) V, 3. 18.
 Liutherdus inclusus VII, 25.
 Liudherdus presbiter († 1018) IX, 17. [Lotharius imperator (840—855) VIII, 13.]
 Lintharii, Linthariorum, Luthariorum regnum (*Lothringen*) I, 23. II, 23. V, 19; Liutharienses, Liutharii, Lutharingi II, 34. V, 3. 19. 20. 28. VI, 8; *duces* Gisilbertus, Conradus, Bruno archiepisc.; Godefrithus I., Godefrithus II.; Thiedricus I.; v. Muselenenses.
 Lutharius rex Karelingorum (954—986) III, 8. 10; *filius* (Liudwigus V.).
 Lutheri Walb. abavus *Thietmari*, († 929) I, 10; *filius* Liutharius.
 Lutheri Stad. abavus *Thietmari* († 929) I, 10; *filius* Heinricus comes.

Liutharius avus *Thietmari* († 964) II, 21. VI, 43; *uxor* Mahtildis, *liberi* Liutharius marchio, Sigifridus comes, Ella.
 Liutharius marchio *aguelonaris* (985—1003) IV, 17. 22. 38—42. 52. V, 3. 15. VI, 43. 44. 49. VII, 26. VIII, 50. 53; *uxor* Godila, *filii* Wirinarius, Thiedricus, Bertoldus.
 (Liutpoldus) Liupoldus marchio Orientalium (976—994) IV, 21. V, 24. VIII, 14. 26; *frater* Bertoldus marchio, *filii* Heinricus marchio, Poppo archiepisc., Ernastus I. dux.
 Liuppo miles (982) III, 22.
 Liudulfus Treverensis archiepisc. (994—1008) IV, 19. VI, 35.
 Liudulfus Augustensis episcopus (989—996) IV, 26. 51.
 Liudulfus abbas Corbensis (965—983) II, 18. III, 4. 9. IV, 70. 71. VIII, 13.
 Liudulfus clericus IV, 64; *frater* Prebizlavus.
 Liudulfus, Dudo dux *Alemanniae* (950—953, † 957) II, 3—8. 12. III, 9. 20; *uxor* Ida, *filius* Otto dux.
 (Liudulfus) Dudo comes (983) III, 19; *filius* Brun? .
 Liudulfus iuvenis (1015, 1017) VIII, 21. 65.
 Luduovicus, Luduwicus, [Liudowicus] imperator Pius (814—840) IV, 68. [VIII, 13. 75.]; *filii* Lotharius, Liudwicus].
 [Liudwicus, Ludowicus I. rex (840—876) VIII, 13. 75.]
 Luthuwigus II. rex (876—882) II, 23.
 Luthuwicus III. Puer rex (900—911) I, 6. 7.
 (Liudwigus V. rex 986—987) filius Lutharii regis III, 10.
 Luthuvici regnum (*Italia*) II, 5.
 Liunberg, Liuniburg, [Luniburg] civitas (*Lüneburg*) II, 31. [III, 39.] VII, 31.
 Liutici, Liuticii, Liuzici IV, 11. 13. 22. V, 31. VI, 22—26. 33. VIII, 17. [52.] 59. 61. 63. 64. IX, 5; Liuticius mos IX, 5.
 Livilni civitas VI, 33.
 Longabardi, Longobardi II, *prol.* IV, 48. 54. V, 26. VI, 6. 8. 9. VII, 33. VIII, 2; Langobardus hostis V, 26.

Longabardia, Longobardia, Lango-
bardia *II*, 5. 13. *V*, 24. *VII*, 32.
VIII, 2. 45.
Lostatawa villa (*Lastau*) *III*, 16.
[Lot-] v. Liud-.
Lucanus *poeta VI*, 59.
Lud- v. Liud.
Luna civitas *VIII*, 45.
Lunduna urbs (*London*) *VIII*, 40. 41.
Luniburg v. Liuniburg.
Lunzini civitas (*Lensen*) *I*, 10.
Lusizi, Lusici, Luzici, Luziti pagus
(*Lausitz*) *II*, 14. *V*, 18. *VI*, 22.
34. 57. *VIII*, 16.
Lut- v. Liud-.

Macrobius *IV*, 14.

Magadaburg, Magadaburch, Magada-
burgh, Magathaburg (*Magdeburg*)
I, 12. *II*, 16. 17. 28. 37. *III*, 1.
7. 9. 11. 16. *IV*, 1. 11. 13. 16. 20.
22. 42. 46. 63. 64. *V*, 40. *VI*, 3.
19. 33. 34. 36—38. 42. 46. 48.
58. *VII*, 17. 21. 29. 40. *VIII*,
16. 24. 25. 44. 52. 53. 57. 67. 76.
IX, 9. 20. 25; Magaburgiensis,
Magadeburgensis, Magadaburh-
giensis [Magadaburgensis] archi-
episcopatus *III*, 17. *V*, 15. *VII*, 15,
archiepiscopus *IV*, 52. *V*, 15. *VI*,
18, civis *I*, 25, civitas *II*, 3. 11. 30,
aecclesia *II*, 22. *VII*, 5. *VIII*, 33
[prepositus *VIII*, 19.]; *archiepi-*
scopi Aethelbertus, Gisilerus, Ta-
gino, Waltherdus, Gero; v. Io-
hannes, Laurentius, Mauricius.

Maganus miles (1008) *V*, 34.

Maginzo *II*, 2.

Magnus Christi martyr *VIII*, 25.

Magoncia, Magontia, Mogoncia civi-
tas (*Mainz*) *II*, 6. 12. 18. 39.
V, 11. *VI*, 10. 52. *VIII*, 54. 67.
IX, 7. 22; Mogantina cathedra
II, 1; Magontina sedes, aecclesia
III, 5. *IV*, 4. *V*, 34; Magentinus,
Magociacensis archiepiscopus *II*,
35. *III*, 26. *V*, 20. 44. *VIII*, 26;
archiepiscopi Hatho, Heriger,
Hillibertus, Frithericus, Wille-
helmus, Robertus, Willigisus,
Ercanbaldus; v. Martinus.

Mahtildis, Mahtildis, Mahtild,
Mahtildis, Mathildis regina *I*, 9.
21. 24. *II*, 1. 4. 10. 11. 18. 20.
VIII, 3; *maritus* Heinrichus *I*.
rex, *filii* Otto *I*. rex, Heinrichus *I*.
dux, Bruno archiepiscopus.

Mahtilda, Mahtildis, Mathildis abba-
tissa *Quedlinburgensis* (966—999)
III, 25. *IV*, 18. 41—43. *IX*, 10;
frater Otto *II*. rex.

Mahtild cesaris (*Ottonis III.*) soror
IV, 60; *coniux* Ezzo.

Mahtildis avia *Thietmari IV*, 17.
VI, 43; *coniux* Liutharius, *frater*
Richbertus, *soror* Emnildis.

Mahtild sanctimonialis, filia Thied-
rici marchionis, *abbatissa Magde-*
burgensis IV, 64; *coniux* Prebi-
zlavus.

Mahtildis filia Bernhardi *I*. ducis
(† 1014) *VIII*, 3.

Malacin, Malcin v. Egisvilla.

Mararenses (*Mährer*) *VIII*, 57. 61. 76.
Marquardus episcopus *Hildeshe-*
mensis (876—880) *II*, 23.

Merquardus confrater *Magdeburgen-*
sis III, 68.

Marierun regio (*Mähren*) *VII*, 39.

Mariae sanctae Dei genitricis nati-
vitas, ortus (*Sept.* 8) *V*, 20. 38.
VI, 13, purificatio (*Febr.* 2) *V*, 28.
VI, 59. *VII*, 29. *VIII*, 31, as-
sumptio (*Aug.* 15) *VI*, 19, vigi-
lia assumptionis *VI*, 18. *VII*, 14;
Mariae sanctae semper virginis,
Dei genitricis ecclesia *Aquensis*
II, 1. *IV*, 53, *Memlebensis II*, 43,
Nienburgensis VIII, 22, *Ratis-*
bonensis II, 40, *Argentinenensis*
V, 12, monasterium in *Wallbizi*
VI, 43, oratorium in abbazia
Torna *III*, 33.

Mars *I*, 2. *IX*, 27.

Martinus sanctus *IX*, 9; *patronus*
Magontinae ecclesiae III, 2. 35.
VI, 40; festum, festivitas (*Nov.* 11)
V, 22. *VIII*, 7, vigilia *VI*, 47.

Mathei sancti apostoli natale
(*Sept.* 21) *VII*, 21.

Mathildis v. Mahtildis.

Mauricius, Mauritius sanctus *patro-*
nus ecclesiae Magdeburgensis
II, 11. 17. 20. 30. *IV*, 16. 24. 63.
66. *V*, 40. *VI*, 3. *VII*, 16. *VIII*,
16; *prepositi* Aethellek, Walther-
dus, Redingus, *magistri scholae*
Ohtricus, Ekkihardus, Geddo,
custodes ecclesiae Ekkihardus,
Redingus, Geddo, *decani* Hepo,
Meinric, *confratres* Arico, Benno,
Bernarius, Conradus, Eld, Gunte-
rius, Huswardus, Ico, Merquardus,
Richarius, Rotmannus, Thietmarus,
Wigbertus; sancti Mauricii annona

- III, 15, familia VII, 3, ovile III, 11.
 Medeburu, Medeburun castellum (*Magdeborn*) II, 37. IV, 5.
 Mediolanum (*Masland*) VI, 9; Mediolanensis presul, archiepiscopus VI, 6. IX, 7; *archiepiscopi* Arnulfus II., Heribertus.
 Meingaudus Trevericæ civitatis archiepiscopus (1008—1015) VI, 35. VIII, 26.
 Meinric decanus *Magdeb.* (1008) VI, 46. 47.
 Meinsuth IV, 10.
 Meinwercus, Meinwercus episcopus *Paderbornensis* (1009—1036) VI, 57. 58. VII, 11. 31. VIII, 13. 52. IX, 26.
 [Meppia abbacia (*Meppen*) VIII, 13. 75.]
 Merquardus v. Marcwardus.
 Merseburg, Merseburgh, Merseburgh, Mersseburg, Mersburg, Mersburgh I, 2. 5. 18. 28. II, 36. 38. 43. III, *prol.* 11. 14. 16. IV, 5. 7. V, *prol.* 15. 17. 32. 44. VI, *prol.* 2. 3. 10. 16. 28. 37. 42. 47. 54. 58. 59. VII, 2. 9. 10. 21. 23. 24. 29—31. 34. VIII, *prol.* 4. 5. 8. 11. 12. 13. 16. 23. 26. 51. 65. 66; Merseburgensis, Merseburgiensis, Merseburghiensis urbs, civitas I, 1, II, 10. III, 1. VII, 1, burgwardus V, 44, aeclesia II, 22. 36. IV, 10. VI, 1. 38. 39. VII, 40. 42. IX, 19. 20. 29, episcopatus II, 36. III, 1. V, 39, episcopus [I. *prol.*] VI, 18, comes II, 2. VI, 50; *episcopi* Boso, Gisillerus, Wigbertus, Thietmarus; *abbates* Ohtradius, Heimo; v. Iohannes, Laurentius.
 Metensis civitas, urbs (*Metz*) VI, 51. VII, 14, aeclesia III, 16. VI, 60. IX, 14, episcopus, antistes VI, 18. 51. VII, 27. VIII, 54; *episcopi* Thiedericus I. et II.; v. Stephanus.
 Mezerici abbacia (*Meseritz*) VI, 27.
 Mezilecun (*Melk*) VIII, 76.
 Michaelis Ratisbonensis episcopus (942—972) II, 27. 40.
 Milda fluviu (*Mulde*) III, 1. 16. IV, 69. VI, 16. 53. VII, 21. VIII, 51. 52. 64. IX, 20.
 Milo inimicus Brunonis VIII, 6.
 Milzeni, Milzieni, Milzini, Milcini fines, regio, termini, pagus I, 16. IV, 45. V, 18. 38. VI, 2. 14. 58; Milzienti V, 7.
 Miminlevo, Mimenlevo (*Memleben*) I, 18. II, 36. 43. III, 1. VIII, 7. 31; *abbas* Reinoldus.
 Mindensis (*Minden*) episcopus (Ramwardus) IV, 29. V, 15.
 Mircwidu silva (*Merwede*) IX, 28.
 Miriquidui (*Erzgebirge*) VI, 10.
 Mirisuida matertera Geronis archiepisc. VIII, 55; *sorores* Emnilda, Eddila.
 Mirmingendensis, Mirmigendensis, Mirmingerdensis, Mirmingerdevordensis aeclesia (*Münster*) IV, 68. VIII, 48. IX, 24, episcopus III, 19. VI, 18; *episcopi* Liudigerus, Dodo, Suithger, Thiedricus.
 Miseco I. Poleniorum dux († 992) II, 14. 29. 31. IV, 2. 9. 11. 12. 28. 55—58. V, 9. 10. VIII, 39. IX, 3; *uxores* Dobrawa, Oda; *filii* Bolizlavus, Miseco, Suenteplucus, (Wlodoweius).
 Miseco *filius* Misenonis I. et Odae IV, 57. 58.
 Miseco II. Bolizlavi filius (*dux Poloniae* 1025—1034) IV, 58. VII, 29. 30. VIII, 10—12. 17. 18. 23. 59.
 Misni, Mysni urbs (*Meissen*) I, 16. IV, 5. V, 8. 44. VI, 54. 55. VII, 19. VIII, 22. 25. 45. 53. 63; Misnensis, Mysnensis urbs, civitas V, 18. 36. VIII, 23, aeclesia II, 22. III, 16. IIII, 45. VII, 8. VIII, 52, episcopatus II, 36, episcopus V, 15, [marchio IIII, 39]; Misnenses V, 9; *episcopi* Burchardus, Wolcoldus, Egedus, Eilwardus.
 Mistizlavus senior dux *Abodritorum* (1018) IX, 5.
 Mistui, Mistuwoi, [Mystuwoi] *Abdritorum* dux (983) II, 14. III, 18. IIII, 2; *filius* Mistizlavus.
 (Mogehid) rex Saracenus (1014—1044) VIII, 45.
 Mogelini, Mogilina urbs (*Mügelin*) IV, 5. V, 37.
 Moin flumen (*Main*) VIII, 75.
 Morezini pagus VI, 33.
 Mosum villa (*Mose*) VI, 49.
 Moyses I, 14.
 Mucherini (*Mockrehna*) VIII, 24.
 Mulsberg castellum V, 27.
 Munna urbs, civitas VIII, 53. IX, 17.
 Muselenenses (*Mosellani*) V, 11; Muselenorum pagus (*Lotharingia superior*) V, 27; dux Thiedricus I.

- Nacco *princeps Slavorum* (955) II, 12; *frater* Stoingneus.
- Nazarius sanctus, *patronus* urbis Larsem V, 11.
- Nemzi urbs (*Nimptsch*) VIII, 59. 60. 63. 64.
- Nicaphor basileus (*Nicephorus Phocas* 963—969) II, 15. III, 23.
- Nice (*Neisse*) provincia VI, 22.
- Nicici (*Nischwitz-Oranienbaum*) IX, 22.
- Nicici *pagus* VI, 10.
- Nienburg v. Nova urbs.
- Ninstedi (*Nienstedt*) VI, 36.
- Niriechua (*Nerchau*) III, 1.
- Nisani (*Neussen*) VI, 10.
- Niseni *pagus* IV, 5.
- Niumagun (*Nymwegen*) IV, 15. V, 28. IX, 7. 18.
- Nodbaldus (994) IV, 25.
- Nonno v. Othilulfus.
- Northheim curtis V, 3.
- Northmanni I, 17. VIII, 36. 42; v. Dani.
- Northuringun provincia IX, 29.
- Notgerus Leodicensis presul (972—1008) IV, 35. V, 20. VI, 18.
- Nova civitas, urbs (*Neuburg*) IV, 51. VI, 40.
- Nova urbs, civitas (*Nienburg*) IIII, 60. VIII, 22. 65; *abbates* Ekkihardus, Herdingus.
- Oda Thiedrici marchionis filia IV, 57. 58; *mariti* Guntherius marchio(?), Miseco I., filii Ekkihardus, Guncelinus(?), Miseco, Suente-pulcus, Wlodoweius(?).
- Oda Ekkihardi marchionis filia IX, 1. 2; *coniux* Bolizlavus, *fratres* Herimannus, Ekkihardus, Gunterius.
- Odd (= Eddila?) VIII, 55.
- Oddo v. Otto.
- Odera fluvius IV, 12. VI, 22. 26. VIII, 17. 18. 20.
- Odilienus (992) IV, 58.
- Ohtradas *abbas Merseburgensis* (981—?) III, 16.
- Ohtricus, Ohtericus confrater *Magdeburgensis* III, 12. 13. 15. IV, 28. VI, 36.
- Olef v. Wonlef.
- Olscuizi (*Ölschütz*) VIII, 66.
- Orientalium (*Saxoniae*) pastor I, 6, marchio II, 14.
- Orientalium (*Bavariae*) marchio IIII, 21. VIII, 19.
- Osdagus *episc. Hildesh.* (984—989) IV, 9.
- Osulfstidi (*Olvenstedt*) VII, 16.
- (Othbertus) *episcopus Veronensis* (c. 988—1008) V, 25.
- Othelricus Augustanae pastor *aecclesiae* (923—973) I, 8. II, 10. III, 8. IV, 51.
- Othelricus Curienensis pastor (1002—1026) V, 13.
- Othelricus Boemiorum dux (1012—1037) V, 23. 29. VII, 11. 23. 39. VIII, 8. 10. 11. 19. 59. 63; *fratres* Bolizlavus III., Iaremirus.
- Othilulfus, Nonno *episcopus Asenbrunensis* (1001—1003) VIII, 67.
- Othinkerdus *episcopus Ripensis* (1006) VI, 18.
- Otto dux *Saxoniae* (880—912) I, 3. 6. 7; *uxor* Hathui, *filius* Heinrichus I. rex.
- Otto I. rex, imperator (936—973) I, 9. 10. II, *prol.* 1—18. 20—24. 26—32. 34—38. 39. 42—45. III, *prol.* IV, 31. 32. V, 25. VI, 43. VII, 30. VIII, 46; *uxores* Aeditha, Aethelheida, *liberi* Liudulfus, Liudgarda, Otto II., Mathildis.
- Otto II. rex, imperator (973—983) II, 15. 35. 37. 44. III, *prol.* 1. 5—14. 16. 20—26. IV, 6. 39. VIII, 22. IX, 20; *uxor* Theophanu, *liberi* Otto III., Aethelheida, Sophia.
- Otto III. rex, imperator (983—1002) III, 24. 26. IV, 1. 8—10. 12. 15. 17. 19—23. 27—30. 35. 38. 40. 41. 43—53. 58—65. 69. 73. V, 3. 10. 18. 23. 33. 42. 43. VI, 43. 50. VII, 34. 40. VIII, 56. 72. IX, 10. 25; *sorores* Aethelheida, Sophia.
- Otto Alemannorum (973—982) et Bavariorum (976—982) dux, Liudulfus filius III, 9. 20. 21.
- Otto Carentorum dux et Veronensium comes (978—983 et 995—1004), a Conrado duce et Liudgarda procreatus IV, 27. V, 24. 25. 31. VI, *prol.*; filii Bruno papa, Conradus dux.
- Otto, Oddo comes, Heriberti comitis filius V, 24. 35. IX, 7. 18; *frater* Gevehardus comes, *soror* Gerberga, *uxor* Irmirgerd.
- Otto germanus Gebehardi presulis (1002) V, 26.

- Otto f. *Bokslavi ducis Pol. et Emnildis* IV, 58. IX, 1.
 Oddo canonicus Bremensis (1013) VII, 28. 29.
 Otwinus, Adwinus, [Advinus] *abbas Magdeburgensis* (950—954), *Hillessenensis antistes* (954—964) II, [12.] 22. III, 9.
 Ozer dominus urbis *Mieni* (1002) V, 9.
 [Paderbrunnensis] v. *Patelbrunnun*.
 Palas (*palatium Treverense*) VI, 35.
 Palithi, Palethi curtis imperialis (*Pöhlde*) [III, 1.] V, 6. 38. VI, 20. 38. 50. 59. VII, 27. 41. VIII, 4. 8. 50. 75.
 Pannonicus rex (Waic) IX, 4.
 Pantaleonis sancti monasterium *Coloniense* IV, 15. 53.
 Pavia civitas urbs (*Pavia*) II, 5. 24. III, 25. IV, 1. 8. 27. VI, 6—9. VIII, 2.
 Parisia sedes (*Paris*) III, 8.
 Parthenopolis (*Magdeburg*) II, 17. 18. 43. IV, 29. 60. 74. VI, 40. VIII, 58; *Parthenopolitana urbs* II, 20. 55. IV, 65, congregacio (s. Mauricii) VIII, 34; *Parthenopolitanus archiepiscopus* IV, 28, archipresul IV, 68, confrater IX, 6, civis VII, 25; *Parthenopolitani* VI, 38; v. *Magadaburg*.
 Passini villa (*Gross-Possna*) III, 16.
 Patavia (*Passau*) III, 7.
 Paterna urbs (*Paterno*) IV, 49.
 Patelbrunnun, Patelbrunnun, Pathebrunnun, Pathebrunnun, Pathrebrunnun (*Paderborn*) V, 5. 19. VI, 17. VII, 31. VIII, 26. 57; *Patheburnensis episcopus* V, 15. VI, 18. [Paderbrunnensis episcopatus VIII, 13]; *episcopi* Retharius, Meinwercus.
 Pauc urbs (*Pouch*) III, 16. [VIII, 24].
 Paulus sanctus, beatus, veredicus doctor, apostolus I, 12. II, 16. III, 19. IV, 10. V, 1. VII, 42. VIII, 38. 73. IX, 6; *Paulina pocio* VII, 26; *festivitas v. Petrus*; *Pauli sancti monachi Romani* IV, 59, monasterium VIII, 55.
 Pecinegi, Pedenei, Petinei, Pekineigi (*Petschenegen*) VII, 31. IX, 32.
 Pergama (*Bergamo*) VI, 6.
 Petrus sanctus II, 24. III, 5. 17; sancti Petri cathedra (*Febr.* 22) VIII, 52, Petri et Pauli apostolorum *festivitas, natale* (Iun. 29.) VI, 10. VII, 8. VIII, 35, *vigilia* VI, 18; *sanctus Petrus princeps apostolorum patronus ecclesiae Romanae* II, 19. 26. VII, 32. 41. VIII, 36; *sancti Petri aecclesia, domus Romana* III, 25. IIII, 27. VIII, 1, *Coloniensis* IV, 53, *in Eresburg* II, 2, *municio Papiensis* VI, 8.
 Phasan v. Iohannes XVIII.
 Philippi apostoli altare *Magdeburgense* III, 11.
 Pictaviensis (*de Poitiers*) VIII, 27.
 Pierius fons I, 23.
 Pilisini urbs (*Pilsen*) III, 7.
 Pippinas rex (751—768) VIII, 75; *filius Karolus Magnus*.
 Piscini villa (*Pissen*) III, 16.
 Pitagoras Samius II, 4.
 Placentinus (*Piacenza*) episcopus (*Iohannes*) IV, 30.
 Plisni pagus III, 1. 16. IX, 20.
 Pluto infernalis deus IX, 5.
 Pober v. Bober.
 Poleni, Polenii IV, 55. V, 29. 34. VI, 11. 55. VIII, 18. 72. IX, 31; *Polenus* V, 30.
 Polenia V, 23. VI, 10. 19. VIII, 25. IX, 22.
 Pollingun curtis (*Polling*) IV, 50.
 Pompeius I, 2.
 Pons longus (*Pontelungo*) VI, 9.
 Poppo conf. Volcmarus.
 Poppo episcopus *Traiectensis* (976—990) IV, 1. 3.
 Poppo Cracuaensis episcopus (1000) IV, 45.
 Poppo Linpoldi marchionis filius, *archiepiscopus Treverensis* (1016—1047) VIII, 26; *fratres* Henricus marchio, Ernastus I. dux.
 Poppo presbiter II, 14.
 Poppo capellanus II, 16; *frater* Willelhelmus II. comes.
 Popo [Volcmarus] *Laressemensis pastor et Fuldensis abbas* (1013—1018) VII, 31 [IX, 7].
 Poppo (1016) VIII, 44; *fratres* Aelli, Burchard, Thiedric.
 Porei insula (*Parey*) VIII, 8.
 Posnani urbs (*Posen*) VI, 27; *Posnaniensis episcopus* II, 22. IIII, 45, *cenobii pastor* VI, 5; *episcopi* Iordanus, Vungerus.
 Praga, Pragu (*Prag*) IV, 6. V, 30. VI, 12; *Pragensis antistes* VIII, 56. *ecclesia* VIII, 65; *episcopi* Aethelbertus, Thieddegus, Ekkihardus.

- Prebizlavus Sclawus quidam *IV*, 64.
 Pretim urbs (*Prettin*) *VII*, 5.
 Pretucina civitas (*Pretsch*) *VII*, 5.
 Pribuvoius (992) *IV*, 58.
 Proci senior, avinculus regis Pan-
 nonici (1018) *IX*, 4.
 Pruci (*Preussen*) *IV*, 28.
 Prucia (*Preussen*) *VII*, 35.
 Pulcher mons *VI*, 36.
 Pulverel v. Walteri.
- Q**uidelingeburg, Quidilingaburch,
 Quidilingaburg, Quidilingeburg
 (*Quedlinburg*) monasterium *I*, 18.
II, 4. 21. 31. *III*, 25. *IV*, 2. 9.
 10. 16. 22. 41. 43. 46. 63. *V*, 31.
VIII, 53; *abbatissae* Mahtildis,
 Aethelheida.
- R**aco v. Razo.
 Radegundis aecclesia in Helpithi
II, 37.
 Radimus (*Gaudentius*, *archiepisc.*
Gnesn. 1000) *IV*, 45; *frater*
 Aethelbertus *episc.* Prag.
 Radinza fluvius (*Rednitz*) *VI*, 30.
 Rambaldus miles *IV*, 73.
 Ramwardus Mindensis *episcopus*
 (996—1003) *IV*, 29. *V*, 15.
 Rara (*Rohrheim*) *IV*, 4. 8.
 Ratisbona urbs, Bawarii caput regni
 (*Regensburg*) *II*, 6. 17. 36. *IV*, 44.
V, 22. 23. *VI*, 3. [29.] 33. 40. 41.
IX, 18; Ratisbonensis ecclesia
II, 26. *V*, 42. *VI*, 60, *episcopus*
II, 40. *IV*, 20; *episcopi* (Isan-
 grimus,) Guntherius, Michaelis,
 Wolfgangus, Gebehardus *I*; v.
 Reinesburg.
 Ravenna *V*, 25. *VIII*, 2; *Ravennas*
 ecclesia *III*, 26. *VIII*, 2. 67,
archiepisc. *VI*, 6; *archiepiscopi*
 Iohannes *XIII*., Gerbertus, Leo
II., Frithericus, Arnulfus.
 Razo, Raco capellanus († 999)
III, 62.
 Redarii, Rederarii *I*, 10. *II*, 12.
V, 31.
 Riedirierun pagus *VI*, 23.
 Redbald abbas Wirdunensis († 1014)
VIII, 8.
 Retharius Patheburnensis *episcopus*
 (983—1009) *V*, 5. 15. *VI*, 18.
 Redingus custos aecclesiae (—1012),
 Parthenopolitanae, congregacionis
 prepositus (1012—1015) *VII*, 3.
 6. 8. 21. *VIII*, [19.] 34. 35.
- Redulwerothe (*Rottleberode*) *II*, 18.
 (Regilindis) *filia Bohislavi*, *uxor*
Herimanni comitis *IV*, 58.
 Reinbern, Reinbernus Salsae Chol-
 bergiensis aecclesiae *episcopus*
 (1000—?) *IV*, 45. *VI*, 10. *VIII*,
 72. 73.
 Reginbertus Antiquae civitatis an-
 tistes (992—1013) *VI*, 43.
 Reinesburg (*Regensburg*) *II*, 6. 8;
 v. Ratisbona.
 Reinherius (*Reginharius* *II*. *Longi-*
collis, comes pagi Hennegaw) ab
 Ottone in exilium missus (958)
VIII, 46; *fili* Lanbertus, Rein-
 gerius.
 Reingerius (*Reginharius* *III*. *comes*
pagi Hennegaw, † c. 1013) *VIII*,
 46.
 Reinilda *mater Mahtildis reginae*
I, 9; *coniux* Theodricus.
 Reinilda domna urbis Bichlingi
VIII, 4. 6.
 Reinoldus abbas *Memlebensis* (1014)
VIII, 7. 31.
 Reinzo (*Reginoldus comes a. 974*
occisus) *VIII*, 46; *frater* Wirin-
 harius.
 Reinwardus († 941) *II*, 21.
 Reinwardus miles (1002) *V*, 12.
 Remensis urbs (*Reims*) *VII*, 40;
archiepiscopus Gerbertus.
 Renus (*Rhein*) *II*, 34. *V*, 11. 12.
VII, 23. *IX*, 34.
 Retharius v. Red-
 Retmerslevo curtis (*Rottmersleben*)
I, 13. *VI*, 39. 47.
 Ricbertus comes *V*, 3; *sorores* Maht-
 ildis, Emnildis.
 Ricdagus, Rigdagus abbas *Magde-*
burgensis (—1005) *IV*, 16. 24.
VI, 20.
 Riedagus, Rigdagus, Riedagus
 marchio *Misniensis* (976—985)
III, 19. *IV*, 5. 6. 58. *VI*, 50.
VIII, 3; *filia uxor Bohislavi*
prima.
 Ricdagus civitatis *Misni* custos
 († 984) *IV*, 5.
 Richarius Magadaburgiensis ecclesie
 abbas (954—968) *II*, 22.
 Richarius Magadaburgensis aecce-
 siae presbiter († 1005) *VIII*, 33.
 Richarius lancifer († 982) *III*, 20.
 [Rigmannus presbiter († 1014)
VIII, 8.]
 Riculfus *episcopus Tergestinus*
 (1017) *VIII*, 63.

- Riedegost (*Rhetra*) VI, 23.
 Riedrierun v. Redarii.
 Rim miles IX, 24.
 Rivus Silvaticus (*Walbeck*) VI, 43; v. Wallibici.
 Robertus v. Rotbertus.
 Rocholenzi, Rochelinzi, Rochelinti urbs (*Rochlitz*) VI, 53. IX, 20. 21; Rochelenzi burgwardus IX, 21.
 Rod- v. Rot-
 Rogalici quoddam predium (*Röglitz*) VIII, 66.
 Roma I, 15. II, *prol.* 5. 13. 15. 19. 20. 28. 35. III, 11. 12. 14. 25. IV, 9. 27. 28. 30—32. 43. 44. 48. 59. 60. 62. VII, 32. 41. VIII, *prol.* 2. 55; Romana sedes IV, 46, ecclesia II, 13. VIII, 1, sinodus IV, 44; Romanus nuncius V, 44, mos VII, 41, Romana fides IV, 32. Romanum imperium III, 20. IV, 47. 49; [Romani pontifices VIII, 13]; v. Romani, Romulea arx; *papa*s Stephanus I., Gregorius I., Iohannes XII., Benedictus V., Iohannes XIII., Benedictus VII., Iohannes XV., Gregorius V., Iohannes XVI., Silvester II., Iohannes XVIII., Sergius IV., Benedictus VIII.
 Romani I, 18. III, 13. IV, 47. 48. VI, 59. VIII, 1; Romanorum partes II, 35, imperium, imperator II, 28.
 Romania (*Romagna*) IV, 29. 41. VIII, 2.
 Romanus sanctus martir VI, 37.
 Romulea arx, urbs (*Rom*) IV, 47. VII, 41. VIII, 71, gens I, 2.
 Rossan urbs (*Rossano*) III, 21.
 Rotbertus rex *Francorum latino-*rum (996—1031) VIII, 46.
 Rotbertus archiepiscopus *Treverensis* (931—956) II, 1. III, 31.
 Robertus Magontinae sedis archipresul (970—975) III, 5.
 Robbertus oblationarius (1000) IV, 44.
 Rotherdus episcopus *Constantiensis* (1018—1022) IX, 18.
 Rotlizi villa quaedam VIII, 70.
 Rotmannus, Rotmanus presbiter Magdeburgensis, prepositus Geronis archiepiscopi († 1015) IV, 44. 46. VIII, 35.
 Rothulfus III. Burgundiorum rex (993—1032) VIII, 27. 29. 30. IX, 7; *sorores* Gisla, Gerberga, uxor (Irmingard).
 Rodulfus monachus IV, 6. 8.
 Ruscia, Rucia (*Russland*) II, 22. VII, 31. 35. IX, 31.
 Ruscorum, Ruszorum rex (Wlode-mirus, Iarizlavus) VIII, 65. 72. IX, 31.
 Sala fluvius II, 20. III, 1. 16. VI, 50. 53. IX, 20.
 Salbozi villa (*Salbke*) IX, 10.
 Saleveldun (*Saalfeld*) II, 5.
 Salsa Cholbergensis ecclesia (*Kol-berg*) IV, 45. VIII, 72.
 Salsum mare (*Salsiger See*) II, 20.
 Salta (*Salse*) VI, 50.
 Salzburgiensis archiepiscopus (He-roltus) II, 40.
 Samius Pitagoras II, 4.
 Saraceni II, 25. III, *prol.* 20. 23. VIII, 45; Saracenus rex v. Moge-hid.
 Sarephtena vidua VIII, 3.
 Satanus I, 24; cf. diabolus III, 3. III, 67, hostis VIII, 69, zablus III, 2.
 Satzi urbs (*Saatz*) VI, 11.
 Saxones I, 19. III, 12. V, 19. VIII, 75.
 Saxonia I, 7. II, 8. 11. 22. 28. 34. 42. IV, 18. 52. 74. V, 38. 39. VI, 3. 10. 22. VII, [6.] 8. 42; [VIII, 13.] 75. IX, 25; *duces* Bruno, Otto, Heinrichus, Herimannus, Bernhardus I. et II.
 Scella fluvius (*Schelde*) VI, 29.
 Sciciani, Cziczani (*Zützen*) VII, 9. VIII, 51. IX, 1.
 Scih custos *Libusuae urbis* (1012) VII, 20.
 Seithe (*Lappen*) VIII, 37.
 Scelancisvordi VIII, 16.
 Scilavi I, 3. 4. II, 12. 31. 38. III, 17. 19. 24. IV, 9. 18. 21. 29. 38. 52. V, *prol.* VI, 28. 51. VII, 24; Scilavus quidam III, 64, Scilavus (Bolizlavus) V, 18; Scilavonica familia III, 16, mater II, 35, verba II, 37; Scilavonice, Scilavonice III, 21. IV, 55. V, 9. VI, 2. 6. 42. IX, 4; v. Liutici.
 [Scilavia VIII, 13.]
 Scotti I, 4.
 Scudici, Scudizi urbs (*Schkeuditz*) III, 16. VIII, 24.
 Sebertus (1015) VIII, 24.
 Sehusun, Seusun (*Seehausen*) IV, 3. VII, 21.
 Selibur *Wagriorum princeps* II, 14.

- Selon pagus (*Seeland*) I, 17.
 Selpuli pagus II, 14. IV, 11, VI, 34.
 Sergius IV. papa (1009—1012) VI, 60. VII, 40.
 Servatius sanctus presul *Tongrensis* († 384) V, 28; *Servacii Christi presulis altare Quedlinburgense* II, 18.
 Severini sancti monasterium *Coloniense* IIII, 53.
 Sewaldus VIII, 39. 42.
 Sidegeshusun (*Sotterhausen*) VI, 36. (Sigebertus.) Sibertus, Sibert, Sicco comes († 995) IV, 1. 2. 20; *frater Thiedricus comes palatinus*.
 Sigifridus presul Augustanae sedis (1000—1006) IV, 50. VI, 3.
 Sifridus I. comes *Merseburgensis* († 937) II, 2.
 Sigifridus II. comes *Merseburgensis* (969) II, 15.
 Sigifridus Geronis filius marchionis († 959?) II, 19. VIII, 3; *uxor Hathui*.
 Sigifridus comes, pater *Thietmari* († 992) II, 29. III, 16. 19. IV, 11. 16. 17. VI, 43. 47; *frater Liutharius, soror Eila, uxor Cunigunda, filii Thietmarus, Heinricus, Sigifridus, Frithericus, Brun, Willigis*.
 Sigifridus comes, avunculus *Thietmari* IV, 19. 22—25. VIII, 54; *sorores Cunigunda, Hathui, fratres Heinricus, Udo, uxor Ethela*.
 Sigefridus, Sigifridus frater *Thietmari*, abbas *Magdeburgensis* (1009—1022) I, *prol.* IV, 24. VII, 1. 8. VIII, 35. 58.
 Sigifridus, Sifrith comes (*Northemensis*) IV, 2. 11. V, 5. 38; *uxor Ethelind, filii Sigifridus, Benno*.
 Sigifridus, Sigifrith, Sifridus filius comitis Sigifridi (*Northemensis*) IV, 2. V, 5. 6. 38.
 Sigifridus, Sifridus filius Hodonis marchionis IV, 60. VIII, 18. 51. IX, 22.
 Sigifridus *filii Heinrici com.* (994) IV, 24. 25.
 Sigifridus *filius Gerardi comitis* (1017) VIII, 62.
 Sigimundus Halverstidensis eccl. presul (894—923) I, 6. 22.
 Silensi, Cilensi pagus (*Schlesien*) VI, 57. VIII, 59.
 Silivellun oppidum (*Sülfeld*) VIII, 68.
 Silvester II. v. Gerbertus.
 Simeonis iustioviacio (*Febr.* 2) V, 44. [Symeon monachus IX, 8.]
 Symonis et Iudae apostolorum dies natalicius (*Oct.* 28) VII, 19.
 Sisu solitaria IX, 8.
 Siusili, Siusuli pagus III, 1. VIII, 50. IX, 20.
 Sleswic (*Schleswig*) III, 6; S(leswigensis) episcopus (Ekkihardus) VI, 18.
 Slopan miles (990) IV, 12.
 Sonterslevo (*Gross-Santerleben*) II, 21.
 Sofhia sanctae monasterium in *Kitava* IX, 32.
 Sophia, Sophya abbatisa *Gandershemensis* (1002—1039) IV, 10. V, 3. 19; *frater Otto III., sorores Aethelheida, Mahtild*.
 Sot v. Karl.
 Spehteshart silva (*Spessart*) V, 38.
 Spiutni urbs (*Rotenburg*) VII, 1.
 Sprewa flumen (*Spree*) VI, 15. 22.
 Stephanus sanctus [VIII, 75], *patronus Metensis ecclesiae* VI, 51; (Stephani) Christi protomartiris altare *Halberstadense* I, 22, inventio (*Aug.* 3) VII, 9.
 Stephanus I. papa (254—257) VII, 18.
 Stephanus v. Waic.
 Stephanus senior (1018) IX, 34.
 Stethu urbs (*Stade*) IV, 25.
 Stoderania, quae Hevellun dicitur IV, 29.
 Stoingneus, Stoinneguus II, 12; *frater Nacco*.
 Stoignewus nuntius *Bokzlavi* (1015) VIII, 9.
 Strazburg (*Strassburg*) V, 12.
 Strela, Strēla, Striela urbs, civitas (*Strehla*) V, 9. 18. 36. VI, 53. 58. VIII, 23.
 Stui civitas (*Stöben*) IV, 63.
 Sueinus, Suennus Danorum rex (986—1014) VIII, 36. 39.
 Suencua v. Zuencua.
 Suentepulcus *filius Miseconis I. et Odae* IV, 57. 58; *fratres Misco, Wlodoweius (?)*.
 Zentepulcus gener *Bolizlavi* (IV, 58. VIII, 65. 72. 73.) IX, 32; *fratres Iarizlavus, (Boris)*.
 Zuetepulcus dux *Moraviae* (870—894) VII, 39.
 Zutibure lucus (*Schkeiubar*) VI, 37.
 Suevi, Swevi (*Schwaben*) IV, 18. 60. VII, 32; v. Alemanni.

Suevia regio *VIII*, 32. *IX*, 34.
 Suinvordi castellum, civitas (*Schweinfurt*) *V*, 38. *VIII*, 63.
 Suithgerus, Suithgerus, Swithgerus
 Mirmingendensis aeclesiae antistes (993—1011) *IV*, 19. *VI*, 18. *IX*, 24—26.
 Sumeringe (*Sömmeringen*) *III*, 9.
 Sumeringi forestus (*Sömmern*) *IX*, 20.
 Suonehilda, Suonehildis, [Swonehild]
 Bernhardi *I*. ducis soror *IV*, 39. *V*, 8. [*VIII*, 7]; *conjuges* Thietmarus *I*. marchio, Ekkihardus *I*, *liberi* Gero, Liutgarda, Herimannus, Ekkihardus *II*, Guntterius.
 Sveinus, Svennus Haraldi filius, Danorum rex (986—1014) *VIII*, 36. 37. 39. *IX*, 7; *filii* Cnuto, Haraldus.
 Symeon, Symon v. Simeon, Simon.
 Syon (*Zion*) *V*, 17.
 Tagino, Dagino Magadeburgensis archipresul (1004—1012) *V*, 40—44. *VI*, *prol.* 1—3. 18. 20. 27. 32. 33. 38—40. 46. 55. 57. 58. *VII*, 1. 3—5. 14. 16. 34. *VIII*, 55.
 Tammo (*Thankmarus*) *Heinrici I*. regis filius *I*, 9. *II*, 2.
 Tommo († 1004) *VI*, 15.
 Tarentum urbs *III*, 20.
 Teresi (*Theres*) *I*, 7.
 Tertulinus (*Tertullianus*) *VII*, 18.
 Tetta soror *Geronis comitis* (979) *III*, 10.
 Teutonici *V*, 25. 26; *teutonicus* sermo *IV*, 55, *teutonice VI*, 42; [*Teutonicum regnum VIII*, 75.]
 Thancmarus v. Tammo.
 Thebaidae legionis, Thebeorum martyrum festivitas, sollempnitas (*Sept.* 22) *VI*, 27. 58. *VII*, 21.
 Theodericus, Theodricus v. Thiedricus.
 Theodonis villa (*Diedenhofen*) *V*, 27.
 (Theophano) *imperatrix Graeca II*, 15; *maritus* Nicaphor.
 Theophanu, Theuphanu, Theuphano imperatrix († 991) *II*, 15. *III*, 1. 21. 22. *IV*, 1. 8. 10. 11. 14. 15. 30; *maritus* Otto *II*, *liberi* Otto *III*, Aethelheida, Sophia, Mahtild.
 Thiedbernus, Thiebernus miles († 1005) *VI*, 16. 22.

Thiedburga Thiedrici march. filia *VI*, 50; *coniux* Dedi, *frater* Bernhardus marchio, *sorores* Oda, Mahtild.
 Thieddegus Pragensis antistes (997—1017) *VI*, 12. *VIII*, 56.
 [Thietherdus Hillinshiemmensis antistes (927—954) *II*, 12.]
 Thietmarus Brandeburgensis aeclesiae pastor (948—?) *II*, 22.
 Thietmarus *episcopus Merseb.* (1009—1018) *I*, *prol.* 1. 12. 14. 20. *III*, 6. *IV*, 16. 24. 25. 70. 75. *V*, 1. *VI*, 3. 33. 38—48. 56. 59. 60. *VII*, 1—3. 5—14. 18. 19. 21. 24. 25. *VIII*, 6. 7. 13. 23. 24. 26. 32—36. 52. 53. 55. *IX*, 7—16. 19—22.
 Thietmarus Asenbrunensis aeclesiae episcopus (1003—1023) *VI*, 18. *VIII*, 67.
 Thietmarus abbas *Corbeiensis* (983—1001) *V*, 19. *VIII*, 56.
 Thietmarus *I*. marchio *orientalis* (965—978) *II*, 24. *IV*, 39. *VIII*, 22; *frater* Gero archiepiscopus, *uxor* Suonehilda, *filii* Gero marchio.
 Thietmarus comes († 982) *III*, 20.
 Thietmarus *II*. marchio *orientalis* (1015—1029) *VIII*, 22. 26.
 Thietmarus Bernhardi *II*. ducis frater (1018) *IX*, 26.
 Thietmarus miles (998, 1002) *IV*, 42. *V*, 9.
 Thiedoldus, [Thiedolfus] marchio *Canusinus* (1002, 1004) *V*, 25. *VI*, 6.
 Thiaedricus episcopus *Mindensis* (853—880) *II*, 23.
 Thiedericus *I*. Metensis aeclesiae episcopus (965—984) *III*, 16. 21. 22.
 Thiedricus, Thiedericus, Thiaedricus *II*. Metensis episcopus (1005—1046) *VI*, 18. 35. 51. 60. *VII*, 7. 27. *VIII*, 11. 26. 54; *sorores* Cuni-gunda regina, Liudgarda, *fratres* Heinricus, Aethelbero, Gisilbertus.
 Thiedricus Mirmingendensis aeclesiae presul (1011—1022) *VIII*, 48—50. *IX*, 26.
 Thiedricus *capellanus, filius Liutharii VI*, 38. *VII*, 6. 7. 14. 21. *VIII*, 7. 10. 11. (50); *fratres* Winrharius, Bertoldus.
 Thiedricus *prepositus Walbeccensis* (992—1002) *VI*, 44.
 Theodricus *pater Mahtildis reginae I*, 9; *uxor* Reinilda.

- Thiedricus marchio *aquilonaris*, dux (965—985) *II*, 6. *III*, 9. 17. 19. 24. *IV*, 2. 22. 57. 64. *VI*, 50; *liberi* Bernhardus marchio, Oda, Mahtild, Thiedburga.
- Thiedricus de tribu Buzici *VI*, 50; *filii* Dedi, Frithericus.
- Thiedricus, Theodericus Liuthariorum dux (*Lotharingiae superioris* 978—1027) *V*, 3. 27. *VI*, 52. *IX*, 34.
- Thiedricus comes palatinus *Saxoniae* (982—995) *IV*, 1. 2. 20.
- Thiedricus avunculus *Ethelgeri* (994) *III*, 24.
- Thiedric (1016) *VIII*, 44; *fratres* Aelli, Burchard, Poppo.
- Thiedricus, Thiedricus comes, Daedi comitis *filii* (1009, 1018) *VI*, 50. *VIII*, 7. 50. 75. *IX*, 1.
- Thiederici domus (*castello di S. Angelo*) *III*, 30.
- Thornburg (*Dornburg a. S.*) *II*, 35. 36. *V*, 15. 39.
- Thriburi curtis (*Ober-Trebra*) *V*, 39.
- Throtmunni, Throtmanni (*Dortmund*) *VI*, 18. *VIII*, 33.
- Thrubizi (*Drübeck*) *IX*, 8.
- Thurgatus episc. Scaræ (1013) *VII*, 29.
- Thurgut dux *Danorum* (= Thurkil) *VIII*, 40. 41.
- Thuringia (*Thüringen*) *I*, 7. *II*, 34. *V*, 7. 14. *VI*, 3. *VII*, 42; Thuringia, Thuringia australis *IV*, 39. *VI*, 36; Thuringii *V*, 14.
- Thuringia septentrionalis (*pagus Nordthüringen*) *IV*, 39.
- Thurkil, Thureil dux Northmannorum *VIII*, 42. 43.
- Tiberinus pons *Romanus* *VIII*, 1.
- Tiele (*Tiel*) *IX*, 28.
- Timisi flumen (*Themse*) *VIII*, 40.
- Tinga (*Thingau*) *VI*, 3.
- Titibutziem burgwardus (*Döbitschen?*) *IX*, 20.
- Tommo v. Tammo.
- Tongera aqua, fluvius (*Tanger*) *III*, 19. *VI*, 49.
- Tongeremuthi civitas (*Tangermünde*) *VI*, 49.
- Torna abbatia (*Thurne*) *IV*, 32. 34.
- Totmannus socius Kiliani *I*, 4.
- Traiectum (*Maastricht*) *V*, 28; *episcopus* Servatius.
- Traiectum (*Utrecht*) *I*, 12; Traiectensis civitas *VIII*, 75, *episcopatus* *IV*, 35, *episcopus* *IX*, 27. 28, custodia *III*, 26, Traiectenses *IV*, 37; *episcopi* Baldericus, Poppo, Balduinus, Ansfridus, Ethelboldus.
- Transalpini (= Germani) *IV*, 47.
- Treverenensis urbs, Treverica civitas (*Trier*) *IV*, 31. *VIII*, 26; Treverenensis ecclesia *VI*, 35. *VII*, 27, archiepiscopus, archipresul *II*, 1. 35. *IV*, 19. *VIII*, 66, Trevirenses *VI*, 35, Treverensis *II*, 22; *archiepiscopi* Rotbertus, Heinrichus, Ekbertus, Liudulfus, Meingaudus, Poppo.
- Tribisa fluvius (*Triebsehe*) *IV*, 5.
- Tridentum urbs *V*, 25. *VI*, 4.
- Tuchurini pagus (*Teuchern*) *III*, 16.
- Tudo v. Dudo.
- Tuni abbas *Bolislavi* (1015, 1018) *VIII*, 20. 21. *IX*, 33.
- Tusci *VI*, 9.
- Udo *I*. amicus regis, comes *Franciae orientalis* († 949) *II*, 34; *liberi* Udo *II*., Conradus *I*. dux, Heribertus, Iuthitta.
- Udo *II*. dux, comes *Franciae orientalis* († 982) *III*, 20.
- Udo senior (990) *IV*, 11. *VIII*, 50; *filii* Eggihardus et confratres.
- Udo avunculus *Thietmari* († 994) *IV*, 19. 22—23; *fratres* Heinrichus, Sigifridus, *sorores* Cunigunda, Hathui.
- Udo *Catelenburgensis* (1002) *V*, 5; *frater* Heinrichus.
- Udo comes, *nepos* *Thietmari* (1018) *IX*, 33.
- Uffico *IV*, 64; *frater* Ugio.
- Uffo civis Magadaburgiensis *I*, 25; *coniux* Gelsusa.
- Ugio *IV*, 64; *frater* Uffico.
- Ungarii, Ungri, [Ungari] *I*, 15. *II*, 27. 31. 34. *VI*, 2. *IX*, 4. 18; Ungarici intercessores *VI*, 3; v. *Avares*.
- Ungaria *IV*, 58; *rex* Waic.
- Ungaricus mons (*prope Tridentum situs*) *V*, 26.
- Ungerus v. Vungerus.
- Unstred fluvius (*Unstrut*) *II*, 20.
- Unwan, Unwanus archipresul *Bremensis* (1013—1029) *VII*, 29.
- Upplun urbs *VIII*, 48. 49.
- Uppusun (*Obhausen*) *VI*, 16. 36.
- Ustiure (= Walmerstidi) *VI*, 49.

V v. F et W.

Valentina urbs (*Valenciennes*) VI, 29.

Veneti VIII, 76.

Verona III, 24. V, 25. VI, 6; Veronensis campania V, 25; planities VI, 4; Veronenses V, 24.

Victor sanctus III, 2.

Virdunensis, Wirdunensis (*Verdun*) presul, episcopus IV, 39. VI, 52. VIII, 26; *episcopi* (Heimo), (*Wigfridus*).

Vitus, Christi martir, patronus *Corbeiensis monasterii* IV, 72. V, 19. [VIII, 13. 75]; Viti Christi adletae festivitas (*Iun.* 15) VII, 6, aecclisia in Heslinge constructa II, 42.

Wagio miles (984) IV, 5.

Waic (= Stephanus) rex Pannonicus (997—1038) IV, 59. VI, 2. IX, 4.

Waldo († 979) III, 9.

Walecorn (*Walcheren*) VI, 29.

Val Corbensis abbas (1010—1015) VIII, 13.

Valeshusun (*Wallhausen*) II, 20.

Walkerus Treverensis aecclisiae servus († 1013) VII, 27.

Wallibici, Wallibiki, Wallibizi, Walbizi (*Walbeke*) civitas IV, 7. 17. 41. VI, 43—45. 59. VII, 25. VIII, 7. 24; prepositi Willigisus I., Reginbertus, Thiedricus, Thietmarus, Willigisus II.; cf. Rivus Silvaticus.

Wallislevo urbs (*Walsleben*) I, 10. 11.

Walmerstidi urbs (*Wolmirstedt*) VI, 49. VII, 24.

Walteri Pulverel clericus († 1017) VIII, 62.

Waltherdus, Waltherd, Walterdus, Walterdus, qui et Dodico vocabatur, *Magdeburgensis* prepositus (984—1012), archiepiscopus (1012) III, 12. IV, 46. 63. 66. V, 40. 41. 44. VI, prol. 34. 40. 47. 56. VII, 1—3. 6—20. VIII, 55. IX, 10; mater Amulred, (*soror* Amulred).

Wari (*Wagrier*) IX, 5.

[Warinus abbas *Corbeiensis* (826—856) VIII, 13].

Warinus Coloniensis archiepiscopus (975—985) III, 4. 26. IIII, 1.

Vedu pagus (*Wethau*) III, 16.

Welereslevo (*Fallersleben*) VI, 28.

Ventizlavus Boemiorum dux (926—935) II, 2.

Werden v. Wirthunu.

Werduun¹ (*Verden*) II, 32; v. Ferdensis ecclesia.

Werlo, Werlu (*Werla*) IV, 3. 52. V, 3. 7. VII, 31.

Wesera v. Wisera.

Wethenici, Wenetnici, Vethenici (*incolae suburbii Misniensis*) V, 9. VI, 55. VIII, 23.

Vezemuiscle († 1005) VI, 28.

Wi (*Wiehe*) VIII, 4.

Wicelinus (*Wernher*) episcopus Argentinensis (1001—1029) V, 12. 21.

Wic- v. Wig-.

Widicinnus (*Widukindus*) rex *Saxoniae* I, 9.

Widikindus († ante a. 1002) V, 8.

Widredus († 1015) VIII, 22.

Vidzier v. Wigher.

Wieglesdor (*Eider*) III, 6.

Wigbertus capellanus, episcopus *Merseburgensis* (1004—1009) V, 40. VI, 1. 16. 18. 36—39. VIII, 70.

Wigfridus Coloniensis archipresul (924—953) II, 1. 23.

Wigfridus Wirdunensis presul (962—983) IV, 39.

(Wigher, Wikkier,) Vidzierus *episc. Verdensis* (1014—1031) VIII, 31.

Wigmannus I. comes *Saxoniae* († 944) II, 34; fratres Herimannus dux, Amolungus, filii Ekbertus, Wigmannus II., Bruno episc.

Wigmannus, Vigmannus II. comes († 967) II, 6. 12. 13; fratres Ekbertus comes, Bruno episc.

Wigmannus, Wicmannus III. comes († 1016) VIII, 8. 47. 48. IX, 7; filius Wigmannus IV.

Wigmannus IV. comes VIII, 48. 53.

Wigo, Vigo episcopus *Brandenburgensis* (992—c. 1019) VI, 1. 37. VII, 3. 8. VIII, 52. 57.

Viliniurch (*Weilburg*) I, 8.

Willu uxor *Berengarii regis* II, 15.

Willelhelmus archipresul *Magonciae* (954—968) II, 18. 20. 35; fratres Liudulfus, Otto II.

¹) Quod supra II, 32 hoc nomine oppidum Werden dici censui, error fuit.

- Willelhelmus *II. comes Wimariensis* († 1003) *II*, 16. *IV*, 7. *V*, 8. 14; *filius* Willelhelmus *III*.
 Willelhelmus *III. comes Wimariensis* (1014, 1017) *V*, 8. *VIII*, 5. 6. 25. 50.
 Willelhelmus comes *Burgundiae* (1016) *VIII*, 27—30.
 Willerbizi, Villerbizi (*Wilderbach*) *II*, 20. *VI*, 50.
 Willigisus archiepisc. Magociacensis (975—1011) *III*, 5. 26. *IV*, 2. 4. 6. 18. *V*, 11. 19. 34. 39. 44. *VI*, 31. 32. 35.
 Willigisus *I. prepositus Walbecensis* *VI*, 43. 45.
 Willigisus *II. prepositus Walbecensis* (1002) *VI*, 47; *frater* Thietmarus.
 Willo a Boemiis captus (990) *IV*, 11.
 Wilti regio, Wiltii (*Wilsen*) *I*, 10. *IV*, 19.
 Wimeri (*Weimar*) *IV*, 7. *V*, 8.
 Winnilgerd *I. abbatisa Heslingensis* *II*, 42.
 Winnilgerd *II. abbatisa Heslingensis* *II*, 42.
 Wippa fluvius (*Wipper*) *VI*, 50.
 Wirzburg, Wirzburgiensis urbs (*Würzburg*) *I*, 4. *VIII*, 14. 75; Wirzburgiensis aecclēsia *I*, 4. *IV*, 21. 28. *VIII*, 27, episcopus *V*, 38. *VI*, 30; *episcopi* Arn, Bernardus, Heinricus.
 Wirdunensis v. Virdunensis et Wirthun.
 Wiribeni iuxta Albim (*Werben oppidum*) *VI*, 28.
 Wiribeni (*Burg-Werben*) *VI*, 36.
 Wirbini (*Werben*) *IX*, 22.
 Wirinharius *pater Godilae* *IV*, 39.
 Wirinharius, Wirinzo marchio aquilonarius (1003—1009, † 1014) *IV*, 39—42. *VI*, 48—50. *VII*, 25. 26. 30. *VIII*, 4—8; *fratres* Bertoldus, Thiedricus, *uxor* Liutgarda.
 Wirinharius (a. 974 *occisus*) *VIII*, 46; *frater* Reinzo.
 Wirinus († 941) *II*, 21.
 Wirthun, Wirdunum (*Werden*) *IV*, 68. *VIII*, 56; Wirdunensis abbas *VIII*, 8; *abbates* Redbald, Hethenricus.
 [Wisera, Wesera *VIII*, 13. 75.]
 Wiso miles (1012) *VII*, 20.
 Wissegrodi urbs (*Wyssehrad*) *VI*, 12.
 Wissepuig villa *III*, 16.
 Wlandarii (*Flandrer*) *VI*, 29.
 Wlodemirus rex Ruscorum (980—1015) *IV*, 58. *VIII*, 72—74; *uxor* Helena, *fili* Iarizlavus, (Boris,) Zentepulcus.
 Wlodoweius *dux Boemiae* (1003) (*IV*, 57.) *V*, 23. 29.
 Vodenesvege (*Gutenswegen*) *II*, 21.
 Wolc- v. Volc-.
 Wolfgangus, Vulfangus Ratisbonensis aecclēsia pastor (972—994) *V*, *prol.* 42.
 Vulfharius capellanus (996) *IV*, 26.
 Vulferemus miles (994) *IV*, 24.
 Vulferam miles (1004) *VI*, 8.
 Wonclava (*Gross-Wansleben*) *IX*, 17.
 Wonlef heremita († 1013) *VII*, 30.
 Olef (994) *IIII*, 24.
 Wormatia, Wormacensis urbs (*Worms*) *II*, 10. *V*, 11. *VI*, *prol.*; Wormaciensis, Wormacensis episcopus *II*, 37. *IV*, 61; *episcopi* Anno, Hillibaldus, Franco, Burhardus.
 Wortizlava civitas (*Breslau*) *VIII*, 64; Wrotizlaensis episc. (Iohannes) *IV*, 45.
 Woytech, Woitegus (= Aethelbertus) *IV*, 28. *VIII*, 56.
 Vungerus, Ungerus episcopus *Posnaniensis* (982—1012) *IV*, 45. *VII*, 5.
 Vurcin urbs (*Wurzen*) *III*, 16. *VIII*, 24.
 Vurta fluvius (*Warthe*) *II*, 29.
 Zara (*Sorau*) *pagus* *VI*, 34.
 Zebizlovo frater Aethelberti presulis († 1004) *VI*, 12.
 Zente- v. Suent-.
 Ziazo patricius, Ciazio *IV*, 2. 44; *frater* Frithericus comes; v. Dedi.
 Zirwisti urbs (*Zerbst*) *VI*, 33.
 Zlomizi v. Glomaci.
 Zolanta (Heinricus) *III*, 21.
 Zribenz (*Schrenz*) *VII*, 9.
 Zuarasici *deus Sclavorum* *VI*, 23.
 Zuarina (*Schwoerin*) *IX*, 5.
 Zuencua, Suencua (*Zwenkau*) *II*, 38. *III*, 1.
 Zuete- v. Suent-.
 Zurbizi, Curbici burgwardus, urbs (*Zörbig*) *VI*, 50. *VIII*, 24.

GLOSSARIUM.¹⁾

Abavus proavus *I*, 10.
abscinthium *V*, 9.
abstemius abstinens *II*, 35. *VI*, 21.
adleta Christi *II*, 45. *IIII*, 10.
VII, 10. *VIII*, 43; (**athleta** *V*, 28
unus codex 2).
advocatus *II*, 30. *IIII*, 27.
aeleri eller *II*, 37.
aequivocus (plerumque equivocus)
συμμόνος *II*, 15. 37. 44. *IIII*, 11.
20. 31. 43 *et saepissime*.
agonis mutui luctamen *II*, 27; **agon**
exitus todeskampf *IIII*, 26.
agonizare in den letzten rügen liegen
IIII, 67.
ampula *VII*, 42.
anhelare cupere *IX*, 14; **anhelanter**
studiose *I*, 11.
annona 1) = **praebenda** *III*, 15;
2) = **frumentum, pabulum** *V*, 9.
antidotum venenum *IX*, 15.
antiphona *IX*, 9.
antistes = episcopus, saepissime.
apex archiepiscopatus *II*, 22.
apostata gens *IX*, 5.
apostolicus = papa *II*, 13. 19 *et*
saepe.
applaudans *III*, 19. *VI*, 1.
appropriare *III*, 19.
archanus arcanus *II*, 18. *VI*, 10.
IX, 11.
archiantistes archiepiscopus, sae-
pius.
archimandrita archiepiscopus *III*,
12.
archipresbiteratus *VI*, 36.
archipresul archiepiscopus, saepius;
archipresulatus *VI*, 30.
aromatibus condire *II*, 43.

arridere favere, consentire *II*, 4. 15.
21. **saepius**.
ari regni = imperium *I*, 6.
asperitates, asperitates bellorum
II, 13. *IIII*, 9. 39. 50. *VI*, 15.
aspirare 1) **favere, consentire** *I*, 7.
II, 6. 11. *V*, 11. *VII*, 14; 2) **aspi-**
rare vires *V*, 28.
assumptio Mariae *VI*, 18. 19. *VII*, 14.
atrium defunctorum, cadaverum *I*,
11. 12. 13.
attitulare librum anno *IX*, 15.
auca (ital. oca) anser *IIII*, 26.
VII, 22.
auleum *V*, 4.
autumare *I*, 10. *II*, 23. *V*, 18. *VIII*,
69. *IX*, 2.
avinculus avunculus *IIII*, 23. *VIII*,
27. 46. 54. *IX*, 4.

baculus pastoralis *I*, 22. *IIII*, 62.
VII, 7, **episcopalis** *VI*, 39, **harundi-**
neus *IIII*, 61; **similiter saepius**.
banno (apostolicae auctoritatis, epi-
scopali) interdicere *I*, 6. *VIII*, 26.
IX, 21, per **bannum regalem** **inter-**
dicere *VI*, 5, per **bannum (regalem)**
feri iubere *VI*, 19; **bannus episco-**
palis super burgwardum Merseb.
V, 44; **banno (episcopali) con-**
stringere *II*, 31, **impositus a pre-**
sule bannus *VII*, 26, **solutis bannis**
inpositis *VII*, 35.
basileus *III*, 23.
basiliscus *V* 23. *IX*, 7.
Belegori, quod pulcher mons dicitur
VI, 56.
Beleknegini, i. e. pulchra domina
IX, 4.

¹⁾ *Parvas scribendi differentias, ut c pro t, e pro ae, i pro y, ex aut gx pro x, ex- pro exs- aut exh-, -essere pro -escere, -escerunt pro -esserunt posita et similia omnino neglexi; numeris libri et capita significautur.*

bellum = *pugna* II, 2.
 beneficium *lehen* I, 7. II, 36. V, 21.
 22. VI, 36. 50. etc.
 bicarium (*ital.* bicchiere) *becher*
 IX, 14.
 bile mascula succensus II, 28.
 binomius III, 21.
 bissextus *dies intercalaris* VIII, 44.
 blasfemia I, 24.
 Bolizlavus, qui maior laus interpretatur IIII, 45.
 braca V, 6. VIII, 65.
 bravium βραβεῖον *praemium* IIII,
 67. 72. VI, 12. VII, 18. IX, 8.
 burgwardus V, 44. VI, 50. VIII, 52.
 IX, 20. 21.
 buxis IX, 10. 14.
 camera sc. *regalis* IIII, 9.
 cameraria IIII, 34; camerarius IIII,
 36. 69. V, 6. VI, 35. VII, 28.
 IX, 1. 25.
 caminata (*germ.* kemenade) II, 30.
 IIII, 26. V, 6. 9. VII, 1. 6. 11.
 13. 24.
 camisia *chemise* VIII, 25.
 campana II, 28. III, 1. VI, 12. 40.
 50. VII, 19. VIII, 46.
 campania *planities* V, 25.
 cancellarius III, 5. V, 19. VI, 32.
 IX, 22.
 capitulum VII, 14.
 capula I, 8.
 caritas = *cena Domini* VI, 19.
 caritativus *blandus, comis, familiaris* II, 20. IIII, 1. 8. 25. V, 5.
 18. 23 etc.
 cardinales IIII, 45.
 carnis universae viam intrare I, 7.
 castellum V, 27. 34. 36. 38. 34.
 VI, 2. 11. 53. VII, 33. VIII, 1 etc.
 casula *vestis sacerdotalis* VI, 46.
 cathedra episcopalis IIII, 59 et *saepius*, *regalis* II, 45.
 cellarium IIII, 9.
 cellerarius IIII, 3; celleraria IIII, 33.
 census *zins* I, 16. V, 14. VII, 32.
 39. VIII, 36.
 christianitas 1) *christenheit* II, 10.
 III, 18. IIII, 53. VIII, 74;
 2) *christenthum* II, 14. III, 17.
 VIII, 38. 72.
 chisticola I, pr. 14. IIII, 15. VIII,
 2. 44. IX, 6.
 cimiterium κοιμητήριον III, 12.
 IIII, 68.
 civitas *semper* = *urbs*.
 clamida χαλαμός IIII, 36.

claustrum IIII, 26. 30. VII, 36.
 clericatus IIII, 64.
 cluens = *inclutus* I, 1. III, 1. IIII,
 61; *cluere* VII, 32.
 clusae, introitus Longobardiae V, 24.
 25. VI, 4. 5.
 colica passio V, 28. VII, 31.
 collectarium IX, 14.
 cometissa IIII, 68. V, 5. VIII, [19.]
 40; cometissa IIII, 34 *solus co-*
dex 2.
 comitatus 1) *begleitung, gefolge*
 IIII, 46. VI, 22. 25. VIII, 64;
 2) *grafschaft* IIII, 31. 69. V, 21.
 VI, 19. 50. VIII, 32. 50. 54.
 commendare terrae *bestatten* III, 25.
absol. III, 11.
 commestionis (= *comedendi*) usus
 I, 14.
 commixio I, 6.
 communio 1) *gemeinschaft* III, 7;
 2) = *cena Domini* II, 10. 41;
 communicare IIII, 28.
 comprovinciales I, 28. II, 7. IIII,
 2 etc.
 compunctio divina V, 22. VI, 17.
 concambium III, 1. V, 44. VI, 30.
 VIII, 52. 62.
 concite *citissime* I, 6; concito cursu
 IX, 8.
 concives II, 2. VI, 1. 7. 11. VIII,
 70. IX, 24.
 concludere memoria I, 20. 28.
 condignus IIII, 8. 28. V, 17. VIII, 49.
 confessio *beichte* II, 16. 26. 40.
 III, 25. IIII, 21 etc.
 confortatus II, 1. 27. *saepius*.
 confrater = *frater saepissime*;
confratres gemini IIII, 64.
 congruum est = *convenit* I, 9. 25.
 VII, 17. IX, 24.
 conivere *consentire* II, 6. 20.
 coniuncio I, 25. II, 15.
 conlaudare sibi aliquem in regem,
dominum II, 1. 44. V, 14. 20.
 consocii IIII, 9. 38. *saepius*.
 consodales V, 34.
 consolidare III, 1. IIII, 29. VII, 3;
consolidator VII, 40.
 consubstantialis II, 33.
 contextalis *uxor* I, 5. 25. II, pr. 3.
 III, 10. IIII, 42 etc.
 contemporales I, 6. III, 5. *saepius*.
 contrarietas = *controversia* I, 8.
 conversatio *lebenswandel* II, 33. 36.
 IIII, 6. 10. VI, 15. 21. VII, 27.
 VIII, 25.
 convitiare *conviciari* II, 6.

cornupeta IX, 23.
 coronas accendere II, 28.
 corruptibilis IX, 8.
 crastino sequenti die IIII, 7. 13.
 VI, 42. VII, 10. 28; cras VIII, 23.
 crastina die II, 14.
 crepusculum orientis diei I, 11.
 VI, 4. 26. 55, aurorae IIII, 11,
 noctis VIII, 44.
 cripta VII, 3.
 crisma V, 44. VI, 40. VIII, 8.
 25. 72.
 crucifixum III, 2.
 crusinatus *crusina indutus* V, 10.
 cubiculum V, 9.
 cuculla IIII, 60.
 cultura = *dei s. deorum cultus*
 I, 28. II, 14. III, 17.
 cunei hostium = *acies* II, 80.
 cura cathedrae = *episcopus* II, 1.
 curia regia *la cour* V, 18.
 curtis villa munita (*hof, pfalz*)
 I, 13. IIII, 34. V, 5. 13. VI, 39.
 42. VII, 5. 42. VIII, 57. 75. IX, 15
 19; regia I, 22, regalis V, 19.
 daimon, id est omnia sciens I, 24;
 demon I, 24, demones II, 14.
 IIII, 74, demoniaca heresis III, 17.
 dapsilitas IIII, 33.
 debitum naturae persolvere II, 43.
 IIII, 17. VIII, 46.
 decanus IIII, 65. VI, 46. 47.
 decima III, 1. IIII, 10.
 declinare = *collabi* III, 11.
 dedicius *dediticus* I, 16. IIII, 8.
 degradare II, 34.
 deguit II, 18. IIII, 28.
 delibucio crismatis V, 44.
 demulcere *delectare praemius* II, 9.
 IIII, 10. V, pr.
 depositio 1) *absetzung* saepius;
 2) *beisetzung* III, 3.
 depredare II, 5. III, 19.
 designare *addicere* III, 16.
 desolare = *devastare* III, 18. 19.
 dictamen, dictatus = *dictio* I, pr.
 diffamare *de fama detrahere, clan-*
culum maledicere II, 39. 41.
 diluculo III, 9. VIII, 53; valde
 diluculo I, 12.
 diocesis III, 11. VI, 31. saepius.
 diplois VI, 22.
 dissonus *discors* IIII, 8.
 Dobrawa Bona interpretatur IIII, 55.

dominium III, 8. IIII, 8. VIII, 18.
 IX, 20; domenium (?) V, 36.
 dominus *der herr* (*opp. servus*);
 domnus *titulus nomini appositus*,
cf. senior.
 domna uxor VI, 9.
 dormitorium III, 11. IIII, 67.
 VIII, 58. IX, 9.
 [dorsale VIII, 67].
 ducatus *herzogtum* II, 23. IIII, 8.
 V, 7. 12. 14.
 ductor *herzog* IIII, 60; ductrix II,
 6. IIII, 7.
 duellum = *bellum* III, pr. IIII, 4.
 V, 13. VIII, 62. IX, 31.
 ebdomada *εβδομάς* IIII, 38. 48.
 VI, 1. 37. 46. 47. VII, 17. VIII,
 1. 13. 23. 35. 53. 54. 55. 63. 66.
 68. IX, 10.
 eculo recalcitrare IIII, 71.
 egreius I, 6. II, 15. 18. III, 2. 46.
 VI, 22. 36. VII, 5. VIII, 25.
 42. 64. IX, 34.
 elabisse IIII, 38.
 elemosina (*ελεημοσύνη*) *almosen* I,
 21. II, 40. IIII, 19. 49. 58. VI, 21.
 VII, 6. 25. VIII, 35. 74. IX, 12.
 emitte spiritum II, 26.
 enituisse = *enisam esse* I, 21.
 ergastulum carnis IIII, 6.
 esus *devoratio* IIII, 15.
 eunuchizare V, 23.
 evacuare = *exuere* IIII, 10.
 evigilare *expergisci* II, 16. IIII,
 69. VI, 39. VII, 3. 19.
 ewangelium¹ III, 1. VI, 13. VII,
 3. 42; ewangelica vox VIII, 13;
 ewangelizare VII, 35.
 exasperare *increpare* III, 12.
 excommunicare IIII, 28; excom-
 municatio IIII, 14. VII, 26.
 exhalare in Christo VI, 46, ani-
 mam VIII, 3.
 exequiae assiduae = *missae pro*
animo mortui habitae I, 21.
 exspirare *mori* II, 18. 25. 34. 37.
 IIII, 9. 21 etc.; hominem I, 7.
 extasis II, 16.
 extremitates *extremae* (*exercitus*)
partes II, 9.
 famen (= *favor*?) II, pr. 32. V,
 pr. IX, 23.
 fasma oratio VI, pr.

¹) Ita, non euvang., legendum est.

feria *wochentag saepissime*.
 festinus *maturus* I, 8.
 fiducialiter III, 19.
 flex I, 7. 24. IX, 33.
 fistula VII, 40. (*eucharistica*) 42.
 flocci pendere VII, 36.
 fluctivagi animi VI, 59.
 fodrum *futter* V, 26.
 follis testiculi IX, 2.
 fomes totius lucis VIII, 67.
 forestus III, 1. IX, 20. 21.
 fragrantia odoris IIII, 37.
 fraternitas *fratrum societas* IIII, 16.
 funus = *corpus mortuum* V, 6.
 VIII, 22.
 fusum II, 39. IX, 4.

gallicinium VIII, 68.
 gener *sororis maritus* II, 6. VIII, 9. *saepius*.
 genimina viperarum VIII, 39.
 gentes *heiden* VI, 45. VII, 42. VIII, 55; *gentilis* I, 14. II, 22. III, 17. VI, 23. 28. IX, 3. 5; *gentilitas* VIII, 59.
 gladiator VIII, 51.
 glando I, 3.
 glutto IIII, 75.
 gnoti seaucton V, 1.
 gratias referre II, 16; *grates con-*
 dignas referre IIII, 8.
 gutta (*gall. goutte*) *gicht* IIII, 72.

haesta signifera VI, 3.
 heresis demoniaca III, 17.
 hominem interiorem exuere IIII, 43. VIII, 24.
 honorare *honore* IIII, 26.
 hospicium VII, 6. 34. 37. VIII, 24.
 humilis *demüthig* I, 22. II, 14. 24. 34. III, 2. 9 *etc.*; *humilitas* II, 32. IX, 9; *humiliare* IIII, 54. V, 12. VIII, 2. 47.

haremirus, qui firma pax interpretatur VI, 11.
 ibrida *hibrida* IX, 19.
 idola III, 19. IX, 5.
 illucescere *illustare* III, 5.
 incantacio IIII, 15.
 inclinare *collabi* II, 43; *cf. declinare*.
 incongruum I, 26. II, 38. VII, 40. VIII, 55.
 inconsolabilis dolor II, 23.
 incredulus I, 13.
 inculpabilis II, 38.

indeficiens lumen IIII, 25, honor VI, 48.
 infectiva bona IIII, 53.
 indiccio I, 22.
 indulgere se quieti VI, 16.
 ineffabilis *immensus, innumerabilis* II, 10. 30. 40. III, 20. 21. 26. IIII, 14. 30. V, 23. 28 *etc.*
 ineffrenatus V, 24.
 infantes *chorknaben* VII, 4. [IX, 9.]
 infatigabiliter I, 25.
 infatuare *prohibere* I, 7.
 infirmari *erkranken* II, 43. III, 15. IIII, 17. VI, 57. 60. VII, 24. 26 *etc.*; *infirmirate compressus* III, 8 *oppressus* III, 15. IIII, 46 *gravatus* IX, 26 *et saepius*.
 inflatio turgida¹ *superbia et audacia* VIII, 3.
 infortunium *res adversae* III, 23. VII, 20. IX, 4.
 innotescere *trans.* I, 23. II, 39. III, 12. IIII, 43. 70. V, 22. VI, 47 *etc.*
 innumera virtus II, 3.
 innumeri = *pauci* III, 2.
 inolita libertas V, 7.
 imposiciones *praesidia ceteraque urbi defendendae necessaria* I, 16.
 irretitor humanae salutis I, 24.
 inrumpere hostes III, 19. IIII, 22.
 inthronizare, intronizare II, 16. IIII, 31. VI, 12. 35. 42. VII, 8. 21. VIII, 1. 65. IX, 18.
 intimare *nuntiare, narrare alicui* I, 11. III, 2. 12. 23. IIII, 13. 42. 69. V, 5. 32. VII, 10. 16. *saepius*.
 invanum (*gall. envain*) VII, 24. VIII, 63.
 invicticia arma = *invicta* I, 23.
 invincibilis II, *pr.* 20.
 invisibilis II, 45.
 invitatorium canere I, 12.
 iterari = *itinerari* IIII, 45. IX, 24.
 iuvamen II, 32.

karus IIII, 39; *karissimus* I, 22. VI, 13. VII, 1; *karitative* I, 5.
 kirieleison II, 37. IIII, 20. 22. V, 34.
 kriolosso v. *ukrivolsa*.

lacrimabiliter II, 5. 28. 43. IIII, 53.
 laguncula IIII, 30.

¹) 'Ohrenbläserei' minus recte interpretatus est Waitz, SS. III, gloss.

laicus (*opp.* clericus) *III*, 11. *IV*, 8. *VII*, 25; laica *VII*, 16; laicalis habitus *IIII*, 24.
 lancea sacra *V*, 17, signifera *V*, 21.
 lancifer *III*, 20.
 largifluus *III*, 1. *V*, 1.
 latialiter (= *aperte?*) confessio facta *III*, 25.
 laudare in dominum *V*, 30; *cf.* conlaudare.
 legio = mille *II*, 9. *III*, 19. *IIII*, 11. *V*, 36. *VI*, 26. *IX*, 27; = turma *IIII*, 22. *VI*, 22.
 letargica pestis = oblivio *IX*, 25.
 lincei oculi *V*, 25.
 lolium *I*, 7.
 loquela loquendi facultas *VIII*, 76.
 loricatus *III*, 7. *IIII*, 46. *VI*, 10.
 luctamen mutui agonis *II*, 27.
 lumbare cingulum venereum *VIII*, 74.
 luminaria = lumina *I*, 4. *II*, 28. 31. *VII*, 12. *IX*, 1.
 maestificare *I*, 9.
 malesuasus *V*, 13. *VIII*, 4. *IX*, 5.
 mancipia *IIII*, 16. *IX*, 29.
 manducare = gall. manger *IIII*, 56. *VII*, 4. *IX*, 2. 29.
 manica schiff der kirche *VII*, 14.
 mansio = gall. maison *IIII*, 63. *VI*, 27. *VIII*, 75. [*IX*, 15.]
 mansus hufe *V*, 44. *VI*, 44. *VII*, 21. *VIII*, 25. 31. *IX*, 20.
 manus applicare alicui = militem alicuius fieri *V*, 3. 11. *VI*, 31, complicare *V*, 18. *VIII*, 30; per manus accipere *VIII*, 27, suscipere *II*, 21.
 marca *VI*, 50. *IX*, 18, marcha *V*, 9. *VI*, 55. *VII*, 9; marchio saepius.
 marcesserunt *II*, 44.
 marsuppium (μαρσούριον) saccus *VIII*, 45.
 martirium *IIII*, 28; martirizare *I*, 4.
 martorlogium¹ *VI*, 47. *IX*, 13.
 matutina *I*, 11. 12. *III*, 11. 16. *IIII*, 21. 34. *VII*, 19.
 Medeburu interpretatur mel prohibe *II*, 37.
 mediante die *VII*, 12, Augusto, nocte *VI*, 12.
 medo met *VIII*, 23.
 melioracio *VI*, 41.
 mellifluus *IX*, 14.

memoriale *I*, 28.
 mercatores *I*, 12. *III*, 1. *VI*, 16.
 mercatus markt *IX*, 32.
 Mese i. e. media regionis *I*, 2.
 migranea *IIII*, 72.
 migrare ad Christum = mori *I*, 22. *IIII*, 17. 21. *VI*, 37. saepius.
 miles 1) kriegler saepe, coll. = exercitus *II*, 13 et saepius; 2) ritler *I*, 10. *IIII*, 12. 22. *V*, 6. 9. *VI*, 22. *VII*, 1. 22. *IX*, 31. saepius; 3) = satelles (*opp.* senior) *III*, 25. *IIII*, 2. *V*, 22. 33. 34. *VI*, 15. 31. *VIII*, 12. 30. 62. *IX*, 3. 24. 34 etc.
 millenarius numerus *VI*, 1. *VIII*, 1.
 minare (gall. mener) pecus *VIII*, 15.
 misterium *VI*, 36. 42. *VII*, 3. 5; mystice *VIII*, 1.
 missam cantare *II*, 41, celebrare *III*, 9, canere *VII*, 1, audire *III*, 19 etc.
 moderni *IX*, 24.
 momentanea mors *I*, 21.
 moneta *III*, 1.
 monstrum gespenst *VIII*, 68.
 morigeratus bene = homo morum bonorum *I*, 19.
 mortalitas saeva pestilentia *II*, 35.
 mundana lex (*opp.* divina) *IIII*, 31.
 mundare delictum emendare *IIII*, 20.
 mundiburdium archiepiscopi *II*, 42.
 municinacula *I*, 16.
 mutatoria *IIII*, 36.
 mutus = mortuus *VIII*, 2.
 nativitas = natalis *II*, 17 et saepius.
 nepos neffe *VIII*, 22. *IX*, 4. 27. vetter *VII*, 13. 21. 30. *VIII*, 4. 6. 7. 10 etc.
 neptis base *I*, 12. *VIII*, 3. 16. saepius.
 neva = naevus, macula *I* pr. *IIII*, 56. *VI*, 1.
 novella tempora *I*, 13.
 noviter *I*, 11. *II*, 10. saepius.
 nuigerula nugigerulus *VI*, 31; nuigerulus *VIII*, 9.
 nutrire educare *II*, 36. *III*, 26. *IIII*, 3. saepius.
 obdormire in Domino, in Christo, in pace = mori *II*, 18. 34. *IIII*, 36. *VIII*, 33.

¹) Haec lectio, cum eadem bis a duobus librariis exhibeatur in codice 1, in textum recipienda erat.

obfuscare *VIII*, 67.
 oblationes offerre *I*, 1.
 oblacionarius *IIII*, 44.
 obserare *concludere III*, 26. *VII*, 37.
 obtruncare naribus *II*, 15. *IIII*, 25.
 obtutus divini *VII*, 19.
 odas Deo referre *IIII*, 28.
 odientes *VIII*, 45.
 officinae fratrum *IIII*, 37.
 omicidium *VIII*, 16.
 optinere *saepius*.
 oralogium *horologium VII*, 40.
 oratio *gebet I*, 15. *III*, 9. *IIII*, 48.
 53. *V*, 5 etc.; oratorium *I*, 11.
 II, 3. *IIII*, 33. 71.
 ortari, ortatus *saepius*.
 orphani *VII*, 13.
 Othelricus mammona iniquitatis
 interpretatus *VII*, 39.
 ovilis *I*, *pr.*; ovile *III*, 11.

pacificus = *pacatus II*, 36.
 palatium *VI*, 19; palatini *IIII*, 31;
 palatinus comes *IIII*, 22. 60. *V*,
 15. *VI*, 5. 48.
 pallium *VI*, 30. *VII*, 17. 34.
 palmae = *dies dominica palmarum*
 II, 30. *IIII*, 1. *VI*, 3. *VIII*, 26.
 IX, 7.
 pandere cuncta ordine *I*, 7. *II*, 10.
 25, rem *VI*, 12.
 paraclitus *II*, 33.
 paradisi aula *VI*, 10.
 paralis *IIII*, 6. 16. 44. *VIII*, [44.]
 55; paraliticus *VIII*, 56. 76.
 parascene *VIII*, 34.
 parrochia (*ita semper*) *saepius*.
 parvulus = *rarus I*, *pr.*; parvus
 II, 40.
 pastor = *episcopus saepius*.
 patescere *trans. I*, 7. *VIII*, 19.
 patina *VII*, 42.
 patrinus *II*, 42.
 patrisare *II*, 4.
 paupercula *III*, 5.
 pausare *sepultum esse II*, 11. 42.
 III, 2. *VI*, 41. *saepius*.
 pavimentum *IIII*, 47.
 perimerunt *II*, 15. *VIII*, 44.
 phalanx *V*, 36.
 phalerata verba *V*, 10, promissiones
 VIII, 71.
 Phasan i. e. gallus *VII*, 41.
 pillens *VII*, 1. *IX*, 25.
 pincerna *VII*, 14.
 piratae *IIII*, 23. *VII*, 28.
 placitum 1) *voluntas VI*, 52; 2) *con-*
 ventus III, 24. *IIII*, 38. *VI*, 3. 25.

plasmator *VI*, *pr.*
 plaustrum *sidus IX*, 29.
 pleniter *II*, 23.
 Pober sclavonice, Castor latine *VI*,
 26.
 pollere *praestare IIIII*, 61. *VII*, 13.
 IX, 25.
 populus *nobiles, ingenui. (laici, opp.*
 clerus) II, 20. 22. *III*, 12. 13.
 V, 14. 22. 30. *VI*, 12. 26. *saepius*;
 populi *leute VI*, 12. *VII*, 19. *VIII*,
 8. 62.
 porcio *pars II*, 17. *III*, 2. *saepius*.
 portitor = *is qui portat III*, 24.
 IIII, 43. *VII*, 32. *VIII*, 45. 69.
 possibilitas *I*, 14. *IIII*, 71. *IX*, 12.
 possidere = *obsidere II*, 6. 8. 13.
 IIII, 3. 7. 13. *V*, 36. *VI*, 14.
 VIII, 48. 65.
 post tergum cadere *III*, 9.
 preclus *inclitus I*, 2. 26. *VI*, *pr.*
 VIII, 67.
 predicatio *predigt II*, 36. *IIII*, 28;
 predicator *VIII*, 74.
 prelibare *praemittere III*, 2.
 preputium *IX*, 3.
 presbiterium *VI*, 46. *VII*, 18.
 presentare *donare II*, 23. *IIII*, 9.
 presignare ad *II*, 20. *III*, 15. *IIII*,
 16.
 presul = *episcopus saepe*.
 presumere *sich erdreisten II*, 32. 38.
 III, 2—8. 19. 22. *IIII*, 24. 63.
 saepius; presumptio *II*, 2. *III*, 17.
 IIII, 29. *saepius*.
 prevalere adversus *II*, 23.
 prima (*dies hora*) sonatur *III*, 17.
 VII, 3.
 primarii regni *II*, 31.
 primates *II*, 15. *III*, 13. *V*, 2. *VI*, 1.
 34. *VII*, 15. *VIII*, 30. 40. 47.
 primatus = *primates V*, 11. *VI*, 60.
 VIII, 27.
 primicerius *VI*, 33. *VIII*, 43.
 principatus = *principes III*, 24.
 priores = *primates V*, 24. *VI*, 27.
 proficuitas *I*, 1. *II*, 23. *IX*, 12.
 propalatio *publicatio VI*, 10.
 prophetia *III*, 14.
 propriare *appropinquare III*, 21.
 propectus secularis, bonorum ope-
 rum *II*, 44.
 provisor aeclesiae *I*, *pr.*, imperii
 II, 15, sedis *III*, 2, navis *III*, 21,
 civitatis *IIII*, 64.
 provocamen *VIII*, 74.
 pugil Christi *II*, 14.
 pustella *IIII*, 49.

Quadragesima fastenzeit *IIII*, 17. 56. *V*, 28. *VI*, 3; *fastnacht?* *V*, 29; quadragesimalis abstinencia *V*, 31.

rationabiliter *II*, 32.
ramosa littera (*Y*) *II*, 4.
reatus culpa *III*, 6.
reciprocare respondere *V*, 32.
redarguere castigatione *III*, 11.
refectorium *VII*, 2. 21.
rennuere recusare *III*, 5. *IIII*, 36. *V*, 16. *VI*, 30. 39.
requiescere sepultum esse *II*, 11. *III*, 10. *IIII*, 15. 49. *V*, 11. 19. *VII*, 25. *VIII*, 2.
repedare *I*, 22.
reverberante cauda *I*, 27.
rogationum dies *V*, 32. *VI*, 42. *VIII*, 13.

sabbati dies *III*, 19; in sabbato sancto (*s. e. vigilia resurrectionis*) *IIII*, 53. *VI*, 39.

sacerdotalis = *episcopalis* *I*, 22. *II*, 14. 22. *III*, 11. 17 *etc.*

sacramentum caeleste = *cena Domini* *III*, 19.

salandria *σαλάνδιον* *III*, 21. 23.

sanctimonialis (*sc. mulier*) *I*, 21. *IIII*, 32. 33. 57. 64. *VII*, 16.

sarcophagum *II*, 43. *VII*, 17, *sarco-*
fagum *IIII*, 37. *VIII*, 74.

satagere = *studere* *V*, 18. *VI*, 10.

satelles 1) = *miles* 3 (*opp. senior*) *I*, 13. *IIII*, 12. 13. 22. 69. *V*, 9. 36. *VI*, 4. 15. 22 *etc.* 2) = *miles* 2 (*ritter*) *VI*, 28.

scabellum krücke *VIII*, 3.

scopae *IIII*, 36.

scrinium *III*, 9.

scrupulus difficultas *II*, 23. *III*, 14. *V*, 2. *VII*, 32.

scutati *VIII*, 44.

secretarium *IIII*, 34.

semitis = *semitae* *IIII*, 55.

senatores = *primates* *IIII*, 46.

senior 1) = *senex?* *II* 26. 2) = *germ. hêiro, hêre a* = *domnus*

IIII, 58. 73. *VII*, 34. *VIII*, 31. 50. 56. 66. *IX*, 5. 34. *seniores* (*opp. vulgus*) *IIII*, 7. *V*, 38. *VI*, 12. 58. *VIII*, 51. *IX*, 1; b) = *dominus* (*opp. servus, satelles*) *I*, 22. 28. *II*, 16. 18. 23. 32. 33 *etc.* *IX*, 23; c) = *maritus* *I*, 21. *IIII*, 10. *V*, 5. *VI*, 22. *IX*, 3.

septiformis spiritus *VII*, 3.

siclus nummus *VII*, 4.

signiferi *IIII*, 29; **signifera hasta** *VI*, 3, *lancea* *V*, 21.

simmista symmysta *VI*, 38.

simoniacum exemplum *VI*, 43.

solarium sôller *V*, 6.

solium 1) *sella* *II*, *pr. VII*, 1. 10.

2) *sarcophagus* *IIII*, 47.

somarius sagmarius, sâumer *III*, 21, *Sot* i. e. *stolidus* *I*, 23.

spallere = *psallere* *II*, 10; **spalterium**, **spalmus** *VII*, 24, **spalmografus** *VIII*, 55.

spata *IIII*, 31; **spataferius** *IIII*, 32.

spondit *II*, 8. *VIII*, 40.

stola *VII*, 12. *VIII*, 43.

stuba (*ital. stufa*) **stube** *VIII*, 25.

subsannare *IIII*, 75.

suburbium *VI*, 55. *VIII*, 23.

suffragium fürsprache *II*, 11. *III*, 13; **suffragator** *IIII*, 61.

summates = *primates* *I*, 21.

sumitas *II*, 16; **sumopere** *II*, 42. *IIII*, 6. *saepius*.

superedificare *I*, 28; **superedificatio** *I*, 2.

supplantator gegenkönig, -bischof *IIII*, 30. *VI*, 6. *VIII*, 2. *IX*, 3.

susspensionum *VI*, 57.

susurro *IX*, 13.

tapetum leichentuch *III*, 11. *VII*, 11.

temperamentum 1) = *temperantia* *III*, 1. 2) *tepefaciendi instrumentum?* *IX*, 8.

termæ *V*, 23.

thesaurus *IIII*, 24.

theophania *I*, 17. *IX*, 1.

thriumphalis gloria *III*, 8.

timoratus timore (*Dei*) **plenus** *II*, 1. *III*, 9. 18. *V*, 2.

tipus (τύπος) est *male intellectum a Thietmaro ponitur pro opus est* *IX*, 14.

tiro adulescens *I*, 3. *IX*, 24; **tyro** *II*, 2.

torrentum *VI*, 15.

transire de hoc seculo *IIII*, 20, **carcere** 26.

tribulacio *IX*, 30.

tribus *I*, 9. *VI*, 50.

tricornis urbs *VI*, 23.

tripudium = *summa laetitia* *II*, 10. *V*, 22. *VI*, 12. *VIII*, 27.

truncus = *corpus mortuum* *IIII*, 71.

tubicina *III*, 19.

tumba *IIII*, 43.

turribulum *II*, 30. *IX*, 14.